GALENI

OMNIA, QVAE EXTANT

ſingulari ſtudio, ſummaq. diligentia

IO. BAPTISTÆ RASARII

Emendata, nouo ordine, cuius etiam attulimus rationem, diſpoſita, librorum nuper inuentorum acceſſione aucta, & magna ex parte in latinam linguam conuerſa.

AD ILLVSTRISS. ET POTENTISS. ALPHONSVM II. FERRARIAE, Mutinæ, Regij Lepidi, Ducem v. Carnutum II. prouinciarum Flaminiæ, Caſeronianæ, Feronianæq. Principem.

CVM PRIVILEGIIS.

VENETIIS,
Apud Vincentium Valgriſium.
M D L X I I.

MVM

AD ILL. ET POTENTISS.

ALFONSVM II. FERRARIAE, MVTINAE, REGII LEPIDI, DVCEM V. 'CARNVTVM II.

PROVINCIARVM FLAMINIAE, CAFERONIANAE, FERONIANAEQ. PRINCIPEM:

In Galeni libros Io. Baptiſtæ Raſarij, medici Nouarienſis, præfatio.

CONSTAT inter omnes Dux maxime, vt ex iis rebus, quæ hac mundi ſede continentur, nihil eſt homine præſtantius, ita nihil eſſe eodem ad Dei cognitionem capeſſendam accommodatius. cum enim eum optimus procreator ita effinxerit, ut eius ſimilitudinem gerat, ceteriſq. rebus omnibus in hoc terrarum orbe dominetur: tantum abeſt, aliis ut cedat, aut quicquam aliud comparari cum eo queat; ut ipſe conſilio, rationeq. cuncta gubernans, ac ſuperans, in terris quaſi Deus habeatur. quod cum facile perſpicere omnes poſſunt, tum uero multo melius cognoſcunt ij, qui omne ſuum ſtudium in doctrina, & ſapientia collocarunt. intelligunt enim quot, quantaq. inſtrumenta habeat ad ueram ſapientiam adipiſcendam, cum animos cæleſtes atq. æternos ei datos ad arcana Dei myſteria contemplanda, & perluſtranda animaduertant. quod ubi homines ſunt conſequuti, tum deniq. beati, atq. ex omni parte felices exiſtimari uere poſſunt. ac mirabile eſt, in tanta rerum uarietate, atq. copia, quæ ſunt a præſtantiſsimo illo mundi opifice procreatæ, hoc præclarum animal hominem, ita excellere, ut uſu rationis omnes alias animantes ad ſuam commoditatem, utilitatemq. traduxerit: ac non modo ea ſibi adſciuerit, quæ natura ſponte ſua fert, ſed alia inſuper admirabilia perſpicaci ingenio, mentiſq. acie ad uitam bene, beateq. ducendam excogitarit. nam ſi quis in cuncta intueatur, quæ ad humanum uſum extiterunt, is maxima cum admiratione perſpiciet, alias res ſtatis anni temporibus perpetuo tenore exoriri, alias in nihilum abire, alias ad ornatum, & oblectationem, ad neceſsitatem alias datas eſſe nobis, atq. attributas. Sed quid ego de globis, corporibuſq. cæleſtibus dicam? quid de illa perenni, continuataq. cæli motione loquar? quantam ſummi Dei maieſtatem, quantam potentiam, quantam æterni patris erga nos charitatem oſtendunt? vt autem propius accedamus, quam mirificos ornatus, quam artificioſas ſtructuras habet in ſe hominum ipſorum fabricatio? uerum hoc minus mirabile uidetur, quod nobis ante oculos perpetuo verſatur. Si quis tamen cuncta ſecum animo uoluat, ſingularem Dei benignitatem cognoſcet, incredibilemq. in humanis corporibus fabricandis ſapientiam ſummis ornabit laudibus, & nunquam deſinet admirari. nam præter quam quod erecti homines ſunt creati, vt quaſi ſpectatores ſuperarum rerum, atq. cæleſtium, res diuinas contemplarentur, Deumq. ipſum, parentem optimum, agnoſcerent: etiam hoc ſunt conſequuti, ut quibus rebus uita hominum tenetur, earum rerum inſtrumenta aptiſsima obtinuerint. cum enim nemo in humanis ſit, qui niſi cibo, potioneq. ueſcatur, ac niſi ſpiritum uiciſsim ducat, ac reddat, hac lucis uſura frui queat; ita nobis prouiſum eſt, ut uel una corporis noſtri parte hæc omnia obeamus: ſiquidem os ad hæc peragenda accommodatiſsimum eſt: in quo & dentes ad

molliendum cibum, & lingua ad ipſum depellendum inſunt: itemq́. aſpera arteria, quę ad pulmonem uſq. pertinens excipit eam animam, quæ ducta ſit ſpiritu, eandemq. a pulmone reſpirat. ac ne quod illapſum eſſet, ſubito efflueret, natura aluum adiunxit, multiplicem, & tortuoſam, ut quod recepit, continendo mutetur, & concoquatur. Venarum uero, & arteriarum in omnes partes corporis pertinentium ortus, progreſsionesq́. nemo ſine prolixa oratione explicarit. quod ſane mihi haud quaquam propoſitum eſt hoc tempore. cum enim ſanguis per uenas in totum corpus diffundatur, & ſpiritus per arterias, utræq. tam crebræ, multæq́. toto corpore intextæ ſunt, ut paucis narrari uerbis non poſſe uideantur. Quid dicam de oſsibus? ſine quibus nec ſtabiliri corpus, nec apte artus finiri, nec ad motum, actionemq́. accommodari unquam poſſent: quæ omnia mirabilibus quibuſdam commiſſuris illa præclare efficiunt, cumulateq́. præſtant? Iam uero ſenſus, in quibus uita poſita eſt, quis cogitatione, ne dum oratione perſequatur? mirabile eſt, quanta præſtantia eorum ſit, quamq́. aptus ſingulis ſit tributus locus, in quo rite, & ad hominum uitam accommodate ſuo munere fungerentur. Ac, mea quidem ſententia, nemo tam diſertus fuerit, qui hanc opificis in ſenſibus ſolertiam uerbis poſsit exprimere. quod cum ita ſit, quomodo hominis animum, mentem, rationem, conſilium, prudentiam, quæ diuina ſunt, exponemus? Ne quid uero in nobis ullà ex parte deſideraretur, eloquendi uis illa pene diuina data eſt; cuius ope illud primum conſequimur, ut ea, quæ ignoramus, diſcere: & ea, quæ ſcimus, alios docere ualeamus. deinde eius uſu cohortemur, perſuadeamus, conſolemur afflictos, perterritos à timore deducamus, lætitia elatos comprimamus, cupiditates, iracundiasq́. reſtinguamus. eadem uirtus homines iuris, legum, urbium ſocietate deuinxit: eadem à uita fera, & immani ſegregauit: cuius præſtantiam is deniq. intelliget, qui diligenter attendat, quanta opera ſit ad eius uſum natura machinata. Cumq. mortalis homo ſine externis adiumentis traducere uitam non poſſet, ſed oporteret agros colere, tecta extruere, tegumenta corporum uel texta, uel ſuta comparare, tum uero omnem fabricam æris, & ferri exercere; optimus ille noſter procreator manus ad ea omnia aptas, & multarum artium adminiſtras dedit: atq. illud inſuper adiunxit, ut terrenarum rerum omnium ſit in homine dominatus: &, ut hominum ratio in cęlum uſq. penetret, ut aſtrorum ortus, obitus, curſusq. cognoſcant: ut defectiones Lunæ, Soliſq. prouideant, & in omne poſterum tempus quę, quantæ, quando futuræ ſint, prædicant. quæ intuens animus accipit ab eis cognitionem Dei, ex qua oritur pietas, cui coniuncta iuſtitia eſt, reliquaq. uirtutes: ex quibus uitam beatam exiſtere, nemo eſt, niſi quis plane ſtupidus, barduſq. ſit, quem ignorare putem poſſe. Atq. homo quidem tot, tantiſq. animi, & corporis bonis ab optimo mundi opifice cumulatus, poſſet ex omni parte felix cenſeri, niſi aut ſuo uitio, aut externa aliqua ui in multas ægritudines, multoſq. morbos incideret. quorum quis eſt, qui enumerare queat non nomina quidem, quæ præ multitudine non poſſunt, ſed genera, quæ innumera ſunt? quotus enim quiſq. eſt, quem non aliquis interdum morbus corripiat? aut qui non uaria genera malorum ſuæ uitæ curſu non ſit uel in ſe expertus; uel in alio contemplatus? ego uero, nequid moleſtiæ, aut iniucunditatis habeat oratio, totam hanc partem ſilentio pertranſibo. neq. enim tot, tantaq. mala, quæ ſubire natura humana ſolet, ab homine, niſi idem inhumanus ſit, commemorari ſine dolore, ac ſolicitudine ullo modo poſſunt. Quam ob rem ego ſemper ſic habui in animo meo conſtitutum, eam artem, quæ hæc omnia ſub oculos nobis, tanquam in tabula, depicta ſubiiceret, ceteris & uſu, & dignitate præſtare omnibus: tum quod magis ſit ad uitam tuendam neceſſaria: tum quod animal omnium perfectiſsimum curet, eiq. uitam diuturniorem, & noxa uacantem impertiatur. Cum

enim

enim homo ideo natus ſit, ut diuina opera contemplando, recte agendo, & Deum ipſum imitando, Dei ſimilitudinem, quoad eius fieri poteſt, ſibi comparet, ut eius ſimulacrum ſit in terris: duplex ei ad hoc ipſum efficiendum ſuppetit ratio. nam cum nos ex animo conſtemus, & corpore, quo tutius, & melius uiueremus, Deus opt. max. philoſophiam, & medicinam nobis tribuit: alteram, ut animum excoleremus uirtute: alteram, ut ſalutem corporis tueremur medicamentis: utranq. autem, ut animi ornamenta, ac uitæ ſedem, & domicilium conſeruaremus. Itaq. non ſine cauſſa ueteres exiſtimarunt, philoſophiam eſſe e cęlo deuocatam, & in urbibus collocatam, & in domos etiam introductam, quod eius præceptis inſtituti homines de Deo opt. max. & mentibus illis ſuperioribus quærerent, & de cauſis rerum, quæ mouentur, quæq. natiuæ ſunt, ac mortales diſputarent: tum de cæli conuerſionibus, de ſiderum motu, ac lumine, de primis corporibus, igne, aere, aqua, & terra, de mari, & lacubus, de fluminibus, & aquis pluuiis, de animantium natura, ac ſtudiis, de ira, odio, timore, fortitudine, temperantia, iuſtitia: &, uno uerbo, de omnibus diuinis, & humanis rebus copioſe diſſererent. quarum rerum ſcientiam excepit ea, quæ in diuinis uerſatur cognitio: quæ à Dei nomine theologia appellatur; tanto rerum humanarum notitia præſtantior, quanto diuina præſtare humanis omnes intelligunt.

Medicinæ autem tanta nobilitas eſt, ut non ab hominibus, ſed à Deo ipſo inuenta perhibeatur. in primis enim Apollo, deinde Aeſculapius celebrati ſunt: qui quoniam hanc præclaram artem paulo ſubtilius excoluerunt, in deorum ſunt numerum à ueteribus recepti. poſtea uero Hippocrates, uir & arte, & probitate inſignis, poſt quem Diocles Cariſtius, deinde Praxagoras, tum Chryſippus, Erophilus, & Eraſiſtratus floruerunt: & poſtremo Galenus omnibus longe præſtans & ingenio, & diligentia, quaſi aureum orationis flumen fundens, ſic artem hanc ſcriptis illuſtrauit, ut nullam eius partem intactam, nullam inchoatam, nullam non omnibus numeris abſolutam reliquerit. Sed temporis iniuria, & hominum negligentia, ac communi quadam totius orbis calamitate factum eſt, ut licet eius libri multis partibus plures ad nos peruenerint, pleroſq. tamen utiles, ac neceſſarios deſideremus. & tamen ſi quæ adhuc ex eius ſcriptis, quæ ſunt quamplurima, ſuperſunt, cum aliorum libris conferantur, eo præſtantiora ceteris inuenientur, quo minus illi ordine, delectuq́. ullo ſunt uſi, ac particulam ſolam artis pertractarunt: hic admirabili, ac certa uia, magnoq́. rerum, ac uerborum delectu adhibito omnes medicinæ partes incœpit, atq. perfecit. Ac niſi uererer Dux illuſtriss. ne tibi nunc maximis negotiis impedito, & in iſtam tuam profectionem toto animo incumbenti moleſtus eſſem; ne ue tuas de ſermonibus, quos cum ampliſsimo ſenatu habiturus es, cogitationes interrumperem: id ipſum ita aperte demonſtrarem, ut nemo iam eſſet futurus, qui non relictis barbaris ſcriptoribus, & iis, qui collectis ex aliorum libris præceptis quibuſdam, & ſententiolis, & unum quaſi in corpus redactis multa uolumina conficiunt, ſe totum ad Galeni ſcripta ſtudioſe perlegenda, & ex illius inſtitutis faciendam medicinam traderet. Exponerem enim, quemadmodum a primis humanæ naturæ elementis hominem ſibi conſiderandum, ſpectandumq. proponat; ut cuiuſq. naturam, corporiſq. conſtitutionem, ſiue bona ſit, ſiue a ſuo ſtatu deflexerit, cognoſcamus. quæ res, quia ſine actionum naturalium notitia percipi accurate non poteſt, ideo factum eſt, ut eas quoq. ſit diligentiſsime perſequutus. Verum quia uſu oſsium, quę ſunt noſtri corporis quaſi fundamenta quædam, & muſculorum, itemq. neruorum, quibus, tanquam chordis, particulæ inter ſe colligantur, & uenarum, quæ in totum corpus alimentum comportant, obeuntur: non ſine cauſſa hæc omnia quo poſitu, quo ſitu, quo loco deniq. & quomodo inter ſe iuncta, cohærentia, & propinqua ſint, ſingillatim explanauit.

ac ne quid ignoraretur, ita corporis humani fabricam, & omnium particularum uſum ſub oculos ſubiecit, ut nemo tam ſtolidus, ineptusq. ſit, qui, ſi modo ſtudium adhibeat, omnia accurate non perſpiciat. Quid ego de reddendo, trahendoq. uiciſsim ſpiritu, ſine quo uita conſtare non poteſt, nunc dicam? cuius ipſe cauſſas, & utilitates exponit adeo perſpicue, ut quonam pacto id fiat in nobis, & qua ratione odorum ſenſu moueamur, & loquela articuletur, qua animi ſenſa, cogitataq. aperiamus, nos plane docuerit. mox cum ſciret hominem eſſe pleriſq. perturbationibus obnoxium, etiam quomodo eædem cognoſcerentur, ac curarentur, ſcriptum reliquit. cumq. ut in ceteris artibus, ſic in medicina, uariæ ſectæ eſſent, diuerſæq. ſententiæ, quod alij longum uſum ſine ratione, alij rationem ſemoto uſu, alij utrunq. ſequerentur: quid optimum eſſet, & expetendum, uiri boni officio functus, ne quis uiæ ignarus, & anceps uagaretur, commoſtrauit. itaq. cum probaſſet, optimum medicum eſſe etiam philoſophiæ præceptis diligenter inſtitutum oportere, quo rationem cum uſu coniunctam ſequeretur, ad differentias, cauſſasq. morborum pertractandas aggreſſus eſt: iisq. adiunxit ea, quæ morbos uel antecedunt, uel ſubſequuntur: tum genera febrium, ac tumores, qui præter naturam in corpus irrumpunt, & intemperiem ipſam, a qua multi morbi originem ducunt: & antegreſſas cauſſas, & tempora morborum, quæ, quotq. ſint, & quomodo diſcernenda, quod ad præſagia ualet plurimum, expoſuit. Quia uero rigor, tremor, conuulſio, palpitatio, difficultas reſpirandi, atq. etiam altus ſopor homines ſæpe urgent, idcirco ne hæc quoq. ſilentio præteriit: immo uero & cum his, & aliis permultis, quæ, ne longior ſim, prætermitto, totius corporis affectas ſedes, quæ oculorum effugiunt obtutum, & pulſus omnes arteriarum, ut dignoſcantur, ut ex iis præſagire in poſterum ualeamus: & qui dies ad ſalutem, & perniciem indicandam ualeant, plane indicauit. Ac ne morbos ſolum, ceteraq. euenta pertractare uideretur, nec uictum ullum animantibus inſtituere, noluit hanc in ipſum culpam poſſe coniici. quam ob rem ut integra frui ualetudine, & uitare quæ noxia ſunt, homo per ſe poſſet, uires omnium eorum, quibus ueſcimur, deſcripſit: & quomodo exerceri quiſq. debeat, ut ualetudinem tueatur, reſerauit.

Mox tanquam medicus præſtantiſsimus de ui medicamentorum, quæ ſimplicia nominantur; & eorum, in quibus purgandi facultas ineſt, ſibi agendum propoſuit: ut hac nobis comparata cognitione, medicamenta generatim conficeremus: tum uenenis, & iis, quæ mortis afferre periculum poſſent, uſu theriacæ, quæ apud Romanos imperatores ſummo fuit in pretio, occurreremus: ac cunctis morbis, ut cuiq. loco remedium adhibendum eſt, curationem admoueremus. qua in re, quod perſæpe ruri ſumus, aut ibi, ubi non omnia copioſe nobis ſuppetunt, docet nonnulla, quæ quiſq. ex tempore, & nonnulla, quæ loco aliorum adhibere poſsimus. Atq., ut omnia conſilio, ac ratione faciamus, ueram curandi uiam inſtituit, qua morbos omnes pellamus: ad eamq. adiunxit alteram, quæ ad febres arcendas pertinet. Iam quoniam non defuerunt, qui uenæ ſectionem ſublatam uolebant, hæcq. opinio in animis hominum iam inſederat; uideret autem, quam pernicioſa, quamq. inutilis hæc eſſet ſententia, ideo & de uena incidenda, & de curatione, quam uenæ ſectione obimus, itemq. de iis, quæ hanc rem comitantur, ut de hirudinibus, reuulſione, ſcarificationeq. diſſeruit. Compertum autem eſt, fuiſſe hoc in more poſitum, inſtitutoq. maiorum, ut non unam illi medicinæ partem perdiſcerent, atq. artem quaſi mancam & decurtatam pertractarent: ſed omnes accurate perciperent, tam eam, quæ medicamentis, quam eam, quæ uictu, quæq. manu mederetur. hoc inſtitutum Galenus ſecutus, putauit Hippocratem ſibi eſſe habendum omnium ſuarum opinionum auctorem: illumq. amandum, illum amplexandum, illius interpretandam ſententiam:

quæ

quæ tum breuitate obſcurior, tum uetuſtate obſoletior uidebatur. ille enim uir inſtinctu quodam, afflatuq. diuino ſic omnes partes abſoluit, ut uel unus eſſe poſſet inſtar omnium reliquorum. uerum obſcuritatem, & uetuſtam illam dicendi rationem effugere, uitareq. non potuit: quam ob rem, ne quis erraret, aut laberetur, lumen interpretationis deſiderabat. quæ ſane res Galenum compulit, ut multos commentarios in illius libros conſcripſerit: quos tamen omnes nos non ſumus conſecuti. felici uero quodam factum eſſe fato uidetur, ut, quos in libros utiliores conſcripſerat, ſeruati fere ſint: cuiuſmodi eſt illa tractatio, quæ erat de humoribus inſtituta: quæ uim naturamq. humorum, ex quibus humanum corpus eſt conſtitutum, indagat: quam recens inuentam, & latinitate donatam cum alijs pleriſq. quorum ante nullum extare ueſtigiũ putabatur, in lucem edimus: & perdifficilis quæſtio, quæ de hominis natura exiſtebat: tum de præſagiendi ratione, ac prædicendi: quam excipit explicatio illa ſignorum, & rerum, quæ in morbis, qui uulgares nominantur, apparuerunt: & is liber, quem nunquam deponere de manibus debent, qui medicinam faciunt: qui nobis uiam, rationemq. uictus in acutis morbis inſtituendi ſuppeditat: poſtremo omnium ij, quibus ea pars medicinæ continetur, quam, quia in manuum exercitatione poſita eſt, χειρουργίαν ueteres appellauerunt: quæ, breui quidem & exiguo opere, ſi uolumen ſpectemus, maximo tamen ſi rerum pondus attendamus (ἀφορισμοὺς ipſe, quaſi breues, ſelectasq. ſententias nuncupauit) omnia concluſit. mitto cetera, quæ ad leuationem ægritudinum, dolorum, moleſtiarumq. pertinent: mitto optima, præſtantiſsimaq. conſilia, ad uitam tuendam accommodata: mitto inquam alia omnia, quorum eſt libero homine digniſsima cognitio, & ſine quibus neq. ſanitate frui, neq. corporis firmitatem, uireſq. ſuſtinere quiſquam poſſet. nimium enim fortaſſe prolixa fuit oratio, ac nimium ingentia ſunt uolumina, quæ ad te mitto: ipſa de ſe copioſiſsime loquentur. Harum autem rerum præſtantia, atq. uſus cum in me ab ineunte adoleſcentia mirabiles ſui ardores excitaſſet, hæcq. cupiditas in dies creſceret, putaui me nihil aut præſtantius, aut ad hominum utilitatem facere poſſe commodius, quam ſi toto pectore, totisq. uiribus in medicinæ, quę ſalutis humanæ præſes eſt, cognitionem, & ſtudium incumberem. & quamuis artes apud pleroſq. iacere, nulloq. eſſe in pretio animaduerterem, quod bellorum procellis omnia agitarentur, totuſq. mundus eo ipſo ardore conflagraret; intelligebam tamen fore interdum aliquos, quibus cordi eſſet, eos turbines ſedare, ignemq. omnia uaſtantem reſtinguere, ac malis omnibus medelam afferre. In eam autem me ſpem potiſsimum induxerat ſuperiorum temporum recordatio; in quibus omnis Italiæ maieſtas barbarorum incurſionibus, & perpetuis bellis fere perierat. & tamen cum minus opis homines expectarent, repente quaſi de cælo lux exorta, nubes diſpulit, ac reliquias antiqui ſplendoris ſic exſuſcitauit, ut pace mortalibus comparata, & ſcientiis, atq. doctrinis, quæ in exilium actæ uidebantur, quaſi poſtliminio reuerſis, ſuo ornamento reſtituto, ad ueterem & priſcam illam dignitatem hæc ipſa prouincia, reliquarum omnium longe princeps, eſſe reuocata putaretur. Sed neſcio quonam fato eſſe factum querar, vt cum militiæ Italicæ honor non mediocris, & artibus ingenuis eſſe locus in urbibus cœpiſſet, omnia ſtatim retro labi, iterumq. reſtingui uiderentur. nam & maximi reges bella ciere, & alios aut affinitate, aut amicitia, aut metu ſibi adiungere, ut alter alterius regnum occuparet, uiciſsim ſtudebant. Inde ſcientiis, quæ ad ſummum peruenire gradum properabant, hæc obiecta res effecit, ut omnia uocibus militum perſonarent: hinc neglectæ diſciplinæ: hinc hominibus aliqua in arte præſtantibus nullus honos habitus: hinc deniq. mala omnis generis extiterunt. Quæ tamen res Dux maxime, neq. maiorum tuorum conſilia, neq. tuas præſtantiſsimas de ratione ſtudiorum cogitationes unquam retardauit:

nec

nec fecit, quin uiri omni liberali doctrina politiſsimi, & in omni genere ſcientiarum præſtantiſsimi, magnis premiis ſemper inuitati ſint, ut celeberrimam Ferrarienſem academiam frequentarent: ad quam ceu ad bonarum omnium artium mercatum omnes undiq. confluerent. Tu tamen Princeps optime, ea re non contentus, ut Hebraicam, Græcam, Latinamq. linguam, & laudabilia quæq. ſtudia ueterem in dignitatem uindicares, nobiliſsimam ex omni optimorum, antiquiſsimorumq. librorum genere bibliothecam inſtruendam curauiſti: nec labori, nec induſtriæ, nec ſumptui parcendum, & hoc ad agendum nullis regibus, qui ſint, aut unquam fuerint, cedendum putauiſti. intelligebas enim, duas potiſsimum res eſſe, quæ ciuitates, imperiaq. conſeruarent, ac perpetua tuerentur, rei militaris ſcientiam, litterarumq. cognitionem: alteramq. ita ope alterius indigere, ut ſi alterutra abſit, manca plane altera eſſe uideatur. nam ut leges, in quibus poſita eſt ciuitatis ſalus, ſine doctrina uix, aut ne uix quidem recte, & ad hominum ſalutem accommodate ferri poſſunt, ita fines imperij ſine armis neq. defendi, neq. propagari. Tu uero Princeps magnanime, maiorum tuorum inſtituta æmulatus, cum tot, tantæq. eſſent res ab illis præclare geſtæ, ut nihil addi ad eorum ſplendorem poſſe uideretur: ita ab ineunte ætate te geſsiſti, ut uel antequam ceteri militaria nomina perdiſcant, aut illius diſciplinæ quaſi ſacris initientur, exercitus gubernaris, imperator ſis appellatus, triumphosq. egeris: ut hoc qui intuebantur, nihil loci poſteris abs te relictum eſſe exiſtimarent. Teſtis eſt Gallia, quæ tuis uictoriis ſæpenumero exultauit. teſtis Hiſpania, quæ tuam animi magnitudinem, tuamq. prudentiam experta eſt. teſtis eſt Italia, quæ præſtantiſsimi Principis, optimiq. alumni ſui præclaris factis lætabatur. teſtis deniq. uniuerſus orbis terrarum, cum nullus plane locus aut tam remotus, aut tam abditus ſit, quo præclara nominis tui fama non penetrauit, atq. peruenerit. His autem temporibus quo ad altiorem dignitatis gradum euectus es, eo etiam maiore rerum gerendarum ſtudio ductus, habes apud te & milites ſtrenuos, & militum duces fortiſsimos, ac militaris diſciplinæ ſcientiſsimos: qui cum tuarum uirtutum ſpectatores, contemplatoreſq. ſint, ipſi quoq. certatim dant operam, ut alter alteri uirtute excellat: itaq. tuum ſibi amorem, beneuolentiamq. conciliet. Atq. hæc quidem res in primis facit, ut te omnes admirentur, reges maximi diligant, tuamq. affinitatem ſummopere expetant: milites colant, & homines litterati uenerentur. Cum enim habeas exploratum, publicorum temporum duo eſſe genera, unum pacis, alterum belli, tu uiros, quorum conſilio, atq. opera in utroq. utaris, apud te ſemper habendos exiſtimas. ac quod ad eruditos, artiumq. optimarum cognitione præditos homines pertinet, noſti tu quidem, pro tua ſapientia, non poſſe quemquam in pace iura ciuibus deſcribere, ſuum cuiq. tribuere: ciuium inter ſe diſsidia, liteſq. componere, uerba publice facere, legationibus rite reſpondere, præterita ſcire, futura proſpicere, niſi hæc uel ipſe de fontibus hauſerit litterarum, atq. librorum; uel alios de eiſdem rebus differentes audierit. neq. etiam te latet, quantum in medio bellorum tumultu litteræ ualeant, cum bella non ſolum corporis, ſed etiam animi uiribus gerantur. cumq. plurimarum rerum uſus multum ad hanc rem ualeat, uitaq. hominis perexiguo temporis curriculo terminetur; & qui unum, alterumue bellum ſpectauit, multum ſibi militaris prudentiæ comparauiſſe iudicetur; quid tandem erit de iis dicendum, qui ſibi hoc litterarum beneficio pepererunt, ut omnibus, quotquot poſt hominum memoria geſta ſunt, bellis interfuiſſe uideantur? Quanquam tu Alfonſe Princeps, longe aliter animatus, alia quamplura præſtitiſti, te ipſo digna, tuaq. familia, in qua heroes innumeri gloria circunfluentes floruerunt. tantumq. abeſt, ut prius res ab aliis geſtas ex libris perdiſcere uolueris, ut uel inuito patre, potentiſsimo uiro, qui te etiam propter indolem, ſpemq.

maximam,

maximam, quam afferebas, in oculis gerebat, in Gallias te proripueris ut paratam haberent, unde ſumerent, materiam ſcriptores, qui tuum nomen, tuaq. facta monimentis litterarum conſignarent: ac tu poſtea iis legendis, gloria tua adoleſcens adhuc, frueréré. quam ob rem eſt factum, ut tu unus omnium Europæ Principum & in manu conſerenda, & in pugna laceſcenda, & bello gerendo, & in omnis generis certaminibus præſtantiſsimus habearis: ſicut in pace nemo eſt, qui te excellat animi magnitudine, prudentia, magnificentia, ac liberalitate: quæ uirtutes principum nomen ab obliuione ſemper uindicare, & immortalitati conſecrare exiſtimantur. Sed nihil mirabile eſt, te hanc uiam ſemper inſtitiſſe, & quod ita a puero edoctus eſſes: & quod ab iis parentibus, ac maioribus originem duceres, qui omne ſuum tempus in uirtute, rebuſq. honeſtiſsimis poſuiſſent. Nam ſi quis primordia clariſsimæ familiæ tuæ, maiorumq. tuorum regna, imperia, affinitates cum regibus, & Romanis Imperatoribus perſpiciat: is plane intelliget, ueteres illos igniculos, & quaſi ſemina uirtutis ad te ab illis quaſi per manus longiſsima ſerie temporum perueniſſe. Vt enim multa prætercam hoc loco, quis eſt, qui ignoret, regalem, nobiliſsimamq. familiam tuam Atiam, quæ poſtea ab urbe, quæ in ditione ueſtra erat, Eſtenſis appellata eſt, omnibus iis, quæ hodie in Italia claræ, atq. illuſtres ſunt, & antiquitate, & ſplendore generis præſtare, atque excellere? nam & ab hinc centeſimum ſupra milleſimum annum, & plus eo, floruiſſe ipſam, & tenore perpetuo ſumma imperia, maximamq. non modo in Italia, ſed etiam in Germania, & aliis pleriſq. prouinciis, auctoritatem habuiſſe, multi, & iidem in primis graues ſunt auctores. Quis neſcit, Vindelicos, Noricoſq. qui nunc utraq. Bauaria continentur, ſub ueſtro fuiſſe imperio? ut non ſolum iſta ampliſsima, ac longe, lateq. patens Italica prouincia, ſed maxima quoq. Germaniæ pars, ut hæc ipſa, cuius modo feci mentionem, & Buſactori maiores, quos Bructeros antiqui, nunc Veſphalios appellamus, & utraq. Saxonia uobis paruerit. quas ſane prouincias duo Henrici Atij, quorum alter Maginonis Saxoniæ Ducis, alter Lotharij Cæſaris filiam uxorem duxerat: ſub ueſtrum redegiſſe imperium memorantur. Quanta porro lætitia afficiuntur Bauariæ Duces, & Palatini Comites Rhenani, quod maternum genus: ut omnes fere Saxonię inferioris Principes paternum a uobis duxerunt? Quid? in Italia nonne Etruriam, Vmbriam, Sardiniamq. maiores tui tenuerunt? Iam uero nonne Federicus I. Imperator Vbicionem Eſtenſem, & duos Atios patrem, & filium, tum uero Henricum Ducem, Inſubrum, Ligurumq. ditione decorauit? nonne idem, & poſt ipſum Federicus II. ueſtram ornatiſsimam familiam aliis pleriſq. honoribus affecit? is enim Mutinam, Regium Lepidi, Parmamq. & Placentiam, ut Honorius III. & alij pleriq. Pontifices maximi Picenum ad imperium ueſtrum adiungi uoluerunt. quas prouincias non tam beneuolentia, liberalitateq. imperatorum, ac regum, quam ueſtra uirtute, ueſtraq. morum æquabilitate, ac moderatione ad uos ſciunt omnes eſſe delatas: atq. etiam fore augurantur, ut tu, magnis non tam fortunæ, quæ tamen ipſa ualere plurimum ſolet, quam rerum omnium laudabilium præſidiis ad omnia munitus, eadem omnia, quæ unquam tenuerunt maiores tui, ſingulari tua cum gloria, & omnium populorum tuorum lętitia ſis recuperaturus: ut poſtea tuis auſpiciis in maximo imperio ſumma pace perfruantur. norunt enim uirtutem tuam immortalitate digniſsimam; teq. natum ad omnem gloriam, omniq. principem laude cumulatum intuentur. In hanc eos ſpem adduxit pręclara indoles tua, & uirtutis documenta maxima, quæ dediſti. ſciunt enim te in rebus tractandis partes tuas conſilio, uigilantia, fortitudine ita explere, ut antiquam maiorum tuorum conſuetudinem non modo referas, ſed longe ſuperes: & omnia ſibi de te pollicentur, quæ a ſumma uirtute, ſummoq. ingenio proficiſci poſſunt. itaq. a te nihil humile, nihil

hil obſcurum, nihil uulgare; ſed ampla omnia, præclara, atq. inuſitati exempli expectanda ſunt. quæ tu, ne a te ipſo diſſentias, cumulatiſsime præſtabis. Nec mehercules deerunt, qui res a te præclare geſtas & carmine, & ſoluta oratione illuſtrabunt. nam præterquam quod homines præſtantiſsimos tua liberalitate allicis ad nomen tuum ſcriptis exornandum, babes etiam apud te poetas, oratores, & rerum geſtarum ſcriptores politiſsimos, & prudentiſsimos: quos quanti facias, norunt omnes. nam Pignam hominem eruditiſsimum, qui, cum ipſe luculentus ſcriptor ſit, multaq. memoriæ poſteritatis ſumma ſua cum gloria prodiderit, ueterum quoq. ſcriptorum ſententias inter tot, tantaq. negotia, quaſi animi cauſſa, apertiſsime, elegantiſsimeq. explicandas ſibi propoſuit: tecum perpetuo eſſe uis, eiq. arcana animi tui quotidie committis, atq. honoribus ac diuitiis cumulas. Hieronymum uero Falletum, Triniani Comitem, iuris ciuilis peritiſsimum, maxime diligis: eiuſq. conſilio in rebus ad tuam dignitatem, atq. exiſtimationem pertinentibus ſtandum eſſe ſemper cenſuiſti. cuius in carmine pangendo ingenium pater tuus, uir ſapientiſsimus admiratus, cum in eodem plurimarum rerum uſum, prudentiamq. animaduertiſſet, & ſingularem fidem, & incredibilem in nomen ueſtrum obſeruantiam cognouiſſet, & ad reges, & ad Cæſarem ipſum ac Pontifices max. legauiſſet: tandem hoc munere in hac florentiſsima, potentiſsimaq. rep. apud Senatum fungi uoluit. quo in negotio non modo patri tuo, Principi optimo, ſed tibi quoq. ita ſe probauit, ut ad ſummum honorem abs te euectus, ampliſq. fortunis ornatus, merito iudicetur. nam cum difficillimum eſt publicam gerere perſonam, tum uero multo difficilius fungi cum laude legationibus ſemper eſt habitum. & tamen is tanto eſt ingenij acumine, tantaq. in negotiis gerendis induſtria, ut omnia ex tua ſententia, & ſumma cum horum ampliſsimorum patrum beneuolentia exequatur. quibus rebus non contentus, cum in poetica, oratoriaq. facultate maximum ſibi nomen comparaſſet, in tantis etiam occupationibus ad hiſtoricam laudem aſpirauit. quam ad rem tantum ſtudij, diligentiæq. adhibuit, ut primordia familiæ tuæ clariſsimæ temporum diuturnitate fere obruta, in lucem reuocarit: ac facta maiorum tuorum ita deinceps illuſtrarit; ut uel eius hiſtoria ſatis eſſe poſſet ad Atiæ gentis nomen æternitati conſecrandum. Quibus quidem fit rebus, ut non modo ſibi gaudere homines fortiſsimi, & diſciplinæ militaris peritiſsimi debeant: ſed ij quoq. uel maxime, qui in rerum cognitione, doctrinisq. uerſantur. in primis autem medici, quorum ars prius incuria temporum erat barbarorum in libris fere abſcondita, paucisq. abhinc annis in apertum prolata: quod Græci ſcriptores omnium ferme doctrinarum inuentores, & parentes in lucem prodierunt: ac nunc ubiq. in manibus hominum uerſantur, qui ingenio excellenti, reconditaq. doctrina perpolito non modo iis, quæ natura nobis ſuppeditat, contenti ſunt, ſed ſtudio ſingulari multa quotidie perueſtigant, ut hæc facultas ad ſummum dignitatis gradum euehatur. quod cum in aliis pleriſq. tum in Galeni libris factum eſſe hactenus perſpicimus. quos ego cum puros ab omni labe uellem, ita quaſi maculis aſperſos, ac fædatos, quos libentiſsime legebam, cum intuerer, afficiebar ſic, ut ferre non poſſem. quocirca in iis libris per multos annos uerſatus ſum, & innumerabilibus in locis emendaui, & multa comperi, & magnam illorum partem in latinum ſermonem conuerti, & cum manu ſcriptis diligentiſsime contuli. quod cum feciſſem, putaui non fore alienum, ſi quod ego aſsiduo ſtudio, & conferendis ueteribus libris cum iis, qui uulgo habentur, eſſem conſecutus, in apertum proferrem: & quos libros mendis expurgaſſem, ac de Græcis Latinos feciſſem, in uulgus ederem: nec ab eo ſtudio reuocarer prius, quam omnes, ſi uita ſuppetet, latinitate donauiſſem. Qui quidem labor non eſt a me ſuſceptus, ut quenquam offenderem, a quo ſtudio ſemper animus meus abhorruit,

horruit, ſed ut ipſe multa perdiſcerem: &, quia in primis poſteritatis utilitatem quæſiui, ceteros, ſi qua poſſem ratione, adiuuarem. quod ſi ero aliqua ex parte conſequutus, tum me non fruſtra hanc ſuſcepiſſe prouinciam intelligam: ſin minus, conatum certe laudare probi homines debebunt, cum animum hoc ad agendum promptum fuiſſe cognoſcant. Qua de re cum pleriq. eorum, qui tecum, & in Ferrarienſi gymnaſio ſunt, uiri ſumma eruditione, atq. doctrina ferre ſententiam poterunt: tum uel maxime Vincentius Madius, philoſophorum omnium huius temporis longe princeps, & pro ſapientia, & pro integritate, quibus præſtat, uere iudicabit. Ceterum hoc multorum annorum ſtudium, huncq. perennem laborem meum cenſui in tuo ornatiſsimo nomine Dux potentiſsime, apparere oportere. neq. enim potui ſuſpicari, tibi non gratum hoc munus fore, cum ſcias, quam Romanis Imperatoribus Galenus ſemper acceptus, charuſq. fuerit: ipſeq. intelligam, quanta ſit medicinæ utilitas, atq. præſtantia: quam deniq. tu eius diſciplinæ ſtudioſos ſemper dilexeris. Itaq. ſi tu laborem hunc meum probaris, ſiq. faueris induſtriæ, tum me omnia, quæ ſumma, maximaq. cuncti putant, facile conſequutum exiſtimabo. Vale.

Venetijs Idib. April. CIↃ IↃ LXII.

AD ILLVSTRISSIMVM ET EXCELLENTISS.

Alfonſum II.

Ferrariæ, Mutinæ, Regij Lepidi, Ducem V. Carnutum II. Prouinciarum Flaminiæ, Caſeronianæ, Feronianæq. Principem;

Io. Baptiſtæ Raſarij, Nouarienſis medici, in Indicem in Galeni libros præfatio.

CVM DIFFICILE eſt, maxime Princeps, e ueterum ſcriptorum libris pleraſq. omnes ſententias colligere: tum vero is labor eiuſmodi cenſetur, eum vt laudis vix vlla particula conſequatur. Vt enim varia ſunt hominum ingenia, ita quiſq. ſibi vni ſelectas eſſe ſententias concupiſcit: nec videt, vt in alijs rebus, ita hac quoq. certum eſſe ordinem adhibendum, præſertim vbi de bona valetudine inducenda, deq. aduerſa profliganda, hoc eſt de hominum vita, ac morte agitur, vt ſententiæ e rebus, & ea, qua de agitur, materia ducantur, non vt ad nominum, aut verborum regulam res, & materies dirigatur. In his autem apte diſtinguendis, & ſuo loco rite collocandis præclarum quidem eſt excellere, ſed adeo pauci adhuc in hoc genere præſtiterunt, vt humani generis vicem dolere merito poſsimus. Etenim præter vnum, aut ſummum duos, qui aliquid potuiſſe hac in re videntur, ceteris hoc potiſsimum fuit propoſitum, vt ingentia volumina conſcriberent, innumerabiles paginas libris adderent, magnos deniq. eos ex paruis, vt pluris venderentur, efficerent. id quod tantum abeſt, ut adiuuet ſtudia eorum, qui ad cognitionem ſcientiarum animum adiungunt, vt magnam etiam illis afferre moram videatur. quanquam id non tam vitio eorum, qui in hoc verſari ſtudio poſſent, quam eorum, qui libros excudendos curant, vſu venire perſpicitur. cum enim hi non intelligant, quam difficile ſit, abditas ſententias, & obſcuros ſenſus e libris eruere, & quantum eruditionis hæc ipſa res poſtulet, præſertim ijs in libris, qui ſunt omni genere ſcientiarum pleniſsimi, hanc ſententiarum colligendarum, & indicis conficiendi prouinciam cuiuis mandant: ac modo quis verba ſciat diſtinguere, eum egregium atq. excellentem hoc ad agendum fore arbitrantur: ille autem, quamuis ſuæ conſcius inſcitiæ ſit, tamen quæſtus cauſſa in eam ſibi rem incumbendum putat, atq. omnia potius, quam id, quod debet, præſtat. hinc illa ingentia volumina; hinc illa ſenſa peruerſa, atq. confuſa: hinc toties iteratæ ſententiæ, vt quot vna in comprehenſione verba ſint, toties illam inculcatam ſententiam, initio ab vnoquoq. verbo ſumpto, comperias. Id ipſum autem accurate animaduertit Vincentius Valgriſius, vir de litteris optime meritus, qui cum magnos ſumptus feciſſet, vt omnes Galeni libri emendati, & aucti in apertum proferrentur, intelligebat etiam, propter operis magnitudinem, indice rerum, ac verborum copioſiſsimo, & ſingulari diligentia, acriq. iudicio, ac mirabili artificio confecto opus eſſe: vt tanquam viam ad omnia diuini illius ſcriptoris dicta, ſcripta, ſenſa, enunciataq. inuenienda commonſtraret. Itaque ut omnes eiuſdem auctoris ſententiæ, & omnia, quæ ad morbos cognoſcendos, quæ ad faciendam medicinam, quæ ad præſagiendum, quæque ad rerum omnium, de quibus in Galeni libris agitur, cognitionem pertinent, apte colligerentur,

neq. quicquam, quod uel oportunum, vel neceſſarium iudicari poſſet, omitteretur, quattuor viros præſtantiſsimos, artiſq. medicæ peritiſsimos, & græcis, latiniſq. litteris pereruditos delegit, quibus hanc indicis conficiendi prouinciam mandaret. Sciebat enim eos potiſsimum poſſe id cumulate præſtare, qui omnem ſuam ætatem in hoc ſtudio poſuiſſent: ac de arte iudicare eos, qui artifices eſſent: nec poſſe in hoc opere abſoluendo quenquam cum laude verſari, niſi idem eſſet multiplici eruditione præditus, multarumq. rerum, & laudabilium diſciplinarum cognitione perpolitus. Etenim tanta fuit Galeni præſtantia, tam magnum ingenium, tam varia, multiplexq. doctrina, vt cum eum nulla humana res fugeret, non cognitio linguarum, non mathematicæ diſciplinæ, non ars diſſerendi, non philoſophia, quæ de natura, quæq. de moribus eſt, non medicinæ vlla pars, non præcepta ad vitã in oĩ ætate, omniq. ſtatu degendam pertinentia: etiam homines poſtulet, qui, vt ſententias ab eo conſcriptas ſeligant, ſuiſq. locis apte diſponant, in doctrinis ſint diu, multumq. verſati, & ingenio multum præſtent. Cum igitur propter multitudinem librorum, varietatem argumentorum, ac rei difficultatem vnus non ſatis per ſe poſſe omnia videretur, vt res melius, celeriuſque conficeretur, non ſine cauſſa hoc conſcribendi indicis munus eſt quattuor viris aſsignatum. In quo in ordinem redigendo illud eſt obſeruatum, vt certa ratio, & via quoad eius fieri poſsit, ubiq. teneatur. primum, ut nomen definitione, aut deſcriptione explicetur: deinde, ut differentiæ afferantur: tum, ſi de morbis, aut euentis morborum agitur, vt cauſſæ: poſtea, vt ſigna exponantur: poſtremo, vt adhibitis remedijs, proponatur explicata curatio. Data autem opera eſt, vt hæc omnia ex libris ueris, tanquam ex fontibus, hauriantur: ex ſpurijs uero admodum pauca ſumpta ſunt. idq. adeo eſt factum, tum ne liber nimium excreſceret: tum uero, ne quæ iam ex veris eſſent deſumpta libris, quaſi ſpuriorum teſtimonio confirmare velle videremur. Quoniam vero Galenus in præclara illa ſcriptione, in qua ſimplicium medicamentorum facultates diligenter exponit, res ad quædam capita redegerat, idem quoq. ſibi eſſe accurate obſeruandum ijdem, qui alia exceperant, propoſuerunt. quam ob rem calfacientia omnia, itemq. refrigerantia, exſiccantia, humectantia, laxantia, condenſantia, glutinantia, ulcerantia, adurentia, lotium cientia, aluum mouentia, ac ſupprimentia, quæq. ſunt generis eiuſdem, vnum in locum congeſſerunt: ut qui ſimul cuncta vellet intueri, in promptu ei eſſe poſſent. Nunc autem, Dux potentiſsime, quoniam hic liber in vulgus anno ſuperiore edi non potuit cum Galeni libris, qui in tuo nomine apparuerunt; exiſtimemq. ſicut illi tuo patrocinio tuti in manibus hominum verſantur, ita hunc quoq. fretum præſidio maximi principis, ſummaq. auctoritate Atiæ gentis, quæ & vetuſtate, & nobilitate, & potentia ſemper præſtitit, proferri in lucem oportere: ideo factum eſt, vt ego primum ſingulari meo de præclaris tuis virtutibus, ſummoq. ſplendore, iudicio, deinde vero tum hortatu clariſsimi viri, & omni laude cumulati Hieronymi Faleti, tum inuitatus tua in me liberalitate, hoc mihi plane faciendum iudicauerim. itaq. vt illud maiorum vigiliarum mearum munus tuo ornatiſsimo nomini dicatum eſt, ita volui hunc præſtantium in arte medica hominum laborem, ſine quo Galeni libris non ſatis commode vti quiſpiam poſſet, tibi quoq. eſſe conſecratum. Vale. Venetijs, K. Sept. CIƆ IƆ LXIII.

GALENI LIBRI

Nuper in latinam linguam conuerſi,

AVT NVPER IN LVCEM EDITI,

nec ante aut græce, aut latine impreſsi.

IOAN. BAPTISTA RASARIO, Nouarienſi medico, interprete.

Oratio Galeni, Menodoti F. quâ bonas artes perdiſcendas monet. hæc cum Spurijs eſt.
GALENI Pergameni, Nichomachi architecti F. liber, cuius index eſt, Si quis optimus medicus ſit, eundem eſſe philoſophum oportere.
De optimo genere docendi.
De captionibus, quæ in uerbis fiunt.
An qualitates ſint corporis expertes.
De ſectis ad eos, qui ad medicinam introducuntur.
De optima ſecta.
Empirici medici informatio.
Fragmentum contra Empiricos.
Definitiones medicæ, quæ inter ſpurios libros referũtur.
De atra bili.
De bona habitudine.
De optimo habitu.
De diſſectione muſculorum.
De diſſectione neruorum.
An ſanguis natura in arterijs ſit.
De uocalium organorum diſſectione.
De inſtrumento odoratus.
De ſubſtantia facultatum naturalium.
Hippocratis dogmatum breuis deſcriptio.
Animi mores, corporis naturam ſequi.
An ſit animal, quod in utero eſt.
De ſeptimeſtri partu.
De decretis Hippoc. & Platonis lib. I.
COMPENDIVM xvi. librorum de pulſib. nunc primum in lucem prolatum.
De ſuccorum bonitate, & uitio.
De ptiſſana.

De

De cuiuſque animi peccatorum uitio, & medela.
De conſuetudine.
Vtrum ars tuendę ualetudinis ad medicum, an ad exercitorem pertineat.
De marcore.
De comate ex Hippocratis ſententia.
De plenitudine.
De tumoribus pręter naturam.
De typis.
De dignotione ex inſomnijs.
De pręcognitione ad Poſthumum.
Quos, quando, quibus purgare oporteat.
De theriaca ad Piſonem.
De uſu theriacę ad Pamphilianum.
De antidotis lib. II.
De hirudinibus.
De cucurbitulis
De remedijs paratu facilibus ad Solonem.
Aduerſum Lycum pro Hippoc. aphor. cuius initium eſt, Qui creſcunt, plurimum natiui caloris habent.
Contra Iulianum, pro Hippoc. aphoriſmi.
De hiſtoria philoſophica, ex Plutarchi libris excerpta
De aquis, ex libris collectorum Oribaſii.
De uinis.
De melancholia ex Rufo, Poſidonio, & alijs. hi quattuor libri ſunt in Spurijs collocati.
IN LIB. HIPPOC. de humoribus, Commentarij III. nunc primum foras dati.
In Hippoc. lib. de natura humana, Commentarij II.
In lib. de ſalubri dięta, Com. I.
In Hippoc primum, tertium, & ſextum de uulgarib. morbis, Comm. xiiij. QVORVM DVO S ultimos, & dimidiũ ſexti in ſextũ nũc primũ impreſſos edidimus.
In Hippoc. pręſagia, Comment. III.
In Hip. lib. de ratione uictus in acutis morbis, Com. IIII.
Linguarum Hippoc. explanatio.
In Timæum Platonis fragmentum, minus inchoatum, quam prius.
Collatio locorum Galeni, & Auicennę.

Hi libri omnes nuper de Gręcis latini facti ſunt, uel quod prius male conuerſi fuiſſent: uel quod priuilegijs cautum eſſet, ne typis Valgriſianis excudi, niſi nouiter latinę redderentur, poſſent. ne igitur opus imperfectũ eſſet, ita, ut diximus, coacti ſumus efficere.

LIBER, IN QVO
RATIO ORDINIS,
QVO GALENI LIBRI DISPOSITI SVNT, REDDITVR.

Io. Bapt. Raſarius Bernardino Paterno, medico optimo. S. P. D.

MVLTAE me cauſſæ impellebant, Paterne optime, cur ab eo ordine, in quem Galeni libri a Montano, medico clariſsimo & eruditiſſimo redacti erant, non eſſe diſcedendum exiſtimarem. nam & iam diu cœperat uerſari in manibus hominum, ut iam longo probari uſu uideretur: & repugnare ſententiæ hominis, qui ſumma cum laude in Galeni libris uerſatus eſſet, inq; Patauina academia multos annos medicinam cum omnium utilitate docuiſſet, uerebar, ne ij, quibus animi mei ſenſus ignotus eſſet, temerarium eſſe iudicarent. Quæ res effecit, ut, utrum in Galeni libris de Græco ſermone in Latinũ conuertendis, atq; in apertum proferendis, eundem ne ordinem ſequerer, an alium ipſe inſtituerem, diu, multumq; dubitarim. ad hoc accedebat rei difficultas, ingenij mei tenuitas, & exiguæ in hoc ſtudio progreſſiones: quod uix ulla ex parte hominum expectationi reſpondere poſſe ſperarem. etenim ut fatear, me multos annos in hoc meo labore conſumpſiſſe, par tamen fructus non eſt, mea quidem ſententia, conſequutus. & tamen quotidie nouum quendam ordinem efflagitari, & expectari intelligebam: quod iam exiſtimarent medicæ artis ſtudioſi fore, ut progreſſu temporis non ſecus, quam ceteris artibus, huic quoq; non mediocris fieret acceſsio. Vrgebat etiam me uir egregius, Vincentius Valgriſius, qui hoc ſibi in animum induxerat, nihil intentatũ uelle relinquere, ut omnia, quæ ad Galeni libros illuſtrandos pertinent, quoad eius fieri poſſet, conaretur. Scripſerat etiam ad me Baſſianus Landus, philoſophus, ac medicus præſtantiſſimus, quem hic ampliſſimus ordo in Montani locũ iam diu ſuffecit, de eadem re, ſimulq; multas correctiones in Galeni libros fere omnes miſit: ſed maximum pondus acceſſit cõſilium, iudicium, atq; auctoritas tua: itemq; ſumma uirtus, & mirifica in me beneuolẽtia Nicolai Sammichelij, Nouocomenſis medici, quem ego unice diligo, & magnopere obſeruo. tu enim, atq; ipſe non modo me hoc ad agẽdum hortari eſtis, ſed etiam plane eſſe neceſſarium demonſtraſtis. Itaq; putaui, mihi tentandum eſſe, ut quantum in hac re, hoc eſt, in libris, qui ſuapte natura bonam partem inordinati ſunt, in ordinem redigendis, poſſem, præſertim duce te, cuius doctrinam ſemper admiratus ſum, & auctoritatem ſequutus, experirer. Decreueram enim hoc totum, quicquid eſſet, prius ad te mittere, quam ederetur, ſi mihi per typographum licuiſſet: vt ſiquid tu mutandum, aut addendum cenſuiſſes, tuo conſilio potiſſimum uterer: ac uideres, utrum, quæ abs te, cum de hoc ordine diſſereres, accepi, in memoria mea recte, ac penitus inſederint. qua in re illud eſſe omnibus teſtatum uolo, ſi quem fructũ homines ex hoc meo ſtudio ferent, totum tibi acceptum eſſe referendum: ſiquid offenſum erit, eius culpæ affinem me, qui minus recte ſententiam tuam perceperim, eſſe iudicandum. Tu uero, ſi tua eſſe hæc, quæ proferentur, agnoueris, etiam intelliges, tuas partes eſſe, eadem tueri, atq; defendere. ſuſpicor enim multos fore, qui ſi minus firmis argumentis, ſaltem calumnijs hoc meum inſtitutum coarguant, quod cum Montani iudicio non conſentiat. quod ideo minus mirabile uideri debet, quando etiam uir ille pene diuinus admirabili dicendi copia, & ſingulari doctrina ſatisfacere omnibus non potuit. Peto igitur abs te, hæc ut tua legas, ac ſi minus expectationem de me conceptam ſuſtinebunt, non tamen abijcias, utpote indigna tuo noĩe, & quæ ab eo ſcriberentur, qui te frequẽs audierit. nam neq; oẽs Platonis & Ariſtotelis auditores potuerũt uel Theophraſti, uel Xenocratis ſtudium, laudemq; æmulari: neq; ego is ſum, qui mihi multa tribuam. quare fretus tuo maximo in me amore, ac mirifica beneuolentia, ad rem ipſam aggrediar.

Qui uelit de ordine librorum Galeni agere, illud prius præfari debet, eum ordinem, de quo Galenus loquutus eſt in principio artis medicæ, quærendum hoc loco non eſſe: cum ille ſit ad præcepta in quouis medico libro tradenda: non ad res ipſas, de quibus ars medica, aut ipſius pars aliqua inſtituta eſt, accommodatus: ſed illum eſſe prætereundum, & aliunde inire rationem oportere. qua in re illud
† De part. ar. med. 7. primum ſtatuendum eſt, quod † Galenus ipſe ſcriptum reliquit, partes artis duplici genere contineri, ut quædam ſint artis propriæ, quædam, ut ipſe ait, ſuperiores, aut priores, & ſine quibus illæ cõſtare nullo modo poſſunt: primas porrò partes, ac proprias duas eſſe, quibus finem artis conſequimur: alterámq; de bona valetudine tuenda: de curandis morbis eſſe alteram. His autem priores, aut ſuperiores ſunt, magisq; ad rerum naturalium contemplationem accedunt tum ea pars artis, quam ipſe in ſignis poſitã dicit: ſupra quam eſt ea, quæ de ſanitate, morboq;, & horum generibus & cauſſis agit, quæ propius ad contemplationem accedit: tum multo magis ea, quæ eſt de actionibus, deq; uſu noſtri corporis: & item ea, in qua partes humani corporis, quaſi in tabula efficlæ, exponuntur, quæq; docet, quænã facultates ſint, a quibus noſtrum corpus gubernetur: poſtremo quæ de natura hominis, deq; elementis ſibi agendum proponit. Etenim hæ partes cũ maxime ab ijs, quæ artis propriæ ſunt, diſtant, tum uero ita ſunt cũ

philoſophia naturali coniunctæ,ut pleroſq; fefellerint,qui eas re uera in contemplatione uerſari, eiuſque philoſophiæ partes eſſe plane cenſuerunt. qua tamen re nihil eſt ab Hippocratis, Galeniq; ſententia alienius. Cum igitur partes artis ad hunc modum ſint diſpoſitæ,eſſe conſentaneum uidetur,ut qui in artis medicę ſtudium incumbere in animo habeat,priuſquã proprias artis partes attingat,per eas,quas eſſe priores diximus,tanquam per gradus quoſdam progrediatur,& ſenſim a contemplatione in medicam actionẽ deſcendat. Itaq; ueluti uia quadã incedet,ut ab ijs,quæ de elemẽtis, ac natura hominis cõſiderare medici debent,ſumendũ eſſe initiũ intelligat:mox ad alia accedat, quæ huic contẽplationi propinquiora ſint:itemq; ad alia,& deinceps ad alia,donec ad proprias artis partes,ut ad uiæ inſtitutæ finẽ terminumq; peruenerit. Quamuis aũt hic ordo non ſit neceſſarius,ut partiũ,quæ in ſignis , curationeq; uerſantur,exẽplo nos† Galenus docuit,aptiſſimus tamẽ uidetur eſſe, cuius uſu artem medicam uia quadam,ac ratione perdiſcamus. porrò ut doctrina diſciplinæ reſpondeat,par eſt,ut qui eã docere, ſcriptiſue mandare uoluerint,eodẽ ordine progrediantur:ac priores partes abſoluãt,antequã de proprijs quicquã ſibi agendum putent. id quod præclare ab Auicenna in theorematis uniuerſalibus, præceptiſq; artis medicæ tradendis factum eſſe perſpicimus.† is enim priores artis partes eo ordine , quem diximus, digeſſit,tum partes artis proprias,quas πρακτικὰς uocãt,eſt aggreſſus:ac partem,quæ eſt de tuenda ualetudine,mox eam,quæ in curandis morbis uerſatur,pertractauit. eundẽ ordinẽ nos,te auctore, in diſtribuendis Galeni libris nobis eſſe ſeruandum propoſuimus. quæ ſane res facit , ut eorũ ego probare ſententiam nullo modo poſſim,qui libros eos,qui ad ualetudinem tuẽdam pertinent , in ſecũdam claſſem coniecerunt. etenim qui eo modo Galeni libros perget legere,is a ſuperioribus artis partibus, ad proprias,& uiciſſim ab his ad ſuperiores progredi ſine dubio cogetur. quod tantũ abeſt,ut ordinis nomine uocari poſſit,ut potius ordinis totius perturbatio,atq; uacuitas quædã uideatur . ad hoc accedit , quod ad perfectam cognitionem eorum,quæ ex illorum ſententia in ſecunda claſſe erant poſita,multorũ notitia requiratur eorum,quæ tertia claſſe continẽtur . quæ res neminem fugiet,qui modo paulo attẽtius eos Galeni libros euoluat. Iam uero præter eos libros , qui poſſunt ad aliquam ex prædictis artis partibus accommodari,quidam etiam comperiuntur,a rebus medicis prorſus alieni:quidam medici,ſed nõ plane:alij plane medici illi quidem,ſed artis quædam uelut compendia. Præterea uero alij ſunt,in quibus Galenus ſe auctorem profitetur; alij, in quibus interpretis fungitur munere . hi ſane commentarij ſunt a proprijs Galeni lucubrationibus ſeiungendi. ut ſeparatim Galenus,tãquam auctor,ſeparatim tãquam interpres eorum,quæ ſint ab antiquis tradita,legi poſſit:præſertim quia, ſi quis ea accurate, riteque perceperit,quæ ſuis in libris Galenus nos docuit , is ita perſecte artem conſequetur , ut ei minime neceſſe ſit ea uidere , quæ Hippocrates ſcripta reliquerit , quæque ipſe in Hippocratis libros conſcripſerit . niſi forte ſcire , atque intelligere cupiat , Galenum in rebus omnibus Hippocrati conſentire . Quibus quidem fit rebus,ut commentarij ſint ab alijs ſeiungendi lucubrationibus,& unum in uolumẽ ac quaſi corpus conijciendi , quo Galeni in libros Hippocratis & quorundam aliorum explanationes contineantur;quod ſane poſt claſſes omnes collocetur. ac mea quidẽ ſentẽtia illi quoq; libri ſunt a claſſibus remouendi,qui a re medica ſunt plane alieni,quiq; ambigui ſunt,& item compendia omnia. fecit tamen affinitas & ſocietas argumenti,ut compendium,quod nuper inuentum, & in lucem editum eſt , ex ſexdecim libris de pulſibus Galeni exceptum,ad eoſdem ſit libros aggregatũ. id quod ideo fecimus & quia hoc ſolum erat,& ne quis alibi libros de pulſibus,alibi eorum compendium ſibi eſſe legendum exiſtimaret:quanquam utrum is liber uerus Galeni ſit, an ſecus , alij uiderint . Ceterum ex libris huius generis unum ego uolumen eſſe conſtituendum iudicarem,cuius index eſſet, Galeni extra ordinẽ claſſium libri. Sunt enim hi multiplices,ac uarij. nec ullam ego cauſſam uideo,cur ſint Iſagogici nominati : cum multi eorum doctrinam contineant,ijs , qui nuper introducuntur ad ſtudium , minime conſentaneam. Etenim,ut ceteros miſſos faciam,quis eſt,qui librum de optima ſecta ad Thraſybulũ ſit iſagogicum dicturus?nam & perdifficiles in eo quæſtiones tractantur : & multa in eodem inſunt,quæ uix intelligunt ij,qui in artis præceptis ſunt diu,multumq; uerſati. Quis item librum,qui ars medicinalis inſcribitur iſagogicum cenſeat?in eo enim definitiua doctrina ars medica traditur, quæ ad recordationẽ eorum,quæ late,& fuſe in alijs explicata ſint libris,conducit. quæ res facit, ut eos ego libros extra ordinẽ claſsium potius,quam Iſagogicos appellandos putem . Et ſi autem commentarij, & ſpurij, ac Galeno attributi extra ordinem ſunt claſsium,tamen habent nomina,quibus uocentur : quibus ſane uacant ij , quos extra claſſes uno in uolumine eſſe locandos cenſemus . Itaque prima Galeni librorum ſectio ex his libris conſtabit. cuius quidem ſectionis libros,remotis omnibus ijs,qui Galeni ueri non ſunt,& addito eo libro , qui eſt de partibus artis medicæ,& ijs,qui ad mores pertinere,& parum ad artem medicam facere uidentur ; hunc in modum diſtribuerem. principem igitur locum tribuerem ei , qui de proprijs libris eſt : huic ſubiungerem eum , qui de ordine librorum inſcribitur . eſt in promptu ratio : facit enim hæc res ad attentionem,ſedulitatemq; lectorum;ſi nimirum intelligant,librum, quem habent in manibus,auctoris eſſe,cuius celebre,magnumq; nomen ſit. Vt igitur lector,quinam ueri ſint Galeni libri,quique non ſint,prius dignoſcat,quo maiore ſtudio,acrioreq; diligentia perlegat : iure facturus uideor,ſi primum omnium eum librum collocaro: & ut ordinem homines intelligant , quo legi libri debeant, in ſecundis conſiſtere uoluero eum, qui de ordine librorum appellatur . qui utinam integer , & non mancus , ac decurtatus ad nos perueniſſet . hunc enim nos inuidiæ plenum laborem non

†primo de art. 33.

†prima & ſecũda Fen. primi can.

tertia & quarta ſectione primi canonis ? in 3. de morbis uulg. 4.

ſuſce-

ſuſcepiſſemus. his autem ita collocatis progrediendum deinceps eſt, hoc ſeruato inſtituto, ut qui a re medica magis alieni ſunt, alijs ſemper qui propius ad artem accedunt, præponãtur: & iſagogici ſemper præcedant eos, in quibus late fuſa oratione res explicantur. immo uero illi quoq; anteſerendi ſunt, in quibus res magis in uniuerſum conſiderantur, id quod non in his libris modo, ſed in alijs etiam omnibus ſeruandum cenſemus. Eſto autem hæc prima ſectio.

EXTRA ORDINEM CLASSIVM LIBRI.

GALENI de proprijs libris commentarius.
De ordine librorum ſuorum.
De optima doctrina.
De captionibus, quæ in uerbis fiunt.
Liber, in quo probatur, animi mores corporis temperaturam ſequi.
De animi morbis cognoſcendis.
De cuiuſq; animi peccatorum cognitione, & curatione.
De ſectis ad eos, qui introducuntur.
Empirici medici informatio.
Fragmentum contra empiricos.
De optima ſecta ad Thraſybulum.
Optimum medicum eſſe philoſophum oportere.
De conſtitutione artis medicæ.
De partibus artis medicæ.
Ars medicinalis.

Huius ordinis ratio eſt, ut poſtquam cognouerimus, quinam libri ſint Galeni ueri, & quonam legi ordine debeant: primum, quodnam ſit optimum doctrinæ genus, perſpiciamus: deinde quænam captiones in uerbis fiant. Quod uero ad eum librũ pertinet, in quo probatur animi mores ſequi naturam corporis, non obſcurum eſt, poſſe ipſum inter claſſicos quodam modo collocari: tamen cum duo cõſequẽtes referri in claſſes nullo modo poſſint, ideo ſunt in hoc uolumen concluſi; & illorũ cauſſa, propter argumenti ſimilitudinem, is quoque eſt eodem in numero repoſitus, ut quę ad mores pertinent, omnia ſimul comprehendãtur: præſertim cum ille modo quodam ad cognitionem eorum faciat, quæ in poſterioribus explicabuntur. Quoniam uero multæ erant ſectæ medicorum, & multa eius doctrinæ facta diuortia, idcirco, ut qui ſtudio in hanc artem uelit incumbere, ſciat quam ſectam imitari debeat, uoluimus ut ad eos libros, quorum ſecimus mentionem, ille adderetur, qui eſt de ſectis ad eos, qui ad artem medicam introducendi ſunt: in quo Galenus docet methodicam ſectam eſſe omnibus poſthabendam: empiricam ſatis tolerabilem: præſtare omnibus dogmaticam. quæ cauſſa fecit, ut librum de ſectis exceperit empirici medici informatio, in qua huius ſectæ præſtantia demõſtratur: poſt quam locatus ſit is liber, qui eſt de optima ſecta ad Thraſybulum: in quo neutram harũ ſectarũ eſſe cũ dogmatica conferendam oſtenditur. quod ideo fit, ut cum lector hoc cognouerit, animum ad optimam ſectam ſequendam adiungat: modo tamen philoſophiam prius ſit complexus: ſine qua, ut conſequens liber eum docebit, ſe in optimum euadere nõ poſſe medicum intelliget. Iam uero ut uideat, quonam modo ars cõſtitui uera methodo poſſit, quam huius ſectæ profeſſores potiſſimum uenerantur, dedimus operã, ut is liber ſequeretur, qui de cõſtitutione artis medicæ inſcribitur, & medicinalẽ, ut ita dicã, logicã continet. quam

†In lib. de proprijs lib. c. 12.

ob rẽ† Galen. cũ duobus prioribus, qui nõ extãt, inter libros ad demõſtrationẽ pertinẽtes eũ repoſuit. Vt aũt eo modo ars bene poſſit conſtitui, nõ mediocri nobis adiumento eſt recta artis partitio: quocirca poſt librum de conſtitutione artis medicæ, librũ de partibus artis medicæ ſtatuendũ duximus. Poſtremum locum in hoc uolumine arti medicinali ideo tribuimus, quod magis ſit is liber, quam ſuperiores, medicus: utpote omnia artis capita cõtineat. Si uero dicat hoc loco quiſpiam, ultimũ locũ huic libro aſſignatum eſſe a Galeno inter eos libros, qui ad dignoſcendũ pertinent; hunc non fugiat, id ab eo factum eſſe, cũ maiorem huius libri partem ad dignoſcendum ualere perſpiceret. alibi tamen ipſemet ſeiunctũ a claſſicis legi, & reponi poſſe teſtatus eſt. cauſſa eſt, quod hic liber, ſi totus ſpectetur, nõ ſatis apte cum ijs, qui in dignotione uerſantur, coniungi queat: ſiquidem partem habeat, quæ propria artis capita cõplectitur: cuiuſmodi ſunt ea, quæ tuendæ ualetudinis, curandorumq; morborum ſunt. quam ob rem nõ immerito eſt cum ijs libris coniũctus, quos extra claſſes collocandos exiſtimauimus. His autem libris ſic in ordinem redactis, prima claſſis conſtituenda erit ex ijs potiſſimum libris, in quibus primæ quoque artis partes traduntur: quorum omnium longe princeps erit is, qui eſt de elementis ex Hippocratis ſententia. Quanquam autem, Paterne optime, poſt librum de elementis locari eum uelle uidereris, qui de atra bili eſt, ut qui non admodum diſſimilem tractationem ab ea, quæ in ſecundo de elementis habetur, contineat: ego tamen mouere eum loco nolui, quem erat Montani auctoritate conſequutus. itaque ſubieci librum de temperamentis, tum uero eum, de atra bili: quibus addidi libellos de optima corporis conſtitutione, & de bono habitu. ad quos acceſſere, quos de facultatibus naturalibus habemus. Licet uero ſcriptum reliquerit Galenus, libros de facultatibus na-

turalibus poſſe poſt eum, qui de elementis eſt, legi, tamen ego ſequutus tuam ſententiam, ita, ut dixi, hos libellos diſpoſui: ſiquidem ipſa temperamenta ſunt rerum ſubſtantiæ, quæ deinde reſpectu actionũ facultates dicuntur: ut etiam† Galenus nos quodam in loco docuit. itaq; cum hoc poſterius ſit, ideo libros de facultatibus poſt libros de temperamentis, de optima corporis conſtitutione, & de bono habitu reponendos cenſuiſti. Aggregandum autem ad illos eſt fragmentum de ſubſtantia facultatum naturalium, & quod idem eſt argumentum, & quod nullus inueniri locus poteſt commodior. Ratio autem poſtularet, ut libri de actionibus hos ſequerẽtur: ſed quoniam horum cognitionem præcedit partium noſtri corporis dignotio, ut qui tractare illas recte uelit, id ſine particularum humanæ fabricationis notitia facere nullo modo poſſe uideatur: ideo libri anatomici ſunt prius collocandi, & ad ſuperiores adiungendi: ac primum qui ad introducendum ad artem ualent: cuiuſmodi eſt is, qui de oſsibus, de diſſectione muſculorum, deq; diſſectione neruorum, uenarum, atq; arteriarum agit: quibus coniungi poteſt libellus, in quo ſanguinem arterijs contineri probatur. Hos autem anatomicos ſequitur liber de anatomicis adminiſtrationibus: tum de uocalium organorum, deq; uuluæ diſſectione. Ab his eſt ad libros de motu muſculorum accedendum. tum ad eos, qui ſunt de motu thoracis, & pulmonis, de cauſſis reſpirationis. Poſt hos autem, ut tua fert opinio, locandus erat is, qui de motibus manifeſtis inſcribitur: quem inter Galeni ueros libros cenſes reponendum: tamen, neſcio quo fato eſt cum ſpurijs nunc etiam conſtitutus. his accedit liber de inſtrumento odoratus: tum uero libri de ſemine conſequuntur: utpote qui ad actiones facere quodam modo uideantur. mox eum locamus, qui eſt de fœtuum formatione: necnõ eum, in quo quæritur, an omnes particulæ animantis ſimul fiant: & eũ, qui de ſeptimeſtri partu eſt. hinc trãſiuimus ad breuem dogmatum Hippocratis explicationem: & ad libros de Hippocratis, Platoniſq; decretis. Hos libros excipiunt alij pene diuini, qui ſunt de uſu partium humani corporis: tum uero de utilitate reſpirationis, ac tãdem is, qui eſt de uſu pulſuum. quod ideo fecimus, ut quæ ad utilitatem, aut uſum pertinent, uno in loco haberentur omnia. Erit igitur huiuſmodi diſpoſitio.

† In lib. quòd animi mores corp. a.

CLASSIS PRIMA.

GALENI de elementis, ex Hippocratis ſententia, libri duo.
De temperamentis, libri tres.
De atra bili, lib.
De optima corporis conſtitutione, lib.
De bono habitu, lib.
De facultatibus naturalibus, libri tres.
De ſubſtantia facultatum naturalium, lib.
De oſsibus, lib.
De diſſectione muſculorum, lib.
De diſſectione neruorum, lib.
De diſſectione uenarum, lib.
An ſanguis natura in arterijs ſit, lib.
De anatomicis adminiſtrationibus, libri nouem.
Fragmentum uocalium inſtrumentorum.
De diſſectione uuluæ, lib.
De motu muſculorum, libri duo.
De motu thoracis, lib.
De cauſſis reſpirationis, lib.
De inſtrumento odoratus, lib.
De ſemine, libri duo.
De fœtuum formatione, lib.
An omnes particulæ animantis ſimul fiant.
De ſeptimeſtri partu, lib.
Dogmatum Hippocratis breuis explicatio.
De Hippocratis, Platoniſque decretis, libri IX.
De uſu partium corporis humani, libri XVII.
De utilitate reſpirationis, lib. De uſu pulſuum, lib.

Primam claſſem ita conſtitutam ſequitur ſecunda, quæ ex ijs conſtare libris debet, qui in ſecũdis medicæ artis partibus uerſentur. Secundæ porrò ſunt artis partes, quæ de tuenda ualetudine, deq; morbo, ac cauſſis, & ſignis morbos indicãtibus agunt. Hos libros Montanus in tertiam claſſem coniecit: inter quos librum de marcore conſtituit, quem † Galenus ipſe in ijs, qui ad curationem pertinẽt, numerauit. quam ob rem ego ab illis, quos ſecundæ claſſi attribuo, remouendum puto: ſicut etiam Galeni commẽtarios in libros de uulgaribus morbis: quos cum ceteris eſſe coniungendos ſupra monuimus. Huius autem claſſis libros ita ego ſtatuendos arbitror.

† In lib. de libris prop. ca. 4.

CLASSIS

GALENI de differentijs morborum, lib.
De cauſſis morborum, lib.
De ſymptomatum differentijs, lib.
De ſymptomatum cauſſis, libri tres.
De differentijs febrium, libri duo.
De tumoribus præter naturam, lib.
De inæquali intemperie, lib.
De cauſſis procatarcticis, lib.
De plenitudine, lib.
De morborum temporibus, lib.
De totius morbi temporibus, lib.
De typis, lib.
Ad eos, qui de typis conſcripſerunt, lib.
De tremore, palpitatione, conuulſione, & rigore, lib.
De difficultate reſpirationis, lib.
De comate, ex Hippocratis ſententia, lib.

Atq; huius quidem ordinis ratio ſatis aperta erit ei, qui uideat, libros de differentijs, cauſſisq; morborum, & ſymptomatum ita inter ſe cohærentes, ac pene cōflatos eſſe, ut ſeparari nullo modo poſſint. ceterum cum res uniuerſi generis, quæq; magis cōes ſunt, ſingulis anteponi debeant, ideo in hanc ueni mus ſententiam, ut illas quattuor de morbis, ac ſymptomatis ſcriptiones alijs præponeremus: tū ad res ſingulas propius accedentes, eos libros ſubiungeremus, in quibus hmōi quoq; morbi tractarentur: cuiuſmodi ſunt febres, ac tumores præter naturam: de quorum ortu quia multa in libro de inæquali intēperie memorantur, ea re factum eſt, ut hunc libellum illis attexuerimus: eumq; eodem in ordine, qui de cauſſis procatarcticis eſt, debere ſtatui iudicauimus. cum aūt plenitudo ſit inter cauſſas morborū, ideo ei libro, in quo de cauſſis procatarcticis agitur, additus eſt is, qui de plenitudine inſcribit̃. porrò cognitis morbis, ac cauſſis, ipſorum partes tum quæ cōes ſunt, tum quæ ſingillatim unicuiq; conueniunt, conſiderandæ ſunt: quod ut accurate faciamus, ſtatim poſt libros de morbis, & cauſſis, ſequuntur, qui hoc nobis cumulate ſuppeditent, libri de temporibus morborum: quorum alter abſolute de morborum tēporibus: alter de totius morbi temporibus agit. ordo uero partium temporum morborum ſingulorū, ut inuaſionis, ut remiſsionis, typus & forma morborum, ut Galenus auctor eſt, nominatur. itaq; non immerito factum uidetur, ut libros de temporibus morborum excipiāt libri, in quibus de typis diſſeritur: quorum alter de typis, alter ad eos, qui de typis ſcripſerunt, appellatur. Reliqui tres libri conſequētes accidentia quædam, & ſymptomata explicant: plura autem genera cōtinet is, qui eſt de tremore, palpitatione, rigore, cōuulſioneq;, quam ob rem alijs duobus præfertur. quoniam autem reſpirandi difficultas, quædam læſio actionis eſt, idcirco liber, in quo de ipſa agitur, eſt hoc in loco conſtitutus. ultimū locum tribuimus ei, qui de comate eſt: quod coma principis partis ſymptoma ſit. ac ſicut ſymptomatum, eorumq; cauſſæ ſupra allatæ poſt cauſſas læſionum ipſorum motuum ſunt: ita ēt hic faciendum uidetur: atq; id magis adeo, quod Galenus eo in libro nihil aliud habere propoſitum uidetur, quā ut quid Hippocrati nomen comatis ſignificet, interpreterur. proinde ſi hac in claſſe liber de comate collocādus ſit, certe ultimus ei locus debebitur. atq; hæc quidē de ſecunda claſſe. Sequitur tertia, quam Montanus quartā fecit. In hac nihil ego eſſe mutandū puto, niſi quod cōmentarios Galeni in libros Hippocratis, ut ſupra docui, ſuum in locum reijcio, & librum de urinis, tanquam nothum, inter ſpurios repono: & in fine addo libellum, cuius index eſt, Quomodo coarguendi ſint, qui morbum ſimulant. quod ideo feci, quia in eo, & præcedenti de præcognitione ad Poſthumum, ſimilia fere tractari uideantur. Eſto ergo tertia claſſis hoc modo conſtituta.

CLASSIS TERTIA.

GALENI de locis affectis, libri VI.
De pulſibus ad tirones, lib.
De differentijs pulſuum, libri quattuor.
De dignoſcendis pulſibus, libri IIII.
De cauſſis pulſuum, libri quattuor.
De præſagitione ex pulſibus, libri totidem.
Compendium ſexdecim librorum de pulſibus.
De criſibus, libri III.
De diebus criticis, libri tres.
De dignotione ex inſomnijs, lib.
De præcognitione ad Poſthumum, lib.
Quomodo coarguendi ſint, qui morbum ſimulant.

*3 Cauſſa

Cauſſa autem huius ordinis cũ ſatis aperta eſt, tum uero diligenter allatã a Montano omnes norũt. quam ob rem hac claſſe præterita, ad alias me conferam: quæ ex ijs conſtare libris debent, qui partes artis medicæ proprias contineant. has autem partes duplices eſſe ſtatuimus, nempe eam, quæ de tuẽda ualetudine eſt, & eam, quæ morbos curat. cumq; prior bonam ualetudinẽ tueatur, bonaq; ualetudo & dignitate, & natura, ut fert Galeni ſententia, morbum præcedat, iure facturus uideor, ſi claſſem librorũ qui ſunt de bona ualetudine tuẽda, ei, in qua ſint libri ad morbi curationem pertinentes, anteponã. proinde quarta claſſis ex ijs erit confecta libris, in quibus conſeruandæ bonæ ualetudinis ſuppeditatur ratio. In hanc claſſem, inductus tuo potiſſimum conſilio, nolui librum Hippocratis conijcere, qui eſt de aere, locis, aquis, & habitationibus: ſicut neq; in alias quidpiã poſuiſſem, quãuis maxime ad materiem propoſitam facere uideatur, ſi mihi per typographum licuiſſet, remoui etiam ab hac claſſe Galeni commentarium in librum de ſalubri diæta, ob eã, quam ſupra attuli, rationem. De libris autẽ de animi morbis dignoſcendis, ac curandis, & de cuiuſq; animi peccatorum cognitione, ac medela, ſupra eſt abunde a nobis diſputatum, cum eos in libros extra ordinem claſſium referremus. his igitur miſſis, aptum aliorum ordinem peruestigemus. Quoniam igitur fruſtra omnem laborem medicus ſuſciperet in bona ualetudine tuenda, niſi ad ipſum ſciret eiuſmodi artem pertinere, propterea non erit ab hoc inſtituto alienum, primum inter libros huius claſſis ſtatuere eum, in quo quęritur, utrum ratio ualetudinis tuendę ad medici, an ad exercitoris artem pertineat: cuius libri, ſi † Galenũ auctorem habere uolumus, index eſt, Thraſybulus. hunc ſequetur liber de alimentorũ facultatibus: & ceteri, ſicut iam excuſi primum erant: præter quàm quod librum de conſuetudine poſt libros de ualetudine tuenda collocaui: ut eſſet postremus omnium eorum, qui in hac inſunt claſſe: quippe cum ipſa conſuetudo ad ea tractanda conducat, quæ in libris de tuenda ualetudine iam tradita ſint. Quanquam autem libri de facultatibus alimentorũ, deq; bonitate, ac uitio ſuccorum, & de attenuante uictus ratione, ac ceteri huius generis in hanc claſſem concluſi ad partem, quæ in curatione uerſatur, conducere uidentur: tamen quoniam eorum argumentum potius ad tuendam bonam ualetudinem, quam ad morbos curandos pertinet, ideo hunc in locum eos coniecimus. Hic autem erit eorum ordo.

† Primo de. ſanitat. tuenda capit. 4. & 2. eiuſdem cap. 8.

CLASSIS QVARTA.

GALENI Thraſybulus.
De alimentorum facultatibus, libri tres.
De bonitate, uitioque ſuccorum, lib.
De attenuante uictus ratione, lib.
De ptiſſana, lib.
De paruæ pilæ exercitatione, lib.
De tuenda ualetudine, lib. VI.
De conſuetudine, lib.

Hos autem libros ſequuntur, qui ad morborum curationem pertinent, eamq; continent. in quibus in ordinem redigendis † Galenus primum omnium recenſuit librum de ſimplicium medicamentorum facultatibus: poſt quem uidetur ſtatuere libros de medicamentis conficiendis: ad quos addit eos, qui de curandi ratione ſunt. alibi tamen uiſus eſt libros methodi, qui ſunt de ratione curandi, ijs libris præpoſuiſſe, qui ſunt de medicamentis componendis. quæ res in ordinandis libris ad curationem pertinentibus non paruam nobis afferre difficultatem uidetur. ne tamen nobis faceſſere negotium poſſit, hoc nobis erit adiumento, ut dicamus, libros de componendis medicamentis duplices eſſe, alios de ea cõpoſitione agere, quæ materiæ parandę rationem continet, prout uaria ſunt ipſorum genera: alios uero de altera compoſitione, quæ medicamentorum præparationem attingit, quatenus uarijs partibus affectis adhiberi apte, & accommodate poſſint. qui autem libri priore genere continentur, ij methodũ curandi præcedere plane debent. in eis enim docemur, quomodo multæ, uariæq; materiæ præparentur, idque generatim, prout compoſitorum medicamentorum poſtulat ratio: cuiuſmodi eſt cõfectio emplaſtrorum, paſtillorum, malagmatum, acoporum, & quæ ſunt generis eiuſdem. ijdem libri ſequi etiam debent eos, qui de ſimplicibus ſunt, ut uniuerſa medica materia abſoluatur prius, quã ad rationẽ morborum curandorũ accedamus. Verum ut medicamẽta ad hanc, uel illam partẽ accommodata pares, hoc certe poſt methodum fieri debet: propterea quod huius rei agendæ occaſio ex ijs pendet, quæ ſunt in methodi libris explicata: quod uidelicet diuerſis partibus diuerſæ medicamentorũ materiæ conueniãt. quocirca libri in quibus de huiuſmodi præparatione, ac compoſitione agitur, ſunt poſt libros methodi collocandi. proinde non ſat ſcio, quid homines doctiſſimos impulerit, qui librum de compoſitione medicamentorum, quæ ſunt locis accommodata, ei, qui compoſitiones medicamentorum in uniuerſum ac per genera pertractat, anteferendũ cenſuerunt. Nunc autem, quanquã hoc modo res ſe habet, tamẽ cũ hi libri multi, magniq; ſint, ut unũ in uolumẽ, unamq; claſſem redigi cõmode nõ poſſint, non eſſe alienum exiſtimaui, eos duas in claſſes diſtribuere: ac quintam ex his, qui ſequuntur, conficere.

† In extrema arte medic.

CLASSIS QVINTA.

GALENI De ſimplicium medicamentorum facultatibus, libri XI.
De purgantium medicamentorum facultatibus, lib.
De compoſitione medicamentorum per genera, libri VII.
De antidotis, libri duo.
De theriaca ad Piſonem, lib.
De uſu theriacæ ad Pamphilianum, lib.
De compoſitione medicamentorum localium, libri X.
De remedijs paratu facilibus, liber.
De ſubſtitutis medicinis, lib.

Duo autem de remedijs paratu facilibus libri, quos alij cum uero & legitimo coniunxerant, ſunt inter ſpurios collocati: ſicut etiam ab hoc ordine librum de ponderibus ac menſuris remouendum, & cum nothis ponendum duximus. Eum uero, cuius inſcriptio eſt, Quos purgare oporteat, quibus medicamentis, & quando, ideo ab his ſeiunximus, & in ſexta claſſe eſſe uoluimus, quod de materia medicamentorum non ſit, ſed potius agendi rationem contineat. quam ob rē in ſexta claſſe ſtatuetur. Scio autem libros eos, qui ex Oribaſio ſunt in Galeni libros tranſlati, omnino eſſe remouendos: cuiuſmodi eſt, qui de ſcarificatione, de cucurbitulis, deque hirudinibus agit, & item qui de laqueis. denique is, qui de machinamentis eſt: & quod ab alijs, quàm a Galeno deſumpti ſunt: & quod minime par eſt, riuulos fontibus admiſcere: tamen quid facias cum typographis? nam dum ſibi ſtudent, aliorum habere rationem nolunt. tantā enim uim habet malus mos iā inueteratus, ut cum uiderēt in alijs editionibus eoſdē libros eſſe, nō modo ea repudiarint, quæ alijs uitio dabātur, ſed ipſi etiam eadem adſciuerint. tūc enim denique ſe officio ſuo probe functos arbitrantur, cum multa poſſunt infercire, quo uolumē mirum in modum augeatur. Itaque cum huic malo occurrere ipſe non poſſem, ſextam claſſem ita conſtituere coactus ſum.

CLASSIS SEXTA.

GALENI Methodi medendi, libri XIIII.
De arte curandi ad Glauconem, libri duo.
Documentum pro puero epileptico.
Quos purgare conueniat, quibus, quando.
De ſectione uenæ aduerſus Eraſiſtratum, lib.
De ſectione uenæ contra Eraſiſtratios, qui Romæ erant. lib.
De curatione per uenæ ſectionem, lib.
De marcore, lib.
De hirudinibus, reuulſione, cucurbitula, & ſcarificatione, lib.
Oribaſij de cucurbitulis, ſcarificatione, hirudinib. deriuatione, & reuulſione, ex ſeptimo, & octauo lib. collectorum.
Gal. de faſcijs, lib.
Oribaſij de laqueis, ex Heracle, lib.
Oribaſij de machinamentis, ex Heliodoro, lib.

Poſt claſſes autem commentarij Galeni in libros Hippocratis primum, & eos, qui eidem attributi ſunt, tum in ſcripta aliorum, ſiquæ ſunt, locabuntur. quorum ordo erit huiuſmodi.

COMMENTARII.

GALENI In librum Hippocratis de humoribus, commentarij tres.
In lib. Hipp. de natura humana, commentarij duo.
In lib. de ſalubri diæta, commentarius.
In lib. Hippoc. præſagiorum, commentarij tres. seu Prognosticum
In lib. prædictionum, commentarij tres.
In Hippoc. primum, tertium, ſextumque de morbis uulgarib. commentarij XIIII.
In lib. Hippoc. de ratione uictus in morbis acutis, commentarij quattuor.
In lib. Hippoc. de officina medici, commentarij tres.
In lib. Hippoc. de fracturis, commentarij tres.
In lib. Hippoc. de articulis, commentarij quattuor.
In lib. Hippoc. aphoriſmorum, commentarij VII.
Aduerſus Lycum, lib.
In Iulianum, lib.
Linguarum Hippocratis explanatio.
Fragmentum de ijs, quæ in Platonis Timæo accommodate ad medicinam dicta ſunt.

Ex

Ex his conſtare uolumen commentariorum uoluimus. Quod autem ad commentarios in librum de humoribus pertinet, qui uarij ſunt, nec ſolum contemplationem, ſed ſigna quoque & curationem multis in locis attingunt; non ignoro, principem eis locum inter commentarios non deberi: ſed iam ceteri omnes erant excuſi, ac typis impreſſi, cum is liber ad nos delatus eſt. itaq; coacti ſumus, quoquo loco potuimus, eum collocare, ne eum deſiderari diutius pateremur. nacti enim eorum commentariorũ duo exemplaria ſumus, quorum alterum eſt altero multo antiquius. quare dedimus operã, quoad eius fieri potuit, ut ex utroq; unum præſtaremus, atq; in apertum proferremus. Ceterum inter commentarios retulimus libros aduerſus Lycum, & Iulianum, propterea quod ad explicationem quorundam faciunt, quæ in aphoriſmis ſunt ab Hippocrate nobis tradita. Poſt commentarios ſtatuo libros omnes ſpurios, quiq; ad Galenum auctorem referuntur: inter quos familiam ducit oratio, qua ad bonas artes perdiſcendas admonemur: tum ſequuntur ceteri, eodem ordine, qui eſt in ueris, proprijsq; Galeni libris ſetuatus. Hoc igitur modo diſponantur.

SPVRII LIBRI.

ORATIO Galeni paraphraſtæ, qua homines ad ingenuas artes perdiſcendas cohortatur.
De hiſtoria philoſophica.
De humoribus.
An qualitates uacent corpore.
Definitiones medicæ.
Introductio, ſeu Medicus.
De potentijs noſtrum corpus diſpenſantibus.
Anatomia parua.
Anatomia uiuorum.
Anatomia oculorum.
De compage membrorum.
De ordine cuiuslibet corporis.
De uoce, & anhelitu.
De motibus manifeſtis.
De ſpermate.
An ſit animal, quod in utero eſt.
De utilitate reſpirationis.
Pulſuum compendiolum.
De urinis.
De urinarum ſignificatione.
Præſagium experientia confirmatum.
Prognoſtica ex decubitu infirmorum.
De diſſolutione continua.
De aquis omnia, quæ apud Oribaſium comperiuntur.
De uino, ex v. collectorum Oribaſij.
De ſimplicibus medicamentis ad Paternianum.
De catharticis.
De uiribus centaureæ.
De dynamidijs, ſine principio.
De dynamidijs, alter.
De melancholia ex Gal. Aetio, & alijs.
De oculis, therapeuticon.
De dignotione, & remedio affectuum renum.
De cura lapidis.
De curatione icteri.
De affectibus muliebribus.
De medicamentis facile parabilibus ad Solonem, libri duo.
De ſecretis.
De medicinis expertis.
De ponderibus, ac menſuris.
De incantationibus, & amuletis.
Quæſita in Hippocratem.

Hæc ſunt, Paterne optime, quæ de Galeni libris in ordinem redigendis te diſſerente, ut ego quidem puto, excepiſſe uideor. ea ſi tibi probabuntur, me non omnino tempus fruſtra cõſumpſiſſe exiſtimabo: ſecus uero. nolo enim quicquam male ominari. uolui autem, ut quemadmodum abs te profecta erãt, ita etiam in tuo nomine apparerent. Vale, & me, ut facis, ama. Venetijs Kal. Iunij. CIↃ IↃ LXII.

PRIVILEGIVM SANCTISSIMI D. N. D. PII PONT. IIII.

PIVS PAPA IIII.

MOTV proprio &c. Accepimus Dilectum filium Io. Bapt. Raſarium, Phiſicũ Nouarien. opera Galeni ex Græco in latinũ traduxiſſe, quæ opera Dilectus filius Vincentius Valgriſius Stampator Venetijs imprimi facere & in lucem ponere cum Priuilegio: tamen ut infra annos X. ab alio imprimi nec imprimi facere poſſint abſq; ipſius Vincẽtij licentia cupiat & deſideret: Nos igitur attendentes præmiſſa ad beneficium utilitatis publicæ uigere & maximam ac grauem impenſam eſſe neceſſariam & eundem Vincentium ſpecialibus fauoribus & gratijs proſequi uolentes, ex certa ſcientia &c. eidem Vincentio huiuſmodi opera Venetijs & alibi ubicunque ſibi uidebitur imprimendi, & in lucem ponendi, ſeu ab alijs imprimi faciendi, ac uendendi, ſeu uendi faciendi libere & licite poſſit & ualeat indulgemus. ac licentiam & facultatem impartimur, ac ſub amiſſionis & exercitij huiuſmodi ac ducentorum ducatorum auri de Camera pro medietate Cameræ Apoſtolicæ, & pro altera medietate eidem Vincentio eiuſque hæredibus & ſucceſſoribus irremiſſibiliter loco damnorum applican. pœnis: & nullus cuiuſcunque dignitatis & pręheminentię fuerit decem annis proxime uenturis durantibus audeat uel præſumat abſque expreſſa ipſius Vincentij uel eius hęredum & ſucceſſorum licentia opera huiuſmodi imprimere, tenere, uendere, aut imprimi ſeu uendi facere, & ita per quoſcunque iudices &c. iudicandum fore ſublata &c. irritum &c. decernimus de gratia ſpeciali, mandantes nihilominus ſub eiſdem pœnis Vniuerſis & ſingulis Legatis Vicelegatis Gubernatoribus & alijs quibuſcunque Iudicibus quocunque officio & authoritate fungentibus. Quatenus pro parte eiuſdem Vincẽtij hæredum & ſucceſſorum huiuſmodi fuerint requiſiti eidem Vincentio & hæredibus ac ſucceſſoribus huiuſmodi in præmiſſis efficacis defenſionis præſidio aſſiſten. faciant ipſum Vincentium eiuſque hęredes & ſucceſſores præfatos conceſſione, facultate, & indulto pacifice frui & gaudere non permitten. quemquam alium exerceri abſque licentia pręfata imprimi uel uendi etiam. per quas eis uidebitur ſententias, cenſuras & pœnas. cum facultate aggrauandi &c. inuocato &c. auxilio brachij ſecularis. Volumus autem præſentis noſtri motus proprij ſolam ſignaturam ſufficere, & ubique fidem facere in iudicio & extra, etiam ſi uidebitur abſque regiſtratura, non obſtan. conſtitut. & ordinat. Apoſtolicis, ſtatutis &c. Priuilegijs quoque indultis ac litteris Apoſtolicis quibuſuis perſonis cuiuſcunq; dignitatis &c. exiſtentibus, etiã motu proprio &c. conceſſis &c. inuocatis quibus omnibus tenores &c. pro expreſſis haben. latiſſime derogamus cęterisq; contrarijs quibuſcunq;. 26. Decemb.

PRIVILEGIVM SACRÆ, AC *Cæſareæ Maieſtatis Ferdinandi Rom. Imperatoris.*

FERDINANDVS diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclauoniæ &c. Rex, Infans Hiſpaniarum, Archidux Auſtriæ, Dux Burgundiæ &c. Marchio Morauiæ, &c. Comes Tirolis &c. Cum ſyncerè nobis dilectus Vincentius Valgriſius Typographus & Bibliopola Venetus nobis reuerenter exponi fecerit, ſe conſtituiſſe in communem omnium, & præcipuè rei Medicæ ſtudioſorum utilitatem, ſuis proprijs impenſis ac ſumptibus imprimere, aut imprimi facere omnia opera Claudij Galeni Pergameni, quorum plura ad inſtantiam propriam prædicti Vincentij à Ioanne Baptiſta Raſario Nouarien. Philoſopho ac Medico doctiſſimo nouiter è Græco in latinum tranſlata ſunt, & cum ueteribus libris diligenter collata ac innumeris in locis emendata, multis paſſim etiam antiquorum librorum ope additis, & præſertim in libro de conſuetudine, in fragmento in Timæum Platonis, & in quarto de uictus ratione in acutis morbis extremo. Alia uerò nuper reperta, & antea nuſquam in lucem edita latina pariter facta ab eodem Raſario, Quæ ſunt, eiuſdem Galeni commentarij tres in librum Hippocratis de humoribus, Compendium de pulſibus, omniũ XVI. librorũ, & duo ultimi commentarij: & dimidius ſexti: in ſextum de morbis uulgaribus, ac etiã præter hæc, quæ antea latina extiterãt ab alijs prius tranſlata interpretibus cũ Græcis exẽplaribus collata ſunt, & innumeris locis emendata expolitaq;: addito etiam indice copioſiſſimo in omnia eadem opera, & utiliſſimo quidem ordine diſpoſito, quinetiam adiuncta eſt quædam collatio locorum omnium in quibus Auicenna toto opere ſuo aut Galeni ſenſum aut uerba explanat, aut ſuam, quæ cum Galeni ſententia conuenit enunciat, ac etiam alia plura addi curauerit, ut ex uniuſcuiuſque claſſis titulis palàm apparebit. Et hæc omnia magnis ſanè ſumptibus ac laboribus effecerit, & præſertim in conquirendis perſoluendiſque noui Galeni operibus, de quibus ſuperius dictum eſt. Vereri autem ne

eiuſmodi Galeni opera poſtquam ab ipſo magno labore ac ſumptu impreſſa fuerunt, ab alijs Chalcographis aut Bibliopolis temere recudantur, imprimantur & diſtrahantur in non modicum ipſius damnum ac detrimentum, Nobis humiliter ſupplicauit, ut ipſum Priuilegio & edicto noſtro aduerſus eam iniuriam munire dignaremur. Nos igitur cupientes in primis illorum indemnitati conſultum, qui magnis ſuis impenſis & laboribus publicæ utilitati prodeſſe ſtudent, Idcircò tenore præſentium, ex certa noſtra ſcientia, & pro ea authoritate, qua tam ratione Imperialis dignitatis, quàm alias fungimur, edicimus, ſtatuimus & diſtrictè inhibemus, ne quis Typographus ſeu impreſſor, aut quis alius cuiuſcunque gradus aut conditionis exiſtat, per totum Romanum Imperium, & ciuitates, terras, ac loca nobis & eidem Romano Imperio mediatè uel immediatè ſubiecta tam in Italia, quàm in Germania, & in uniuerſa ditione noſtra, prædicta Galeni opera per præfatum Vincentium Valgriſium imprimenda infra decennium ab illorũ prima editione abſque ipſius Vincentij expreſſa licentia imprimere, uel alibi impreſſa ſeu excuſa intra fines Sacri Romani Imperij & ditionis noſtræ importare, adducere, & uendere audeat & præſumat, ſub pœna indignationis noſtræ ac Sacri Romani Imperij, nec non ſub amiſſione omnium librorum prædictorum contra edictum noſtrum impreſſorum, & marcharum decem auri puri, ea conditione, ut libri qui ita impreſſi inuenti fuerint applicentur & libere dentur dicto Vincentio Valgriſio, aurum uero fiſco noſtro Cæſareo, & ipſi Vincentio ex æquo irremiſſibiliter applicetur. Dummodo tamen idem Valgriſius prædictorum librorum edendorum ad minus duo exemplaria primo quoque tempore ſuis ſumptibus ad Cancellariam noſtram Imperialem latinam tranſmittat, & niſi id fecerit, hoc noſtro priuilegio neutiquam uti ſeu potiri ualeat, ſed eo plane priuatus & exutus eſſe intelligatur. Quo circa omnibus in toto Romano Imperio & uniuerſæ ditionis noſtræ Gubernatoribus, Rectoribus & Iuſdicentibus mandamus, Vt ſub pœna indignationis noſtræ ipſi Vincentio ſummarium Ius miniſtrare non negligant. In quorum fidem & teſtimonium hiſce literis noſtris manu propria ſubſcriptis ſigillum noſtrum imprimi iuſſimus. Datæ in Arce noſtra Regia Pragæ, die ultima menſis Decembris, Anno Domini exeunte Milleſimo Quingenteſimo Sexageſimo primo, Regnorum noſtrorum, Romani Trigeſimo primo, aliorum uero, Trigeſimo Sexto.

Vidit Seld.

Ad mandatum Sacræ
Cæſareæ Maieſtatis proprium

PRIVILEGIVM SERENISSIMI, AC Chriſtianiſſ. Francorum Regis.

CHARLES par la grace de Dieu Roy de France, Aux Preuoſt de Paris, Bailly de Rouen, Seneſchal de Lion, Thoulouze, & Bourdaulx, & a tous nos autres Iuſtitiers, & officiers ou leurs Lieutenans quel apartiẽdra Salut. Noſtre cher, & bien aime Vincent Vaugris Libraire, & Imprimeur demourant a Venize, Nous a faict entendre par letres, que nous a eſcriptes, noſtre ame & feal conſeiller, & Ambaſſadeur de uers la ſeigneurie de Venize que auec grandes frais, peine, ſoign & labeur. Il a faict tradurre de noueau par M. Iehan Baptiſte Raſarius les liures en medicine de Galien qui ſenſuuient. Oratio, qua bonas artes perdiſcendas monet. Si quis optimus medicus ſit, eundem eſſe Philoſophum oportere. De optimo genere docendi. De captionibus quæ in uerbis fiunt. An qualitates corporis expertes ſint. De ſectis ad eos qui introducuntur. De optima ſecta. Empirici medici fragmentum, contra empiricos. Definitiones medicæ. De atra bili. De bona habitudine. De optimo habitu. De diſſectione muſculorum. De diſſectione neruorum. An ſanguis natura in arterijs ſit. De uocalium inſtrumentorum diſſectione. De inſtrumento odoratus. De ſubſtantia facultatum naturalium. Breuis dogmatum Hippocratis deſcriptio. Animi mores, corporis naturam ſequi. An ſit animal quod in utero eſt. De ſeptimeſtri partu. De decretis Hippocratis; & Platonis lib. I. Compendium ſexdecim librorum de pulſibus nuper inuentum, & nunc primum in lucem editum. De ſuccorum bonitate, & uitio. De Ptiſſana. De cuiuſque animi peccatorum uitio & medela. De conſuetudine. Ars tuendæ ſanitatis ad quem pertineat. De Maraſmo. De Comate. De plenitudine. De tumoribus præter naturam. De Typis. De dignotione ex inſomnijs. De pręcognitione. Quos, quando, quibus, purgare oporteat. De Theriaca, ad Piſonem. De uſu Theriacæ. De antidotis. De hirudinibus. De Cucurbitulis. De remedijs paratu facilibus. Aduerſus Lycum. Contra Iulianum. De Hiſtoria Philoſophica. De aquis. De Vinis. De Melancholia. In librum Hippocratis de humoribus, commentarij tres nunc primum inuenti, & impreſſi. In lib. de natura humana, commentarij duo. In lib. de ſalubri diæta, Commentarius. In primum, tertium, & ſextum de morbis uulgaribus commentarij xiiij. quorum duos ultimos, & dimidium ſexti in ſextum nunc primum inuenimus, & omnes latinitate donauimus. In præſagia Hippocratis commentarij tres. In lib. de ratione uictus in morbis acutis

acutis commentarij quatuor. Linguarum Hippocratis explanatio. In Timæum Platonis fragmentum, cum indice copioſiſſimo, & ſingulari ordine diſpoſito, ut omnia quæ in Galeni libris leguntur, facile & certa uia poſſint inueniri. Deniq; cum collatione locorum Galeni, & Auicēnæ. Et pour autant qui, crainct que aucuns libraires, & Imprimeurs de noſtre Royaume ſe ueulent ingerer, & entremetre de faire imprimer les dictz liures. Et par ce moien le fruſtrer du fruict de ſon labeur. Nous ſupliant, & requerant lui uouloir ſur ce pourueoir. Pour ce nous inclinans a la requeſte que noſtre dict Ambaſſadeur nous a faicte pour le dict Vincent Vaugris, & uoulans luy ſubuenir en ceſt endroict, auons de nos certaines ſciences, plaine puiſſance, & auctorite Roial prohibè, & deffendu, prohibons, & deffendons a toutz libraires, Imprimeurs de noſtre Roiaume, & autres perſonnes quelz quilz ſoient, que durant le temps, & terme de Dix ans enſuiuans, e conſecutifz commenceans au iour, & date de ces preſentes ilz n'ayent a imprimer, ne fere imprimer, metre, ne expoſer en uente leſdictes oeuures, liures, & traduction, ſinon a celluy, ou ceulx qui auront charge d'en uendre, & expoſer en uente de la part du dict Vaugris, ſur peine de amende arbitraire a nous a aplicquer. Et de confiſcation de tous les dictz liures, & oeuures qui ainſi ſe trouueront Imprimes ſans charge, ne commiſſion dudict Vincent Vaugris. Si Vous mandons, commettons, & a chaſcun de uous endroict ſoy, & ſi comme a luy apartiendra. Que ſelon ce enſuiuant ce que deſſus uous faictes expreſſes inhibitions, & deffances de par nous, ſur les peines deſſus dictes, & autres que ueoires eſtre a impoſer, a tous leſdict imprimeurs, & libraires demourāt en uoz iuriſdition & deſtroict. Que par cy apres ilz n'aient a imprimer, ou fere imprimer, expoſer, ne metre en uente les dictz liures, oeuures, & traductions, ſinon ceulx qui en auront charge expreſſe dudict Vincent Vaugris. Et ſi apres les dictz commēdaments faictz uous trouuez aucuns, contrauenans a iceulx uous proceddez allencōtre d'eulx par cōdemnations deſdictes peines, & autres ainſi que ueoires eſtre a fere ſelon l'exigence des cas. Non obſtant oppoſirions ou appellations quelz conques, & ſans preiudice d'icelles pour les quelles ne uoulons eſtre differè. Car tel eſt noſtre plaſir de ce faire: Vous donnons, & a chaſcun de uous, plain pouuoir, puiſſance, autorite, commiſſion, & mandement ſpecial par ces dictes preſentes. Mandons, & cōmandons a tous noz Iuſticiers, officiers, & ſubiectz que auons, & a chaſcun de uous endroict ſoy ſi comme a luy apartiendra en ce faiſant ſoi obeyr. Donne a S. Germain en l'aye le xxiij iour de Ianuier, Lan de grace, Mil cinquecens ſoizante & ung, & de noſtre Regne le deuxieſme.

Par le Roy en ſon Conſeil

Burault

PRIVILEGIVM ILLVSTRISS. SENATVS VENETI.

HIERONIMVS Priolus, Dei gratia, Dux Venetiarum, &c. Vniuerſis, & ſingulis Magiſtratibus huius urbis noſtræ Venetiarum, nec non Rectoribus quarumcunque Terrarum, & locorum noſtrorum, cæteriſque Miniſtris, & Repræſentantibus noſtris, ad quos harum executio ſpectare poterit, fidelibus dilectis, ſalutem, & dilectionis affectum. Significamus uobis, heri in Conſilio noſtro Rogatorum captam fuiſſe partem tenoris infraſcripti, uidelicet, Che'l ſia conceſſo al fedel noſtro Vicenzo Valgriſi libraro, che altri, che lui, ò chi hauerà cauſa da lui nón poſſa ſenza ſua permiſſione per lo ſpatio di anni 20. proſſimi in queſta Città, ne in alcun'altra Città, ò luogo della Signoria noſtra ſtampar, ne far ſtampar, ne altroue ſtampati in quelle uender li libri di Galeno nuouamente tradotti da D. Giouan Battiſta Raſario medico, ſotto pena alli contrafattori di perder tutte l'ópere da loro ſtampate, & ducati 10. per cadauna di eſſe; Vn terzo delle qual pene habbia ad eſſer del magiſtrato, che farà l'eſſecutione, Vn terzo dell'Arſenal noſtro, & l'altro di lui ſupplicante, & con tutte quelle altre conditioni in eſſa ſua ſupplicatione dechiarite, & eſpreſſe; eſſendo però obligato di oſſeruar quel tanto, che in materia di ſtampe è diſpoſto. Tenor autem ſupplicationis talis eſt. Sereniſſimo Principe, & Illuſtriſs. Signoria, Hauendo il fedeliſſimo ſeruitor di V. Serenità Vicenzo Valgriſi, libraro, & ſtampator in queſta inclita Città, deliberato di ſtampare tutte le opere di Galeno piu corrette, & piu ampliate, che anco mai ſiano ſtate ſtampate, per far maggior utilità al mondo: non ha perdonato ad alcuna ſorte di ſpeſe in farne tradurre dalla lingua Greca di nuouo la maggior parte: in far corregere le altre con l'aiuto di libri antichi ſcritti a mano: in far incontrar tutti i luoghi, ne i quali Auicenna dichiara l'opinione di Galeno: in fargli far un'indice grandiſſimo, & ordinatiſſimo, & finalmente in ritrouar libri nuoui nó mai piu in luogo alcuno ſtampati.

Et

Et perche non ha potuto far queſte coſe ſenza grandiſſima ſpeſa, & fatica, & dubita, che altri gli togli no il frutto della ſua induſtria, in riſtampare le tradottioni nuoue, & li libri ritrouati di nuouo, & le altre coſe ſopradette, Il che ſaria ſuo danno infinito, & ruina, per non hauer lui altro traffico, che di libri, con i quali ſoſtenta la ſua famiglia, della quale ſi troua carico, & aggrauato, & paga le ſue angarie, paſſando la ſua uita ſotto l'ombra di V. Serenità. però ricorre alli piedi di quella, ſupplicandole humilmente con l'eccellentiſſimo ſuo Conſiglio di Pregadi, concedergli priuilegio per anni 20. che altro, che lui, ò chi hauerà cauſa da lui, non poſſi ſtampare in queſta uoſtra Città, ne in luogo alcuno del Dominio uoſtro, ne ſtampati altroue, poſſi condurre, ne uendere in queſta Città, ne luogo del Dominio uoſtro, i libri di Galeno con li ſcontri d'Auicenna, & indice fatto di nuouo, & quelli, che di nuouo ha tradotti l'eccellente M. Giouan Battiſta Raſario, publico lettor; come nell'indice delli libri ſi uederà: ſotto pena à chi contrafarà, di perdere tutti i libri, che ſi ritrouaſſe; & pagar per ogni uolta, che fuſſe contrafatto, ducati 1000. liquali s'haueſſero da diuidere in tre parti, una all'Oſpedal de gl'Incurabili; l'altra al Magiſtrato, doue ſarà fatta la cognitione: & la terza parte all'accuſator, & che ogni officio poſſi fare l'eſſecutione: offerendoſi lui di oſſeruare quanto in materia di ſtampa per le leggi ſi contiene. Et perche il detto Valgriſi ha uſato ogni induſtria, & diligenza, per rittouar delli libri di Galeno non mai piu ſtampati, & oltre le infinite correttioni, & fragmenti, hà ritrouato tre Volumi di grande importanza, & molto utili, cioè, il Compendio delli ſedeci libri delli polſi, & li commenti ſopra il ſeſto delle Epidemie, & li tre commentarij ſopra il libro de humoribus d'Hippocrate: & per hauer gli originali, & poi per fargli tradurre, ha ſpeſo una gran ſomma di danari, & dubita, che alcuni gli toglino l'emolumento, & il beneficio, che li deue apportar queſta tal ſpeſa, ingegnandoſi di fargli alterar la ſua tradottione, & mutar le parole, acciò che pareſſe una nuoua tradottione, & con queſta cautela poteſſero ſtamparla, il che gli torneria à danno ineſtimabile: però ſupplica V. Serenità à concedergli co'l priuilegio ſopradetto, che alcuno non poſſi riſtampare di qual ſi uoglia tradottione i libri trouati hora di nuouo, & aggiunti à gli altri di Galeno, ſe non hauerà li libri Greci, dalli quali poſſi moſtrar d'hauerli cauati, & di nuouo ritradotti. Et queſto, acciò che il Valgriſi non ſia fraudato della ſpeſa, che ha fatto in comperar li detti libri: il quale humilmente ſi raccomanda alla buona gratia di V. Serenità, pregando il Signor. Dio per la ſua conſeruatione, & di queſto Illuſtriſſimo Dominio, &c. Quare auctoritate ſupraſcripti Conſilij mandamus uobis, ut ſupraſcriptam partem obſeruetis, & ab omnibus inuiolabiliter obſeruari faciatis. Datæ in noſtro Ducali Palatio die Quinto Maij, Indictione Quinta. M D LXII.

Gratis.

INDEX LIBRORVM, QVI NVPER IN LATINAM LINGVAM CONVERSI SVNT,

A Io. Bapt. Raſario, & qui hactenus impreſſi non erant, & nunc primum in lucem eduntur.

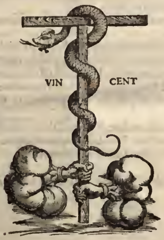
Oratio, qua bonas artes perdiſcendas monet. Si quis optimus medicus ſit, eundem eſſe Philoſophū oportere. De optimo genere docendi. De captionibus quæ in uerbis fiunt. An qualitates corporis expertes ſint. De ſectis ad eos qui introducūtur. De optima ſecta. Empirici medici informatio. Fragmentum, contra empiricos. Definitiones medicæ. De atra bili. De bona habitudine. De optimo habitu. De diſſectione muſculorū. De diſſectione neruorū. An ſanguis natura in arterijs ſit. De uocalium inſtrumentorum diſſectione. De inſtrumento odoratus. De ſubſtantia facultatum naturalium. Breuis dogmatum Hippocratis deſcriptio. Animi mores, corporis naturam ſequi. An ſit animal quod in utero eſt. De ſeptimeſtri partu. De decretis Hippocratis, & Platonis lib. I. GALENI COMPENDIVM XVI. LIB. DE PVLSIB. nuper inuentum, & nunc primum in lucem editum. De ſuccorum bonitate, & uitio. De Ptiſſana. De cuiuſque animi peccatorum uitio & medela. De conſuetudine. Ars tuendæ ſanitatis ad quem pertineat. De Maraſmo. De Comate. De plenitudine. De tumoribus præter naturā. De Typis. De dignotione ex inſomnijs. De pręcognitione. Quos, quando, quibus, purgare oporteat. De Theriaca, ad Piſonem. De uſu Theriacæ. De antidotis. De hirudinibus. De Cucurbitulis. De remedijs paratu facilibus. Aduerſus Lycum. Contra Iulianum. De Hiſtoria Philoſophica. De aquis. De Vinis. De Melancholia. GALENI IN LIB. HIPPOC. DE HVMORIB. COMMENTARII III. nunc primū inuenti, & impreſſi. In lib. de natura humana, commentarij duo. In lib. de ſalubri diæta, commentarius. In primum, tertium, & ſextum de morbis uulgaribus commentarij xiiij. QVORVM DVOS VLTIMOS, ET DIMIDIVM SEXTI IN SEXTVM nunc primū inuenimus, & omnes latinitate donauimus. In præſagia Hipp. commentarij tres. In lib. de ratione uictus in morbis acutis commentarij iiij. Linguarū Hippoc. explanatio. In Timæum Platonis Fragmentum, Cum Indice copioſiſſimo & ſingulari ordine diſpoſito, vt omnia quæ in Galeni lib. leguntur, facile, & certa via poſſint inueniri: Deniq; cum collatione locorum Galeni, & Auicennæ.

GALENI
EXTRA ORDINEM
CLASSIVM LIBRI.

Hoc volumen omnes eos libros continet, quos non eſſe Claſsicos exiſtimauimus: in quibus emendandis, atque etiam quàm plurimis in latinum ſermonem conuertendis, tantum adhibuimus diligentiæ, ut alia quauis editiò cum hac noſtra conferri nulla ex parte poſsit.

Qui autem libri mendis expurgati, qui nuper conuerſi ſint, altera pagella demonſtrabit.

CVM PRIVILEGIIS.

VENETIIS,
Apud Vincentium Valgriſium.
MDLXII.

Librorum Galeni extra ordinem Claſsium, Index.

GALENI de proprijs libris commentarius, Ioanne Fichardo interprete: & cum græco libro nunc diligentiſsime collatus a Io. Baptiſta Raſario, & melior factus. fol. 2

De ordine librorum ſuorum, eodē interprete: & ab eodem emendatus 5

De optima doctrina, Ioan. Baptiſta Raſario, interprete. 7

De captionibus, quæ in uerbis fiunt, Io. Baptiſta Raſario, interprete. 8

Liber, in quo probatur, animi mores corporis temperaturam ſequi, Io. Baptiſta Raſario, interprete. 9

De animi morbis cognoſcendis, Bernardino Donato interprete, quem Raſarius cum græco contulit. 14

De cuiuſq; animi peccatorum cognitione, & curatione, Io. Baptiſta Raſario interprete. 20

De ſectis ad eos, qui introducuntur, Io. Baptiſta Raſario interprete. 23

Empirici medici informatio, Io. Baptiſta Raſario interprete. 27

Fragmentum contra empiricos, Io. Baptiſta Raſario interprete. 31

De optima ſecta ad Thraſybulum, Io. Bap. Raſario interprete. 32

Optimum medicum eſſe philoſophum oportere, Io. Baptiſta Raſario interprete. 42

De conſtitutione artis medicæ, Victore Trincauelio interprete. 43

De partibus artis medicæ, Nicolao Rhegio interprete. 50

Ars medicinalis, Nicolao Leoniceno interprete. 52

Hos etiam libros Raſarius græcorum librorum ope multis in locis illuſtrauit.

GALENI DE LIBRIS PROPRIIS LIBER,

A Ioanne Fichardo Francofordiano alias latinitate donatus: nunc vero ad Græci libri fidem emendatior multo, quàm antea, redditus.

PROOEMIVM.

Quid eum ad hanc ſcriptionem impulerit: & de libris ei falſo attributis, & de indice ſuorum commutato.

QVod mihi de conſcribẽdo librorũ a me editorum cõmẽtariolo conſiliũ optime
B Baſſe dederas, re ipſa nuper, q̃ commodũ eſſet, cõperi. nam, cũ forte in Sanda-
lario (ubi multa ſunt Romana bibliopolia) eſſemus, diſceptantes aliquos de li-
bello quodã tũ uẽdito, meus ne eſſet ille, an alterius cuiuſdã, ipſi uidimus: erat
.n. inſcriptus, Galenus medicus. emente igiť, tanq̃ meũ, aliquo, cõmotus noua
eius inſcriptione uir quidã literatus, cupiebat libelli argumentũ cognoſcere.
priores aũt duos uerſus cũ percurriſſet, abiecit ſtatim, hoc ſolũ addẽs, hãc di-
ctionẽ nõ eſſe Galeni, & falſo librũ illũ inſcriptũ fuiſſe. is uero, qui tum hæc di
cebat, primas illas diſciplinas, quibus Græcorũ pueri ab initio apud grammaticos & rhetoras inſtitue-
bantur, probe doctus erat. uerũ pleriq; noſtro hoc ſeculo, qui medicinã aut philoſophiã ambiunt, ante
q̃ recte legere ẽt poſſunt, eos doctores frequentãt, qui maxima illa pulcherrimaq; rerũ humanarũ theo
remata, quæ docet philoſophia & medicina, ꝓfitenť. & hæc quidẽ negligẽtia iam multis retro annis, me
dũ adoleſcẽte inceperat, uerũ eo nondũ euaſerat tum tẽporis, neq; tm̃, quantũ nũc, inualuerat. hanc igi
tur ob rẽ, & qm̃ libros meos multi multifariã læſerunt, tanq̃ ipſorũ proprios alij in alijs gẽtibus legẽtes
quædã tum demẽdo, tum addẽdo, tum immutãdo, conſultũ mihi uiſũ eſt, eam prius cauſam, quã ꝓpter
illi hactenus corrupti ſunt, & deinceps qui mei re uera ſint libri, & quæ cuiuſq; materia, exponere. pri-
C mum igitur, quæ cauſa ſit, ꝙ mea pro ſuis nõ nulli agnoſcãt, ipſe iam ante optime Baſſe noſti. illa etenim
cũ non edendi gratia, uerũ propter amicos, aut diſcipulos, eorũ, quæ a me audierãt, aliquod commenta
riolũ efflagitãtes, ſcripta eſſent, abſq; titulis data ſunt. qui uero poſt illorũ obitũ ea habuerunt, cũ ipſis
placerent, ut ſua legerũt. alij, quibus noſtra ab ijs, qui habebãt, cõmunicata eſſent, in patriã profecti, mo
ratiq;, titulos alius aliter fecerunt. poſtea oĩbus tẽporis ſpatio deprehenſis multi eorũ, qui ea iterũ ha-
buere, meũ illis nomẽ inſcripſerunt, &, qm̃ inueniebãt cum ijs, quæ ẽt apud alios extabãt, exẽplaribus
diſcordare, ad me, quo ipſe emendarẽ, miſerunt. cum igitur ea nõ ad editionẽ publicã, uerũ eorũ, a quibꝰ
rogabar, & captũ, & uſum a me ſcripta eſſent, par eſt in alijs productã, in alijs uero cõtractã dicẽdi rõnẽ
fuiſſe, ipſamq; præceptorũ doctrinã aut perfectã eſſe aut mutilatã. quapropter manifeſtũ eſt in ijs, quæ
prædictis ſcripta ſunt, neq; abſolutã, neq; exactã doctrinã cõtineri: qñquidẽ illi, quibus ea deſtinabanť
neq; † rogabãt, neq; poterãt exacte omnia percipere, ante, quàm habitũ in neceſſarijs eſſent adepti. eo-
rum igitur, qui ante me fuerunt, quidã huiuſmodi libros ſubfigurationes inſcripſerũt: quemadmodum
alij ſub formulas, alij introductoria, alij compẽdia, alij deniq; enarrationes inſcripſerunt. ego uero, cum
eos diſcipulis tantũ darem, nihil iſtorum inſcripſeram. quamobrem, cum ad plures deinceps complu-
resq; perueniſſent, alius aliũ his titulũ indidit. eos igitur libros, qui corrigendi gratia mihi tranſmiſſi a
D quibuſdã fuerant, uiſum eſt Introducendis inſcribere. quare de ijs prius dicere inſtituam.

† ἐδέοντο .i. indigebant.

De ijs commentarijs, qui Romæ prima profectione ſcripti ſunt. Cap. I.

EGo igitur omniũ eorũ commẽtariorũ, quos quidẽ uel iuuenibus hęc primũ ſtudia ingredictibus di
cauerã, uel amicis quibuſdã eos exigẽtibus dederã, nullũ prorſus apud me exemplar retinuerã. po-
ſtea uero, cum ſecũdo Romã ueniſſem, iſtis ad me, ut dixi, emendãdi cauſa miſſis, eos forte recuperaui:
titulũq; his, introducẽdis, impoſui. inſcripſi igiť librũ de ſectis ad eos, qui introducuntur, qui quidem ijs,
quotquot ad huius artis medicæ cognitionẽ cõtendunt, primus eſt oĩum perlegendus: illo etenim eæ,
quæ ſecundũ genera ſunt, ſectarũ inter ſe differẽtiæ tradũtur. ſecundũ genera dixi, ꝙ ſunt priuatæ ẽt ſuæ
ipſis differẽtiæ, in quibus deinceps iam introducti plenius inſtituuntur. triũ uero ſectarũ nomina nemo
nũc fere ignorat, unã uidelicet dogmaticã, ſiue logicã: alterã aũt empiricã: tertiã methodicã nominari.
quæ igitur propria cuiuſq; ſint, quæq; earũ inter ſe differẽtia, libro a me iſto tractatũ eſt. ſimiliter aũt &
liber de oſſibus, liberq; de pulſibus, introducendis a me eſt dicatus. amico præterea cuidam Platonico,
ſub hãc profectionẽ libellos iſagogicos duos: alterũ de arteriarũ & uenarũ: alterũ de neruorum diſſe-
ctione dedimus: & alij cuidam inſtitutionis empiricæ ſubfigurationem. quorum ego quidem nullum
apud me ſeruauerã: ſed poſtea, quàm Romam redijſſem, ab ijs, qui forte habebãt, accepi. ex alijs tamen
quibuſdam, quæ amicis tunc ſcripſeram, non nulla apud me exemplaria remanſerunt, quòd diligenter

aliquando illa abſoluere ſtatuiſſem. Quo ex numero ſunt, de cauſis reſpirationis libri duo: & libri de E
uoce, quatuor, dedicati conſulari cuidam uiro, Boetho nomine, Ariſtotelicam philoſophiam ſectanti:
eidem quoq; libros de anatomia Hippocratis: & deinde etiam illos de anatomia Eraſiſtrati nuncupaui
mus, quos propter Martialem (cuius in anatomicis duo libri etiam nunc apud pleroſq; extant, qui eo
tempore magnopere probati erant) ambitioſius aliquanto ſcripſeramus. erat autem uir ille ſane inui-
dus, contentioſusq; in primis, quanquam annos iam ultra ſeptuaginta natus eſſet. quare, cum audiuiſ-
ſet ea, quæ anatomica propoſita materia dixeram docueramq; publice, ab ijs omnibus, qui ea aſſecuti
eſſent, ſummis laudibus extolli, cœpit homo meorum amicorum quendam interrogare, cuiuſnam ipſe
ſectæ eſſem. audiens uero ſeruos me iſtos, quicunq; uel Hippocraticos, uel Praxagoreos, uel ex alio
quocunque tandem uiro ſe nominarent, appellare ſolitum, eligere autem ex ſingulis, quæ præſtan-
tiſſima eſſent, conſueuiſſe, quærebat deinceps, quem igitur ueterum potiſſimum commendarem.
Hic deſunt quædam. Eraſiſtratum uero & in his, & in alijs artis medicæ lo-
cis uirum admirandum iudicabat. propter eum igitur ardentius aliquanto ſex illos de Hippocratis, &
alios de Eraſiſtrati anatomia tres libros conſcripſi. cum porrò etiam perorarem aliquando in ueterum
medicorum libros publice, propoſuiſſemq; mihi librum Eraſiſtrati de eductione ſanguinis, graphio
tum, ut moris eſt, in eam quæſtionem incumbente, citanteq; eam eius libri partem, qua phlebotomiã F
reijcit, uehementius adhuc in illum dixi, quo magis ureretur Martialis, Eraſiſtrateus eſſe uolens. ea
autem oratio mea cum ſatis tum placuiſſet, rogauit amicus me quidam, & is Martiali infenſus, ut, quæ
dicta erant, ei, quem ipſe miſſurus ad me eſſet, notulis ad celeritatem ſcribere exercitatum, recitarem:
ut, ſiquando ex Vrbe domum proficiſceret, obijcere ea Martiali in morborum inſpectionibus poſſet.
Poſt hæc uero, cum ipſe Romam ab Imperatoribus aduocatus, ſecundo ueniſſem, ille qui acceperat,
neſcio quo pacto, mortuus erat. libellus autem iuxta ambitionem temporis illius, quo publice dice-
34. anni bam, ſcriptus (etenim iuuenis eram, cum hæc facerem, annum agens trigeſimum quartum) apud
quamplures erat. ex eo tamen tempore & docere publice, & monſtrare deſij, cum ægrorum curatio
felicius, quàm optaſſem, ſuccederet. cum enim tot æmulos uiderem, qui, ſiquis medicus alius lauda-
etur, inuiderent, moxq; illum logiatron exclamarent, ut inuidam iſtorum linguam declinarem, dein-
ceps nec apud eós, quos curabam, plus, quàm erat neceſſe, profabar: nec in congreſſu, uelut antea, do-
cebam, aut quicquam oſtẽtabam, ipſis de cetero factis, qualem in hac diſciplina facultatem conſecutus
eſſem, declaraturus. tribus uero præterea annis Romæ cum eſſem uerſatus, ingruente magna peſte, cõ-
feſtim urbe excedens in patriam properaui. *Deſunt hic pauca.* In eo autem tempo-
re libros de Hippocratis Platoniſq; placitis ſex, adhortante Boetho, ſcripſi. Et de uſu præterea partium G
unum, qui prior eſt. quibus Boethus acceptis, & ipſe ex urbe profectus eſt, uerum prior me, Syriam
Palæſtinam tum prouinciam obiturus, in qua poſtea & mortuus eſt. uerum longo poſt tempore opus
utrunq; multis ſubinde negocijs intercurrentibus, poſt reditum meum in patriam, quæ mox comme-
morabo, abſolui.

Quinam libri a me conſcripti, poſteaq; mihi ad patriam e Roma proficiſcenti,
ab amicis traditi. Cap. 2.

37. anni PRofectus itaq; ſum Roma in patriã completo iam mihi ſeptimo & trigeſimo ætatis anno. tres autẽ
libelli a me ſcripti ante, quàm Smyrnam ex Pergamo, Pelopis medici, & Albini Platonici gratia
proficiſcerer, a quibuſdam mihi redditi ſunt. Erat uero unus de matricis diſſectione, perparuus quidem
ille: Alter de cognoſcendis oculorum morbis, & is paruus: tertius autem iuſtæ magnitudinis, de ex-
perientia medica. quorum primus deſtinatus erat obſtetrici cuidam: ſecundus adoleſcenti oculos cu-
ranti: poſtremus autem ex ea diſputatione, quam Pelops cum Philippo empirico habuerat, illo qui-
dem aſſerente medicinam per ſolam experientiam conſiſtere non poſſe, hoc autem contendente poſ-
ſe, deſumptus erat. Eorum igitur ultro citroq; habitas orationes cum in ordinem redegiſſem, mei tan-
tum exercitandi gratia conſcripſeram: uerum neſcio, quo modo & ille ignorante plane me ad alios de H
uenerit. præterea tres etiam alios libellos, interim, dum Smyrnæ agerem, compoſui: De pulmonis
uidelicet & thoracis motu: condiſcipulo gratificaturus, qui ſecundum illos anatomicam facere quan-
dam demonſtrationem, paulo poſt in patriam abiturus, cupiebat. Demortuo itaq; interim adoleſcen-
te, libelli apud quoſdam, ſed qui meos tamen ſuſpicarentur eos eſſe, fuerunt: & deprehenſus quidã
eſt, qui prooemium his quoddam præfixerit, deinde tanquam proprios legeret. In prædictorum autem
libellorum tertio, mea quoque non nulla, quæ ipſe adinueneram, ad finem aſcripſi: nam, quæ tri-
bus iſtis tractaueram, præceptoris mei Pelopis (apud quem Smyrnæ uerſans, eos conſcribebam)
dogmata erant. *Deſunt paucula.* Poſt eam igitur Roma profectionem
cum tandem in patriam perueniſſem, illic cõſidens, cum familiaribus uerſabar. Verum breui poſt tem-
pore, ex Aquileia mihi literæ ab Imperatoribus miſſæ perferuntur, quibus illi me reuocabant: ſtatue-
rant enim ex hybernis expeditionem contra Germanos facere. Hac igitur neceſſitate compulſus, rei-
bam: ſperans tamen interea poſſe excuſationem me aliquam nanciſci. Alterum nanque, qui ſenior
erat, uirum modeſtum, æquum, facilem, & humanum eſſe perceperam. Is autem primo quidem
Verus uocabatur: ſed poſtquam Antoninus (ille, qui proxime poſt Adrianum imperauit) ſucceſſo-
rem ſibi eum in principatu conſtituiſſet, ſocium hic ſibi, antea Lucium dictum, aſciuit, & eum quidem

Verum,

A Verum, ſe autem Antoninũ tranſnominauit. Ceterum ipſe Aquileiam cum perueniſſem, peſtis, quā-
tum antea nunquam, graſſari cœpit. Vnde Imperatores ſtatim Romam cum paucis militibus fugere
coacti: nos uero eum multis longo uix tempore euaſimus, abſumptis pleriſq;, non tam ob peſtis ue-
hementiam, quàm quòd media hyeme malum id ſæuiret. In itinere autem e uiuis cum exceſſiſſet Lu-
cius, Romam deportatus ab Antonino, funeratusq; eſt. Et poſt hæc ſuſceptam aduerſus Germanos
militiam urgens, omnibus modis me ſecum abducere laborabat. Perſuaſus autem ille, ut dimitterer,
cum ex me audiuiſſet, diuerſa deum patrium Aeſculapium (cuius me eſſe cultorem nouiſſem, ex quo
is mortali me apoſtemate laborantem ſeruauerat) iubere, reueritus deum, expectare me reditũ ſuum
iuſſit, ſperans breui poſt tempore bellum ſe illud confecturũ. Et ſic ipſe profectus eſt, relicto filio Com
modo, ætate tum admodum puero, omni cura illius ſalutem nutritoribus tuendam mandans: ſiq; for
te in aduerſam ualetudinem incideret, ut me ad eius curationem accerſerent. Interea autem temporis,
quæ uel a præceptoribus meis didiceram, uel ipſe inueneram, collegi, & in habitum conſtantiorem re-
degi. ac ſiquid non nullis quærendis circa eorum inuentionem habebam, conſcripſi, ſtudioſe me ip-
ſum in uarijs tum medicinæ, tum philoſophiæ quæſtionibus exercens: quæ pleraq; in magno illo tem-
pli Pacis incendio, cum alijs multis perierunt & conflagrarunt. Cum uero præter omnem ſpem iſti ex-
B peditioni diutius immoraretur Antoninus, omne illud tempus ad pulcherrimam mihi exercitationem
ceſſit. Vnde & tractatum De uſu partium, ſeptemdecim libris compleui. Et reliqua libris De Hippo-
cratis & Platonis dogmatibus adiunxi. Quædam etiam Anatomicorum theorematum, quæ olim Boe-
tho dederam, De uſu uidelicet partium librum primum, amplius inquirens, in ſecundo inſuper muſcu-
los cuiuſq; digiti articulos mouentes, a me inuentos, expoſui, qui omnes ignorati diu fuerunt, uelut
uniuerſis, qui ante me extiterunt. Diſtuli autem in opere illo, de motibus ſuperiorum ſuperciliorum
dicere, ſolum hoc in eo rurſus demonſtrato, falſo eos motus a quibuſdam hactenus eſſe traditos. Qua-
re, cum mihi ipſi primum, & deinde alijs, quibus hæc commonſtrabam, & hos motus, & alia, quæcun-
que in Anatomijs aut perperam a prioribus aſſerta, aut omnino fuerant omiſſa, inueniſſe me perſuaſiſ-
ſem, tunc iam & anatomicas adminiſtrationes perſcripſi. Cum uerò libri De uſu partium prius, quàm
hi ederentur, ad plurimos iam perueniſſent, diligenterq; medicis fere omnibus, quotquot ueteri me-
dicinæ ſtudebant, tum philoſophis Ariſtotelicis legerentur, poſteaq̃ & illius talis quidam tractatus
extabat, cœperunt mox maleuoli quidam, inuidia ſtimulante, flagitioſis implere urbem rumoribus,
me eſſe, qui, cum ſtudeam uideri quamplurimum ueteres exuperaſſe, multa, quæ omnino non appareāt
inuexerim, inq; Anatomicis meis ſcripſerim. neq; enim latere ea omnes poſſe. Ego uero ridebam qui-
C dem illos, contemnebamq;: ceterum amici rei indignitate commoti, me adhortari, ut in aliquo ma-
gno auditorio ueritatem meorum in Anatomicis theorematibus ſcriptorum, publice aſſererem. Poſt-
quam autem perſuaderi me non poſſe æmuli ſenſiſſent, (iam enim eius gloriæ contemptum præ me fe-
rebam) ſpem illi concipiebant ueluti timidum me reprehendendi, qui, quanquam eorum nugas non
parui facerem, magnanimitatem tamen quandam ſimularem. nec ſcommatum finis erat. & quotidie
in templum Pacis, quemadmodum & ante incendium congregari ſolebant, quicunq; artibus logicis
erant dediti, conueniebant. Tandem igitur ab amicis compulſus, publice multis diebus demonſtrare
cœpi me quidem nuſquam falſa tradidiſſe: prioribus uero multa non ſatis comperta fuiſſe. Eorundẽ
porrò hortatu commentarios tum ſcripſi demonſtratorum & dictorum, titulum habentes, De ignora-
tis Lyco in Anatomis. Hanc igitur ob cauſam, cum demonſtraturus nihil tradidiſſe me in commenta-
rijs meis Anatomicis falſi, proceſſiſſem, in medium omnium Anatomicorum libros propoſui, liberum
unicuiq; præſentium faciens, quam uellet partem diſſecandam proponere, meq; mox oſtenſurum, quā-
tum cum priorum ſententia, meorum ſcriptorum ueritas pugnaret. Propoſito igitur thorace, cum ipſe
a uetuſtiſſimis facerem exordium eorumq; libros in manus ſumerem, rogauerunt me inſignium medi-
corum quidam, in iſto conſeſſu ſedentes, ne inaniter tempus conſumerem. Ceterum, quoniam qui-
D dem Lycus Macedo, Quinti in Anatomicis omnium expertiſſimi quondam diſcipulus ea, quæ ad ſuam
uſq; ætatem inuenta fuiſſent, omnia conſcripſiſſet, uolebant, ut alijs dimiſſis, illius tantum ſcripta meis
conferrem. Eorum igitur petitioni morem gerens, ita in ſingulis quoquo die propoſitis feci. Hæc au-
tem omnia propterea neceſſe habui commemorare, ut cognoſcant illi, qui ſunt aliquando libros meos
lecturi, qua ætate quoſq; ſcripſerim, & quam ob cauſam. Inde enim intelligere poterunt, quæ ſint tan-
quam imperfecta, ab ijs, quæ elaborate abſoluta ſunt, diſcernenda: & quæ in arrogantium confutatio-
nem, quæq; rurſus ad inſtitutionem ſunt ſcripta, dignoſcere. Quod porrò in ſequentibus etiam, ſicubi
res poſtulabit, indicabo. Nunc uero ad libros a me editos, qui extant, recenſendos pergam, initio ab
Anatomicis ſumpto.

De Anatomicis libris. *Cap.* 3.

EX hoc primum numero iſte libellus eſt, quem De oſſibus Introducendis ſcripſimus. Poſt eum ue-
to alij libelli, itidem Introducendis inſcripti: ut eſt ille De uenarum & arteriarum ſectione: & alter
De neruorum diſſectione. Eſt præterea liber alius De muſculorum ſectione, qui quidem exacte com-
pendio tradit omnia, quæ in Anatomicis adminiſtrationibus de muſculis ſcripta ſunt. Quòd ſiquis per-
lecto De oſſibus libro, protinus Anatomicas aggredi adminiſtrationes cupiat, poterit quidem illos

De uaſorum neruorumq; diſſectione libros præterire: quemadmodum & eum, qui De muſculis eſt E
ſcriptus. Sunt.n. uniuerſa in adminiſtrationibus ſcripta. In horum autem librorum Primo De manuũ
muſculis & ligamentis: Altero De crurum muſculis & ligamentis: Tertio De artuum neruis & uaſis:
Quarto De muſculis genas & labra mouentibus, & ijs, qui ſunt circa inferiorem maxillam: præterea
etiam de his, qui caput, collum & ſcapulas mouent: Quinto De muſculis thoracis, epigaſtrij, lumbo-
rum, & ſpinalibus: Sexto De organis nutritiuis, qualia ſunt inteſtina, uenter, hepar, lien, renes, ueſica,
& quæ ſunt huiuſmodi alia: Septimo & Octauo De partium ſpiritualium anatomia: illo quidem de ijs
partibus, quæ cordi, pulmoni, & arterijs tam mortuorum, quàm uiuorum adiacent: hoc autem, quæ
circa uniuerſum pectus ſunt, tractatur. Nono porrò libro cerebri & ſpinalis medullæ continetur diſſe-
ctio: Decimo oculorum, linguæ, ſtomachi, & confinium partium: Vndecimo eorum, quæ ad guttur ſpe
ctant, & os hyoides uocatum, & quæ ijs continuantur: præterea neruis ad ea peruenientibus: Duode-
cimo arteriarum & uenarum: Tredecimo neruorum ex cerebro deſcendentium: Quartodecimo ner-
uorum a medulla ſpinæ deuenientium: Quintodecimo tandem genitalium partium anatomia contine-
tur. Et hæc quidem ſunt, quæ ad Anatomicam contemplationem ſunt neceſſaria. Præter autem hæc
neceſſaria, alia quoq; ſunt, utilia quidem & hæc, ut ea, quæ, cum Marinus uiginti Anatomicorum libris
conſcripſiſſet, nos poſtea Epitomate quatuor librorum (quemadmodum & Lyci omnium duobus) F
complexi ſumus. Subijciam uero hic ſingulorum librorum ſummam, ac primo eorum, quos in primo
noſtro Epitomatum commentario, in quo priores anatomici Marini libri in compendium rediguntur,
perſtrinximus. Eorum igitur ſex priorum Primo totius theoriæ præfatio: inde De cute, De pilis: po-
ſtea De unguibus, & carnibus, De adipe & pinguedine, continetur. In ſecundo, De glandulis, pellicu-
lis, membranoſis tunicis, nempe peritonæo, & ſuccingente, & diaphragmate commentatur. In Tertio
porrò, De contemplabilibus ratione uaſis, uenis, arterijs, earumq; anatomia: & Num naturaliter in ar-
terijs ſanguis contineatur. In Quarto, quæ ſit arteriarum operatio, quis uſus, unde proueniant, &,
quæ alia circa eas quæri ſolent, exequitur. Deinceps autem tractat De ureteribus, & urinarijs meati-
bus, & uracho [hoc eſt eo, ex quo hæret pendetq; fœtus ad umbilicum] & uaſis ſeminarijs. De humo-
rum bilioſorum uaſis, & meatibus, De glandulis. De eo, quod a glandulis eſt, uaſe. De gutture. De
uaſis mammarum, quibus lac continetur. De ijs, quæ fuſa ſunt per corpus, uaſisq; contenta, & qui hu-
morum atq; ſuccorum, quibus uaſis contineantur. De alimentis. In Quinto, De his, quæ ſunt in ca-
pite tum alijs, tum de ſuturis. De faciei ſuturis & iuncturis, ac omnibus capitis oſſibus. De capitis & fa-
ciei foraminibus. De inferiore mandibula, & eius foraminibus, & Num habeat iuncturam. De denti-
bus. De capiti adiacente gutturis oſſe, quæq; iuxta ſunt, & locum circa tonſillas occupant. In Sexto G
ſcribit De teſticulis, De oſſe ſacro, De uertebro coxarum. De latere. De pectore. De humeris. De ſca-
pulis, iugulis, brachijs, cubitis, radijs. De oſſibus brachialis & digitorum. De femore. De chartilagino-
ſis oſſibus ab utraq; genu parte. In Secundo autem noſtrorum commentariorum, quod Anatomicæ
Marini contemplationis compendium eſt, Septimum, Octauum, Nonum, & Decimum Marini libro-
rum ſumus complexi. Capita uero libri Septimi hæc ſunt. De caluæ cum pelliculis alijsq; membranis
cerebri coniunctione, De totius faciei neruis, De temporum & mandibularum muſculis. Item de ijs
qui ſupra maxillas & labia exiſtunt. Item de cauernarum, in quibus dentes infixi ſunt, malarumque
muſculis. Item de interioribus inferioris malæ muſculis. Item De malæ inferiori circumiacentibus
muſculis ſeorſim. De muſculis naſi * De muſculis iuxta linguam. De lingua eiusq; muſculis. De
oculorum muſculis. In Octauo autem Marini libro hæc capita continentur. De ore. De labris & den-
tibus. De gingiuis. De columella. De gula. De ligula. De tonſillis. De antiadibus. De naſo, naribus,
auribus, collo, eorumq; muſculis. De muſculo ſub latere, & eo, qui eſt ſub uentre. De colli natura. In
Nono libro, De muſculis, qui circa ſeptum pectorale, ſpinam, meſopleuria, & partem, quæ eſt ſupra
umbilicum, ſunt. Præterea De muſculis brachiorum, ſcapularum, cubitorum, extremarumq; manuum
tractat. In Decimo uero, De cubitis, cruribusq;, & eorum muſculis. De articulis genicularibus. In H
Tertio porrò Epitomatum meorum libro Vndecimus, Duodecimus, Tredecimus Marini liber inclu-
ditur. Quæ igitur in Vndecimo ſcribit, hæc ſunt. Num feratur ex dorſo humiditas aliqua ad pulmonẽ.
An ſpiritus per aſpirationem & eſum in uentrem attrahatur. Deinde De ſtomacho. De gutture. De
pulmone & corde. De thymo circa cor. In Duodecimo autem operis ſui libro Marinus tractat De he-
pate & eius bile. De ſplene, & uentre, & meſenterio. In Decimo tertio, De primis inteſtinis. De reni
bus, uretere, ueſica, uracho, itinere urinali. Inde De uirga uirili, pudendoq; maris & fœminæ. De ma-
trice, & ijs, quæ in ea geſtantur. De teſticulis, quos Didymos appellat. Deniq; de glanduloſis tractat.
In Decimo quarto anatomiam omnium, quæ ſupra hepar ſunt, uenarum aperit. In Quintodecimo ue-
nam, quæ a corde ad reliqua defertur, & eas omnes, quæ ſubter diaphragma, &, quæ in uniuerſum
per totum corpus ſunt, arterias indicat. Quarta deniq; & poſtrema Epitomatum pars reliquos Mari-
ni quinq; libros, a quindecim uidelicet ad uiginti continet. In Decimoſexto igitur De cerebro quæ-
ſtiones, & apparentia, ut an pulſatilis in ipſo motus, & Num ſpiritus, quem trahimus, ad id per-
ueniat, exequitur: Et deinceps De ſpinali medulla, & pelliculis cerebri. In Decimoſeptimo, De
dominatrice cerebri ui diſſerit. In Decimooctauo, De motu animali: Tum de ſingulorũ neruorum
differentijs: & unde quidam eorum emanent, docet. In Decimonono libro, De neruis, deſtillatio-
nibusq;

A buſq; ex cerebro prouenientibus: & unde incipiat ſenſibilitas eius: & De oculorum neruis, quos Herophilus & Eudemus poros uocant, ſcribit.

Hic in græco exemplari multa deſiderantur.

Præterea libri De morborum & Symptomatum differentia ſunt. Sequitur autem librum De morborum differentia, liber alter, De cauſis morborum: quemadmodum & alterum De Symptomatum differentia, Tres de Symptomatũ cauſis libri ſequuntur. Poſt hos libri ſunt De locis affectis. Et liber de temporibus morborũ: qui ex illis eſt, qui Therapeuticam materiam præcedunt. Et liber De febriũ differentia. Liber item De plenitudine. Et ille De præter naturam tumoribus. Præterea liber De cauſis morborum antegreſſis: & liber De cauſis morborum continentibus. Et liber De tremore, rigore, palpitatione, & conuulſione. Et tandem ille, qui inſcribitur Ars Medica.

Libri Therapeutici. *Cap.* 4.

QVatuordecim porrò libri De Methodo curandi mihi ſcripti ſunt. Duos præterea eiuſdem generis ad Glauconem, & tres De phlebotomia compoſui. Primum quidem contra Eraſiſtratum: Alterum contra eos, qui Romæ ſunt, Eraſiſtrateos. Tertium uero, quo meam de curandi ratione ſententiam ſuperintuli. Extat etiam libellus quidã meus Therapeuticus & ipſe, De tabe inſcriptus.
B Conſcripſi quoq; amico cuidam meo libellum, cuius nuper, poſtquam ad multorum manus peruenisſet, antigraphum recepi. titulum autem habet, Conſilium puero comitiali morbo laboranti datum: quare Therapeuticis adſcribo. In quorum quidem numerum & tres illos De alimentorum facultatibus libros: Et librum De extenuante diæta: Et alium De boni maliq; ſucci cibis non inepte quis referet. In hoc autem Therapeutico negocio nihil recenſitis inferiores etiam iſti ſunt: quos De curandi ratione ſecundum Eraſiſtratum ſcripſimus: Et duo illi, quos Glauconi philoſopho dicauimus. In hunc ordinem ponere quis & eum libellum poteſt, quem De Hippocratis in morbis acutis diæta, edidi. poterit ſane idem poni & cum ijs commentarijs, quos in Hippocratem ſcripſimus: his .n. quam plurima curationum theoremata continentur, quemadmodum etiam diagnoſtica & prognoſtica.

Libri Prognoſtici. *Cap.* 5.

PRimum quidem in hoc genere tres libri De iudicialibus diebus extant. Et rurſus tres De Criſibus. Deinde tractatus De pulſibus: in quo Primum quidem De eorum differentijs libri quatuor ſunt: quos Secundo ſequuntur, De pulſuum dignotione libri totidem: & Tertio libri De cauſis eorum, numero illis ſuperioribus pares: & Quarto De Præſagijs ex his ſumendis. Qui ſunt in uniuerſum ſedecim. Præter uero hos ſeorſim introducendis ſcriptus, De uſu pulſuum libellus habetur. In quo, cum
C non nulli quæſiuiſſent, quæ nam eſſet cauſa, quòd febricitantium pulſus non proprio notaretur nomine reſpondemus ijs, maiorem eſſe hanc, altiorisq; inueſtigationis quæſtionem, quàm quæ illuc ad introducendos faceret. Et hæc quidem in libelli huius initio nobis dicta ſunt. Duas uero medicis eſſe opiniones ibidem oſtendimus. Alteram nempe quorundam talem, ut arbitrentur etiam arteriarum ſyſtolen ſentiri poſſe, Alteram uero eorum, qui inſenſibilem illam aſſerant. Nobis autem conſultius uiſum eſt eos, qui introducuntur, facilioribus primum exerceri. quare ad priorem tum partem nos acceſſimus, & inſenſibilem eſſe huiuſmodi ſyſtolen aſſeruimus, febrisq; nullum eſſe in pulſibus proprium indicium. Iuxta alteram uero ſectam, in magno illo ſedecim librorum opere, oſtenſum nobis eſt indicium febris proprium. Sed has quæſtiones illi mouent, qui abſq; præceptoribus diſcunt, ſimiles, iuxta parœmiam, ex libro gubernatoribus. Mihi uero alibi ſatis eſt expoſitum, aliam eſſe eorum, qui introducuntur primum, & aliam rurſus omnino diuerſam eorum, qui omnia perfecte edocentur, inſtitutionem. Porrò quoque libellum quendam unum ſedecim ſupradictorum librorum compendium, ſcripſi. Et præter hos omnes, octo libros Archigenis de pulſibus tractationis explicationem & uſum complectentes, edidi. In hunc ordinem & tres illos De difficili reſpiratione non abſurde quis retulerit.

D *De libris commentariorum in Hippocratem.* *Cap.* 6.

QVemadmodum nec aliorum meorum, quos amicis dederam, librorum quẽquã facile ad plures peruenturum opinabar, ita enarrationes quoque has meas in Hippocratem [mihi tantum ſcriptas ſperaueram.] Nam a principio quidem, ipſum me exercens, in iſta quondam commentaria conſcripſeram. Quod idem & in uniuerſa adeo medicinæ contemplatione, circa unamquamque eius partem feci, mihi tantum libellos quoſdam parans, qui omnia Hippocratis in arte Medica, dogmata complecterentur, dilucidamq; & undequaque abſolutam inſtitutionem continerent. Sic enim priuata mihi commentatiola, De Criticis diebus ſecundum Hippocratis ſententiam, & ſimiliter De Criſibus, De difficili reſpiratione, & ſic in alijs ſingulis compoſui. Item & curationum Methodum uniuerſam eodem conſilio libris quatuordecim (quantum ad omnia therapeutica pertinebat) complexus ſum: atque id quidem iuxta uiri illius ſententiam. Extabant autem aliorum ante me complurium in ſingula Hippocratis dicta, non ſpernenda commentaria. In quibus, quæ perperam ſcripta mihi uidebantur, ocioſum arbitrabar arguere. Oſtendi uero hoc in ijs, quæ nuper adhortantibus dedi, raro quidquam dicens contra eorum interpretes. Ego etenim a principio nullos eorum commentarios Romæ habebam: cum libri mei in Aſia eſſent omnes. Sicubi igitur meminiſſem, quod ab eorum aliquo dictum praue admodum eſſet, ut ma-

gnopere circa hac artem exercendam lædatur, qui el confiderit, id indicaui. Cetera autem E omnia nullam aliter exponentium mentionem faciens meo ipſius iudicio dixi. Et hoc modo commentaria a me in Aphoriſmos: in librum De fracturis: & librum De articulis: & in Prognoſtica: & librum De ratione uictus in morbis acutis: & librum de ulceribus: & libros De capitis uulneribus: prioréque librum Epidemiarum, hoc eſt morborum paſſim graſſantium, ſcripta ſunt. Poſtea uero, cum forte commendantem quendam reprobam Aphoriſmi interpretationem audiuiſſem, cepi conſilium reliqua mea omnia, quæ in aliquorum gratiam a me conſcriberentur, ita temperare, ut publicam magis editionem, quàm eorum tantum, qui ea accipiebant, captum reſpicerem. Sunt autem hæc. Commentaria in Secundum, Tertium, & Sextum Epidemiarum librum ſcripta. Præterea in librum De chymis, De nutritione, De prædictione, De natura hominis, De medico uulnerario: & in librum De locis, aere, aquis: quẽ ego De habitationibus, & aquis, & temporibus, & regionibus, aſſero inſcribendũ eſſe. Feci igitur in Aphoriſmos cõmentariorũ libros ſeptẽ. In libros De fracturis, tres. In libros De articulis, quatuor. In prognoſtica tres. In librũ De in morbis acutis diæta, tres quidẽ in eã partẽ, quæ citra cõtrouerſiã huius eſt: duos uero in eã, quæ illi attribuitur. In librũ De ulceribus: & illũ De uulneribus cerebri: in utrunque libros ſingulos. Interpretationũ porrò in Primũ Epidemiarũ libros tres ſcripſi: & totidem in Tertium. In Secundum autem ſex. In Sextum octo. In librum uero De chymis, commentarios tres, quemadmodum in Prognoſtica: & medicum uulnerarium: & in librum De locis, aere, aquis: quem ego De habitationibus, & aquis, & temporibus, & regionibus inſcribendum dixi. In librum autem De nutritione, libros quatuor compoſui. Tum in libros De natura hominis duos. Quibus iam abſolutis, cum audiuiſſem calumniari quoſdam hunc librum, tanquam adulterinum, commotus ſum alios adhuc tres libros conſcribere: qui huiuſmodi habent inſcriptionem, Quòd Hippocratem in alijs ſuis ſcriptis concordẽ habere ſententiam cum eo De homiuis natura libro appareat. Denique ad Hippocratem & illi pertinent. De uiuendi ratione in morbis acutis, ſecundum Hippocratem. Similiter & Expoſitio antiquarum apud eum dictionum. Et liber contra Lycum, ſuper Aphoriſmo, cuius initium eſt: Creſcentia plurimũ habent natiui caloris. Item liber contra Iulianum Methodicum, de ijs, in quibus Hippocraticos Aphoriſmos reprehenderat. Ad Hippocratem & ille libellus faciet, in quo diſſero Optimum Medicum eundem eſſe & philoſophum, qui libellus & breuiori titulo ſic inſcriptus eſt. ✻

De libris ad Eraſiſtratum pertinentibus. *Cap. 7.*

IN primum quidem Eraſiſtrati De febribus, commentarios tres ſcripſi. Quorum tertio De febribus præcipuæ commentationum therapeuticarum Eraſiſtrati continentur. Ipſe uero therapeuticus tractatus, De Eraſiſtrati medendi ratiocinationibus inſcribitur. Quinque autem commentarijs ille conſtat. G Sunt præterea & De Anatomia Eraſiſtrati, libri tres. Et de phlebotomia duo, unus contra ipſum Eraſiſtratum, & alter contra eos, qui Romæ ſunt, Eraſiſtrateos ſcriptus. Ad Eraſiſtratum & ille libellus pertinet, in quo quærimus, Num ſecundum naturam in arterijs ſanguis contineatur. Similiter & ille De uſu reſpirationis. Et tres De naturalibus potentijs, qui iudicium omnium eorum, quæ ab Eraſiſtrato in uniuerſalibus ſermonibus, de naturalibus facultatibus ſcripta ſunt, continent.

De libris, qui ad Aſclepiadem ſpectant. *Cap. 8.*

DE Aſclepiadis quoque dogmatibus libros octo ſcripſimus: Et alium adhuc libellum De eſſentia animæ ſecundum Aſclepiadem, inſcriptum.

De libris contra Empiricos ſcriptis. *Cap. 9.*

DE Iſagoga Theodæ commentarij quinque. De libris Menodoti Seuero, undecim. De libris Serapionis contra Sectas, duo. Subfigurationes Empiricæ. De Medicinali experientia. De Empiricorum controuerſiis, tres. Contra obiecta ad controuerſias Empiricorum: & Theodæ capita commentarij tres. In Librũ Menodoti Seuero adhortatio ad Medicinale compendium ✻ Heraclidarum. De empirica ſecta, libri ſeptem.

De libris ad Methodicos pertinentibus. *Cap. 10.* H

MEthodicæ ſectæ, ſex. Contra obiectiones Iuliani in Hippocratis Aphoriſmos.

De libris, qui ad Demonſtrationes conducunt. *Cap. 11.*

POſteaquam omnes mortales in quacunque diſceptatione, & ſua ſe demonſtraturos, & alios confutaturos promittere ſolere animaduertiſſem, nihil prius, neque ſtudioſius diſcendum mihi Demonſtratiua contemplatione duxi† Quare mox philoſophos (nam illos docere eam audiebam, & ſi ulla alia Logicæ philoſophiæ pars, hanc Demõſtrationum, quarum deſiderium alijs ſe implere poſſe profitebantur, eſſe iterum atque iterum obſeruandam tradere) rogabam, quænam eſſet Methodus, quam edoctus aliquis, tum alterius diſputationes Apodicticas exacte dignoſcere, utrum ueræ ſunt illæ, uel in ſpeciẽ quidem, inſtar adulterinorum numorum apparentes, ſed ad ueritatem collatæ prauæ, tum ipſe uia quadam inſiſtens, circa quodque eorum, quæ inueſtigari ſolent, ad inuentionẽ eius peruenire poſſit. Ob hæc autem, cum deinceps me & Stoicorum & Peripateticorum, illis temporibus celeberrimis mancipaſſem, diſcebam quidem Logicorum theorematum alia multa, ſed quæ poſtea conſiderans inutilia prorſus ad demonſtrationes inueni. Videbam enim inter illa, pauciſſimas eas eſſe quæſtiones, quę utilitatem aliquam continerent, & ad potiundum propoſito ſcopo conferre poſſent. quinimmo & controuerſa ab illis pleraque, non nulla etiam naturali rationi pugnantia reperiebam. Quare profecto ad Pyrrho-

† Ad uerbum fere. Petiique a philoſophis, (nam illos docere eam audiebam) ut, ſi quid ẽt aliud in logica parte philoſophię docetur, eius parturiginem in aliud tẽpus ſeruarent, docẽtes prius ſedare cupidica-

tem, quę circa demonſtrationem eſt: quæ certe methodus eſt, quam qui didicerit, tum dum alter dicit rationẽ demonſtratiuam, exquiſite cognoſcet, utrum re uera eſt eiuſmodi, an (ueluti numiſma adulterinum) probatæ quidem ſimilis uideatur, re uera tamen praua ſit: tum ipſe uia quadam &c.

A Pyrrhoniorum fere per præceptores, hæſitantiam & ipſe recidiſſem, niſi Arithmeticæ, Geometriæ, Dia
lecticæque cognitione, quibus (ab auo etiam proauoque deſumptis) a patre iam ab initio inſtitutus fue
ram, retentus eſſem. Cum uero mecum reputarem manifeſte ueras eſſe Eclipſium prædictiones, Horo-
logiorum, Clepſydrarumque inſtrumenta, quæque alia iuxta Architectonicem inueniuntur, ſatius ar-
bitrabar typorum Geometricorum demonſtratione uti: maxime cum eos etiam philoſophos, qui Dia
lectices callentiſſimi habebantur, non inter ſe ſolum, uerumetiam ſibijpſis diſcordare uiderem: quan-
quam ex æquo omnes Geometricas has demonſtrationes commendarent. Vnde plenius etiam cogno
ui abſtinendum eſſe ab illorum dictis, ſequendos uero characteres illos & lineares demonſtrationes.
Diſcrepare quidem inter ſe dico in logica theoria philoſophos, Peripateticos, & Stoicos, & Platoni-
cos, a ſeipſis uero rurſus quoſque priuatim in ſua. Et parua quidem inter Peripateticos diſcordia eſt,
magna uero apud Stoicos & Platonicos. Qui igitur uolent in linearibus iſtis demonſtrationibus exer-
ceri, conſulo, ut in ijs ipſi primum ſe inſtituant, poſtea uero noſtrũ legant De Demonſtrationibus opus
quindecim libris expeditum. Scripſi autem & alia multa meipſum exercirandi gratia: quorum alia qui-
dem in incendio illo, quo & templum Pacis conflagrauit, perierunt: alia autem amicis data, apud mul-
tos adhuc integra, quemadmodum & reliqua noſtra, extant. Eorum autem, quæ ſcripſi, commentario-
B rum quædam ipſe amicis dederam: quædam uero a domeſticis furtim ſurrepta, & euulgata ſunt, quę de
inceps ab alijs, qui habebant, accepi. Quo quidem in numero ſunt Tres illi in Ariſtotelis De Enuncia-
tione librum, commentariorum libri: & quatuor item in Priorem De ſyllogiſmis: ſimiliter & in Poſte-
riorem, pari numero. Inſcribũt autem hos omnes fere hodie Reſolutoriorum priorum: quemadmodũ
illos de demonſtrationibus, Reſolutoriorum poſteriorum. Ipſe ſane Ariſtoteles illorum tanquam de
Syllogiſmo, horum autem tanquam de Demonſtratione ſibi ſcriptorum meminit. In quos quidem
utroſque & noſtra extant commentaria, ſex in priores, quinque in poſteriores. Horum igitur commen
tariorum nullum ad editionem ſcripſeram: quemadmodum neque ſex illos in Theophraſti librum, quẽ
De affirmatione & negatione inſcripſit. Commentaria quoque in primum Eudemi De dictionibus,
antea alijs me rogitantibus, ſcripſeram. In decem uero categorias ipſe quidem commentationes nullas
feci, neque mihi, neque alijs unquam tale aliquod cõmentariolum paraui. Vnde, cum poſt aliquando ro
garet a me amicus quiſpiam in eum librum ad earum diſputationum ſolutionem Commentationes,
uti tantum ijs iuſſi, quæ a præceptore fuerant iſtum in librum prælecta: aut omnino ſimilibus, ex aliorũ
commentarijs, ſicuti Adraſti & Aſpaſii erant. Ceterum & puer adhuc, cum ſub patre inſtituerer, iſq; mi-
hi poſt Logicam theoriam Chryſippi & celebrium Stoicorum libros propoſuiſſet, in illius tum ſyllogi
C ſticos libros commentaria conſcripſi. Quæ ipſa quoque poſtmodum apud multos fuere, in Pergamo
cum alijs quibuſdam lucubrationibus, quæ iuuenis ſcripſeram, relicta: atque per familiatem poſtea ro-
gantibus quibuſdam communicata. Quæ uero ipſe poſt tractationem de demonſtratione elaborata
latius ſcripſi, cum in illis breuiter eſſent dicta, nominatim hæc ſunt. De requiſitis ad Demonſtrationes,
liber unus. De ijs propoſitionibus, quæ in dictione demonſtrationum omittuntur, liber unus. De æ-
quipollentibus propoſitionibus, liber unus. De demonſtrationibus propter quid, unus. De numero
ſyllogiſmorum, unus. De Exemplis, libri duo. De Inductione, liber unus. De ueriſimili, unus De
ſimilitudine, libri tres. De ex hypotheſi principijs, liber unus. De generis, ſpeciei, eorumque coniu
gatorum ſignificatione propria, liber unus. De Poſſibili. De eo, quod multipliciter dicitur, libri
tres. De communibus & proprijs artium, unus. De implicantibus ſe ipſas orationibus, unus. De
contingentibus propoſitionibus, unus. De miſtis propoſitionibus & ſyllogiſmis, unus. Quo modo
diſcernenda ſit negocialis quæſtio a nominis & ſignificati quæſtione, liber unus. De Clitomacho, eiuſ-
que demonſtrationum ſolutionibus. De communi oratione, libri duo. De optimo docendi genere, con
tra Phauorinum. Pro Epicteto contra Phauorinum, unus. De uſu ſyllogiſmorum. De uſu in ſyllogiſmos
theorematum libri duo. De optima ſecta, liber unus. De nominum rectitudine, libri tres. De eo quod
D eſt, unumquodque & unum eſſe & multa. Quòd ad oppoſita unum & idem ex neceſſitate conſequi im-
poſſibile ſit unus. De demonſtratiua ſecta, unus. De ui & contemplatione Logicæ, unus. Dialogi ad phi-
loſophum, & liber alius ab eo, qui eſt de communibus notitijs. Contra eos, qui omnem calumniãdi oc
caſionem ex uerbis aucupantur, liber unus.

De communibus, & proprijs artium principijs. Cap. 12.

DE artium conſtitutione, libri tres. De ſignificatis generis, ſpeciei, & his adiacentium. Compen-
dium Demonſtratiuæ theoricæ unus. De diſcernendis dogmatum controuerſiis. Quòd ſeparari a
prima ſubſtantia quantitas non poſſit, liber unus. De priore unus. De demonſtratione per impoſſibi-
le, unus. De ijs, quæ ſui cauſa fiunt, unus. De multipliciter dictis, duo. De nominis & ſignificato-
rum quæſtione.

Quæſtiones autem Moralis philoſophiæ, quantum mihi uidebatur, infraſcriptis libris expoſui. Cap. 13.

DE ſuis cuique paſſionibus & uitijs dignoſcendis, libri duo. De moribus, quatuor. Contra Phauo-
rinum pro Socrate. De indolentia, unus. De fine philoſophiæ, unus. De congreſſu auditores oſten
tantium, unus. De furtim legentibus, unus. De pœnis & peccatis exæquandis, unus. De conſola-
tione, unus. De Diatriba in aula Menarci, contra Bacchidem & Cyrum, unus. Quale genus congreſ-
ſionis obſeruari debeat in Dialogis, unus. Cõtra forenſes rhetoras, unus. De uoluptate, & labore, unus

De ijs, quæ unumquodq; uitæ propoſitum conſequuntur, unus. Concionum contra ſectas, unus. De concordia, unus. De pudore, duo libri. Concionum contra adulatores, duo. De Calumnia: in quo & de priuata uita tractatur. Chronici ſeptem, in uno uolumine. Concionum contra ſectas habitarum ſub Pertinace, unus. Quatenus ſit honor & gloria apud uulgus perſequenda. De teſtamentis condendis. E

De pertinentibus ad Platonicam philoſophiam. Cap. 14.

DE ſecta Platonica, liber unus. De medice dictis in Platonis Timæo, libri quatuor. Ad amicos, ſiue Plato. De ijs, qui ſuis tribuunt, libri tres. De Logica theoria ſecundum Platonem. Compendij dialogorum Platonis libri octo. De egreſſionibus, quibus in Philebo Plato uſus eſt, unus. De animæ partibus & potentijs, libri tres. Quòd animi mores tẽperaturas corporis ſequantur, libri duo. Et alius quidam, qui aliter editus eſt. De Hippocratis & Platonis dogmatibus.

De ſpectantibus ad Ariſtotelicam philoſophiam. Cap. 15.

COmmentariorum in librum de Enunciatione, libri quatuor. In priora Analytica, libri ſex: in poſteriora quinq;. In decem prædicamenta, commentaria quatuor. In librum Theophraſti, De affirmatione & negatione, commentaria ſex. In librum quot quidq; modis dicatur, commentaria tria. In primum mouens immobile. In librum De dictione Eudemi, libri tres. De Demonſtrationibus propter quid, unus. De contingentibus propoſitionibus, & ſyllogiſmis, unus. De ſyllogiſmis ex miſtis propoſitionibus, unus. De fallacijs, quæ in dictione conſiſtunt. F

De pertinentibus ad Stoicorum philoſophiam. Cap. 16.

DE Logica theoria ſecundum Chryſippum, libri tres. Chryſippi Syllogiſticæ primę, libri tres: Secundæ, unus. De Logica facultate & theoria, ſeptem. Quòd Geometricæ reſolutiones præſtantiores, quàm Stoicorum, liber unus. De uſu theorematum in ſyllogiſmos, unus.

De ſpectantibus ad Epicuream philoſophiam. Cap. 17.

DE felici & beata uita ſecundum Epicurum, libri duo. De uoluptatis * imbecillitate ſecundũ Epicurum, duo. Quòd effectiua uoluptatis imperfecte ab Epicuro ſint expreſſa, unus. De uoluptuaria ſecta. Num Philologia morum ſtudio conferat, unus. De illis, qui Sophiſtis conuerſantur, unus. Metrodori epiſtolæ ad Celſum Epicureum. Epiſtola Pudentiani Epicurei.

Quæ communia Grammaticis & Rhetoribus. Cap. 18.

DE uocabulis Atticorum ſcriptorum, libri. xlviii. Forenſium apud Eupolidem uocabulorum, libri tres. De forenſibus uocabulis apud Ariſtophanem, libri quinq;. Forenſium uocabulorũ apud Cratinum, libri duo. De exemplis uocabulorum Comicis propriorũ, unus. Num utilis ijs, qui erudiuntur lectio ueteris Comœdiæ. Contra illos, qui inceſſunt ſolœciſſantes uoce, libri* ſex. Electus Atticorum, unus. De perſpicuitate & obſcuritate. Num idem poſſit eſſe Criticus & Grãmaticus, liber unus. G *al. ſeptem.

GAL. DE ORDINE LIBRORVM SVORVM LIBER

AD EVGENIANVM.

A Ioanne Fichardo Francofordiano olim latinitate donatus, nunc vero ad græci exemplaris fidem emendatus.

Cur ad ſcribendum animum appulerit; qua ratione ſectæ uere diſcernantur: & quo ordine legi eius libri debeant: poſtremo qualis ſit is, qui philoſophus, & medicus cum laude eſſe uelit.

RECTE tu quidem mi Eugeniane facis, qui Libellum a me, ordinem ceterorũ, qui ſcripti ſunt mihi, librorum exponentem efflagitas. Illorum nanq; omniũ neq; ſcopus idem, neq; uis, neq; tractatio eadem eſt. Etenim quoſdam, ut noſti, amicis me id rogitantibus ſcripſeram, eorũ modo captum conijciens: quoſdam uero tantum Introducendis adoleſcentibus deſtinaueram. Mihi autem neutrobi fuit interim propoſitum uelle iſtos hominibus ſucceſſiue, ac ueluti per manus tradi, ut futuris etiam ætatibus poſt meum obitum conſeruarẽtur, ꝗ uidebam nec eos admodum, quos iam ante emiſeram, curæ multis eſſe. Admirantur enim nunc alij alios & medicorum, & philoſophorum, licet illi nec ſuam ipſorum profeſſionem, ullamve demonſtrandi ſcientiam ſatis teneãt, †aut falſos a ueris diſcernere ſermonibus nouerint: admirantur tamen, uel quòd patres ipſis fuerint empirici, aut dogmatici, aut methodici: uel quòd præceptores, uel quòd amicos habeant: uel deniq;, quod maioris eos in urbe gloriæ & exiſtimationis ſectę ſuæ nomine eſſe uideant. Sicuti in philoſophia quoq; alius aliam ob cauſam ſibi aliquam ſectam eligit, Platonicis, aut Peripateticis, aut Stoicis, aut Epicureis ſeſe adiungens. Et hoc tempore, ex quo hæreditariæ etiam eſſe cœperunt ſectæ, eam pleriq; profitentur, in qua fuerunt a pueris enutriti, maxime cũ iam uitæ formam, quam ſequantur, habeant nullam. Quare, cum ipſe ſic mihi perſuaſiſſem, ne quidem, H † i. quæ

ſi ipſas

A ſi ipſas nunc muſas librum ſcribere contingeret, acceptiorem multo futurum illum uel indoctiſſimi ali
cuius hominis ſcriptis, cupiebam ſane mearum lucubrationum nihil in uulgus editum. Quando uero
apud multos iam illæ extabant, me inuito adeo, (quod quidem ſcis) ſi quid erat reliquum commenta-
tionum mearum, grauatim profecto amicis impertiebam. Compulſus itaq; ſum propterea, ut librum
De optima Secta conſcriberem, non quidem qualem iam antea ſuperiorum medicorum philoſopho-
rumq; multi ſcripſerant, ſuam nominatim ſectam extollentes, laudibusq; uehentes, ſed quo eam ſolam
demonſtrarem uiam, qua quis inſiſtens, optimam ſectam uel ad medicinam, uel ad philoſophiam, aut
aliam quamcunq; artem conſtitueret. In eo uero libro dictum demonſtratumq; eſt mihi id, cuius pau-
lo ante mentionem feci, Demonſtrationum primum eſſe peritum illum debere, quicunq; ſectarum re-
ctus eſſe iudex cupiat. Neq; tamen hoc unum ſufficit, ſed & affectiones præterea, quatenus amant, aut
oderunt ſectas, cum exuere conuenit, ne, ueluti multi, circa illas excæcetur. Qui enim ſepoſitis his, uel
iuxta demonſtratiuam methodum inueſtigabit ueritatem, uel de aliorum dictis iudicabit, is demum ſo
lus eam, quæ eſt optima, ſectam inueniet. Noſti uero & tu, quàm ex medicis philoſophisq; multi, cum
demonſtratiuam methodum nihil exercuiſſe coarguantur, in cõtrarias uias deflexerint, quibuſdam ex
his demonſtrationem omnino negantibus, quibuſdam uero adeo concedentibus, ꝙ etiam natura eam
B omnibus uſq; eo notam dicerent, ut neq; diſciplina ad hanc, neq; exercitatione opus habeamus. Qui-
bus quis tandem reſpondere dignetur eo ſtuporis deuenientibus? Sed hic aliquis forte illorũ (ut ſunt
pleriq; audaciſſimi, præſertim in ijs, quæ maxime ignorant) mecum pugnabit, meq; maioris arguet au
daciæ, quòd, ne audiam talia, apudq; alios defendere me neceſſe habeam, cogito iandudum nihil uelle
librorum edere. Verum, cum illi, quos amicis deſtinauerã, ad plures iam perueniſſent, cogebat ſane ne-
ceſſitas propter eoſdem, de optima quoq; ſecta commentari. Eius autem tractationis cauſa in eo tum
mihi libro ſatis dicta eſt. Hos igitur ſiquis omnium primos legere uoluerit, recte prudenterq; fecerit.
Quòd ſi perſuaſus his ille ante, quàm ad diſciplinam iudiciumq; ſectarum omnium ueniat, demonſtra-
tionum etiam peritus eſſe cupiat, habet De demonſtratione tractationem a nobis deſcriptam. Ex qua
ille, ſi non methodos ſolas percipiat, ſed ſecundum eas etiam ſe in omni rerum ſylua exerceat, ueritatẽ
inueniet. Quod fiet, ſi & eius rei ſtudioſus accedat, neq; temeraria affectione ſibi aliquam deligat eo-
rum inſtar, qui in Equeſtribus ludis diuerſorum colorum ſtudio, citra rationem ducuntur. Idem uero
hic, ubi, quos ſupra commemoraui, aggreſſus fuerit, abſq; negocio, quæ uel uere illis cognita, uel falſo
fuerint recepta, diſcernet. Quare noſtrorum quidem librorum unum hoc initium eſſe lectionis debet
illis hominibus, qui & natura dociles, & alioqui ueritatis ſunt ſtudioſi. Porrò aũt citra hanc, ſiquis & no
C ſtram ipſorũ uitam & clara artis huius facta, quæ forte apud ęgrotos deſignarim, fuerit expertus, ut ſit
perſuaſus uel ex animi mei moribus, quòd neq; inuidia, neq; contentione, neq; temerario quodã amo
re, quo erga Sectam aliquam ſim affectus, agi omnia, aut ex operibus deniq; meis circa hãc artem mihi
elaboratis, ut dogmatum ueritati reſpondent, & præter Apodicticam illam contemplationem, poterit
ſane is libris noſtris iuuari. Et quanquam id non per exactã rerum cognitionem, (iſta.n. ſolis illis demõ
ſtrationibus paratur) per opinionem tñ rectam conſequetur, qua de ueteribus merito dictum eſt, † quo — † Ipſam ad actiones nihil eſſe inferiorẽ ſcientia.
rum acta nouimus, nihil moramur ſcientiam, licet ei legitimũ illud, ſolidumq; abſit. Leget igitur is illa
primum omnium, quæ ſunt introducendis ſcripta. Librũ uidelicet De Sectis, qui eo ẽt titulo eſt inſcri-
ptus, De Sectis pro Introducendis. Et illũ, De pulſibus pro Introducendis. Tertio, De oſſibus librũ. &
ipſum Introducendis inſcriptũ: qui inter Anatomicos primus eſt. Qui uero totã anatomes notitiã ſibi
comparare uoluerit, is ante alios ad librum anatomicarũ adminiſtrationum accedat. tradit.n. is oẽs in
Anatomia apparentes particulas: cuiuſq; magnitudinis, ſitus, formæ, cohærentiæ, coloris, & ſocietatis
ad inuicem ſint, oſtendit. Qui aũt in Anatomiarũ inſpectionibus exercitatus fuerit, earũ deinceps ope-
rationes diſcet, alias quidem Naturales, tribus a me libris expoſitas, & De potentijs naturalibus inſcri
ptas: alias uero Animales dictas, in alijs pluribus a me tractatas. Quas ꝓcedit liber De Anatomia mor-
D tuorũ. Hunc aũt duo ſequuntur De ſectione uiuorum: Et eos rurſus alij duo De ſectionis controuerſia.
Poſt hos ſunt tres illi De thorace & pulmone. Duo item De cauſis reſpirationis. Vnus ẽt De uoce. Ex
hoc genere ſunt libri quoq; De motu muſculorũ: Et quæ De uocabulis tradidi. Et uero, quæ de demon
ſtratione elementorũ traduntur, nõ oĩa ſum in libro executus, ſed quatenus ipſe Hippocrates uſus fue
rat. Quòd ſiquis abſolutiſſimam elementorũ corporis noſtri cognitionẽ requirat, legenda ſunt illi, quæ
in decimotertio Demonſtrationũ libro, & in quinto & ſexto de Aſclepiadis dogmatibus, a nobis expo
ſita ſunt. Præterea, quæ de purgantium medicaminũ potentijs ſcripſimus. Diſſeruimus ẽt quædã in eo,
quem De elementis ſecundũ Hippocratẽ inſcripſimus, commentario. Seorſim deniq; in alio quodã li
bello ea de re tractauimus. Poſt librũ uero de elementis ſcd'm Hippocr. ſequſtur de temperaturis libri
tres: Et eos rurſus tractatus de ſimplicium medicaminũ facultatibus: Hunc aũt alter ille de compoſitio
ne medicamentorũ tractatus. In prioribus igitur de proprio aĩalibus temperamento & cuiuslibet indi-
cio, in poſterioribus aũt de pharmacorũ tẽperamento diſſeritur. Si porrò quis poſt duos illos, aut tres,
uoluerit uel cũ de optima conſtitutione corporis, uel de bona habitudine, uel de inæquali temperatura
libellũ legere, conuenienter, nec ſine ordine id fecerit. Parui quidem ſunt illi, & amicis tantum ſic exi-
gentibus conſcripti, ab illis uero in plures deinceps euulgati. Nam & eorum facultatem in tractatu de
ſanitate tuenda expedieram, qui differentias conſtitutionis corporis noſtri complectitur.

Hic deſiderantur multa.

Explanationum,tum quæ recte dicuntur,tum quæ non, præexercitato in noſtris tractationibus.Ha- E
bebis præterea & noſtros in quædam Hippocratis Cõmentarios. qui quando iam partim ſcripti ſunt;
etiam reliquos adijcere tentabo. quod omnino quidem,ſi uixerimus,fiet. Sin aũt morte præuentus,an
te,quàm utiliſſima uiri illius ſcripta expoſuerim, uita excedam, habebunt tñ ſtudioſi eius ſententiam,
meaq;, ut dictum eſt,opera unà cum ijs,quæ nunc extant,commentarijs. Atq; utinam Pelopis mei præ
ceptoris,& Numiſiani(pauca.n.illorum ab interitu adſeruata ſunt) & præterea Sabini, Ruſiq; Epheſij,
in Hippocratem interpretationes omnes haberentur. Quintus autem,eiusq; diſcipuli,uiri illius ſenten
tiam non plane ſunt aſſecuti: unde factum,ut in ſuis expoſitionibus multoties aberrarint. Lycus autẽ
reprehendit quoq; non nunquam Hippocratem,mendacijq; illum (cuius tamen non intelligit dogma
ta)arguit:nota.n.paſſim eius Commentaria ſunt.Noſter uero præceptor Satyrus,(nam huic primo con
uerſati ſumus,poſtea uero Pelopem audiuimus)non eaſdem Lyco Hippocraticorum librorum expoſi-
tiones faciebat. Confitetur uero Satyrus diligentiſſime ſe Quinti dogmata obſeruare adeo, ut nec ad-
dere quid illis,nec demere uellet. Nam Ephicianus aliquanto etiam magis ad Stoicorum ritum cõceſ
ſit. Nos autem,cum poſtea audiuiſſemus primo Satyrum Quinti interpretationes recitantem, deinde F
quædam etiam Lyci legiſſemus,utrunq; reprobauimus,ut qui Hippocratis ſententiã non exacte perce
perit:melius enim intellectus eſt a Sabino,& Rufo. Quod facile quidem iudicare poterit,qui in noſtris
fuerit commentarijs præexercitatus,ex quibus,& quæ bene recteq; dixerint,& vbi lapſi fuerint,cogno
ſcet. Sed de interpretationibus in Hippocratem iam ſatis dictum: quare ad reliqua noſtra uolumina,
quæ ad rem logicam pertinent, pergamus. Ex illis autem tibi quidem,mi Eugeniane, & quotquot uni
medicinæ ſtudent, ea,quæ de demonſtrationibus ſcripſimus,ſufficere poſſunt:alijs autem,quicunq; phi
loſophiæ ſe addixerunt,cetera quoq; legenda ſunt. Niſi ſi quis fortaſſe utraſq;,& medicinæ,& philoſo-
phiæ theorias cõmode beneq; poſſit perdiſcere:eum uero & ingenioſum,& memorem, & laborioſum
eſſe oportet,præterea eam ſortitum felicitatem,quæ nobis contigit,qui ſub patre docti,arithmetica,lo
gica,grammaticaq; ſumus inſtituti:in hisq; humanioribus diſciplinis uſque ad ætatis annum decimum
quintum enutriti,ad dialecticamq; ab illo contemplationem,ut ſoli deinceps philoſophiæ uacaremus,
perducti ſumus. Annum poſtea decimumſeptimum agentem claris inſomnijs monitus ad medicinam
me perduxit,ut cum philoſophia illam coniungerem. Talem uero ego meam felicitatem quanquam
maiorem etiam redderem,ꝙ citius meliusq; reliquis omnibus,quæcunq; docebar,diſcerem,niſi tamen
per uniuerſam adeo uitam in illis medicinæ philoſophiæq; theorematibus me diligenter exercuiſſem, G
nihil præclarum,excellensq; eram conſecuturus. Quapropter mirum non eſt in tanta hominum multi
tudine,qui in medica & philoſophica exercitatione,ſtudioque uerſantur, non inueniri,qui recte in illis
profecerunt. Aut enim natura parum ad eas ſunt appoſiti:aut non,ut conueniebat,ſunt inſtituti,aut ſtu
dijs non fideliter ſeduloq; inſtiterunt:ſed ob rempublicam capeſſendam,ab his diſceſſerunt.Et hæc qui
dem obiter nobis dicta ſint,quanquam non omnino præter rem. Poſt eos igitur de demonſtratione li-
bros,noſtras philoſophicas theorias legere oportet. Quæ uero illarum ſubiecta,& quot ſint,in unaqua
que earum ſcripſimus. Sed hæc latius in eo libello,quem de omnium librorum meorum conſcriptio-
ne conficiam,exequar,Quod autem me de tractatu,in quo uſurpata apud ſcriptores Atticos nomina ſe
cundum ordinem primarum in ipſis literarum ex eorum ſcriptoribus collecta ſunt, rogaſti,quæ iam an
tea tibi reſpondi,operæprecium arbitror hic etiam tibi commemorare. Nam compertum habeo alios
quoq; multos,quodnam eius libri ſit argumentum,quærere. Et quidem in eo tractatu nõ hoc agimus,
quod hoc noſtro ſeculo multi,qui omnibus Atticæ loquendi ſynceritatem imponunt, ſiue illi Medici,
ſiue Philoſophi,ſiue Geometrici,ſiue Muſici,ſiue Iuriſconſulti,aut nihil etiam horũ, ſed alioqui uel opu
lenti,uel diuites ſint:uerum contrarium intendo,neminem prorſus,ob orationis ſolœciſmos eſſe repre
hendendum inceſſendumve. Præſtat etenim lingua,quàm uita, ſolœciſmos barbariſmosq; committe- H
re. Quin & libellus aliquando mihi ſcriptus eſt contra eos,qui in ſolœciſſantes uoce, inuehuntur:tan-
tum abeſt,ut eruditionis eſſe partem aliquam Atticiſmos aſſeram. Præterea quoq; propter multos &
medicorum,& philoſophorum,quorum alij noua nobis græcorum uocabulorum ſignificata præſcri-
bunt,alij aliud,Commentaria uocabulorum,octo ac quadraginta libros conſcripſi, ex Atticis illa ſcri-
ptoribus congerens,quemadmodum etiam alia ex comicis. Quod opus mihi,ſicut recenſui, ſcriptũ eſt
propter ſignificationes. Illud autem qui legent, ſimul & Atticorum nominum notitiam adipiſcentur:
quæ ipſa per ſe quidem nihil magno ſtudio dignum habet. Sed & alius a me tractatus de uocabulorum
rectitudine editus eſt propter illis perperam utentes:quem ſane uel primum omnium diligentius euol
uere fuerit conſultum.

GALENI DE OPTIMA DOCTRINA LIBER.

Io. Baptiſta Raſario, interprete.

ARGVMENTVM LIBRI.

Erraſſe Fauorinum, & alios, qui iudicium ueritatis e rerum natura ſuſtulerunt.

† Al. cōtraria in utranq; par tē argumenta ſuppeditatur.

OPTIMAM doctrinam eſſe Fauorinus affirmat, cum in utranq; partem argumēta
inueniuntur. ita aũt appellant academici eam, qua† contrariam partem tuētur.
ueteres hanc in ἐποχὴν deſinere arbitrãtur: uocantq; ἐποχὴν, quaſi infinitatem di-
cas, cum nullã rem aſſertione definias, nec certo enuncies. recẽtiores uero, qñ
non hoc ſolus Fauorinus fecit, ἐποχὴν interdũ uſq; eo proferunt, ut, ne ſolē qui
dem eſſe comprehenſilem, fateantur. interdum uero cognitionē eo uſq; perti-
B nere nolunt, ut uel diſcipulis ante, quàm didicerint de ſcientijs ferre iudicium,
eam tribuant. neq; .n. quicquã aliud eſt, quod Fauorinus in libro de academica
affectione, qui Plutarchus inſcribitur, monimentis literarum conſignauit. idem ẽt confirmat in libro ad
Epictetum, in quo Oneſimum Plutarchi ſeruum cum Epicteto loquentem facit. quinetiam in eo libro,
quem poſt hos Alcibiadem inſcripſit, alios academicos ornat laudibus, qui cum contraria in utranque
partem rationum momenta inter ſe inuenta defendiſſent, diſcipulis permitterent, ut quæ ueriora puta-
rent, ea ſequerentur. ſed hoc in libro ait ſibi probabile uideri, nihil eſſe comprehenſibile: in Plutarcho
uero uidetur concedere, aliquid cognoſci certo poſſe. præſtat aũt ſic dicere, quod comprehenſibile uo-
cat, ut Stoicum nomen declinemus. ac mehercule admiratus ſum, cur Fauorinus, qui Atticorum uti lin
gua ſolet, non deſinat oĩa uerba commutare, ut cum dicit comprehenſibile, comprehenſionem, cõpre-
henſibile uiſum, & quæ ſunt horum contraria, quæ adiuncta priuatione efferuntur, ut incomprehẽſibile
uiſum, ipſamq; incõprehenſionem. cum .n. tres libros conſcripſerit, unum ad Adrianum, alterum ad Dy-
ſonem, tertium ad Ariſtarchum, omnibus hunc indicem affixit, de comprehenſibili uiſo: atq; in omni-
bus ſtrenue pugnat, dum, nullum eſſe comprehenſibile uiſum, conatur demõſtrare. ego uero exiſtimo,
nihil aliud ſignificare comprehenſibile, quàm quod cognoſci poteſt: neq; aliud eſſe comprehendere,
C quàm certo cognoſcere: & ad eorum proportionem & comprehenſionem, & comprehenſibile uiſum
dici. cum .n. quædam nos uidere uideamur, itemq; audire, aut oĩno ſenſu percipere, ut in ſomnis, aut per
inſaniam uſu uenit. quædam uero non modo exiſtimamus nos uidere, ſed ẽt re uera intuemur, aut oĩno
ſenſu percipimus; hæc poſteriora oẽs hoĩes, præter academicos, & Pyrrhonios, ad certam deuenire co-
gnitionem arbitrantur: ea uero quæ in ſomnijs, aut quæ delirantium mentibus offeruntur, falſa putant.
hoc ſi concedant, iam de libris deleant, quod ſcriptum inibi reliquerunt, in rerum cognitione nihil ma-
gis inſano quàm ſapienti, neq; ægrotãti, quàm bene ualẽti: neq; dormienti, quàm uigilanti fidē eſſe ad-
hibendam. ſin his nihil magis cognoſci põt, quàm qui contrario modo affecti ſunt, certe iudicia uerita-
tis confuſa ſunt, neq; ipſe academicus doctor, neq; eius diſcipulus contrarias rationes, quæ in utranq;
partem diſſeruntur, diiudicare ullo modo poterit. immo ne oĩno quidem hiſce doctoribus opus fuerit,
cum ipſi ualeamus, quæ ſectarum auctores in utranq; partem cõſcripſerint, perlegere: & nihilo minus,
quàm academici, ſcire: & ſi quid apud eos fuerit obſcurũ, quod erit apud Chryſippũ, Stoici magiſtri ap
pellare certius: qđ apud Theophraſtum, & Ariſtotelem, Peripatetici poſſint. eadem eſt ratio ceterorũ,
ut iã nihil reliquum ſit, qđ academici doceant, ſi Fauorini ſniam ſequamur. hoc .n. ueteres illi docuerũt,
nullum eſſe homini iudicium a natura tributum, quo collatis inter ſe rebus oĩbus, eas accurate digno-
D ſcat. proinde nulla de re enunciandam eſſe ſnĩam, ſed aſſertionem ſemper cohibendam cenſuerunt. ue-
rum ſi naturalibus iudicijs, quæ in nobis ſunt, ſatis ineſſe ſenſus concedant, nõ iam nobis opus erit ut in
utranq; partem argumentando exerceamur: ſed alterius cuiuſpiam† repetitione: quemadmodum artifi
ces non ſtatim artem diſcipulis præbent, ſed aliud requirunt, nempe, ut † ſecum aĩo reputent, quod ad
calculum uocare, pleriq; dicũt. eſt aũt hoc adſtare ei, qui exercetur, & animaduertere, ut quæ errarit, ea
ſola corrigat. ſic ẽt exercitor puerorum errores corrigit eorum, qui ad luctã ſe comparant: itemq; gram
maticus, rhetor, geometra, & muſicus docent neq; labefactantes, neq; conuellentes in diſcipulis fidē,
quam naturalibus iudicijs habent: ſed adſtantes ijs, qui exercentur uſq;, dum ſingulis in actionibus eos
tales reddiderint, ut iam non errent: tñ abeſt, ut ſnĩæ ſuſpenſionem introducant. qui .n. uolunt euidẽtiæ
rerum cum ſenſibus nullã adhiberi fidem, idem faciunt, ac qui ea contemnunt, quæ ab aliquo certo co-
gnoſcuntur. ac Carneades ne hoc quidem, quod eſt oĩum euidentiſſimũ, credi concedit, magnitudines
uni cuidam æquales inter ſe quoq; æquales eſſe. rationes autem, quibus & hæc, & alia permulta conat
euertere, quæ tibi euidenter apparent, ueraque creduntur, adhuc ſeruatas habemus: ſiquidem collectæ
ab eius diſcipulis, ſcriptiſque mandatæ ſunt. earum tamen explicationes neque ab illis, neque ab alio
academico, qui poſt Carneadem uixerit, ſunt allatæ. an igitur, licet nihil aliud, uel hæc ſola res decla-
rat, omnes illas rõnes eſſe fallacias? peruestigandæ ne ſunt nobis earũ diſſolutiones, auditores? .n. ue-
ro

† qui exigat, utrum inquã, quod traditũ ſit, itelligatur.
† eorum mens dirigatur.

ro uitioſum id fuerit.nec minus tñ improbe fecerũt,qui cũ eas ſcripſiſſent,cuiuſmodi eſſent,uobis non E
indicarũt.equidẽ,ſi Fauorinus adeſſet, lubẽs de eo quærerẽ,iubeat ne me ijs oĩbus rõnibus fidẽ adhibe
re,an utrũ ueræ,falſæq; ſint,perſcrutari.unũ.n. hoc conceſſit,ut perſcrutemur . rogarẽ poſt hæc oĩno,an
cũctis hominibus ſit natura attributũ,ut ueras rõnes a falſis diſcernãt; an uia quædã exiſtat utrunq; co-
gnoſcẽdi.Si eſt nobis natura comparatũ,cur nõ oẽs inter nos conſentimus,& nõ ſimiliter de eis pronũ
ciamus?Si aliqua uia eſt,eã prius perdiſcere oporteret:deinde uero conueniret præfectos multis modis
ſuos diſcipulos,uarijs exemplis propoſitis exercere:ut faciũt ij,qui luctæ,aut coriorũ incidendorũ, aut
ædium ædificandarum,aut nauium conſtruendarum,aut eloquentiæ,aut legendi,aut ſcribendi,aut,uno
uerbo,quid uis aliud ex arte efficiendi,artem docent.ac ſiquis academicus ſcripſit,quænã res ſit demõ-
ſtratio,quæque captio, & quomodo altera ſit ab altera diſcernẽda & qua ratione in eis exerceri debea-
mus, ut Fauorinus iudiciũ admittit diſcipulorũ qui in utranque partẽ argumẽta inuenerint : profecto ,
præter quàm quod ſuperuacaneum hoc eſt , docuit etiam academicus omnia,quæ dicta ſunt:noſq; qui *
propria decreta doceant,præceptores habemus.at ſi nemo de illarum differentia quicquã ſcripſit,neq;
exercuit auditores,perĩde fecit,atq; faber,qui iubet diſcipulo,ut metiatur,ut æquet,ut dirigat, ut circu
lũ deſcribat,nec interim cubitum,nec libellam,nec regulã,nec circinum ei tribuat. dicet fortaſſe in phi
loſophia,ac dogmatibus nihil eſſe huiuſmodi.ne igitur poſthac tibi arroges,te ſcire quidpiam,neq; pro F
nuncies:nec deſciſce a ueterum academicorum de cohibẽda aſſertione ſentẽtia:neq; te iacta,more grã-
matici,qui te in ijs,quæ ueteres dixerunt, exerceas.in ijs aũt nihil eſſe, quod rectũ ſit , ei perſpicuũ erit,
qui conſiderarit.neque.n.hoc eſt docentis officiũ:ſed nugæ quædã,aut ineptiæ.unde igitur reliqua ſpes
eſt ueri inueniendi?cui.n.ueri & falſi iudiciũ nõ ineſt,huic nulla eſt ſpes cognitionis . da igitur operam,
ut ſolum ſophiſtis probes,nullã in nobis eſſe a natura tributam uim iudicandi: † ut deinde audacter no-
bis fortaſſe,inquit,& ſenſum & intelligentiam,quibus de ueritate euidenter iudicamus,quiſpiam con-
cedet,qui nos in logica ſpe inani uolutari uelit:quicunque autem totam ſpem ſuſtulerunt, quemadmo
dum ille fecit,fruſtra nugantur.planum igitur eſt,Fauorinum omnia pudore ſubuertere:eumq; fateri ni
hil ſciri inde,unde ſuperiores academici , Pyrrhonijque poſſe dicebãt:ac fingere ſe diſcipulis iudicium
permittere, quod maiores ne ſibi quidem ipſis attribuebant . eiuſmodi igitur eorum, qui artẽ quamuis
perdiſcunt,qualem Fauorinus ſentit,non modo non eſſe ceterarum optimam,ſed ne doctrinam quidẽ
eſſe,a nobis perſpicue demonſtratum arbitror.quas autem reliqui omnes tradũt,cũ doctrinæ ſint, utrũ
optimæ ſint,nec ne,ſumpto iterum ab eis initio,perueſtigemus.hoc autem plane cõſtat, hoc ſummope-
re conari ſophiſtas,ut ſibi incredibile reddant,nullum nobis eſſe inſitum iudicium.etenim circinus de-
ſcribit circulum,cubitus longitudines diſcernit,ut libra pondera.hæc homo ſibi ipſe conſtruxit,a natu- G
ræ inſtrumẽtis,iudicioq; impulſus.quibus nullum ultra iudiciũ nec antiquius habemus, nec magnificẽ
tius.huic igitur ducendum initium eſt.rurſus.n.mens dicit,nos poſſe naturali iudicio credere, & nõ cre
dere:ipſum tñ iudiciũ ullo alio iudicari non poſſe. nam quo cetera iudicãtur omnia,quomodo id ipſum
alio iudicetur?uin fidem adhibere oculis euidenter intuentibus,& linguæ guſtanti,hoc pomum eſſe,il-
lud ficũ,an non adhibere?concedã in nobis,quod uoles,efficere,ſi diſſerere mecum ſtudes.ſi nõ credas,
recedam a te,uelut ab eo,qui præter naturam ſit affectus.fac primum,te nec credere,nec ſperare futurũ
ut aliquid a me perdiſcas.hoc .n. nuper cœperã dicere. fac rurſus,te credere,ac ſpe duci,te eſſe ex me iu
dicandi rõnem percepturũ . Sed mea ſententia eſt,ſenſibilia ijs,quæ euidenter apparent ſenſibus , quæ
uero intelligentia percipiuntur,ijs,quæ euidenter intelliguntur,iudicari. qm̃ aũt artes oẽs & inſtrumen
ta,& artificioſa quædam iudicia ex naturalibus iudicijs ſibi parant , quorũ uſu alia ſibi ipſi componunt ,
alia rurſus ab alijs compoſita iudicant;ego quoque omnino & inſtrumenta, & iudicia te docebo , tum
quibus ueras tibi rationes pares,tum quibus ab alijs allatas iudices.ita .n. habes omnia . etenim ſiquid
per ſe aut ſenſui,aut intelligentiæ euidenter appareat,ad id nulla inquiſitione opus eſt . Si nihil tale ſit ,
cognitionem requirit,quæ aliunde ducitur . Ego enim polliceor, me tibi quædam traditurum, quæ in-
ſtrumentis ab arte factis proportione reſpondeant:ex quibus,quod quæritur,inuenies:quædam reſpon H
dentia iudicijs,quibus,an uere tibi inueniſſe uidearis, iudicabis. hæc ubi didiceris , multis te exemplis
exercebo,ut quod quæratur,celeriter ſimul,& accurate comperias,ac iudices:ut tibi nullo poſtea opus
ſit libro,neq; alia doctrina,ad ueritatis inuentionem.mox uero cum alij dicẽt † quid alienum ab ijs,quæ
inueneris,ſtatim cognoſces. ut enim qui rectam uiã eſſe rectam nouit, nullam præterea doctrinam po-
ſtulat, quæ errantes commonſtret;ita qui rectã uiã demõſtrationis didicerit , protinus cũ ea fallaces ẽt
cognorit.ac mihi quidem tale quidpiã facere Fauorinus uidetur,quaſi dicat quiſpiã, ſe cæcũ eſſe : & tñ
uter noſtrũ ſordidior,candidiorve ſit,poſſe iudicare:nihil reputãs,ei,qui ſit de ijs iudicaturus,aſpectum
adeſſe oportere.quanquam ad iudicium nihil intereſt,ſiue plane nõ habeat quis aſpectum,ſiue habeat,
ſed ei fidem nullam adhibeat.ad eundem autem modum id,quo iudicamus,tale quidpiam eſt: hocque,
quæ uni æqualia ſunt,inter ſe eſſe ęqualia,ut nemo aſinis iudicandum permitteret,quod ab eis omnino
abſit mens:ita nec hominibus,ſi ne ij quidem mentem habent , cui credi queat.ad incertam.n. eorum,
quæ iudicãda ſunt,rõnem nihil intereſt,an nullũ oĩo habeas iudicium:an illi non credas.ridiculus igitur
Fauorinus eſt,qui diſcipulis iudicium permittit,cum fidem iudicandi inſtrumentis adimat.etenim ſi ni
hil menti euidens eſt,aut ex ſe ſe certum omnium rerum iudicium perijt. Si uero eſt,ut oculus in corpo
re,ſic mens in animo, non tamen omnibus pari modo acuta, uſu uenit, ut, quemadmodum qui acutius
cernit,

† Hic locus corruptus ẽ. uetus tralatio ſic habet. hoc ne auſus es nobis dicere ? cũ fortaſsis ſenſum & intellectum cõcedet eſſe iudicium ueritatis,quicunque eſt logicis erudit᷑. quicunque uero adimũt totam ſpem,delirant . atque ita clarior eſt ſententia.

† Sic etiam uetus tralatio:niſi quod ait, mox eos , qui aliquid dicũt , errare cognoſces.

A cernit, ad ſpectaculum adducit eum, cuius eſt aſpectus hebetior; ita & inſanimi cogitatis, quibus contingit euidenter intueri, quod intelligentia comprehendi poteſt, ij ad eandem contemplationẽ adducunt eum, qui maxime cæcutiat. atq; hoc eſt doctoris officium, ut ſcriptũ reliquit Plato, & ego aſſentior. eſt autem his de rebus in libro de demonſtratione actum a me copioſius: quod doctrina eiuſmodi ſit ad intelligentiam euidens. illud etiam addidimus, quomodo quis in unaquaq; re ab elementis ac principijs exorſus, omnia demonſtrare maxime poſſit, quæ demonſtrari queant: non quemadmodum admirabilis ille Fauorinus, qui cum totũ librum confecerit, in quo demonſtrat, ne hoc quidem comprehendi poſſe, ſolem eſſe, alibi, tanquam nobis obliuioſis, in utranq; partem diſputat, & aliquid cognoſci certo poſſe concedit, eiusq; iudicium, ac delectum diſcipulis ſuis permittit.

GALENI DE CAPTIONIBVS, QVÆ IN VERBIS FIVNT, LIBELLVS.

Io. Baptiſta Raſario interprete.

B *Captionum quæ in verbis ſpectantur, ſex eſſe genera, ex Ariſtotelis ſententia.* Cap. 1.

CVM Ariſtoteles in eo libro, qui eſt de reprehenſionibus ſophiſtarum, nos doceret, quot modis captiones in verbis oriantur, ſex earum genera propoſuit, quæ his nominibus eſt perſecutus: ex homonymia, ex ambiguitate, ex accentu, ex adiunctione, ex diſtinctione, & ex forma orationis. appellat autẽ captionem ex homonymia profectam, cum in oratione poſita ſunt nomina, quæ multa ſignificent, ut ſi dicas, canẽ cepi: hac.n. oratione, quia canis nomen in ea eſt, multa ſignificantur. ex ambiguitate aũt trahi captiones ait, cũ ipſa oratio duobus intelligi modis poſſit: qualis eſt hæc, utinam liceat hunc me capere: quæ in oratione, ſi nomina ſpectes, nulla ambiguitas eſt, ſed ipſa per ſe oratio eum ſenſum habet, ut capiam, & capiar. accentus rationem efficere captiones cenſet, cum incertum fiat, quid ſignificetur: ut ὄρος hoc eſt mons, aut terminus ſtabat: duplex.n. ſenſus elicitur, propter duplicem accentum, qui additus, aut ſublatus in principio ſit. ex coniunctione aũt, & diſtinctione oritur captio, cum hæ ſignificationem uariãt: ut Quinquaginta uirũm centum heros liquit Achilles. differentia eſt in noĩe uirũm, aut iuncto cum quin-
C quaginta, aut diſiuncto. ex forma orationis tum fit, cum oratio re uera aliud ſignificat, ſed forma ipſa, & figura dicendi aliud uidetur indicare: ut audio: id enim pati ſignificat, & tñ ſi prolationẽ attendas, actionem notare exiſtimabis: propterea quod eadem forma profertur, qua uerba actionẽ indicantia, ut curro, & intelligo. ac Sophiſta quidem in utranq; partem id trahet, & ad patiendum, quia ita eſt: & ad agendum, quia ita uidetur. cum autem hæc genera Ariſtoteles numeraſſet, nullum eſſe aliud oſtendit, quod omiſſum ſit: neq; ullam inueniri in uerbis poſitam captionem poſſe, quæ non aliqua prædictarum contineatur. uerba, quibus hæc probat, ſunt hæc: « atq; hoc quidem & inductione, & ratiocinatione, ſiue alio « aliquo argumento, doceri poteſt, tot nos modis iiſdem uerbis, & orationibus non eaſdem res ſolere declarare. quod de inductione ait, planum eſt: nam ſi captiones ſingulas, quæ in uerbo fiunt, percurras, & ſumas, nullaq; extra modos iam dictos excidere uideatur, hinc planum erit nullam eſſe prætermiſſam: quod uero deinceps addit, eſt oĩno obſcurum, nec, quid ſibi uelit, intelligitur, cũ ait, & ratiocinatione, ſiue aliquo alio argumento doceri poteſt tot modis nos iiſdem uerbis, & orationibus non eaſdem res declarare: ſiquidem qũo aliam ullam ratiocinationem adhibeamus, non declarauit & quod ſubiungit, tot modis nos iiſdem uerbis, & orationibus non eaſdem res declarare, præ ſe fert potius concluſionis, quàm ratiocinationis ſpeciem. ſed hæc breuitas eſt philoſopho ipſi familiaris: ut quaſi per notas multa
D efferat, quod ad eos, qui ipſum iam audiuerant, hæc conſcriberet. quæ qui explanarunt, partim non ita diligenter, ut par erat, pertractare aggreſſi ſunt: partim aſſequi non potuerunt. nos uero id ipſum conemur, non quidem Ariſtotelis cauſa, neq; ut † ulli ſimus orationi eius adiumento, ſed noſtra cauſa: philoſophi enim eſt, non ſolum ſumptis propoſitionibus efficere ratiocinationem, ut pleriq; ſolent, ſed etiã, concluſione poſita propoſitiones confirmare.

†Vel, eius rationem magis confirmemus.

Captiones omnes in uerbis poſitas ex eo exiſtere, quod dupliciter quidpiam dicatur. Cap. 2.

QVia nobis propoſitum eſt oſtendere, captiones in uerbis quæ ex eo ducuntur, quod dupliciter quid dicatur, tot modis, quot Ariſtoteles dixit, effici: planum eſt, duo nobis eſſe probanda: quorum alterum eſt, oẽs, quæ in uerbis ſunt, ex eo, quod dupliciter quidpiam dicatur, oriri: alterum, tot duci ex eo, quod quid dupliciter dicatur. illud autem perſpicuum eſt, omnes captiones, quæ in uerbis uerſantur, uitio uerborum euenire: hoc enim ceu principio innixi ſophiſtæ huius rei imperitiores homines, quique uitium non intuentur, in fraudem impellunt. at ſi recte, quot in uerbis captiones conſiſtant, percipere uelimus, quot uitia ſint, erit intelligendum: quod ſane percipies, ſi uirtutem omnium aut unam eſſe, aut plures ſumpſeris: nam quod a uirtute deflexit, id eſſe uitium uidetur: atque hac recte percepta, illud quoque ilico cognoſcitur. nunc uero quoniam, ut alibi docuimus, & bonum & uirtus in eo eſt, in quo eſt natura tributum ut ſit, uel fiat, ut hominis in uita, gladij

ta, gladij in ſecando, ideo uidendum eſt, quam ad rem uerba ſint nata, & comparata. conſtat au- E
tem ea ad hoc unum eſſe facta, ut ſignificent. itaque planum eſt, eorum uirtutem & uitium in hoc cõ
ſiſtere. illud quoque perſpicuum eſt, hanc ſolam e uirtutibus per ſe in uerbis ſpectari, ceteras ex accidẽ
ti eſſe, & foris, nõ a re ipſa aduenire: quo in genere eſt illud, cum apte iuncta ſunt, eleganterque conſcri
pta. quod quamuis bonum quibuſdam uideatur, a re tamen non proficiſcitur: ſed perinde eſt, ac ſi quis
eburneo capulo gladium exornet, aut oculum fuco perpoliat: ſiquidem hæc ornamenta erunt externa,
quæ uero per ſe in eis ſunt, ita ſpectantur, ille ut incidat, hic ut cernat. quare ſi cuiuſque uirtus in eo eſt,
ut diximus, ad quod eſt nata, atque facta, certe dubitari non poteſt, quin hinc uirtutum numerus inue-
niatur: propterea quod ſi res ad multa erit nata & comparata, multæ eius erunt uirtutes: ſi ad unũ, una.
uerbum autem ad hoc unum eſſe comparatum uidetur, ut ſignificet. quod ſi eius uirtus in eo ſpectatur,
certe uel non ſignificare, uel non recte ſignificare, eius erit uitium. qua in re illud indagandum eſt, ſit ne
ſtatuendum nomen aut uerbum illud, quod non ſignificat: nam non eſt tibicen is, qui nullo pacto eſt ad
tibijs canendum natus: immo uero ne malus quidem tibicen: ſic uerbum, non eſt, quod non ſit aptum
ad ſignificandum: neque uerbi uitium erit, non ſignificare. id quod ſtatim indicat, eam ſolam, quã nos
diximus, eſſe per ſe uerbi uirtutem. Siquidem in quo eſt cuiuſque rei ſtatus, in eo etiam eius uirtus eſt.
uerbi ſtatus in ſignificatione eſt, cum ea ſublata, uerbum tollatur: ergo in eadem quoq; eius uirtus con- F
ſiſtet. quare hæc etiam ſola unà cum ſignificatione abolетur: ceteræ quia per ſe rei naturã non attingũt,
nihil obſtat, quo minus maneant cum eo, quod non ſignificat, cuius generis ſunt, quæ in apta coniũctio
ne, elegantiq; ſcriptura uerſantur. qua ſane ratione inter barbaricas linguas, aliam eſſe alia potiorẽ dici
mus, ut perſicam æthiopica, quamuis nihil apud nos ſignificare uideantur. cauſa eſt, quia potius in uoce
quàm in uerbis uerſantur, quanquam autem uitium eſſe uidetur, non ſignificare, cum propter nominis
ſimilitudinem fallimur, illud tamen planum eſt, captionem ex hoc uitio non effici: nam quis uerbum ni
hil ſignificans, & ignotum concedat, aut in eo aſſentiatur? quare fit, ut ex eo captio contingat, quod nõ
recta afferatur ſignificatio. cuius rei cauſa eſt, quia uerbum dupliciter dicitur. in quo uerbum habet ip-
ſum quidem, ut ſignificet quid: ſed tamen, ut non recte: nam nomen canis ſignificat quidem aliquid, nõ
tamen hoc quid, & quod definitum, certumq; ſit, quod intelligi recte poſſit. Illud uero eſt a Platone re-
cte literis mandatum, quæcunque proprio uitio corrũpuntur, eorum quoq; uerba corrũpi. ceterũ quæ *
ignota ſunt, prius obſcuritatẽ inducunt, non tñ abſolute, ut quę nihil ſignificãt. noſq; antea monuimus,
interitum qui omnino uerbis affertur, eſſe obſcuritati acceptum referendum. quocirca ſolum uitium in
eo eſt, quod dupliciter quidpiã dicatur: niſi forte quiſpiam illa quoque in uitijs ponat, ut defectionem,
ut longitudinem, ut ſuperuacaneam dicendi rationem. equidem hunc ignorare exiſtimarẽ, deceptum G
ſcilicet & inſcium, nihil horum eſſe uerbi uitium abſolute, niſi obſcuritatẽ, ambiguitatemq; pariat. quod
ſi hoc eſt ſolum uerborum uitium, & quæ ſupra dicta ſunt, recte ſtatuimus, omnes captiones, quæ in
uerbis ſpectantur, ex eo uitio proficiſci, certe omnes eiuſmodi captiones exiſtent, quod dupliciter
quidpiam dicatur.

Sex tantum modis in uerbis inueniri, ut quid dupliciter dicatur: tum quid oratio ſit. *Cap. 3.*

DEinceps demonſtrãdum eſt, cur ex eo, quod dupliciter quidpiam dicatur, tot genera, captionum
quot Ariſtoteles ſcribit, oriantur. quod ut rite comperiatur, prius quid oratio ſit, & orationem
ex orationibus cõfici, intelligendum eſt. nam & propoſitiones ipſæ ſunt orationes, & earum aliqua, aut
aliquibus quid dupliciter dicatur, indagamus. igitur oratio (quod ad hoc inſtitutum ſatis eſt) erit nomi
num coniunctio. nomina autem appello etiam ſi uerba ſint, aliquidque omnino ſignificent, quòd hoc
uocabulum ſit notius. id ergo quod duplex eſt, aut in aliquo nomine, aut in ipſa oratione uerſabitur. ni-
hil enim ſubeſt tertium, ſicut in lapidibus quoque uſu uenit, ut uel ſingillatim ſeiuncti ſint, aut ſimul cõ-
iuncti. Idque aut actu, aut potentia, aut quod eam ſpeciem faciant. ac præter hæc nihil eſt, quod H
inueniri, aut dici queat, ut alibi iam probauimus. modi autem prædicti hæc continent omnia. duplex
autem ſenſus reperitur tum in captione, quæ ex homonymia, tum in ea, quæ ex ambiguitate oritur:
& in nomine quidem in homonymia, in oratione uero in ambiguitate cernitur. deinde uero actu, quia
re uera duo ſignificant: poteſtate, cum accentus, & coniunctio, & diſiunctio duplicem ſenſum effi-
ciunt: quandoquidem hæc non multa, ſed unum ſignificant: & quia utrunque poteſt contingere, ideo
duplicem afferre ſenſum dicuntur. quocirca hos modos eſſe potentia tales pronunciamus: ſiquidem
talem uim habet id, quod potentia eſt. Ceterum hæc facultas, ut etiam ante diſtinximus, uel in no-
minibus, uel in oratione ſpectatur. in nominibus duplicem ſenſum facit accentus: propterea quod in
utranque partem nomen trahit. ut ſi dicas, ὅρος ſtabat, accentus aſpiratus in principio locatus, aut
ſecus, uarietatem gignit. in oratione uero id facit coniunctio, & diſiunctio. iam in iunctis nomini-
bus quia ſunt orationi ſimilia, effici idem poteſt: ut in nomine νόμους, & καλὸς, κἀγαθός. hæc pro ſim-
plicibus quiſpiam non in aliud nomen, quia id ſolus accentus facit, commutaret, ſed in oratio-
nem, ut in nomine fidicinæ fit: & in eo nomine orationem componeret: ut in eo, quo de agitur,
cernimus. Nihil autem fortaſſe abſurdum uidebitur, ſi captiones ex accentu, & coniunctio-
ne duci affirmemus, quando ex ideo fiant, quod dupliciter, ut ſupra comprehenſum eſt,
quid-

A quidpiam dicatur. accentus uero, & quæ ſunt conſimilis generis, duplicem ſenſum eripiunt ijs, quæ
ſunt duplicia: propterea quod efficiunt, ut alterutrum ſignificent: nihil tamen minus uere hinc trahi
captiones dicuntur: etenim quia oratio hac potiſſimum ratione duplicẽ ſenſum acquirit, ideo ſophiſtę
in principio alterum ſumunt, alterum uero concludunt: atque ita orationem commutant: cum alio-
qui captio non fieret. ipſi uero ita argumententur, ac ſi idem ſumant: ut, unum quid rationale nomen
eſt: rationaleque eſt hominis proprium. ergo unum eſt hominis proprium. itemq; ὄρος hic ſtabat, cum
terminum ſignificat, quo agri diſtinguũtur: ſed cum montem, non hic ſtabat. ſed nemo eſt, quem tam
uitioſam rationem fugere ſuſpicaremur. non tamen non diligenter dant operam ſophiſtæ, ut ubique
quid conſentaneum ſit, parum aduertant: quando in ijs quoque, in quibus re ipſa duplex ſenſus eſt, idẽ
faciunt, ut alio ſumpto, alio concluſo argumententur. ſed magis occulta ea ratio eſt. quia quicquid in-
dicet oratio, id fateamur. at hic apertum eſt: quod fecit, cur Ariſtoteles, ijſdem uerbis, & orationi-
bus, dixerit: ſophiſtæ enim ij ſunt, qui ſpeciei uim afferunt. quare cum iam quod actu, quodque po-
teſtate eſt, ſimus perſecuti, reſtat, ut de eo quod ſpeciem aliquam facit, diſſeramus. id autem in for-
ma orationis uerſatur, ut ante diximus. apparet autem & nomen, & item orationem non ita dupli-
cem habere ſenſum, neque adeo in ſingulis, quæ prædicta ſunt, ſiue ex Eudemo, ſiue ex alijs exem-
B pla quiſpiam ſumat. quoniam autem modos omnes recenſuimus, quibus duplex ſenſus effici poteſt,
etiam omnes captiones, quæ in uerbis contingunt, habemus: quandoquidem eæ ex eo, quod quid
dupliciter dicatur, exiſtunt. conſequens autem eſt, ut ijſdem nominibus, & orationibus non eaſdem
res declaremus: id quod uel actu, uel potentia ſit, uel quod opinionem gignat, efficimus. illud etiam
planum eſt, ratiocinationis modum, utrumuis quis deligat, effici poſſe, qui ita diſtinguetur, ut aut re-
ctus ſit, aut incommodo urgeat: cum ratiocinatio omnis in eam, quæ recta, & quæ incommodo urget,
diſtributa ſit. ſi uero alius modus inuenietur, is neque in uerbis, neque in orationibus, neque actu, ne-
que potentia erit, neque ut opinionem gignat. & præter quàm his modis, nihil ratione probatur. qua-
re ita ſit a nobis ex eius ſententia determinatum. non eſſe autem inuentum ex eius diuiſione alium mo
dum (neque enim in Ariſtotelis gratiam hæc attulimus, ſed hæc omnia uia & ratione conſcripſimus)
planum eſt. in uerbis autem, aut in orationibus duplicem eſſe ſenſum ipſe aperte pronunciauit, cum
ait, ijſdem uerbis, & orationibus: eſſe uero actu, aut potentia, aut eo quod opinionem gignat, eſt ex
ordine perſpicuum. itaque in ſingulis generibus ſeparatim ſcripta ſunt, quæ eiuſdem generis cenſen-
tur: princepsque locus datus eſt ijs, quæ actu ſunt: ſecundas tenuerunt, quæ in potentia ſpectantur:
in tertijs conſiſtunt ea, quæ opinionem gignunt: quemadmodum par eſſe conſtabat. aut cur hæc non
C ſunt confuſa? uerum fortaſſe ridiculum ſit, dare operam, ut hæc alia probatione, quàm quæ a re duca-
tur, confirmes: nam ſi hæc ita, affecta ſunt, ut ars, qualis eſt medicina, ſuntq; artis, profecto nullam
diuiſionem caſu adhibitam admittent. ſed hæc iam de his in præſentia ſufficiant.

Quot modis ambiguitas, ceteraque genera captionum dicantur. Cap. 4.

STOici quoque, cum ſcire auerent, ullum ne genus extra iam propoſita cadat, de partitionis digni-
tate quædam attulerunt: hæc enim probatio per inductionem fiet. quanquam non par eſt, præſtan
* tium uirorum ſententiam obiter proponere. nunc uero ambiguitatis definitio', etſi multis rebus no-
ſtris uidetur repugnare, omittenda tamen eſt, cum ad aliud inſtitutum hoc pertineat: & quænam ſint
ambiguitatum differentiæ, exponendum eſt. earum igitur genera uiri grauiores eſſe octo uoluerunt.
una ambiguitas eſt, quam eius quod dictum, quodque diuiduum eſt, communem nominant: qualis
eſt fidicina, quæ & nominis, & † eius quod dicitur, communis eſt. altera in ſimplicibus eſt: ut utilis;
aut enim toga, aut homo dicitur. tertia ex homonymia, quæ in coniunctis eſt, ducitur: ut homo eſt.
ambigua ſane hæc oratio eſt, nec ſatis perſpicitur, eſſentiam ne, an caſum ſignificet. quarta in defe-
ctioōe uerſatur, ut tui eſt: in qua deeſt quod ad medium locum pertinet, ut domini, aut patris. quin-
ta ab exceſſu oritur, qualis eſt hæc, denegauit ei non nauigare. illud enim, non, adiunctum facit ut
D tota oratio ſit ambigua, utrum nauigare negarit, an non nauigare. ſextam eſſe ſtatuunt, quæ non de-
claret, cui parti addenda ſit ea particula, quæ nihil ſignificat. ut in hac oratione, & nunc, & non ap-
pulit. nam illud non, diſiungendi uim habere poteſt. ſeptima eſt, quæ non indicat, qua cum parte
* iungi ſignificans pars debeat: ut in illo uerſu, Quinquaginta uirûm centum heros liquit Achilles. o-
ctaua eſt, quæ non aperit, ad quam quicque partem referatur: ut Dio Theo eſt. incertum enim eſt,
utrum uerbum, eſt, eo referatur, ut utrunque eſſe indicet: an faciat, ut Dio ſit Theo: aut contra. at-
que hæc ſunt genera, quæ a uiris grauioribus ſunt monimentis prodita literarum. quare iam con-
ſtat, niſi quis oſcitanter ea audiuit, quæ ſupra memorauimus, omnia in ea genera, quæ a nobis præ-
poſita ſunt, plane recidere. quod etiam methodo uacat, artiſque expers eſt, non eſt obſcurum: pro-
pterea quod ex ijs, quæ dicta ſunt, nemo demonſtrabit, nullum alium ſtatui poſſe ambiguitatis mo-
dum. dicere uero homonymiam in connexis contingere, eſt hominis, qui ne uerba quidem unquam
audiuerit. non tamen abſurdum eſt, genericis differentijs ſpeciales enumerare, ut in diuiſionibus quo
que fit, quæ ex particulis ſignificantibus, & non ſignificantibus conſtituuntur: qua quidem ratione li
cet plures differentias ſpeciales accipere. eodemq; modo quiſpiã plures homonymiæ differentias ſpe
ciales, ut appellant, efficeret: quoniam quædam a fortuna trahuntur, quædam ex proportione, aut ex
ſimilitudine, aut alia quadam ratione oriuntur. quinetiam eius homonymiæ, quam in oratione

† Al. rei, de qua uerba fiunt.

pſi ſtatuunt, multi erunt modi a ſimilibus caſibus appoſitis ducti. ut ſi dicas, liceat Socratem uincere. E
ceteri minores ſunt modi. hoc autem in dubium reuocari poſſet, quomodo ambiguitas ex eo oriatur,
quod opinionem gignit: ſed illud multo magis, quomodo accentus ratio idem efficiat. nam qui dupli
cem ſenſum ex coniunctione exiſtere cenſent, qui fit, ut non ex accentu eundem duci uelint? ut autẽ
illa per totius continuationem, & per ſilentium poteſt in duplicem ſenſum nos inducere, ita nomen
per accentum. atq; ut id, quod extra orationem eſt, cum ſit inane tempus, nec eius pars, eam tamen,
efficit talem, ut duplicem ſenſum habeat, ita etiam accentus poteſt. ſophiſtæ quoq; ut ad contenden-
dum illo, utuntur, ſic etiam hunc adhibent. ac ſi quis ſecum ipſe perpendat, quemadmodum illi de ijs
quæ ad coniunctionem, diſiunctionemq; pertinent, ſic etiam de accentu controuerſari eos comperiet:
id quod in ſcriptis orationibus perſpicuum eſt, cum diſtinctiones non ſunt a librarijs adiunctæ. atq; ut
illis ad diſtinguendas ſententias, ita etiam & accentu opus eſt: non ſemper tamen. itaq; ex eo duplicẽ
habere ſenſum poterit oratio.

GALENI LIBER, IN QVO PROBATVR

ANIMI MORES CORPORIS TEMPE-RATVRAM SEQVI: F

Io. Baptiſta Raſario interprete.

ARGVMENTVM LIBRI.

Temperaturam eſſe animam, cuius mores pro locorum, alimentorum, & temperamenti uarietate commutentur, philoſophorum præſtantiſſimorum auctoritate.

Quem uſum hæc doctrina præbeat. Cap. 1.

CVM ueram ſemper eam eſſe rationem comperi, qua efficitur, animi facultates
ex corporis temperatutis conſequi, quam non ſemel, atq; iterum, ſed quamſæ
piſſime: nec ipſe mecum ſolum, ſed primum cum doctoribus meis, deinde cũ
philoſophis præſtantiſſimis diligenter, multiſq; modis perſcrutatus ſum; tum G
uero utilem eſſe ijs, qui ſibi excolendũ eſſe animum propoſuerunt. etenim, ut
in libro de conſuetudine conſcripſimus, & edulijs & potionibus, & ijs rebus,
quæ quotidie geruntur in uita, bonam corpori temperaturam comparantes,
inde aliquid adiumenti uirtuti animi ſuppeditabimus: quam uiam & Pytha-
goram, & Platonem, & præterea nonnullos e ueteribus tenuiſſe commemorant.

Animas differre pro actionum uarietate. Cap. 2.

EXordium autem totius orationis, quam habituri ſumus, ducetur a cognitione differentiarum & a-
ctionum, & affectuum animi, quæ in puerulis perſpiciuntur: ex quibus eius facultates perſpicuæ
fiunt: nam alij timidiſſimi, alij terribiliſſimi, alij inexplebiles, gulæq; dediti, alij contra affecti: alij im-
pudentes, alij uerecundi uidentur, & multas alias huius generis differẽtias habere coniunctas: de qui-
bus omnibus nos alibi diſſeruimus. hoc loco ſatis erit, ſi exempli cauſa, trium eius formarum, par-
tiumq; facultates, quæ infantibus inſunt natura contrarię, expoſuero: inde enim, non eandem eſſe in
omnibus animæ naturam, nobis licebit argumentari. atq; in huiuſmodi quidem ſermonibus naturæ no
men idem, quod ſubſtantiæ ſignificare perſpicuum eſt: etenim ſi animæ ipſorum natura indifferens eſ-
ſet, ijſdem actionibus fungerent, & ab eiſdem cauſis eoſdẽ affectus paterentur. quare planum eſt, eate- H
nus inter ſe in animi ſubſtantia pueros differre, quatenus diſcrimen in eorũ actionibus affectibusq; ner
ſatur. quod ſi eſt, etiam facultatibus differunt. ſed hae in re pleriq; ſapientes confuſi ſunt, quippe qui
notionem, quam de facultate conceperunt, indiſtinctam habeãt: cum .n. rem quampiam tractent, quæ
ita in ſubſtantijs, ut nos in ædibus, habitet, atq; inhæreat, nõ tamen facultates cogitatione adhuc com-
plecti poſſe uidentur: cum nondũ norint, ſingularum rerum, quæ fiunt, effectricem quandã cauſam eſſe,
quæ collatione eius, quod cum aliquo comparatur, æſtimari ſolet: huiuſq; cauſæ, ut cuiuſdam talis rei,
ſeorſum, ac per ſe appellationẽ quandam eſſe. in relatione uero, qua cum eo, quod ab ea fit, affecta eſt,
eius quod efficitur, eſſe facultatẽ. quam ob rem tot eſſe ſubſtantiæ, quot actiones eſſe dicimus: ut aloen
purgandi uim habere, & uentriculi roborandi, & cruenta uulnera agglutinandi, & plana ulcera ad cica-
tricem perducendi, palpebraſq; humidas reſiccandi affirmamus: cum nulla res alia, præter aloen, hæc
munera ſingula obeat. ipſa .n. hæc præſtat, & quia facere hæc poteſt, ideo eam tot habere facultates,
quot actiones, dictũ eſt. quare dicimus, aloen poſſe purgare, uentriculũ confirmare, uulnera cõglutina-
re, ulceribus cicatricem inducere, oculos deniq; humidos exiccare: quaſi nihil interſit, ſiue aloen poſſe
purgare, ſiue habere uim purgandi, dixeris. ita quoq; idem ſenſus erit, ſi dicas, eam exiccare oculos hu-
midos poſſe, & habere uim ſiccandorum oculorum. ſimili quoq; modo cum dicimus, animã ratiocina-
tricem,

A tricem, quæ in cerebro ſedem habet, per inſtrumenta ſenſus, ſentire poſſe, ipſamq; per ſe per ſenſilia meminiſſe, & conſequentiam, ac repugnantiam in rebus cernere; tum uero reſolutionem, compoſitionemq; intueri, nihil aliud indicamus, quàm ſi complexi diceremus, ratiocinatrix anima complures habet facultates, ſenſum, memoriam, intelligentiam, aliasq; ſingillatim. quia uero non ſolum ſentire eam poſſe affirmamus, ſed etiam ſpeciatim audire, uidere, odorari, guſtare, ac tangere, ideo facultates quoq; in ea eſſe uidendi, audiendi, olfaciendi, guſtandi, tangendiq; dicimus. ſic etiam Plato ei facultatem concupiſcendi tribuit, quam non proprie, ſed communi nomine ſic appellare conſueuit: nam & huius animæ plures partes eſſe: & item eius, quæ irarum æſtu fluctuat: ſed multo plures; ac magis etiam uarias in ea ſcribit inueniri, quam ob hanc ipſam cauſam, per excellentiam, concupiſcendi partem uocat, cum ea, quæ in genere primas tenent, ipſius generis nomine appellare interdũ homines conſueuerint: ueluti cum hunc uerſum apud poetam, illum apud poetriam legi dicimus, nemo eſt, qui pro poeta Homerum, pro poetria Sappho dici non intelligat. eademq; ratione feram præcipue leonem, & alia huiuſmodi per excellentiam uocant. ergo concupiſcendi pars in communi cupiditatis ſignificatione eſt ueritatis, ſcientiæ, diſciplinarum, intelligentiæ, memoriæ, &, ut uno uerbo complectar, bonorum omnium pars ea animæ, quam ratiocinatricem uocare ſumus ſoliti: ea uero, in

B qua irarum exiſtit ardor, libertatis, uictoriæ, potentiæ, imperij, gloriæ, honoriſq;: at rerum uenerearum, & eius iucunditatis, qua ex eſculentis, poculentiſq; perfundimur, quæ pars a Platone concupiſcendi per excellentiam appellatur, neq; eius animæ eſt, quæ honeſti cupiditate duci poteſt: neq; rerũ uenerearum, aut poculorum, aut eduliorum ratiocinatrix: ut neq; par eſt, eſſe eam gloriæ, aut honoris, aut imperij. eodemq; modo neq; ea, in qua irarum ardor exiſtit, earum eſt rerum, quarum appetitu & ratiocinatrix, & concupiſcendi pars ducitur.

Tres animæ partes eſſe, deq; eius immortalitate, & quomodo in mutatione qualitatum, quæ in actione ſunt, offendat: deniq; uariæ quæſtiones non explicatæ. Cap. 3.

TRes igitur eſſe animę ſpecies, eaſq; ex Platonis ſententia, eſt alibi demonſtratum: ſicut etiam unius in iecore, alterius in corde, tertię in cerebro ſedem eſſe collocatam. ex his autem totius animæ ſpeciebus, ac partibus immortalem eſſe eam, quæ ratiocinatrix eſt, Plato uidetur habuiſſe perſuaſum. ego uero utrum ſit, an non, nihil habeo, quod cum ipſo contendam. quare de ijs animæ partibus quæ in corde, iecoreq; ſunt, quas in morte corrumpi, illi mecum conuenit, primum conſideremus. ſed cum ambo hæc uiſcera propriam ſint nacta ſubſtantiam, quænam ea accurate ſit, nondum perueſtigemus: uerum ad memoriam reuocemus communem omnium corporum conſtitutionem. eam autem

C e duobus eſſe conflatam principijs oſtenſum eſt, † ex materia, quæ cogitatione quidem ſit expers qualitatum, ſed tamen quatuor qualitatum caliditatis, frigiditatis, humiditatis, ac ſiccitatis temperiem in ſe habeat: e quibus ſane qualitatibus æs, ferrum, aurum, caro, nerui chartilago, pinguedo, omnia deniq;, quæ Plato primogenita, Ariſtoteles e particulis inter ſe ſimilibus conflata nominat, efficiuntur. quocirca ſi Ariſtoteles ipſe hanc ſpeciem corporis eſſe animam dicit, quęrendum eſt ab eo, aut ab ijs, qui eundem ſunt ſecuti, utrum ſpeciei nomine formam dictam eſſe exiſtimare debeamus, ut in organicis corporibus cernimus: an alterum naturalium corporum principium, a quo conditum corpus ſit: quod ſenſus iudicio ex ſimilibus inter ſe particulis conſtat, ſimplexq; eſt, neq; organicam compoſitionẽ habet: enimuero alterum naturalium corporum principium reſpondere, dareq; cogentur: ſiquidem horum in primis ſunt actiones: id quod nos alijs in locis probauimus, & nunc, ſi opus erit, repetemus. atqui ſi omnia huiuſmodi corpora ex materia, formaq; conſtant, uultq; Ariſtoteles, cum quatuor naturales qualitates in materia proueniunt, corpoream temperaturam ex eis effici, certe ipſam formam ſtatui neceſſe eſt. quam ob rem animæ eſſentia erit quodam modo temperatura quatuor, ſeu qualitatũ dicas, humiditatis, ſiccitatis, caliditatis, & frigiditatis: ſiue corporum, humidi, calidi, frigidi, ac ſicci; facultates aũt ex animæ ſubſtantia ſequi, ſi inde quoq; actiones proueniunt, probare conuenit. ſi igitur

D pars, quæ ratiocinatur, animæ ſpecies ſit, mortalis erit: ſiquidẽ ipſa quoq; eſt quædã cerebro temperatura: atq; ita oẽs animæ ſpecies, ac partes habebunt ſuas facultates temperaturæ conſequentes: taliſq; erit animæ ſubſtantia. ſi uero immortalis ſit, ut Platoni placet, cur refrigerato uehementer cerebro, aut nimiũ calefacto, aut exſiccato, aut humectato ſeparetur, recte nobiſcũ ageretur, ſi Plato, ut alia, quæ ad eam pertinent, conſcripſiſſet: nam & mors, ut eſt proditum a Platone, fit, cum anima ſeparatur a corpore. cur autem ipſam a corpore ſeiungat copioſa ſanguinis euacuatio, & cicuta epota, & æſtuoſa febris, profecto ſi in hac lucis uſura Plato uerſaretur, ab eo perdiſcendũ omnino cenſerem. ſed quia ille deſijt eſſe in humanis, & nemo e Platonicis doctoribus cauſam ullam me docuit, quare ijs de cauſis, quas me moraui, anima a corpore ſeiungi cogatur, equidem non omnem corporis ſpeciem ad animam rationis participem ſuſcipiendam aptam eſſe, auſim affirmare. hoc enim eſſe Platonis de anima ſententiæ conſentaneũ intueor: de eo tamẽ nullã habeo, quam afferam, demonſtrationẽ: quod animæ ſubſtãtia qualis nam ſit, ignorem: cum eam genere eorum, quæ corporis expertia ſunt, contineri ſtatuerimus: uideo enim in corporibus cum mirum in modum inter ſe diuerſas, tum uero per multas temperaturas: at incorporeæ ſubſtantiæ quæ conſtare per ſe ipſa poſſit, non ſit autem qualitas, aut forma corporis, certe quamuis ſæpe meditatus ſim, diligenterq; perueſtigarim, tamẽ nullã eius differentiam perſpicio. ſed nec animo cõcipio, qui fiat, ut cum nulla pars corporis ſit, in totum pertinere corpus queat. atq; horũ

†Hoc loco de eſſe uidetur, ex forma, ut ex materia, et forma eſſe cõfectam dicat.

quicquam ne cogitatione quidem complecti potui, quamuis ſim diu, multumq; meditatus. illud uero E
euidẽs,perſpicuumq; eſſe noui,ſanguinis euacuatione,cicutæq; potione corpus refrigerari: uehemen-
ti febri nimium calefieri. idem ẽt iterabo,cur refrigeratũ, aut excalfactũ corpus anima prorſus deſerat,
cum longo ſtudio quæſierim,non inueniſſe: ſicut neq; cur, cum flaua bilis in cerebro redundat,demen-
tiam; cum atra,melancholiam giguat. itemq; cur pituita,& quæ refrigerandi uim habent, ueterni cau-
ſæ ſint,a quo memoria, intelligentiaq; læduntur. cur etiã cicuta epota eam inſaniam pariat, quã Græci
nomine ducto ab eo affectu,quo affici ab ipſa corpus uideo [illegible] uocãt: uini autẽ potus oẽs ſolicitudi-
nes ac moleſtias aperte leniat: hoc enim ſingulis diebus utimur,ac Zeno,ut accepimus,dicere ſolebat,
quemadmodum lupini amari,cum aqua macerantur, dulceſcunt, ſic ſe a uino affici. atq; id etiam mul-
to magis præſtari ab ea radice,quam œnopiam nominant: idq; eſſe medicamentum hoſpitis ægyptiæ,
cuius eſt apud poetam mentio, cum ait,

Immiſcet dulci nepenthes prouida Baccho,
Vnde animis iræ triſtes, curæq; recedunt:
Cunctorum & repunt obliuia grata malorum.

ſed ualeat œnopia radix: nihil enim nobis ad hoc inſtitutum opus eſt, cum quotidie ea præſtari a uino
uideamus, quæ ſunt a poetis literarum monimentis conſignata: quale illud eſt, F

Sic mites Bacchi latices mala ſæpe tulere,
Tranſilijt cum quis moderati munera Bacchi.
Egregium Bacchus domuit quondam Euritiona
Centaurum: mentem ille deo dum uictus in altis
Pirithoi domibus Lapithas in bella uocaret.
Atq; furens cunctis ſtricto daret enſe ruinas.

& alibi de Neleo agit poeta, his pene uerbis,

Prudentem cogit molles effundere cantus,
Et riſus teneros, atq; indulgere choreis:
Deducitq; foras, melius quæ dicta tenentur.

Theognis quoq;, uinum liberalius hauſtũ eſſe malum,affirmabat: uerũ ſi quis ſcite id bibat, non malũ,
ſed bonum eſſe. ac re quidẽ uera,ſi moderate bibas, concoctionẽ, diſtributionẽ, ſanguinis ortum, atq;
alimentum adiuuabit. ſed & animus noſter ab eo & mitior, & audentior redditur, nimirum beneficio
temperaturæ corporis: quam rurſus adiuuantibus humoribus efficit. corporis autẽ temperatura nõ ſo-
lum, ut dixi, animę actiones immutat,ſed eam quoq; poteſt a corpore ſeiungere: nam quid aliud dicat G
is, qui eum, qui refrigerãtia, calfacientiaq; medicamẽta ſumpſerit,ilico ſublatũ intueatur? huius ẽt ge-
neris ſunt uenena ferarum. itaq; uidemus, quẽ aſpis momorderit, repente mori non ſecus, quàm qui
cicutã hauſerit: quaſi uenenum quoq; illius refrigeret. quare neceſſe eſt,ut qui ſtatuunt,animam habe-
re propriam eſſentiam,eam corporis temperaturis ſeruire fateantur: ſiquidem in eis uis eſt, ut cogant,
eam deſipere,memoriaq;,& intelligentia priuent. efficiantq; ut triſtiora, ignauiora, timidioraq;, ut in
melancholijs apparet, moliatur: quorum ſane contraria habet is, qui moderate uinum bibit.

Vt anima in ijs qualitatibus, quæ patibiles ſunt, immutetur. Cap. 4.

AN igitur animæ facultates a temperatura in calore, frigoreq; immutari poſſunt, in ſiccitate ue-
ro, atq; humore pati nihil poſſunt? & tamẽ huius rei & in medicamentis, & in quotidiano uictu
habemus documenta complura, quæ fortaſſe deinceps percurrã oĩa: ijs prius in memoriã reuocatis,
quæ ſcripta reliquit Plato, cum animam ab humiditate corporea in obliuionem induci uult eorũ, quæ
prius,quàm in corpore eſſet incluſa, cognouiſſet: loquitur .n. his fere uerbis in Timæo,in illo loco,ubi
ait,deos fabricatos eſſe homines,cum immortalẽ animã in corpus influẽs,atq; effluens indidiſſent. quo
quidẽ in loco perſpicuum eſt, ſubſtantiæ infantium humiditatem innui. itaq; deinceps hæc ſubiungit: H
circuitus autem ipſi in profundum flumen neq; tenebant, neq; tenebantur: ſed ui ferebantur,atq; fere-
bant. itemq; paulo poſt: cum enim fluctus inundans, ac defluens largus eſſet, unde nutrimentum ſup-
peditabatur,multo etiam maior a cuiuſq; affectibus afferebatur turbatio. ſed uero ea rurſus percurra-
mus: ut cum poſt ait, Horum ergo affectuum cauſa ab initio cum anima corporis mortalis uinculis in-
cluditur, amens fit. cum uero incrementi,alimentiq; riuus parcius fluit, ac circuitus tranquilliore mo-
tu iter ſuum conficiunt, progreſſuq; temporis ſedatiores fiunt, tum in figuram naturæ ſuæ congruam
reſtituuntur, & ſingulorum circulorum directæ conuerſiones, eiuſdẽ & alterius naturam recte diſcer-
nunt,hominemq; ita inſtitutum,prudentẽ reddunt. cum ait, cum uero incrementi, alimentique riuus
parcius fluit,ſignificat humiditatẽ,quã prius eſſe dementiæ animę cauſam affirmauit: perinde ac ſiccitas
ad prudentiam,humiditas ad dementiam animam perducat. ſed ſi humiditas dementiam, ſiccitas pru-
dentiã parit,certe ſumma ſiccitas,ſummã prudentiã gignet: miſta humiditati, tantũ perfectæ prudẽtiæ
detrahet, quantum humiditatis aſſumpſerit. ecquod igitur tale erit animalis corpus tam expers hu-
miditatis, quàm corpora ſiderum? nullum, neq; etiam prope accedet. ita fit, ut ne mortalis quidem
animalis corpus ad ſummam prudentiam prope accedat: ſed omne ut humiditatis, ſic etiã dementiæ,
particeps eſt, itaq; cum animi pars, quæ rationis eſt particeps, atq; uniformem ſubſtantiam obtinet,

A unà cum temperatura corporis commutatur, quidnam mortalem ipſius partem pati, exiſtimemus? an uidelicet corpori penitus eam ſeruire? an præſtat dicere, eam non ſeruire, ſed partem animæ mortalem corporis eſſe temperaturam: id .n. iam oſtendimus. quare cordis temperatura, iracunda pars animæ eſt: iecoris ea, quā Plato concupiſcendi, Ariſtoteles altricē, naturalemq; nominat. Andronicum autē peripateticū, qui ut uir liber, & ingenuus, ſine circuitione animæ eſſentiā, quænā eſſet, oīno pronunciare auſus eſt, ſummis orno laudibus, eiusq; approbo ſententiā: cum .n. in alijs ēt pleriſq; talē inuenio: cū uero ait, eam eſſe temperaturā, aut facultatem ex temperatura conſequentē, quod addidit facultatem reprehendo, ſiquidē anima facultates multas habet: quippe quæ eſſentia quædā ſit, id quod eſt ab Ariſtotele recte conſcriptū: recteq; prius eſt homonymia diſtincta: nam cum materia & forma, & quod eſt ex utraq; coniunctū eſſentiæ uocabulo gaudeat, eam eſſentiā quæ ex forma eſt, eſſe animā enunciauit: cum nihil aliud, præter temperaturā, ut paulo ante oſtenſum eſt, dici poſſe uideatur. opinio quoq; Stoicorū eodē eſſentiæ genere cōtinetur. uolunt .n. animā eſſe ſpiritū quendā non ſecus, quàm naturā: naturę tamē ſpiritū & humidiorē & frigidiorē, animæ ſicciorē & calidiorē ſtatuunt. ita fit, ut hic ſpiritus ſit materia quædā animæ propria: forma autem, quæ ex materia eſt, aut temperatura conſiſtit, cum aerea, igneaq; eſſentia conuenientem modum ſeruat: etenim neq; aerem ſolum, neq; ignem eſſe ani-B mam potes dicere: quod corpus animantis nec calidū, nec frigidum ad ſummum appareat: immo uero ne magno quidem exceſſu alterum alteri præſtat: quando cum paulo ultra modum progrediatur, in febrim animal cadit propter redundantiam ignis nimiam: ex aeris uero temperaturis refrigeratur, & liueſcit, & uel uix, uel ne uix quidem ſentit: ſed omnino ſenſu priuatur. ipſe autem aer, quatenus natura eius fert, frigidus eſt: ſed ex ignei elementi miſtione, temperatus efficitur. quare animæ eſſentiā ex quadam aeris, ignisque temperatura de ſententia Stoicorum cōſtari cognouiſti. Chryſippus autem, quia hæc congruenter temperauit, prudens eſt habitus: at Hippocratis filios, quia nimium adhibuerunt calorē, ſtultitiæ nomine mordent comici. quanquā dicat fortaſſe quiſpiā, neq; Chryſippū ob prudentiā laudari, neq; illos ſtultitiæ noīe uituperari oportere: ſimili quoq; modo in iracundię operibus, ac perturbationibus neq; eos qui firmo animo ſunt, laudem, neq; ignauos, dedecus mereri. ſed de his paulo poſt agemus.

Animam & meliorem; & deteriorem quibuſdam qualitatibus effici. Cap. 5.

IN præſenti uero addam, quæ reliqua ſunt eorū, quæ initio propoſui: illud præterea ēt ſubiungā, non poſſe oīa oībus in locis demonſtrari: cumq; duæ ſectæ in philoſophia ex prima ſectione ſint, (quidā .n. iunctā & cohærentē eſſe totam mundi eſſentiam, quidā diſiunctā implicatione uacui ſunt arbitrati) C ſecundā ſectā nō uerā eſſe deprehenſam, illis nimirū reprehenſionibus confutatā, quæ ſunt nobis in libro, qui eſt de elementis ex Hippocratis ſententia, literis conſignatæ. ad hoc aūt inſtitutū, cum hoc ſit poſitū a nobis, noſtrā eſſentiā, eiusq; temperaturam immutari, animæ eſſentiā, quæ pro tēperaturæ rōne conſiſtit, in ea parte, quæ ex ſimilibus inter ſe particulis cōſtat, a naturali corpore effici probauimus: niſi quis corpore uacantē ſtatuat, quēadmodū Platoni placuit, ut ēt ſine corpore eſſe queat. atq; hoc quidē ſtatuentibus abunde demonſtratū iam eſt, ne proprias actiones obeat, a tēperatura corporis impediri: ſed quædā præterea probationes ad ſuperiores accedent. uerū hoc modo nunc explicato, præſtare exiſtimo, ut ſermonē de tēperaturis inſtitutū perſequar. nam, qui animā eſſe corporis formam cenſent, eā a tēperaturæ ſymmetria, nō a ſiccitate fieri prudentiorē, affirmare poterunt: atq; ita differēt ab ijs, qui in ea opinione uerſantur, quo ſiccior tēperatura ſit, eo animā effici prudentiorē. quamuis aūt ipſi prudentię cauſam nō eſſe ſiccitatē cōcedant, tñ id Heraclito placuit: ſiquidē ita is dixit, Splēdor ſiccus, anima ſapientiſſima: quibus uerbis ſiccitatē eſſe prudentiæ cauſam cenſuit: id quod nomē ſplēdoris ſignificat. hancq; opinionē eſſe potiorē exiſtimandū eſt: cū ſtellas quoq; ſplendidas, & ſiccas ſummā habere prudentiā animo concipiamus. quod ſi quis in eis eſſe negabit, is ne præſtantiā quidē deorū ullo ſenſu percipere iudicabitur. quid igitur cauſæ eſt, cur non pauci, qui ad extremā ſenectutē peruenerunt, delira-D runt: cū hāc ætatē ſiccā eſſe probauerimus? nēpe id non ex ſiccitate, ſed ex frigiditate extitiſſe dicemus: qñ hæc oēs animæ actiones aperte lædit. quanq̃ aūt hæc obiter dicta ſunt, tñ cū hoc nobis in præſentia ſit propoſitū, plane docēt, animi actiones, atq; affectus ex corporis temperatura conſequi: nam ſi anima eſt forma corporis, quod ex ſimilibus īter ſe particulis cōſtat, certe ex eius eſſentia demōſtrationē, quæ maxime ſcientiā gignet, cōſequemur. ſi uero hanc eſſe immortalē, propriamq; habere naturā, ut uoluit Plato, poſuerimus, parere tñ, ac ſeruire corpori, certe illius met teſtimonio cōprobatur, tū ob amentiā infantiū, delirantiumq; ſenſi, tum eorū, qui cum medicamēta ſumpſerunt, aut prauos ſuccos in corpore genitos deſipiunt, aut inſaniunt, aut obliuioſi, amentesq; redduntur; quouſq; .n. obliuio, aut amentia, aut motus, ſenſusq; uacuitas ea, quæ dicta ſunt, conſequitē, eā ne ijs facultatibus quicquam agat, quæ ei natura attributæ ſunt, impediri quis affirmauerit. at cū cernere ſe putat ea, quæ nō cernunē, & audire, quæ nemo elocutus eſt, & quidpiā turpe, aut nefandū, aut penitus abſurdū efferat, nō modo certū indicium eſt, innatas animæ facultates eſſe deperditas, ſed ēt contrarias eſſe inuectas. hoc autē magnā adimit toti eſſentiæ animæ ſuſpitionem, ne non incorporea ſit. quonam .n. pacto a corporis ſocietate in cōtrariam ſui ipſius naturā perducatur, cum neq; qualitas ulla corporis, neq; forma, neq; affectus, neque facultas exiſtat? ſed hoc miſſum faciamus, ne quod obiter dicimus, multo prolixius ſit eo opere, quod nobis propoſuimus. ceterum a corporeis malis uim animæ afferri, in melancholijs, inſania, & fu-

rore euidẽter apparet. ui aũr morbi inuentos eſſe, qui neq; ſeipſos, neq; familiares noſſent, quod eueniſſe pleriſq; Thucydides auctor eſt, & in peſtilentia, quæ non multos ante annos mortales uexauit, quam nos etiam uidimus, perinde eſſe uidebitur, ac ſi quis propter ſordes, aut ſuffuſionem non aſpiciat, cum tamen aſpiciendi facultas nullo affecta ſit malo. at ſi pro uno tria cernas, maximus erit aſpiciendi facultatis affectus: eritq; inſaniæ non abſimilis. E

A corporis temperamento mutari animum, ex Platonis ſententia. Cap. 6.

ANimam autem a prauo corporis humore lædi, fuiſſe Platonis ſententiam, conſequens declarabit oratio: cum .n. inquit, acida, ſalſaq; pituita, aut amari, bilioſiq; ſucci per corpus uagantes, reſpirationes extrinſecus non conſequuntur, ſed intro pertracti ipſorũ halitum intimis animæ ualde permiſcentes infundunt, tum omnis generis morbos tum grauiores & leuiores, tum plures & pauciores animæ inuehunt: quibus ad tres eius ſedes perductis, quemcunq; ſinguli locum obſederint, ibi uarias difficultates, & quaſcunq; animi moleſtias, ac ſæpe ẽt audacias, timiditatesq;, ac præterea obliuiones, & hebetudines pariunt. qua in oratione animam in mala quædã incidere propter uitiatos corporis humores plane fatetur: ſicut rurſum ex habitu corporis eam morbo affici declarat his uerbis: qui multum, fluidumq; circa medullã ſemen habet, quaſi arbor, cũ nimia fructuũ copia grauidata luxuriat, is multis paſſim affectus doloribus, & in cupiditatibus, earumq; fœtibus, multiplici iucunditate perfuſus, plurima uitæ ſuæ parte præ maximis uoluptatibus, doloribusq; inſanit: animumq; ex corporis cõtagione & ægrum, & inſipientem obtinet, non ut æger, ſed pro uoluntate ſua, ut liber, falſo exiſtimatur, re autem uera rerum uenerearum intemperantia magna ex parte propter habitum unius generis oſſium, ui raritatis, fluidum, ac madidum in corpore, animi morbus effecta eſt. atq; in his uerbis propter uitiatũ corporis habitum ægrotare animum ſatis aperte pronunciauit. ſed nihilo minus plana eſt philoſophi hac de re opinio, ſi ea uideas, quæ mox ſubiungit. quidnam igitur ait? ac ferme omnia, quæ uoluptatum impotentia, ac probrum quaſi uoluntariorum malorum dicuntur, non recte uituperatur: quandoquidẽ nemo ſua ſponte malus eſt: at ex prauo corporis habitu, rudiq; educatione quiſq; malus efficitur: hæcq; ſunt cuiq; inimica, inuitoq; accedunt. quare tum ex his, tum ex alijs pleriſq; planum eſt, ea fateri Platonem, quæ a me ſunt ante demonſtrata. ceterum has ſententias partim in Timæo, ut quas nunc attuli, partim alijs eius in libris ſcriptas comperies. F

Ariſtotelis quoq; auctoritate animam a corporis temperamento mutari. Cap. 7.

IAm uero, hanc quoq; eſſe Ariſtotelis ſententiã, ut temperaturam ſanguinis, qui in utero eſt, ex quo gigni noſtrum ſanguinẽ cenſet, animæ facultates conſequãtur, eſt ex uerbis conſequentibus manifeſtum: ſcripſit.n. in ſecundo de partibus animantium ad hunc fere modum, Sanguis autem craſſior, & calidior maius robur efficit: tenuior uero, ac frigidior maiorẽ uim ſentiendi. eadẽ differentia in ijs eſt, quæ ſanguini proportione reſpondent. quocirca apes, & aliæ pleræq; huiuſmodi animãtes ſunt multis ſanguine præditis animantibus natura prudentiores. inter eas uero, quæ ſanguine præditæ ſunt, prudentia præſtãt, quæ frigidum, tenuemq; ſanguinẽ habent, ijs, quæ contra affectæ ſunt. quæ uero calidũ, tenuem, ſyncerumq; habent, optimæ cenſentur. quippe quæ & fortitudine, & prudentia multũ ualeãt: quæ res facit, ut ita quoq; pars corporis ſuperior cum inferiore, fœmina cum uiro, dextra cum eiuſdem corporis ſiniſtra diſſideat. ex his uerbis poteſt, qui uelit, perſpicere, animi facultates ex natura ſanguinis ſequi, eſſe ab Ariſtotele pronunciatũ. nec minus uero inferius in eodem libro, hanc ſententiã extulit, cum ſcripſit: quas aũt fibras nominant, ſanguis alius habet, alius non itẽ, ut ceruarum, damarumq;. quã ob rẽ is ſanguis non condenſatur, ſanguis .n. aqueus eſt frigidior, ideoq; non condenſatur, terreus uero, cum humor, † dum ſpiſſatur per halitum abeat, condenſatur. [* fibræ autẽ e terra exiſtunt.] quanq̃ hæ animãtes ingenio quandoq; præſtant, nõ quod frigidus, ſed quod tenuis, ac magis ẽt quod ſyncerus ſanguis ſit, quorũ neutrũ ineſt terreo, faciliorẽ .n. habent ſenſuum motũ, quorũ tenuior eſt humor, atq; ſyncerior. quã ob rem quædã ſanguine uacantes animantes prudentia præſtant ſanguineis quibuſdam ut ſupra quoq; docuimus, quo in numero ſunt apes, formicæ, & ſi quid aliud eſt generis eiuſdem. quorum aũt aqueus ſanguis eſt, timidiora ſunt: timor .n. refrigerat. quæ igiẽ huiuſmodi tẽperaturã in corde habent, his perturbationibus facilius corripiuntur: ſiquidem aqua frigore condenſatur. quocirca reliqua exanguia ſunt ſanguineis, ut uno uerbo complectar, timidiora, ac metu perterrita motu non ciẽtur, excrementaq; emittunt, ac pleraq; colores ſuos mutant. at quæ fibras admodum multas, craſſasq; habent, ea terrena magis, iracundaq; ſunt natura: ac proinde furibunda: iracundia enim calorem affert. ſolidæ autem partes calefactæ, ſunt, † quàm par ſit, calidiores: † ut fibrarum natura in humore conſiſtat: nam ſolidiores, magisque terreæ fibræ quaſi † fomenta in † corpore ſunt, & per iracundiam feruorem accendunt. quam ob rem tauri, & apri iracundi, furibundiq; ſunt: ſiquidem eorum ſanguis eſt fibrarum pleniſſimus: ac taurinus quidem celerrime omnium coit. detractis uero fibris, ſanguis non coit: propterea quod terreæ fibræ ſunt: ut enim ſi ex luto terream partem eximas, aqua non ſicceſcet: ſic ne ſanguis quidem exemptis fibris non concreſcet: illis uero manentibus, concreſcit: ut humidam terram frigus condenſat. cum enim calor ui frigoris exprimitur, humor unà in uaporem abit: ut prius dictum eſt, & concreſcit non præ calore, ſed frigore ſicceſcens: quandiu uero continetur in corpore, tandiu propter calorem, qui ineſt animantibus, humidus eſt. quæ cum Ariſtoteles dixiſſet, eis hæc ſubiunxit; eſt autem inquit, conſentaneum, ut ſanguinea natura cauſa ſit, cur multa adueniant animanti- G H

† hoc uerbũ apud Ariſt. nõ legitur.

* ſic habet Ariſt.

† τῶν ὑγρῶν apud Ariſt. i. quàm humidæ.

† Aliter apud Ariſt.

† τοπίως .i. uix in Gal. libris legitur.

† Sanguine, apud Ariſt.

A animantibus tum ad mores, tum ſenſus pertinentia: eſt .n. totius corporis materia: quandoquidem ali
mentum materia eſt: ſanguis ultimum alimentum cenſetur. magnam ergo affert differentiam, ſi cali-
dus, & frigidus, & tenuis, & craſſus, & purus, & turbidus ſit. cum autem multæ eius ſint in hanc ſen
tentiam conſcriptæ orationes tum in libris de animalibus, tum in problematis, omnes adſcribere ſu-
peruacaneum eſſe iudicaui, ſatis enim mihi eſt, declarare, qiud Ariſtoteles de corpotis temperatura,
deq; animi facultatibus ſentiat. uerum illa quoq; addam, quæ libro, qui primus hiſtoriæ animantium
dictus eſt, continentur: quorum nonnulla ad temperaturam plane referuntur, quædam uero interue-
nientibus ijs ſignis, quæ, quia natutam moresq; indicant, ideo phyſiognomica, præcipue uero, ut
traditum ab Ariſtotele eſt, nominantur. ipſe .n. uult, in unoquoq; genere animantiũ effici totius cor-
poris conformationem ad animi mores, facultatesq; accommodatam. ac, ne longe abeam, ſanguinea
animantia ex ſanguine uteri gignuntur. huius temperaturam animi mores, ut antedictis uerbis enuncia
uit, conſequuntur, organicarũ uero partium conformationem effici peculiarem animi moribus eidem
Ariſtoteli placet. atq; hac rõne, non pauca de animi moribus, & corporis tẽperatura ſunt a natura tri-
buta. quædã ẽt ex phyſiognomicis perſpicue, nulloq; interiecto medio temperaturã indicant: qualia in
colotibus, pilis, uocibus, partiumq; actionibus conſpiciuntur: ſed audiamus, quæ Ariſtoteles in primo
B de animantiũ hiſtoria ſcripta reliquit. Frons faciei pars eſt. qui magna fronte ſunt, tardiores ſunt: qui
parua, facile mouentur: quibus lata, ij ad mentis alienationem ſunt procliues. hic unus eſt locus: quem
alius nõ ita multo poſt excipit, hoc modo: ſub fronte ſupercilia ſita ſunt: quæ, ſi tecta ſint facta, mollẽ
animũ: ſi prope naſum ſint inflexa, acerbũ ſubeſſe ſignificant: ſi ad tempora uergant, deriſorẽ, diſſimula
toremq; indicant. tum non multis uerſibus interiectis addit: communis ſuperioris, inferiorisq; palpe-
bræ pars anguli ſunt: quorũ duo ad naſum, duo ad tempora ſiti ſunt. quibus hi longi ſunt, malitiã mo-
rum arguunt: quibus breues, bonorũ ſunt morũ indices. ſi uero qui ad nares pertinent, carnoſi ſunt, ut
pectines, malitiã indicant. tum hæc deinceps ſubiungit: ſi ſupercilia demiſſa ſint, inuidiæ ſignum præfe
runt. tum addit, candidũ oculi eſt fere in oĩbus ſimile, quod nigrũ uocatur, diuerſum eſt. in quibuſdã .n.
nigrum eſt, quibuſdã ualde cœſium, quibuſdã fuluum: quibuſdã caprinum: id quod eſt optimorũ morũ
indicium. præterea uero hæc ẽt adijcit: oculi tum parui, tum magni, tum medij ſunt, qui habentur opti-
mi. itemq; alij ualde prominent, alij concaui, alij in medio ſunt ſtatu. ex ijs, qui intus reconditi ſunt, in
quouis animante ſenſum uidendi acerrimum habent: medij ſunt optimorum morum indices. Et, aut
conniuent, aut rigidi manẽt, aut medium ſtatum obtinent. qui medio in ſtatu ſunt, optimorum morum
notam habent. alij partim impudentiæ, partim inconſtantiæ ſunt ſigna. hæcq; non ita multo poſt. quod
C ad aures pertinet, hoc modo fere adſcribit. aures uel admodum magnæ ſunt, uel paruę, uel medię, uel
uehementer arrectæ ſunt, uel nihil, uel mediocriter. inter has paruæ malos mores, mediæ optimos: ma
gnæ & arrectæ, ſtultitiam, loquacitatemq; ſignificant. hæc ſunt, quæ in primo de hiſtotia animantium
literarum memoriæ Ariſtoteles conſignauit. pauca uero ẽt commemorat in eo libello, qui de præce-
ptis phyſiognomicis eſt. quorum hoc loco recitarem ſententias, niſi uererer, ne prolixitatis uerborum
accuſarer: fruſtraq; tempus contererẽ: cum Hippocratẽ diuinum hominẽ, & medicorum, philoſopho
rumq; oĩum principẽ huius contemplationis auctorem, & teſtem adire nobis concedatur.

Hippocratem quoq; ſenſiſſe, animum a temperatura corporis mutari. Cap. 8.

HIppocrates ...rur in eo libro, qui eſt de aere, aquis, & locis, cum de ijs urbibus, quæ ad ſeptentrio-
nem ſpectant, loqueretur, ſcripſit his fere uerbis: tum moribus potius feris, quàm manſuetis eſſe.
paulo poſt uero, cum de ijs agit, quæ ad Solẽ orientem ſitæ ſunt, clara etiam uoce præditi homines ſunt,
& ad iram, & ad intelligentiam promptiores, quàm qui aquilonalẽ plagam incolunt. deinde in longum
producto de ijs ſermone, ſic ferme Aſiam deſcribit: atq; Aſiam plurimum ab Europa differre in natura
eorum omnium, quæ e terra exoriuntur, itemq; hominum, mea ſententia eſt: ſiquidem in Aſia multo
pulchriora, maioraq; naſcuntur omnia: regio quoq; eſt manſuetior, genusq; hominũ benignius. in cau-
D ſa huius rei eſt, anni temporum temperatura. ait autem temperaturã non modo aliorum, quæ percurrit,
ſed morum etiam cauſam eſſe. cum uero uoluiſſe temperaturam anni temporum aliam ab alia in calo-
re, frigore, humore, ac ſiccitate differre, multis eius ſententijs, in eo libro, in quo docemus, ipſum habe-
re eandẽ de elementis ſententiã in libro de natura hominis, quam in ceteris oĩbus eius operibus, com-
probauimus. ſed poſt uerba iam memorata, idẽ docens, de regione temperata, a qua hominum quoq;
mores ait reddi temperatos, ita ſcribit. ea .n. neq; admodum a calore exuritur, neq; a ſqualore, & ino-
pia aquarum reſiccatur, neq; a frigore læditur. deinceps uero ſubiungit: ceterum fortitudinẽ, ærumna-
rum, laborisq; perpeſſionẽ, & iracundiã his naturis innaſci non eſt ueriſimile: ſicut neq; eiuſdẽ, neq; al-
terius generis perpetui amatores ſunt: ſed in eis uoluptas dominatur: in eodẽ ẽt libro hæc poſt addit:
ceterum qđ ad puſillum animum, atq; effœminatũ pertinet, ut Aſiani ſint præ Europæ populis maxime
imbelles, moribusq; manſuetioribus, anni tẽpora, quæ non magnas mutationes neq; in frigore, neq; in
calore faciũt, ſed æqualia permanent, potiſſimũ in cauſa ſunt. paulo ẽt poſt hæc ait, iã ipſos quoq; Aſiati
cos inter ſe differre cõperies, quod præſtãtiores alij ſint, uiliores alij: cuius rei cauſa eſt temporũ, ut an-
te a me dictũ eſt, mutatio. inferius itẽ, cum agit de ijs, qui Europã incolunt, ſcribit hæc: hi enim populi
feri, a ſocietate abhorrentes, atq; animoſi ſunt natura. tum alia uerba ſubijcit, ad hunc modum: qui-
cunq; igitur montanã regionẽ, aſperam, altã, aquoſamq; inhabitant, & apud quos temporũ mutationes

ſunt,eos magnitudine formæ præſtare ceteris,eſſeq; ad labores perferendos,& ad fortitudinem com- E
paratos,atq; etiam a natura agreſtes,feroſq; procreatos,probabile eſt.qui uero concauis in locis, atq;
æſtuoſis,& ubi pratorum ſit copia,habitant,uentosq; calidos plus,quàm frigidos ſentiunt,& calidis a-
quis utuntur,ij magni eſſe non poſſunt,neq; proceri:ſed eis natura comparatum eſt , ut ampli , carnoſi,
& pilis nigris ſint:immo uero ipſi nigri potius,quàm albi,minusq; pituitoſi,quàm bilioſi exiſtant. cete-
rum ut fortes,ærumnarumq;,& laboris patientes ſint,non ita eſt eis a natura tributum , ſed lex accedẽs
id efficit . legem uidelicet nominauit in quaq; regione uitæ traductionem:quam etiam uictum, & inſti-
tutionem,& patriam conſuetudinem appellamus.cuius faciam mentionem,cum ad ea,quæ paulo poſt
dicturus ſum,pertineat:nunc enim mihi propoſitum eſt,hæc eius uerba etiam adſcribere . qui uero altã
inquit,planam,uentis expoſitam,& aquis irriguam regionem tenent , eorum corporum formæ magnæ
ſunt,ſibiq; inter ſe ſimiles:ſed effœminatiore,manſuetioreq; animo. deinceps uero pergens de regione
hæc adijcit:qui macrum ſolum,aquarum expers , ac nudum quodq; temporum mutationibus non attẽ-
peretur,colunt,eorũ formas & duras,& robuſtas,ac flauas potius,quàm nigras eſſe ueriſimile eſt:quod
ad appetitus pertinet,rigidi,pertinacesq; erunt. ecquid nam,ne multas eius ſententias huc conferam,
deinceps ait?inuenies enim inquit,fere & formas,& mores hominũ ex natura regionis eſſe conſequen
tes.in eodem autem libro regionem ab alia differre regione per calorem,frigus,humorem,ac ſiccitatẽ, F
eſt perſæpe dictum . ſed & ſequentibus idem docet,cum ait , etenim ubi ſolum pingue,molle , & aquis
ſcatens,ijsq; ualde ſublimibus,ut æſtate calidæ ſint,hyeme frigidæ,& temporũ recta ſit ratio,ibi & car-
ne conueſtiti homines,& quibus articuli non apparent, humidiq; , & labotis non patientes : ac multis
partibus plures animo malo,prauoq; naſcuntur.ceterum ad ſegnitiem, ſomnumq; ſunt propenſi, itaq;
in artibus exercendis craſſi non ſubtiles,acutiq; ſunt.quibus quidem uerbis apertiſſime declarauit,non
ſolum mores ex temperaturis ſequi temporum,ſed etiam mentis ſtupiditatem, ſicut etiam acumen. nõ
diſſimilia horum ſunt,quæ his fere uerbis ipſe ſubiunxit:cum autem regio nuda eſt , ac per hyemem ni-
ue opprimitur,uel eam Solis ardor exurit,in ea homines duros,graciles,articulis diſtinctis,firmos,hir-
ſutosq; eſſe uidebis.ijdem ad agendum acres,ac uigiles.moribus uero & ira pertinaces, cõtumacesq; ,
ac feritatis potius,quàm humanitatis erunt participes.in artes autem maiore ſolertia,acutioreq; inge-
nio incumbent:& ad res bellicas gerendas præſtantiores inuenientur . in hac quoq; oratione nõ ſolum
mores eſſe locorum temperaturæ cõſequentes aperte ait,ſed etiam ad artes quoſdam eſſe acutiore in-
genio,quoſdam hebetiore:quoſdam obtuſiore & craſsiore . quare nihil opus eſt omnes phyſiognomi-
cas notas,quæ in ſecundo,aut ſexto de uulgaribus morbis libro ſcriptæ ſunt , commemorare : ſed ſatis
eſt exempli cauſa hæc uerba eius adſcribere:quorum inquit,uena in cubito pulſat,ij furibundi , iracun- G
diq; ſunt:quorum immota eſt,ij ſuccenſo ſtupori opportuni.quorum uerborum hæc ſententia eſt:homi
nes,quibus arteria in cubito uehementiſsimum motum facit,furibundi ſunt:ſiquidem ueteres nomine
uenarum arterias quoq; uocabant , ut ſæpe docuimus:omnem tamen motum arteriarum non pulſum
appellabant,ſed tantum ipſum,qui ſenſu perciperetur, quiq; ipſi homini uehemens omnino uideretur.
Hippocrates autem ut primus auctor eius conſuetudinis,quæ poſtea manauit ad poſteros, omnem ar-
teriarum motum,qualiſcunq; eſſet,pulſum appellauit. in hac uero oratione utens etiamnum uetuſtiore
loquendi more,ex uehementi arteriæ motu fecit de furore,deq; præcipiti iracundia coniecturam:pro-
pterea quod hæ arteriæ ob copiam caloris,qui in corde ſit,ita pulſent:ac furibundos,iracũdosq;, copia
caloris:pigros,graues,quiq; difficulter moueantur,temperaturæ frigiditas efficiat.

Animam pro locorum uarietate mutari; & quorundam explodendam eſſe ſententiam. *Cap. 9.*

CVm igitur Hippocrates in toto libro,in quo de aeris,anniq; temporum temperatura agit, ex cor-
poris temperatura ſequi animi facultates oſtenderit,ac non ſolum eas,quæ ad partem illam perti
nent,quæ irarum æſtu fluctuat,quæq; uoluptate alitur,ſed etiam omnes, quæ ſunt eius , in qua mens &
ratio elucet;certe locupletiſsimus teſtis eſt,cui habeas fidem:ſi modo,ut quidam ſolent,dogmatum ue
ritatem teſtimonio hominum æſtimas.ego uero huic uiro,non ut teſti,fidem adhibeo , ut uulgus facit , H
ſed quia firmas eius demonſtrationes intueor:ideo eum ſummis effero laudibus : nam quis eſt,qui non
perſpiciat,affectionem corporis & animi eorum omnium, qui ad Septentrionem , & eorum qui prope
torridam zonam habitant, eſſe maxime contrariam ? quis etiam neſcit, eos , qui medij inter hos ſunt ,
qui temperata in regione degunt , & corpore , & animi moribus , & intelligentia , & prudentia illis
præſtare hominibus ? uerum quia nonnulli , qui per ſe Platonicos uocant , exiſtimant , in morbis ani-
mum a corpore impediri , in integra ualetudine , cum ſuis fungi actionibus , cum interim corpus
nec adiuuet , nec noceat , ideo quædam Platonis uerba ſubiungam , in quibus declarat , quoſdam
ex temperatura locorum adiutos eſſe ad prudentiam percipiendam , & oblæſos , neque tamen eorum
corpus in ægritudinem incidiſſe . atque hæc quidem in principio Timæi diſputationum apud eum
leguntur:huiuſmodi autem inſtitutione atq; ordine priorem urbem ueſtram dea exornauit: locumq; in
quo geniti eſtis, delegit , quam ob aeris temperiem prudentiſſima ingenia producturam eſſe perſpice-
ret. tum ſubiungens,ut enim inquit,belli,ac ſapientiæ ſtudioſa dea, regionem eligendam in primis talẽ
cenſuit,quæ eſſet,uiros ipſi ſimillimos editura. multum igitur tribui a Platone locis, hoc eſt terræ habi-
tationibus ad animi mores,& intelligentiam,& prudentiam comparãdam cum perſpicuum eſt ex his,
tum uero ex uerbis,quæ in quinto libro de legibus ſic ferme ſcripta ſunt:illud quoq; inquit,uobis igno

tum

A tum eſſe non debet, magnam eſſe locorum ad meliores, deterioresq; homines gignendos differẽtiam, hic etiam euidẽter indicat, præſtantiores, deterioresq; homines a locis gigni. quæ cum dixiſſet, hæc deinceps adiungit. quippe cum alij uarietate uentorum, atq; æſtu, & abſurdi, & forma inter ſe diuerſi ſunt: alij propter aquas, alij propter alimentum, quod eis terra ſuppeditat: quod non modo corporibus commodius, aut incommodius eſt, ſed in animis quoq; nihilo minus hæc parere cuncta poteſt. in hac oratione perſpicue ait, uentos, atq; æſtus, hoc eſt calores a Sole profectos ad animi facultates habere momentum. niſi forte propter uentos, aerisq; nos ambientis calorem, ac frigus tum uero aquarum, alimẽtique naturam meliore, deterioreq; animo effici homines putent: ſed ab his ipſis, nos per temperaturas intermedias, bona, malaq; animis inſerantur: ſiquidem hæc ex uirorum illorũ induſtria conſequi poſſe uidebuntur. nos tamen perſpicue ſcimus, quodlibet edulium in uentriculum primum deuorari in eoq; prius confici, mox a uenis, quæ ex iecore ad illum pertinent, excipi, & in corpore humores efficere: a quibus ceteræ particulæ omnes, & unà cum eis cerebrum, cor, & iecur nutriuntur. dum hoc fit, calidiores, quàm eſſent prius, efficiuntur: tum uero frigidiores, atq; humidiores, dum facultati humorum dominantium conſimiles reddantur. quam ob rem, qui uix concedunt, uſu alimenti hos fieri poſſe temperatiores, illos proteruiores, hos impotentiores, illos continentiores: hos audaces, illos timidos, cicuresq;, & lenes, & litigioſos, & contentioſos, B iam ueluti reſipiſcentes ad me ueniant, egoq; eos, & quibus ueſci, & quæ bibere debeant, edocebo: nam hæc res & ad philoſophiam, quæ pertinet ad mores, maximo eis erit adiumento, & etiam uiribus eius partis animi, quæ rationis eſt particeps, magnos in uirtute progreſſus facient: cum intelligentia, memoriaq; plus ualeant, & ſtudioſiores, prudentioresq; ſint redditi: etenim præter eſculenta, & poculenta, etiam quos uentos, quas ambientis nos aëris temperaturas, quas regiones deligere, quas uitare conueniat, commonſtrabo.

Pro alimentorum uarietate animum mutari, Platonis teſtimonio. Cap. 10.

NVnc uero, quamuis nolint, eos tamen commonebo, Platonem, a quo ipſis cognomen eſt ductũ, non ſemel, atque iterum, ſed perſæpe hiſce de rebus conſcripſiſſe. ſimili quoque modo poſt illum ex Timæo de alimento locum, mihi ſatis erit ad hoc inſtitutũ, ea quæ in ſecundo de legibus, in quo duæ leges de uini potu ſunt, afferre: principio inquit, lege ſanciemus, ne pueri ad duos de uiginti annos uſq; uinum prorſus guſtent: docebimusq; ignem igni neq; in corpore, neq; in animo addi oportere prius, quàm ſubire labores incipiant. ſiquidem furibundus iuuentutis animus cauendus eſt. deinde uino moderate uſque ad annum trigeſimum utantur: omnino autem ab ebrietate, & crapula iuuenes abſtineãt. eum uero quadraginta annos nati ſint, tum in conuiuijs liberius diſcumbentes cum alios deos, tum C liberum patrem ad ſacra, ludosque ſenum inuocent: qui hominibus uinum contra ſenectutis duritiam tanquam ſalutare medicamentum eſt elargitus: ut animi moleſtias, ac ſolicitudines obliuione obrueret, animiq; habitus e duro factus mollior, ut ferrum igni poſitũ, eſſet tractabilior. hi præclari, egregijq; Platonici ex hac oratione commoneſaciendi ſunt, ut non ſolum quæ de uini potu, ſed quæ de ætatum diſcrimine dixit, intueantur. ait enim adoleſcentium furibundam eſſe naturam: acerbam, moleſtã, duramq; ſeniorum: non id quidem propter numerum annorum, ſed propter corporis temperaturam, quæ eſt cuiq; ætati attributa: nam adoleſcentium calida eſt, ſanguinisq; copia affluit: ſenum frigida, & parum habet ſanguinis: proinde fit, ut uini potus ſit utilis ſenibus, quippe qui ætatis frigiditatem ad caloris ſymmetriam redigat: creſcentibus uero ſit inimiciſſimus: quandoquidem feruentem eorum naturam, & uehementi motu agitatam ſupra modum excalfacit, & ad immoderatas, uehementesque motiones impellit. ſed hæc & alia permulta de uini potione in ſecundo de legibus libro, quæ legentibus ſunt utilitatem allatura, ſunt a Platone literis cõſignata. ego uero unum modo locum adhuc ipſius afferam, qui poſitus eſt in extremo libro poſt omnes orationes, quę de uini potione ſunt habitæ. ubi Carthaginienſium ſententiam affert: eius hæc ſunt uerba. equidem, inquit, Cretenſium, Lacedæmoniorum uſui Carthaginienſium legem multis partibus anteferrem, ut ne quiſquam in exercitu uinum ullo D pacto guſtaret: ſed toto illo tempore aquam biberet: in urbibus uero uini uſum ſeruis nunquam concederem: neque etiam magiſtratibus eo anno, quo magiſtratum gerunt. gubernatores quoque, & iudices munus ſuum obituros a uino penitus abſtinerem: itemq; deliberaturos de re quapiam non contẽnenda. immo uero ne interdiu quidem ulli uinum potui omnino darem, niſi corporis exercendi, aut morborum cauſa opus eſſet: ſed neq; etiam de nocte uiro, aut mulieri, cum dare operam liberis in animum induxerunt. plura quoq; commemorari poſſent, in quibus peragendis homines & rectę legis, & mentis compotes uinum non biberent. cum autẽ hæc non de ægrotantibus, ſed beneualentibus corporibus Plato dixerit, ſi uobis, ò præſtantiſſimi Platonici, qui uinum bibunt, & militare, & fungi magiſtratibus, & iudicare, & naues gubernare ſani uidentur, mihi dehinc quærenti reſpondete, utrum ępotũ uinum, non ut tyrannus quidam imperet animo, ne diligenter conſideret, quæ prius cõſiderabat: ne recte agat, quæ prius agebat: ideoque iubeat Plato, ut inimicum, eſſe deuitandum? nam ſi ſemel intra corpus inuaſerit, impedimẽto eſt, ne gubernator ita, ut par eſt, clauum nauis tractet, ac ne milites in acie ordinẽ ſeruent: & ut iudices in iure dicundo, errent: omnes denique homines, qui in poteſtate ſunt, abuti poteſtate, ac nihil recti imperare. cum enim totum corpus, præcipue autem caput calidis impleri uaporibus a uino arbitretur, idem in cauſa eſſe cenſet, ut pars animi, quæ appetitus, quæq; iracundiæ ſedes eſt, immoderato motu agitetur; quæ uero eſt rationis particeps, præcipiti conſilio ducatur. atqui, ſi hæc ita ſint,

ſint,profecto memoratæ animi facultates interueniente temperatura lædi,cum nos uinum bibimus,ſicut contra quædam iuuari uidentur. E Sed hoc,ſi ita nobis cordi eſt,quot bona,quotq; mala ſuo calore afferre uinum aptum ſit,alias uobis oſtendam:in præſenti uero Platonis ex Timæo uerba ſubiũgam,quę ſunt huiuſmodi. proinde omnes,qui mali,aut boni ſumus,duabus de cauſis, quæ nobis maxime inuitis contingunt,tales ſumus:quorum quidem malorum cauſæ in ſerentes potius,quàm ſatos,& educantes quàm educatos ſemper conferendæ ſunt. deinceps addit hæc: danda tamen opera pro uirili parte eſt, ut educatione,ſtudijs diſciplinisq; uitium fugiamus,uirtutem contra,adipiſcamur.ut enim ſtudia, diſciplinæq; uitia tollunt, uirtutemq; pariunt, ita etiam facit educatio. quod quidem educationis nomen non de cibis modo, ſed de uniuerſa uiuendi ratione puerorum ipſe uſurpare quandoq; conſueuit. uerum hoc loco educationis uocabulum in ſecunda ſignificatione intelligi non poteſt, propterea quod non pueris,ſed integræ ætatis hominibus id faciendum præcipit,dent operam,quantum poſſint,ut educatione ſtudijs,diſciplinis q; uitium fugiant,uirtutemque capeſſant. ſtudia autem dicit, quæ in gymnaſticis,muſicis, geometricis,arithmeticisq; uerſantur. educationem uero nullam licet intelligere præter eam,quæ ex cibis,ſorbitionibus,potionibuſque conſtat,inter quas etiam uinum eſt,de quo in ſecundo de legibus libro permulta Plato memorauit. uerum ſi quis uel ſine me, aueat omnes, quæ alimentorũ ſint, facultates cognoſcere, ei ſuppetent tres a nobis hac de re confecti libri,quos perlegat: & ad illos F quartus etiam accedet,qui eſt de uitio,bonitateque ſuccorum: qui eſt ad hoc inſtitutum accommodatus maxime. ita fit, ut praui ſucci magno ſint animi functionibus incommodo: boni eaſdem integras, incolumeſque conſeruent.

Refelluntur quorundam rationes,deq; ortu uirtutum,ac uitiorum diſſeritur. Cap. II.

HAec autẽ noſtra diſputatio nõ tollit ea bona,quæ nobis philoſophia ſuppeditat:ſed inſtruit, ac docet quoddam,quod inter ipſa eſt, & a philoſophis ignoratur: nam & qui omnes homines eſſe ad capeſſendam uirtutem idoneos,& qui neminem amplexari iuſtitiam putant(quod non aliud eſt, quàm nullum terminum naturalem eſſe)utriq; naturam humanam ex dimidio cognouerunt:propterea quod neque omnes iuſtitię inimici,neq; omnes amici naſcuntur: cum temperaturæ corporum tales eos reddant.quo igitur pacto,inquiunt,quiſpiam merito laudetur,& uituperetur,odioſuſq; ſit, & ametur,ſi bonus,aut malus non per ſe ipſe,ſed per temperaturam,quam alijs de cauſis nanciſci uidetur,ſit effectus? nimirum dicemus,hoc nobis omnibus eſſe attributum,ut bonum amplectamur, aſciſcamus,atq; amemus:malum auerſemur,odio proſequamur,ac fugiamus.nulla adhibita conſideratione, genitum ne illud ſit, an ſecus: cum alterum ipſorum neque tale ſit factum,neque tale ſit conſtitutum. quam ob rem ſcorpiones,phalangia,& uiperas,quæ a natura,non per ſe huiuſmodi ſunt,occidimus. ac Plato primum G maximumque deum eſſe ingenitum dicens, bonum tamen uocat: noſque omnes eum amore naturali diligimus,cum talis ex omni æternitate ſit,non a ſe ipſe bonus effectus:neque enim unquam eſt factus, quippe qui ſemper fuit ingenitus,ac ſempiternus.quare ſceleſtos quoque homines merito odio proſequimur,nihil prius æſtimantes,quæ nam cauſa tales eos reddiderit.contra uero, excipimus, amamuſq; bonos,ſiue ij natura,ſiue inſtitutione,atque doctrina, ſiue ex conſilio, & meditatione tales euaſerint, perditos quoq; & ſceleſtos necamus:quam ad rem tres cauſæ a ratione non alienæ nos inducunt:ne ipſi uiuentes nobis iniuriam inferant;ut ſui ſimilibus terrorem inijciant,ueluti daturos pœnas ſcelerum ſuorum:tertio loco,quod ſit illis ipſis melius mori,quando tanta corruptela animum eorum occupauit, ut remedium uitioſitati adhiberi nullo modo poſſit: ut ne a muſis quidem ipſis emendari, neque a Socrate,uel Pythagora ad bonam perduci frugem queant.hac in re Stoicos ego demiror, qui omnes mortales ad uirtutem cõparandam eſſe idoneos exiſtimant: ſed a non uiuentibus deprauari: ut enim ſilentio tranſeam cetera,quæ rationem eorum euertunt,unum ſolum ab ipſis quæram;id autem eſt,de hominibus,qui primi omnium in lucem editi ſunt,nec quemquam alium ante ſe habuerunt:nam a quibus illi deprauati ſint,afferre non poterũt. [quoſdam etiam flagitioſiſſimos pueros eſſe perſpicimus. ecquis eos flagitia docuit? præterea intuemur multos ſimul uiuentes, ijſdem alimentis ueſcentes, ab eiſdem H parentibus procreatos,ab eiſdem denique præceptoribus eruditos,quorum tamen eſt maxime diuerſa natura. nam quæ ſimilitudo eſt inter ſæuum & mitem puerum, inter omni ex parte timidum, & audacem,inter ſtupidum,& ſagacem,inter uerum & mendacem? ac planum eſt,pueros ab ijſdem genitos parentibus,ijſdẽq; doctoribus inſtitutos in hiſce differentijs inter ſe diſcrepantes inueniri. quibus quidẽ fit rebus,ut quæ a philoſophis huius tẽporis in medium afferuntur,omittenda ſint nobis.ſed præſtiterit fortaſſe,non philoſophos huiuſmodi homines,ſed philoſophiæ potius profeſſores appellare: nã ſi ueri philoſophi eſſent,illud in primis ſpectarent,ut principia demonſtrationum ab ijs ducerent,quæ ſub ſenſum cadunt,præſertim cum uetuſtiſſimos etiam homines id feciſſe compertum habeamus. quam ob rẽ ab illius ſeculi hominibus philoſophi merito ſunt appellati:quippe qui neque libros conſcribentes,neque differendi ratione præditi,neque rerum naturalium imbuti cognitione,uirtutes,quibus mores conformantur,contemplari incipiebant,earumque uim non uerbis,ſed operibus declarabant. hi autẽ philoſophi pueros ab ineunte ætate, quamuis inſtitui cœperint, neq; ullum ſceleris exemplum uiderint, peccare tamen intuentes,quidam eos omnes natura flagitioſos eſſe, quidam multis partibus plures,dixerunt.enim uero difficillimum,rarumque eſt,ut puerum ab omni labe purum inuenias.quare qui nullũ unquam puerum huiuſmodi perſpexerunt, ij omnes homines natura prauos eſſe cenſuerunt. qui uero

Hæc ex uetere tralatione ſumpta ſunt omnia.

unum

A unum aut alterum incorrupto eſſe animo ſunt experti, hi non omnes, ſed plurimos eſſe prauos ſunt arbitrati: etenim ſi quis reiectis contentionibus, ut ueteres philoſophi ſolebãt, libera a perturbationibus mente res cunctas animo uoluerit perluſtrare, is paucos admodum pueros ſuapte natura ad uirtutem propenſos, ſed a parentibus, a magiſtris, ac pœdagogis ad eam minis, increpationibuſque compelli comperiet. ſumma autem dementia illorum eſt, qui nos a uirtute detorqueri uoluptate ſentiunt: ſiquidem ea multis nos illecebris delinitos reddit, & ea carere aſperum putamus: ſi enim omnes familiares efficimur uoluptatis, quæ non bona ſit, ſed ut traditum eſt a Platone, eſt eſca malorum, certe omnes mali ſumus natura. at ſi non omnes, ſed aliqui, profecto illi ſoli natura praui cenſebuntur. itaque ſi in nobis nulla uirtus eſt, quæ nobis ſit uoluptate familiarior, uoluptas erit uirtute maior, atque ita omnes uitioſi erimus, cum uirtus, quæ præſtantior eſt, infirmior: ea uero, quæ deterior eſt, potentior in nobis exiſtat. at ſi uirtus, quæ melior eſt, etiam ſit ualentior, quidnam fuit, quod homines ab initio ſuperari ab infirmiore coegit? atque hæc quidem Stoicorum decreta, Poſſidonius omnium eruditiſſimus confutauit. in quo ſummis ornãdus eſt laudibus, quippe qui ne Stoicis quidẽ ſuis pepercerit, qui ita in animum induxerunt, patriam potius, quàm ſectæ ſuæ decreta, eſſe deſerendam. ipſe uero ſtoicam potius ſectam, quàm ueritatem, eſſe deſerendam cenſuit. idcirco in diſceptatione uitiorum, & ubi de uirtutum

B agitur differẽtia, a Chryſippo mirũ in modum diſſentit. iam uero in logicis quæſtionibus multas de animi perturbationibus Chryſippi ſententias reprehendit, ſed plura quoq; in diſputationibus, quæ de uirtutũ differentia inſtitutæ ſunt, eiuſdem mendacia refellit: non. n. exiſtimat Poſſidonius uitium foris aduenire, quod in noſtris animis nullam radicem, nullamque originem habeat, unde prius exortum augeatur: immo ijt in alia omnia: quippe cum in nobis ipſis inteſtina ſint ſemina uitiorum, neque tam uitioſos uitare, quàm uitiorum incrementum uitare, reſtinguere, coercereque debeamus: neque enim, ut Stoici ſentiũt, omne uitium in animos noſtros extrinſecus illabitur, ſed plurimum uitioſi in ſeipſis habent homines: quod autem extrinſecus ingruit, multo eſt minus. quare ſi uſus accedat, certe ex ea animi parte, quæ rationis expers eſt, praui efficimur, falſiſque opinionibus ex ea parte, in qua intelligentia uiget, imbuimur non ſecus, quàm ſi bonis, humaniſque uiris erudimur, & ueras opiniones, & humanos mores perdiſcimus. in parte autem animi, quæ cogitandi fungitur munere, cum cognitio, & ignoratio maiores, minoresve ſint, uarias corporis temperaturas conſequuntur: porrò ipſę temperaturæ primam conformationem in utero factam, & uictus rationem, quæ probos ſuccos gignat, conſequuntur: hæcq; ſe mutuo adaugent: calida enim temperatura iracundos efficit: rurſus uero iracundia inſitum calorẽ accendit: contra, quorum mediocris temperatura eſt, modice quoq; animo commouentur, quod eis

C ad bonos ſuccos procreandos adiumento eſſe ſolet. noſtra igitur oratio cum ijs, quæ cadũt in ſenſum, conuenit: cauſasq; exponit, cur uinũ, & quædam medicamenta prædicta, & uictus bonus, ac benignus; itemq; educationes, ac diſciplinæ nobis proſint, naturalis quoq; deprauationis allata a nobis eſt ratio. nam qui a temperatura corporis iuuari, lædive animum negant, ij quid de puerorum deprauatione dicant, non habebunt. ut neq; etiam de ulla re earum, ex quibus in uictus ratione utilitatẽ euidenter percipimus, quid afferant, quicquam eis ſuppetit: neq; tantæ uarietatis, quæ in moribus eſt, rationem reddere ullam poſſunt, ut cur aliqui iracundi ſint, aliqui mites: cur alij prudentes, ſtulti aliqui uideantur. apud Scythas enim unus tantum poſt hominum memoriã Anacarſis philoſophus fuit; Athenis permulti: itemq; ſtulti apud Abderitas multi, Athenis pauci fuerunt.]

GALENI LIBELLVS DE COGNOSCENDIS CVRANDISQVE ANIMI MORBIS,

Bernardino Donato, Veronenſi, interprete.

D

Nunc diligenter recognitus.

ARGVMENTVM LIBRI.

Quo pacto quis & ſua, & aliorum uitia cognoſcat, & emendet.

Quæ ſint peccata, quique de ipſis corrigendis ſcripſerint auctores. *Cap. 1.*

POSTQVAM etiam in commentarium redacta tibi habere uis ea, quæ olim tibi reſpondi, cum interrogaſſes nos de libello, quem Antonius Epicureus ſcripſit de ſubſidio aduerſus proprios affectus, iam hoc ipſum agam, hincque initium ſumam. Optimum quidem factu fuiſſet, ſi ipſe Antonius aperte explicaſſet, quid tandem ſubſidij nomine uellet ſignificari: ut uero ex ijs coniecturam facere licet, quæ in ipſo libro memorat, uidetur mihi eo uerbo aut obſeruationem, aut diiudicationem intelligere, aut etiam correctionem. Siquidem ille, ut noſti, pleraque eorum, quæ dixit, ita obſcure elocutus eſt,

eſt, ut conijcere longe facilius ſit, quid dicat, quàm plane percipere. modo enim nos hortari uidebitur, E ut cogitemus, nos quoque ipſos ſimiliter, ac ceteros, peccare: modo autem, quo pacto ſingula, quæ ab unoquoque peccentur, unuſquiſque dijudicet, ac dignoſcat: modo qua ratione quis ſeipſum a peccatis abducat. Quod quidem mihi eiuſmodi orationis uniuerſæ caput eſſe uidetur: cetera enim omnia inutilia plane ac ſuperuacanea ſint, niſi ad hoc ipſum referantur. oportet autem in ijs maxime infortunijs, quæ propter peccata eueniunt, ſeipſum corrigere. Nam illius interdum quaſi de ſolis affectibus oratio eſt: plerumq; tanquam de peccatis: non nunquam de utriſq; tibi diſputare uidebitur. Ego uero hoc ipſum primum, ut noſti, iampridem diſtinxi, cum peccata quidem ex falſa opinione committi affirmaui: affectum uero ſeu perturbationem ex quadam expertæ rationis ui fieri, quæ ipſi rationi minime obtemperans ſit: communi autem uocabulo (quod quidem ad ſignificatum ampliorem pertineat, qui genus ipſum magis attingit) utraque peccata appellari. Dico autem illum peccare, & qui, exempli gratia, aut immodeſtius, aut animo concitatiore aliquid agat, aut calumniæ credat. Scripſere igitur & alij ex philoſophis plerique, & Chryſippus præterea, quæ ad remedia pertinerent animi perturbationum. tractauit etiam Ariſtoteles eandem materiam, & eiuſdem philoſophi ſectatores: ante hos uero etiam Plato. Et ſatius forſitan fuiſſet ita ab illis uiris hæc diſcere, quemadmodum ipſe quoque didici: uerũtamen hoc priore libro capita tibi omnia, quoniam ita iubes, breuiter exponam, eo plane ordine, quo me reſpondentem audiuiſti, cum de Antonij libello interrogaſti. F

Peccare nos plurimum, tametſi nos errare non putemus. *Cap. 2.*

QVod igitur peccare nos probabile ſit, tametſi nihil prorſus ipſi noſmet aberrare exiſtimemus, ex ijs, quæ dicam, argumentari facile fuerit. Cernimus cunctos homines exiſtimare ſe ipſos, aut eſſe omnino ſine omni peccato, aut in paucis exiguiſque rebus rectam rationem offendere: hocque ipſum illis maxime accidere ſolere, quos alij plurimum peccare arbitrantur. quam ſane rem ego, ſi quam aliã præterea, plurimis notam habeo experimentis. Ergo, quicunque alijs permiſerunt, ut de ſe ipſis ferrent ſententiam ac iudicarent, quales nam ſint, hos in pauciſſimis aberrare ſolitos animaduerti: at quicunque ſe ipſos eſſe optimos exiſtimarunt, nec alijs iudicium ſui ipſorum facere permiſerunt, hos contra, & in maximis rebus, & in plurimis offendentes inſpexi. Quo circa, quod ipſe quondam adhuc puer temere laudari putabam, (id autẽ erat Pythium illud, quo iubetur unuſquiſque ſeipſum cognoſcere) propterea quòd magnum non eſſet præceptum, hoc poſtea deprehendi merito admodum commendari ſolere. Nam is ſolus, qui ſapientiſſimus eſt, perfecte ſe ipſum cognoſcit: reliquorum autem omniũ, perfecte quidem nullus: alius autem alio & magis & minus. Quod enim in uita uniuerſa & in artibus omnibus uidemus, ut magnas quidem atque inſignes rerum eminentias differentiaſque quiuis unus è G multis facile poſſit diſcernere, exiguas autem ac tenues ij duntaxat, qui & prudentes ſint & ipſarum artium periti, idem in peccatis quoque atque affectibus uſu ſolet uenire. Si quis enim, exempli gratia, minima de cauſa uehementer iratus mordeat, ac uexet ſeruos domeſticos, tum is tibi plane uidebitur malo quodam affectu teneri: Item, ſi quis ebrius inter ſcorta & laſciuos cœtus diuerſetur. At mediocriter animo commoueri ob magnam amiſſam pecuniam, aut ob repulſam atque ignominiam, quamuis in genere affectuum contineatur, non tamen æque, ut illud ſuperius, perſpicuum eſt: ſicut ne placentam quidem exedere auidius. Verum tamen hæc quoque emendationis indigere, ei, qui animum ſuum exercuerit, & a cunctis affectibus uindicauerit, haud dubium eſt, quamuis eadem euitare, propterea, quod parua ſunt, magis arduum ſit. Quiſquis igitur uolet ſe & honeſtum & probum fieri, is neceſſe eſſe cogitabit multa a ſe peccata ſua ignorari, quæ ut cuncta deprehendat, cum poſſim ego dicere, quo pacto ipſe deprehenderim, nondum tamen id dico, propterea, quòd fieri poteſt, ut hic libellus etiam in aliorum manus aliquando perueniat: quos ipſos quoque exerceri uolo, quoad rationem inueniant, qua peccata ſua agnoſcant, quemadmodum olim, cum eadem de re loqueremur, te itidem mihi dicere poſtulaui, & quã diu illa ipſa tibi uideri ſignificaſti, conticui. Quare etiam nunc eodem modo agam: & exhortabor eum, qui hoc ſcriptum noſtrum legerit, ut, quod ipſi permiſſum ſit ac relictum, id quærat, quomodo uidelicet H unuſquiſque poſſit ſe ipſum peccantem agnoſcere. Duplicem enim, ut Aeſopus aiebat, manticam è collo ſuſpẽſam gerimus, alteram quidem ante pectus alienorum, alteram uero a tergo noſtrorum. Ex quo fit, ut aliena ſpectemus ſemper, propria autem nunquam intueri poſſimus. Quam quidem narrationem cum omnes probent, ut ueram, Plato etiam cauſam, cur id fiat, nobis exponit: Quidquid enim amat, inquit, cæcum eſt erga eam rem, quam amat. Itaque ſi noſtrum quiuis ſe ipſum maxime omnium diligit, unuſquiſque noſtrum ad ſe ipſum maxime cæcus ſit, neceſſe eſt. Quomodo igitur propria mala inſpiciet? aut quo modo ſe peccantem intelliget? Multo enim magis etiam nunc, quàm res ipſa fert, tam Aeſopi apologus, quàm Platonis ratio uidetur nobis noſtrorum peccatorum inuentionem deſperabilem conſtituere: ſiquidem neque quis facere poteſt, quin ſe ipſum amet, & quod amat, erga eam rem quam amat, cæcum ſit, neceſſe eſt. Nec uero ipſe poſtulaſſem, ut, qui hunc librum legere inſtituerit, curet per ſe, ut ſibi uiam inueniat, qua peccatorum ſuorum cognitionem accipiat, niſi res ipſa difficilis admodum foret, quamuis quis uel quamplurimum eam rem apud ſe ipſum tractauerit. Proinde ego hic meam enuncio ſententiam, ut, ſi quam aliam quiſque præterea rationem per ſe ipſum inuenerit, mea quoque ſibi aſſumpta liberalius adiuuetur, quippe qui duas ſalutis uias pro una ſit nactus: ſin minus, at hac noſtra ſaltem uti poſſit, donec aliam meliorem offenderit. Sed iam uidetur eſſe tempus, ut quænam

A nam hæc ſit mea, in medium proferam, hinc ſumpto initio.

Qui nir ſit aptus noſtra nos peccata perdocere: quando, & quo modo, calumnijs reſpondendum, & præclara Zenonis ſententia. *Cap. 3.*

QVoniam peccata ob falſam opinionem committi ſolent, affectus autem ob expertem rationis
appetitum, placuit mihi prius ipſum liberare ab affectibus. Par enim eſt nos ab his detentos
falſa opinari. Sunt autem animi affectus, quæ omnes nouimus, impetus, ira, timor, mœror, inui
dia, uehemens cupiditas: mea uero ſententia etiam nimio alicuius rei, qualiſcunque ea ſit, uel amore,
uel odio occupari, in genere affectuum eſt habendum. Probe enim dictum eſſe uidetur, menſuram eſſe
optimam: tanquam nihil bene fieri poſſit ſine menſura. Quo modo igitur quis iſta unquam eiiciet, niſi
prius ea ſe habere cognouerit? At uero, ut quis cognoſcat, fieri non poteſt, quemadmodum iam dictũ
eſt, quandoquidem nos ipſos amamus uehementer. Ceterum, & ſi ratio hæc tibi non permittit, ut de te
ipſo iudices, at ſaltem, ut de alio, quem neque ames neq; oderis, iudicium feras, tibi non adimit poteſta
tem. Cum igitur audieris in urbe quempiam ex ijs, quos tibi neq; amore ullo, neq; odio proſequendos
intelligis, laudari a multis, quòd nullis hominibus aduletur, tum tu, ubi ad illum propius acceſſeris, q
de illo poſſis ferre iudicium, num ſit talis, qualis eſſe perhibetur, huiuſmodi periculum fac. Primum, ſi
B uideas ab homine & diuitum & apprime potentum, aut etiam principum ædes frequentari, pro com-
perto habe, te fruſtra audiuiſſe hominem omnia uera dicere ſolere (obſequia quippe iſtiuſmodi men-
dacium ſequi conſueuit:) deinde ſiue id genus hominum ſalutantem, ſiue illis ſe ipſum comitem exhi-
bentem, conuiuijsve illorum ac cœnis inferentem conſpicias. Quiſquis enim huiuſce generis uitam ſi-
bi ipſi ſequendam propoſuit, non ſolum non uerax eſſe conſueuit, ſed etiam omnem malitiam habere
neceſſario: quippe qui aut pecuniarum, aut principatus, aut gloriæ, aut honorum ſit cupidus, & uel ali-
quibus horum ſeorſum, uel omnibus ſimul inſidietur. Quem uero neque ſalutare, neque comitari id ge
nus hominum, neque cum ualde potentibus ac diuitibus cœnitare, ſed frugi ac temperato uictu uti ſo-
litum compereris, ſperaueriſq; ueridicum, conare hunc quoque profundius altiusque cognoſcere, ut
ſcias, cuiuſmodi tandem ſit uita. Talem porrò cognitionem ſingulorum ex longiore cum ſingulis con-
ſuetudine comparare ſolemus. Quòd ſi talem offenderis, qualem ſperaſti, ſeuoca aliquando hominẽ,
& cum ſolo ſermonem confer, rogaque, ut, ſi quem tibi ex illis animi affectibus turbulentis inhærere
notauerit, eum continuo indicare ne grauetur, teque illi maximam habiturum gratiam pollicere, exiſti
maturumque te ab ipſo magis ſeruatum, quàm ſi corpore ægrotantem ſanaſſet. Quòd ſi ille recipiat ſe
facturum, cum primum te aliquo tali uitio laborantem inſpexerit, deinde longo dierum interuallo in-
C teriecto nihil dixerit, interim uidelicet tecum aſſidue uerſans, accuſa hominem, rogaq; iterum aliquan
to blandius, quàm prius, ut, quidquid talium perturbationum in te reſidere animaduerterit, ilico tibi ſi-
gnificet. Qui ſi tibi reſpondeat propterea ſe nihil tibi dixiſſe, quòd tali tempore nihil in te iſtiuſmodi
deprehenderit, ne continuo illi fidem adhibeas, néue exiſtimes te repente omnino inculpabilem euà-
ſiſſe, ſed duorum alterum in cauſa eſſe, aut propter negligentiam inconſideratiorem amicum fuiſſe, nec
animaduertiſſe: aut redarguendi uerecundia impeditum tacere: aut etiam nolle tibi in odium uenire,
cum haud ignarus ſit omnibus, ut ita dicam, hominibus hunc morem eſſe, ut eos oderint, qui uera lo-
quantur: aut ſi nihil horum eſt, ſcito hominem propterea tacere, quòd nolit ipſe tibi prodeſſe: aut etiã
propter aliud quidpiam, quod a nobis neutiquam probatur. Nam, ſi mihi hoc credideris nunc, fortaſ-
ſe fieri non poſſe, ut tu nihil peccaueris, laudabis poſt, ubi uideris omnes homines ſingulis diebus in-
numerabilia peccata committere, & affectibus ductos agere, quæ agant, neque tamen agnoſcere ſe ip
ſos tales. Quare neque tu quidem arbitrare te ipſum aliud potius eſſe, quàm hominem. Id porrò arbi-
traberis, ſi perſuaſum habeas perpulchre a te acta omnia, quæcunq; non uno tantum menſe, ſed etiam
uno die egeris. Verum forſitan dices, ſiquidem litigioſus propterea es, quòd uel ex animi propoſito,
uel ex prauo quodam more talis euaſeris, uel etiam rixarum amator ſis natura, quantum ex ijs uerbis,
D quibus ego nuper uſus ſum, conijcere licet, uiros ſapientes aliud eſſe potius quàm homines. At tu iſti
rationi, quæ una eſt, noſtram, quæ eſt duplex, opponito: unam quidem, quod omnino ſine peccato ſit
ſapiens: alteram uero (quod ad eum, qui illam priorem conceſſerit, ſpectet) ſiquidem ſine peccato ſit
ſapiens, eum ne hominem quidẽ eſſe: quod uero ad ea pertinet, quæ de hac ipſa re & propter hoc ip-
ſum dicta ab antiquiſſimis philoſophis audiſti, ſane Deo ſimilem eſſe ſapientem: at te tamen Deo ſimi
lem repente fieri nunquam potuiſſe. Quando enim, qui totam uitam exercuerunt, ut ſe ab affectibus
liberarent, non credunt id ſe perfecte atque omni ex parte conſecutos, nimirum tu id multo minus,
qui nunquam exercuiſti. Ne credito igitur illi, qui dicit nihil a ſe animaduerſum, quod a te ex pertur-
batione ſit geſtum: uerum, aut quòd tibi nolit prodeſſe, idcirco ſic locutum exiſtima: aut quòd non ſi-
bi obſeruanda putauerit, quæ a te perperam agantur: aut quòd odium tuum timuerit, ac uitauerit. For-
taſſe etiam uidit, te aliquando ægre tuliſſe eum, qui tua peccata tuoſque affectus malos reprehende-
rit: quamobrem ſibi tum tacendum putauerit. aut non credit, cum dicis te uelle ſingula peccata tua in-
ſpicere, te id ipſum agere re uera. Quòd ſi tu cum præcedentium actionum mutatione ſilentio abeas;
haud ita multo poſt inuenies non paucos, qui te non ſimulate, ſed uere corrigant, longeque etiam ma-
gis, ſi ei, qui te reprehenderit, egeris gratias, quando hac ratione fieri poteſt, ut a te tuum malum rece-
dat. Poſt autem, ſi diligenter conſideraueris, ueréne te ille, an falſo increpauerit, ex ea re ſenties te ma-
gnam

gnam percipere utilitatem. ſi uero idem aſſidue egeris, propoſitumque tibi ſit in uirum euadere hone- E ſtum & probum, facile talis fies. Nam in priore quidem tempore, ne ſi omnem quidem conſiderandi diligentiam adhibeas, poteris deprehendere te per calumniam & mendacium iudicare, tibiq; ipſi per imperitiam perſuadere, nihil a te eſſe omnino peccatum. Ceterum hoc ipſum potius tibi ſit ſtudium, hæc exercitatio, ut calumnias & conuitia æquo animo feras. Quod ubi feceris, & ſatis moratus ſatiſque ſedatus fueris, iamq; tuas ipſius perturbationes animo perſpectas habueris, tum aggreditor reſpõdere calumniantibus.: ſed neque acerbe unquam id facias, neq; redarguendi conuincendive aut etiam altercandi ſtudio, nec uero te illum alterum uelle deijcere ſignifices, ſed omne id tuæ ipſius utilitatis cauſa moliri. Vt, ſi ille quoq;, dum contradicit, probabile quidpiam obijciat, credas illum melius noſſe, ſi modo illum, ubi ſatis longa inquiſitione exploraueris, extra culpam reperias. Hac ratione uolebat Zeno omnia nos agere, itaque tutos nos dicebat fore, ſi ageremus, tanquam paulo poſt pædagogis rationem reddituri. Sic enim ille uir appellabat iſtos, quorum non paruus eſt numerus: qui licet a nemine uſquam inuitentur, ad increpandos tamen amicos & propinquos ſuos promptiſſimi ſunt. Oportet autem eum, qui talia ab amico ſit auditurus, neque diuitem eſſe, neque cultu & reuerentia quadam apud ciues ſuos conſpicuum. Nam, ſi iſtiuſmodi reuerentia inſignis fuerit, nemo plane illi uolet uera dicere ob timorem, quemadmodum ne locupletibus quidem ſolent adulatores lucri gratia. Quin e- F tiam, ſiquem iſtis ueridicum aliquis caſus obtulerit, ad ſe hunc illico ſuoſque mores diſtrahere conſueuerunt. Siquis igitur ſit uel apprime potens, uel opulentus, qui uelit in uirum egregium ac frugi euadere, ab hoc deponi ſe ipſum neceſſe erit, atque his præſertim temporibus, in quibus nullus ſit inueniendus Diogenes, qui uel opulentiſſimo ac monarchæ cuipiam ſit dicturus ueritatem. Illi igitur, quid ſibi facto opus ſit, uiderint: tu uero, qui neque ex potentibus ciuitatis, neque ex opulentis es unus, permitte omnibus, ut, quicquid damnant in te, libere aduerſum te dicant, neque ipſe aduerſus quempiam indignare: ſic uero tibi ſint omnes, ut Zeno dicebat, pædagogi uidelicet. Neque tamen par eſſe arbitrare omnes æque atque indifferenter attendere, quid dicant, ſed eos tantum, quos & optime uitã egiſſe, & prouectiori ætate iam eſſe perſpexeris. Qui autem ſint, qui optime uiuant, paulo ante a nobis dictum eſt. Progreſſu uero temporis ipſe per te facile aſſequeris atque intelliges, quanta et qualia eſſent, quæ a te peccabantur: tibique tunc ſcilicet ego maxime uidebor ueridicus, qui nego quempiam ſine affectibus aut ſine peccatis inueniri, etiam ſi optima quis natura ſit præditus, aut etiam ſi apud gentes uixerit, quę optimis educationibus utantur, omnino autem neceſſe eſſe unumquenq; labi & errare in aliquibus, eoq; etiam magis, quo quiſpiam iunior fuerit.

Neque ætatem, neque ſi nos optimos euaſuros non ſperemus, correctioni noſtræ obeſſe debere, ac de ratione iræ, & furoris coercendi. G

Cap. 4.

EXercitationis enim unuſquiſq; noſtrum per totam ferme indiget uitam, ut in uirum perfectum euadat: neq; tamen deterreri quempiam oportet, ne ſe ipſum conetur meliorem efficere, etiam ſi iam factus quinquagenarius ſentiat ſibi animum uitio nec inſanabili, nec irreparabili deformatũ. Nam ne corpore quidem male quiſpiam habens, malæ item habitudini ſe ut uictum dediderit, etiam ſi quinquagenarius ſit: quin potius omni ratione conabitur ipſum corpus in melius reſtituere, quamuis compertũ habeat, ſe nunquam Herculeam ualetudinem conſecuturum. Ne igitur nos quoq; deterreamur, ne meliores nos ipſos animo reddamus, quamuis compertum nobis ſit animũ nos non poſſe conſequi ſapientis: uerum maxime quidem etiam illum ſperemus nos habituros, ſi a teneris uſq; ipſum hunc noſtrũ curare cœperimus: ſin minus hoc obtinere poſſumus, at ſaltem ne totum omnino deformem illum geramus, ut Therſites corpus, ſolicite curemus. Etenim, ſi ante, quàm exiſteremus, fuiſſet in noſtra poteſtate conuenire illum, qui prouidebat, ut naſceremur, & primo quidem orantibus nobis, ut corpus ſtrenuiſſimum generoſiſſimumq; ab illo liceret accipere, ille denegaſſet, tum profecto precati eſſemus, ut ſecundo ſaltem gradu, aut tertio, aut etiam quarto proximum primo bonæ habitudinis corpus nobis concederet. Itaq; ſi Herculis non potuiſſemus, at Achillis accipere præclarum quiddã nobis uiſum eſ- H ſet: quod ſi non huius, at Aiacis, at Diomedis, at Agamemnonis, at Patrocli. Sin ne horum quidem, at ſaltem aliorum quorumpiam heroum præſtantium. Eadem, ut arbitror, ratione, ſiquis ſupremã nequeat animi excellentiam obtinere, at ſaltem poſt ſupremos illos ſapientes in ſecundis, aut tertijs, aut etiam quartis ſe haberi non recuſet: hoc autem, quod dico, non eiuſmodi eſt, ut fieri non poſſit, ſi modo quis exercere ſe ipſum uelit, & longiori tempore aſſidua exercitatione periculum facere. Ego autem, cum adhuc puer hæc audiuiſſem, & quodam tempore hominem uidiſſem, cui nimia feſtinatione conãti aperire hoſtium, res ex ſententia non ſucceſſerat, & ob eã rem iratus clauem mordebat, calcibusque fores percutiebat, atq; in Deos conuicia iactabat, oculis inſtar eorum efferatis, qui in furias euaſerunt, ac propemodum ex ore ſpumam emittebat, ut apri ſolent, tum eiuſmodi odium aduerſus iracũdiam concepi, ut nunquã poſtea quiſquam me ob talem affectum triſtiorem uiderit. Et ſane hoc ipſum primo quoque tempore erit ſatis, ſi neq; in Deos maledicta iactabis, neq; calcibus feries, aut dentibus aggredieris lapides ac ligna, neq; efferato uultu intueberis, ſed intra te ipſum continebis, atq; occultabis iracundiã. Nam ab ira prorſus liberari ſimul, ac quis uelit, non continuo quis poteſt: comprimere autem illius perturbationis intemperantiam poteſt. Quod remedium ſi ſæpius uſurpauerit, agnoſcet tandem aliquando ipſe ſe ipſum minus nunc propenſum ad iram, quàm ante, uſq; adeo, ut neq; ob paruas, neq; ob ma-

gnas

A gnas cauſas in furorem ſe agi animaduertat, ſed magnis tantummodo iraſci ſceleribus. Quinetiam ne
hoc ipſum quidem, quod dico, iraſci magnis ſceleribus, poſt eidem ultra eueniet, ſi id obſeruabit, quod
ego, cum mihi ipſi adhuc puer imperaſſem, in omni reliqua uita obſeruaui. Id porrò eſt, nunquam a me
ſeruum mea manu uerberatũ fuiſſe: quod ipſum patri quoque meo uſurpatum memini. Qui etiam com-
plures amicos increpare ſolitus erat, quos, in percutiendo, famulis dentes cõfringere deprehendebat,
eos dignos eſſe affirmans, quibus ſerui illi in ipſa uulneris inflammatione, conuulſione tentarentur, ac
ſic interirent. Quidni enim? quando eis licitum fuerat paulo poſt & ferula & loris, quotquot libuiſſet,
uerbera infligere, & conſilio quod ad illos negotiũ pertinebat, abſoluere? Porrò alij ſunt, qui non pu-
gnis ſolum, ſed etiam calcibus feriant, & oculos effodiãt, & ſtylo uulnerent, ſiquando ſtylum manu te-
neãt. Vidi etiam quendam, qui ira percitus, calamum, quo ſcribimus, in oculum ſerui inflixerit. Adria-
nus quidem imperator, ut aiunt, cum ſtylo ſerui cuiuſdam ſui oculum uulneraſſet atque eruiſſet, ac poſt
illum uidiſſet ex eo uulnere factum unoculum, ad ſe uocauit, fecitque ei poteſtatem, ut pro illa calami-
tate munus a ſe peteret. Cum autem ille miſer taceret, rurſus hortatus eſt Adrianus, ut quidquid uellet
peteret. At ille negauit ſe aliud quidquam petere, optare uero ſe oculum quẽ amiſiſſet. Enimuero quod
tandem munus inueniri poſſit, quo oculus amiſſus rependatur? Ceterum, quæ mihi quoque olim acci-
B derint, hic tibi narrare uolo, quãuis eadem de re me ſæpius tibi dixiſſe meminerim. Roma redeunti mi-
hi factus eſt itineris comes amicus quidam patria Gortinenſis ex Creta, uir ceteris quidem rebus non
contemnendus, quippe qui & ſimplex moribus, & in amicitiam propẽſus, & frugi, & in ijs, quæ ad quo
tidianos ſumptus pertinent, liberalis eſſet, ſed uſque adeo iracũdus, ut ſuis ipſius manibus aduerſus ſer
uos uteretur, interdumque etiam cruribus, loro autem, ac ligno, quodcunque iraſcenti occurriſſet, mul
to libentius. Cum ergo iam eſſemus Corinthi, omnia, quæ ſecum uehebat, ſupellectilia unà cum ipſis
ſeruis naui tradidit uehenda a Cenchreis Athenas uſque ipſe mercede cõducto uehiculo terreſtre iter
Megaris facere inſtituit. Itaque cum iam Eleuſinum præterijſſemus, ac Thriaſium attingeremus, ſeruos,
quos ſecum habebat, interrogauit de quadam ſupellectili. At illi caſu, quid reſponderent, non habue-
runt. Furore ergo percitus, ubi nihil aliud habuit, quo adoleſcentulos percuteret, gladium qui intra ua
ginam conditus erat, unà cum ipſa uagina arreptum in caput infligit, non illum quidem, qua latior pla-
niorque eſt, inferens, (ſic enim nihil grauius accidiſſet,) ſed qua ſecandi uim gladius habet. Vagina igi-
tur ilico diſſecta eſt, atque ingens uulnus in capite utriuſque effectum eſt duplex. bis enim utrũque per
cuſſit. Vbi uero plurimum ſanguinis effluere de uulneribus animaduertit, nobis eo in loco relictis, ipſe
Athenas ilico pedibus iter ingreſſus eſt, ne ipſo adhuc præſente aliquis ſeruorum interiret. Nos tamen
C poſtea ſeruatos illos Athenas perduximus. Amicus autem ille Cretenſis, cum ipſum facti pœnituiſſet,
me manu arreptum Megara introducit in domum quandam: deinde lorum porrigẽs, ubi ſe ipſum exuit,
iubet uerberare pro ijs, quæ furore nefario coactus patrauerat. Sic enim ipſe uocabat. Cum autem ego
ut par eſt, in riſum prorumperem, ille ad genua procumbens inſtabat, obſecrabatque, ut ne aliter face-
rem. Hic porrò haud obſcurum eſt, me tanto maiore riſu commotum fuiſſe, quanto illum diutius in eo
perſeuerantem uiderim, ut cæderetur. Ceterum, poſtquam ſatis diu in hoc ipſo perſtitimus, recepi me
illi facturum quod petebat, hoc eſt, uerbera illaturum, ſi ipſe quoque ualde exiguum quiddam, quod
ego peterem, mihi uiciſſim præſtaret. Qui ubi recepit, tum ego rogaui hominem, ut mihi ſermonẽ quẽ-
dam recenſenti aures accommodaret: hocque eſſe illud ipſum, quod ego peterem. Quod ille cum ſe
facturum recepiſſet, longiori ſermone illum docui, quemadmodum id, quod in nobis eſt iracundiæ
ac furoris, coercere erudireq; oporteat, ratione uidelicet. Quod enim non uerberibus, ſed alio quodã
modo ſit corrigendum, illi latius expoſui. At ille cum ad ſe ipſum redijſſet, ſibiq; prouidiſſet, longe poſt
hac ſe ipſo melior effectus eſt. Tu uero quamuis non multo fias melior, at ſatis fuerit anno uno in me-
lius ſaltem paululo eſſe prouectum. Nam, ſi perges conſtanter reſiſtere affectui, iracundiamq; mitigare
tum altero anno te multo euidentius profeciſſe animaduertes. Quòd ſi in eo diutius perſeueraueris, ut
D tibi ipſi prouideas, longe propius tertio, & poſt hunc quarto, atq; item quinto ad honeſtius grauiuſq;
uitæ genus acceſſiſſe te ſenties. Turpe enim eſt quempiam multos annos cõtinenter laborare atq; exer
ceri, ut uel medicus, uel grammaticus, uel rhetor fiat, uel geometra, ut autem in uirum bonum euadat,
in tanto ſpatio temporis nunquam ſibi quidquam laboris aſſumere.

De corrigendis ſeruis, qui peccant, ac de perturbationibus deuitandis. Cap. 5.

QVodnam igitur ſit huiuſce exercitationis initiũ, rurſus repetamus. Pro rebus enim maximi mo-
menti nihil incommodi fuerit bis terque eadem commemorare. Nunquam igitur quempiam
ſeruorum tuorum peccantem tuis ipſius manibus corriges: ſed, quemadmodũ ego, quod olim
Platonem audiuiſſem aduerſus quendam ſeruum maluiſſe agere, id in tota uita uſurpaui, pulchrum eſ-
ſe genus officij ratus. Ita tu quoque tibi ipſi præcipito, neque te tuis ipſius manibus ſeruum cædere, neq;
quandiu iratus ſis, alii imperare, ſed in poſterum differre. Poſtquam enim furor abierit, prudentius tem
perat iuſque diſpicies, quot uerbera infligere ei, qui puniendus ſit, oporteat, [nec tamen illud dixerim, † Al. niſi melius ſit.
melius eſſe] initio ſtatim conceſſa uenia rem tranſigere, & ubi lorum tibi afferri iuſſeris, tum uerbis dũ
taxat corrigere, ac minitari te non amplius idem conceſſurum, ſi iterum ille idem peccatum commiſe-
rit. Multo enim præſtat te facere ea, quæ facis, ſed poſtquam impetus ille animi deferbuerit, tuq; iam fu
rorem illum omni rationi inimicum depoſueris: quo tempore uidelicet iam ratione opitulante inuen-

turus ſis,cuiuſmodi ille pugno ſit feriendus. Nam,quòd impetus iraſcẽtis nihil ab inſania & furore dif- E
ferat,ex ijs,quæ faciunt,qui eo genere affectus perciti ſunt,facile intelligere licet. pulſantes enim & fe
rientes calcibus,& ueſtimenta ſcindentes,& toruum quiddam intuentes omnia peragunt , uſque adeo
ut,quemadmodum dictum eſt,& foribus, & ſaxis , & clauibus iraſcantur : & alia quidem lacerent , alia
mordeant,alia calcibus petant . Sed forſitan dicturi ſunt hæc fieri ſolere ab ijs duntaxat , qui re uera in-
ſaniunt,quæ autem tu facis,etiam a prudentibus.Ego uero,quòd minus peccent , qui ſuis ipſorum ma-
nibus ſeruos cædunt,quàm ij,qui lapides,& ianuas, & claues morſu petunt, calcibuſque feriunt, plane
fateor:ſed illud item perſuaſum habeo,aduerſus hominem,ſimul atq; aliquid deliquerit, ſæuire, exigui
cuiuſdam furoris indicium efficaciamq; eſſe,aut animalis ratione carentis atque agreſtis . Quid enim ?
an non ſolus homo hanc habet excellentiam præter cetera animalia , ut ratione utatur ? quòd ſi illa fu-
rorem iracundiamque abiecerint, ut uitam condonent,non ne hominis ritu id facient? Noli igitur exi
ſtimare hominem illum prudentem eſſe,qui unum hoc dũtaxat cauerit, ne calcibus feriat,ne mordeat,
ne ſtimulis configat proximos.Qui enim iam talis euaſit , non eſt ille quidem amplius fera , non tamen
protinus etiam homo prudens : ſed inter utranque naturam medius,hominis uidelicet prudentis ac fe-
ræ.Nunquid igitur meditaberis te deſinere feram eſſe,ſi non curabis, ut in uirum & honeſtum & probũ
euadas ? an ſatius fuerit , ut non amplius inter feras, ſic ne inter imprudentes quidem , aut rationis ex- F
pertes manere? Eris uero talis,ſi nunquam iræ inſeruiens,ſed ſemper rationi obtemperans,omnia ages.
nam ſi cuncta nulla cum perturbatione animi conſideraueris , profecto cuncta tibi optima uidebuntur.
Qui igitur hoc tandem fiet? nẽpe ſi tu ipſe te ipſum maximi precij hominem declaraueris:quo uidelicet
precio nullum aliud ne cogitatione quidem fieri poteſt , ut quis aſſequatur maius . Nam , dum omnes
omnino homines iræ obnoxij ſunt,te interim omnis iræ expertem eſſe,quid aliud tandem eſt , quàm ſe
ipſum omnibus hominibus præſtantiorem oſtendere ? Quòd ſi forte tu ipſe te ipſum exiſtimes , quid
aliud quàm te ipſum oſtendis uelle quidem haberi præſtantiorem,eſſe autem præſtantiorem nolle non
ſecus,ac ſiquis cupiat putari ſe quidem corpore ualentem eſſe,re autem uera ægrotet? An nõ putas ani-
mi eſſe uel ægritudinem excandeſcentiam , quæ & furor dici poteſt ? An temere arbitraris ueteribus
haſce animi perturbationes quinque appellari ſolitas,mœrorem,iram,excandeſcentiam,cupiditatem,
metum? Enimuero longe mihi melius uidetur eſſe,primum quidem in longius ſpatium perturbationes
eiuſmodi cohibere,ac,dum ſurgis de lectulo,ſingillatim,quæcunque acturus ſis, inſpicere, conſideran-
tem,num præſtet eiuſmodi affectibus inſeruiendo uiuere, an ratione & conſilio uti in omnibus , quæ a-
gas:deinde unicuique uolenti ſe uirum fieri egregium ac frugi , aduocandum eſſe aliquem , qui ſibi ea ,
quæ non recte a ſe agantur , ſingula indicet : tum ſingulis diebus ſinguliſque horis habere hanc opinio- G
nem in promptu,quòd præſtet quidem ſe ipſum dignum exhibere,qui egregius ac frugi appelletur:hoc
autem fieri non poſſe,ut nobis contingat,niſi eum,qui ſingula errata noſtra nobis indicet,habuerimus.
Quinetiam illum ipſum noſtrorum peccatorum indicem,& ſeruatorem noſtrum,& amicum maximum
putare. Deinde,quamuis tibi ille uiſus fuerit falſa crimina obijcere, te tamen iratũ uideri minime opor
tere:primũ quidem idcirco,quòd facile fieri poteſt,ut ille ita melius,quàm tu , ſingula peccata tua per-
ſpiciat,quemadmodum uiciſſim tu quoque eorum,quæ ab illo peccantur,non nihil:deinde quòd, licet
falſum quandoque tibi crimen obiecerit,at in eo tamen tibi utilis fuit,quòd te ad eorum, quæ agis, di-
ligentiorem inſpectionem excitauit . Quod autem in hoc ipſo maximum eſt , id præter cetera cuſtodi
ſemper,ut quàm dignus ſis,quantique faciendus,a teipſo non ab alio accipias . Id porrò ipſum eſt,prõ-
ptum ſemper habere in memoria,quãta ſit eorum,qui iraſcũtur animi deformitas,quantuſq; rurſus eo-
rum,qui ſine ira uiuunt,decor,quanta gratia. Quemadmodum enim,qui longiore temporis ſpatio pec-
care conſueuit,cum magna difficultate affectuum ſuorum clauem obtinet, ita cõuenit te multo tempo
re unumquodque eorum præceptorum exercere,quibus ſi pareas, uir egregius ac frugi efficiaris. Nam
eius rei facile obliuiſcimur,dũ animus noſter decidit, propterea, quòd ante hac totus ſit impletus affe-
ctibus. Conſequens ergo illud fuerit,ut, quicunque ſeruari uelit , nullam omnino horam ceſſet : omni- H
buſque accuſandi ſeipſum faciat poteſtatem , omneſque æquo animo audiat accuſantes : gratiamq; nõ
adulantibus habeat,ſed obiurgantibus: pateant ſemper domicilij tui fores : liceat notis ac familiaribus
omni tempore ingredi,ſi quando teipſum ita comparaueris. Itaque etiam confidere oportet uſq; adeo,
ut ab ingredientibus deprehendaris nulli maiori peccato uehementer obnoxius. Porrò quemadmodũ
omnia prorſus excindere atque euellere inuito difficile eſt,ita uolenti , quæ maiora ſunt , facile . Si tuæ
ergo ſemper fores,ut dixi,patebunt,licebit ſane familiaribus omni tempore ingredi. utque alij omnes,
ſiquando in publicum proceſſere,omnia conantur facere,ut decet,ſic tu domi tuæ omnia facies. Atqui
illi quidem, cum reliquos omnes uereantur,ne ſe in aliquo peccantes deprehendant,unos ſeipſos non
uerentur:tu uero teipſum in primis uerere,atque illi auſculta, qui dixit, Omnium autem maxime tui ip
ſius te pudeat.

De concupiſcentia & libidine frenanda. *Cap. 6.*

QVod quidem ſi feceris , poteris quandoque expertem illam rationis uim , qua excandeſcimus ,
quaſi feram quandam mitigare, ac manſuefacere . Alioqui abſurdum admodum ſit uiros equi-
tandi peritos,ubi equos acceperint,breui eos ad parendum idoneos reddere, te autem, qui nõ
aliquod extrinſecus animal acceperis,ſed rationis illam expertem uim , quæ in tuo ipſius animo eſt ; &
cum

A cum qua ſemper meditans ratio ſimul habitat, non poſſe itidem mitiorem reddere, &, quamuis non
ita continuo, at longiori ſaltem ſpatio. Latius autem de ijſdem rebus diſſeritur in ijs commentarijs,
in quibus mores tractantur, quo pacto uidelicet eam uim quis optimam ſibi & commodiſſimam red-
dat: item quemadmodum uires ac robur illius non oportet proſternere, ſicut ne equorum quidem,
aut canum, quibus utimur, ſed illud ipſum potius robur exercere, ſicut & in illis, ad obedientiam. Ti-
bi uero in ijſdem commentarijs maxime oſtenſum eſt, quo pacto rurſus ea ipſa iraſcendi excandeſcen
diq; ui opitulatrice utaris aduerſus alteram, quam libidinis nomine philoſophi ueteres appellarunt,
quæ temere & ſeorſum a ratione, fertur ad corporis uoluptates. Vt igitur turpe eſt hominem iracun-
dia percitum, intemperanter aliquid agere, ſic item ob amorem, uentrem, uini appetentiam, edaci-
tatem, quæ omnia concupiſcendi illa uis, de qua dictum eſt, & facit ſimul & patitur. Ob quæ homo
non iam equo aut cani ſimilis ſit, veluti ob illa priora, ſed uel petulanti apro, uel hirco, uel cuipiam a-
greſti belluæ, quæ manſuefieri non poſſit. Quocirca huius quidem nulla talis inuenitur correctio, qua
lis alterius, ea, quam obedientiam diximus. Sed quod ueteres caſtigare dicebant, huic ipſi quadam
proportione reſpondet. fit autem hæc ipſa libidinis caſtigatio, dum rebus potiri ac frui prohibetur,
quarum appetens eſt. Nam, ſi potiatur, creſcit, maiorque ac uehementior fit: ſin caſtigetur, tenuis fit
B atque imbecilla, ut hoc pacto imbecillitate coacta ſequatur rationem, non autem quòd obſequens ſi-
ue obediens facta ſit, ſane quemadmodum in ipſis quoque hominibus uidemus contingere. nam in
ijs plerunque ij, qui deteriores ſunt, ſequuntur eos, qui ſunt præſtantiores, uel inuiti & coacti, ut pue
ri ac mancipia, uel uolentes & perſuaſi, ut ij, qui ſuapte natura boni ſunt. Etenim, ſiquis erat apud an-
tiquos, quem obiurgationes ac uerba caſtigare non poſſent, de eo ita loqui conſueuerant: quàm inca
ſtigatus neſcio quis iſte homo eſt? in quo uidelicet libidinem ratio non caſtigauerat. Duplex enim in
nobis eſt animi uis rationis expers: una, cuius & cito excandeſcere & iraſci ijs, qui aduerſum nos pec-
care uiſi ſint, officium eſt: cuius ipſius etiam eſt in longius ampliusq; implacabilem ſe præſtare: quod
quidem tanto eſt amplius excandeſcentis animi uitium, quanto magis diuturnum: altera eſt, quæ
ad id, quod ipſi iucundum ſuaueque uiſum ſit, præceps fertur ante, quàm utilêne ſit atque honeſtum,
an noxium & turpe, cognouerit. Hanc igitur, quæ uehementiſſima eſt, cohibere prius oportet,
quàm, vbi incrementum acceperit, uiribus inuictam inexpugnabilemque ſe præbeat. tunc enim, e-
tiam ſi uolueris, eam ultra compeſcere non poteris. Ac tum demum id dices, quod olim quendam
amantem audiui dicere, uelle te quidem deſinere, ſed non poſſe: fruſtraque nos aduocabis, (quem-
admodum & ille quondam,) ut tibi ſupplicanti opem feramus, uitiumque eiuſmodi excindamus.
C Nam corporis etiam non nulla uitia propter magnitudinem inſanabilia ſunt: quod ipſum fortaſſe tu
ne cogitaſti quidem unquam ante hac. Mulro autem ſatius fuerit te nunc ſaltem id cogitare, atque
inſpicere, utrum ego ueridicus ſim, cum dico uim animæ illam, cuius eſt munus temere concupiſce-
re, ſiquid placeat, plerunque in amorem euadere inſanabilem, non corporum modo, quæ formoſa
ſint, ſiue rerum, quæ ad uenerem pertineant, ſed etiam edacitatis, explendique uentris, ac uinolen-
tiæ, itemque obſcœnitatum, quæ præter naturam patrantur: an & hæc & alia multa ex ijs, quæ hacte
nus a me dicta ſunt, mentiar. etenim, quæ adhuc de ira atque excandeſcentia dixi, eadem puta & de
alijs affectibus me dixiſſe, Primum quidem alij cuipiam permittendum eſſe, ut de ijs cognoſcat & iu-
dicet, non autem nobis ipſis. deinde non quoslibet eidem rei eſſe præficiendos, ſed ſeniores quoſpiã,
quos uniuerſi plane egregios ac frugi eſſe fateãtur: qui etiam propterea, quòd ab affectibus liberi ſint,
& interpretandi iuris & iudicandi munus ante nos ipſos diutius, illis uidelicet temporibus, quibus ip-
ſi nondum eramus, obtinuerint. deinde non oportere nos aduerſus eiuſmodi homines, quoties ali-
quod noſtrum peccatum protulerint, indignationis quidquam præ nobis ferre, ſed contra, agere po-
tius gratias. poſtremo ſingulis diebus ea, quæ ſuperius dicta ſunt, tibi ipſi reuocare in memoriam: at-
que hoc quidem præſtabit te ſæpius facere: quod ſi non poſſis tam ſæpe, at ſaltem matutinis horis ſem
D per ante, quàm quidquam eorum, quæ acturus ſis, aggrediaris, & ueſpertinis ante, quàm cubitum eas.
Ego ſane olim monita hæc, quæ quaſi Pythagora auctore circunferebantur, conſueui primum quidem
legere bis ſingulis diebus, poſt uero etiam ore enunciare. neq; enim ſatis eſt ab una ira duntaxat libe-
rum ſe præſtare, niſi etiam ſine omni edacitare, & nequitia, & uinolentia, & curioſitare, & inuidia purũ
te conſeruaueris. Alius igitur erat, qui noſtri periculum faceret ac percontaretur, nuncubi, ut canes
ſolent, uiſi eſſemus immoderatiſſime impleri cibis, uel more eorum, qui perpetuum febris ardorem pa
tiuntur, frigidam potionem inſatiabili auiditate exhaurire: an uero quemadmodum uiros & graues &
cultu ac reuerentia dignos deceat. Nam neque propter famem decet uehementer inſatiabiliterq; im-
pleri, neq; propter ſitim inſtar ſorbentium exhaurire totum calicem, multoq; minus ob edacitatem in
conſpectu omnium auidius uel placentam, uel aliud quidpiam ex delicatioribus obſonijs deuorare.
Sed in omnibus ijs item alij ſunt aduocandi, qui opem ferant, &, quidquid peccamus, obſeruent at-
que indicent. deinde ueto etiam ſine pædagogis ipſi nos ſeruemus, demusq; operam, ut omnibus unà
cœnantibus obſonij minus adſumamus, & a cibis gulam nimium irritantibus abſtineamus, moderate
interim ueſcentes ijs, quæ ſalubria ſunt. Progreſſu uero temporis ne reſpicere quidem te ad conui-
uantes uelim, quippe magnum non fuerit temperantius, quàm illos, comedere ac bibere. ſed, ſi te ip-
ſum hoc honore afficere decreuiſti, proſpice & cura, ut aliquando continentius hodie uiuas, quàm heri.

Hoc enim ſi feceris,ſenties te in dies ab ijs, quæ dixi,facilius abſtinere, ſenties etiam magnas animi tui E
lætitias, ſiquando re uera amator modeſtiæ temperantiæq; extiteris. ſic enim gaudet, quicunq; in ea
re proficit, cuius eſt amator. Ex quo fit, ut eos, qui compotationibus delectantur, tum ingenti uolu-
ptate affici uideamus, cum ſuos bibendo ſuperant compotores, & eos,qui uentri ſtudent, multitudine
ferculorum gaudere, quicunq; autem edaces ſunt ac palatum explere cupiunt, hos placentis, & edu-
lijs,tum quæ ad ſartaginem, tum quæ ad ollas pertinent, alijsq; item condimentis ſuauioribus lætari.
Noui etiam quoſdam, qui rei uenereæ copia exultarent, ſuperbiusq; ſe extollerent. Vt ergo illi &
exercent & ſectantur id, quod in ijs rebus ſummum eſt, quibus ſtudent, ſic nos item id ſtudere opor-
tet, quod in modeſtia ſit ſummum. Porrò autem, ſi hoc faciemus, non incaſtigatos quoſpiam ac diſ-
ſolutos nobis conferemus: nec ſatis eſſe putabimus, ſi plus,quàm illi, & continentiæ & modeſtiæ ade-
pti ſimus: ſed primum quidem eos, qui ijſdem rebus ſtudeant ſuperare conabimur, (pulcherrima enim
hæc eſt concertatio atque æmulatio) poſt uero etiam nos ipſos: ut uidelicet ex diuturna conſuetudine
ad hęc ipſa, quæ & ſaluberrima ſunt, & adiectu facillima, cum uoluptate feramur, memores ſemper
pulcherrimorum dictorum, quorũ uel hoc eſt in primis unum: delige optimum uitæ genus: id iucun-
dum efficiet conſuetudo. quem admodum ergo, cum te aduerſus iracundiam exerceri iubebam, tum
argumento uti poteras te profeciſſe, quòd non amplius te excandeſcentem cerneres, ita in ijs, quæ F
ad modeſtiam pertinent, hoc indicio intellige, quantum profeceris, quòd ne cupiditate quidem am-
plius rerum ſuauiſſimarum tangaris. ad modeſtiam autem una eſt uia per continentiam. hoc enim mo-
deſtus ſuperat continentem, quòd ille ne cupit quidem amplius titillantes palatum cibos ſiue ob lon-
gam conſuetudinem, ſiue ob continentiam: ueluti ipſum quoque rei nomen indicat. quod deductum
eſſe uidetur a continendis in ſe ipſo, nec permittendis longius abire cupiditatibus. Laborioſa autem
ab initio uia hæc eſt atq; aſpera, quemadmodum ceteræ item omnes honeſtorum ſtudiorum exercita-
tiones. Itaq;, ſiue pro uitio uirtutem uis habere, ſiue pro titillationibus corporis, animi tranquilli-
tatem, hac ratione teipſum exercere oportebit, ut per continentiam ad modeſtiam contendas. ſin
autem uel uirtutem deſpicere, uel titillari uis toto corpore, ratio tibi erit deſerenda: quæ, quamuis
ad uirtutem non hortetur, eſt tamen dux itineris ijs, qui aliqua exhortatione commoti ire ad illam
cœperint, quo uidelicet itinere quis conſequi illam poſſit. Cum autem ratio hæc noſtra ſit duplex,
una, qua ſe ipſum quiſque poſſit cognoſcere, altera, qua peccata, quæ cognouerimus, corrigamus,
nobis, ut de hac poſteriore diceremus, minime ab initio propoſitum eſt, ſed de priore, qua poſſimus
noſtra peccata cognoſcere. Quoniam uero, qui illam ingrediuntur, ipſi dignoſcere non poſſunt, in-
cipientibus quidẽ alios adhibemus inſpectores: eos uero ipſos, qui hanc rationem exerceant, quam- G
uis iam poſſint cognoſcere, a quibus & uitijs & affectibus liberati ſint, ignorare tamen non oportet
procul adhuc ab extremo illo ac fine, quem petunt, abeſſe. Siquidem, quod in uniuerſo dicere con-
ſueui, etiam hic dicam, cognitionem uidelicet ſui ipſius uno quidem modo eſſe omnium rerum dif-
ficillimam, altero autem facillimam. nam, ſiquis intus uelit cognoſcere, difficillimum id ſane eſt, at ſi
foris, non item.

De morum in pueris differentia, ac de bona ipſorum educatione, deq; inuidia deteſtanda. *Cap. 7.*

CEterum ego omnia hæc,& quæcunq; hactenus dicta ſunt,& quæcunq; poſthac dicenda, uolenti-
bus non grauatim impertio. &, cum alia quædam fortaſſe ſit uia, qua quis inſiſtens & honeſtus,
& probus euadere queat, ego tamen, ubi nam illa ſit, ignorans,hac ipſa, ex quo & uiuo & ſapio, ſum
uſus,eandemq; alijs abunde indicare non deſtiti,hortariq; ut contra ipſi quoq; aliquid afferrent, ac re-
ponerent, uiciſſimq; ſiquam aliam honeſtatis, probitatisq; uiam noſſent, docerent: nos autem, dum
aliam illam deſideramus,per hanc ipſam incedimus,quæ communis cunctis affectibus eſt,& ad cogno-
ſcendum & ad medendum. etenim & contentionis, & gloriæ, & principatus appetitio, animi plane
eſt affectus illis quidem minor, attamen ipſe quoq; affectus. De inuidia autem quid attinet dicere, cũ H
omnium uitiorum ſit fœdiſſimum? dico autem inuidiam, cum quis ex alienis bonis triſtitia afficitur. &
eſt omnis quidem triſtitia affectus,peſſima autem omnium inuidia,ſiue ea ſit inter affectus numeranda,
ſiue triſtitiæ ſpecies ſuo generi proxima. commune autem omnium remedium fuerit id, quod dictum
eſt. Quod enim & mala ſint,& fugienda,perſpicere operæprecium eſt in ijs hominibus, qui uehemen-
ter ab illis detinentur. In talibus enim turpitudo ipſa admodum perſpicua eſt. cur autem ipſi in nobis
ipſis nihil tale prorſus cernamus,cauſam putare oportet eam cæcitatem, qua afficimur uel ad id, quod
nos amat, uel ad id, quod ipſi amamus: nõ nulla ẽt eſſe,quæ nos fugiant propterea, ꝙ exigua ſint, & a
nobis negligantur, quæ tamẽ propter magnitudinem in alijs negligi non poſſint. Inuenire ergo opor-
tebit ſenem quempiam,qui illa poſſit inſpicere, rogareq; hunc,ut omnia nobis ſumma cum libertate in
dicet. deinde, ubi ille nobis aliquid dixerit, tum continuo illi magnas agere gratias. ubi uero ab illo
abierimus, tum diſpicere & conſiderare diligenter,quid ſit, noſq; ipſos tum,cũ ſoli ſumus, increpare,
conariq; affectum euellere, non uſq; adeo ſolum, ut ab alijs duntaxat uideamur, ſed ut ne radicẽ quidẽ
illius ullam in noſtro animo prorſus relinquamus. nam ex ijs, quæ ſic relinquuntur, ſolet aliquid rur-
ſus pullulare, dum id ipſum ab ipſa nequitia & prauitate irrigatur. Idcirco in nobis ipſis omnes ſingil-
latim affectus diligenter attendere ſcrutariq; oportet, quoſcunq; in amicis neceſſarijsque noſtris cer-
nimus,

A nimus,num aliquid tale in noſtro item animo deprehendi queat. excidendum quippe eſt, dum adhuc
pullulat,nec expectandum,dum creſcat,& fiat inſanabile. nam ceteros quidem omnes animi affectus
pleriq; deſpiciunt,tametſi,cum alios uident ab ijſdem teneri,contẽnunt: triſtitia uero ac moeror omni-
bus plane eſſe malum uidetur, ueluti labor in corpore. Ceterum olim quidam ex ijs adoleſcentibus,
qui mihi familiariſſimi erant, cum ſe in paruis commoueri negaſſet, poſtquam tamen id ſibi accidere
animaduertiſſet,ſummo mane ad me uenit,dicens ſe ſuper ea re totam illam noctem inſomnem duxiſ-
ſe,interimq; ſibi ueniſſe in mentem, ſe ne in maximis quidem rebus unquam æque turbatum fuiſſe, ac
in paruis eſſet. Itaq; uoluiſſe diſcere, quo id ſibi pacto eueniſſet, utrum ne ab aliquarum diſciplinarum
uſu, an uero ab ipſa natura talis extitiſſet. cui ego id reſpondi,quod uerum eſt ſcilicet naturam quidem
ipſam in puerili ætate ad uitam perficiendam in cunctis plurimum poſſe, ſecundo autẽ loco ſtudia exer-
citationesq; diſciplinarum. nam quòd naturæ noſtræ, ſiue ingenia plurimũ inter ſe differant, ex paſſim
* luſitantibus pueris facile intueri licet. Nam eorum alios ſemper hilares, alios ſemper triſtes inſpici-
mus: & alios quidem omnibus de rebus ad ridendum promptiſſimos, alios uero ex qualibet uel le-
uiſſima occaſione plorantes. ſunt item, quibus æqua omnia & communia placeant. ſunt, quos contra
rapere ac prædari delectet. alij etiam minimis quibuſq; de cauſis uehementiſſime excandeſcunt, ut &
B mordeant, & calcibus feriant tum lapides, tum ligna, ſicq; proximos ſe ulciſci putent, ſiquando ab il-
lis iniuriam accepiſſe arbitrentur. alij † ad ignoſcendum faciles ac mites, neq; iraſcentes, neq; ploran-
tes, niſi poſt magnam aliquam acceptam iniuriam. Hac de cauſa Eupolis Ariſtidem illum, qui dictus
eſt iuſtus, Niciæ interroganti,quonam modo iuſtus euaſiſſet, probe grauiterq; reſpondentem inducit,
naturæ quidem primum maximumq; munus fuiſſe, deinde uero ſe quoq; prompto animo naturam ſuã
adiuuiſſe. Non ſolum igitur ad moerorem atq; triſtitiam qualibet de cauſa propenſæ ſunt adoleſcentiũ
naturæ,ſed etiam ad excandeſcentiam,atq; ad ſuauiſſimorum ciborum appetentiam. de quo quidẽ uitij
genere,quod ad illos pertineat,ad hunc uſq; locũ, maxime ſum locutus. Ceterum,præter illa, quæ iam
dicta ſunt, licet aliquos puerorum impudentes intueri,aliquos autem uerecundos: item alios memori
natura præditos,alios immemores,alios præterea obliuioſos. nec non alij ſunt, qui prompte ac liben-
ter diſcendi cauſa laborem ferant: alij negligentes atq; ignaui. porrò ex illis ipſis, qui labores facile
tolerant,alij ſunt,qui cito efferantur lætitia, ſi quando laudentur: alij qui afficiantur pudore, ſimul atq;
a præceptore contẽni ſe uideant: alij uero qui terreantur uerberibus. idem autem,ſed contraria rõne,
de ignauis intellige. Itaq; ex illis, quæ pueris uident accidere homines uniuerſi, alios ſolent appellare
pudẽtes, alios impudentes: & eadẽ ratione alios ambitioſos & probos,alios improbos & honoris ne-
C gligentes, alios timidos, & alios uerberum contẽptores: aliasq; item illis appellationes, quæ naturis
ipſorum conueniant, imponunt. ſic etiam ex ijſdem pueris alios intuemur natura mendaces, alios ue-
ritatis amatores: multisq; præterea morum differentijs inter ſe diſtinctos: de quibus nunc dicendi lo-
cus non eſt,quod huic duntaxat inſtituto noſtro conueniat. nam eorum alij quidem bonã facillime di-
ſciplinam recipiunt, in alijs ea nullius momenti eſſe ſolet. neq; tamen ob hanc cauſam negligendi ſunt
pueri,ſed in optimis moribus nutriendi. nam, ſi natura illorum curationis ac diligentiæ bonitatem re-
cipiet, in uiros bonos opera noſtra euaſerint: ſin autem contra,noſtræ ſedulitatis utilitatem nullã per-
ceperint,quod tamen ad nos attinet, culpa in hoc noſtra nulla fuerit. Nam puerorum educatio ſimilis
quodam modo eſt curæ ac ſedulitati, qua in plantis arboribusq; alendis utimur. ſiquidẽ quamuis bo-
nus arborum ac plantarum ſator & cultor,nunquam tamen efficiet,ut rubus uuam ferat. neq; enim na
tura illius talem a principio ſuo perfectionem capere poteſt. rurſus uites, quæ, quod ad ipſas attinet,
fructũ ferre paratæ ſunt,ſi neglexeris,ſoliq; naturæ curandas reliqueris, aut multo deteriorẽ aut plane
nullũ edere fructũ animaduertes. idẽ in aĩalibus uſu ſolet uenire: equũ quippe ſi erudieris, ad multas
res utilẽ habebis: urſum uero quamuis olim manſuefeceris, nõ tamẽ perpetuo habitu talẽ poſſidebis.
uipera aũt & ſcorpius ne eo quidẽ uſq; ꝓgrediẽtur,ut mãſueſcere uideãtur. Ego igitur,cuiuſmodi ſim
D natura,nõ facile dixerim,nã ſe ip ſum cognoſcere uel ætatis maturæ uiris difficile eſt,nedũ pueris.

De Galeni educatione ac documentis,quæ illi a patre tradita ſunt. *Cap.* 8.

MIhi uero quadã ingenti felicitate contigit, ut patrem ab omni iracundia alienum, iuſtiſsimum,
frugaliſsimum, humaniſſimum haberem: at matrem uſq; adeo iracundam, ut etiam morderet
interdum ancillas, ſemper autem & uociferaretur & contenderet cum patre, & longe quidem odio-
ſius, quàm Xanthippe illa cum Socrate. Mihi itaq; intuenti bonitatem honeſtatemq; paternorum offi-
ciorum, quæ uitioſitatem maternorum affectuum in proximo collocatam quaſi e regione reſpiceret,
uenit in mentem cum illam amplecti & amare, tum uero hanc alteram fugere odioq; proſequi. Vt an-
tem in his ipſis maximam cernebam parentum meorum diſſimilitudinem, ſic item in hoc agnoſcebam
patrem meum quidem ex nullo damno dolorem concipere, matrem uero etiam ob res minimas oppi-
do quàm moeſtam euadere. porrò noſti tu quoque pueros, quæ uehementer attenderint, ea imitari
ſolitos: quæ autem iniucunde & cum moleſtia inſpexerint, ab his longe fugere conſueuiſſe. Di-
ſciplina igitur, quæ mihi ſub patre contigit, huiuſmodi fuit fere. ubi uero ætatis meæ annum quar-
tum decimum compleui, tum philoſophos audire coepi ciues noſtros. e quibus Philopatoris Stoici
diſcipulum quendam ſatis diu, Caium autem, qui diſciplinam Platonicam complexus fuerat, cum
is ocio a ſuis ciuibus priuaretur, a quibus ad negocia ciuitatis trahebatur,perexiguũ quoddam tempus

*Interpres ui detur, non τῶν παραβαλλομένων .i. cõparatis inuicem ſed τῶν παιζομένων legiſſe.

† ἀνεξίκακοι .i. patientes aut tolerantes malorum, uel æquo animo ferentes mala.

unus enim is putabatur in ciuitate, & iuſtus, & qui nullis pecunijs uinceretur: præterea omnibus & E
aditu facilis & manſuetus. eodem uero tempore alius quidam e ciuibus noſtris poſt longam peregri-
nationem domum redijt, Aſpaſij peripatetici diſcipulus: & poſt hunc alius ab Athenis Epicureus. quo-
rum omnium mea cauſa & uitam & diſciplinas explorabat pater, unà mecum ad illos aſſidue uentitans.
Porrò autem, quòd is plurimum ſe ipſum exercuerat in Geometria, & Arithmetica, & Architectura, &
Aſtronomia, uolebatq; doctorem ſimiliter linearibus illis uti demonſtrationibus, & per eas, quidquid
doceret, oſtendere, idcirco inquit, oportet in tuis iſtis honeſtatis ſapientiæq; præceptis ne minimã qui-
dem diſcrepantiam inueniri, qua ipſa a ſe ipſis diſcordent: quemadmodum ueteres quoq; omnes in hi-
ſce artibus ſeruauere, quarum Geometria Arithmeticaq; principem obtinent locum. Vt igitur non
procacem aut præcipitem eſſe oportet, ut te ipſum ab aliqua ſecta denomines, ſed longiſſimi temporis
ſpatio & diſcere illas, & de illis ferre iudicium, ſic omnes homines comprobant, confitenturq; etiã phi-
loſophi magno ſtudio quærenda eſſe hæc. Quare nunc iam tibi ea ſunt petenda æmulatione quadam,
& diſcenda, & digna, quæ a te augeantur, exiſtimanda, ut & iuſtitiam, & modeſtiam, & animi magnitu-
dinem, & prudentiam ex illis conſequare. laudant .n. has uirtutes cuncti, tametſi ſibi ipſis conſcij ſunt
nullam ſe earum habere: dant etiã operam pro uiribus, ut alijs uideantur & fortes, & modeſti, & iuſti,
& prudentes. unum illud eſt, quod, & ſi alijs non uideantur, tamen re uera eſſe ipſi magno ſtudio con- F
tendunt, ut mœroris uidelicet omnis ac triſtitiæ expertes ſint. quare huic a te rei in primis ſtudendum
eſt, cui omnes utiq; homines ſtudent, præq; oĩbus alijs uirtutibus unum hoc quærendum. Hæc igitur
ego, quæ a patre documenta accepi, in hunc uſq; diem ſeruaui, neq; meipſum ab ulla ſecta denominare
adhuc uolui. quæ ſane cum omni ſtudio omniq; diligentia explorata habeam, imperterritus atq; im-
motus ad ea omnia, quæ quotidie in uita accidunt, maneo, quemadmodum patrem quoq; manere tum
intuebar. ita neq; iactura neq; interitus rei cuiuſpiam, perturbatione me ulla afficiet. niſi forte id eue-
niat, ut omnia, quæcunq; poſſideo, amittam: hoc .n. nondum expertus ſum. Aſſuefecit porrò me pa-
ter etiam gloriam atq; honorem contemnere, ut unam ueritatem haberem in precio. uideo autẽ quoſ-
dam, cum ſe ab aliquo ſperni arbitrantur, aut cum pecunias aliquas amiſerunt, magno ſolere confici do
lore. qua ſane de cauſa, inquibat ille, nullo tu me unquàm mœrore affectum uidiſti. porrò nondum mi
hi talis pecuniarum amiſſio euenit, ut ex eo, quod relictum foret, corporis bonam ualetudinem curare
non poſſem: neq; ignominia aut contemptio, ut quiſpiam uiderit me de loco, qui mihi in meo ſenatu
attributus eſt, deturbatum. ſin uero alios, qui uituperent, alios rurſus, qui laudent, mihi contingit, ut au-
diam, his obijcere ſoleo, me putare eos, qui cupiunt omnes homines habere, qui laudent, illis eſſe ſimi-
les, qui uolunt omnia, quæcunq; ſunt, poſſidere. Itaq; uideor, inquibat, mihi ipſi, forteq; tibi item uide- G
bor nihil ad hũc uſq; diem eſſe perpeſſus, quod magni æſtimandum ſit, atq; ad hoc extremum ſine omni
mœrore ac triſtitia perueniſſe. nam nec omnibus unquam ſpoliatus ſum fortunis, nec ulla ignominia
ſum notatus. quòd ſi aut bos, aut equus, aut mancipium interijt, non tanti ſunt hæc, ut ad me perturbã-
dum idonea ſint, utpote cum egregie ſim memor eorum, quæ me pater monere ſolitus erat: qui uideli-
cet ſuadebat, ne ob ullam pecuniæ amiſſionẽ mœrore afficerer, quandiu, quæ reliqua eſſent, ad corpus
curandum ſuppeterent. hunc enim primum finem illis, quæ poſſiderentur, ſtatuebat, non eſurire, non
algere, non ſitim pati. quòd ſi cui plura, quàm horum uſus poſtulat, fuerint, ijs ſane utatur ad eas res
agendas, quæ honeſtæ ſint. mihi igitur adhuc tantus pecuniarum ſupereſt uſus, at eæ etiam ad eiuſmodi
actiones ſuppetant. Porrò haud me latet, inquibat ille, te fortunarũ plus duplo, quàm me, poſſidere, &
in noſtra ciuitate non mediocri honore præditum, uſq; adeo, ut, quænam mœroris tibi cauſa futura ſit,
nullam uideam præter cupiditatem inexplebilem. Ad hoc igitur unum exercitationis genus ſpectabã,
id ipſum in memoria habens, ſemperq; meditans & conſiderans, donec ita mihi perſuaſum eſt, quem-
admodum ex duplicato binario confici quaternarium.

De uitanda inſatiabilitate, quæ omnis mæſtitiæ, & mœroris eſt cauſa. *Cap. 9.*

ETenim conſideremus, inquit, per ocium, cuiuſmodi uitium ſit inſatiabilitas. huiuſce autem con- H
ſiderationis initium præbeat ea, quæ in cibis ſumendis uerſatur. Ipſum ergo hoc, quod eſt ultra,
quam ſatis ſit, progredi ueſcendo, inſatiabilitatem appellari aiunt. id autem, quod ſit ſatis, ipſa cibi in-
digentia metiuntur. cibo autem nulla alia de cauſa indigemus, niſi ut alamus corpus. nutriet uero cor
pus, ſi bene concoctus fuerit. bene autem concoquetur, ſi modicus. nam eum, qui nimius ſit, crudum
manere haud ignoramus. quod ipſum ſi uel ſemel eueniat, uſum eius corrumpi neceſſe eſt. nam, ſi ci-
borum crudorum mordacitate aluus cita uniuerſum excreuerit, * profuſio uocari id genus uitij ſolet. (* Διάῤῥοια id eſt profluuiũ.)
ex quo ſane ipſius cibi uſus corrumpitur. non .n. ita illum ſumimus, ut per inteſtina deferatur, ſed ut
ad omnes corporis partes applicetur. ſin autem eius diſtributio fiat, nec tamen ſit bene concoctus, ma-
lum intra uenas humorẽ creare ſolet. Quãdo igitur in corpore noſtro didiciſti, cuiuſmodi res ſit inſatia
bilitas, iã hoc relicto, ad animũ ipſum te confer, ibiq; illius naturã inſpice diligẽter, atq; in unoquoq; re
rũ genere contẽplare, ſumpto ab ijs, quæ poſſidentur, initio. In his igitur multa ſunt, quæ non recte tãto
cum ſtudio appetuntur, cuiuſmodi ſunt Vniones, & Sardonyches, itemq; lapides alij omnes: cuiuſmo
di item eſt ornatus, quem fœminæ, ut magnum quiddam, geſtant, ijs ancillis quæ ab ipſis dum in-
cedunt, pendent. huius generis ſunt ueſtimenta aut ex auro contexta, aut ſuperuacuum aliquod o-
pus habentia, aut quæ, ut confici poſſint, materia indigent ex longinquis regionibus importata, qua-

A lia ſunt, quæ Serica uocantur. Porrò alia ſunt ex ijs, quæ poſſidentur, quæ ad ſeruandam bonam corpo-
ris ualetudinem maxime conducunt. & hæc quidem ſatis decenter appetere parareq; poſſumus. horũ
prima ſunt ea, quibus & alimur, & ueſtimur, & calceamur. quibus adde illud, in quo habitamus. in eo-
dem genere habentur, quæ ægrotantibus utilia ſunt. uerum non nulla & utriſq; conducunt, & bene ui
delicet ualentibus, & ægrotantibus, cuiuſmodi eſt oleum. horumq; alia ſunt eiuſmodi, ut maiorem, alia
ut minorem corporibus hominum afferant utilitatem. itaq; iam nunc & multitudinis & poſſeſſionis
eorum finem ſeu modum te planiſſime inſpexiſſe arbitror. nam, quemadmodum unius cubiti calcea-
mentum, quatenus ad ipſum finem ſpectat, inutile eſt, ita & plura duobus habere calceamenta, ut quin-
que aut decẽ alienum ab uſu. alia. n. illa omnino ſuperſunt: uſu autem duorum contenti eſſe debemus.
ſic duplicem quoq; ueſtem habere ſit ſatis, & mancipia, & ſupellectilem. Apud nos autem, inquibat il-
le, non ſolum ueſtis eſt amplior, quàm duplex, ſed & famuli, & uaſa: & omnia omnino, quæ poſ-
ſidemus, ampliora duplicibus. Prouentum enim ex rebus noſtris multo maiorem capimus, quàm ut uni
corporis ualetudini inſeruiatur. At enim ex iſtis, qui uoluptarium uitæ genus, quod ſequerentur, elege-
runt, non nullos uideo non duplo modo aut triplo, quàm nos, amplius impendentes, ſed & quinque &
decem & triginta partibus ampliorem ſumptum facientes. Eſt porrò alius quidam, quem tali uictu utẽ-
B tem intueor, quali ego utor, rurſusq; mœrentem ac dolentem, ut ego: cui tamen nõ ſingulis annis ſimi-
liter res familiaris augetur. Nam, quod ad nos attinet, decima fortaſſe prouentuum noſtrorum pars
impenditur, reliquæ uero partes nouem ſubſtantiæ ipſi adijciuntur: attamen uideo te ne in res quidem
egregias inſumere, quidquam audere, non in coemptionem comparationemq; librorum, non in eos,
qui ſcribant, exercendos, ſiue notis & ſignis id faciant, ut citius, ſiue exquiſitis figuris, ut pulchrius: ſicut
ne in eos quidem, qui emendate recteq; legant. Ac ne impertientem quidem alijs quidquam te uideo,
uti tu me uidere potes, nunc ſeruis in ueſtimenta, nunc alijs quibuſpiam ad alimoniam, aut ad ualetudi-
nis curationem: ſunt etiam, qui me uiderint quorundam æs alienum diſſoluere. Ego igitur, quencunq;
mihi pater prouentum reliquit, eum omnem relinquo: qui ex eo neq; quidquam, quod superuacuum
uiſum ſit, repoſui, neq; theſaurum ullum congeſſi, neq; multis partibus amplius, quàm impenderim,
quidquam recondidi: tamen remittentem me ac relaxantem curas ſæpius haud negaueris, ſicut ipſe fa-
teris nunquam me tibi uiſum mœrore ullo affectum. Nunquid igitur potes triſtitiæ tuæ cauſam inſpi-
cere, an & illius nomen audire a me cupis? iam ne iſtud quoq; tibi fieri uis? Scito igitur omnis triſtitiæ
ac mœroris unam eſſe cauſam eam quam modo inſatiabilitatem noſtri, modo auiditatem inexplebilem
uocant ex eo quòd cupiditates habeant homines, quæ neq; ſatiari neq; expleri poſſint. Semper enim
C concupiſcunt ij, qui rerum præſentium inexplebiles ſunt. Proinde, ſi duplum quidpiam habent, tri-
plum ilico ſtudent acquirere: ſin triplum habeant, quadruplũ appetere incipiunt. Atq; hoc pacto nun-
quam ad eos ſpectant, qui pauciora poſſident, ſemper autem ad eos, qui plura, & hos ipſos ſuperare co-
nantur, hisq; ipſis plura habere cupiunt. Tu igitur, inquibat ille, ſi hoc modo ciues omnes noſtros con-
ſideraueris, non multos te ipſo ditiores inuenies. quare facile ceteris, qui ſuperſunt, omnibus eris opu-
lentior, enim uero, ꝙ ſeruis ipſis, haud dubium eſt: porrò his adde tam multas mulieres. Si igitur hi ci-
ues nobis ſint numero quadraginta millia, atq; ita tu additis illorum mulieribus & ſeruis, ſummam fece
ris, inuenies teipſum haud inficiantem, centum & uiginti millibus hominum ditiorẽ, attamen hos quo-
que omnino oẽs uolentẽ ſuperare, ſtudentemq; in ipſis diuitijs fieri omni ratione ditiſſimum. Atqui
multo ſatius eſt ciues in eo ceteris antecellere, quòd ijs, quæ nunc habeat, ſit contentus: quæ quidem
res in te eſt. Diuitijs uero præſtare non uirtutis, ſed fortunæ eſt munus, quæ & ſeruos & libertos facit
plerunq; nobis, qui generoſi & nobiles appellamur, ditiores. At uero tu etiam, ſi quantum optas, aſſe-
quare, hoc eſt, ut plus uniuerſis ciuibus poſſideas, nõ tamen ſatis ſis habiturus: ſed ilico circumſpicies,
num quis in alia ciuitate ſit ditior. Quòd ſi etiam in hoc fortunam tibi propitiam obſequentemq; ha-
bueris, tum tu ad alias progredieris nationes, & ijs, quos apud illas opulentos offenderis, fieri ſtudebis
D opulentior. Quare nunquam tu ſane omnibus ditior, ſed propter immenſas cupiditates ſemper futurus
es pauper. Quòd ſi ipſo uſu rerum metieris id, quod menſuræ moduloq; tuo reſpondeat, iam teipſum
unum ex diuitibus numeraueris, aut ſaltem ex ijs, qui eo, quod opus eſt, abundent. Ego igitur in nume-
ro horum meipſum colloco, licet, quàm tu, pauciora poſſideam. Quocirca, ſi tibi ipſi ad hunc modum
perſuaſeris, nulla te unquã triſtitia afficiet, ſiquid ex tuis rebus perierit: eriſq;, quatenus ad rationem
pecuniariam ſpectat, beatus, utpote cum ob pecunias triſtior futurus non ſis. Quòd ſi etiam illam, quæ
ad honores appetendos pertinet, inſatiabilitatem eieceris, hac quoq; in parte iucunde ac ſine moleſtia
uitam deges. ſin autem tibi non ſatis fuerit honorari ab ijs, qui tua conſuetudine utantur, ſed uelis ab
omnibus omnino, qui ſunt in ciuitate, laudari, etiam ab ijs ſcilicet, a quibus ignoraris prorſus, fortaſſe
primum quidem ab ijs ipſis cognoſci uoles, tum autem, ubi cognitus fueris, honorari: at hoc quidem
uelle cognoſci ab omnibus, ab immenſa quadã glorię cupiditate proficiſcitur: illud autẽ, quod eſt uelle
honorari, ab inani plane ſtultaq; ambitione. Quocirca tibi neceſſe erit, ut nũc pecunijs quęrendis inui-
gilanti, ita tunc ad gloriæ honoriſq; ſtudium cupidinem intendẽti, ob illos, qui, cum plures ſint, te neq;
cognoſcẽt, neq; honorabunt, maiore, quàm nunc, affici triſtitia. Si igitᷣ hęc comperta habebimus, & in
his nos ipſos aſſidue exercebimus, ſine omni moleſtia uiuemus. At quo pacto exercebimus? nẽpe ſi co
gnitum habuerimus, utrum recte ſit dictum, inſatiabilitatem uitium eſſe animi peſſimum. Funda-

mentum enim quoddam hoc eſt omnium cupiditatum, pecuniæ, gloriæ, honorum, principatus, conten- E
tionis. Primum igitur ſemper in promptu habere oportet præceptum illud atq; inſtitutum, quo iube-
mur eo, quod adeſt, contenti eſſe, annexum ei uidelicet atque adhærens, quod de inſatiabilitate dictum
eſt. Quicunq; enim odio proſequetur animum inſatiabilem, is eum protinus diliget atq; amplexabitur,
qui ſit paruo contentus. Si igitur hoc ſolo conſtat ipſum omni mœrore ac triſtitia carere, iamq; hoc
ipſum uniuerſum penes nos ipſos habetur, illud conſequens fuerit, ut penes nos ſit uiuere ſine mœro-
re, ſi modo in promptu habeamus, quod de animo tum inſatiabili tum frugi præceptum eſt, ac per hoc
ipſum præceptum ſingulis diebus in ſingulis huiuſce operis partibus nos ipſos exerceamus: quod qui-
dem cum ceteris ex puerili diſciplina contingat alijs, illis, quibus in hoc fortuna non fauerit, ſero tan-
dem ea ratione, quam expoſui, continget. Quis enim eſt, qui nolit omnem ætatem ducere ſine triſtitia?
aut quis non hoc omnibus diuitijs præpoſuerit, quæ & facile auferri poſſunt, & ſceleribus nō nunquam
redundant?

De comparanda animi libertate, ac de gratia obiurgatoribus habenda. *Cap. 10.*

EGo igitur & hæc, & alia multa tum illi, tum alijs deinceps multis recenſebam: quibus omnibus illi
co ēt perſuadebam: Vtilitatem tamen eam, quæ ex poſterioribus capitur, ſero capientes pauciſſi-
mos quoſdam uidi. Pleriq; .n. uſq; adeo animi ſui affectus auxerunt, ut iam inde inſanabiles exiſtant. F
At, ſiquis modicis adhuc perturbationibus inſeruit, poteſtq; aliquid eorum, quæ prius dicta ſunt, in-
telligere, ubi ſibi inſpectorem quendam ac pædagogum appoſuerit, qui ſe, ut antea dixi, in ſingulis
rebus alias moneat, alias obiurget, alias etiam adhortetur & compellat ad ea, quæ præclariora ſunt,
capeſſenda, ac ſeipſum eorum, quæ & dicit & monet, præbeat exemplum, is ſane poterit & liberum
& egregium ſibi animum ratione comparare. Etenim turpe eſt libertatem eam, quæ humanis legibus
accepta refertur, maximi facere, eam autem, quæ & uere, & natura ipſa eſt libertas, non omni ſtu-
dio petere, ſed inhoneſtis atq; impuris ac tyrannicis dominis ſeruire, lucris uidelicet, ac minutiſſimis
quibusq; pecuniarijs rationibus, & cupiditatibus tum principatus, tum gloriæ, tum honoris. Quorum
ſane omnium matrem ego haud dubitauerim dicere inſatiabilitatem habendi. Quis igitur talem in ani-
mo peſtem habens poſſit unquam aut honeſtus aut probus euadere? Aut cur non mille mortibus ſit
dignus, qui non toto animo oderit talem turpitudinem? Porrò autem hanc ipſam multo magis & odiſ-
ſe & fugere debent adoleſcentes, qui ſe ſaluos eſſe uelint: qui ſi forte initio aſſueuerint pecuniam inſa-
tiabiliter cupere, fieri iam ultra non poterit, ut, cum ad annum quadrageſimum peruenerint, ſeipſos
recuperent: ſed pone, ſi magis placet, quinquageſimum, nequis nos, ut inhumanos, redarguat, ſicu-
ti quendam audiui dicere, qui aiebat homines quidem non paucos uinci ſolere gula, uenere, gloria, G
honore, ſe uero, qui diues eſſet, una re tantum, quòd nullius ſui uoti compos fieret. Nam is, cum
ſatis diu me ſingulis diebus lætum hilaremq; uidiſſet, ipſe interim male animo affectus, rogauit, ut do-
cerem, quid ſibi eſſet faciendum, ne tangeretur triſtitia. Cui cum ego reſpondiſſem longiore annorum
ſpatio eſſe opus ad eorum uitiorum correctionem, quæ ipſe in animo ſuo ad hunc uſq; diem aluiſſet,
uociferans, nihil te, inquit, unquam uidi inhumanius: quaſi ego uidelicet, qui poſſem, ſi modo eniti
uellem, ipſum quàm citiſſime ab omni triſtitia liberare, hoc ſic illi beneficium inuiderem. Cum tamen
huic uni ex omnibus diſciplinis nemo ex ijs, ad quos ipſa pertineat, inuidere poſſit. Nobis quippe ex
pedit omnes homines, quibus cum conſueſcimus, omni animi perturbatione uacare, neq; aut gloriæ,
aut, ſiqua alia res eſt gloriæ ſimilis, eius cupiditate animum gerere deformatum. Quanto enim hi me-
liores fuerint, tanto nobis amici utiliores exiſtent. Rurſus igitur ad eum reuerſus, qui ſe in uerum ſtu-
deat uirum euadere, uiam quandam communem ad omnia animi noſtri bona monſtrabo. Oportet .n.
eum, qui alteri præſit ad corrigendum, initio quidem intento eſſe animo ad ſingula, quæ ab illo geren-
tur, cui ſit indicaturus, quid ab ipſo negligatur. Eſt enim interdum definitu difficile in ipſis actionibus
id, quod in re familiari ex minutiſſima quadam ratione geritur. Quare hoc ipſum nullo modo præfi-
niri poteſt ei, qui nunc primum incipiat auaritię morbum excidere. Porrò, quemadmodum in hoc H
uirtus uitio proxima eſt, ita, dum ambitionem excidere uolumus, uirtuti ilico finitimum uitium of-
fendimus. Ceterum, quorum animi ſuapte natura ad honeſtatem probitatemq; feruntur, hi neuti-
quam pudore affici ſolent, ſi, cum ipſi iuuenes ſint, ſeruariq; poſſint, alios habeant, qui ſua ipſorum
peccata inſpiciant, atque obſeruent, ætate ſcilicet prouectos homines, qui in omni uita ſua clariſſimū
liberæ mentis ſpecimen dederint: quibus quidem increpantibus neq; reſiſtere, neq; infenſos eſſe par-
eſt, ſed habere gratiam: quin etiam eoſdem rogare oportet ſemper, ut uera dicant: & id ipſum ubi co-
gnitum habuerint, tum conari, ſi non ingentes illas portiones, at ſaltem minutas atq; exiguas de grā-
di illa ſumma affectuum ac uitiorum excidere: tametſi initio perquàm arduum hoc, & cum magno la-
bore magnaq; infelicitate fieri uidebitur. Scire .n. eos oportet progreſſu temporis non ſimiliter idem
habituros difficile. Quo .n. maius rationalis noſtri animi pars in huiuſcemodi exercitationibus ac ſtu-
dijs incrementū accipiet, (quatenus uidelicet ſuperabuntur minuenturq; uitia) eo facilius obſequiū
ac perfectiorem obedientiam obtinebit. Nam, cum ea, quæ maxima ſunt, ratio nondum exercitata ſu-
perauerit, haud dubium eſt, quin, ubi duplicem excellētiam ſpatio tēporis adepta ſit, facilius ſit ſupera-
tura. etenim ex ijs, in quibus ipſa ſe exercuerit, multo exiſtet generoſior, quàm prius, ſicq; etiam illis,
quæ minora aliquanto euaſerint, abunde ſufficiet. Porrò ad futuri temporis ſpem uel alterum horum

A duntaxat ſatis eſſe poterat. Quocirca ipſius exercitationis initio terreri non oportebat eum, qui in ipſa affectuum curatione parum ſe proficere ſentiret. Progrediente enim tempore magis proficiet, ſi modo æquo animo pergat audire eum, a quo uere ametur, dicentem ſibi, quæ ſint ea, in quibus peccet, uelitque non uideri tantum, ſed etiam re ipſa exiſtere & egregius & frugi. Hactenus igitur de ratione & cognoſcendorum; & curandorum animi affectuum dictum ſit: deinceps autem ſequitur, ut de peccatis ipſis dicatur.

GALENI LIBER DE CVIVSQVE ANIMI PECCATORVM COGNITIONE, ET CVRATIONE.

Io. Baptiſta Raſario, medico, Nouarienſi, interprete.

Quid peccatum ſit, quotq; modis committatur: & peccata ratione quadam corrigi oportere. Cap. I.

B QVEMADMODVM cuiuſque animi perturbationes cognoſcantur, & curentur, eſt a nobis uia & ratio ſuperiore libro explicata. deinceps ſequitur, ut de peccatis dicendum eſſe uideatur. ac nunc quoque initium ſumo, quod omnes, licet operibus non confirment, optimum tamen eſſe confitentur. exponã etiã, quidnam peccatum homines uocent. ut in progreſſu orationis nullus ambiguitati locus relinquatur: oſtendamq; Græcos omnes ἁμάρτημα, hoc eſt peccatum appellare conſueſſe, ut modo ea indicent, quæ non recto iudicio geruntur ut hoc ad eam ſolum animi partem, quæ rationis eſt particeps, referatur: modo plura complectantur, ut etiam animi facultatem rationis expertem attingat.

MVLTA DESIDERANTVR.

quid autem peccati conſenſus ſit, inter omnes conſtat, quid infirmus conſenſus, non patet: quidam .n. eſſe melius duxerunt, hunc infirmum inter uirtutem uitiumq; conſenſum conſtitui: porrò infirmũ conſenſum uocant, cum nondum ita nobis opinionem quampiam ueram eſſe perſuaſimus, quemadmodũ ſcimus, in utraq; manu quinos fere digitos inueniri, & ex bis binis effici quaternos. fortaſſe autem ſe-
C nem inuenies, qui ætatem in ueris peccatis conſumpſerit, alicui demonſtrationẽ e ſcientia ductam afferenti, infirme aſſentiri. geometrica aũt ſcientia de ijs, quæ Euclides in lib. elementorũ oſtendit, talis eſt, qualis eſt partiũ, ut bis duo, quatuor eſſe. eandẽ quoq; ſcientiã ipſe habet eorũ, quæ deinceps docet, quæ ad præcepta globorum, & omnium, quæ per illa præcepta reſoluuntur, ut de figuris † linearum; deque gnomonicis. quare ſi quis parum in his ambigat, neq; proprium eis conſenſum adhibeat, quam comprehenſionem quidam nominant, hoc, ut geometræ, peccatum eſſe, quiſpiam conceſſerit. at eius, qui peccat in uita, eius peruerſæ, falſæque opiniones in bonis, malisque cognoſcendis, poſſidendis, & fugiendis uerſantur: cuiuſque aſſenſus aut procliuis eſt, aut infirmus. hic iam periculum imminet, ne paruum ſimul, & maximum peccatum admittatur, ſi falſæ de bonis & malis opinioni aſſenſum præbeamus. ut autem ab academicis, pyroneisque philoſophis proditum eſt, qui negant ullam demonſtrationem a ſcientia profectam haberi a nobis poſſe eorum, quæ peruestigamus, omnes, quos modo de re aliqua conſenſus habemus, ſunt temerarij: ijdemque eſſe etiam falſi poſſunt: cumq; philoſophorũ de bonis, de malisq; ſentẽtiæ diſcordes inter ſe ſint, aiunt eas oẽs ueras eſſe nullo modo poſſe: nihil tñ fortaſſe obſtare, cur nõ falſæ oẽs ſint: ut neq; uoluptatẽ eſſe in bonis, neq; perturbationũ uacuitatem, neq; uirtutẽ, neq; actionẽ ex uirtute, neq; aliud quicquam eorum, quæ philoſophi cenſuerunt:
D qui igitur uitam ſine peccatis traducere in animo habet, in primis perſpiciat, illius ne ignotæ rei, quam cupit inuenire, ſit, nec ne demonſtratio. atq; id quidem non ſolum obiter, ſed longo temporis ſpatio cũ ueraciſſimis hominibus, naturaliq; ſcientia præditis, & exercitatis in ijs contemplationibus, quæ in ratione uerſantur, qualis demonſtratiua methodus eſt, diligenter perpendere. deinde autẽ, cum quiſpiã a ſe inuentã ſibi perſuaſerit, is diu ſeſe poſtea exerceat prius, quàm ad maximas res inueſtigandas animum adhibeat: ut, exempli cauſa, quodnã ſit illud bonũ, quod & uitæ extremum nominant, quod nos poſſidẽtes, aut felicitate, aut beatitudine, aut quouis alio uocabulo appellare quiſpiã uelit, perfruimur.

† v. lib. habet [illegible] .i. de conis.

Quot incommodis circumueniantur, qui bona & mala, quæ in uita contingunt, nulla uera methodo æſtimãt. Cap. 2.

AC per deos, q res maximas inueſtigare conãtur, prius, quàm ſe demõſtratiuã methodũ inueniſſe exiſtimẽt, non ne ſunt perſpicue temerarij? mea quidẽ ſentẽtia, uel maxime: nihil.n. differũt ab ijs, qui priusq̃ ſciãt ſe in numerorũ ſciẽtia plane eſſe exercitatos, aliquid de ſubducẽdis rõnibus, deq; arithmeticis præceptis proferre in mediũ audent. ut igitur hos perſæpe decipi neceſſe eſt, ita quicunq; demõſtrare aliquid aggrediuntur prius q̃ in demonſtrãdi rõne ſe exercuetint, ij non incidere in errores non poſſunt. ceterũ inueniri hoĩes, qui falſis rõnibus aliq̃d perſuadeãt, eſt ex ſectarũ multitudine perſpicuũ. hoc aũt illos uere perſuadere nõ potuiſſe, niſi ſimilitudo quædã interceſſiſſet, eſt nemini dubiũ: neq; par eſt exiſtimare, hãc ſimilitudinẽ eſſe perexiguã. alioqui.n. facillime deprehẽſa eſſet, nec lõgo tẽporis ſpa

tio , idq; nedum a præclaris uiris, ſed ēt a uulgaribus reprehenſa. itaque quod in medicina contingere E
Hippocrates affirmauit,idē in philoſophia euenire ꝓſpicimus ; ſcripſit enim Hippocrates,ſimilitudines
in cauſa eſſe , cur medici nobiliſſimi in errores,difficultateſque incidant : ut non ſolum plebei , ſed inſi-
gnes etiam & præſtantes in medicina uiri ob ſimilitudines in errorem inducantur. quare non eſt etiam
alienum ſimilitudines in philoſophia erroris, dubitationiſq; cauſam præclaris uiris afferre . ſimilitudi-
nes autem geminorum familiares facile internoſcunt,non familiares uero,non item . ſimili quoq; mo-
do rationū ſimilitudines agnoſcere non poſſunt ij , q̨ non diu , multumq; & quotidie in rationibus ſunt
uerſati:ut etiam gemini fratres nō dignoſcuntur ab ijs,qui neque ſimul uiuunt, neq; eorū conſuetudine
utuntur.atq; hoc unum primum,maximumq; peccatū eſt,qui aliquid eorum, quæ uitam humanā attin-
gunt,temere pronunciant;bonūq; & malū ex amore ſui,aut opinione ſapientiæ,aut arrogantia, aut am
bitione ſtatuunt.ſunt enim,qui ſe recte opinari,in animū ſibi induxerūt:ſunt etiā, qui honoris, aut præ-
textus alicuius gratia ea uicinis perſuadeant,de quibus ipſi quid conſtituant,non habent.peccant ſcili-
cet utriq;:ac ſecundi quidem id ipſum intelligentes;quorum uitium ex animi perturbatione oritur : pri
mi uero,ignari:eorumque error proprie peccatum dicetur.cum his igitur bene actum erit,ſi Aeſopi mā
ticarum memores,ſuas opiniones alijs perpendendas permiſerint: non tamen talibus hominibus, qua
les ipſi ſunt:non modo in demonſtrandi rationibus non uerſati, ſed omnium aliarum diſciplinarum im F
periti,ut geometriæ,arithmeticæ,aſtronomiæ,artis diſſerendi, & ædificandi,a quibus exacui animus ſo
let.quidam rhetorum,neque(quod maxime in promptu eſt)grammaticorum ſunt eruditi doctrina:ſed
adeo dicendi rationis ignari,ut ne ea quidem,quæ a me dicuntur, intelligant . quod cum ego perſpexe
rim, cum quidpiam dixi,ab eis peto,orationem meam ut repetant:tunc re uera,ut aſini lyram,ita appa
ret ipſos nihil penitus eorum,quæ dixerim percepiſſe.adeo tamen audaces,arrogantesque ſunt,ut irriſi
ab ijs,qui literas didicerunt,quod,quæ audierunt,recitare non poſſint,nullo pudore ſuffundantur: ſeq;
uerum ſcire,diſciplinis eruditos fruſtra tempus in illis conſumpſiſſe , opinentur. ego tamen non incidi
in hunc ſermonem,quod ſperem,me illis eſſe utilitatem allaturum:cum plerique eorum,etiam ſi maxi-
me uelint,hinc ullum ferre fructum non queant:quando ita ætate proceſſerunt , ut iam non ſint ad diſci
plinam capeſſendam idonei.at quicunque ſuapte natura eſt intelligēs , & eatenus primis rudimentis eſt
imbutus,quatenus maxime poſſit,quæ audiuit,ſtatim ore enunciare;aut ſi id non queat,perſcribere ua-
leat,is,ſi modo ueritatis omnino amator ſit , noſtrum hunc ſermonem ſibi adiumento fore, plane ſciat.
tota autem uis in hoc, præter illud, eſt poſita , ut primum ſit hanc ad rem a natura informatus : deinde
ut optima ſit educatione inſtitutus.at qui neque ad ueritatem eſt natus & in ſtudijs prauis,& flagitioſis
eſt educatus,is neque ſua ſponte , neq; aliorum cohortatione, ad ueritatem amplexandam ullo unquā G
pacto impelletur. quam ob rem ego quoque nunquam profeſſus ſum,me huiuſmodi homini opem eſſe
laturum:ſed,ut modo narrabam,ueritatis amico dabo operam pro uirili parte, ut uiam illam commons-
ſtrem,quam in tota uita mea peruestigaui: eamque ſolam eſſe, quam deinceps memorabo , perſuaſum
habeo.

Quomodo uera methodus dignoſcatur,& quid inter eos,qui ea utuntur, & imperitos , falſiſque ſectis addictos interſit. Cap. 3.

EGo uero cenſeo , ut retuli , ut qui illi didicerunt , quæ de methodo demonſtratiua maiores noſtri
ſcripta reliquerunt,alijs in rebus prius periculum faciāt,num re uera inuenerint quidpiam eorum
de quibus erat inſtituta quæſtio.& huiuſmodi rerum naturam eſſe, ut ſuos inuentores teſtari ſatis que-
at:ut exempli cauſa,in hoc,datam rectam:aut , conſtitutas partes diuidere . fortaſſe , qui penitus ignari
ſunt,quid dicatur,non aſſequuntur. ego uero perinde,ac ſi omnes adeſſent,clarius conabor eloqui.re-
ctam datam oratio noſtra ſignificat,quæ in aliquo plano exquiſite æquali propoſita ſit : conſtitutas ue-
ro partes,ad arbitrium eius , qui præſumit, ſi quis propoſitā rectam in quinque partes æquales, aut ſe-
ptem,aut uiginti,aut cētum diuidi iubeat:nam ſi methodū unam inueneris,aut ab alio edoctus, ea uſus
fueris,& in quot partes uelis,propoſitam rectam lineā diſtribues,ipſa res tibi afferet teſtimonium:om- H
neſque particulæ ita diuiſæ inter ſe * æquales accurate uidebuntur:omneſq; hæ quæſtiones ex ijs , quæ
euidenter apparent,firmiter inuentæ:ut cum iubemur,dato quadrato,circulum deſcribere:itemq; dato
circulo,quadratū deſcribere,aut inſcribere. ꝑterea dato pētagono,quadrato æqualibus lateribus æqua
libusq; angulis,circulū deſcribere: propterea quod ſi quis hæc ſingula methodo,quā didicit deſcribat,
ſtatim quod quærebatur,inuentum eſſe,res ipſa teſtabitur.utrum uero genitus,an ingenitus mūdus ſit,
non iam teſtis eſſe res ipſa poteſt:ſicut neque etiam, utrum finita, an infinita ſit uniuerſitas : nec quātus
undarum ſit numerus: nullius.n.huiuſmodi quæſtionis iudiciū ducitur a re , quæ inuenta eſſe uideatur ;
quemadmodum,ſi quis mandet,ut in circulo formam duodenûm laterum æqualium,rectorumque an-
gulorum deſcribas,id ſtatim peregeris:nam & inſcripta, & circumſcripta forma euidēter apparet, ſicut
circulus in hac ipſa multorū angulorum forma intus,circumque deſcriptus uidetur. demonſtratiua igi
tur methodus inuenta nos ad id,de quo quæritur,perducit: noſque euidens a re teſtimoniū accipimus:
indeque non mediocres probationes ueritatis elicimus, ut in ijs etiam , quæ teſtari id ipſum euidenter
ualeant ea cum fiducia interdum utamur.ceterum mea ſententia eſt,non eſſe in maximis rebus pericu-
lum ſtatim faciendum.ſin quæ ad beatam uitam perducunt,maxima ſint, in quadam materia prius exer
ceri par eſt,quæ coarguat errorem eorum,qui,quod quærebant, falſo putant inueniſſe : teſtimonioque

A ſit ijs, qui re uera compererint. talis methodus in geometria, arithmetica, arte ſupputandi, aſtronomia,
& arte architectorum inuenitur. nomine autem artis architectorum intelligi uolo horologiorum, cle-
pſydrarum, hydrocopiarum, machinamentorumq; omnium deſcriptiones, quibus etiam quæ ſpirabi-
lia uocant, continentur. hæc omnia ſuis inuẽtoribus teſtimonio ſunt, ut in aſtronomia uſu uenit: in qua
judicium, confirmatio, ac teſtimonium ab euidentibus ducitur: euidenter enim apparent Solis, Lunæq;
defectiones, & quæcunque in fixis, uagisq; ſtellis uidentur. hac autem oratione quaſi morderi animum
eorum, qui ætate adeo prouecta ſunt, ut non iam multum temporis ſit relictum, in quo demonſtratiuã
methodum ijs in rebus exerceant, quæ ueritatem ipſius atteſtari euidenter poſſint: conſtare arbitror.
etenim uel ſui amore, uel opinione ſapientiæ, uel ambitione, uel gloriæ ſtudio, uel arrogantia, uel auari
tia ducti, quidam ſibi ipſis, quidam ceteris ſe certo aliquid ſcire perſuadent. quam ob rem haud mirabi-
le eſt, in ſuis quenq; ſcholis hæc ſuis probare auditoribus: quorum alij aſinino ingenio ſunt, alij acri illi
quidem, ſed tamen in primis diſciplinis non exercitato: expedit enim, opinor, ijs arrogantibus magi-
ſtris tales habere diſcipulos: quando qui ſuapte natura intelligens, & in diſciplinis eſt antea uerſatus,
eos ſtatim contemnit, ut ego, cum adhuc adoleſcens eſſem, multos magiſtros deſpexi, qui repugnantia
quædam ijs, quæ eſſent in geometria per ſcientiam demonſtrata, pronunciare audebant, neq; unquam
B ſimulachrum demonſtrationis cognouerant. quocirca ſi is, qui ueritatem perſcrutaturus eſt, arrogan-
tiam, amorem ſui, ambitionem, gloriæ ſtudium, opinionem ſapientiæ, uanamq; gloriam & auaritiam
abijciat, ad eam tandem perueniet, non menſibus quidem, ſed multis poſt annis, cum ſeſe antea exer-
cuerit, & decreta, quæ ad beatam, miſeramq; uitam perducere poſſunt, diligenter perquiſiuerit. eum au
tem, qui perturbationibus quibuſdam, quas memoraui, oppreſſus, furore correptus eſt, ad tam longam
uiam eſſe pigrum conſpicio. illos odi, qui inſidiatorem, calumniatoremq; conſtituunt: ſolent enim ſuos
diſcipulos hiſce uitijs inficere, ut huic noſtro ſermoni aures nunquam ſint æquo animo adhibituri. eſt
autem præceptori quàm facillimum ſeuero uultu uerba facienti, imperitis adoleſcentibus perſuadere
expeditiſſimam eſſe ad ſapientiam uiam, quam ij, qui Cynici dicti ſunt, commonſtrarunt: ſiquidem illi
ſuis inſtitutis breuem ad uirtutem uiam oſtendi profitentur. quidam tamen ipſorum hanc ſententiam
coarguunt, ac cynicam philoſophiam non ad uirtutem, ſed per uirtutem ad felicitatem eſſe uiam con-
tendunt. alij autem uerius loquentes, imperitam eorum hominum audaciam breuem eſſe uiam ad ar-
rogantiam confirmant. vt igitur omnes cynici, quos meis temporibus uidi, ita etiam quidam eorũ, qui
ſe philoſophos eſſe profitentur, negant ſe in differendi ratione uelle exerceri, ſed cum a nobis diſceſſe
rint, cum vulgaribus hominibus, ut cum upilionibus, bubulcis, foſſoribus, & meſſoribus loqui indignũ
C putant, quod, ut ipſi aiunt, cum in ratione differendi nunquam ſint uerſati, quæ dicantur, non intelligãt:
ac ſi ipſi quandoq; uel primas diſciplinas attigiſſent, ac non repente de uitæ fine, ſummoq; bono, & ad-
uerſa fortuna ſermones a magiſtro demonſtratiuos, ut ipſe quidem exiſtimabat, audiuiſſent: quibus ip-
ſi propter imperitiam eſſent perſuaſi: quæ eis, ut dixi, propter falſarum & uerarum rationum ſimilitudi-
nem cauſam falſorum decretorum attulerunt. ſimilitudines autem accurate diſcernunt ij, qui in quaq;
materia ſunt penitus, diligentiſſimeq; uerſati: at qui repente ad iudicandum accedat, hic ueras rationes
a falſis internoſcere, diſtinguereq; non poterit. quod plane indicant captiones, quæ rationes quædam
falſæ ſunt, ad uerarum ſimilitudinem confictæ. earum falſitas ex concluſione, quæ non uera eſt, manife-
ſto deprehenditur. omnino autem falſæ rationes aut aliquam ſumptionem falſam, aut male illatam cõ-
cluſionem habent. ſed hæc in captionibus non facile deprehendũtur, quod qui in differendo non ſunt
exercitati, hæc difficulter intueantur. cum igitur falſam eſſe rationem fatemur, quia falſam eſſe conclu-
ſionem euidenter omnes perſpiciant, tamen eius explicatio imperitos latet. quare tutius erit, ſi omnes
rationes ſuſpectas habeant, nullique aſſentiantur prius, quàm uerarum & falſarum rationum ſimilitudi
nes poſſe accurate diſtinguere, ſibi perſuaſerint: alijsque permiſerint, ut periculi de ſua eruditione faciẽ
di cauſa, quæſtiones proponant. num igitur aliud conſilium dant, quàm ut audirores, ut in captionibus
D explicandis ſe exerceant, adhortentur? quod, vt dicebam, nihil eſt aliud, quàm inter ueram, falſamque
rationem ſimilitudinis cognitio. quare neceſſe eſt, ut uerarum rationum natura prius cognoſcatur: pro-
pterea quod qui in eis ſe exercuit, ut accurate, confeſtimq; earum formã agnoſcat, nõ difficulter, ut mo
nui, falſas internoſcet. ego uero id ipſum re oſtendi, cum adoleſcentulos in diſciplinis exercitatos do-
cui, uerarum rationum cognitionem: iuſſiq; ex ijs, qui aderant, cui libuiſſet, ut eis captionem propone-
ret: illi enim abſurdam eſſe captionem perſpexerunt, quæ uel in figura, quæ non ratiocinatiua eſſet, uel
in ſumptionibus falſis deliteſceret. quæ res, his inani ſapiẽtiæ opinione præditis ſenioribus, qui explica
re captiones non poſſunt, hoc incommodum afferri propter uerarum rationum ignoratiõe, plane do-
cuit. proinde damnandi ſunt uel maxime, quod propter temerarium aſſenſum miſeram uitam ducant.
falſam enim de ſummo bono opinionem ad miſeram uitam perducere, inter omnes conſtat. huiuſmo-
di autem homines ſunt, qui in ueris, & falſis rationibus dignoſcendis non ſunt exercitati: putantque ſe
interdum alicuius opinionis ueritatem afferre, & uulgarem ſe rationem attuliſſe ignorant: iubentque,
ut quæ ipſi opinantur, perinde ac euidenter appareant, nos ſequamur, ac ſine ulla demõſtratione creda
mus. ſæpe uero cum indicanda ſolum ratio ſit, dant operam, ut rem demonſtratione confirment. atque
ita quid differat, quod demonſtrationem poſtulat, ab eo, quod primo & per ſe notum eſt, neſcientes, ta
men de rebus, ad quas tractandas exquiſita contemplatione opus eſt, differere aggrediuntur. quo in nu
mero

mero ſunt plerique eorum, qui iam in philoſophia conſenuerunt. quid igitur, per deos, horum inſcitia, B
inanisque gloria facile curationem admittere poſſe tibi uideatur? an is etiam, qui triennium, aut qua-
driennium duro tumore doloris experte laborarit, conualeſcet? equidem huiuſmodi ſenum animum
qui inſcitiæ, uanæq; gloriæ duro tumore triginta iã annos obſeſſus eſt, curari poſſe exiſtimarim. ſed ſta-
tue, ſi uis, id effici poſſe: deinde uero utrum dierum, an menſium, an annorũ ſpatio huiuſce tumoris præ-
duri curatio indigeat, tecum ipſe perpende. quare deſine mirari, cur pleroſque eorũ, qui ſe philoſophos
profitentur, ne dignos quidem cenſeam, quibus cum loquar: ſiquidem & plebeios, & quicunque ſua-
pte natura intelligentes ſunt, quique ea educatione, quam iampridem Græci probarunt, inſtituti ſunt,
uel his philoſophis potiores puto: illi facile quæcunq; euidenter ſe conſequuntur, cognoſcunt: hos ue-
ro uel inter ſe altercantes, uel diſſimulantes intelligere, quæ ipſorum decretis aduerſarentur, ſæpenu-
mero perſpexi. ceterum cum iam millies cum pleriſque philoſophis, quæ quenque propoſitum finem,
uita ſequatur, diſputauerim, inueni alios omnes, quia primis eſſent diſciplinis eruditi, acuto ingenio eſ- *
ſe: ipſique uitæ genus, quod ſuis decretis congruerit, proferebãt: ac noſtrum ſermonem probe intellige-
bant: reliqui uero in quadam uana ſapientiæ opinione, ut iam docui, inueterati, ſoli contraria dicebant.
cumque ab omnibus ijs, qui adeſſent, irriderentur, ad conuicia prorumpebant.

Quid inter peccatum, ac perturbationem interſit: ueteres philoſophos erraſſe, quia non recte de uita F
fine exiſtimarint, & quomodo illorum deuitare errores debeamus. *Cap.* 4.

QVæ autem ſæpe a nobis, unà cum pleriſque hominibus, de uita; quæ quenque finem conſequitur
expoſita ſunt, habes in alijs noſtris commentarijs: multaque peccatorum, quæ iſti committunt,
in eis conſcripta ſunt exempla. quæcunque enim ij, qui uitam corrumpentes, uarijs ſectis duci
ſe ſinunt, ſibi mutuo contraria & dicunt, & faciunt, a falſo iudicio proficiſcuntur: planumque eſt, quæcũ
que in omni ſecta errata committũtur, in malis & peccatis cenſeri: cum uera non modo finem, ſed uitã
quoque illi fini conſentaneam inuenerit. atq; hinc quid peccatum a perturbatione differat, intelligere
plane licet. eſt qui hoc decretum forte inſtituit, de hominibus eſſe benemerendum, quod & uerum,
& perfectum putat; uerum aut ſomno, aut ignauia, aut uoluptate, aut alia re conſimili impeditus afflictis
ſuppetias non tulit: is ex perturbatione errauit. alius uero qui ſibi ſolum uoluptates, moleſtiarumque
uacuitatem comparari oportere propoſuerit, itaque ciuibus, aut domeſticis ſuis male multatis non au-
xiliabitur; ex praua opinione, non ex perturbatione peccabit. ceterum falſa de cuiuſque uitæ fine ſentẽ
tia multorum peccatorum eſt origo: ſingulaque peccata inde, ut ex radice quadam expullulant. quan-
quam poteſt quiſpiam de fine recte exiſtimans, in una re quapiam errare, quod quæ conſequantur, nõ
intelligat. ſed, ut nuper dicebam, quænam actiones ſingulos fines conſequantur, copioſius in alijs cõ- G
mentarijs expoſuimus. nunc uero ſola peccatorum capita percurram, quæ uel ob eam cauſam repete-
re eſt melius, ut ipſis propoſitis, quaſi compendium, quod facile memoriæ commendetur, efficiatur.
quoniam autem in ea diſputatione, quæ de fine inſtituta eſt, primas partes felicitas humana tenet, ideo
hanc quæſtionem merito omnes tractauerunt. quique aliquo ſe dignos pretio duxerũt, ij prompte ſen
tentiam enunciarunt: prompte autem ſententiam pronunciarunt uel omnes, uel certe uno excepto:
de quo etiam ſatis conſtat, id non feciſſe, niſi demonſtrationes, re uera ne demonſtrationes eſſent, an eſ-
ſe uiderentur, expendiſſet. quam ob rem qui ſua obſeruare, animaduertereq; peccata uelit, id debet in
primis animo reputare, par omnino eſſe, ut accurate, diligenterq; audiat eos, qui res controuerſas de-
monſtraſſe ſe putant: tum uero de ijs iudicium ferre conetur. deinde autem ab ijſdem intelligat, quem
ueritatis, quæ in orationibus ſit, iudicem ſtatuant. tum hæc ipſa ſecum, qualia eſſe oporteat, reputans,
atque perpendens, uidebit, utrum illi iudicandi inſtrumentum alterius indigens, ac deinceps illud alte- *
rius eſſe uelint: ueritus nimirum ne res ita progrediatur, ut nullum ſit finem repertura. atque ita caute *
admodum, ac longo temporis ſpatio cum uiris, qui ſibi maxime ueridici uideantur, primum omnium iu
dicandi inſtrumentum conſideret; quod alterius inſtrumenti ope non egeat: idq; inuentum omnibus *
indicet hominibus. conſtat autem, id nullo antegreſſo iudicio indicare uerum poſſe, eandemque uim, H *
quam omnis habet demonſtratio, obtinere. atq; ita, quod reliquum eſt, in ipſum intueatur, ac res ſin-
gulas eodem referat, quod philoſophi quidã reſolutionem, quaſi aſcenſum quendam ab ijs, quæ media
ſunt ad primarium iudicandi inſtrumentum appellauerunt. cum enim hoc ſit perdifficile, (ut re ipſa ſæ-
pe cognouiſti in ijs, qui inani ſapientiæ nomine gaudent, impudentesq; ſunt, quiq; ideo irridẽtur. quod
ne uulgares quidem quæſtiones ad primum illud iudicandi inſtrumentum ſciunt redigere) debet is qui
rerum comparare ſcientiam uelit, ſibi conſtare, ut in multis rebus ſingularibus, quemadmodũ ante mo-
nui, ſe exerceat: quæ ipſam reſolutionem inuentam eſſe atteſtentur. huiuſmodi autem ſunt, quæ in nu-
merorum, linearumque tractatione uerſantur: quibus ueluti gradibus aſtronomia, architecturaque
utuntur.

Quæ uera methodus ſit, mathematicis exemplis declaratur: & in eos, qui ab ea deſciſcunt. *Cap.* 5.

AGe uero, ut perſpicuitatis cauſa aliquod ex architectura exemplum afferam, ubi condita ciuitas
ſit, ijs, qui ſunt eam habitaturi, ſit propoſitum, ſcire uelle, non per coniecturas, ſed accurate, quan
tum ſingulis diebus temporis iam prærterierit, quantum uſq; ad occaſum Solis ſit reliquum, certe hæc
ipſa quæſtio in methodo reſolutionis ad primum iudicandi inſtrumentum erit redigenda: ſi modo quis
eo modo, quem expoſuimus in gnomonica tractatione, ſit eam reperturus: rurſumq; inde per eandem
uiam,

A ulam,contrario tamen progreſſu, erit compoſitione utendum, ſicut hoc quoque in eadem tractatione
percepimus.cumq; hæc uniuerſalis, communisq; ſit inuenta uia,ſciamusq; nos,temporis partiũ dimen
ſionem ex huiuſmodi fieri lineis oportere,ad corpora erit tranſeundum,quæ tum linearum deſcriptio-
nem,tum gnomonem receptura ſunt:in primisq; erit ueſtigandum,quæ formæ corporum ſint ad inuen-
tam deſcriptionem accommodatæ:deinde in ijs ſingulis qualis nam fiat deſcriptio,ex reſolutione,com
poſitioneq; inueniendum. quoniam autem methodus,quæ in ratione uerſatur,res propoſitas inuentas
eſſe,euidenter nobis probat,cum ad ea,quæ beneficio ipſius inuenerimus,accedamus,iterum conſide-
rabimus,quomodo ſuperficiem deſcribendi corporis æqualem efficiamus. mox ubi hoc per reſolutio-
nem,compoſitionemq; exploratum habeamus,aliquod tale corpus meditati,damus operam,ipſum ut
inſtrumentis deſcribamus.cumq; hoc reſolutione, compoſitioneq; cõpertum ſit,eiuſmodi formæ cor-
pora,cuiuſmodi methodus nos docuit,fabricari conamur: facta deinde multis deinceps in figuris de-
ſcriptione,& in hominum, qui re ipſa periculum faciant,manus tradita,iam quod propoſitũ fuerat,cõ-
fectum eſſe intelligetur.nam cum prima linea primum ſolis excipit radium,itemq; ultimum ultima,at-
que hoc omnibus in ſolarijs depictis apparet, unum quoddam euidens inditium nobis ſuppeditatur,
quod rem propoſitam eſſe inuentam declarat:ad hoc quoq; alterũ accedet,cum omnia deſcripta corpo
B ra in ſe conueniunt,his tertium,cum æqualis aquæ defluxio idem atteſtatur: quod inſtrumentum inue-
niendæ in depictis horologijs ueritatis,ratio reperit.quod ut intelligas,ſic habeto. uaſculum ex quauis
materia confectum perforato,tum primũ Solis radium contemplatus. aquæ mundæ imponas: deinde
cum deſcriptum horologium tibi primam horam pertranſiſſe indicarit,ad quantam uſq; partem uaſcu-
lum aquam exceperit,ſigno notabis:tum aqua effuſa, ipſum in eandem aquam ſtatim conijcies. cumq;
ſolarium ſecundam tibi horam nunciabit,uaſculum intueberis: ſiq; in ipſo aquam ad eandem uſq; par-
tem,ad quam in prima hora,pertinere compereris,ſigno celeriter adhibito, uaſculum euacuatum in a-
quam impones:itemq; obſeruabis,num uſq; ad horam tertiam,quam tibi ſolarium commonſtrabit, tã-
tundem aquæ exceperit,quantũ in prima,& ſecunda hora exceperat.quod ubi compereris, euacuabis,
& in eandem aquam fundes,ſiq; animaduertes in quarta hora ad eundem uſq; locum aquam perueniſ-
ſe,ſtatim exhauſtum uas in aquam dabis,& uſq; ad horam quintam obſeruabis: ſiq; eundem uaſculi lo-
cum ab aqua occupari conſpicias,atq; ita deinceps in ſexta, & ceteris conſequentibus uſq; ad duode-
cimam,ita fieri prorſus intelligas,horologiũ recte eſſe depictum ſcito, ſiquidem, quod propoſitũ erat.
demonſtrauit. erat autem propoſitum totius diei tempus in duodecim æquales portiones diſtribuere.
ceterum hunc numerum,ut omnium utiliſſimum delegerunt:continet enim & dimidiũ, & duplum, &
C quartum,& duodecimũ:'quos nullus poſt ipſum numerus uſq; ad uigeſimum quartum comprehendit:
quem quidem numerũ,ut prolixum,noluerunt,duodecimum quem eſſe moderatũ uidebant,aſciuerũt:
totiusq; diei tempus tot in partes diuiſerunt. porrò hanc partitionem eſſe utilem cũ alij,tum Romani,
longo uſu probantes,oſtendunt,cum hæreditatem omnem in condendis teſtamentis duodecim in par
tes diſtribuant.menſuras quoq; & pondera,quibus,in uita opus eſt,in duodecim partes,ut plurimũ di-
ſpertiunt.ſi uero id iuſſeris,horologiũ tibi methodo deſcribam,ſiue in duodecimum,ſiue in alium quẽ-
uis ſequentem numerũ partiri totum diem uelis:in eo.n.id,quod propoſitum eſt, non ſecus fieri compe
ries:cũ menſuræ perforatorũ vaſculorũ reſpondeat,& deſcripta horologia inter ſeſe conueniant, quod
ultimis in eis lineis diei extremum terminetur. ſic etiam clepſydræ fabricam methodo reſolutionis ra-
tio inuenit: cuius eſt uel plebeis hominibus euidens probatio: propterea quod ſumma linea duodeci-
mam horam indicans,altiſſimũ locum tenet:qua parte clepſydra longiſſimum diem dimetitur: breuiſſi-
mum uero,ubi breuiſſima eſt:media inter vtranq; eſt,quæ æquinoctium ſignificat.deinceps autem quar
tam tranſiliens,omnes animi partes eodem modo metieris. quod in medio interiectum eſt, inter fora-
* mina æquinoctialia in labris clepſydræ,quatuor prædictas partes indicabit. a quibus quidem foramini
bus poſt eam partem,quæ longiſſimum indicat diem, incipiam inuenire quam ad partem uſq; altioris
D in clepſydra lineæ aqua perueniat,cum duodecima hora tranſacta eſt. poſtea uero, tertia a duodecima
conuerſione,unam illam lineam,quam celſiſſimam in clepſydra eſſe dixi,dimetientem inuenies:immo
* uero alias quoq; lineas,quæ inferiores celſiſſima ſunt,alias dimetiri horas comperies: vt quartã a duo
decima.atq; omnibus anni diebus undecimam indicant horam, prout eius partes differunt: quemad-
modum de celſiſſima dictum eſt nobis. quintam deinceps, aut ſextam horam pro differentibus parti-
bus ſignificantem,itemq; octauam, nonam, aliasq;, uſque ad infimam lineam, primam in ſolarijs ho-
ram, clepſydra iam aquæ plena, te inueniſſe conſtabit: ſicut etiam & quarta, & reliquæ ad duodeci-
mam uſque æquales inter ſe ſingulis quibuſque diebus apparent: alijs uero aut præteritis, aut ſuturis
comparatæ, inæquales. ac tu, quiſquis es, eiuſmodi methodum inuentam non concupiſcis? nec
tuam inanem ſapientiæ perſuaſionem ſentis? qui, cum hæc propoſita ignores, ne annuo quidem ſpa-
tio, immo uero ne, ut rectius loquar, in tota uita comperias. neque enim hæc unius uita hominis
adinuenit: ſed linearum cognitio paulatim progreſſus fecit: cum præcepta, quibus elementorum di-
ſciplina continebatur, ab aliquo eſſent perueſtigata. quibus inuentis, ad ea contemplationem illam
ſummopere admirabilem,quam appellari reſolutionẽ monui,poſteri deinceps addiderũt:ſeq;,& alios,
quicunq; uoluerint,plurimũ exercuerunt.neq; tñ ullum hmõi manuũ opus,cuiuſmodi de ſolarijs, deq;
clepſydris hactenus recenſuimus,oſtendere potuerunt.uerum qui hæc inueſtigarunt,neque temerarij,
neque

neque arrogantes fuerunt quales qui ſe ſapientiam aut quærere,aut inueniſſe profitentur. at illi ueriſſi- E
mo ſe honore cohoneſtantes,eam uim,quam in anima optimam habebant,exercere, ad finemque per-
ducere cupierunt:uim inquam rationis,qua exercitata, ſuamque habitus bonitatem adepta,maiore illi
lætitia, q̃ qui corporis uoluptatibus ſeruiunt perfruuntur: nulla enim alia ratione ab hircis, uermibus,
ſuibus,pecudibus,aſiniſque differimus: neque ulla alia contemplatio eſt, ex qua ingenui hominis ani-
mus magis,quàm ea,quæ in reſolutione eſt,uoluptare perfundat,præſertim cum quis magnos in ea pro
greſſus fecerit:etenim in principio,ut in ceteris ferme omnibus uſu uenit,ardua eſt. quanquam nullam
eſſet obluctationem allarura,tamen cum in rebus maximis ea uti debeamus, in eadem exerceri,præcla
rum fuerit:quippe cum hoc ſit in ea præcipuum,ut iam retulimus, ut quanta inde nobis uoluptas affera
tur,res per ipſam inuentæ atteſtentur.quæ res in iis,quæ a philoſophia inuenta ſunt,non ineſt.quam ob
rem,qui in ea petulanter nugantur,pudere eos decet:propterea quod non ſicut is, qui horologium,aut
clepſydras male deſcripſit, eius error a re ipſa aperte indicatur, ita in præceptis philoſophicis euidens
reprehenſio eſt:ſed,ut cuique placet,ita ei integrum eſt loqui,cum ſemel uerecundiæ fines tranſierit,ac
ſine methodo rationis ab ipſis ſe rebus doceri fateatur.quod ſi res uocem adeptæ illos ſolos eſſent allo
curæ,merito ſe ſe iactarent. at cum illæ perpetuo taceant, neque nobiſcum, neque cum illis differant,
certe planum eſt,ſolam rationem,qua præditi ſumus, rerum naturam eſſe inuenturam. qui igitur inue- F
nire res poteſt, is prius in rebus hoc ipſum euidenter atteſtantibus demonſtret, methodumque nobis
indicet,ad quam omnis quæſtio per reſolutionem referatur:ac ſimilitudines falſarum, uerarumque ra-
tionum prius diſtinguens,oſtendat,ubi deprehendere uitium poſſimus; in rebus obſcuris non iamam-
plius talis erit,cui fides adhibeatur. atque hæc quidem omnia recte dici homines, præter temerarios,
& falſa doctrinæ opinione inflatos,confitentur:quibus uia ad uirtutem neque longa eſt, neque qualem
deſcripſit Heſiodus ad uirtutem eſſe,ſed compendiaria & breuis,uel nulla potius. nam ſi res ipſæ natu-
ram ſui omnes homines docent,nihil opus eſt,in methodis rationis aliquid operæ ponere,ac temporis.
ſed uos, qui omnibus ſapientiæ perſuaſione longe præſtare perſuaſum habetis, non ne hoc ſaltem no-
bis,qui ad eum gradum ſapientiæ,in quo uos eſtis,nondum peruenimus, perſpicuum eſſe concedetis,
rerum omnium ueritatem cognoſci a cunctis hominibus oportere, ſiquidem earũ naturam ad ſe ipſam
indicandam eſt ſatis? uerum,cum ita ab eis quæritur,tergiuerſantur, & omnes a rebus edoceri negant.
cumque nos progredientes interrogamus,quinam ſint, qui a rebus edoceantur, ſe ipſos ſolos reſpon-
dent.nam qui ſtatuerint ſuam priſtinam arrogantiam tueri, quidnam aliud reſpondeant? at iſtis, quic-
quid uelint,de ſe dicentibus,nos nullam fidem habebimus. nam, per deum immortalem, cur his ſolis
naturam ſuam res commõſtrent? num ideo, quod nullam ex primis diſciplinis didicerunt? hoc autem G
falſum eſt.ſi quidem alii plerique harum nullam ſunt partem conſecuti. ſed ſi in diſciplinis animi facul-
tatem quæ rationis eſt,exercuerunt, effectus id eos efficere poſſe comprobaret. atqui ne hanc quidem
contemplationem attigerunt.fortaſſe autem dicent,ſe ſolos,qui perſpicaces,quique res acutiſſime cer
nant,eſſe a natura procreatos,quemadmodum Lynceus quæ ſub terra demerſa erant,intuebatur. quid
igitur cauſæ eſt,cũ tam perſpicaci,acriq; ingenio ſint,cur in propoſitis quęſtionibus, quarũ inuentio ue
ridicos eſſe inuentores ſuos atteſtatur, penitus ridiculi uideantur? atq; iſti nullam unquã ex hiſce quæ-
ſtionibus inuenire potuerunt.immo uero cum earũ inuentores,eas declarant,ac docent,alii quidẽ per-
cipiunt,ac diſcunt:iſti ſoli,quia inexercitati,bardiq; ſunt,ideo perdiſcere nihil poſſunt. deinde uero me
prouocant,ac fortaſſe quiſpiam eorum orationem meam intelligit,quod tamen dixi, recitare ipſe non
poteſt.ecquæ nam igitur in ſuis peccatis dignoſcendis cæcitas maior, quàm iſtorum, inueniatur? cum
enim ſe uulgaribus hominibus ineptiores ad intelligenda,memoriæque commendãda ea,quæ in arith-
metica,geometria,architectura,aſtronomiaque ſunt reperta,plane intelligant, ita tamen facile habere
philoſophicas res exploratas putent,ut ſe res ipſas oſtendere demõſtratione,& ſine methodo rationis,
affirmare non uereantur.ceterũ adulantur ipſi ſibi ſua ſponte, neq; ueritatẽ perquirunt. quod uel ex eo
cognoſces,qđ de re quapiam ſinguli inter auditores ſuos diſputant:alioſq; oẽs in errore uerſari conten H
dunt.ego ſi unũ eos in locum uelim conducere,non potero:ſe pudore aiunt impediri:negant ſe in homi
nũ multitudine habere ſermonem poſſe.& tamẽ alius ipſorum uiginti,alius triginta, ac qñque plurium
auditorum corona ſeptus eſt:&loqui inter eos nihil erubeſcunt.ſi uero ego aut tres,aut quatuor eorum
collocutioni intereſſe uoluero,ut Platonicos tres,uel quatuor, Epicureos tres, uel quatuor, totidemq;
Stoicos,ac peripateticos,tum tres,uel quatuor academicos,aut ſcepticos,ut omnes philoſophi uiginti
ſint;ſique præter hos,totidem adſint, qui uim rationis in mathematicis exercuerint, philoſophicas ta-
men diſputationes ignorent, profecto fiet, ut nullus iſtorum philoſophorum eiuſmodi uirorum con-
ſpectum ferat.ſi uero coacti quandoque ab hominibus qui nulli ſectæ ſe addixiſſent, in dicendo tamen
exercitatis,in huiuſmodi cœtum uenire,cum iſti inter illos contendunt,ſuoſque ſermones ultro,citro-
que iactant,ſæpe aliquis geometricis rebus eruditus ſuperuenit, quandoque etiam medici quidam, &
alii nonnulli dicendi ſtudioſi, ac mathematicis diſciplinis ornati, quas exercent, ut quæſtum faciant,
neq; ulli ſectæ philoſophorum ſe emanciparunt; tum quidem, ut conſueui, ab eis petii, ut huiuſmodi
philoſophorum lites dirimeret,ferretque de rationibus ſententiam: tum eorum quidem optime diiu-
dicari poſſe controuerſiam affirmauit, ſi iſti in illud inane, quod continere mundum aſſerunt, profecti
plane uideant,num corpus in eo conſtitutum,manere uno in loco,an ad alium quoque ferri, ſuapte na

tura

A tura queat ceteris.omnibus hęc dicta placuerunt:ſoli philoſophi qui neceſſarias rationes a fortuitis di
ſtinguere neſciebant, & ſecum,& nobiſcum altercari non ceſſabant: cum.n.neutra ſecta neceſſaria de-
monſtratione nitatur,corpus in uacuo & in eodem, & non in eodem manere loco poteſt.

Aduerſus eos,qui nullo adhibito iudicio,nulliusq; methodi vſu aliquid pronunciant. Cap. 6.

TEmpus autem mihi uidetur aduenisſe,ut ego quoque aliquid dicam: quãquam parum ſpero, hos
ſuam uanam ſapientiæ perſuaſionem eſſe relicturos:tamen id intentatum non præterire, non exi-
guum eſſe quiddam iudicaui.conſtat igitur inter omnes,initium omnis demonſtrationis ab euidentiſſi-
mis duci.ſed ſtatim primus tranſitus ab ijs ad ignota,ab academicis, ſcepticisque philoſophis non con
ceditur:inter nos uero conuenit,quod illorum ambiguitatem confirmat,id quod inuentum ſit, ab eui-
dentibus eſſe diuerſum. nam cum ex euidentibus quædam intelligentiæ, quędã ſenſibus euidentia ſint
inter ſe pugnare quandoque uidentur.quare in primis hanc ad rem opus eſt homine exercitato,qui hęc
nunquam mutuo differre declaret.ſecundo loco maximum eſt,ut quæ euidenter apparent,a non euidẽ
tibus diſcernantur:propterea quod quidam ijs,quæ non euidenter clara ſunt,perinde ac talia ſint,teme
re aſſentientes,in errorem inducuntur.ſed quid iam mirabile eſſe dices, id in rebus, quæ intelligentiæ
euidentes ſunt,temerarijs hominibus contingere, quando id ipſum in ſingulorum ſenſuum actionibus
B admittere nonnullos perſpiciamus ? etenim ex longo interuallo aduenire quempiam conſpicientes,
eum,exempli cauſſa, D ionem eſſe ita pronunciant,ac ſi accurate firmiterque intueantur:uerum ille in-
terdum cum propius acceſſit,non Dio,ſed Theo eſt.quare ſi imago eorum, quæ prope, quæque procul
cernuntur,non differret,certe de ijs, quæ procul uidentur, non diſſidentes inter ſe deprehenderentur,
neque alios ipſi deprehenderent.at ſi alia actio eſt eorum,quæ prope,alia eorum,quæ procul aſpiciun-
tur,ut plane norunt ij, qui propius aſpiciunt, profecto fit, ut non immerito decipiantur. hoc igitur pri-
mum in memoria habeto,prius quàm tu quoque temere ad ea, quæ euidentia intelligentiæ ſunt,quan-
doque pertranſeas:ne cum aliquid procul accedens uideas,equum uerbi cauſa eſſe dicas;cumque pro-
pius fuerit,Theodorus eſſe cognoſcatur: uel potius in omni uita ab eiuſmodi aſſenſu,quem prolapſum,
temeritatemque uocãt,abſtinebis. equidem hæc ſolum tibi habeo de me dicere,neminem eſſe,qui me
unquam ita deceptũ eſſe,poſſit oſtendere:ita mihi a temerario aſſenſu tam in ijs, quæ ſenſui,q̃ in ijs,q̃ ra
tioni euidentia uidẽtur, ab adoleſcentia tẽperare aſſueſeci: a quo nunc tranſitũ faciens,tibi iterũ in me
moriã reuocare,hortariq; conſtitui, ut nulli rei falſo aſſentiaris: quemadmodũ ſingulis diebus pleroſq;
amicos uni quæuis loquenti adhibere fidẽ conſpicio.ſi uero duo,aut tres aut quatuor idem dixerint,nõ
repugnant:ſed cũ uni aſſenſerint,tum tribus,aut quatuor idẽ dicentibus temere aſſentiuntur,nec diſtin
C guũt,utrum omnes illos ex una communi cauſa uerum dicere, an omnes ex una cõmuni cauſſa falſum
enunciare contingat.præſtabit ergo in huiuſmodi rebus cunctari,quod ego facio: quamuis qui temero
aſſentiuntur,me maximum deriſorem,incredulumque nominent.ac nonnulli amici ſunt, qui, cum ali-
quem alicunde aduenisſe,de quodam audiuerunt,nobis ueniſſe hominem nunciant. cumque mendacij
conuictos ego reprehendo,tantum abeſt,ut in poſterum eſſe cautiores uelint, ut etiam indignentur,ſe-
que mendacij auctores eſſe negent: ac ſe dicenti cuidam credidiſſe,idque illi,non ſibi,uitio eſſe dandũ:
nec uolunt ſuam in omni aſſenſu præſtando temeritatem animaduertere:nam ſi, ut ego dicere ſum ſoli-
tus,hunc hominem hoc ad me pertuliſſe, ita ipſi quoque loquerentur,non errarent:nunc uero dum mẽ
dacium nuncianti fidem adhibent,decipiuntur, non illum modo, ſed ſe ipſos etiam mendaces eſſe de-
monſtrant.poterant enim illi non enunciare,amicum in patriam redijſſe,ſed id ſe de alio audiuiſſe.quo-
circa cum in huiuſmodi rebus,quæ non ita multo poſt,ſunt eos mendaces oſtenſuræ, non ceſſant teme
re quidlibet aſſerere,quid tãdem in obſcuris,quas percipere eſt multo difficilius, eis accidere exiſtima
* bimus?facilius autem erit,unius rei ſemper meminiſſe, quàm in accurata cognitione euidenter perma
nere.eritque id difficillimum,quod id efficere plerique nolunt. ac mihi quidem eorum temeritatis cauſ
ſam peruestiganti, hæc oĩa quó ceteris ingenio præſtare exiſtimarẽtur,agere uiſi ſunt:nam quoduis aut
D ſenſu,aut intelligentia celeriter inuenire,in laude pono:quod ſolum ij homines, cũ uideant ſe celerius,
quàm uicinos ſuos aliquid percipere,probare poſſe ſperant:cum tamen inſcitiæ potius ſuæ celeritatem
patefaciant. atque hæc quidem ſunt,quæ generatim inuenta aduerſus omnes eos, qui aliquid temere
pronunciant, afferenda in medium duximus.

Reprehenduntur rurſus,qui de rebus obſcuris perſpicuas ſe habere rationes putant; in eisq; labuntur, quarum perſpicua eſt,euidensq; probatio. Cap. 7.

AD eos autẽ philoſophos rurſus redeo,qui de corporibus,quæ in uacuo ſtant, aut deorſum ferun-
tur,temere quid enunciant. architectus enim nihil eiuſmodi affirmaſſet prius, quàm e mundo ex
cedens & in ipſum inane coniectus rem experientia comprobaſſet: & unumquodque corpus in inani
poſitum aut in eodem loco permanere, aut in alium ſe recipere plane uidiſſet: eiuſmodi enim princi-
pijs ad res demonſtrandas uti eos animaduerti, quæ et euidentia ſunt, & de quibus inter omnes, ſine
ulla controuerſia conueniat. at uos, ò philoſophantes, ea,quorum nulla uobis euidens cognitio ſup-
petit, euidenter noſci poſſe affirmatis,ut duos philoſophos inter ſe digladiantes proxime audiui: erat
enim alterius eorum ſententia, aquam eſſe lignis grauiorem:alterius,ligna eſſe grauiora. uterque lon-
gas rationes omnem in partem ſe uolutans, in medium proferebat. præcipuum alterius philoſophi
argumentum erat, denſam materiam eſſe grauiorem: ideoque ligna præſtare aquæ grauitate cen-
ſebat:

ſebat: alterius, in aqua minus eſſe uacui: proinde eſſe lignis grauiorem. hæcque prolixa diſputa- E
tione pertractabant, nec quicquam demonſtratiua ratione comprobabant: tanquam ipſi rem ſen-
ſu æſtimare, ut nos facere cognouiſti, non poſſent. philoſophi autem loqui adhuc cupientes, ab ip-
ſo quæſierunt, quanam ratione, utrum eſſet grauius, euidenter cognoſcerent: quippe cum neque
lance, neque uaſculo pleno id fieri poſſe uideretur: nam expendere quidem lignum poſſumus,
uaſculum uero eo implere non licet: at ipſum aqua implere, nobis integrum eſt. cum ipſi hæc, ut ſo-
lent, effutirent, ridens architectus, ſic eſt locutus: nos omnes, qui uobis ſapientiam arrogatis, huiuſ-
modi nimirum eſtis: ut cum ea, quæ extra mundum ſunt, de quibus ſolum facere coniecturam, & non
certa ſcientia conſequi poteſtis, uobis eſſe nota exiſtimetis; ea, quæ etiam vulgaribus ſunt quandoq;
perſpicua, penitus ignoretis: quale eſt id, quo de nunc agitur, de aquæ, ligniq; pondere exquirendo.
quam ob rem cunctis, qui aderant, architectum rogantibus, ipſe ut exponeret, quomodo firma, certa-
que ſcientia aquæ, ligniq; pondus cognoſceretur, id ipſe breuiter, perſpicueq; narrauit: ut omnes, qui
aderant, præter ſolos philoſophos, plane intelligerent. ſed cum eundem ſermonem bis, terq; iteraſ-
ſet, uix tandem perceperunt. merito autem fit, inquit architectus, ut permulti iſtis nihil, præter inanē
ſapientiæ opinionem, tribuant. ſtulti autem in omnibus ignotis rebus conuincuntur: at iſti uano ſa-
pientiæ nomine ſuffulti in cognitis decipiuntur. ego uero hæc ad illius ſermonem adiungens, hoc eis F
accidere merito, confirmaui, propterea quod nunquam dederint operam, ut quomodo a rebus notis
ad ignotas tranſeundum ſit, perdiſcerent: neq; ut ſe illis in rebus exercerent, quæ ueritatem ſuorum
inuentorum comprobarent: & non inuentorum errorem coarguerent. atq; ut rideatis, inquit, & quan
tus iſtorum faſtus ſit, intelligatis, unum, aut duo ex ijs, quæ huiuſmodi homines ſupercilia contrahen-
tes, temere pronunciant, commemorabo: hocq; primum præcipue recitabo. cum igitur peripateticus
quidam aduenisſet, unumq; mundum, & eundem plenum, ac nihil extra ipſum eſſe inane, ſicut neq; in-
tus, affirmaſſet, duplici inquam, differentia ab hoc philoſopho uterq; horum, (oſtendi autem Stoicum,
Epicureumq; philoſophum) diſcordat: nam Stoicus negat in mundo inane quicquam eſſe, extra ta-
men eſſe concedit. vtrunq; autem Epicureus concedēs, in alio quodam ab ipſo diſſentiebat: ſiquidem
non unum eſſe mundum, ut Stoico placet, qua in re ei cum Peripatetico conuenit, ſed quemadmodū
vult inane eſſe magnitudine infinitum, ita mundos in eo multitudine infinitos ſtatuit. equidem quæ hi
tres, ut ſua ſomnia defenderent, afferebant, audiui: in eisq; nullam demonſtratiuam ineſſe rationem,
ſed rebus probabilibus, coniecturisq; niti, animaduerti. quandoq; etiam uſu uenit, ut ne illud quidem
perſpiciant, ſeſe falli, cum eos ſingulos ad aliquam de re propoſita demonſtrationem proferendā pro-
uocamus. atq; ita quidem agebant de ijs, quæ in ipſorum ſunt conſcripta uoluminibus. eſictis autem, G
qui intererant, perſpicuum fuit, nullam neceſſariam rationem, nec quæ linearum demonſtrationi inhæ-
reret, ſed ex argumentis conflatam, quibus uti oratores ſolent, ab eis eſſe allatam. ſed hæc de diuitibus
dicta ſunt. ad nos igitur ipſos, qui diuites non ſumus, reuertamur: iterumq; aliquem ex ſapientibus
interrogemus, num par ſit, ut cum ipſi ſoli ueritatem agnoſcant, prædicent tamen eam eſſe ab alijs o-
mnibus & imperitis, & philoſophis inuentam. &, quod eſſe grauiſſimum dixi, illud eſt: philoſophum
quemq; extra ſuum gregem, a nemine laudari. ecquem igitur alium iudicem debent philoſophi om-
nes, præter ea, quæ ſenſuum iudicio ſubiiciuntur, expectare, atq; ex omnibus artibus, quæ in ratione
uerſantur, arithmeticos, eos, qui rationes ſubducunt, geometras, aſtronomos, architectos, iurecon-
ſultos, rhetores, literatores, ac muſicos? an qui de ſe ipſe iudicium fert, ſeq; coronat, ſi aliorum iudicū
ſententiam expectet, ne unum quidem ſuffragium feret? ac de peccatis quidem, ſatis.

GALENI LIB. DE SECTIS AD EOS,
QVI INTRODVCVNTVR.

Io. Baptiſta Raſario interprete. H

Empiricorum, rationaliumq; medicorum differentia. *Cap.* I.

ARTI medicæ propoſita eſt ſanitas, eiusq; comparatio eſt eiuſdem artis finis.
quibus autem rebus, quæ non adeſt, ſanitas paretur, aut quæ adeſt, ſeruetur:
ſcire medicos conuenit. quæ ſanitatem, quæ non adeſt, efficiunt, ea remedia,
auxiliaq; nominantur: quæ præſentem ſeruant, ſalubris uictus rationes. quæ
res fecit, ut medicinam ſalubrium, morboſorumq; ſcientiam ueteres eſſe cen-
ſuerint. ac ſalubria quidem appellarunt, & quæ iam præſentem ſanitatem ſer-
uant, & quæ eandem corruptam recuperant: morboſa, quæ ſunt horum con-
traria. vtrorumq; cognitione medicus eſſe præditus debet, hæc ut aſciſcat, illa
ut declinet. neq; uero ita inter omnes conuenit, unde harum rerum ſit exorta ſcientia: ſed alij ſolam
experientiam ſatis eſſe ad artem opinantur: alijs non mediocri adiumento ei eſſe rationem placet. qui
ſolam experientiam ſtatuunt, ducto nomine ab experientia, quæ ἐμπειρία dicitur, empirici nuncupantur.

A nec ſecus qui rationem addunt, rationales. hæq; duæ primæ ſectæ in medicina ſunt: quarum altera ad
remedia inuenienda experimentis utitur: altera, indicationem ſequitur. atque has ſectas, empiricam,
rationalemq; uocarunt. porrò empiricam & obſeruantem, & memorantem: rationalem uero & dog-
maticam, & ratiocinantem appellare ſunt ſoliti. hominibus quoq; non ſecus, quàm ſectis nomina im-
poſuerunt: ut empiricos obſeruatores, memoresq; eorum, quæ euidentia ſunt uocarint eos, qui expe-
rientia ducuntur: rationales, dogmaticos, & ratiocinatores eos, qui rationem admiſerunt.

Quomodo autem conſtitui, empirici exiſtimarint. *Cap. 2.*

EMpiricorum ſententia eſt, artem eſſe hoc modo conſtitutam: cum multos affectus euenire perſpi
cerent, aliosq; ſua ſponte homines bene ualentes, ægrotantesq; corripere, quo in genere eſt ſan-
guis fluxus e naribus, aut ſudor, aut alui profluuium, aut aliud huius generis, quod noxam, uel utilitatẽ
afferret, nec tamen cauſa eius efficiens ſenſu perciperetur: alios uero eſſe, quorum eſſet cauſa perſpicua;
nõ tamẽ è noſtro inſtituto, ſed fortuito profecta uideretur, ut accidit ei, qui cecidit, percuſſusuè eſt, aut
alio quouis modo uulnus accepit, ſanguis effluat: frigidamque in morbo bibat, dum cupiditati obſe-
quitur: itemque uinum, aut quid tale ſumat, quæ in utilitatem, damnum ue deſierunt, primum genus eo
rum, quæ prodeſſent, aut nocerent, naturale: ſecundum, a fortuna profectum nominarunt. primam au-
B tem utriuſque faciem, prolapſum ideo uocarunt, quod homines in id ipſum inconſulto prolaberentur.
atque huiuſmodi quidem eſt experientiæ genus, quod a prolapſu defluxit. quod autem conſulto fit, tũ
exiſtit, cum homines ſponte ad periculum faciendum compelluntur, quod uel ſomniis, uel alia ratione
ſint admoniti. eſt etiam tertium experientiæ genus, quod in imitatione conſiſtit: cum in iiſdem affecti-
bus ad ea, quæ aut natura, aut fortuna, aut conſulto profuerint, aut nocuerint, rurſus probanda adducũ
tur. idque eſt, quod eorum artem præcipue conſtituit: propterea quod non bis, aut ter, ſed perſæpe illud
ipſum, quod prius profuit, imitati, cum in iiſdem affectibus idem ab eo plerunque effici comperiant,
huiuſmodique memoriam præcepti nomine uocent, iam fidele id, artiſque partem exiſtimant. ut autẽ
multa huius generis præcepta coaceruarunt, id totum, quod congeſtum eſt, medicina: qui collegit, me-
dicus dicitur. hæc autem coaceruatio appellata eſt proprius intuitus: qui obtutus quædam memoria
eſt eorum, quæ ipſi ſæpe, eiuſdemque modi conſpexerunt. id ipſum experientiam quoque & eius narra
tionem, hiſtoriam uocauerunt: eadem enim res ei, qui obſeruauit, eſt proprius intuitus: ei qui didicit,
quod obſeruatum eſt, hiſtoria. ceterum quia in morbos quoſdam prius a ſe non uiſos inciderunt, aut
quos norint quidem, uerum ruri ſunt, ubi magna remediorum experimentis obſeruatorum, non ſuppe
tit copia, quoddam inſtrumentum, cuius ope auxilia inuenirentur, excogitarunt, ut ad ſimilia pertran-
C ſeant: cuius uſu ſæpe ab affectu ad ſimilem affectum idem auxilium traducunt: aut a loco ad locũ tranſ-
ferunt: & ab auxilio ante cognito ad ſimile progrediuntur: ut ab affectu ad affectum, cum ab eryſipela-
te ad herpetem tranſeunt, a loco ad locum, cum ab humero ad femur: ab auxilio ad auxilium, cum in
alui profluuio a malo cydonio ad meſpilum. totus autem hic tranſitus uiam ad inuentionem common
ſtrat: non tamen eſt adhuc ante experimentum inuentio: ſed cum id, quod ſperabatur, in experimen-
tum eſt perductum, tum id fide dignum eſt, ab ipſa nimirum experientia comprobatũ: nec minus, quàm
ſi eodem modo ſæpe proceſſiſſe obſeruatum eſſet. hoc experimentum quod ex tranſitu ad ſimilia, com
paratur, exercitationem uocant: quod eſſe in arte exercitatus debeat is, qui hoc pacto ſit quidpiam in-
uenturus. cetera omnia experimenta, de quibus ſupra facta eſt mentio, quæ notitiam experientiæ præ
cedunt, quas ad ſui conſtitutionem ars exigebat, a quouis effici homine poſſunt: hæc autem eſt, quæ
uſu experimentorum uia eſt ad artis finem conſequendum.

De arte eorum, qui ratione ducuntur: deque eius conſtitutione. *Cap. 3.*

QVæ autem in ratione eſt poſita, ea iubet, tum ut naturam eius corporis, quod curare conamur,
perdiſcamus, tum ut uires omnium cauſſarum, quibus ſingulis diebus occurrens corpus, aut ua-
lentius, aut ægrius efficitur; ad hæc uero cœli naturam, & aquarum, & regionum, & uitæ inſtitutorũ,
D & eſculentorum, poculentorumq;, morũ deniq; & conſuetudinis medicus omnino cognoſcat: ut mor-
borum omniũ cauſſas, & remediorum facultates comperiat, poſſitq; comparare, ac ſecum ipſe reputa-
re, huic generi cauſſæ ſi medicamentum tali ui præditum adhibeatur, ut quid tale efficiat, eſſe natura cõ-
paratum. prius quàm enim in his omnibus quiſpiam non ſit uariis modis exercitatus, eũ inuenire poſſe
remedia non concedunt. atq;, ut totam rem breui exemplo intelligas, ſtatue partem aliquam corporis
dolore uexatam, duramq;, ac renitentem, & in maiorem tumorem elatam eſſe: hoc in loco cauſa eſt
medico inuenienda: in primis ſciat, humorem aliquem naturę modum excedentem in partem illam
confluxiſſe: ideoq; illam intumuiſſe, & quia humor nimius diſtendit, dolorem eſſe excitatum: deinde
uero ſi fluxus perſeueret, cohibendum eſſe. ſin ſecus, partem iam eſſe euacuandam. at quod adhuc in-
fluit, quo nam modo cohibebis, quodq; in parte continetur, educes? nimirum ſi partem refrigerabis,
atq; adſtringes, ſiſtes quod influit: ſi uero humectabis, & laxabis, quod coaceruatum eſt, euocabis. ita
morbus eis, quid utile ſit, indicat. hanc tamen indicationem eſſe ſatis negant: ſed alteram duci a uiri-
bus ægri uolunt, aliam ab ætate, itemq; a propria ægri natura aliam: ut etiam ab anni tempore, regio-
niſq; natura, & a uitæ inſtitutis, atq; a conſuetudine, ab his inquam ſingulis, eius, quod ſit utilitatem al-
laturum, propriam extare indicationem cenſent: quemadmodum huius exempli appoſitione res fiet
apertior. põne febri acuta laborare aliquem, ſitque eidem tardi motus, grauiſque ſenſus in corpore: ac
nunc

nunc corpus habeat tumidius, maioreque rubore ſuffuſum:eius etiam uenæ magis intumeſcant: certe E
in hoc calidioris ſanguinis copiam redundare, eſt nemini dubium. ecquænam igitur eſt adhibenda cu-
ratio? an conſtat, eſſe euacuationem,ſiquidem ea eſt plenitudini contraria: præſertim cum contraria
contrariorum remedia ſint. quomodo autem,aut quantum euacuemus, id non iam ſola cauſa nos do-
cet: propterea quod & uires, & ætatem,& anni tempus, & regionem,& cetera,quæ paulo ante memo
rauimus, perſpiciamus oportet. nam ſi robuſtis uiribus ſit, florentemq; ætatem agat, ac uernum ſit an-
ni tempus,& regio temperata, ſi uena ſecta tantum ſanguinis euacues, quantum cauſſa iubet, non erra
bis. at ſi uires imbecillæ,ætasq; aut pueri admodum parui, aut ualde ſenis, regioq; uel perfrigida,qua-
lis Scythia eſt, aut exuſta,qualis eſt Aethiopia, anniq; tempus, aut ualde frigidum, aut ualde calidum
ſit, profecto nemo detrahere ſanguinem audebit. ſimili quoq; modo conſuetudinis, inſtitutorum,na-
turæq; corporum habendam eſſe rationem monent: quod ex his omnibus propria eius, quod condu-
cat,ipſis indicatio ſuppeditetur.

Quomodo eadem empiricorum, rationaliumque medicorum remedia a varijs indicationibus ducantur. *Cap.* 4.

VNde autem rationales medici indicationem trahunt, inde etiam obſeruatio empiricis exiſtit.cō-
geries enim eorum ſymptomatum,quæ ſupra in febricitante memoraui,quam illi concurſum no F
minant,rationalem medicum euacuationis, empiricum obſeruationis admonet. quia enim ijs,qui eo-
dem malo tenebantur,ſæpe euacuationem prodeſſe conſpexit,ideo nunc quoq;, ſi eam adhibeat,pro-
futuram ſperat. animaduertit etiam eos,quorum florens ætas eſt, euacuationē abunde factam ſine mo
leſtia perferre; itemq; uere potius,quàm æſtate,& in temperata regione, ſiq; æger uti euacuatione con
ſueuerit,qualis eſt,quæ per ora uenarum,quæ in ano ſunt, aut per nares fit. quocirca rationalis medicus
ab ipſa rei natura profectus plus etiam ſanguinis detrahet: empiricus uero id faciet, quia ita obſerua-
uit: atq;, ut ſummatim dicam, & rationales & empirici eaſdem ad affectus medelas adhibent; ſed de
ratione earum inueniendarum,inter ſe controuerſantur. etenim ab eiſdem ſymptomatis circa corpus
apparentibus, cauſſæ indicatio oritur ijs,qui rationem ſequuntur: cuius ope curationem comperiunt:
empiricis autem in memoriam reuocantur ea,quæ ſæpenumero ſimili modo ſunt obſeruata.quibus au
tem in rebus dogmatici nullum habent apparēs ſymptoma, quod cauſſam indicet, in ijs eam cauſſam,
quæ antegreſſa uocatur, interrogare non grauantur: quale illud eſt, ſi rabioſus canis, aut uipera,aut a-
liud eius generis momordit: ſiquidem ulcus ipſum ab alijs ulceribus nulla re per omne tempus,aut cer
te in principio diuerſum uidetur. ſi morſum rabioſus canis inflixit, per omne tempus ſimile eſt ijs,quæ
morſu alterius ſint facta. ſi uero a uipera ſit illatum,primis quidem diebus eſt ceteris ſimile, ſed tamen G
cum poſt grauiter ſe æger affectū ſenſit, ei affectus quidam pernicioſi circa corpus ſuperueniunt:quip-
pe cum omnia hæc ſymptomata, ab animantibus,quæ uenenum iaculantes appellantur, inuecta, niſi
ſtatim in principio recte curentur, ad ſummam perniciem deueniunt. quænam igitur fuerit recta cura-
tio. an ſcilicet uenenum educere, quod unà cum morſu corpori icto inhæſit? quare non feſtinandū eſt,
huiuſmodi ulcera cicatrice concludere, ſed contra potius faciendum eſt, ac ſæpe minutas in partes eſt
omnino concidendū. iam uero & calidis, & acribus medicamentis, quæq; attrahere,& exiccare uene
num poſſint, eandem ob cauſſam utendum eſt. eadem quoq; medicamenta empirici admouent: non
quod eorum inuentionem rei natura eos doceat, ſed recordatione eorum admoniti, quæ ſunt experi-
mento conſecuti. ut enim in ætatibus,anni temporibus ac regionibus ſingulorum, quæ prædicta ſunt,
curationem experientia, uſuq; cognouerunt: ita etiam in cauſſis, quas antegreſſas uocant, progrediū-
tur. ſi uero inter eos conueniſſet, utranque inueniendi uiam ueram eſſe,profecto eis nihil opus longio
re oratione fuiſſet.

Quæ empirici, & rationales ſibi mutuo uitio uertant. *Cap.* 5.

QVoniam autem rationales experientiam damnant, alij quod non conſtet; alij, quod manca ſit:
alij,quod artis ſit expers: ex altera parte empirici rationem quidem probabilem,non ueram ta H
men eſſe concedunt: ideo duplex eorum, admodumq; longa texitur oratio: cum uiciſſim accu
ſant, atq; defendunt. nam quæ ab Aſclepiade contra experientiam allata ſunt, cum fieri non poſſe do-
ceret, ut perſæpe eodem modo cerni aliquid poſſet: illā nulla ex parte conſtare,neq; ſatis eſſe ad quid-
piam minimum inueniendum declarant. quæ uero dixit Eraſiſtratus, qui ſimplicia in ſimplicibus per
experientiam inueniri conceſſit, quale eſt illud, portulacam eſſe dentium ſtuporis remedium; idem ue
ro compoſita in compoſitis reperiri negauit; eam non carere quidem omnino facultate inueniendi:ad
omnia tamen inuenienda non eſſe ſatis ſtatuunt. quæ uero afferuntur ab iis,quorum nonnulli per expe
rientiam talia fatentur inueniri, eam tamen ut infinitam,longamq; &, ut ipſi aiunt,methodo uacantem
accuſant,hocq; pacto rationem introducunt: ipſam experientiam,non ut quæ non cohæreat, nec ſubſi
ſtat,ſed,ut quæ artis expers ſit,eſſe contendunt. his momentis rationum empirici reſpondent,dantque
operam,ut experientiam conſtare, habereq; quod ſatis ſit, & artem in ſe continere demonſtrent:ipſiq;
multis modis in ratiocinationem inuehuntur: ut etiam ad omne accuſationis genus reſpondere dog-
maticos neceſſe ſit. nam cum ſe naturam corporis ſcire, omniumq; morborum origines, ac remediorū
facultates habere cognitas profiteantur, eis occurrunt empirici, qui hæc omnia ideo reprehendunt,
quod eatenus procedant, ut probabilitatem,quidem uerique ſimilitudinem, ſed firmam cognitionem
nullam

A nullam habeant. quandoque uero illorum eſſe cognitionem fatentur, attamen eam inutilem eſſe conātur oſtendere. quandoque cū hoc eis concedant, eam eſſe ſuperuacaneam coarguunt. hæc ſunt, de quibus generatim empirici, dogmaticique inter ſe controuerſantur. particulatim uero multa ſunt, de quibus ſingulis contendunt, ut in quæſtionibus, quas de obſcuris rebus inueniendis inſtituūt, alij ipſorum diſſectionem corporum, indicationem, dialecticamque contemplationem commendant, quod ijs, tanquam inſtrumentis ad res abditas inueſtigandas utantur: empirici uero neque inueniri quicquam diſſectione corporum, neque ſi inueniatur, id eſſe ad artem neceſſarium, concedunt. adde, quod indicationē omnino tollunt: neque aliud ex alio cognoſci poſſe uolunt: propterea quod omnia ex ſe ſe cognoſci debeant, neque ullum ſignum ſit, quo res ulla ſuapte natura abdita indicetur: nulla denique ars ſit, quæ dialecticæ cognitionis indigeat. afferunt etiam aliquid contra ea, quæ diſſerendi ratione ponuntur, & item definitiones exagitant. immo ne eſſe quidem demonſtrationem aiunt ullius rei, quæ natura abdita ſit. iam de uitioſis demonſtrandi generibus, quibus dogmatici uti ſolent, deque omni ratiocinatione aliquid in medium proferunt: atque eam, quod profitetur, inuenire poſſe negant: nec artem ullam ab ipſa conſtitui, neque uitam hominum ea ratione progreſſum ullum efficere. atque ἐπιλογισμὸς quidem, quem ijdem euidentem rationem eſſe dicunt, utilis eſt ad res obſcuras opportunas inueniendas (ſic enim illi B uocant, quæ ſenſibilia quidem ſunt, nondum tamen euidentia) utilis etiam eſt ad eos, qui contra euidentia loqui audent, coarguendos. utilis quoque eſt ad oſtendendum id, quod in euidentibus homines tranſgrediuntur, & ad captionibus occurrendum: cum ab euidentibus nunquam ſeparetur, ſed in eis ſit perpetuo defixus: quod tamen ἀναλογισμῷ, hoc eſt ratiocinationi non tribuunt: ſed eam ab euidentibus incipere, in eaque deſinere, quæ perpetuo abdita ſunt, pronunciant: proindeq; uarios eius eſſe modos: cum ab ijſdem euidentibus rebus alius ad aliud, quod abditum ſit, ſe adiungat: hincq; diſcordia in prōptu ſit, de qua ferri ſententia non poſſit, quæque argumento ſit, nullam eſſe rerum comprehenſionem. etenim ijdem ueram, firmamque cognitionem nomine comprehenſionis uocant: non comprehenſionem uero, quæ eſt illi contraria. ipſam porrò non comprehenſionem eius diſcordiæ, quæ diiudicari non poſſit, eſſe cauſſam uolunt: ipſam rurſus diſcordiam eſſe non comprehenſionis inditium. contentionem autem quæ de rebus abditis ſit, dijudicari non poſſe, quæ de euidentibus eſt, eam poſſe aiunt: quod in his, cum ſingula, qualia ſint, appareat, ſi uera ſit oratio noſtra, ſic eſſe atteſtentur: ſin falſa, coarguant. talia ſunt, aliaque ſexcenta, de quibus empirici, dogmaticique inter ſe altercantur: cum tamen ij, qui uere, & recte in ſua ſe ſecta exercuerunt, eandem ijſdem affectibus curationem adhibeant.

De ſecta methodicorum; & quomodo a dogmatica potiſſimum differat. *Cap. 6.*

C QVi autem methodici nominantur, (ſic enim ſe ipſos uocarunt, perinde ac methodici, de quibus eſt ante dictum, non ſe methodo pertractare artem affirment) eos ego non uerbis ſolum a ueteribus diſſentire ſectis, ſed multa quoque inuertere artis opera, perſpicio: quando neque affectū locum ulli uſui eſſe ad curationem indicandam, neque cauſſam, neque ætatem, neque anni tempus, neque regionem concedunt. ijdem nolunt uires ægri, aut naturam, aut habitum conſiderari: ſed & conſuetudines, & uitæ inſtituta non curant: cum ſe contentos fateantur indicatione eius, quod conferat, quæ a ſolis affectibus ducitur: ac ne ab eis quidem ſpeciatim, ſed communiter, & uniuerſe: uocentque communia morborum hæc ipſa, quæ in ſingulis affectibus ubique ſpectantur. conantur etiam partim morborum omnium, qui uictu curantur, partim omnium abſolute, duo in eis communia demonſtrare; itemque tertium, quod miſtum ſit. hæc adſtrictionem, fluxumque nominarunt: omnemque morbum aut adſtrictum eſſe, aut fluidum, aut ex utriſque conflatum ſtatuunt. ſi enim naturales corporum excretiones cohibeantur, adſtrictionē appellant: ſi quid copioſius eat, fluxum. cū uero & cohibentur, & feruntur, tum oriri miſtionem cenſent: ut in oculo uſu uenit, quem inflammatio, & fluor uno, eodemq; tempore obſideat: ab inflammatione enim, quæ adſtrictus eſt affectus, cum non ſola ſit, ſed cum fluxu in uno, eodemque loco coniuncta, totum ipſum affectum miſtum fieri contendunt. eius autem, quod conferat, indica D tionem in aſtrictis eſſe laxitatem, in fluidis compreſſionem uolunt: ſi enim, exempli cauſa, genu inflammatione tentetur, aiunt oportere laxari. ſi aluus aut oculus fluat, cohibere, atque ſupprimere: in miſtis, occurrere ei, quod urgeat. nam quod magis turbat, periculumque minatur, id eſt, cui, ut uehementiori illi magis, quàm alteri, eſſe occurrendum monent. quid igitur cauſſæ eſt, cur non ſe dogmaticos uocarint, cū auxilia per indicationem inueniant? nimirum inquiunt, quia dogmatici res abditas exquirūt, nos in perſpicuis uerſamur. immo uero totam eorum ſectam ita definiunt, ut ſit communium, quæ perſpicua ſunt, cognitio. ac ne hæc definitio ceterarum omnium artium eſſe communis uideatur, quando illas quoque eſſe communium, quæ perſpicua ſint, cognitiones arbitrantur, ideo addunt hæc, quæ finem medicinæ conſequuntur. quidam non adiunxerunt, quæ conſequuntur, ſed, quæ fini conſentanea ſint: plerique utriſq; adiungentes, methodum aiunt eſſe cognitionem communium euidentium, quæ medicinæ fini conſentanea, conſequentiaque ſunt. quidam, ut Theſſalus, hæc quoque adijciunt, proxima, & ad ſanitatem neceſſaria. quibus quidē ſit rebus, ut neque dogmatici uocari uelint, quod rebus abditis, ut illi, nō egeant. neq; empirici, & ſi maxime in perſpicuis rebus uerſantur; quod ab illis indicatione diſtinguantur. ſed neq; eodē modo in perſpicuis rebus uerſari, quo faciūt empirici, confitentur: illos reſugere abdita, quod cognoſci nō poſſe putēt, ſe uero, quod inutilia ſint: itēque empiricos in rebus euidētibus obſeruationē, ſe indicationē tenere. cū in his rebus ab utriſq; ſe differre dicūt, tū uel maxime in tē-

poribus anni ætatibus regionibus,& ceteris oībus,quæ ſunt huius generis,quę ipſi reijciūt:quippe quæ E perſpicue inutilia eſſe,ſed gloriæ gratia a priſcis Medicis in pretio habita,arbitranť: hancq; maximā eſſe methodicæ ſectæ uirtutem prędicant,ideoq; ſumma gloria,atq; admiratione dignam cenſent : eiq; ſuccenſent, qui breuem eſſe uitam, artemq; longam pronunciauit : cum ſit omnino contrarium, ut breuis ars ſit, uita longa. nam ſi ea omnia ſublata ſint, quæ adiuuare artem falſo exiſtimantur, noſq; ea ſola intueamur,quæ ſunt communia morborum, neq; longam, neq; difficilem eſſe artem medicam, ſed facillimam,& apertam,quæq; tota uel ſex menſium ſpatio perdiſci celerrime poſſit. adeo in ijs morbis, quorum in uictus ratione curatio poſita eſt,in anguſtum rem totam eſſe deductam : ſimiliq; modo in ijs quæ manu, quæq; medicamentis curantur : in quibus nihilo ſecius communia quædam generatim inuenire conantur, & paucas remediorum intentiones ſtatuunt. quare, mea quidem ſententia,non peruulgato illo ſex menſium ſpatio, ſed multo citius totam ipſorum artē perdiſcere liceret : itaq; eis agēdæ gratiæ ſunt, quod breuiorem doctrinam inuenerint, ni mentiantur : ſin autem mentiuntur, negligentiæ nomine ſunt accuſandi.

Vt ſuam ſectam methodici tueantur. Cap. 7.

QVonam autem modo æquum de ijs iudicium potiſſimum fiat an in rebus utilibus cæcutiant, an ſoli recte uitent id quod ſuperuacaneum eſt, deinceps exponam. nam neq; hoc parui refert, F neq; uerba ſolum attingit, ut quod de empiricis, dogmaticisq; retulimus, qui de prima auxiliorum inuentione contendunt, deinde de uſu eorundem inter ipſos conuenit : ſed ita, ut uel magnopere lædantur artis opera, uel magnopere adiuuentur a methodica ſecta neceſſe ſit. cum autem in rebus duplex ſit iudicium, alteramq; a ſola ratione, alterum ab ijs,quæ euidenter apparent, proficiſcať: certe alterum,quod ſola ratio nobis ſuppeditat,maius eſt,quàm ut cōueniat ijs,qui introducendi ad artem ſunt : proinde non eſt huius inſtituti, ac temporis : alterum uero, quod a ſola euidentia trahitur, omnibus eſt hominibus communiter attributum. quid igitur obſtat, quo minus hoc primum utamur, quod & introducendis apertum eſt, & ab ipſis methodicis in honore habitum? præſertim cum nihil aliud, q̃ euidentia laudibus perpetuo celebrent, ac rebus omnibus anteponant : abdita uero omnia inutilia eſſe pronunciēt. age uero in primis genus illud cauſarū,quæ antegreſſæ nominanť,conſideremus, euidentiamq; pro iudicij regula ſtatuamus : primusq; methodicus accedat, qui ita fere loquatur : quid tandem cauſſæ eſt, ò dogmatici, empiriciq;, cur de frigore, æſtuq;, itemq; de ebrietate, cruditatibus, ſatietate,fame,laſſitudine,† actionibus, eduliorū qualitate, conſuetudinisq; mutatione, fruſtra ſoliciti eſtis? an omiſſis affectionibus,quibus corpus obſidetur,ijs ipſis adhibituri eſtis curationem? & tū nullum adhuc huiuſmodi adeſt,ſed ipſa abeunt; quod in corpore ab ipſis eſt genitum,manet, eiq; eſt adhibenda curatio. eſt autē is affectus ipſe. hic igitur,qualis nam ſit, ſpectari debet : nam ſi adſtrictus ſit, laxare : ſi fluidus,comprimere oportet,qualiſcunq; cauſſa ſit,quæ utrunq; procrearit. quam igitur ad rem cauſſæ cognitio confert,cum neq; fluidus, laxari,neq; adſtrictus comprimi unquam debeat? an nullam ad rem,ut res ipſa declarat? ſimili ratione ijdem methodici de cauſſis abditis,deq; ijs, quæ continentes uocantur,diſſerent : ſiquidem eas ipſi ſuperuacaneas putant, quando affectus ſuam ipſe curationem indicet, etiam ſi cauſſa,a qua genitus ſit,ignoretur. idem quoq; de anni tēporibus, de ętatibus, ac regionibus ſentiunt : hocq; loco ueteres Medicos admirantur, qui rem tam euidentem non intellexerint: non .n. inflammatio, quæ adſtrictus affectus eſt, ut ipſis placet, æſtiuo tempore laxantia, hyberno alia remedia,ſed utroq; tempore eadem poſtulat. neq; eadem in pueris exigit laxantia, in ſenibus comprimētia : neq; in Aegypto laxantia, Athenis cohibentia. ſi item inflammationi contrarius, fluidusque affectus ſit,nunquam laxantia,ſed comprimentia ſemper requiret, idq; hyeme, æſtate, uere, autumno, ac ſi puer æger ſit,ſi florem ętatis agat,ſiq; in ſenectute ſit conſtitutus:ſiue etiam in Thracia,aut Scythia, aut in Aethiopia ægrotet. quocirca nihil horum eſſe ad ullam rem utile, ſed fruſtra in his omnibus a nobis ſtudiū adhiberi cōtendunt. iam quorſum partes corporis cōſideramus? nonne ipſæ quoq; inanes ſint, ad curationem nobis indicandam? an audeat quiſpiam affirmare, inflammationi in parte neruea H laxantia conuenire : in arteria, aut uena, aut carne comprimentia? aut omnino, ſi in ulla corporis parte adſtrictum quidpiam excitetur, ſit, qui eſſe laxandum neget : aut quod fluidum ſit,eſſe comprimendum? quare ſi natura partis nihil curationem uariat,ſed remedia pro genere affectus inueniuntur, partis conſiderationem eſſe inutilem, planum eſt. ac methodicus quidem, ut adumbratim dicam, eſt huiuſmodi.

† Vetus tralatio habet, ocio.

Quibus rationibus empirici in methodicos ad ſectam ſuam defendendam utantur. Cap. 8.

CVm hæc dixerit methodicus, cauſam ſuam ſecundo loco aget empiricus his fere uerbis : ego prę ter euidentia,nihil noui:neq; quicq̃ eſſe ſapientius,quàm quæ perſæpe conſpexi,profiteor : ſi euidentiam ſpernis,ut de ſophiſta quodam ſuperioribus diebus uideor audiuiſſe, nihil mihi eſt antiquius, quàm, ut ad eos, qui habendum eſſe honorem euidentiæ putant, me conuertam : tu uero cadmiam uictoriam uiceris. ſi uero, ut initio abs te audiui, quicquid abditum eſt, eſſe inutile confirmas, teq; euidentia ſequi fateris,fortaſſe quod omitti ſolet,ego tibi declarabo, facta nimirum euidentis rei commemoratione. duo a cane rabioſo demorſi ad eos ſe Medicos, quorum conſuetudine utebantur curationis cauſa contulerunt. ulcus utriuſq; erat perexiguum,nec tota cutis erat diſciſſa. itaq; alter eorum ulcus tantummodo curauit : neque præterea de re ulla ſolicitus fuit : & intra paucos dies partem

ſanauiſſe

A ſanauiſſe uiſus eſt. alter, ubi nouit rabioſum canem momordiſſe, tanrum abfuit, ut confeſtim ulcus ad
cicatricem perducere ſtuderet, ut contra potius, illud amplificare conaretur: eamq; ad rem ualidis, acri
busq; medicamentis longo temporis ſpatio uteretur: cogeretque medicamenra ægrum interea bibe-
re, quæ ipſe ad rabiem eſſe accommodata affirmaret. utriuſq; euentus fuit huiuſmodi. qui medicamē-
ta bibit, ſeruatus eſt, incolumisq; euaſit: alter, qui nihil ſe habere mali exiſtimabat, repente aquam
reformidauit, & neruorū diſtentione correptus interijt. num igitur in hoc caſu anregreſſa cauſſa per-
ueſtigari fruſtra uidetur? an alia ulla de cauſſa ille exceſſit e uita, quàm ob Medici incuriam, qui nihil
de cauſſa eſſet percunctatus, neque curationem poſt hanc obſeruatam adhibuiſſet? mihi quidem ob
nullam aliam, quàm hanc cauſſam mortuus eſſe uidetur: & quoniam euidentiam ſequor, nullam hu-
iuſmodi pertranſire cauſſam poſſum. eadem ratione nequeo ætatem aut præterire, aut negligere: ſi-
quidem, ut huic quoq; credam, me adducit euidentia: quippe cum ijdem ex omni parte affectus non
eandem tamen omnino curatiouem poſtulent: ſed quandoq; tam uariam in diuerſis ætatibus, ut non
ſola medicinæ menſura, atq; modo, ſed etiam toto genere differant. ego enim pleriſque pleuriticis,
qui florentem ætatem agerent, ualidis uiribus eſſent, miſſum etiam eſſe a uobis ſanguinem ſæpe con-
ſpexi. at in extrema ſenecta conſtitutum, aut paruulum admodum puerum neq; uos, nec quiſquam
« B alius unquam auſus eſt, ſanguinis miſſione euacuare, quid autem Hippocrates, cum ait, ſub cane, &
« ante canem difficiles eſſe purgationes? quid item ſcribit, Aeſtate uentrem ſuperiorem, hyeme infe-
riorem eſſe purgandum? uerumne, an falſum dicere uobis uidetur? hærere uos in utriuſque reſponſio-
ne certe puto. nam ſi menriri eum diceris, euidentia, quæ præ uobis fertis magnifacere, negligetis:
ſiquidem euidens eſt, ita re uera eſſe, ut ſcriptum reliquit Hippocrates: ſi ueram eſſe eius orationem
concedetis, regiones & anni tempora admittetis, quibus uos, tanquam inutilibus nuncium remiſe-
ratis. quinetiam ita ego ſentio, uos neque unquam procul a patria in longinquas terras eſſe profectos,
neque differentias locorum experimento didiciſſe: ſiquidem ira uobis eſſet compertum, eos, qui ad ſe-
ptentrionem habitant, ſanguinis euacuationes, quæ confertim fiunt, ferre non poſſe, ſicut neq; etiā
eos, qui Aegyptum, & totam meridianam plagam incolunt: eos uero, qui inter hos medij interiecti
ſunt, euidentem fructum e ſanguinis miſſione ſæpe tuliſſe. quod autem partium corporis non eſſe ha-
bendam in curando rationem uultis, id mihi maiorem in modum admirabile, graueq; & abſurdum ui-
detur: cum non ueritati modo, ſed ijs etiam, quæ a uobis geruntur, aduerſetur. per deos immorta-
les, quocunque in loco oriatur inflammatio, ſiue in crure, ſiue in aure, ſiue in ore, ſiue in oculo, ean-
dem exigit curationem? cur igitur ego uos ſæpe animaduerti, cum inflammatio crus obſideret, par-
C tem ſcalpello ſcarificaſſe, oleoque irrigaſſe, in oculis uero id nunquam feciſſe? cur oculis inflammatis
adſtringentia medicamenta adhibetis, ijſdemque crura non inungitis? cur inflammatas aures non
ijſdem, quibus oculos, curatis? cur oculis non admouetis aurium remedia? ſed aliud eſt ad au-
res inflammatas, aliud ad oculos accommodatum medicamentum. acetum, quod roſaceum ex-
ceperit, facit ad aures inflammatas: nemo tamen opinor, id inflammatis oculis infundere au-
deret: ac ſi auderet, non mediocri damno, ut ego quidem puto, faceret de audacia ſua pericu-
lum. iam cum gurgulio inflammatione tentatur, ei bene facit ægyptiæ ſpinæ fructus. idoneum
etiam medicamentum eſt alumen ſciſſile. num igitur hæc inflammatis oculis, & auribus proderunt, an
penitus contra, ſummam noxam afferent? dico autem hæc omnia, uobis concedens, quod primo
loco poſitum eſt, ſi inflammatio manus, cruraue occupet, relaxantibus utendum eſſe, ſi oculos, aut
gurgulionem, aut aures, non item. ſi uero eam etiam, quæ crura, manusque obſideat, non eſſe quo-
uis modo laxandam memoraro, fortaſſe, ſi reſipiſcitis, quanto errore uerſemini, percipietis. id
uero quod dicturus ſum erit euidentium recordatio. qui partem quamuis ſine ulla plaga inflamma-
tam habent, ſed ſua ſponte exorta inflammatio eſt, quod affectio plenitudinis, quam plethoricam
uocant, præceſſiſſet, eorum nemo laxitatem partis exigit prius, quàm totum ſit corpus euacuatum:
D propterea quod illud ſi feceris, non modo nihil minues, ſed eam, quæ iam adeſt, inflammationem
adaugebis. quam ob rem eo tempore adſtringentia, refrigerantiaque parti admouemus. at ubi to-
tum corpus euacuauerimus, tum pars inflammata uſum relaxantium feret. quibus uerbis niſi uobis
hæc probo, tempus iam eſt, ut initio ſermonis dixi, ut ad eos, qui euidentiam honore proſequun-
tur, me conuertam.

Quo modo dogmatici methodicorum artem reprehendant. *Cap. 9.*

QVæ cum empiricus, attulerit, prodeat dogmaticus, atq; ita ferme loquatur. ſi ſaperes, hæc
tibi forte ſatis perſuaderent, ut neque ætatem, neque anni tempus, neque regionem, neque
cauſſam antegreſſam, aut ullam corporis partem eſſe inutilem exiſtimares. at ſi empiricus re-
cordatione euidentium id tibi nondum probauit, ſed adhuc rationem aliquam poſtulas, eam mihi
eſſe adijciendam perſpicio, ac tuam ſectam eſſe caducam ac fragilem demonſtrabo. uos enim au-
dio affirmantes ſectam ueſtram, eſſe communium, quæ in morbis euidentia ſunt, cognitionem.
cunque a uobis ſemper quæram, in qua potiſſimum re hæc communia conſiſtant, & quo mo-
do a nobis cognoſcantur, nondum tamen me id conſequi potuiſſe. cauſſa eſt, quod inter uos

uerbis conuenit, in rebus non item: ueſtrum enim quidam ſunt, qui adſtrictum & fluidum ijs, quæ ſe- E
cundum naturam ſunt, excretionibus metiuntur: ut ubi compreſſę ſunt, eum affectum adſtrictionem:
ubi præter modum excernuntur, fluxum appelletis. alij quidam ex uobis affectus in reliquis corporum
affectionibus conſtituunt: & eos, qui, quod educitur, intuentur, grauiter accuſant. ego uero in quo
errore omnes ſint, nunc paucis aperiam. oratio autem noſtra ad eos priore loco dirigatur, qui excre-
tionibus ijs, quæ ſecundum naturam fiunt, affectus iudicant. ſubit autem mihi eos admirari, ſi unquã
neq; ſudores, neq; urinas, neq; uomitus, neq; deiectiones copioſiores, quàm modus naturæ ferat,
cum utilitate extitiſſe in morbis conſpexerunt: &, quod eſt omnium abſurdiſſimum, ſi, ne a naribus
quidem fluxiſſe unquam ſanguinem uiderunt, a quo morbus eſſet iudicatus. huius autem profluuij nõ
quantitas ſolum, ſed totum etiam genus præter naturam eſt. at ſudorum, aut urinarum, aut eorum, quæ
aluus deijcit, aut uomitu reijciuntur, genus nõ eſt præter naturam: quanquam tam immoderata eſt eo-
rum quandoq; copia, ut nonnullos ego uiderim, tantam uim ſudoris effundentes, ut culcitras etiã ma-
defacerent. alios uidi, quibus deiecta aluus triginta heminas excederet. quo in genere quia id, quod
noxium erat, excernebatur, nihil eſſe cohibendum iudicaui. & tamen is, qui excretionibus, quæ ſecun
dum naturam fiunt, tanquam regula ad omnia uſus eſſet, huiuſmodi prohibere ſymptomara debebat.
quocirca probabiliora dicere nidentur, qui affectiones, quæ in corporibus ſunt, cõmunia morborum F
ponunt. ceterum hos quoq; admiror, ut illa ipſa dicere euidentia auſi ſint. ſi enim, non quod fluit e uẽ-
tre, ſed corporum affectio, a qua oritur id, quod fluit, fluxus eſt, illa autem affectio nulli ſenſui euidens
eſt, qui fier, ut communia morborum etiam euidentia dicantur? præſertim cum affectio fluxionis in la-
xiore inteſtino, itemq; in gracilibus, in ieiuno, in uentriculo, in lactibus, & multis alijs internis ſit parti-
bus, quarum ullam, ut etiam eius affectum, ſenſu percipere nemo poſſit. quomodo igitur illa morbo-
rum communia poterunt euidentia dici, niſi quis euidentia illa quoq; appellet, quæ per ſigna cogno-
ſcuntur? quod ſi ita eſt, non iam quid ab ullo ueterum medicorum hi differant, ſatis noui. ſed quid eſt,
quod celeriter, & intra ſex menſes ſe artem eſſe edocturos pollicentur? equidem ad ea, quæ ſenſum no
ſtrum effugiunt, cognoſcenda, non parua opus eſſe methodo arbitror: ſed qui hoc præſtare recte uelit,
huic opus eſt diſſectione, a qua naturam cuiuſq; internæ partis edoceatur; & rerum naturalium contẽ-
platione non mediocri, ut actionem, & uſum cuiuſq; accurate conſideret. priuſquam autem hæc in-
uenta ſint omnia, nullus imarum corporis partium affectus dignoſci poteſt. iam quid uerbis opus eſt,
ut probem, magno quoq; ad hanc rem uſui eſſe rationem diſſerendi, ut quid conficiatur e quoq; per-
ſpicue intelligas, ne captionibus uel ab alio, uel a te ipſo circumuentus decipiaris? licet enim uidere,
nos etiam nolentes a nobismet captionibus interdum irretiri. ceterum ab ijs libenter ego quærerem, G
quidnam fluxus ſit, ſi modo rationem diſſerendi didicerunt: neque enim illud eſſe ſatis puto, quod a
quibuſdam ipſorum dictum eſt, fluxum eſſe quandam, præter naturam, affectionem: propterea quod,
niſi quæ affectio ſit, perceperimus, nihil iam plus ſciemus, ſit ne laxitas quædam, an mollities, an raritas.
certe ab ipſis nihil perſpicue dictum audies: ſed quicquid in buccam uenit, modo hoc, modo illud, ſępe
omnia ſimul, quaſi nulla inter ea differentia ſit. ſi quis autem ſit, qui docere eos, quid inter illa interſit,
& ſingula propriam tractationem poſtulare, aggrediatur, eum ne audiendum quidem putant: ſed uete-
ribus, ut pote hæc fruſtra diſtinguẽtibus, maledicunt: tanta eorum eſt in indagatione ueritatis ignauia.
ac ne hoc quidem audire patiuntur, contenta laxis, dura mollibus, denſa raris contrario nomine oppo-
ni: & præter hæc omnia, aliud eſſe naturales excretiones cohiberi, alind effluere: hæcq; ab Hippocrate
diſtincta eſſe omnia. de his autem rebus temere pronunciant, & inflammationem (hoc ipſi nomine
durum, renitentem, calidum tumorem, & cum dolore cõiunctum ſignificant) ſine ulla mora, & nullo
adhibito iudicio adſtrictum eſſe affectum aiunt. tum alias inflammationes complicatas uocant, quales
ſunt, quæ oculos occupant, ubi eis adiuncta fluxio eſt. & quales in tonſillis, gurgulione, palato, gingi-
uisque conſiſtunt. ad hæc uero ſtatuunt meatus partim raros eſſe factos, partim clauſos, ideoq; utrunq;
genus affectus exoriri. quidam etiam ad id temeritaris deuenerunt, ut in uno, eodemq; meatu fluxum, H
adſtrictionemq; eſſe conſtitutam: quod ne cogitatione quidem percipi facile poteſt; dicere non uere-
antur. pauci autem eorum, qui ferre poſſunt, ut de his omnibus paulo plura audiant, eademq; plus cõ-
ſiderent, uix tandem commutata ſententia, ad ueritatem animum adiungunt: quibus quidem, & item
alijs, qui de primis, communibusq; affectibus percipere aliquid aliquanto diligentius uolunt, libri ſunt
a me ſeparatim conſcripti. in præſenti uero, ut ijs, qui introducũtur, res ſit ex uſu, pauca in methodicos
dicere, æquum cenſui: quæ ſane illis ipſis utilitatem quoq; afferre, peroptarem. id autem conſequeren
tur, ſi prætermiſſa contentione, id ipſum, quo de agitur, ſecum ipſi perpenderent. quod autem tractatur
eſt, ut quam ipſi quoq; inflammationem nominant, ſit tumor præter naturam, cum dolore coniunctus,
renitens, durus, & calidus: quæq; ſua ratione nihilo magis raram, aut duram, aut denſam, aut † mol- † ex uetere tralatione.
lem, quàm prius eſſet, partem reddat, ſed fluxu nimio impleat, ideoque diſtendat. nec tamen, ſi quid
intentum eſt, id iam omnino aut denſius, aut durius, quàm prius, efficitur. id in corijs, loris, & re-
ticulis intuebere, ſi diſtendere omnes in partes coneris. quare expletarum partium curatio euacua-
tione, quæ eſt repletioni contraria, perficitur. inanitione autem facta, partes laxiores quamprimũ
redduntur. itaq; ut euacuatas partes laxitas, ſic expletas contentio comitatur neceſſario: quarum ta-
mẽ neutra denſitatẽ, raritatẽq;, ut neq; fluxũ, neq; adſtrictionem, neceſſario cõſequitur. neq; .n. ſi quid
rarum

A tarũ ſit, ẽt quid ex ipſo oĩno fluere neceſſe eſt. quid ſi craſſum, exiguumq; ſit, quod continetur? neq; ẽt
ſi denſum ſit, cohiberi: quando ẽt quod multum, tenueq; eſt, id per denſos meatus effluat. præſtabat
igitur eos ueterũ libris perlectis, quot modis, quod prius in particula concluſum eſt, iterũ excernatur,
didiciſſe: ut ſi rarefiat, quod continet: ſi quod contentũ eſt, attenuetur: ſi idẽ augeatur, uehementiusq;
moueatur: ſi ab externa re trahatur, aut ab aliqua interna pellatur: & tanquã a quopiam eorum, quæ in-
tus ſunt, eructetur. ſi quis aũt his oĩbus omiſſis, euacuationis cauſſam in unam meatuum raritatẽ con-
ferat, is ne euidentia quidẽ noſſe, uideatur. lanam aũt, aut ſpongiã, aut quod æq; rarũ eſt, ſi exiguus hu-
mor ſit, quẽ continent, eum cohibere, non effundere: ſi multus ſit, emittere, euidenter cernimus. cur
igitur in oculis, naribus, ore, & alijs æq; raris idẽ fieri non norunt: ut, non quod rari meatus ſint, ſed qđ
humor copioſus in eis contineatur, aliquid quandoq; effluat? fictilia quoq; tam rara interdum ſunt, ut
aqua effluat: ſi tamẽ mel indas, non transfundatur: propterea quod mellis eſſentia ſit meatibus fictiliũ
craſſior. illud ẽt non erat abſonum animaduertere, ſæpe aliquid propter rei tenuitatẽ effluere, quamuis
corpus, quod continet, non ſit a natura perforatũ: ac ne illud quoq;, naturam, a qua animantes gubernã
tur, conſueſſe plerunq; motu uehementiore inſurgentẽ, quicquid ſuperuacaneum eſt, per corpus ipſum
continens excernere, quaſi id quodã modo expreſſerit, atq; expulerit. quid igitur difficile erat animad-
B uertere eum, qui in arte exercenda eſſet diu, multũq; uerſatus? ſic .n. iudicationes morborũ fere fiunt.
reliquas aũt euacuationis cauſſas prætereo: & itẽ omitto eas, quibus materia cohibetur, quæ totidem
ſunt, illisq; contrariæ: neq;.n. hæc tractatio eſt ad illorũ aures accõmodata. ad illud autem nunc redeo,
quod fortaſſe intelligere uidentur poſſe: oculum uidelicet fluxione laborare poſſe interdum, nõ quod
in ipſo oculorum corpore facta ſit ulla præter naturam immutatio, ſed quod uel copioſus fluxus ſit, uel
tenuis, uel a natura per eam partẽ extruſus. quo in caſu tenuis defluxio eſt reddenda craſſior; copioſa,
euacuanda: conatus ille naturæ, ſi opportunus ſit, admittẽdus, nobis de corporibus oculorum nihil ſo-
licitis: utpote quæ fluxionis cauſſam non contineant. ceterũ exiſtimare quampiã inflammationẽ adſtri
ctum affectũ eſſe, quampiã complicatũ, quomodo recte ſentientium ſit, equidẽ non agnoſco: in primis
.n. obliti ſunt eius, quod dixerant, neq; fluidũ morbũ euacuatione, neq; adſtrictũ ſuppreſſione eſſe iudi-
candũ: ſed in ipſas corporũ affectiones intueri oportere. cum igitur hæ ex omni parte ſint inter ſe ſimi
les, neq; ulla re quæ nunc inflammatio eſt, ab ea, quæ ante fuit, differre uideatur, niſi quod ab altera de-
fluit quid, ab altera nihil, qui fit, quin mirũ in modũ abſurdũ ſit, ſi hæc complicata, illa adſtricta cenſea-
tur? deinde uero quomodo ne illud quidẽ, quod tamen erat eis in promptu uel maxime, conſiderandũ
uenit in mentẽ, neq; in manu, neq; in pede, neq; in cubito, neq; in brachio, neq; in crure, neq; in femore,
C neq; in ulla alia parte corporis tale genus unquam uiſum eſt inflammationis quæ aliquid foras effunde
ret: ſed hoc illis eſſe ſolis attributum, quæ os, oculos, & nares obſideant? an Iuppiter omnibus com-
munitatibus morborum complicatis imperauit, ut nulla unquã earũ in ullam aliam corporis partẽ, ſed
ſolum in oculos, nares, & os impetum facerent? etenim inflammatio oẽs corporis partes, quibuſcunq;
eſt natura comparatum, ut cauſſas eius gignendæ in ſe admittant, occupare poteſt. quia uero aliæ raræ,
denſæq; aliæ natura ſint, ideo fit, ut ab illis quidpiã effluat, in his cohibeatur. ſi utrem, aut aliud quid
denſum humida impleas materia, nihil effluet: ſi ſpongiam, aut aliud, quod rarum ſit, ſtatim quod ſuper
fluit, effundetur. quæ igitur difficultas erat, cum animaduertiſſent, quanto reliqua cutis ſit ea, quæ circa
oculos, nares, atq; os eſt, adſtrictior, omiſſa complicatione, longisq; nugis, cauſſam naturæ partiũ attri-
buere? ita .n. ſe rem habere, declarant inflammationes, quæ alijs in partibus ſunt cum ulceratione con-
iunctæ: quandoquidẽ ab eis effluit id, quod tenuium eſt partium, perinde ac ſi in oculis, naribus, & ore
conſiſterent. at quouſq; illæſa, omniq; ex parte adſtricta cutis manet, nõ iam genus inflammationis, ſed
hoc ipſum, ne quid effluat, in cauſſa eſt. præterea quemadmodũ ſi ſpongiam, ſeu lanam melle, aut
liquida pice, neq; ita præter modum irrigaris, nihil effundetur propter humoris craſſitudinẽ, aut etiã ſi
aqua, aut alia re ita tenui, ſed quæ pauciſſima ſit, eodem modo, opinor, non ſemper ab oculis aliquid ef-
D funditur, uel propter humoris craſſitudinem, uel quod is non ſuperfluat: ut in ijs, qui naturalem ſtatum
ſeruant. quare idem genus inflammationis, quod nulla re ab alio differt, niſi influentis materiæ craſſitu-
dine, lippitudinem fluxu uacantem poterit efficere, quam methodici, ſapientiſſimi homines adſtrictam
uocant, & differre a complicata arbitrantur. qua in re cuncta, quæ dixerunt, obliuione obruunt: quæ
ſurſum ac deorſum transferentes, affectus in corporibus, non in humoribus conſiſtere, plane cenſent.
quomodo igitur, cum eadem in corporibus ſit affectio, neq; ulla alia re differat, niſi quod ſolam humo-
rum, qui tenues, uel craſſi ſunt, naturam ſequatur: ut modo effluat, modo contineatur quidpiam, diſſi-
miles eſſe morborum communitates exiſtimatis? iam illa quoq; ueſtra complicatio ne percipi quidem
cogitatione poteſt. cetera autem errata ueſtra, quæ non ſolum in morbis, qui uictus ratione, ſed etiam
manu, medicamentisq; curantur, particulatim admittitis, niſi hæc uobis ſatis probarim, alias fortaſſe
perdiſcetis. nunc uero, quoniam ijs, qui introducuntur, hæc ſatis ſunt, hoc loco dicendi finem faciam.

GALENI LIBER, QVI EMPIRICI MEDICI INFORMATIO INSCRIBITVR, E VETERE TRALATIONE MELIOREM IN STATVM

A Io. Baptiſta Raſario reſtitutus.

Empiricorum nomen unde ſit ductum: & indicationi apud eos locum non eſſe. Cap. 1.

QVI ſectam empiricam adamarunt, eos ſecuti philoſophos, qui, quoniam ſingulis de rebus dubitabant, ſceptici ſunt a Græcis appellati; ab animi affectione, quam ab Hippocrate nomen ducere maluerunt. itaq; non ſicut ceteri Medici Hippocratici, aut Aſclepiadei, aut Praxagorei, aut Eraſiſtratei cognomēto dicuntur, ita ipſi ab Acrone, primo empiricæ diſciplinæ auctore, Acronei uocati ſunt: uel potius a Critone, Philiſtione, ac Serapione, qui licet ſint Acrone poſteriores, reliquis tamen empiricis ſuperiores ſunt, trahere nomen uoluerunt. atq; hæc quidem de nomine. eſt autem empiricis ſumma cautio, ne quis inueniri quicquam indicatione poſſe putet: propterea quod non more medicorum rationalium artem medendi ex indicatione & experientia eſſe conſtitutā, ſed totam eſſe in experientia poſitam arbitrantur. F ipſam porrò experientiam ex eorum, quæ ſæpenumero eodem modo contigerunt, obſeruatione conflari atteſtantur. eorum ego tibi diſciplinam, quæ nam, qualis ue ſit, ſi animum aduertes, breuiter, perſpicueq; proponam. fac igitur empiricum de ijs, quæ hoc libro continentur, ita loquentem.

Experientiæ genera; & quem uſum empiricis afferant. Cap. 2.

NOſtra ſententia eſt, artem medicinæ non ab indicatione, ſed experientia proficiſci: uocamus autē experientiam, rei alicuius notitiā noſtro obtutu comparatam, ſicut quam recta ratione conſequimur, indicationē. atq; ut nos ſenſu ducti ad experientiam peruenimus, ita dogmaticis indicationē ratio commonſtrat. ceterum hæc notitia, quæ proficiſcitur a ſenſibus, uel fortuito, uel conſulto, uel imitatione eorum, quæ ante conſpeximus, comparatur. fortuita autē nominamus, quæ non conſilio noſtro, ſed caſu, aut natura uſu ueniunt. ac caſu, ut ſi cuius occiput dolore conflictetur, forte cadat, uenaq; recta frontis diſrupta, effuſoq; ſanguine, dolor leniatur. natura, ut ſi febricitanti ſanguis per nares defluat, febrisq; diſcutiatur. quæ uero a conſilio proficiſcitur experientia, hoc exemplo declaratur: ſi quis febrim habeat, ac ſiti enectus ad aquā bibendā, aut mala granata edēda compellatur, itaq; febris reſtinguatur: uel quiſpiā a ſerpente in monte ictus, herba, quæcunq; ſe ſe ei obtulerit, uulneri ſuperdata conſaneſcat. G ex imitatione autē acquiritur experientia, cum quiſpiā id, quod ſemel, aut iterum, aut frequenter factū eſſe animaduertit, imitatur. dico aūt frequenter, non quod ſemper ex alio, ſed quod plerunq; uel æquabiliter, uel ēt raro conſequatur. iam uero longo uſu tritam experientiā ſoli artifices ſunt conſecuti, qui in ſimilitudine rerū, quæ ſunt ab ipſa experientia repertæ, ſe exercuerunt. experientiā autem abſolute nuncupamus habitum, ex ijs conflatum, quæ ſæpe uiſa ſunt, ut iam inde theoremata ducta ſint: ac didicimus, utrū ea ſemper, an plerunq;, an æquabiliter, an raro euenire conſueuerint: ſiquidem hæ quatuor ſunt theorematū differētiæ. ac theorema quidē appellamus, rei alicuius ſæpe uiſæ notitiam, quæ cōtrario euentu, definitur. ergo eius, quod ſemper fieri diximus, definitio erit, ut contrariū nunq̄ eueniat. qđ plerunq; fit, eius oppoſitum raro contingat: ſic quod æquabiliter fit, eius oppoſiti pares euentus ſint: & quod raro accidit, eius contrariū plerunq; ſuccedat. quæ autē ſine hiſce diſtinctionibus cognita nobis ſunt, eorum notitia cōfuſa, inchoataq; eſt, & ab experientia penitus excludēda. quanquam hanc ipſam Menodotus particulam quandam experientię nominauit, ut pote quæ non ex alijs ſingulis eſſet conflata experientijs: eāq; ob cauſſam, ut eidē placet, prima, ſimpliciſſimaq; haberet̄: ut.n. tota ars ex multis experimētis conficit̄, ita ſingula experimēta multis habitis experientijs cōparant̄: quæ, ſi quot eſſe numero debeant, afferre uelimus, uerendū eſt, ne ambiguam inire rōnem cogamur, q̄ ab aceruo coaceruatam H uocant: de qua nos in libro de experientia medica copioſe egimus. nunc uero, quod ad nomen αὐτόπτην attinet, cum quis ſuis oculis quidpiam uidit, id ego apud ueteres ſæpe legi: ſed nomen αὐτοψίαν, hoc eſt ipſiusmet inſpectionis, nunquam, quod ſciam. ſed ſicut uſus in alijs concedit, nomē αὐτοψίας a primo duximus, quod nomen eius, qui ipſemet inſpexit, actionem, non ſcientiam ſignificat. quia tamen ex hac inſpectionis actione cognitio cōparat̄, ideo ſuperiores empirici tam ſcientiā, quàm actionē hoc nomine uocari uoluerunt. immo uero experiētiā quoq; eodē nomine intelligi cenſuerunt. quare nos quoq; ijſdē utemur uocabulis, dicemusq; αὐτοψίαν non modo actionem, qua rem aliquam euidentem cognoſcamus, ſed etiam experientiam, ex hiſce multis actionibus collectam. ſed neſcio, cur empirici rei inuentæ cognitionem & memoriā uocent obſeruationem, cum hęc diuerſa inter ſe ſint: etenim Theuttas, cum prius affirmaſſet, partes Medici artis, quibus finem plerunq; conſequimur, per experientiam acquiri, quæ ex ipſamet inſpectione, hiſtoria, & conuenienti ad ſimilia tranſitu conflatur; tum experientiam, quæ ab ipſamet inſpectione non differt, definitione explicans, hæc addidit: experientia, inquit, eſt tota rei euidentis obſeruatio. quo in loco obſeruationem pro cognitione, memoriaq; uſurpauit. eadem aūr conſeruatio quoq; nominatur: quæ cū ſit actio obſeruatoris, iam conſtat, hoc nomine memoriam & cognitionem minus proprie nuncupari. τήρησιν uero non male actionē ab experientia profectā

& τήρησιν

A & τρίβωνα, hoc eſt exercitatum, qui in hac eſt exercitatione frequens, ſicut ἔμπειρον, id eſt expertum, qui ἐμπειρίας, hoc eſt experientiæ particeps eſt, nominarunt. empirici nomine Græci uſi non ſunt: ſed qui experientiam conſtituerunt, ſe empiricos appellarunt: experientiamq; non tam unius thorematis notitiam, quàm totam artem medicinæ nuncuparunt: quã ex ipſamet inſpectione, ex hiſtoria, & ex tranſitu ad ſimilia conſtare uolunt. porrò hiſtotiam aiunt eſſe ipſammet inſpectionem ab aliquo enarratam: tranſitum ad ſimilia, quaſi uiam ad tritam experientiam: qui per ſimilitudinem eorum, quæ per experientiam comperta ſunt, ad uſum traduci conſueuit.

Vtrum tranſitus ad ſimilia medicinalis artis pars dici debeat. *Cap.* 3

EXiſtit autem hoc loco quæſtio, utrum tranſitus ad ſimilia ſit, ut Serapioni placuit, tertia Medicæ artis pars: nam cum hunc tranſitũ Menodotus non docuerit, ſed eo duntaxat utatur, non eſſe partem ex eius ſententia, planũ eſt: cum idẽ non ſit uti, & ut parte uti. Caſſius aũt Pyrrhonius ab uſu quoq; excluſit: atq; unum integrũ hac de re uolumen conſcripſit. potior aũt eſt Theutæ ſententia, qui uiam quæ ſimilibus rem tranſigit, rationi inhærentẽ experientiã eſſe confirmauit: ſicut alij quaſi inſtrumentũ eſſe uoluerunt. ac melius fortaſſe cenſueris ſi & hunc tranſitũ, & hiſtoriã, artis medicinalis inſtrumẽta, non ẽt partes eſſe iudicaueris. idẽ eſt de obſeruatione ſtatuendũ, quã uelut actionẽ quandã Theutas no-
B minat. quod in cauſſa fuit, ut de eis ita literarũ monimẽtis hæc prodiderit: Medicæ inquit, artis partes, quibus finẽ conſequimur, experientia comparantur, quæ ex proprio obtutu, hiſtoria, & accommodato tranſitu ad ſimilia cõflatur. quibus uerbis medicinæ partes ab experiẽtia proficiſci confirmat: quæ licet oẽs inter ſe differant, in hoc tñ conueniunt, ut oẽs communi nomine memoriæ uocentur. quam ob rem melius quiſpiã exiſtimabit, qui experientiã eſſe memoriã eorũ, quæ ſæpe, eodemq; modo eueniſſe perſpecta ſunt, affirmet. ſi quis uero pro memoria nomẽ obſeruationis adhibeat, erit experiẽtia obſeruatio eorũ, quæ ſæpe, eodẽq; modo eueniſſe perſpeximus. at ſi obſeruatio ſignificet actionẽ, ut eſt in Græcorũ more poſitũ, & memoria ſit quaſi ſedes in anima quædam, in qua ea, quæ uiſa, ſunt, conquieſcant: liceat nobis has ambas ſimul iungere, ac dicere, experientiã eſſe obſeruationẽ, ac memoriã eorũ, quæ ſæpe, eodemq; modo eueniſſe perſpeximus. præſtiterit fortaſſe ſolũ memoriã, qua obſeruatio cõtinẽt, adiungere: ſiquidẽ rerũ, quas ſæpe uidimus, niſi aliqua ipſarũ obſeruatio præcedat, meminiſſe non poſſumus.

Quæ ſint communes medicinæ partes. *Cap.* 4.

HAec breuiter de experientiæ deſcriptiõe dicta ſint nobis. Theutas aũt medicinã totã diuiſit in partes tres: quarũ una in ſignis, altera in curationẽ, tertia in tuendæ ualetudinis rõne conſiſteret: quę partes proprio obtutu, hiſtoria, & accommodato ad ſimilia tranſitu comparantur. quocirca qui hæc tria
C eſſe † medicinæ partes ſtatuunt, ij nõ partes abſolute, ſed hoc totũ, partes conſtituentes appellant: quaſi eę totã medicinã conſtituant: cuius partes finẽ continentes aiunt eſſe, tum eam quę de ſignis agit, tum eam, quæ curandi rõnem nos docet, tum eam, quæ ad ualetudinẽ tuendã pertinet: ut quæ finẽ continẽt, ijs quæ conſtituunt, ex altera parte reſpondeant. ſi quis tñ rem ad uiuũ reſecare uoluerit, nõ partes eas eſſe, ſed quaſdã medicorũ potius actiones comperiet. etenim ſignorũ notitia, in Medici animo reſidẽs, cuius ope, curationẽ inſtituit, ſanitatemq; tuetur, medicinæ pars eſt. ſed nominibus illi abutantur, nos in partes treis medicinã diuidamus, quæ ſigna, quæ curationẽ, quæ tuẽdæ ſanitatis rationem pertractat. diſtinguamus porrò eam, quæ de ſignis eſt, in præſentium dignotionẽ, & futurorum prænotionem: eã, quæ in curatione verſatur, in eam quæ manu, & eam quæ uictu, & eam quæ medicamẽtis medeatur. ac nos quidẽ, quippe qui in empirici perſonã nos induimus, hæc nomina rite uſurpamus, quippe cum illi tam actiones, q̃ ſcientias, a quibus illæ ducuntur, ijſdẽ appellare nominibus conſueuerint. tertiã partẽ, quæ ſanitatẽ tuetur, quidã non diuidi cenſuerunt: alij in ſpeciem, quę eodem, quo genus, nomine appellatur, in eam inquam, quæ ualetudinẽ tuetur, & in boni habitus effectricem diuiſerunt: alij addiderunt præſeruandæ ſanitatis rationẽ, recuperandæ ualetudinis facultatẽ, & ſenum conſeruatricẽ. nec defuere, qui medicinã aliter diſtribuerint. cum .n. ut eſt ab Herophilo conſcriptum, medicina ſit ſalubrium,
D morboſorum, neutrorumque ſcientia, tria excogitarunt, quibus ſingula accommodarentur, corpora, ſigna, & cauſſas: ut tã corpora, quàm ſigna, & cauſas ſalubria, morboſa, neutraq; dicamus. poſſumus ergo ita quoq; empiricã doctrinã partiri. nec quicquã obſtat, quin alio itidẽ modo diuidatur, modo ne ulla artis pars omittatur. itaq; Theutas in principio libri, qui de partibus inſcriptus eſt, nihil inquit, obſtat, ſi partes medicinæ, quã in ſignorum, curationis, & tuendæ ſanitatis rationẽ diuiſeris, in alias quoque partes diſtribuas. quibus quidem fit rebus, ut minus mirabile ſit, ſi empiricæ doctrinæ alij duas, alij tres, alij quatuor, alij quinq; eſſe partes conſtituerint: neq; tamen differant inter ſe: cum hanc in uerbis eſſe controuerſiam uelint: quod eſt dicere, differentium uerborum hanc eſſe doctrinam. ſed de uera diuiſione, alio loco agemus.

† Vetus tralatio habet, empiria, .i. experientiæ.

De empiricorum artis conſtitutione. *Cap.* 5.

NVnc partes medicinã conſtituẽtes percurramus, qñ hæc eſt oĩum utiliſſima tractatio. medicus, qui ĩ obſeruatiõe uerſaẽ, ſe a profeſſione empiricũ, totãq; artẽ ἐμπειρίαν hoc eſt experientiã nominauit: & ab eodẽ tam iuuantia, quàm noxia ſunt obſeruata. probabile tñ eſt, primis illis tẽporibus hoĩes ſolũ in ijs, quæ ad artẽ eſſent accõmodata, fuiſſe occupatos, ſed multa quoq; ſuperuacanea tractaſſe: cũ .n. in hunc uſq; diẽ permulti tractu tẽporis quãplurima obſeruarint, animaduertimus nõnulla eſſe a priſcis ad nullã rẽ utilia obſeruata. q̃ res facit, ut nũc ex uſu hiſtoria ſit, ſicut olim proprius obtutus utiliſſimus

habebatur: nam ueſtium colorem in pleriſq; affectibus nulli uſui eſſe, in quibuſdam, adiumento, per- E
ſpeximus. ac cœruleus, uiridis, nigerq; color lippitudini eſt accõmodatus; albus, ſplendidusq; a duer-
ſiſſimus: ceteri medium locum tenent. ruber quoq; ſanguinis ſputum irritat: in alijs affectibus, & ſym
ptomatis, ut obſeruatum eſt, plane inutilis eſt, ac ſuperuacaneus. ſic etiam non multum refert, ebur-
nea ne, an lignea menſa ſit: & phiala ſit ne aurea, an argentea, an uitrea: cum hæc neutrum, hoc eſt nec
morbum, nec ſanitatem afferre queant, & ſane redundent. quanquam non eiuſmodi cẽſenda ſunt, quę
tetrum, noxiumq; odorem exhalant: ſiquidem appetitum, digeſtionemq; perturbãt, quæ fœtida ſunt,
ac nocent, quæ uehementi qualitate quadam ſunt prædita: quo in genere ſunt cupreſſus, populus, bu-
xus, & nux, præcipue recens. quam ob rem cauemus, ne lecticam, ne fores, nẽue ullum uaſculum ex
ijs conſtruamus. odorem autem omnem, qui caput repleat, appetitum ſubuertat, aut quid tale efficiat,
euitamus: deligenda enim ſunt utilia, & effugienda contraria: quæ neutrum horum faciunt, neq; aſci-
ſcenda, neq; uitanda. quocirca medicus rerum facultatem noſſe debet, ut quæ ſanitatem, quæ morbũ,
quæ neutrum efficiunt, intelligat. hæcq; non modo in cauſſis, ſed & corporibus, & ſignis ſciẽda ei ſunt.
nec quicquam intereſt, ſcientiam, an cognitionem eſſe in homine ſtatuas, ut neq; ſi artificem, aut ſcien
tem, aut artem uel ſcientiam eum addiſcere dicas: ſicut etiam parum intereſt, ſi inflammationem, exem
pli gratia, morbum, aut affectum appelles. quod tamen non eſt de ſymptomate pronunciandum: eſt e- F
nim ſymptoma ſymplex res quædam, & una, non multiplex, & compoſita, ut lateris dolor, tuſſis, ſputũ
ſanguinis, uel ſubflauum, uel liuidum, & ſpirandi difficultas, & calor præter naturam, quorum omnium
congeries morbus, & affectus a noſtris appellatur. ſed & languor, & ægritudo uocatur. placet enim cõ
ſuetis apud nos uocabulis uti. ſin minus id præſtari a nobis poſſit, ſaltem ut de communi conſenſu eo-
rum ſignificationes adhibeamus.

Quid ſymptoma ſit, deque ſymptomatum concurſu. *Cap. 6.*

VT autem ad hoc inſtitutum pertinet, ſatis accõmodate ſymptoma eſſe dicemus ſimplex aliquod
incommodum, quod præter naturam inſit in corpore, ut calorem, tumorem, inflammationem,
ſpirandi difficultatem, refrigerationem, dolorem, ac tuſſim: affectum uero, ac morbum, concurſum qui
ex ijs conficitur: ſic enim omnes ſuperiores empirici nominarunt: non tamen quamuis ſymptomatũ
coniunctionem eſſe morbum ſtatuunt, ſed ſi ea in ægro corpore confertim appareant, ſimulq; augean-
tur, conſiſtant, declinent, atq; ſoluantur. quam ob rem breuitatis cauſſa unumquenq; concurſum pro-
prijs nominibus diſtinxerunt: & nomen ei ab aliquo, quod in ſingulis præcipuum eſſet, tribuerunt: ut
ab affecta parte pleuritida, & peripneumoniam appellarunt: & ab aliquo ſymptomate, ut inflammatio
nem, & inſaniam: & interdum a ſimilitudine, ut elephantem, & cancrum. interdum ipſi nomen impo- G
nunt, ut cum œdema, ſcirrhumq; dicunt. itaq; ea omnia, quæ ſimul ſemper fiunt, & creſcunt, ſimulq; cõ-
ſiſtunt, & declinant, ac deſinunt, coeuntia uocant: quæ plerunq; fieri ſolent, aſſidentia nuncupant. ſed
ipſi quoq; concurſus partim ſunt ad morbum dignoſcendum accommodati, & dignoſcentes uocãtur;
partim futura prænunciant, & præſagientes appellantur; partim indicant quid agendum ſit, & indices
nominantur. ceterum concurſus omnes peperit obſeruatio: ab ipſa obſeruatione memoria: a memoria
profecta eſt experientia: a qua ars proxime dimanat, repetita nimirum memoria eorum, quæ ſimul cum
alio, uel poſt, uel ante: idq; uel ſemper, uel plerunq;, uel æquabiliter, uel raro obſeruauimus. ac ſem-
per, ut vulnerato corde, mortem ſequi: plerunq;, ut ſcammonea uentrem purgari: æquabiliter, ut craſ-
ſa cerebri membrana uulnerata, interire hominem: raro, ut qui uulnus accepit in cerebro, ſanari: in qui
bus omnibus & in arte conſtituenda, quæ ex obſeruatione & memoria conficitur, & poſt artem conſti
tutam, neceſſe eſt proprium a communi diſtinguere, quod pleriq; empirici, uel fortaſſe omnes, ut in no
minibus rerum ambitioſi ſunt, non definitionem, ſed diſtinctionem appellari uoluerunt. noſtra autem
nihil intereſt, utro nomine utaris, modo proprium a communi euidenter diſtinguas. ſunt tamen qui de
finitionem rebus, diſtinctionem nominibus accommodent: ſed ut in utraq; propria a communibus ſe-
parentur. ſed nominum, ut recte admonuit Plato, non eſt habenda ratio: & rerum certæ ſunt rationes H
perueſtigandæ. neceſſe autem eſt omnino, ut proprium a communi diſtinguatur. quod in affectibus di
gnoſcendis fit hoc modo: ſi febris acuta adiunctam habeat ſpirandi difficultatem, tuſſim, & ſputum co
lore infectum, quærat autem a me aliquis, cuius ægritudinis concurſus ſit, eum quidem pleuritidis, pe
ripneumoniæq; communem, ſed non tamen huius, aut illius proprium dicemus. at ſi ijs addatur, dolor
lateris acutus, & pungens, & pulſus durus, & tenſus, iam pleuritis erit, ſi hæc abſint, ac non niſi recta
ceruice homo ſpiret, ſitq; tanta ſpirandi anguſtia, ut prope ſuffocatio adſit, is concurſus peripneumo-
nia uocabitur. atq; hoc quidem modo in affectibus dignoſcendis propria a communibus diſtinguun-
tur. in præſagijs uero ſic: nares acutæ, oculi concaui, collapſa tempora, ſi quis a me ſcire uelit, quid prę
nuncient, reſpondebimus, ſi hęc in morbo ualde diuturno conſpiciantur, noxam quandam mediocrem
indicari: ſi in principio appareant, mortẽ in propinquo eſſe: ſitq; hæc prima a morbi tempore ducta di-
ſtinctio. alia autẽ ab anteactis rebus proficiſcitur, ut ſi alui fluore, medicamento purgante, uigilia, fame,
aut alia quauis euacuatione ſit quiſpiam reſolutus. in curatione aũt commune a proprio ſic diſtingues.
eſt quis † pleuriticus: utrum mittendus eſt ſanguis, nec ne? dicemus non oĩbus mittendũ eſſe ſanguinẽ,
ſed ei, in quo concurſus ante dictus reperiatur: uel qui ſaltẽ robuſtus, iuuenisq; ſit. at ſi idem cõcurſus in
ſene ſit, aut in puero, uena ſecanda nõ eſt: itẽq; ſi in regione frigidiſſima, ut in Scythia, aut in calidiſſima

† Plethoricus, legitur in uetere tralatione.

æſtatis

A æſtatis conſtitutione æger uitam traducat,aut eum ſæpe uires deficiant. ſunt aliæ quoq; diſtinctiones,
ut ſi ad clauiculam dolor pertingat,præſtat uenam ſecare:ſi ad præcordia,purgatione potius uti par eſt.

Quæ ſit inter empiricorum, dogmaticorumque rationes differentia. *Cap.* 7.

HViuſmodi eſt rei definitio, quam qui deſcribunt,eſſe uolunt orationem,qua quid cuiq; proprium
ſit, a communibus diſtinguitur. hanc porrò,ut dixi, diſtinctionem , non etiam definitionem uo-
cant. nos uero,utrum definitionem,an diſtinctionem appelles,non multum intereſſe exiſtimamus,mo-
do empiricos concurſus a dogmaticis eſſe diuerſos intelligamus. empirici enim ex euidentibus , dog-
matici ratione potius ſuos concurſus cóficiunt. empirica item ratiocinatio ab dogmatica differt:quod
altera ex obſcuris,ex euidentibus altera conſtet : atq; empiricam ἐπιλογισμὸν,dogmaticam ἀναλογισμὸν uo
carunt,ut ne nominibus quidẽ inter ipſos conueniat . quinetiam breues rerum explicationes non defi
nitiones,ſed potius appellare deſcriptiones uolunt.quanquam nihil erat, cur non ipſi quoq; rationem,
quæ ex euidentibus conſtat,empiricam definitionem:quæ uero ex abditis,dogmaticam nominarent.at
que hæc eſt inter ipſos de nominibus controuerſia : quæ et modeſte,& arroganter poteſt tractari: empi
rici tamen arrogantia plerunque utuntur.

Quibus empirici , & quibus dogmatici fidem adhibeant . *Cap.* 8.

B IN rebus autem ita differunt inter ſe,ut ante dixi:nam empirici ijs tantum fidem habent,quæ ſunt eui
dentes,aut a ſenſibus memoriæ commendatæ:dogmatici non illis modo credi putant oportere, ſed
etiam ijs, quas citra obſeruationem ex ipſa rerum naturalium conſecutione ratio comparat.

Empiricos uti etiam demonſtratione: & quæ nam ea ſit. *Cap.* 9.

VErum empiricus non modo definitionibus,ac diſtinctionibus,quæ ſunt ab euidentibus ductæ,ſo
let uti:ſed etiam cauſſas reddit,& ex ijs,quæ ante ſenſu cognouit,demonſtrationes cóficit. ſi quæ
ras,exempli gratia,ab empirico,cur luxatum cum uulnere crus non reponatur,quia inquit,obſeruatum
eſt,ſi id ſuam in ſedem reſtituatur,conuulſionẽ ſequi.hoc eſt empiricis perpetuo tenendum,ut nihil un.
quam ex rationis conſecutione,ſed ex memoria,euidentiq; obſeruatione ſemper enuncient ; itaq; artẽ
conſtituant,aliosq; perdoceant : in quo maxime a dogmatico differre empiricus uidetur : ſiquidem in-
diſtincte multa agit. ab eodem non minus differt,quod hiſtoriam ſectatur : quæ propter artis magnitu
dinem neceſſaria nobis eſt:cum enim unus in uita reperire cuncta non poſſit,efficitur,ut quæ ab uno nõ
ualemus,ea ab omnibus,qui ante nos fuerunt,ſcriptis eorum euoluẽdis,perdiſcamus.ſi igitur ita eſſent
conſcripta omnia,atq; diſtincta,ut perſpicue intelligi ab empirico poſſent,nihil eſſet præterea quæren-
dum,quod ad ueritatem artis comprobandam pertineret : ſed quoniam indiſtincto uſu quodam non-
C nulli ducti falſa quædam ſcripſerunt,alij ne uiderunt quidem,quę literis mandarunt,alij dialecticis opi
nionibus impulſi in nonnullis falluntur,ideo non eſt temere fides adhibenda ijs,quæ a ſuperioribus me
dicis literarum ſunt monimentis conſignata. quam ob rem faciendum prius periculum de eis eſt , tum
ad uſum accommodanda:quod eſt experientiæ proprium. quod quidem in dogmaticos nõ cadit: quos
Menodotus τριβακὰς per probrum,quaſi dicas triuiales,appellat. quod uerbum ipſe a nomine τρίβων de-
ducit:tametſi τρίβων cum ſignificet, qui rei alicuius peritus ſit,in eoq; ſtudio ætatem conſumpſerit. quo-
circa τρίβωνα recte illum uocabis,qui uſu & exercitatione artis ſit perfectus , ac perfecta contemplatio-
ne rem ſpectarit : τριβωνικὸν illum,qui nulla prorſus ratione artem pertractat : hoc eſt, qui neq; diſtinguẽ
di rationem calleat,neq; hiſtoriam ſciat. quam ſi ignoret, ne de ea quidem ferre ſententiam poterit . &
quoniam hic de hiſtoria multa nugantur,iccirco hanc quoq; breuiter perſtringamus .

Quid hiſtoria ſit,& quomodo iudicari , comprobarique debeat . *Cap.* 10.

SVnt igitur,qui uelint, hiſtoriam eſſe eorum,quæ uiſa ſunt,narrationem : alij eorum , quæ euidenter
apparent:alij proprij obtutus:qui licet uerbis diſcrepent,re tñ conueniũt:quia hæ orationes,ut dia
lectici uocant,tantundẽ ualent:oẽsq; uerbis differentibus eandem rem indicant. differrent aũt re,ſi eis
quid adijceretur,quod ſenſum immutaret:ut ſi dicas,hiſtoria eſt rerum uiſarum,aut quaſi uiſarũ enarra-
D tio.qua ex deſcriptione alia uera,falſa alia erit hiſtoria,cum tñ in ſuperioribus nulla prorſus falſa repe-
riretur. ex eadem additione illud ẽt efficieẽ, ut duplex de hiſtoria iudicium ſit futurum:quorũ altero,an
uere appellanda hiſtoria ſit;altero,an uera ipſa ſit,perpẽdetur. ſed nomina adhibeat quiſq;,ut uelit,nos
autem,qũo iudicãda hiſtoria ſit,explicemus,ut poſtea deduci ad uſum recte queat.quod eſt dicere,qũo
ueritatem,falſitatemq; eorum,quæ ſunt literarũ prodita monimentis, diſtinguere oporteat, & qũo di-
ſcernas,fieri ne potuerint,an ſecus:qñ hæc quoq; differentia,ut Menodotus exiſtimauit , non eſt inuti-
lis. tu uero diligenter animum aduertas,mihiq; concedas,ut quicquid ſcriptum legitur,hiſtoriã appel-
lem:qſiquidem medici multis partibus plures ita eam nominarunt . præcipua igitur iudicandæ hiſtoriæ
ratio,ut empiricis placet,erit proprius obtutus : eius.n.rei ueram hiſtoriam tum dicemus,quam nos o-
culis aliquando perluſtrauerimus.planum tamen eſt hanc uiam ad diſciplinam non admodum eſſe ac-
commodatam : propterea quod non debemus ex commentarijs ea percipere , quæ nos oculis ſæpe ſu-
mus contemplati . quam ob rem utiliſſima, ueriſſimaq; iudicandæ hiſtoriæ ratio erit inſcriptorum con-
uenientia conſtituta:ut ſi cogites,me macerem nunquam uidiſſe: (eſt enim medicamentum , hoc eſt
arboris cuiuſdam , cortex,qui ex Arabia ad nos comportatur) de eo , qui ſcripſere , omnes uno ore
aiunt , uentrem adſtringere . eſt ne igitur eis fides adhibenda ? equidem eſſe adhibendam cenſeo ,
cum de rebus ſenſui perſpicuis habeatur oratio:de occultis enim uix conuenientiam huiuſmodi cõpe-

rias

rias quæ ſi fortaſſe ſit. tamen ei occurret empiricus, quod ſoli conſenſus certi ſint, qui a ſenſuum E
iudicio ſtatim manant. ita etiam qui nunquam in Cretam, aut Siciliam, aut Sardiniam profecti ſunt, eas
eſſe inſulas credunt, quod qui eas ſuis ſunt oculis contemplati, ita eſſe concordes affirmant. quare ſi lõ
gus uſus nos docuit, concordiam, quæ de rebus eſt, quæ in ſenſum cadunt, ueram eſſe, quid cauſſæ eſt,
cur citatam aluum a macere non cohiberi credamus? ſimili quoque modo, quamuis rha pontici uires
nunquam antea per nos experti ſimus, tamen hiſtoriæ ſtandum eſt, ipſum eſſe ad cruentas alui excretio
nes accommodatum. ad hanc rationem accedit alia, quæ non ex epilogiſmo, ſed analogiſmo potius ori
tur, eſtque dogmatica nominanda: an ſcriptorum concordiæ ſit habenda fides: cum inter omnes conue
nit, non quod ipſi ſuis oculis rem perſpexerint, ſed quod ſingulis eorũ ſit uiſa probabilis. nonnulli enim
non modo dogmatici, ſed etiam empirici credi putant oportere: quod ſine controuerſia perſpicuum ue
ritatis ſignum concordia ſit. ac ſtudioſus epilogiſmi, qui eſt ratio eorum, quæ ſunt ſenſibus euidentia, id
facile non admittet: ſiquidem ſolam rerum concordiam, quæ ſenſu ſunt ab aliquibus comprehenſę, ue-
ram eſſe arbitratur. quibus q̃dẽ ſit rebus, ut ſi quis cõuenientiã ab ipſa obſeruatione profectã eſſe ueræ
hiſtoriæ ſignum cenſeat, is ſit empiricorum more iudicaturus: ſi a rei natura iudicium ſumptum uelit, ra
tionalis iam, dogmaticuſque ſit habendus. hic unum eſt ueræ hiſtoriæ dignoſcendæ genus, alterum ex
moribus ſcriptoris, & ſcientia, quam ſuis in ſcriptis præ ſe fert, eſt ductum: quod tu ex multis eius libris F
intelliges. ut ſi Hippocratem, Andreamq; compares, Hippocratem eruditiſſimum ueritatisque ſtudio-
ſiſſimum; Andream imperitiſſimum, temerarium, & ab Hippocratis prudentia ualde remotum compe-
ries. aliud erit iudicandæ hiſtoriæ genus, ſi res, quæ explicantur, ſimiles ſint ijs, quas nos met antea uidi-
mus: quo in genere ſunt macer, & rha põticum: quæ ambo adſtringendi uim habent: & item alia eiuſmo
di, quæ tum alui fluorem, tum nimiam ſanguinis deiectionem cohibere poſſunt.

Quot modis a re ſimili ad ſimilem tranſitus fiat. *Cap.* II.

TRanſitus autem ad ſimilia, quemadmodum Menodoto placet, non ueram eſſe hiſtoriam, ſed fieri
eam poſſe iudicat. ſi tamen uſus accedat, ueram quoque eſſe hiſtoriam iudicabit. ſed hac de re po-
ſtea loquemur. nunc uero dicimus, tranſitum ad ſimilia, ſi per ſe ipſe ſpectetur, uiam quandam eſſe ad
experientiam. genera autem iudicandæ rei, quæ fieri poſſit, quæ ad hiſtoriam pertinet, duo eſſe, ut etiam
duplex eſt iudicandæ hiſtoriæ genus. inter rationalem, empiricumque tranſitum hoc intereſt, quod ille
ab indicantis rei natura perſpicuus redditur: hic ſenſui manifeſta conſectatur: neque enim quia res ſimi
lis a ſimili efficitur, aut agit, aut patitur, aut aliã quamuis ob cauſſam in animum inducit empiricus ut a
ſimili tranſitum introducat, ſed quia longo uſu ita ſe rem habere obſeruauit: ut cũ ſimiles corporis par-
tes eodem morbo tenentur, eadem remedia adhibeantur; quod ita ſit longo uſu obſeruatum. nam & fe G
mur, & ulnam, & crus, & humerum, & pedem ac manum, quando uſu uenit, curare ſolemus: præterea ſi
morbi conſimiles unam partem lædant, eadem remedia poſtulabunt: ut alui fluor, & difficultas inteſti-
norum, iam in remedijs quoque ſimilitudo ſpectatur: ut meſpilum, ac cydonium malum, cum aluus ci-
tata eſt, idem fere poſſe obſeruauimus: ſed empirici non modo tranſitum, qui ad ſimilia fit, empirici pro
bant, uerum etiam, eum quo ad contraria contendimus: qui tamen dogmatico non placet: ut ſi diutius
admota ſimilia remedia nullum uſum pręſtent, commode tranſibis ad contraria: id quod per ſimilitudi-
nem eorum, quæ ante lõgo ſunt uſu obſeruata, perficitur: cetero qui tranſitus ad ſimilia ſiue per ſe ſolus
ſit, ſiue ut de hiſtoria ferre iudicium poteſt, ad eam experientiam, quam uſitatam uocant, nos perducit:
neque ueritatem ipſam abſolute, ſed quod fieri uidetur poſſe, inuenire pollicetur. quod ſi probatorum
hoĩum hiſtoria idem doceat, cui ſine ulla experientia fidem adhibemus, & ſoli tranſitui ad ſimilia nõ ęq;
confidimus, niſi quid quaſi tritum experimentis euaſerit, certe efficitur, non parum intereſſe, cui rei ma-
gis confidendum ſit, & quid minus e ſententia nobis ſucceſſurum ſperare debeamus: nam ſimilitudinis
rerum eſt magna uarietas: neque rationem diſſimilitudinis experientia a quouis, quod ei temere occur
rat, aut abſolute comperit: neque enim ſi quid figura, colore, duritia, aut mollitia cum alio conueniat, ſta
tim eiuſdem eſſe poteſtatis credendum eſt. quæ uero odore, aut guſtu ſunt inter ſe ſimilia, idem plerun- H
que efficere eſt obſeruatum: immo uero quæ ſolo guſtu: ſed multo magis quę in utriſque conueniunt. at
ſi eadem figura, idem color, eademque ſubſtantia accedant, iam magis apparebit, idem effici ab eis
poſſe. præterea quorum ſimilis guſtus eſt, non ab uno ſolum æſtimari ſimilitudo debet, ut ab acri, aut ad
ſtringenti, aut amaro, aut dulci, aut auſtero, aut acerbo, aut ſalſo denique: ſed in totam rei naturam eſt
accurate intuendum. adſtringit, exempli cauſſa aloe, adſtringit & æris ſquama, & quiddam habet medi
camenti, & guſtui alieni, & inſuauis. quam ob rem neque cydonio eſſe ſimilia, neque eſculenta cenſen-
da ſunt. quare a meſpilis & cydonijs ad eas non erit tranſeundum, neque in urinæ, inteſtinorumque dif
ficultatibus erunt offerendæ. uerum ſi inducere cicatricem oporteat, ad quæ uis adſtringentia pertran-
ſibis, etiam ſi medicamentoſa fuerint: ſi quidem ea cicatricem inducere, alias experti ſumus. ſi uero dif-
ficultas inteſtinorum quempiam exerceat, melius curabis, ſi prius tranſitus fiat in edulijs, deinde ad
ea, quæ edendo non ſunt: præſertim ſi nullam grauiorem ſint ſortita qualitatem, ut ſi acida, amaraque
etiam adſtringenti facultate ſint prædita: huiuſmodi enim qualitates per ſe irritare ulcera, etiam ſi cum
adſtringentibus iuncta ſint, obſeruatum eſt. quoniã autem rei adſtringentis duæ quaſi differentiæ ſunt
auſtera, atque acerba, (quando adſtringendi uis in acerbis maior, in auſteris minor inuenitur) ideo ſi ab
altera ad alteram ſis qualitatem tranſiturus, maior, uel minor ſpes erit concipienda. ſi enim idem pror-
ſus

A ſus ſit affectus,in quo citonium,aut quid ſimile profuiſſe uidimus,erit trãſitus accommodatus, ſi ad ea,
quæ modice adſtringunt, quæ quidem auſtera ſunt, peruenias. ſi acerbum magis expedire ſit explora-
tum,ad acerba melius pertranſibis. quæ res nobis argumento ſunt, non eandem ſpem eſſe de ſimilibus
habendam:ſed eatenus ſperandum eſſe,rem nobis ſucceſſuram,quatenus maior, uel minor in rebus,ad
quas tranſeas,ſimilitudo ſit.ut ſi uir probatus hoc eſſe ad aluum fluentem accommodatum dicat, quod
expertis rebus eſſe ſimillimum uideatur,ſi ad illud pertranſeas, felicem eſſe poſſe exitum ſperabis. im-
mo uero erit fortaſſe quiſpiam,qui ei ſine tranſitu,peruagataque illa experientia confidet.contra uero,
ſi quid neque hiſtoria comprobatum,nec ſimile ſatis appareat,in eo parum eſt ſpei collocandum.quod
autem eſt de medicamentis ſtatutum,idem omnino de affectibus,deque membris eſt iudicãdum:quip
pe cum maior,& minor ſpes in eis ponenda ſit,prout ſimilitudo,atque hiſtoria affectui, qui cum ſit cõ-
paratio,conſentire uideatur.idem quoque cenſeo de tranſitu,qui in partibus corporis ſpectatur,ita ſpe
randum eſſe,ut ſimilitudines ipſę reſpondeant.

Cui hiſtoriæ maior adhibenda fides ſit. & de quinque hiſtorijs, quibus uiperas ad elephantiaſin depellendam ualere,mortales inducti crediderant. *Cap. 12.*

B QVod uero ad iudicium de hiſtoria pertinet,tanta uarietas eſt,ut huic, tanquam ueræ ſit plane fi-
des adhibenda,illa uix,tãquam probabilis admitti debeat:nam in quo plurimi probatiſſimi ho-
mines conſentiunt,quodque a nobis poſtea,licet non ſæpe, ſit compertum, ueriſimileque ſit,
nec diſcrepet ab ijs,quæ longo uſu cognouerimus,id eiuſmodi eſt,ut ei non minus,quàm experimento
adhibere fidem oporteat.illud uero minus certum eſt, quod ſola multorum ſcriptorum concordia atte
ſtatur,noſque nunquam conſpeximus:ac non ſimile eſt ijs rebus,quas antea uidimus: ſed incertius etiã
erit,ſi quid ſemel,aut iterum nec plerunque a nobis cognitum ſit, & unius ſolum ſcriptoris auctoritate
fultum.quod exemplo hanc ad rem accommodato,quale ſit,oſtendam. laborabat uir apud nos in Aſia
quodam in pago elephantiaſi:is primis diebus ſuis cum familiaribus uiuebat, eorumque conſuetudine
utebatur: ſed cum ea contagio manare ad domeſticos cæpiſſet,ipſeq; fœtidus iam, horribilique ſpecie
uideretur, caſam ei non procul a pago edito quodam in loco prope fontem ſui ædificant: ibique ægrũ
collocant:ac quotidie alimentum,quod eſſet ad uitam ſatis,comportandum curant.ſub canis ortũ meſ-
ſoribus,qui in proximo metebant,odorati uini lagena affertur.qui eam attulerat, non procul ab illis eã
collocat,ipſeque diſcedit.cum bibendi tempus aduenisſet,puerque meſſoribus propinaret, ut primum
in cratera uinum effudit, ut de more aqua dilueretur, forte ſimul effuſa eſt exanimata uipera. illi ueriti
ne quid eis uini illius potus male importaret,aquam ſolam biberunt, indeque profecti uinum ad eum,
C quem elephantiaſis obſidebat,pertulerunt. exiſtimabant enim ſe humanitatis fungi officio, ſi auctores
fuiſſent,ut ille ex uini hauſtu e uita migraret potius,quàm in ea calamitate hac lucis uſura frueretur. at
ille mirifico euentu quodam ex eo potu ſeruatus eſt:ſiquidem eius cutis,quæ dura,& quaſi teſtacea erat
reddita,ijſque animantibus perſimilis,quæ cruſta obtectæ ſunt,tota prorſus excidit:atque eius caro nõ
ſecus eſt facta mollis,quàm cancrorum,locuſtarũq;,ubi obductam teſtã detraxeris,efficitur. tale quid-
piam uſu uenit in Myſia,quæ ipſa quoque Aſiæ pars eſt, idq; non procul ab oppido noſtro. elephantia-
ſis alium correperat. hic ad balneas aquarum ſponte ſcaturientium ſpe ſalutis profectus ancillam for-
moſam,quam deperibat,ſecum adduxit. hæc herum peroſa, alijs amatoribus ſui copiam faciebat. eius
rei duæ aliæ conſciæ erant ancillæ,quarum alteri penu,alteri cella uinaria commiſſa erat.itaque interim
dum herus in arido quodam, uiperarumque pleno loco diuertit, ibi forte in uini lagenam negligenter
adſeruatam uipera decidit, eamque mortuam amata adoleſcentula comperit. quam cum uidiſſet, op-
portunam necandi odioſi heri occaſionem ſibi oblatam rata,uinum illi potui dat:quo hauſto,non ſecus
atq; ille,quo de ſupra memoraui,incolumis euaſit.atq; hæc duo ſunt illius experiẽtiæ, quæ ex caſu profe
cta eſt,monimẽta. tertiũ modo ab imitatione ductum ſubiungam.cum philoſopho cuidam multos an-
nos hoc eodem morbo conflictato ut ei mors uitæ anteferenda uideretur, hos duos euẽtus recitaſſem
D idem ipſe experiri animum induxit.quod ad agendum eſt etiam augurio, ſiquidem augur erat, confir-
matus.erat autem ei cum alio peritiore eius artis familiaritas.itaque uterque ſimul aues obſeruat.augu
rio perſuaſus,ut quæ eſſent experientia comprobata, eadem ipſe quoque in ſe experiretur, uinum tali
medicamento paratum bibit:& ex elephantiaſi in lepram morbi uis conuerſa eſt.quam nos poſtea me-
dicamentis ad lepram accommodatis ſuſtulimus. præterea uero quartus, qui uiperas uenabatur, cum
hoc uexari morbo cepiſſet, a nobis petijt,ut eum quamprimum incolumem redderemus.nos ilico ſeca
ri uenam iuſſimus,corpuſque medicamento,quod atram bilem duceret,expurgauimus: tum iuſſimus,
ut uiperas, quas uenabatur, anguillarum modo in olla apparatas eſitaret. itaque per halitum diſcuſſus
morbus eſt.alium quoque fortunatum hominem,non noſtratem, ſed Thracem, in ſomnis admonitum
Pergamum ut peteret,deus eſſe adhortatus perhibetur,ut quotidie medicamentum ex uiperis biberet
corpuſque extrinſecus ungeret,quæ res fecit,ut nõ ita multo poſt, morbus in lepram ſit commutatus:
deinde medicina a deo commonſtrata utens integram ualetudinem recuperauit. quam ob rem nos tot
experimentis commoti,ac tandem dei monitu confirmati,medicamentum,quod ex uiperis conficitur,
theriacemque nominant,ſine ulla dubitatione utimur: itemque ſale theriaco, quem paſſim omnes pa-
rant, dum uiperas adhuc uiuentes unà cum alijs medicamentis quibuſdam in fictili nouo comburunt.
uiperas quoque comedendas quibuſdam pręcepimus,abſciſſis nimirum capitibus,caudiſq;,ut in paſtil

lis theriacis faciendus amputare ſolemus. horum tamen remediorum uſus non eſt confeſtim adhiben- B
dus, ſed prius purgare corpus conuenit, ut antea monuimus; & interdum ſanguinem detrahimus, ſi ętas
non uetet, uireſque conſentiant. recte autem uerno tempore curationem, quod multis diuturnis mor-
bis commune eſt, inſtituimus. hæc dicta ſunt a nobis copioſius, ut multa caſu, eiuſque imitatione inue-
niri probaremus: ut enim fortuna ex hoc ipſo caſu fecit, ut multa intueremur, ita uериſimile eſt, ex alio
quodam aliud quippiam in arte compertum eſſe.

Veri empirici informatio, quidque inter Serapionem, Menodotum, Heraclidem, & Theutam empiricæ ſectæ profeſſores interſit. Cap. 13.

DE empiricæ diſciplinæ formula, quæ mihi apta ad bene curãdum uiſa eſt, nihil opus eſt pluribus
agere: ſed quoniam nonnulli, qui ſe in ea ſecta uocari principes uolũt, quædam ad ſuperiora ad-
diderunt, ea etiam recenſebo. in primis igitur ponamus in quæſtione uerſari, prout controuerſum eſt,
quisnam ſit medicinæ finis. empiricus hoc quærenti, ſi tueri ſuam ſententiam uelit, ut pugnaciſſime ſo
let, reſpondebit, ſe omnia, quæ in corpore præter naturam ſunt, uelle curare: idq; re ipſa comprobare.
quod autem inquit, mihi propoſitum eſt cõſequi, ſiue integritatem, ſiue ſanitatem, ſiue integritatis, aut
ſanitatis adeptionem, ſiue ſanum eſſe, ſiue quod ſecundum naturam eſt in corpore, tueri dicas, mea ni-
hil refert, dummodo, quod polliceor, re præſtem: cetera ſophiſtis permitto, qui tum inter ſe contro- F
uerſantur, tum fruſtra tempus terunt. mihi uero in arte exercenda occupatiſſimo non tantum ſupereſt
otij, ut bonas horas male collocem. ſic ego reſponſurum eſſe interroganti empiricum ſperarem. ſi ue-
ro dialecticorum præceptionibus de fine artis controuerſiam definire aggrederetur, ab inſtituto diſce-
deret: id quod nos in eo libro, qui eſt de fine artis medicæ, demonſtrauimus. ſed nec rationes ullas ex-
quiret, ut Serapio, Menodotusque fecerunt: ſuam enim ipſe artem non rationibus, ſed operibus nobis
probabit, ac diſſerendi rationem prorſus uitabit, ſine qua neq; concluſiones, neq; ratiocinationes un-
quam intelliguntur: immo uero ſimulabit, ſibi eſſe perſpectum, huiuſmodi res in cõtrouerſia uerſari. idẽ
non tentabit fallaces rationes, quæ repugnare euidentibus uideantur, infirmare: ſed eas pro nihilo du
cet, nec quicquam, quod ſenſum effugiat, attinget: quippe qui ſciat, fallaces illas argumentationes, q̃d
non faciles habeant explicatus, etiam dialecticis faceſſere negotium. idem parum, raroq; loquetur, ut
Scepticum Pyrrhonem feciſſe accepimus: is enim cum diu, multumq; ueritatem inueſtigaſſet, nec in-
ueniſſet, rerum euidentiam ſecutus, in ceteris actionibus, quæ magis abditæ uiderentur, ſemper hæſita-
bat. ergo qualem in uita fuiſſe Pyrrhonem auctor eſt Timo, talis in re medica erit empiricus, ut non ſu
perbus, non ambitioſus, non diſſimulator, ſed totus integer ſit: eiusq; artem, ſi eam re ipſa comprobabit
non ſecus, quàm Hippocratem, homines admirabuntur: ſi inquã luxata melius, quàm ceteri, reſtituet; G
ſi quæ luxationi ſunt obnoxia, ita confirmabit, ut nequid tale patiantur: ſi fracturas, uulnera, ulcera, ac
ceteras, quas curare alij non poſſunt, affectiones perſanabit: ſi futura prædicet, ſi quæ iã euenerunt, quę-
que adſunt, ita eueniſſe, aut adeſſe, cum tñ ea a nemine audierit, aſtantibus enarrabit. in quibus omni-
bus cum Hippocrates floreret, meruit, ut omnium iudicio Aeſculapij famam adæquaſſe uideretur. nec
ſane explicat triplicis ſermonis circuitiones, ut Serapio: nec tripodem iactat, ut Glaucias: aut libros
ad dena uerſuum millia conſcribit; moxq; ſingulos duas in partes diſtribuit: nec omnes medicos, ut ca
nis, mordet, probrisq; inceſſit, more hominis forenſis, qui aperte conuitiatur. dogmaticos medicos, ſu-
perioresq; philoſophos qui ratione niterentur, tum acres leones, tum acres ſtultos, & deliros uocans,
ut Menodotum impudentiſſime feciſſe comperimus. ac non ſolum in empirica facultate pleriſque in
rebus Menodotum eſſe reprehendendum, ſed quia nimium acriter, ac petulanter in dogmaticos inue-
hatur, potes tum ex noſtris commẽtarijs, qui de ijs, quæ ab eo in Seuerum dicta ſunt, inſcribuntur, tum
ex ijs, quæ aduerſus Aſclepiadem effutit, cognoſcere: ait enim ſe habere exploratum, eius hominis fal
ſas eſſe ſententias. & quamuis de rebus obſcuris ſe nihil certi afferre poſſe ſuis in libris plus millies in-
culcarit, utpote quæ tum ueræ, tum falſæ queant, tamen cum Aſclepiadem inſectatur, putat ſe eũ pror-
ſus confeciſſe, ac neceſſaria concluſione demonſtraſſe, quaſi non multa adhibeat contingentia. nũ hæc H
Pyrrhoni, quem ſummis ornat laudibus, conueniunt? fuit ille quieto, pacatoq; animo, tum facilis, ac
benignus nunquam, niſi neceſſitas poſtularet, loquebatur: id quod ego cuidam uere empirico uſu ue-
niſſe cognoui, qui non uana copia uerborum, ſed factis potius ſibi laudem, gloriamq; comparabat. hic
cum morbum difficilem curãdum ſuſcepiſſet, ad quem depellendum in primis manuum opera, deinde
medicamentis opus erat, ut exitus plane, oſtendit, iamq; ad actionem deueniret, ecce alius delirus me-
dicus interuenit, qui multis in rebus deſipiens quadam ſua ratione non eſſe quidpiam ſedãdum proba-
re conabatur. tum ille unico uerbo ſe a ſophiſtæ moleſtijs exoluit: ego inquit, interim dum uos delibe
ratis, hinc abeo huius uerba, & opera, quæ a me edita ſæpe ſunt, ſpectate, ut utri magis adhibenda fides
ſit, perſpiciatis: atq; ita uobis erit integrum, quem magis probetis, eligendi. ſic ille abijt: nec multo poſt
eum eſt ſophiſta ſubſecutus. quem ſuis in nugis inſanire permittentes ægroti neceſſarij, eum reuocarũt,
qui operibus artem ſuam probabat, & ægrotum ei curandum commiſerunt: enimuero non modo ille
ſophiſta, ſed ne Demoſthenes quidem, uir omnium poſt homines natos eloquentiſſimus, perſuaderet
mortalibus, quo minus eius fidei ſe crederent, qui hac in arte præclara facinora ediderunt. & tamen Se
apio, quaſi alter Aeſculapius contra Hippocratem, qui ita eximie medicinam illuſtrauit, impudentiſſi-
me debacchari non ueretur. ſuisque in ſcriptis perinde ac ſi eſſet omnium medicorũ longe princeps,

mira

A mira de ſe prædicat, de ueteribus, quorum monimenta totam artem ornauerunt, & quorũ nunc quo-
que uiget induſtria, ne uerbum quidem . ſed tantum abeſt, ut ego contradictiones, ac rationes, quibus
ambigua explicantur, eſſe empiricæ ſectæ partes putem, ut maxime accuſandos cẽſeam eos, qui in hoc
ſtudium incubuerunt . immo uero ſi ad artes conſtituendas memoriæ & ſenſui primas tribuerent, ta-
men ad diſcernendam ueritatem, quæ in ipſis eſt, hæc ſola non eſſe ſatis arbitrantur . quam ob rem uim
quandam nobis inſitam neceſſario ſtatuendam eſſe putant, qua repugnantia, & conſequentia iudicen-
tur : niſi enim hæc in nobis uis inſit, nihil erit, quod nos uel quæſtionem poſcamus, uel interrogati re-
ſpondeamus . in huius tamen uſu atq; ſtudio tempus poni ab empirico debere, ut Heraclides Tarenti-
nus exiſtimauit, ego non eſſe neceſſarium duco : cum illis ſeminibus, quæ nobis, cum in lucem ſuſcepti
ſumus, natura primum inſeuit, & quibuſdam luminibus, quibus humana illuſtrauit ingenia, contenti
eſſe debeamus : uidere enim licet Tarentinum ipſum, qui etſi illam uim plurimum exercuit, eſſe tamen
Hippocrate in medicina facienda multo inferiorem . huic ſimilis fuit Menodotus : qui interdum præ-
ter memoriam atque ſenſum, tertium quiddam, quod epilogiſmum nominat, introducit : interdum ſo
la memoria, epilogiſmoq; contentus eſt : ut ego in cenſura eorum, quę ab eodem contra Seuerum ſcri-
pta ſunt, plane docui . fallaces autem argumentationes, ad alios empiricos redarguendos, inepti ſane
B hominis, ac plane rudis uidentur: ſiquidem aculeata & contorta argumenta explicare non empiricorũ
eſt, ſed Ariſtotelis, ſed Chryſippi, ſed aliorum deniq;, qui in arte diſſerendi ſunt ſtudioſe, diligenterq;
uerſati . ceterum ſi ad uim iudicandi nobis inſitam, concedi par eſt, addendam eſſe experientiam, id ſa-
tis Theutas in ſua inſtitutione demonſtrauit ; atque adeo, ut etiam nimius uideatur . qua de re nos in no
ſtris commentarijs in eius inſtitutionem ſcriptis plane locuti ſumus: in hoc uero libro ſatis ſit explicaſ-
ſe, quo modo quiſpiam omiſſa inueſtigatione de rei natura, artem medendi poſſit empirico more con-
ſtituere. quæ autem Aſclepiades attulit, ut ſuis captionibus hoc fieri non poſſe probaret, alias ſunt a
me confutata ac reprehenſa. quantum uero recta ratio cum experientia coniuncta ad artes conſtituen
das ualeat, in libris, qui ſunt de methodo medendi, eſt a me demonſtratum . & unam eſſe omnibus ho-
minibus inſitam rationem, in libro cuius index eſt, de communi ratione, declaraui : ubi oſtendi, omnia,
quæ cognoſcimus, uel ſolo ſenſu, uel naturali quadam repugnantium, conſequentiumque notione de-
prehendi : eamq; notionem, qua conſequentia percipimus, uel neceſſariam eſſe, quam ingenio perſpi-
caci homines intelligunt : quandam fortuitam, nulloq; modo neceſſariam : in quibus plerique errant,
qui neſciunt fortuita a neceſſarijs diſtinguere. quod dogmaticorum diſcrepantiæ cauſſam attulit . nos
uero ſi hunc uitauerimus errorem, multa quidem eſſe intelligemus, quæ conſequi non poterimus, ſed
C quæ pronunciabimus. erunt ſibi ipſa conſentanea, ſicut quæ a geometris, arithmeticiſq; proferuntur:
eadem quoque cauſſa fecit, ut empirici medici inter ſe maxime diſſenſerint : quemadmodum in ijs cõ-
mentarijs, qui a nobis de illorum diſcrepantia ſcripti ſunt, aperte demonſtrauimus .

GALENI FRAGMENTVM,

Quod forte reliquum eſt eorum librorum, quos ad empiricos pertinentes ipſe confecerat : eius autem index eſt ;

IN EMPIRICOS MEDICOS ORATIO.

Io. Baptiſta Raſario, medico, interprete.

❧ ardes autem deſiderio ſeptimum, itemque octauum, ac plura deinceps intueri . quænam igitur
cauſſa eſt, ut adhuc eſſe calumniator uelis, & non cohærere experientiam dicas, & quod ſæpiſſime effi-
D citur, tu exitum nullum reperire, ac ſuſpectum eſſe contendes ? ille autem urgebit hunc in modum : e-
nimuero nihil inuenturus es, quod noſtram magis, quàm tuam refellat ſentẽtiam: immo uero tuam po
tius uideris confutare: cum.n. duo ſint, quorum alteri aliquid ſola obſeruatione inueniri placet, ut ea ẽt
fert ſententia, ac uos, licet inuiti, fatemini: alter qua ratione cõperiatur, nos docet, quod ego neq; fieri
poſſe, neq; eſſe utile cenſeo, certe id inuenire, tuæ iam partes ſunt. cumq; id eſſe controuerſum ſtatuas,
tua te captione conficies, nobis nullam facies iniuriam : neque.n. eſt inter nos inſtituta diſputatio, ut
quomodo quicq; artificioſum efficiatur, ſed ſolum id fieri, quod certe euidens eſt, intelligamus . at tu,
qui ſingulari ſtudio cauſſas indagas, illud etiam, quomodo quicq; fiat, docere debes . uideris tamen nõ
fungi tuo officio : atque idem efficere, qui quoniam eos latet, quomodo ſenſus oculorum eis ſit tribu-
tus, ſeſe nihil uidere confitentur : & quia neſciunt, quomodo oriantur & occidant, & motu cieantur,
quæ generantur, corrumpuntur, & mouentur, ideo ortum, interitum, motumque ſuſtulerunt . quid au
tem aliud eſt, euidentibus repugnare, quàm uniuerſam uim rationis uituperare ? cum enim ſine euidẽ-
tia nemo quicquam exordiatur, qui fiet, ut is, qui ea oppugnet, a quibus principia ſumpſit, fide dignus
habeatur ? quod cum Democritus euidentia uituperans perſpiceret, ubi hæc dixiſſet, color dulcitudo,
& amaror lege ſunt; atomus & inane, uera: ſenſus contra mentem ita loquentes fecit : miſera mens, cũ
à nobis probationem ſumpſeris, nos reijcis: at nobis reiectis, tu concidis. itaq; cum par ſit infidelitatis

condemnare rationem,quippe quæ adeo corrupta ſit,ut etiam quæ eſt probabilis maxime,cum euiden E
tibus,unde initium duxit,pugnet,a uobis contra fit:ſiquidem ea reprehenditis,in quibus eſt quidem ra
tio, qua efficiantur, ſed tamen conuenienter rationi non fiunt: equidem hanc maximam rationis re-
prehenſionem cenſeo.quis enim ſanus de rebus abditis ei fidem adhibeat,quæ tam corrupta eſt, ut uel
euidentibus repugnet? ſed licet hoc empiricis condonemus,multis tamen adhuc eis opus erit,ut quod
uolunt,cõſequantur:enimuero niſi reliqua abſurda prædictis conſimilia eſſe tibi probaro, inde me nul-
lum ferre fructum uelle profiteor.tu autem,plane ſcio,admiratus es non noſtrã,ſed empiricorum ſtoli-
ditatem, quòd tot rebus eis conceſſis, nihil tamen plus uidentur eſſe conſecuti: ſed altero non mino-
re ſuperioribus errore tenentur, mirifica nimirum inſcitia, ſingularique impudentia quadam, & ſtu-
piditate, ut pecudum ſuperare ſtupiditatem uideantur. cum enim non habeant, unde initium ſumant,
nec, licet hoc eis concedatur, aliquid eodem modo factum ſæpiſſime uidere queant, uel tot ægrotã-
tium millia, tamque uarias naturas intueri, aut recordari, aut literarum conſignare monimentis poſ-
ſint (quænam enim tantam hiſtoriam bibliotheca contineret, aut quæ mens tot rerum memoriam con
ciperet?) non aduertunt tamen, ſe ridiculos eſſe, dum hæc ſtatuunt; ſed quaſi firma hæc, certaq; ſint,
de ceteris controuerſari. quam ob rem ego, non illorum quidem cauſſa, quando cum lapidibus diſſe-
rere, alienum putem, ſed ut finem huic ſermoni imponam, perſpicue docebo, quamuis aliquid ſimi- F
li modo conſpici detur, nullum tamen artificioſum inde exiſtere theorema poſſe. nolim autem exiſti-
mes, me niti tatione Platonis, cuius ſententia eſt, ſi quod ſtudium naturam eius materiæ,in qua uerſa-
tur, cognoſcit, id artis eſſe præcipuum: ſi non cognoſcit, exercitationem atque experientiam eſſe, ar-
tem non item: ſiquidem inquit, quod rationis expers eſt, ego artem non nomino. hac ego Platonis
ratione non utor, neque id adeo, quia non uera ſit, (inſanus enim eſſem, ſi ita loquerer) ſed quia tam
inſigniter impudentes ſunt empirici, ut hoc etiam concedant; nec ſe curare aiunt, ſi hanc ob cauſſam
eorum ſtudium, non artem, ſed aliud quidpiam uocari libeat. quænam igitur erunt mearum rationum
momenta? utar nimirum ijs ſumptionibus, quæ ab ipſis in primis ſunt conceſſæ: ſi inquam, obſerua-
tio eorum, quæ eodem modo facta ſæpiſſime uiſa ſunt, quam ipſi, opinor, experientiam uocant, ex
multis ſingularibus conficitur; ſingularia autem ſunt artis expertia, efficitur, ut quod ſæpiſſime fit, ex
multis artis expertibus ſit conflatum. quare ita argumentatio conficietur: ſi ſingularia ſunt artis exper
tia, id autem, quod ſæpiſſime fit, ex multis ſingularibus cõflatum eſt, ergo quod ſæpiſſime fit,artis ex-
pers eſt: atqui ſingularia ſunt artis expertia, ergo id quoque, quod fit ſæpiſſime. uerum illi fortaſſe,
quod dicimus, ſe neſcire fatebuntur, quippe qui ſe cum alias diſciplinas, tum artem diſſerendi fugere
profiteantur.ſed hanc rationem,ſi lubet,miſſam faciamus: aliaque proponatur hoc modo: eſt ne uobis G
integrum empirici,ut,quoties fiat id,quod fit ſæpiſſime,nobis dicatis? nam & nos perinde, ac uos faci-
tis,ſcientiam obſeruatione comparare uolumus.ne igitur,non ſeruata menſura decori, in errorem inci
damus,quod putemus nos finem attingere prius,quàm quæ ſatis ſint obſeruarimus: uel progredi lon-
gius,quàm oporteat,quod modum ignoremus:ideo ueſtra opera nobis opus eſt. itaque modum nobis
oſtendite,ut ipſi quoque aliquid obſeruando perdiſcamus.ò ſtulti inquiunt,ridentes, nõ eſt unus oĩum
modus,ſed in ſingulis alius atq; alius.tu uero nõ ſecus a nobis hoc petiſti,quàm ſi quis a ſutore peteret,
ut quo oĩum pedes calceo conueſtiret,edoceret: non eſt enim una omnium pedum menſura: cum eſſe
inæquales conſtet. ita hic non una, eademq; rerum menſura eſt: quippe quæ differentes ſint.ceterum
ego hanc reſponſionem & accipio lubens,& approbo,idq; multo magis,quàm ſi,unam eſſe omnium re
rum menſuram, ſe oſtenſuros promiſiſſent. tunc enim ſuſpicarer, ne cum res inter ſe ualde differant,
unam ſe omnibus menſuram inducturos mihi reciperent. ac ſi in re quaq; quid proprium ſit,docuerint
iam ſpes eſt, eos eſſe ueritatem plane aſſecuturos. quocirca ſimpliciora, apertioraq; proponam; ſi quẽ-
piam in cerebri membrana uulnus accepiſſe conſpexero, qui ſcire accurate potero, utrum ſemper, an
plerunq;, an raro moriturus ſit, an toties incolumis euaſurus, quoties obiturus? nemo certe eorũ aut
uerbis,aut ſcriptis ſuis hanc menſuram,huncq; numerum nos docuit. an igitur nihil habent in ſingulis H
rebus definitum? conſtat igitur inter omnes, totum illorum artificium, reiiciendum,atque exploden-
dum eſſe. deinceps autem ſequitur,ut quemadmodum ab initio cum eis æquo animo diſſeruimus,nũc
etiam ſingillatim perpendere, utrum illi menſuram eius,quod fit ſæpiſſime,neſciant, ipſa tamen in rerũ
natura comperiatur: an uero in eo,quod ſæpe fit, nulla inueniri certa menſura queat: an ipſa cauſſa ſit
futura, ut quod prius arte uacabat, nunc eſſe artificioſum uideatur. id autem ego diu,multumq;,neque
etiam oſcitanter, conſideraui.

GALENI DE OPTIMA SECTA AD THRASYBVLVM LIBER,

Io. Baptiſta Raſario, Nouarienſi, interprete.

Cuiuslibet artis præceptum, eſſe uerum, utile, & conſentiens oportere. Cap. 1.

CVM ſingula medicinæ præcepta, tum omne præceptum abſolute, eſſe in pri-
mis uerum, deinde utile, tum ſtatutis principijs congruens debet: ſiquidẽ his
tribus rectum præceptum diiudicabis: quorum unum ſi deſit, profecto ne prę
ceptum quidem erit appellandum. cumque artes ex præceptis, ijsq; non qui-
busuis ſint conſtitutæ, ſed primum multitudinem quandam comprehenſionũ
contineant, tum ad rem quampiam utilem referantur oporteat, iccirco præce
ptum omne & uerum, & utile, & conſentiens non modo principijs iam ſtatu-
B tis, ſed præceptis etiam conſequentibus ſit, neceſſe eſt. quia enim præceptum
omne ſub comprehenſionem cadit, ideo eſſe uerum debet: quod falſi non ſit comprehẽſio. quia autem
ad aliquem finem uitæ accommodatum referatur, ideo unumquodq; præceptum & utile, & neceſſariũ
eſſe oportebit. eſt autem multitudo perueſtiganda comprehenſionum, ut præceptorum inter ſe, & cũ
principijs, quæ ſtatuta ſint, conſenſum intueamur. ut autem ſub uno principe multitudo ſubditorum in-
telligitur, ſic præceptum, ad id principium, quod ſtatutum ſit, refertur. quæ res facit, ut præceptum om-
ne uerum, utile, conſentiensq; eſſe debeat. quo circa ſi ijs tribus quodlibet artis præceptum æſtimatur,
certa præcepta quoq; medicinæ iiſdem iudicari, perſpicuum eſt. nunc autem quia, qualenam uerum ſit,
& quomodo æſtimetur, non ſemper apertum eſt: quodq; utile, & conſentiens eſt, non facile deprehen-
duntur: ideo antequam longius progredior, eorum notas quaſdam, iudicandiq; inſtrumenta mihi eſſe
exponenda perſpicio.

Quod ratione uerum æſtimetur, uariaque eſſe iudicia. Cap. 2.

VErum ex orationis rerumq; conſenſu æſtimatur: ſed quoniam rerum aliæ euidentes, aliæ occultæ
ſunt, & euidentium aliæ per ſe comprehenduntur, ut candor, & nigror, aliæ non per ſe, ſed aliarũ
ope intelliguntur, ut quæ ſignis comprehendimus: præterea rerum occultarum aliæ euidentes ſunt,
C & dicuntur, ut ex bis binis quatuor effici, aliæ demonſtratione percipiuntur, quale eſt id, quo bene uti,
& abuti licet, & quæ ſequuntur: iccirco oratio & præceptum ſemper ad ſpeciem propoſitæ rei, qua de-
agitur, aut ad quam præceptum pertinet, referendum eſt: ſique de re euidenti ſit, ad eam accommodan-
dum: ſi de occulta, utrum rei occultæ conſentiat, intuendum. uaria autem ſunt de euidentibus, occultiſ-
que rebus iudicia: propterea quod quæcunque euidentes per ſe comprehenduntur, ut albus & niger co
lor, ſenſu iudicantur: quocirca ridiculi iudicandi ſunt ij medici, qui iudicium de rebus euidentibus non
ſenſu, ſed demonſtratione quadã ferre conãtur: quo in genere Aſclepiades eſt, qui de membranis cor-
di inſitis diſputat, hallucinatumq; eſſe Eraſiſtratum dicit: Herophilũ aũt, qui multa incidit corpora, eas
non perſpexiſſe: cum tñ ei integrum eſſet, rem ipſam ſenſui euidentẽ, ut par erat, perſcrutari, tum de ea
ferre ſententiam, nec inſulſis opinionibus fidem adhibere. itaque res euidentes, quæ ex ſe ipſæ compre-
henduntur, inſtrumentis ſenſuum, ut ſupra, dixi, iudicantur: euidentes, quæ non ex ſe, ſed alijs, hoc eſt,
ſignis, percipiuntur, iudicat obſeruatio. porrò abditarum rerum ut multæ differentię ſunt, ita iudicandi
inſtrumenta diuerſa ſunt. earum quoque aliæ euidentes ſunt, ut non poſſe eundem hominem uno, eodẽ
que tempore Athenis, & in Aegypto eſſe: aliæ demonſtratione percipiuntur. iudicium autem, quod de
euidentibus eſt, a communi omnium notione proficiſcitur: earum, quæ demonſtratione percipiuntur, a
D conſenſu eorum, de quibus inter omnes conuenit. ceterum iudicium eius, de quo inter omnes conue-
nit, in multa diuiditur: ſi quidem conſenſu quo affectum ſit aut cum euidentibus, aut cum ijs, quæ intel-
ligentiæ perſpicua ſunt, aut cum demonſtratis, æſtimatur. quomodo igitur uerum, quæque ad ueri iudi-
cium pertinent, iudicanda ſint, expoſuimus.

Quomodo utile præceptum diſcernatur: & ſenſui euidentia, artis principia non eſſe. Cap. 3.

DE utili præcepto deinceps agendum eſt. dignoſcitur autem utile præceptũ, quod ad artis finem re
feratur. in primis uero comprehenſibile ſit oportet. quod ſi non ſit, ut fel hippocentauri morbum
attonitum, ſoluere, quia comprehenſibile non eſt, ideo præceptum inutile eſt. deinde eius comprehen-
ſio non uulgo communis, ſed propria artificum eſſe debet: ideo enim errare eos affirmamus, qui ea,
quæ ſenſui euidentia ſunt, artis principia ſtatuunt: quando neque ex huiuſmodi euidentibus ars con
ſtet, neque per ea tradatur: propterea quod nemo tradit euidentia, ſed ab euidentibus ducta præcepta
quæ ſenſui non ſunt euidentia: quæ quidem merito quis artis etiam principia dixerit, præcepta inquam
ea, quæ ex ſenſui euidentibus oriuntur, cum tradendæ artis principium a ſenſui euidentibus ducatur. ſi-
quis enim ſenſui euidentia eſſe artis principia dicat, is inter artem & inſcitiam nulla a ſe ſtatui differen-
tiam, ignorabit: etenim ſi ſenſui euidentium comprehenſio in artifice, & imperito ſit eadem, hac in re
artificem imperito nihil præſtare, planum eſt. immo uero ne artifex quidem erit, ſiquidem in artifice,

& imperito

& imperito eſt rerum earundem comprehenſio. itaque ſenſui euidentia eſſe initia præceptorum in- E
ueniendorum merito dicentur; artis uero principia, non item. nam ut leporis ueſtigia eſſe initia, ut le-
pus inueniatur, iure dici poſſunt, eadem uero eſſe principia leporis nemo ſanus appellabit quod lepus
ex ueſtigiis non conſtet; ita ſenſui euidentia eſſe principia, ut præcepta inueniãtur, recte dicentur, quod
inde profecti inuentores artem conſtituunt; artis tamen principia non dicentur: quod principia in eius
cuius principia ſunt, qualitatem ſint referenda. huc accedit, ut artis principia uulgo eſſe perſpicua non
debeant: cũ artes omnes ei notæ non ſint. præterea artium principia traduntur, quæ euidẽtia ſenſui ſunt,
non traduntur. iccirco ſenſui euidentia artis eſſe principia nemo recte dixetit.

Quibus in rebus præcepta conſiſtant, & quid præceptum ipſum ſit. Cap. 4.

CONſiſtunt autem præcepta aut in ijs, quæ ſenſui manifeſta ſunt, aut quæ ex alijs intelliguntur, aut
quæ oſtenſa prius ſunt, aut quæ intelligentiæ euidentia ſunt, hoc modo: ut in ijs, quæ manifeſta
ſunt ſenſibus, cum quiſpiam pleroſque uulnerato corde mortuos conſpexiſſet, mortis cauſſam inueſti-
gauit. itaque ſecum reputans, neque defectionem uirium, neque remediorum inopiam, ſed opportunũ
partis illius uſum eſſe mortis cauſſam comperit. quare ubi nouit, ſine huius partis actione, & utilitate,
quam corpori affert, ſeruari animal non poſſe, coniungit rationi ea, quæ ſenſui apparent, hocque præce
ptum efficit: ſi cui cor uulneratur, is morietur. quod ergo ratione inuentum eſt conſentiens ijs, quæ ſen- F
ſui apparent, ſi uniuerſe enuncietur, præceptum erit. quin potius pręceptum in ijs conſiſtit, quæ ſenſibus
apparent: ut ab ijs, quæ apparent ſenſibus in inflammatione ad hunc modum: ſi quis inflammatione ob-
ſidetur, is renitentem, tumorem, & qui pulſantem dolorem inuehat, habebit. principia ergo inuentionis
præceptorum ſenſui apparent: præcepta ex conſenſu apparentium reperta, conſtituendæ artis ſunt prin
cipia. atque hoc quidem modo in ijs, quæ ſenſui apparent, præcepta conſiſtunt: in iis autem, quæ ex alijs
intelliguntur, ſic: ſi quem hæc ſymptomata urgent, in eo ſanguinis ineſt copia. cui hoc accidit, ei ie-
cur, aut renes, aut quid tale affectum eſt. ex ijs, quæ oſtenſa prius ſunt, ita præceptum efficitur. ſi ante ſit
oſtenſum, quid ſit concoctio, eaque fundi, ac liquari, quæ concoquũtur, deinde uero diſtribui; & ægris
accommodatos eſſe cibos, in quibus conficiendis non multo labore opus ſit; huiuſmodi præceptum in
de orietur: humidæ uictus rationes omnes febricitantibus proſunt. ex euidentibus autem hoc modo:
quicquid multum eſt, id naturæ aduerſatur: &, non ſatietas, non fames: neque aliud quicquam bonũ eſt,
quod naturæ modum excedat. &, quos ſaturitas morbos parit, eos curat euacuatio: cum enim euidens
ſit, in illis, quia ſuperent uires, in hoc, quia efficiens cauſſa tollitur. nec, quod fiebat, futurũ eſt, ideo prędi
cta præcepta extiterunt. ceterum præceptum omne uniuerſale, firmumq; eſt. quare falluntur, qui artem
hanc eſſe coniecturalem ideo uolunt, quod coniecturalibus præceptis contineatur: neque enim conie- G
cturalis a præceptis nominatur, cum ea ſint perpetua, ſed ab actione, operaque medentium. quia enim
incertum euentum habet, ideo coniecturalem artem efficit: cum alioqui omnium artium pręcepta æq;
firma, perpetuaque habeãtur. ſed quoniam omnium artium non firmi euentus ſunt, fit, ut quædam artes
quarum nimirum non certi, ut dicebam, euentus ſunt, coniecturales appellẽtur. ceterum quia utile eſſe
iudicandum monuimus, quatenus ad finem refertur, certe artis finem exponere neceſſe erit: ut, cũ hoc
apertum ſit, etiam pateat, quam ad rem referendo, utile ſit iudicandum.

Artium finis quis ſit, ex earum diuiſione cognoſci. Cap. 5.

ARtes igitur partim efficiunt quæ non ſunt; ut quæ naues fabricatur: partim iam facta conſeruant,
ut ars gubernandi: partim utrunque efficiunt, ut quę domos ædificat. in ijs autem, quæ faciunt, aut
conſeruant, unus conſequendi finis eſt modus. quam ob rem in eis ſimplex eſt utilitatis iudicium. at in
ijs quæ ſimul faciunt, & conſeruant, non eſt facilis æſtimatio. non eſt enim, quaſi inutile, reijciendum,
quod ad conſeruationem non pertinet: ſed diligenter intuendum, ſit ne ulli ad id, quod non eſt, efficien-
dum, adiumento. ars autẽ medicinæ inter eas numeratur, quę faciunt, & conſeruant. nec tamen ideo exi
ſtimandum eſt, duplicem ei finem eſſe propoſitum, nimirum, ut quod non eſt, efficiat, hoc eſt, bonam ua
letudinem: & eam, quę adſit, conſeruet: ijſdem enim pręceptis, inquiunt, bonam ualetudinem efficiens, H
& conſeruans duplicem utique finem habebit. niſi autem eadem eſſent pręcepta ad utrunque finẽ per-
ducentia, certe finibus differentibus, artes quoque differrent, & artes medicinales duę eſſent. uerum cũ
eadem præcepta, ſed propoſita diuerſa ſint, efficitur, ut una quidem ars ſit, diuerſa tamen habeat pro-
poſita. at eos præterit, unum eſſe medicinæ propoſitum, ſanitatem: unumque finem, ut ſanitatis adeptio
nem: atque adeptionis modos eſſe differentes. porrò propoſitũ, & finis non uariant pro uaria conſe-
quẽdæ ſanitatis ratione; cum enim nobis nota ſint, quæ nocere poſſint; ſi noxia adimamus, ſanitatem
efficimus: ſi ea uitemus, illam tuebimur. quare utilitas in medicina æſtimanda eſt, partim reputando,
utrum ad efficiendam, bonam ualetudinem: partim, utrum ad eandem conſeruandam referatur.

Vt præceptorum conſenſum dignoſcas. Cap. 6.

QVomodo autem inter ſe præcepta conſentiant, quidem ex eo, quod ſimul ſint, æſtimari cenſent
oportere: ignari ſcilicet, multa quidem ſimul eſſe mutuo, ſed tamen in eis nullum cõſenſum cer
ni: ut diem eſſe, & ſimul in ea ſpiritum duci, affirmamus, cum tamen in ea nulla conſecutio appa
reat. quocirca non eſt iudicanda conſecutio eo, quod ſimul ſint: ſed quo ſublato aliquid ſimul aufertur,
& quo poſito aliquid ponitur, id ex illo eſſe conſequens exiſtimandum eſt. omnino autem quę inter ſe
dependent, mutuoque iunguntur, de ijs adiudicatione fit iudicium, in quibus neceſſe eſt facere adiudi
cationem

A cationem conſequentem. ad nõnullarum uero orationum adiudicationem conſecutio neceſſario inda
gatur. utrum autem ea ad medicinæ præcepta iudicanda conſerat, quærat fortaſſe aliquis. quippe cum
noſſe, medicinæ præceptum utile, uerumque eſſe, non ſatis ſit, niſi ipſum quoque cohærere, ſemper, &
conſequi intelligamus.

Quomodo triplex ſecta in medicina conſideretur. Cap. 7.

CVm igitur oratio omnis, omneq; præceptum his tribus æſtimatur, treſq; ſunt in medicina ſectæ,
rationalis, empiririca, & methodica, nunc his iudicandi rarionibus adhibitis ſectas ipſas conſide-
remus, ut nos ueram ſequamur. primum omnium quæ ſint earum communia, quęq; cuiuſq; propria ex
ponemus: deinde earum adiudicationem adiungemus. inter trium ſectarum auctores hoc conuenit,
euidentia præcepta eſſe utilia, analogiſmum, obſeruationẽ, hiſtoriã, & tranſitum ad ſimilia: hiſtoriam
uacare iudicio, non admittenda eſſe inſtrumenta; admouendorum remediorum modum, alia ex alijs
percipi: ijſdem malis præſentibus eadem eſſe facienda, ſanitatem addendo, auferendoq; ſeruari, mor-
boſq; expelli, noxia uitanda eſſe, ut ſanitatem tueamur, morboſq; extrudamus, ut materiam, quæ adhi-
benda ſit, cognoſcendam, magnam uim, utilitatemq; ab experientia nobis afferri: quod ea, quę nutriãt,
quæ non, quæ purgent, quæq; interimant, nos docuerit.

B *Sectarum differentia.* Cap. 8.

PRęter hoc autem, quod commune eſt, empitici conſiſtunt, aiuntq; non modo facultates, ſed ea etiã
quæ conferant, inuenta eſſe experientia. methodici quoq; præter id ipſum, ne ſcio quid ab empiri-
corum ſententia diuerſum afferunt: nihil enim aliud commodũ ab experientia duci uolunt prius, quàm
uires remediorum, quæ admouenda ſunt, quis cognouerit: propterea quod nulla res conferens ob-
ſeruatione percipi queat, cum, quæ conferunt, ex obſeruatione quarundam rerum ſenſui apparentiũ
omnino intelligantur. rationales inter hos medij in aciem prodeunt, ſiquidem omnia, quæ conferant,
obſeruatione percipi uolunt, ut empiricis placet, negant tamen eadem indicatione inueniri, ut metho-
dicorum fert opinio: ſed partim obſeruatione, quo in genere ſunt mortifera, & quæ uenenum morſu
infligunt: partim indicatione, quorum cauſſæ reperiuntur. methodici autem, ac rationales idem ſen-
tiunt, quatenus utriq; conferentia per indicationẽ ſumi uolunt: quatenus uero a diuerſis ea capiunt,
eatenus diſſentiunt: methodici .n. ea quæ conferunt quibuſdã ſenſui euidentibus indicari, itaq; percipi
rationales non ex illis ſed ex occultis, affirmant. quia uero indicationes a cauſſis oriri uolunt: cauſſæ
autem, quia cauſſæ ſint, non apparent, planum eſt, eos non ducere indicationes ab ijs, quæ ſenſibus appa
rent. aiunt autem hęc apparentia uiam nobis ad percipiendum, quę indicare poſſunt, commonſtrare.
C cõuenit in hoc ẽt inter empiricos, ac rationales, conferentia a nullis ſenſui euidentibus indicari. eſt hoc
aliud commune, & de quo inter Medicos omnes conſtat, ſenſui apparentia eſſe ex uſu, ut empirici tra-
dunt, ad ea obſeruanda, quæ inde percipiuntur, cum in quibuſdam eorum ſita ſit obſeruatio: ut rationa
les, quod ex ijs cognoſcantur, quæ indicandi uim habeant: ut methodici, quia, ut intelligas, quę
conferunt, hæc ipſa uſui ſint. præterea eſt hoc empiricis, methodiciſq; commune, ex euidentibus non
percipi id, quod abditum ſit, a quo conſerentia indicantur. empiricis ac rationalibus commune eſt, ut
conferentia in euidentibus obſeruent. inter methodicos & rationales, conuenit, ut ex euidentibus uti-
lia percipiant. quã ob rem methodici id quod confert, ex ſenſui euidentibus intelligi contendunt: ra-
tionales ex his ipſis fatentur quidem inueniri quæ indicare conferentia queant; conferentia, uero non
item. ceterum ad eos, qui ex perſpicuis cauſis inueniri quidpiam utile exiſtimant, ut in ſurculo exempli
gratia, dicendum eſt, in eis, non ut ab euidentibus, ſed ut a cauſis utile reperiri. cauſſa autem in eo, quod
cauſſa eſt, non eſt euidens, ſed e ſymptomatibus deprehenditur. ſi igitur extimæ cuti admota arenula,
aut ſurculus dolorem non afferat, neq; in ſui ſenſum nos perducat, non percipimus: neq; enim quod-
libet efficiens, eſt alicuius cauſſa: quodq; cauſſa eſt, id in eo, quod cauſa eſt, non euidens eſt.
nam quod cum aliquo confertur, in eo, quod tale eſt, non eſt ſenſui euidens: ipſa uero, quæ cum aliquo
D conferuntur, ſunt euidentia ſenſibus, ut pater, ut ſeruus, ut frater, & cetera huius generis: ſiquidem ipſa
ſingula conſpicua ſenſibus ſunt: at mutuæ ipſorum relationes ſenſibus non apparent.

Vtilia ex abditis inueniri, contra methodicorum, empiricorumque ſententiam. Cap. 9.

QVoniam aũt dijudicandarum rationum inſtrumenta tradidimus, quæq; communia, & quæ pro-
pria ſint ſectarum percurrimus, deinceps ſequitur, ut ſingulas ſectas expendamus, atq; ita uerã
ſententiã ſequamur. empirici autẽ, ac methodici, qui rationalibus aduerſantur, comprehẽſionẽ
rerum abditarum eſſe inutilem putant: quod a rebus abditis nihil utile ſuppeditetur. ijs occurrunt ra-
tionales, ac ſeparatim utriq; ſectæ reſpondent: ac primũ empiricis, non ſatis eſſe ſenſui euidentia, ut ob-
ſeruentur conferentia: ſed occulta quoq; exigi, quod ab eis utilia indicentur. huic rei argumẽto eſt, in
quiunt, quod uos ipſi ea non obſeruatis in ijs omnibus, quæ ſenſui apparent, ſed in quibuſdã, quæ plus
quippiã, quàm reliqua ſenſui euidentia, in quibus, quod ſenſui non apparet, obſeruandũ eſt, complectã-
tur. id ſi ſit, abdita erunt accõmodata. itaq; ſenſui euidentia, uel ut euidentia ad rerũ utilium inuentionẽ
adhibentur, atq; ita omnia ſunt utilia: uel ſecus. omnia aũt ad hoc ualere ſi dicas, abſurdum erit. ſi om-
nia non ſint utilia, neceſſe erit, ut plus aliquid, quàm euidentiam contineant, quod non ſenſus, ſed
ratio percipiat. abdita autem ratione percipiuntur, ergo & ratio, & quæ abdita ſunt, utilia erunt:

ſi enim quæ ſenſui ſunt euidentia, in eo, quod ſint eiuſmodi, inter ſe non differunt, perſpicuum E eſt ipſa omnia, quantum in ipſis eſt, pariter eſſe ad obſeruationem accommodata. itaq; minima quæq; tam quæ nunc ſunt, quàm quæ fuerunt, eiuſmodi cenſebuntur. at hoc fieri nullo modo poteſt: nam quo pacto in ſtragulis, in lecto, ubi æger iacuerit, & in ceteris conſimilibus quidpiam aliquis obſeruarit? quare perſpicuum eſt, non effici in ſenſui euidentibus, quia euidentia ſint, obſeruationem: ſiquidem ea in omnibus æq; uerſaretur: ſed in alio quodam, quod ſenſui euidens non ſit. hoc ſi eſt, utilia eſſe addita concluſimus. ſed unde aiunt comprehendi, fieri in his euidentibus obſeruationem poſſe, in illis non poſſe? nam in his euidentibus, quia euidentia ſint, hoc non facile percipitur. alioqui plebei omnes dignoſcerent, in quibus euidentibus facienda obſeruatio ſit, hacq; ratione nihil inter noſtram experientiam, uulgiq; inſcitiam intereſſet. ſi uero non ſit omnibus perſpicuum, in quibus euidentibus ſit obſeruandum, idq; ſoli artifices deprehendant, certe quæ conferunt in euidentibus, non quatenus talia ſint, obſeruantur. quia enim id, in quo eſt facienda obſeruatio, eſt ſenſui euidens, illud non eſt, ſed abditum, ſequitur, ut abdita noſſe utile ſit, quando etiam abdita ſunt utilia. iam uero, quia empirici & in præteritis, & in præſentibus obſeruari cenſent, & proinde præterita magna diligentia inueſtigant: præſentia uero infinita ſunt, & in infinitis nulla eſſe poteſt obſeruatio, planum eſt, eiuſmodi obſeruationem fieri non poſſe. porrò rationales in methodicos, qui ſenſui apparentia eſſe utilium indicantia putant, hæc F afferunt. quæ ſenſibus apparent, ſunt per ſe ipſa comprehenſibilia. ergo & uulgo ſunt perſpicua: cum enim & communia indicent, & cum indicantibus ſe offerant ea, quæ indicantur: certe fit, ut communia uulgo quoq; ſint indicationem allatura: atq; ita uos methodici, nihil a uulgo differetis. nõ indicari aũt utilia ab affectibus, ita probabis: cum idem affectus, ut inflammatio, diuerſas corporis partes obſidet, ut oculos, aut iecur, aut gulam, nõ eandẽ, ſed diuerſam curationẽ poſtulat: ſiquidẽ oculo inflammato opium eſt accommodatum: gulæ, & iecori aliud quid. oleum oculo nocet, in alijs partibus inflammatione tentatis dolorem ſedat. quare perſpicuũ eſt, utilia ab affectibus non indicari: propterea quod idem remediũ omnibus conueniret, cum idem eſſet affectus: ſi modo affectus nobis utilia commonſtraret. hoc ẽt modo refelli methodicorum decretum poteſt, quibus placet, cum idẽ affectus eundẽ occupat locũ, homines pro cauſſæ uarietate uariã quoq; curationẽ exigere: ut in ſuppreſſa urina, ſi calculus ſit, utimur exciſore, ſi urinæ copia, fiſtula immittitur: ſi inflammatio, cataplaſma admouetur. ſi autẽ utilium indicationes ab affectibus proficiſcerentur, certe uno affectu propoſito, una quoq; & eadem adhiberetur curatio. at una eiuſdẽ affectus curatio non aſſumitur, ergo neq; affectus utilia nobis indicant.

De indicatione, obſeruatione, atq; analogiſmo. *Cap. 10.*

QVæ cum ſummatim expoſuerimus, erit oportunum, indicatio quid ſit, deſcriptione aperire; & G quomodo ab indicatione utilia percipiamus: quidq; obſeruatio ſit, & quomodo per obſeruationem utilia cognoſcantur: quid deniq; analogiſmus ſit, & quo pacto utilia ab eo ſumantur, declarare. ut igitur eorum, quæ ſenſui euidentia ſunt, quædam per ſe ſe comprehenduntur, ut albus, nigerq; color, quædam adhibita obſeruatione, ut quæ ſignis cognoſcuntur: ſic conferentia per indicationem comprehenduntur: ſunt enim obuia cum ijs, quæ indicant, ac nullius cogitationis opem requirunt: hoc enim potiſſimum in cauſſa eſt, cur animantia rationis expertia æſtum, algoremq;, & uno uerbo, omnia, quæ nocere queant, deuitent, cũ uidelicet eis ſe offert id, quod eis conducit, nam ſi ſurculus, aut aliud quidpiam in membrum ſit defixum, nullus præmiſſa cogitatione extrahit. itaq; quod in ijs, quæ euidenter conceſſa ſunt, (etenim mens noſtra omnibus, quæ demonſtrationem excedunt, utpote euidentibus aſſentitur) id in ijs etiam, quæ indicatione deprehenduntur, uſu uenit. ex quo fit, ut inter indicationẽ, & ea quæ ſenſibus, quæq; intelligentiæ euidentia ſunt, proportio quædam intercedat: cum .n. cum nocentibus occurrunt etiam iuuantia, tunc neq; obſeruatione, neq; ratiocinatione utimur, quod ipſa nocentia indicent, quid iuuet. obſeruatio autem proportione reſpondet ijs, quæ ſignis percipiuntur. nam ut ea per iunctam obſeruationem comprehendi dicimus, ita in his rerum iuuantium effici obſeruationem aſſerimus: quanquam in quibuſdam, quæ eodem modo plerunq; incidant, etiam ſi cauſſas effi- H cientes ignores, quæ iuuant, obſeruanĩ. qualis eſt in ſtupore dentium portulaca: in eo enim neq; cauſſa continens quicquam indicat, neq; ulla ratiocinatione reperitur quid expediat. ijs autem, qui altercum, aut tale quid mortiferum ſumpſerunt, in principio pro cauſſa, locoq; adhibetur curatio. ſi cauſſa non ſuppetat, poſtea ijs utimur, quæ obſeruata ſint nobis. inter initia enim uomitũ imperamus, quod cauſſa eum eſſe deligendum indicet: locusq; hunc delectum ſuſcipiat: poſtea uero ignorata cauſſa, uino & lacte, ut obſeruatum eſt, utimur. ceterum iuuantia analogiſmo deprehenduntur, cum et cauſſa ignoretur, & nulla ſit obſeruatio, ſed affectus quàm ſimillimus ex ſymptomatibus eſſe uideatur. in quo caſu indicatio, quid expediat, ſuppeditare non poteſt: ſiquidem cauſſa ignoratur: cumq; nulla ſit obſeruatio, efficitur, ut ſimilitudine ſymptomatum coacti ad ſimilia transeamus. eſto aliquis ab hæmorrho demorſus, ac ſanguis effluat, nos ignari quæ cauſſa affectum attulerit, neq; ulla obſeruatione inſtructi, ea adhibebimus, quæ ad ſanguinis eruptionem ex diuiſione ortam ſunt accommodata. hac autem ratione Cnidij Medici eos, quorũ pulmones pus contraxiſſent, ad ſimilia tranſeuntes, curare conabãtur: nã cũ id omne, quod pulmonibus cõtinetur, tuſſi reijciatur, ipſi lingua amota, humorẽ quendã in aſperã arteriã a quo uehemẽs excitari tuſſis poſſet, demittebãt: ut ſymptomatis ſimilitudine pus educerẽt. eſt igitur analogiſmus, cũ ad ſimilia ſit tranſitus: quia ſubducta rõne ad ſimilia pertranſimus. empirici aũt nõ

perinde,

A perinde,ac nos,ad ſimilia pertranſeunt: aiunt enim ſimilis tranſitum a remedijs ad remedia, aut ab affe
ctibus ad affectus fieri. a remedijs ad remedia,ſic: cum eadem ſympromata adſint, quæ in alijs morbis
aderant,tum ad ſimilia,ut a malo cydonio ad meſpilum pertranſimus. in quos dicendum eſt: huiuſmo-
di tranſitus fieri a uobis non poteſt. utrum uſu ratiocinationis, an obſeruationis a ſimilibus ad ſimilia
trauſitis? ſi obſeruationis, profecto quod facitis, quodq; cognoſcitis, obſeruatio eſt, non tranſitus ad
ſimilia,ſi ratiocinationis,quærẽdũ eſt, utrum oĩum,an quorũdã ſymptomatum ſimilitudine perſpecta a
ſimilibus: ad ſimilia tranſeant: ſi omnium reſpondeant, nihil unquam in omnibus alicuius ſimile com-
perient: propterea quod quæ inter ſe nulla in re differunt,ea non ſimilia,ſed eadẽ ſunt. ſin ſe quorundã
ſymptomatũ ſimilitudine contentos eſſe fatebuntur,inueſtigabimus, utrum eas ſimilitudines attẽdant
quæ in figura,coloreq; uerſantur,an quæ in duritia, mollitiaq; ſunt,an potius quæ guſtatu,olfactuq; ſen
tiuntur.nam ſi ſe guſtatu,aut alio quouis æſtimare ſimilitudinẽ dicent,ſe ẽt conferentia, quatenus con-
ferunt,deprehendere perſpicue fatebuntur. ex quo patet,ipſos quoq; neceſſario dicturos eſſe,quæ no-
cent,quatenus,nocent,a ſe cognoſci. iuuantia .n. ideo iuuare dicuntur,quod nocentibus aduerſantur.
quare ſi meſpilum,quia guſtus qualitatem ſimilem cydonio habet,in torminibus inteſtinorum adhibe-
tur,ſciendum eſt,ipſum guſtus qualitate iuuare.cumq; planum ſit,eam adſtringentem eſſe,ſimul etiã no
B bis ſuccurrit,ea quæ nocent, eſſe qualitatis, facultatiſue contrariæ. quod ſi remedia comprehenſibili
cauſſæ aduerſantur, certe patet, occulra poſſe percipi, eaq; eſſe cognitu utilia.

Quid indicatio, experientia, analogiſmusq; ſit: & tranſitus ad ſingulas ſectas, hoc eſt empiricam, & methodicam refellendas. Cap. 11.

DIctũ autẽ eſt,quomodo utilia ex indicatione comprehendantur: nec omniũ deſcriptiones ſubiun-
gam. indicatio igitur eſt comprehenſio iuuantis ſimul cum nocentis comprehenſione incidens,
ſine obſeruatione,ac ratiocinatione. experiẽtia eſt comprehenſio,& memoria eius,quod ſæpe, eodẽq;
modo uiſum eſt. uel ſic,indicatio eſt,cum unà cũ rebus perceptis utile aduenit,ſine demõſtratione,atq;
obſeruatione. experiẽtia eſt eius,quod ſępenumero, eodẽq; modo uiſum eſt, obſeruatio, ac memoria.
obſeruatio aũt idẽ,quod experiẽtia eſt. analogiſmus eſt cauſſarũ iuuantiũ per ſimilitudinẽ comparatio,
& comprehenſio. deinceps uero, cũ quæ cuiuſq; ſectæ propria ſint, explanauerimus, aduerſus unam-
quamq;,empiricã inq̃,& methodicã momẽta rõnem afferemus.empiricorũ hæc ſunt ꝓpria:obſeruatio,
cõcurſus iuuantiũ,hiſtoria,ad ſimilia tranſitus,ut eum fieri illis placet: ſiquidẽ rõnales tranſitũ ad ſimi-
lia effici alio quodã modo uolunt: quẽadmodũ in progreſſu orationis eorũ differẽtiã exponemus.

Empiricorum obſeruationem ſine ratione conſtare non poſſe. Cap. 12.

C QVi aũt uelit empiricorũ refellere ſententiã,is obſeruationẽ in cõcurſibus duobus accipiat modis,
oportet:cũ.n.obſeruatio facultatũ cõmunis ſit,ea,quæ ſymptomata attingit, eſt illorũ ꝓpria:nam
ea uel oĩno tollenda eſt,ut quæ fieri non poſſit: uel concedendum quidẽ eam fieri poſſe, ſed non tñ ſine
rõne poſſe explicari. ac primũ ſine ratione explicari obſeruationẽ non poſſe, ſic utiq; probabitur. em-
pirici fatentur,ſe non in oĩbus ſymptomatibus, ſenſui euidentibus facere obſeruationẽ: cum ſe neq; in
flauo,neq; in albo colore,neq; in naribus ſimis,aut adũcis obſeruare quicq̃ dicant. quanq̃ in coloribus
diſcrimen quoddã ut in regio morbo obſeruant: & in figura,ut in fracturis,& luxationibus: ſed in præ-
dictis,non itẽ. ut .n. inquiunt,conferentia ab indicatione ſumi dicentes,non oĩa ſtatuunt indicare: quip
pe cum methodici quædã euidẽtia,non oĩa: rationales quędã abdita,non oĩa eſſe indicantia uelint; ſic
empiricis obſeruationẽ nõ in oĩbus ſymptomatis, ſed in quibuſdã fieri placet: cum neq; oĩa præterita,
neq; præſentia ad obſeruandũ eſſe accommodata arbitrentur: ut ſi quis a rabioſo cane demorſus ſit,
ſolũ dat operã empiricus eo accedens,ut an eum canis rabioſus momorderit,intelligat.cetera,quæ præ
teriere,nihil inueſtigat: neq; ẽt quęrit præſentia: uelut ſit ne,uti dixi,rectis,criſpiſue,capillis.cauſſa aũt
ab eis quærenda eſt,cur non in oĩbus,ſed quibuſdã ſymptomatibus conferentia obſeruẽt,præſertim cũ
ſymptomata in eo,qđ euidẽtia ſunt ſenſibus,nihil ab ijs, in quibus fit obſeruatio,& quæ ſunt id ad agẽ-
D dum inutilia, differre uideãtur.dicant igiẽ,quidnã ſymptomata utilia indicet,euidensne, an qđ occultũ
eſt.ſi euidẽs eſſe reſpondebũt quo utilia ſymptomata indicarẽ,& in qbus faciẽda obſeruatio eſt,nos rur-
ſus inſtabimus,hæc euidẽtia, quatenus euidentia ſunt,ab ijs,quę inutilia ſunt, nõ differre. ſi uero quod
occultũ eſt,indicare utilia ſymptomata dicent, tum occulta quoq; eſſe ad ſymptomatũ obſeruationem
utilia fatebuntur. atqui occulta nõ poſſunt ulla alia re, quàm rõne cõprehendi. itaq; ſi quod occultum
eſt,utile ſit,ẽt in concurſibus occulta obſeruãtur,ſiq; nullo modo,niſi ratione cõprehendunẽ; iam planũ
erit,obſeruationẽ ſine ratione fieri non poſſe. hæc argumẽtatio eos compellit, ut rationem eſſe ad ob-
ſeruationem accommodatã concedant. at ipſi nobis occurrunt,aiuntq; utilia ſymptomata deprehendi
experimẽto poſſe:& quædã ſymptomata eſſe obſeruanda,quædã non item: ſeq; id obſeruauiſſe.quibus
reſpondendum eſt paucis:cum infinita ſint,in quibus non eſt obſeruandum,ſymptomata,neq; in eis ſit
facienda obſeruatio,id ipſum in oĩbus non potuiſſe obſeruari: ſiquidẽ non eſt infinitorum obſeruatio.
ipſis ergo omni ex parte oppreſſis reliquũ eſt, ut dicant, caſu quodã in alijs factã,in alijs non factã eſſe
obſeruationẽ. quo nihil magis ridiculũ uidetur. atq; hoc quidẽ loco finem hæc habeat oratio.

Obſeruationem in concurſibus,ut empiricis placet,non conſiſtere. Cap. 13.

NOn poſſe aũt e concurſibus conſtare obſeruationẽ,ſic oſtendã. empiricorũ ſententia eſt,obſerua-
tionem non in uno,aut duobus,ſed in plurimis, q̃ eodẽ modo ſæpe uiſa ſint,eſſe conſtiturã.cũ igiẽ

quærimus,num in ijſdē generis ſymptomatū utilia obſeruēt,nec ne,neceſſitas cogit,ut in ijſdē id face- E
re uideantur. nam ſi hic febrim habeat, uerbi gratia, aut inflammatione tenetur: hic uero bilim aut
uomitu, aut aluo excernat, eadem fieri obſeruatio non poteſt. eadem ergo genere accidentia non ſa-
tis eſſe, ſed paria itidem numero eſſe oportere affirmabunt: propterea quod ſi eadem genere ſympto-
mata ſint, neq; omnia tamen, neq; plura adſint, concurſus mutabitur, aliaq; opus erit obſeruatione:
etenim & in eiſdem generibus,& æqualibus numeris facienda obſeruatio eſt. quomodo autem omnis
uarietur curatio,prout redundant, deſuntq; ſymptomata, hinc ſpectandum eſt. quædam eſt in inflam-
matione obſeruata curatio: ſi quod igitur ſymptoma ab inflammatione adimas, ut ſenſum, ēt curatio
uariabitur,nam ex inflammatione ſcirrhus euaſit: eiq; eadē curatio non conuenit. atq; ita quidē ſi unū
ſymproma abſit,curationē commutabimus. ſi redundet,ad hunc modum: ſi febris, aut animi defectio
cum inflammatione iungatur,unà cum ſymptomatum redundantia, cōcurſus ipſe uariatur, & uaria ad-
hibetur curatio.neq; ſolum eſſe eiuſdem generis,pariſq; numeri ſymptomata debent, ſed etiam in ma-
gnitudine neq; deeſſe, neq; redundare: ſiquidem propter eorum quoq; magnitudinē commutari cura-
tio ſolet. nam ſi pręciſa extima cutis ſit,eam non ſuimus, neq; inedia imperatur: at ſi magna eius ſit fa-
cta diuiſio,tum & inediam,& ſanguinis miſſionem iniungimus,& fibulas,& ſimilia adhibemus. neq; ſa-
tis eſt,ſymptomata eſſe eadem genere,numero æqualia,magnitudineq; ſimilia, ſed etiā obſeruare tem- F
pus oportet: propterea quod præſidia quædam in principijs morborum, quædam in ſtatu, cōueniunt:
nam in principijs morborū ſi quid tibi mouendum uideatur,moueto: in ſtatu,quieſcito: ut ſcriptū reli-
quit Hippocrates. in principio inflammationis repellentia ſuperdamus: poſt uero cataplaſmatis, & ijs
quæ quod illuc comportatū eſt,diſcutere queant, utimur. ordo autē, quando is quoq; facit,ut concur-
ſus,ac proinde neceſſario curatio uarietur,his,quæ dicta ſunt,accēdat oportet: aliter .n. prius furentes,
deinde febricitantes: & aliter prius febricitantes, tum furentes curamus: ſiquidē affectus & mortiferi
& non mortiferi,ut ex euentis ponderari licet,efficiuntur. febris.n.neruorum conuulſioni ſuperueniēs
non modo periculo uacat, ſed etiam morbo liberat: at ſi conuulſio febri ſuperueniat, pernicioſa eſt.
cumq; concurſus ex ordine ſymptomatum ſit commutatus,ut euenta docent, neceſſitas cogit,ut etiam
differre curandi rationē fateamur. quare cum non ſolum eiuſdem eſſe generis, pariſq; numeri, ac ſimi-
lis eſſe magnitudinis ſymptomata debent,ſed & idem tempus,& eundem ſeruare ordinem,ſi modo ue-
ra eſſe debeat obſeruatio,in uniuerſa autem uita non modo in pluribus,ſed ne in duobus quidem ægro
tis hæc omnia ſimiliter eueniant,planum eſt,obſeruationem ex concurſu effici nullo modo poſſe. cete-
rum hæc omnia in cunctis,aut certe pleriſq; non poſſe reperiri, ſic probabis. affectus eſſe diuerſi ſolent
& propter cauſſam,& propter locum affectum,& item ætatem,cōſuetudinem,magnitudinem ſympto- G
matum,naturam,anni tempora,& regiones. quare duobus hominibus contingere omnino non poteſt,
ut in omnibus his ſimili modo affecti ſint. ex quo patet, obſeruationem ex concurſibus fieri nullo mo-
do poſſe. quanquam autem duos comperias nulla re inter ſe differentes,tamen ne ita quidē effici pote-
rit obſeruatio,quandoquidem in pluribus efficiatur oportet. ſed quonam pacto,inquiunt,ueſtram uos
ſententiam confirmatis? ſiquidem exiſtimant,nos obſeruare neq; in ſymptomatis,neq; in facultatibus
poſſe: ueratrum .n. purgare, † & quaſdam animantes uenenum iaculari, eſt obſeruatione compertum.

† Sic explicari oportere Græca uerba uidentur: ea, quæ a beſtijs uenenum iaculantibus illata ſunt.

in dentium autē ſtupore nondum inuenta cauſſa eſt, cum tamen tolli a portulaca eſt obſeruatum. ad-
uerſus eos dicēdum eſt,nos utilia ſymptomata circumſcribere, quatenus ea ad intentiones referimus:
uſu autem utile æſtimare. itaq; ubi omnia a cauſſis illata ſymptomata comprehenderimus,ut grauitatē;
& quæ a locis trahuntur, ut ægre ſpiritum ducere; & quæ a uiribus oriuntur,ut cum animus deficit: hæc
utilia, cetera inutilia eſſe comperimus. quoniam autem utilia ſymptomata circunſcripſimus, ea ad in-
tentiones referentes,ideo quæ cauſſæ,aut loci,aut uirium ſymptomata erunt,ea utilia,quæ ſecus,ea in-
utilia exiſtimabimus. quamuis igitur neq; cauſſas morbum afferētes, neq; locos affectos cognitos ha-
beamus,cum poſſimus,ut dixi,utilia ſymptomata ab inutilibus diſtinguere,neq; in cauſſis efficientibus
aut affectis locis facere obſeruationem poſſimus,ut cum ſanguis moleſtus eſt, nec ſciamus, ſanguinem H
eſſe morbi auctorem,certe a grauitate quæ ſubſequens ſymptoma eſt,profecti,grauitatem eſſe cauſſam
comperimus,& ita facere obſeruationē poſſumus. ſic etiam in difficultate reſpirationis, cum neſcimus
aut uentriculi,aut pulmonis,aut iecoris, aut ſepti tranſuerſi, aut alterius cuiuſpiam loci affecti ſympto-
ma eſſe,ſed illud modo perſpectum habeamus,locum eſſe affectum,obſeruare poterimus non ſecus, q̄
in ipſo affecto loco. quæcunq; autem neq; loci,neq; cauſſæ,neq; uirium ſymptomata ſunt, ea tanquam
ſuperuacanea negligimus. in quibus igitur propoſitis utilia,atq; inutilia obſeruemus,empiricis dicen-
dum eſt: nos inquā,in ſolis generibus ſymptomatū obſeruare,in quibus neq; uiriū,neq; temporis,neq;
magnitudinis,neq; ordinis, neq; alterius cuiuſpiam eſt uſus, ut in dentiū ſtupore portulacam. quid igi-
tur,fortaſſe dicent, obſtat, quo minus nos quoq; ita obſeruemus? reſpondebimus,ſi in ijs ſymptoma-
tum generibus obſeruatis,in quibus nos facimus,ut ante diximus, nulla eſt inter nos diſſenſio: ſi in re-
liquis etiam, in quibus tempus, magnitudo, uireſque opus ſunt, iam inter nos non conuenit: quod
ſi dixerint, in morſu hæmorrhi multa ſymptomata conſequuntur, uos tamen in eis nihil obſeruatis.
reſpondebimus, non in ſymptomatis, ſed in antegreſſa cauſſa nos obſeruare. porrò ſymptomata in-
dagamus,ut cauſſas antegreſſas,in quibus obſeruatio fit, deprehendamus. cum enim cauſſam ignora-
mus,& indicatione commonſtrata curatio nobis non ſuppetit, obſeruationē in cauſſis antecedentibus
deprehen-

A deprehendimus. ac non modo in cauſſis, ſed uno etiam in loco obſeruamus. quam ob rem in iecoris, & lienis affectu quædam obſeruata ſunt nobis. ſi dixerint, unicuiq; horum unum ſymptoma comitari; dicemus, quandoq; non unum, ſed multa conſequi: nosq; multa ſtudioſe adnotare, non ut in eis obſeruatio fiat, ſed ut id, in quo obſeruamus, percipiamus: ut in hepaticis iecur affectum eſſe; in quo fit obſeruatio: & in ceteris ad eundem modum. plerunq; tamen in antegreſſa cauſſa fit obſeruatio. nam in dentium ſtupore non obſeruata portulaca eſt, ſed in ea affectione, quæ ab acidis, acerbisq; rebus procreatur. igitur cum aut defluxus, aut uomitus, aut ferrę ſtridor dentes ſtupidos reddit, portulaca nihil iuuat. quocirca ſtuporis cauſſa prius perueſtigata, portulacam adhibemus. quæ uero in ijs aſſumuntur, ea cauſſis antecedentibus non repugnant: cum non alia continentibus cauſſis adhibeantur. atq; hæc quidem ſunt, quæ aduerſus eos, qui in concurſibus obſeruationes ſtatuunt, merito dici poſſunt. ceterũ interrogandi empirici ſunt, quomodo occaſiones admouendorum remediorum, aut eorum modus, aut occaſiones ciborum offerendorum, eorumq; modus obſeruetur.

Hiſtoriam empiricorum ad nullam rem eſſe utilem. *Cap.* 14.

IAm uero hiſtoriam, quam afferunt, & inutilem eſſe, & confici non poſſe, modo exponam. hac cauſſa impulſi empirici hiſtoria utuntur. multi perſæpe morbi extiterunt, in quibus nullum eſt obſeruatum
B remedium. itaq; ut illis quoq; eis copia auxiliorum ſuppetat, neq; fortuitum expectent euentum, hiſtoriam adhibuerunt. neq; hac ſolum de cauſſa, ſed etiã, ut quod traderent, paucioribus perſequerentur: quod nõ poſſit huius artis auditor omnibus ſymptomatis occurrere, obſeruationemq; in omnibus efficere. ne quis igitur omnem ſuam ętatem in hoc ſtudio conſumat, ſed arte aliquando utatur, icirco hiſtoriam ad medicinam faciendam eſſe accommodatam cenſuerunt. ceterum hiſtoria eſt aut pręſentium, cuiuſmodi eſt illud,

« Sternuntur paſſim lethali corpora ferro,
« Et flammæ ultrices euertunt funditus urbem.

aut præteritorum, ut cum dicitur,

« Aetoli, Idęique acres in bella ruebant.

futurorum autem eſſe nullo modo poteſt. nam ſi quis dicat,

« Ille dies aderit, cum decidet Ilios ingens:

non erit hiſtoria, ſed præſagium potius. præteritorũ autẽ hiſtoria plerunq; uſi ſunt Empirici, eamq; aiũt eſſe eorum, quæ ſæpe in eiſdem ſunt experti, narrationẽ. aduerſus eos dicendũ eſt: ſi omnia, quæ hiſtoriæ mandata ſunt, uera eſſe affirmant, aliquis eſſe iudex debuiſſet, qui hiſtoriam eſſe recte inſtitutam doceret. cum aũt non ita ſit, aliqđ
C inſtrumentũ inueniendũ eſt, quo in hiſtoria uerũ a falſo diſcernatur: tantum .n. abeſt, ut de una, eadẽq; re idẽ Medici ſentiant, ut ẽt contraria opinentur. nam febricitantibus tantã abſtinentiã quidam imperarunt, ut ne aquam quidẽ eis concederent: quidã hordei cremorem in ipſo principio obtulerunt: quidam cauerunt, ne æger hordeũ unquam attingeret. Petronas uero & ſuillas carnes aſſas, & uinũ nigrũ meracius prębens ad uomitum compellebat; ac gelidæ, quantũ ægris collibuiſſet, potui dabat. Apollonius, ac Dexippus Hippocratis auditores nõ modo uinum, ſed ne aquam quidem concedebant. cereos .n. cyathos duodenos confecerant, quorũ ſinguli ſextam heminæ partem continerent: eorum binos, ternos ue ægrotis † dabant. itaq; cum ſit inter Medicos tanta diſſenſio, cur non aliquod iudicandæ hiſtoriæ inſtrumentũ non erat inueniendũ? cumq; eos eo adduxerimus, ut nõ eſſe inutile admittere hiſtoriã fateri cogantur, (ita .n. eſſe inutilẽ hiſtoriã demonſtrabimus) ab eis quæremus, utrũ ratione, an experimento hiſtoriam iudicent. at ratione non poſſunt: quia eam explodunt. præterea quo hæc ſingula deprehenduntur, eodẽ etiã iudicantur: aiunt aũt ſe utilia experimento deprehendere: ergo etiã experimento iudicandum eſt. quodq; in ceteris rebus, idem hoc loco uſu uenit. quidam in hiſtoria cõſcripſit, niuem refrigerare, ſi iudiciũ ferri de hiſtoria debeat, eodẽ iudicandi inſtrumẽto uti oportet, quo rem deprehendit is, qui hiſtoriã ſcriptam reliquit. at rationalis Medicus hiſtoriã cauſſa iudicabit. nam,

† ν lib. habet παραμέτρον, non παραμέτρος. ut in impreſsis, legitur.

D ſi quis in hiſtoria ſcribat, hominẽ, cuius uaſa diſtenta, prægrauataq; erant, exortam ſanguinis eruptionẽ ab imminenti periculo liberaſſe; hanc ipſe grauitatẽ examinat, uera ne ſit, intueturq; in cauſſam, quæ ſymptomata afferebat, ac ꝑpendit, poſſit ne ſanguinis eruptio cauſſæ aduerſari. cumq; inuenerit grauitatẽ diſtentionẽq; a plenitudine profectã, minui autem a ſanguinis eruptione plenitudinem, tunc ueram eſſe hiſtoriam deprehendit, neq; ulla alia re, ad hoc iudicandum, ei opus eſt. quibus autem in rebus cauſſa non ſuppetit, in ijs hiſtoriam iudicat experientia: nam ſi quis hiſtoriæ prodidiſſe uideatur, dentium ſtupori portulacam mederi, is experientiam ad iudicandum adhibebit. atq; ita empiricus cogetur hiſtoriæ iudicium experientiæ committere: ſiq; experientia hiſtoriam iudicet, ſuperuacanea, inutilisq; hiſtoria eſt. ſed aiunt hoc loco empirici quidã, nos auctoritati eorũ, qui hiſtoriã conſcribunt, fidẽ adhibemus, itaq; de hiſtoria iudicium facimus. cũ uero nos quærimus, quomodo de auctoritate illorũ ſtatuant, cum alij alijs in rebus errent, alij recte faciant: aiunt, cũ ſcriptor neq; ut popularẽ aurã aucupetur, neq; decreti alicuius amore inductus, neq; ſtudio contentionis commotus ſcribit, tum uerum id eſſe, qđ ſcriptis mandauit, exiſtimamus. quibus occurrendũ eſt, fieri poſſe, ut ob nullã antedictarũ cauſſarum, ſed ſuum ipſius errorẽ in fraudẽ impulſus hiſtoriã conſcribat. nam quid igitur, quia neque ad popularem aurã comparandam, neq; ut decretum aliquod tueatur, neq; contentionis ſtudio ductus hiſtoriam ſcripſit, uera eius hiſtoria eſt? ſecundo loco cum medicum eſſe ſapientem exiſtimant, tunc de

hiſtoria nullum iudicium faciunt,hominemq; ſapientem iudicant : at hoc iudicium non iam medicorũ, E ſed philoſophorum eſt . præterea quomodo diſcernas,illum neq; gloriæ,neq; ſectæ,cui ſe addixerit,neque altercandi cauſſa hiſtoriam non ſcripſiſſe ? iam uero,ut ſcriptoris auctoritatem nobis probent, inſtrumento iudicandi, quod ipſi reijciunt,utuntut.nam dum aiunt,cum neq; laudis,neq; cõtentionis ſtudio ſcripſiſſe,cauſſas exponunt, quam ob rem hiſtoriæ ſcriptori adhibere fidem oporteat . quare fit, ut nullam aliam ob rem, ob hanc ſaltem utile ſit cauſſas peruestigare : neq; nos quicquam amplius quærimus, ſed cauſſam, propter quam quicq; ſit, accurate eſſe indagandam monemus . quod ipſi quoque in hiſtoria æſtimanda facere uidentur : ſed nos quam ob rem quicq; ſit, quærimus, & omnino, cauſſa ad rem,qua de agitur, diiudicandam, utimur : empirici uero, ut etiam de moribus ſcriptoris ſtatuant . ſed mores iudicare non medicorum, ſed philoſophorum eſt proprium . præterea empirici, ut probent, hiſtoriam non eſſe experientia æſtimandam, hæc etiam afferunt : ut, inquiunt, uos creditis, Cretam inſulam eſſe,quia ita nonnulli hiſtoriæ mandarunt,quamuis uos ipſi eam non uideritis,ita nos quoq;,cum multi idem ſentiunt, experientia hiſtoriam probare non debemus . ſed multorum ſententiæ fidem adhibere . contra nos reſpondebimus . credimus Cretam eſſe,his rebus, quæ conſentaneæ ſunt, inducti : quod quiſpiam illinc ad nos nauiget : & hinc illuc redeat : & quod quidam Cretenſes illic ſint nobis amicitia coniuncti,& ad quos literas mittimus, & a quibus uiciſſim ad nos perferuntur : quod denique F inter omnes homines, uel etiam inimiciſſimos de ea re conuenit . at in medicina nihil ferme eſt,in quo homines conſentiant : præſertim cum inter omnes homines perexiguus ſit medicorum numerus : ac non modo non conſentiunt, ſed etiam maxime pugnantia opinantur : ut paulo ante docuimus . quæ res facit, ut aliquo iudicandi inſtrumento opus ſit, quo medicinæ hiſtoria iudicetur . cumq; empirici dicant quæ comprehenduntur, partim ſenſu, ut tuborem, partim recordatione, ut quæ ſignis percipiuntur, comprehendi, ac per indicationem nihil deprehendi, neq; ullo alio modo, quem ipſi admittant, Cretam inſulam eſſe : certe planum eſt, aut eos non noſſe Cretam inſulam extare, aut ſi norint, tertium quoddam eſſe comprehenſionis genus . atq; hæc quidem ad probandum illam ipſam hiſtoriam quam crebris uſurpant ſermonibus, eſſe plane ſuperuacaneam, dicenda eſſe exiſtimauimus .

Nullam utilitatem ex empiricorum hiſtoria trahi poſſe . Cap. 15.

NOn poſſe autem quicquam utile ab hiſtoria percipi, paucis oſtendetur . cum obſeruatio, ut ante probauimus, non modo in ſymptomatis, quæ eiuſdem ſint generis,pariſq; numeri facienda ſit, ſed etiam habita ratione magnitudinis, ac temporis, hæcq; ſine intentionibus præſcribi non queant ; planum eſt confici hiſtoriam non poſſe . ceterum uariari curatione pro magnitudine, temporibus, ordineq; ſymptomatum, demonſtratum . immo uerò, qua ratione ex concurſu effici obſeruationem non G poſſe oſtendimus, eadem etiam non poſſe fieri hiſtoriam confirmabimus neq; enim fieri poteſt obſeruatio, ut deſcribi non obſeruata poſſint .

De tranſitu ad ſimilia, ut empirici faciunt . Cap. 16.

QVomodo autem ad ſimilia fiat tranſitus,deinceps dicendum eſt. cur hunc tranſitum empirici introduxerint,in cauſſa hæc ſunt . cum plurima, ac fere infinita eſſent ea, in quibus facienda erat obſeruatio,quæq; proſunt,infinita quoq; eſſent, non poſſet autẽ quiſpiam aut omnia, aut plurima obſeruare : ideo & hiſtoriam,& tranſitum ad ſimilia introducere coacti ſunt . cumq; rationales Medici,qui eos oppugnant, eis obijciant, nihil eſſe quod artifices magis quàm facilitatẽ intueantur, empiricos uero unum in uno obſeruantes, infinitos in curationibus fore, uel coactos in eodẽ plura obſeruare,nunquam arte uſuros,ſed ſemper eſſe obſeruaturos : idcirco aiunt, ſe tranſitũ ad ſimilia adhibere, unde eis facilitas, copiaq; ſuppetat . nam ſi is,qui uertigine laborat, cadat, eiq; ſanguis prorumpat, ab eoq; affectu liberetur, id nos obſeruantes in alio uenam ſecamus . ſed quærat ab eis quiſpiã in primis, unde perceperint uertiginem potius ex ſanguinis eruptione,quàm ex caſu diſcuſſam . ſed nondũ eſt cõtra eos quicquam afferendum prius,quàm quot modis ad ſimilia tranſire ſoleant,demonſtraro . itaque hoc tranſitu ſe uti aiunt, & cum a remedijs ad remedia, & cum a locis ad loca, & cum ab affectibus ad H affectus tranſeunt . a remedijs ad remedia, ut cum pro cydonio,meſpilum, in torminibus inteſtinorum accipiunt : a locis ad loca,ut cũ ea,quæ in muſculis,aut neruis obſeruata ſunt, eiſdẽ adhibẽturant exẽpli cauſſa,cũ a femore ad brachiũ traijciunt : ab affectibus ad affectus,ut cum ea,quæ in ſanguinis eruptione obſeruata ſint, ad hæmorrhi morſum utuntur . ac tot modis empirici ad ſimilia tranſeunt .

Empiricorum tranſition ad ſimilia admittendum non eſſe . Cap. 17.

QVærendum autem ab ipſis eſt,primum ut remedijs utãtur,utrũ facultatis,an præſentiũ † qualitatũ ſimilitudinem attendant : ueluti cum pro cydonio meſpilum admouent, utrum capiant, quod ſimilis eſſe adſtrictionis putent,an quia utrunq; rotundum,coloreq;, ac tactu ſimilia intueanĩ.nam ſi habita ratione facultatis,adſtrictionis inquam,tranſire ſe dicant,etiam cauſſas adſtrictionis, per quas utilia proſunt, ſe inueſtigare fatebuntur . atq; ita cum utilium facultate, etiam noxiorum facultas perdiſcitur . immo uero longius inquirendo progrediantur, neceſſe eſt, nec ſolum indagent, utrum adſtringat ; ſiquidem multa ſunt, in quibus eadem adſtringendi uis ineſt, nec tamen idem efficiunt : ut ſquama æris adſtringit, & particulas etiam repurgat . nam ſi exploratum ſit, piper calfaciendo prodeſſe, planum etiam eſt, quod nunc nocet, id ſuo frigore efficere . ſi pro ſimilitudine qualitatum ſe ad ſimilia deligenda pertranſire affirment, quæremus, utrum, ſi omnes qualitates

† συμπτωμάτων & ſic deinceps.

ſimiles

A ſimiles ſint, ita ſimilitudinẽ attendant: ſed omnes aliquorum qualitates eſſe ſimiles non poſſunt: ſiqui-
dem illa non ſimilia, ſed eadẽ cenſerentur. conſtat igitur eſſe dicturos, ſe ad ſimilia tranſire, habita qua-
rundam qualitatũ ratione. tum addemus, aut plures, aut pauciores, aut totidem qualitates ab eis ſpe-
ctari: ſi pauciores, oĩa ferme ſimilia fuerint: quod omnia ſint quadam ex parte ſimilia. ſi totidem, aut
plures, cauſſam inueſtigabimus, cur in ſanguinis eruptione, ut porri coma utuntur, nõ ita allij, cæparũq;
comam adhibeant: quando hæc in plurimis ſimilia ſunt: & in pernionibus, cur non, ſicut rapis, etiam
raphanis utantur. in ijs item, qui ſtomacho imbecillo ſunt, cur cum abſinthium non ſuppetit, ſuccum
marrubij non accipiant, præſertim cum nihil fere differant? iam in aqua inter cutem, cur non ſæpe pro
raphano rapam non præbent? omnino autẽ conſiderandum eſt, aliquid eſſe obſeruatis ſimile, contra-
rias tamen habere facultates: eſtq; ab eis quærendũ, an propter ſimilitudinẽ ijſdem morbis eadẽ reme-
dia conueniant, ipſaq; ſimilitudo iudicanda ſit ſenſibus: ut eorũ fert ſententia. idem argumentũ ualebit
ad alia ipſorũ decreta. ac ne longe abeã, eis oſtendendũ eſt, neq; a ſymptomatis ad ſymptomata, neq;
ab effectibus ad affectus eos poſſe pertranſire. an inq̃ ſimilitudinẽ ſymptomatũ in uiribus attenditis? id
ipſi negabunt: quippe qui non uim, ſed ſimilitudinem ſymptomatum, quæ in ſenſum cadit, inueſtigant.
utrum autem pluriũ, an totidẽ ſymptomatum ſimilitudinẽ intuemini? at inflammatio, & ſcirrhus in
B plurimis ſimiles ſunt: & tñ ferme contrariam, & nulla re ſimilem curationem exigunt. ſimili quoq; mo-
do oedema, ramex, ſtrumæ, & fauus, permagna ſimilitudine ſunt inter ſe, maxime tamen differt curatio.
præterea quibus rupta uena ſanguinem fundit, oĩa fere ſymptomata accidunt ſimilia ijs, qui aut ob ero-
ſionem, aut aperta oſcula ſanguinem reiectant, eadem tamen remedia non omnibus conueniunt. atque
his quidem rationibus tranſitum ad ſimilia, quo empirici utuntur, fieri non poſſe demonſtrauimus.

Quo modo rationales Medici tranſitu ad ſimilia, aut analogiſmo utantur. *Cap.* 18.

COnſequens autẽ eſt, ut q̃uo rationales tranſitu ad ſimilia, quem nonnulli non tranſitũ, ſed analo-
giſmum uocant; cum tranſitum conuenire empiricis, modumq; ei proximum, quem analogiſmũ
nominant, ad rationales pertinere uelint, uti poſſint, oſtendamus. nos aũt in hac nominum mutatione
non laborabimus: ſed rem ipſam in medium afferemus, quam quiſq; pro arbitrio nominet. noſtra igi-
tur ſententia eſt, ex ſymptomatibus quædam cauſſas, quædam affecta loca, quædam uires, quædam de-
nique ægros ſequi. rationalis hæc diſtinguit omnia: ſcitq; in quibus facienda obſeruatio ſit, in quibus
non ſit. ut uero alia adſint, aut abſint, cum nullus inde ad curandum fructus feratur, non laborat. cumq;
concurſus in aliquo ſymptomate non utili uariare uideatur, ijſdem tamen non ſecus, quàm ſi ſimilis cõ-
curſus eſſet, utuntur. empiricus autem quia aceruatum ex omnibus concurſum obſeruat, neq; ui prædi-
C tus eſt, qua ſymptomata diſcernat, quodcunq; ex illis deſit, aut redundet, perinde ac ſi uariatus concur-
ſus ſit, uaria uti curatione debet: cum neſciat, in quibuſdam ſi deſint, aut ſuperſint ſymptomata, concur-
ſum re uera uariari, ut in inflammatione, ſcirrho, œdemate, ramiceq;: in quibuſdam non item. nam in
ijs, qui a priore parte conuellũtur, & ijs, qui a poſteriore, differre quidem concurſus uidetur, ſed quoniã
patientis eſt ſymptoma, non autem cauſſæ, nec loci, nec uirium, ideo non uariatur curatio. atq; hoc etiã
præterit empiricum, interdum ſimilem eſſe concurſum, nec tamen eandem curationem eſſe adhibendã.
age uero totidem, ſimiliaq; ſymptomata conſpiciantur in eo, qui ex fractura, adapertione oſculorum, &
eroſione ſanguinem reijcit: adſit etiam in his omnibus tuſſis, & reiecti ſanguinis copia æqualis, & cete-
ra ſint conſimilia, nihilo tamen minus differenti curatione erit utendum. quocirca Medicus rationalis,
qui utilia ab inutilibus ſymptomatis diſtinguit, cum ſæpe concurſus diſſimilis eſſe pleriſq; uidetur, eadẽ
remedia adhibebit: ut quidam priore parte, quidam poſteriore, quidam æqualiter utraq; parte conuulſi
nominantur: qui diuerſum habere concurſum uidentur. at rationalis, qui ſciat, ſanguinis copiam, ſi ita
ſors ferat, in cauſſa eſſe, muſculorumq; hunc eſſe affectum, & eundem morbum (eſt enim inflammatio)
eadem curatione utetur: ſiquidem ſola prædicta ſymptomata attendit. patientis ſymptoma, tanquam
inutile, reijcit. ut aũt in anteriorẽ partẽ, aut in utranq; pariter diſtẽdatur, patientis ſymptoma eſt. quod
D obſeruatũ nulli eſt ad curationẽ adiumento; ſicut neq; etiam lacrymas emittere. cumq; concurſus eſſe
ſimilis uidetur, is pro cauſſæ diſcrimine differẽtem curationẽ admouet: ut apparet in ijs, qui uel ex ero-
ſione, uel fractura ſanguinẽ reiectant. rationalis .n. facta ſymptomatũ diuiſione, intuens in ea, quæ uti-
le indicant, utiliaq; ſymptomata deligens, & adhibens ea remedia, quæ aduerſari illis poſſint, perſæpe
cũ diuerſus eſſe cõcurſus uidetur, eadẽ curatione utetur: cõtra uero cũ ſimilis cõcurſus uideť, differentẽ
ipſe curationẽ admouebit. curatio .n. ea remedia ſumit, quæ cauſſis ſymptomata gignẽtibus aduerſari
queant. quare rationalis ſingula remedia deprehendit, quæ cauſſis morbum inferentibus poſſint aduer
ſari: & quia, ut diximus, concurſum diuidit, ideo cui ſymptomati poſſit reſiſtere, nõ ignorat. empiricus
in aceruato concurſu utilia obſeruans, quid cuiq; aduerſari queat, ſcire non poteſt. quod cũ eum latet,
ẽt ad ſimilia pertranſire non poterit. nam qua ex parte utilia proſint, clam ſe eſſe, ipſemet confitetur.

Quomodo rationalis utilia ſymptomata ab inutilibus diſtinguat, ad ſimiliaq; pertranſeat. *Cap.* 19.

DIcat autẽ hoc loco quiſpiam, qua ratione utilia ſymptomata ab inutilibus rationalis internoſcet?
reſpondendum eſt, id ab eo effici, dum eadẽ cum propoſitis indicantibus confert. nam cum norit,
hæc ſymptomata nobis declarare, quænam propoſita utile indicent, quæ non, ipſe quæ utilia ſunt, ob-
ſeruat, cetera repudiat. atq; ex hac utilium ſymptomatum perceptione illud etiam conſequitur, ut ad
ſimilia tranſire ualeat. eſt interdum, cum non totam curationem, ſed aliquam eius partem transfert:

propterea quod ut concurſus, ita etiã curationes partitur: ac nouit, quæ remedia poſſint ſymptomatis, E
quæ cauſſę inuehunt, curando reſiſtere: quæ ijs, quæ a locis, aut uiribus oriuntur: quia cum perſpectũ
habeat, hoc ſymptoma a cauſſis, hoc a locis, hoc a uiribus proficiſci, atq; a cauſſa genus remedij com-
monſtrari: a loco utendi modum: a uiribus, ut nunc ita dicam, menſuram: ſi eadem cauſſa ſit, ſympto-
mataq; cauſſam indicantia appareant, non ſit autem idem locus, neq; eædem uires, idem quidem reme
dij genus adhibebitur, idem tamen modus, eademq; menſura non ſumetur. at ſi non eadem cauſſa, ſed
idem locus, eædemq; uires ſint, tunc non idem remedij genus aſſumetur, ſed eadem menſura, idemq;
modus erit. quare cum rationalis & concurſus, & curationes metiri poteſt, etiam ex concurſuum ſi-
militudine aliquas curationis partes, ut ſibi probabitur, poterit commutare. empiricus uero nulla cu-
ra cauſſam, ſymptomataq; indicantia cauſſam, aut locum, aut uires peruestigans, id efficere nullo modo
poterit. quam etiam ob rem tranſitu ad ſimilia non poterit uti: ignorat enim qua ex parte concurſus
inter ſe ſimiles exiſtant. quæ res facit, ut neq; diuidere curationem queat, neq; id remedij adhibere,
quod præſenti ſymptomati aduerſetur. quod ſi poſſe facere dixerit, hoc eſt, poſſe concurſuum ſym-
ptomata, & curationem partiri, ut quid quicq; proſit, & obſit intelligat, abditas etiam cauſſas ſe com-
prehendere ſatebitur. hoc ſi ſit, etiam ſe remedia ſumere ab indicatione poſſe, confirmabit.

Summa eorum, quæ in Empiricos dicta ſunt. *Cap.* 20. F

CVm autem obſeruatio, hiſtoria, tranſitusq; ad ſimilia, quibus empiricorum ſecta informatur, fieri
non poſſint, nos obſeruationem ſine ratione inutilem eſſe, nec cohærere per ſe poſſe oſtendimus:
atq; inutilem quidem, quoniam opus eſt ratione, quæ quibus ſymptomatis ſit adhibenda curatio, decla
ret: cum neq; in omnibus, quæ tranſacta ſunt, neq; in ijs, quæ modo in ægrotante inſunt, faciendam eſſe
obſeruationem arbitrentur. fieri autem nequit, ut, cum multa ſint omnia penitus adſint, ut idem con-
curſus efficiatur: ut inquam adſit genus ſymptomatum, idemq; numerus, ac magnitudo, & ordo, ac
tempus opportunum, & cetera conſimilia. hiſtoriam uero eſſe ſuperuacaneam ideo docuimus, quod
quæ in ea ſcripta ſunt, experientia iudicantur. ceterum eam efficere quod uult, non poſſe, quia magni-
tudines ſymptomatum, & tempora non poſſit adſcribere, ſine quibus, quæ utilia ſint non percipiuntur.
tranſitum deniq; ad ſimilia refutauimus cum ipſum in facultatibus nocentibus, ac iuuantibus neceſſa-
rio conſtitui, debere probauimus.

Diſſeritur aduerſus methodicos, & in quo conueniant, diſcordentq; ſecta in primis exponitur. *Cap.* 21.

CVm ſummatim empiricorum decreta ſuſtulerimus, deinceps aduerſus methodicos dicendum eſt.
ſed qui illis repugnaturus ſit, is omnium ſectarum communia concedat, quod controuerſum eſt,
tollat, opus eſt. itaq; empirici contra methodicos ab indicatione ſumi utilia non poſſe, probare cona- G
buntur. nos utilia ab indicatione percipi concedemus. ſed indicationem ab ijs, quæ ſenſui euidentia
ſunt, proficiſci, non iam nobis cum illis conuenit. illud quoq; methodicis concedemus, neq; ab uno,
neq; a pluribus ſymptomatibus extare indicationem, non tamen concedemus, omnino eſſe ad hanc
rem inutilia ſymptomata: propterea quod ſymptomata ea, quæ indicare utilia poſſint, nobis declarare
ſæpenumero uideantur. ipſa uero ad indicationẽ nulli eſſe plane uſui. quæ autem methodici in mediũ
afferunt, ſunt fere huiuſmodi, cum, inquiunt, eadem ſymptomata ſunt, differuntq; affectus, quibus
adiuncta ſunt ſymptomata, ut in phrenitide, quæ adſtricto genere, quæq; fluxo continetur, non eãdem
curationem adhibemus. contra cum ijdem affectus ſunt, ſed diuerſa ſymptomata, ut in phrenitide, &
pleuritide, ſi utrunq; affectum genuit adſtrictio, eadem curandi ratione utimur. itaq; cum in ijſdem
ſymptomatis diuerſa curatione utamur, in differentibus, eadem interdum, ideo ad curationẽ eſſe peni-
tus inutilia ſymptomata ſtatuimus: ſublatis enim affectibus, etiam ſymptomata ſimul adimuntur. illis
manentibus, hęc etiam manent. quæ res facit, ut affectus, quibus manentibus, illa conſiſtant; & diſ-
ſolutis, diſſoluuntur, eſſe utiles dicant: ſymptomata autem eſſe inutilia ſubiungant, quippe quæ nullã
ad affectus uim habeant. ſi uero indicari quidpiam a ſymptomatis uelint, certe non ſalutare quid, ſed
noxium potius indicabitur: ut ſebris indicat refrigerandum eſſe, aut certe potum propinandum; aut H
uini, balneiue cupiditas uinum dari, aut in balneum duci oportere. cum igitur ſymptomata aut nihil,
aut inutile quid, aut potius noxium indicent, ideo ſymptomata, inquiunt, refutamus; affectus, qui
indicare ſalutaria poſſunt, admittimus. quaſdam præterea argumentatiunculas proponunt, ut ſym-
ptomata de numero eorum, quę iuuant, extrudenda probent: ſi idem non indicat contraria, qui au-
tem adſtrictione, fluxioneque conflictantur, contraria poſtulant, certe afflictatio non indicat, quæ
iuuent. hoc autem retorqueri in ipſos poteſt, ac probari, ab affectu etiam nihil indicari ad hunc
modum: ſi corpus frigore, & corruptela conſtrictum diuerſa remedia poſtulat, idem uero diuer-
ſa non indicat, certe adſtrictio ſalutaria non commonſtrabit. aliter quoque methodici argumentan-
tur, ſic, ſi differentia idem non indicant, ſebricitantes uero, ac tuſſientes idem aliquando indicant, a
febri igitur & tuſſi non indicatur quid proſit. nos ita rationem reflectemus: ſi bile adſtricti & relaxati
eadem exigunt, & differentia idem non indicant, certe adſtrictio & fluxio quod ſalutare eſt, non in-
dicabunt. hæc autem fere ſunt, quæ à methodicis, ut inutilia eſſe ſymptomata probent, afferuntur.

A *Vtilia eſſe ſymptomata, aduerſus methodicorum ſententiam.* Cap. 22.

NOs autem illud in primis oſtendemus, methodicos ijs, quæ efficiunt, nõ omnino eſſe inutilia ſym-
ptomata confiteri. uſum autem, quem afferunt ſymptomata, in exponenda ſecta rationalium præ
cipue, accurateque docebimus. ac ſymptomata quidem utilia ad curationem a methodicis cenſeri,
hinc perſpici poterit. exiſtimant ipſi eos, qui utcunque inſaniunt, tenebricoſo in loco eſſe continendos,
ſiue illis adſtrictio, ſiue fluxio inſaniam attulerit: augerique a luce inſaniam putant: ueternoſos non eo-
dem in loco habendos, ſiue adſtrictione, ſiue fluxione ſint in ſomnum propenſi: quod ueternum tenebræ
adaugeãt. ergo ſi ſymptomata nihil indicant, qua ratione, qui propter adſtrictionem inſaniant, in tene-
bris, quæ adſtrictionem intendunt, contineantur? itemque ij, qui propter fluxionem ueternum pariun-
tur, in luce, cum fluxio a luce augeatur? in huiuſmodi enim omnino affectus negligere, ſolaque ſympto
mata attendere uidentur. quomodo igitur inutilia hæc fuerint, quæ tanta ui prædita ſint, ut propoſitas
intentiones negligere, ac non modo negligere, ſed etiam contraria facere, quàm intentiones ipſæ indi-
cent, nos cogant? etenim adſtrictio indicat eſſe laxandum: at qui inſanientes in tenebris continent, non
laxant, immo uero contra, adſtringunt. fluxio quoque indicat eſſe comprimendum. at qui ueternoſos
in luce collocant, fluxionem augent. ad hæc reſpondent: ſe non ideo ſymptomata admittere, quod in-
B dicent, ſed quod contra indicent. uetentque id effici, quod intentio indicat. id. n. contra indicans uocãt,
quod utilia indicat, ſed id fieri, quod affectus requirit, non ſinit. huic argumento ſic occurrimus: ſi cõtra
indicantia inutilia ſint, uires ẽt quæ plerunq; non ſinunt, ut qđ indicat intentio, capiamus, inutiles erũt.
ſed uires quoq; intueri debemus, quæ, licet contra indicent, tamen aliqua inde ad curandum utilitas ad
nos manat. ut igitur uires, quæ contra indicant, eſſe utiles cenſetis, etiam ſymptomata utilia eſſe fatea-
mini neceſſe eſt. præterea uero ridiculum eſt, quod phreniticis accommodatas eſſe tenebras dicunt;
nam ſi tenebræ adſtrictionẽ augent, auctaq; adſtrictio delirium auget, (ſymptomata cũ affectibus & cre
ſcunt, & decreſcunt) perſpicuum eſt eos, contra, quàm deceat, efficere: propterea quod quæ affectum,
eadem quoq; delirium adaugent. atque hæc eſt de ſymptomatibus habita a nobis oratio.

Vtilia ab affectibus non indicari. Cap. 23.

NVnc uero utilia ab affectibus, ut methodici putant, non indicari, ijſdem rationibus, quibus inuti-
lia eſſe ſymptomata oſtendere conabantur, demonſtrabimus: nam ſi affectus ijdem ſint, cauſſæq;
differant, non eãdem, inquiunt, curationẽ admittimus. urinæ ſuppreſſio unus affectus eſt, ſed ſi a lapide
fiat, ſecamus: ſi ab inflãmmatione, cataplaſma ſuperdamus: ſi a nimia ueſicæ diſtentione, fiſtulam, cui ca-
theteris nomen eſt, indimus: uel, ut Eraſiſtratus monet, ægrum in genua ſtatuimus, & urinariæ fiſtulæ ex
C tremum aphronitro illinimus, ceteraque efficimus, quæ deinceps conſequuntur. ſi uero utilia ab affecti
bus indicarentur, cum unus affectus eſſet, eiuſdem quoque utilis eædem eſſent indicationes. non ſunt
autem, ergo nec diuerſi affectus idem indicabunt. nunc uero cum eadem cauſa ſit, affectuſque differen
tes, eodem modo curamus. etenim choleram & regium morbum eſſe differentes ipſi met fere conce-
dunt, cum alter adſtrictus, alter fluxus morbus ſit, ad utrunque tamen diſcutiendum euacuationem ad-
hibemus. itaque quoniam ſublatis cauſſis, affectus tolluntur: illis manentibus hi quoque manent, præ-
terea uero in cauſſis differentibus, quamuis ijdem affectus ſint, diuerſa curatione utimur; in ijſdemque
cauſſis, licet diuerſi ſint affectus, eandem curationem adhibemus, ideo fit, ut affectus, cauſſas, & loca af-
fecta perpendamus. ijſdem rationibus licet comprobare, eundem a differentibus cauſſis affectum gi-
gni: qualis adſtrictus eſt: ſi quidem & ignis in corpus incidens, & frigus cutim condenſat. quanquam au
tem idem affectus eſt, tamen quia differens eſt cauſſa, ideo differentem quoque curationem poſtulat.
nam eum, qui ab igni ortus eſt perfuſionibus, ac cataplaſmatis, quibus cruſtæ auferantur; qui uero a fri-
gore, fomentis, attrectationibus, frictionibus, ceteriſque conſimilibus, curamus. ſi uero utrunque laxã-
tibus curari uelint, dicemus, ſi idem ſit curandi modus, nos, ſi mutabimus, nihil erraturos: ſed affectum
ab igni procreatum etiam ijſdem calefaciemus: & a frigore excitatum cataplaſmatis contegemus: ijſq;
D medicamentis utemur, quæ ſunt ad cruſtas accommodata. uerum hoc non fit: quia noxam afferemus.
quare eandem eſſe curationem, non eſt dicendum. præterea eadem cauſſa differentes affectus parit: nã
plenitudo modo inflammationem, quæ adſtrictus morbus eſt; modo ſanguinis eruptionem, quæ fluxio
eſt. at licet diuerſi affectus ſint, curatio tamen non mutabitur: propterea quod euacuatio, quæ eſt affe-
ctui contraria, eſt utriuſque ſolutio. neque enim, ut ipſi quoque fatentur, ab effectis, ſed ab efficientibus
indicationes ſumendæ ſunt. methodici autem affectus habent cauſſarum loco, quia ſunt ſymptomatum
efficientes, non tamen inquiunt, in eo quod cauſſæ ſint, indicant: ſed in eo, quod communitates. nihil
enim, inquiunt, impedimento eſt, quin idem & pro cauſſa, & pro communitate, & pro aliquo alio acci-
piatur: quia ut pomum inguſtatum, aſpectum, & tactũ cadit, & cum ipſum eſſe dulce dicimus, non ideo
dulce appellamus, quod in tangendi ſenſum cadat, ita de affectibus ſtatuendum eſt. poſſe eos eſſe alio-
rum effectus, aliorum efficientes. ſed, inquiunt, cum eos indicare affirmamus, non quia aut effectus, aut
efficientes quorundam ſint, indicare eos dicimus: ſed ut communitates. itaque ut methodici negant a
ſymptomatibus quicquam commodi indicari, tum quod eadem a differentibus, tum quod ab eiſdem
differentia procreentur; ita etiam nos, cum a differentibus cauſſis eoſdem gigni affectus, & ab eiſdem
diuerſos, ideo eos ad conferentia indicanda eſſe dicimus inutiles: neque enim unus ſemper idem indi-
cat: alioqui urinæ ſuppreſſio eadem ſemper curatione tolleretur. itaq; ut illi negant ruborem indicandi

uim habere,quod ipſum eſſe effectus ſpeciem arbitrentur:ſic nos affectus eſſe modo ad cauſſas, modo B
ad effecta indicanda inutiles confirmamus.atqui eis ſic quiſpiam obijciat: quid eſt, quod rubor ſui im-
mutationem non indicet,quando in eo quoque communitatem intueamini?in multis enim,ijſque diffe
rentibus ſpectatis.communitas enim nihil eſt aliud,quàm res in multis eadem. quare ſi indicat, eſtque
communis multorum,cur non ab ipſo,ceteriſque ſymptomatis huius generis, quæ ſunt euidentia, ſed
ab affectibus,ut ab adſtrictione, & fluxione minime euidentibus indicationes ſumitis? ſi uero affectus
in eo,quod affectus eſt, indicat, erit maxime ridiculum, ſi affectum eſſe ſenſus expertem dixeris.quam
ob rem ſi fluxio & adſtrictio ſolæ communitates eſſent, probabilis foret eius oratio, qui ipſas indicare
ſolas affirmaret. ſed cum etiã ſymptomata ſint communia multorum, cur non item ab ipſis indicantur
conferentia?ſi dicant,ſe ideo ſymptomata repudiare,quod communitates proximæ, neceſſariæque me
dicinam facientibus non ſint; nam cum ijdem ſint affectus,differantque ſymptomata, eodem curandi
utimur genere:& differentibus affectibus differentem curationem,ut docuimus,adhibemus: ideo nos
quoque reſpondebimus,idem in affectibus uſu uenire,quod eſt a uobis in ſymptomatibus obſeruatum
eos nunc a nobis,ut inutiles repudiari.ac probare,affectuum comprehẽſionem eſſe inutilem, eſt mini-
me neceſſarium:propterea quod ad curationem ſatis eſt cauſſæ comprehenſio,loci affecti dignotio, ac
uirium modus.ſit ne adſtrictio,an fluxio,eſt ſuperuacaneũ,ut intelligas. ſed hoc poſterius tractabimus, F
ubi,quem uſum affectuum comprehenſio afferat, exponemus.

Quid a morbis indicetur quidque ſcire artifices aueant. Cap. 24.

IN methodicos autem illud afferendum eſt,non indicari ab affectibus quid agendum ſit,ſed morbos
tollendos,aut diſcutiendos eſſe:quod etiam quiſpiam exoptarit. id autem & uulgus nouit, & bruta
non ignorant,a morbis ſublationem ſui,a ſanitate conſeruationem indicari.at artifices non hanc indica
tionem exigunt,ſed ſcire cupiunt,quibus remedijs morbos diſcutiant,& qua ratione bonam ualetudi-
nem tueantur.quare eis opus eſt ijs, quæ ſingillatim utilia indicant,& quibus bonam ualetudinem adi-
piſcantur, eamque conſeruent: hac enim re periti ab imperitis differunt: cum ea percipiant, quibus
quæ ſingillatim utilia ſunt, indicantur. nam ſi morbi ſua remedia indicarent, certi morbis uexati, qui-
bus bona ualetudo comparatur,per ſeipſi noſſent. ſed hoc ignorant, quid uero affectus indicet, plane
ſciunt.quia enim ſublationem indicant,ideo ut expellantur,homines accerſere medicos ſolent.

Curationem non a morbis, ſed a cauſſis commonſtrari. Cap. 25.

IAm uero ex his etiam remedijs,quæ adhibueris,curationem non a morbis, ſed a cauſſis indicari per
cipies:propterea quod remedia non effectis,ſed efficientibus aduerſantur: quemadmodum euacua-
tio eſt plenitudini contraria,affectui,ut inflammationi,aut febri,non item. ac plenitudine ab euacuatio G
ne ſublata, etiam affectus a plenitudine exortus aboletur. non tamen propterea quod cum efficiente
cauſſa morbus depellitur. idcirco remedium affectui aduerſari dicemus.ex comparatione quoq; ſym-
ptomatum,quæ a plenitudine,inanitioneq; oriuntur,cui aduerſetur remedium, intelligere plane licet:
plenitudo enim ſui redundantia prægrauat: inanitio uero redundantiam imminuens grauitatem adi-
mit. præterea plenitudo uaſa diſtendit,inanitio in cauſſa eſt,ut concidant. itemque alia remedia cauſſis
reſiſtere ſemper,morbis minime comperies.hinc etiam intelliges,ſi, neque ab adſtrictione,neque a flu
xione, auxilium ullum,ſed affectus potius indicatur, contrariaque eſt adſtrictio fluxioni; non euacua-
tionem, ſed fluxionem ab adſtrictione indicari,itemque a fluxione adſtrictionem. id igitur, quod aſſu-
mimus,non idem a morbo indicatur.cauſſæ autem lædentes ſui contrarium indicant, idque aſſumimus
quod ab eis indicatur.quam ob rem non affectus,ſed cauſſæ nobis utilia declarant. itaque ſymptoma-
ta non eſſe omni ex parte inutilia,& non poſſe ab affectibus utilia indicari, eaque nobis a cauſſis oſten-
di, ſatis adhuc probauimus.

Vtrum ea,quæ methodici communia ſtatuunt,ad indicandum ualeant, ſintque euidentia. Cap. 26.

COnſequens eſt,ut an communitates,quas methodici ſtatuunt,euidentes ſint, nec ne: & an ab eis
indicationes ſumantur,nec ne,conſiderandũ eſſe uideatur. medicinam definitione explicabimus H
ex illorum ſententia,ut eam eſſe euidentium communitatum cognitionem affirmemus. ipſi autem eui-
dens uocant, non quod ſenſu comprehenditur, ſiquidem nulla affectio comprehenditur ſenſibus; ſed
euidens illis eſt,quod per ſe comprehenditur,quamuis ſub ſenſus non cadat.illi enim fere euidens id ap
pellant,quod perſpicuum,apertumque ſit. qui autem illorum refellere ſententiam uolet, is oſtendat,
eos ne græcorum quidem nominũ uſum tenere.age uero ne uideamur illis uerba uitio uertere, eis per-
mittentes,ut euidens ita intelligant,ut eorum uoluntas fert,oſtendamus communitates per ſe non poſ
ſe comprehẽdi: ac principem eius ſectæ Theſſalum ſigna communitatum,utpote quæ percipi per ſe nõ
poſſent,tradidiſſe demonſtremus.in ægroto,inquit,adſtrictio cognoſcitur, quod corpus ægre diffletur.
quædam etiam fluxionis ſigna ſubiungit.ſed dicent fortaſſe, a me Theſſalum,non ſectã oppugnari. ita-
que Theſſalum miſſum faciamus,idque,quod propoſuimus, demonſtremus. primum igitur in utraque
affectione,argumento communi quodam oſtendam eas neque euidentes eſſe,neque comprehendi per
ſe poſſe:deinde ſeparatim unam earum quanque per ſe non comprehendi. fatentur autem ipſi quoque
nec quamuis corporis denſitatem,nec retentionem excretionis eſſe adſtrictionem:ruſticorum enim cõ
creta ſunt corpora,non tamen adſtricta:neque retentio earum rerum, quæ accommodatæ ad naturam
noſtram ſunt,adſtrictio eſt:cum etiam muliebris purgatio propter partum ſuppreſſa,ſit conſuetæ excre

tionis

A tionis retentio,non adſtrictio.prғterea non omnis corporis raritas,& excretio eſt fluxio,quippe cũ pue
ri,mulierculæ,& uiri quidam,qui mollem ac delicatam uitam degunt, rariore ſunt natura: & quædam
excrementorum expulſio, non fluxio eſt. ſed nec qui per aluum,aut urinas, aut ſudores, aut ſanguinis
eruptionem iudicantur,fluxione correptos dicent:propterea quod ita cohibenda eſſet excretio. quare
cum neque omnis denſitas,aut retentio ſit adſtrictio,neque omnis raritas, aut excretio ſit fluxio, certe
planum eſt,adſtrictionem,aut fluxionem deprehendi ab eo nõ poſſe,qui nuda ſymptomata intueatur.
ea autem ſint ex alijs etiam æſtimanda:ut enim alia ſymptomata, ſiue ſecundum naturam, ſiue præter
naturam ſint,non ex ſe ſe,ſed ex aliis,ita adſtrictio & fluxio ex alijs percipiuntur:quod ex ijs,quę ſubiũ-
gam,intelligetur.ſymptomata,quæ ſecundum naturã ſunt,magnam habent cũ ijs,quæ ſunt præter natu
ram,ſimilitudinem,cum eadem ſint alijs ſecundum naturam,alijs præter:ut ater color, qui præter natu-
ram eſt,naturali eſt ſimilis:iſque in nobis eſt præter naturam, in Indis ſecundum naturam. formæ quo-
que,quæ præter naturam ſunt, ſimiles ſunt naturalibus: quando nonnullos artubus magis extortis ui-
deamus.nares etiam acutæ,& oculi concaui ſunt ſigna mortifera in quibuſdam,in alijs ſunt inſita natu-
ra.motus præterea,& motionis uacuitas ſi uoluntatis arbitrio fiant ſecundum naturam: ſi præter uolun
tatem,etiam præter naturam dicentur.quibus quidem fit rebus,ut qui ſymptomata ſolum attendat, eũ
B quæ ſecundum naturam,quæque præter eam ſunt,cognoſcere non poſſe: ſed in quibuſdam impellentẽ
cauſſam indagari oportere:ut de motu,an uoluntate,an prғter uoluntatem fiat:eadem coloris eſt ratio:
cum enim is ab humoribus ducatur, & ex colore ſanguis appareat,utrum ſanguis ſuam naturam ſeruet
ſpectandum ſit:id quod ex uſu perſpicies:nam ſi ceteros uſus non impeditos ſanguis afferat, neque di-
ſtendat, neque grauet, naturalem eius eſſe colorem affirmabis. utrum uero naturalis forma ſit, ab uſu
membri,ut in diſtortis,deprehendes.quædam etiam e loco,in quo oriuntur, an ſtatum naturæ ſeruent,
cognoſcuntur.ſic in denſitate,raritateque uſu uenit,ut quibuſdam natiuæ ſint, quibuſdam præter natu-
ram attribuantur:quandoquidem denſitas in ſenibus naturalis eſt;in pueris, præter naturam. in pueris
naturalis eſt raritas,quæ in ſenibus eſt præter naturam.ſunt etiam, quibus ob uitę rationem denſa fit cu
tis,cuiuſmodi ruſticos uidemus:quibuſdam ob cæli ſtatum: & tamen naturæ ſuæ ſtatum ſeruant. quam
ob rem qui ſolam corporum denſitatem,fluxionemque perſpiciunt, deprehendere affectiones nõ poſ-
ſunt.hæc autem ad aliud quid referenda ſunt,ut utrum ſecundum naturam, an uitiata ſint, æſtimemus.
ipſi enim,inquiunt,modo atque exceſſu naturalia ſymptomata ab ijs, quæ prғter naturam ſunt, diſtin-
guimus.cum enim corpus modum in dẽſitate,raritateque ſeruat,animal integra ualetudine perfruitur:
cum alterutrũ auctum excedit modum,ægrotet neceſſe eſt.in eos dicendum eſt, quod moderatum eſt,
C quodque modum excedit,pro affectionibus uariari.ſi autem exceſſu affectus iudicentur, iam ipſos per
ſe comprehenſibiles non eſſe fatebunt̃.deinde ad hunc modum:quod moderatum,quodque immode-
ratum eſt,euidens non eſt,ſed ab euentis dignoſcitur.ſi proſit,moderatum:ſi noceat,immoderatum cen
ſetur.qui autem fiet,ut quod moderatum,quodque immoderatum eſt,non ſit euidens,quæq; illius ope
percipiuntur,ſint euidentia?iam ſi moderata,atque immodica ex uiribus ęſtimentur,ne ſic quidem im-
modica erunt perſpicua:uires namque non ſunt euidentes.itaque ſi immodica non ſint euidentia, neq;
etiam communitates euidentes erunt,ſi quidem ipſæ quoque immodica quædam ſunt. præterea dicen
dum in eos eſt,nihil eorum,quæ ſecundum naturam,aut præter naturam ſunt, euidens eſt, ut ſecundum
naturam,aut præter naturam eſſe appareat:nam dolor,& quæ ſunt generis eiuſdem prғter naturam,eui
dentia ſunt:ſed medici,non quæ ſint,ſed ea eſſe præter naturam,uolunt agnoſcere:nares enim acutæ,&
oculi concaui ſunt cunctis hominibus euidentes:utrum uero ſecundum naturam,an præter affecti ſint,
ſolis eſt medicis perſpicuũ.hoc enim uulgo medicus intereſt, quod ex euidentibus deprehendere quid
piam occultum poteſt,uulgus non poteſt.cumque ea,quæ præter naturam ſunt,euidentia non ſint, cõ-
munitates autẽ ſunt præter naturam,ergo non ſunt euidentes.illud etiam ſpectandum eſt, ullus ne un-
quam medicum ad ſe uocarit, quod denſitate, aut raritate nimia uexaretur. ſi nemo unquam commu-
D nitates ſenſu conſecutus eſt,quomodo conſentaneum erit, ut eas eſſe euidentes affirmemus? cumque
communitates non ſint euidentes, quid cauſſæ eſt, cur ipſi artem eſſe euidentium communitatum co-
gnitionem arbitrentur?

Methodicorum adſtrictionem non eſſe euidentem. *Cap.* 27.

NVnc ſeparatim aduerſus utranque affectionem ineunda diſputatio eſt: primumque de adſtrictio-
ne diſſerendum.aiunt autem adſtrictionem eſſe eorum,quæ excretionis indigent, denſitatem,ac
retentionem.quæ retinentur,aut utilia, aut noxia, aut neutra ſint,neceſſe eſt:ſi utilia ſint, abſurdum eſt
eadem excernere.ſi neutra,planum eſt,morbum nõ eſſe:reſtat ergo, ut cum ea quæ retinentur, nocent,
adſtrictionem eſſe dicamus.quæ lædunt,cauſſę ſunt.ergo ex cauſſis ante cognitis adſtrictio deprehendi
tur.ut enim adeſſe adſtrictionem ſciamus,prius noſcendum eſt,noxam a retentis afferri. cum nocentiũ
autem cognitione ſimul quoque habetur notitia cauſſarum.immo uero nocentium cognitio eſt cauſſa-
rum comprehenſio.præterea ipſa nocentia,quæ cauſa ſunt,per ſe non deprehenduntur. quare tantum
abeſt,ut adſtrictio ſit euidens,ut ne illa quidem,ex quibus adſtrictio cognoſcitur,ſint euidentia.

Fluxionem,quam methodici ſtatuunt, non eſſe per ſe perſpicuam. *Cap.* 28.

IIdem fluxionem definiunt,eamque immoderatam corporum rarefactionem, & eorum,quæ manere
ibidem debeat,excretionem eſſe aiunt.non poſſe autem immoderatam rarefactionem per ſe depre-
hendi,

hendi, oſtenſum eſt nobis . vnde autem hi percipiunt, debeant nec ne retineri,quæ excernuntur ? neq; E
enim percipi ex ſe ipſis poſſunt. ergo neq; etiam per ſe effluxionem percipi : etenim ut fluxionem agno
ſcamus , prius quid familiare,propriumq; ſit intelligendum eſt . id autem ex uſu diſcernitur : uſum ex
multis effectis,hæc ex ſe ipſis percipiuntur . fluxio igitur non ex ſe comprehenſa,quomodo iure euidẽs
dicatur ? ac ferme,quod rationales ad comprehendendum eſſe difficillimum ſtatuunt , id euidens eſſe
methodici affirmant. ceterum ea,quam iſti fluxionem uocãt,nulla re,niſi uerbo,ab ea, quam priſci me-
dici colliquationem uocant, differre uidetur : exiſtimabant.n. priſci illi tam difficile eſſe colliquationẽ
ab excretione diſtinguere,ut Eraſiſtratus hoc eſſe difficillimum iudicium plane fateatur . hæc autẽ eius
oratio eſt : excretionem a colliquatione diſtinguere eſt perarduum : Hippocrates autem in ferendi fa-
cilitatem,ac difficultatem iudicium reijcit,cum ait, ſi qualia purgari debent, purgentur : confert,& ipſi
facile ferunt . cum igitur duo ueteres uiri de principatu contendentes idem ambo ſentiant,excretionẽ
ab eliquatione diſtingui difficulter poſſe ; eorumq; alter nullum excretionis ſignum expoſuerit,ſed ſo-
lam rei difficultatem indicarit : alter ad regulam, quam uix percipias, iudicium perduxerit, tamen me-
thodici id eſſe perſpicuum arbitrantur . præterea in ijs corporibus , quæ per occultam perſpirationẽ di-
ſcutiuntur,qua ſe ratione percipere fluxionem affirmabunt?nam id a macie percipere non poſſunt,cum
ea non ſolum ex fluxione cum corpora inaniuntur, ſed etiam ex ſuppreſſis menſtruis purgationibus cõ F
ſequitur : ſiquidem tumefactio non modo ex adſtrictione cohibitis ijs,quæ excernenda ſunt,ſed ex flu-
xu quoq;, fluentibus humoribus,& corpora diſtendentibus,efficitur. non idem autem eſſe maciem ſen
ſilem,ac fluxionem,uel ex hoc cognoſces : ſi macies ſenſilis eſt,eiq; contraria eſt tumefactio , eſtq; unũ
uni contrarium,fluxioni non iam tumefactio,ſed adſtrictio erit contraria.ſi uero adſtrictionem,tumefa
ctionemq; eſſe idem contendent,tunc eis afferenda eſt uarietas, quæ in earum eſt definitionibus:adſtri
ctionem enim aiunt eſſe corporum conſtipationem, & coarctationem : ergo coarctatio, & conſtipatio
corporum eſt adſtrictio : tumefactio eſt fuſio corporum , & diſtentio . corpora autem diſtenduntur aut
copia,aut fuſione. itaq; non idem eſſe adſtrictionem,& tumefactionem planum eſt.ſi maciem & fluxio
nem,& tumefactionem ab adſtrictione differre fatebuntur,certe communia morborum non ex his de
prehendi concedent : & affectiones non ex ſe ipſis, ſed ex alijs deprehendi:ſiquidem a macie,ac tume-
factione,quæ diuerſæ ab effectionibus ſunt,deprehenduntur .

Falſam eſſe quorundam de fluxione cognoſcenda ſententiam. Cap. 29.

SVnt, qui dicant, ſe fluxionem in ijs deprehendere, quæ perſpiratione ſenſum effugiente diſcutiun-
tur, quod corpora mollia,fragilia,effœminataq; ſint : quibus ita occurritur:ſi dura,circuntentaque
ſint corpora,ij adeſſe fluxionem negabunt, quam tamen adeſſe fateri cogebuntur . quare ſi tales erunt G
ægroti,quales nobis propoſuit Hippocrates,qui ob ſummam indigentiam eo redacti ſint, ut duram,cir
cuntentamq; cutim habeant,ceteraq; accedant,cuiuſmodi in illis inſunt,qui per halitum diſcutiuntur;
utemur ne uictus ratione,quemadmodum in ijs,qui per halitum diſcutiuntur, faceremus ? id nimirum
fateantur,neceſſe eſt. quî fit ergo , ut e raritate fluxio deprehendatur , ſi nihilo minus effluxio eſt , cum
diſtentio, duritiaq; corpus obſideat ?

Communia non indicare , licet ſint perſpicua. Cap. 30.

DEinceps autem poterit quiſpiam oſtendere, communia,licet euidentia ſint, nihil tamen utile indi
care,ſi dicat,diuerſum eſſe,ipſa communia indicare, & quæ indicare poſſint,ex cõmunibus depre
hendi.methodici ipſa communia indicare cenſent:noſtra autem ſententia eſt,communium comprehẽ-
ſionem ad cognitionem eorum,quæ in parte indicare poſſunt,accommodatam.ac theoremata,quæ cõ
munia fere ſunt,rerum ſingularum cognitionem oſtendunt:nam in eo, laſſitudines,quæ ſponte nobis ir
repunt,morborum ſunt nunciæ,quo modo unius laſſitudo ad multorum laſſitudines referatur, intelligi
mus.verbum.n.morborum,nunc eſt cum uerbo,multorum,commutandum.quare conficitur,cognitio-
nem eius,quod in uniuerſo dictum ſit,notitiam nobis ſuppeditare eius , quod in parte dicatur , quodq;
indicare utilia poſſit . H

Quid indicare theoremata poſſint. Cap. 31.

SEd nemo exiſtimet , nos in ea opinione uerſari , aperte percipi a theorematis ea , quæ utilia poſſint
indicare:quandoquidem hæc non declarãt nobis, quæ occulta ſunt,quibus ad curationem,tanquã
indicantibus,opus eſt:ſed qũo occulta affecta ad euidentia ſint,aperiunt.theorematum aũt uſum accu-
ratius percipiemus,ſi in hoc,laſſitudines,quæ ſponte nobis irrepunt,ſunt morborũ nunciæ;noſtra uerſa
bitur oratio.nam laſſitudinẽ,quæ ſua ſponte irrepit,eſſe euidentem, uel rudes homines norunt:at ab ea
copiam humorum ſignificari,quia id occultum eſt,imperiti neſciunt:periti ſciunt:quippe qui ex theore
mate,quæ relatio inter laſſitudinẽ ſponte irrepẽtem,& humoris copiam ſit, didicerint. qui.n.theorema
conſcripſit,inductus ea relatione,quæ inter laſſitudinẽ ſponte irrepẽtem,& humorum copiam interce-
dit,itemq; hoc intelligens,laſſitudinem ſponte irrepentem eſſe effectum ab humoris copia profectum,
ita ſcriptũ reliquit:nam qñ duas eſſe maxime gñales cauſſarum differentias norat , quarum aliæ extra
nos,aliæ noſtris in corporibus eſſent:ipſe,cũ aliqua externa cauſſa infeſtet,nos non aliter lędi poſſe,niſi
intus in corpore cauſſa q̃dam ſit,neceſſariũ eſſe exiſtimauit.cũq; ea,quæ inſunt in corpore,ipſumq; gra-
uant,redundantia materiæ id faciãt,qñ moderata copia neq; aggrauet,neq; infeſtet, ideo auctor ipſe id
unã in rõnem redegit,hocq; theorema cõſtituit;laſſitudines,q̃ ſponte irrepunt,morbos nunciant.q̃bus
enim

A enim motus rationibus ille theorema tradendũ putauit, ijſdẽ theorematis uſus indicandus eſt. hoc igiť
uniuerſale theorema declarat, ubi laſſitudo ſpõte irrepat, ibi copiã humoris oĩno eſſe. ex theoremate tñ
non copiã humoris, ſed quæ inter copiam humoris, & laſſitudinem relatio ſit, & ex relatione, copiã per-
cepetit. quare fit, ut ex laſſitudine copiã humorum quodam modo cognoſcit: ut aũt cognoſceret, id ſit
ex theoremate conſecutus. atque hac quidem ratione ceterorum theorematum uſum inueniemus. ita
que uniuerſalem, ac fere communem comprehenſionem ad hunc modum eſſe utilem exiſtimamus.

Quid communia methodicorum indicent, & eorum exploſa ſententia. Cap. 32.

MEthodici autem utilia a communibus indicari putant: quod adſtrictus affectus laxantia: fluidus
comprimentia poſtulet, & alia etiam communitates diuerſa euidenter indicẽt: quibus de rebus
poſtea loquemur. nos autem nihil a communibus indicari, probabimus ad hunc modum: quibus adẽ-
ptis ægri ſaneſcunt, ea a remedijs tolluntur: quæ a remedijs præcipue tolluntur, ea nobis indicãt utilia:
remedia autem tollunt præcipue cauſſas ad ſingulos pertinentes, & morbos: ergo & cauſſa, & morbus,
non communia, quia communia ſint, utile indicant. ſi uero communia ſunt indicantia, & ab admotis re
medijs tolluntur quæ, indicata ſint; certe communia ab ijs remedijs, quæ ad ſingulos pertinent, deſtru-
entur. ſublatis communibus, omnes qui ſub eis tunc ægrotabunt, conſaneſcent, nulla penitus re in ipſis
B adẽpta. quare ſi indicantia tolluntur, communiaque indicant, communia ſublatum iri planum eſt. me-
thodici ita reſpondent ad hæc: nos, inquiunt, unam & eandem eſſe communitatem dicimus, non quod
ſit unum corpus, quod ſe ſe contingat, ſi quis id in pluribus ſpectet: ſed in eo, quod eadem ſpecies ſit:
nam ut humanitas eſſe communitas quædam dicitur, & non iam unum coniunctum corpus, ſi quis in
omnes homines intueatur, ſed quædam in omnibus ſimilitudo, ita eſſe de communitate exiſtimandum
contendunt. ut igitur, inquiunt, ſublato homine, non tollitur humanitas ea, quam in omnibus perſpici-
mus, ſed unius cuiuſdam humanitas, ita ſublata communitate, quæ ad ſingulos pertineat, non cõmuni-
tas omnium, ſed illa ſola tolletur. eis ita occurritur: ſi communitates in eo, quod cõmunitates ſunt, indi
cant utilia, etiam humanitas in eo, quod communitas eſt, utilia indicabit: at humanitas nihil indicat: er-
go ne alia quidem communitas utilia indicabit. præterea ſi commune eſt idem in pluribus, & commu-
nitates in eo, quod communitates ſunt, indicant; etiam anxietas & rubor, qui in pleriſq; affectibus ſpe-
ctatur, utilia indicabunt; nihil autem indicant, ergo neque aliæ communitates indicandi naturam ha-
bent. hoc etiam quærendum ab eis eſt, utrum communitates ſint affectus, nec ne. ſi affectus, quî fit, ut ne
mo unquam eos ſenſerit? at qui febrem, inflammationem, grauitatẽ, & diſtentionem homines ſentiũt,
& earum cauſſa medicos ad ſe euocant: adſtrictionem uero, & fluxionem nullus unquam percepit. ne-
C que hercle quiſquam medicum aduocauit, quod nimia adſtrictione, aut raritate infeſtaretur. ſi affectus
non ſunt, quomodo ab affectibus indicari utilia contendunt, ſiquidem adſtrictio & fluxio non ſunt affe
ctus? iam illud quoque dicendum eſt, ſi communia uim indicandi habent, eam, quæ eſt omnium com-
munitatum longe princeps, indicare. adſtrictionis autem & fluxionis in eo, quod utraque communitas
eſt, quædam eſt ſimilitudo: hæc autem nihil indicat, ergo ne ceteræ quidem. uerum non modo binas eſ-
ſe communitates aiunt, ſed etiam plures, ut aliæ ad uictus rationem, aliæ ad manuum operã pertineant.
in uictus ratione adſtrictio, & fluxio, adiũcta magnitudo, quatuor tempora morborum, principium, in-
crementum, ſtatus, declinatio; acutum, diuturnum, acceſſio, intermiſſio: in opera manuum, quod a natu-
ra alienum eſt, in loco, in tempore, & alijs pleriſque. ſed nunc nihil eſt, cur propoſita chirurgicorum ac-
curatius expendamus. ſatis enim ad hoc inſtitutum erit, ſi quæ illi in uictus ratione propoſita ſtatuerent,
explicabimus.

Quæ cauſſa methodicos ad communitates compulerit. Cap. 33.

CVm autem quid in rebus ſequerentur, non haberent, haſce communitates introduxerunt: cumq;
ex eorum ſententia efficeretur, ut in omni fluxione uſus cuiuſuis ſupprimẽtis remedij eſſet, in om
ni adſtrictione, cuiuſuis laxantis, nec reperire poſſent, quid genera remediorum indicaret, ad prædictas
D communitates confugerunt, ut pro earũ differentia, curatio quoque differens inueniretur. quæ res fa-
cit, ut remediorum genera ab ipſis indicari communitatibus affirmẽt: propterea quod ex quarundã ip-
ſarum congreſſu uaria inuenitur curatio.

Remediorum magnitudinem a magnitudine communitatum non indicari. Cap. 34.

NIhil autem eorum, quæ dicta ſunt, poſſe indicare remedia, probabimus. atque illud in primis a
magnitudine cõitatum non indicari magnitudinẽ remediorũ, hinc intelliges. in morborum cura-
tionibus non abſolute magnitudines remediorũ requirimus, ſiquidem oĩa remedia cum quadam ſunt
magnitudine coniuncta: ſed hanc certã magnitudinẽ. magnitudo aũt cõitatum non hãc huius remedij
magnitudinem, ſed magnitudinem abſolute indicat. non eſt autem, ut dixi, remediorum magnitudo ab
ſolute capienda, ſed tanta quædam magnitudo: ſi enim abſolute magnitudinem capiamus, cum omnia
remedia cum quadam iuncta quantitate intelligantur, omnia remedia capiemus, nullumque erit diſcri
men, quod eſt a ratione alieniſſimum. quod ſi communitatum magnitudo abſolute indicet remedij ma
gnitudinem, ipſique hanc quandam remedii magnitudinem accipiant, non iam ſument id, quod propo
ſitum indicabit: quippe cum propoſitum magnitudinem abſolute indicet, ipſi uero hanc quandam ma-
gnitudinem capiant. dicent fortaſſe, non id ab eis quod magnitudo ſit, quæ ad ſingulas res pertineat,
ſed in eo, quod communitas eſt, adhiberi. idem autem & commune eſſe, & ad ſingulos poſſe pertinere.

nos ita

nos ita eis reſpondebimus : ſi communitas indicat, & quod indicat, ad ſingulas res non pertinet, eſſē E
indifferens debet : quoniam magnitudo omni remedio comitatur. eandem autem rationem ad alias
traduci communitates licet.

Vtilia a morborum temporibus non indicari. *Cap. 35.*

IAm uero neque etiam a temporibus morborum utilia indicari, demonſtrabimus. ſed antequã hunc
ſermonem aggrediamur, de temporum differentia pauca quædam percurremus. duæ temporũ diffe
rentiæ a medicis ſtatuuntur, ut alia morborum, alia remediorum ſint. atq; hinc perſpicua efficitur cura-
tio. motus autem cauſſarum eſſe tempora aſſerunt : motuum porrò differentiæ ſunt quatuor, principiũ,
incrementum, ſtatus, & declinatio : hæcque ſunt etiam nomina temporum. remediorum autem tẽpo-
ra uocant ea, quæ ad illa adhibenda ſunt accommodata : ſunt autem accommodata, cum quæ remedia
poſtulant, adſunt. nihilque ſit, quod prohibeat.

Morborum, remediorumque eadem eſſe tempora, ex methodicorum ſententia. *Cap. 36.*

TEmpora autem remediorum, & morborum non re, ſed cogitatione diuerſa eſſe, pleriq; ſunt arbi
trati : in eodem enim tempore & auxilia, & morbos conſiſtere uolunt, quia cum quodam in tem-
pore ſit morbus, remediorum tempus inueniatur : ſed uſu uenit, inquiunt, ut idem cum alio, atque alio
collatum, uarie differenter nominetur : nam ut aſcenſus, & deſcenſus, cum una, eademq; uia ſit, habita F
ratione deſcendentium, atq; aſcendentium, hoc nomen inuenit, ita eſt de temporibus iudicandum :
unum enim, idemq; eſt morbi, remedijq; tempus : ſed ſi cauſſæ motionem attendas, tempus morbi : ſi
occaſionem remediorum admouendorum, remedij tempus dicetur. fit autem, inquiunt, ut utrunq; tem
pus ſimul conſiſtat, nec morbi tempus ſine tempore remediorum deprehendi poſſit.

Diuerſa eſſe morborum, remediorumq; tempora : eaq; eſſe quatuor. *Cap. 37.*

IIs eſt occurrendum hoc modo : ſi eadem ſunt morborum, ac remediorum tempora, nec re ipſa diffe
runt, profecto in quouis tempore morborum eſſe etiam adhibendi remedij tempus deberet : cum e-
nim morbi incipiunt, ut eſt ab Hippocrate conſcriptum, ſi quid mouendum uidetur, moue : cum conſi
ſtunt, præſtat quieſcere. ex quo conficitur, ut non eadem ſint tempora morborum, & remediorum : ſæ-
penumero enim remedia admouemus, ut purgationem, ut ſanguinis miſſionem, cum tamẽ nullus mor
bus adſit, cum autem eſſe futurum ſuſpicemur : quemadmodum chirurgi, exẽpli gratia, in ijs, in quibus
ramicem exciderunt, cum eos humoris admodum plenos intuentur, ſanguinem detrahunt. Hippocra-
tes quoq; admonet, ut bonum habitum, qui ad ſummum peruenerit, non tarde ſoluamus : ſoluitur autẽ
remedijs. ſi autem, cum morborum ſtatus adeſt, occaſio remediorum nulla eſt ; cumq; morbi non ad-
ſunt, remediorum eſt tempus, certe hæc non ſolum cogitatione, ſed etiam re ipſa differre perſpicuũ eſt. G
præterea in uno morbi tempore multas remediorum occaſiones quiſpiam arripiet : age enim in decli-
natione morbi adhibebitur clyſter, inunctio, cataplaſma, cibus : quorum ſingulorum ſua eſt occaſio : in
pluribus autem morbi temporibus idem quandoq; remedium deligimus, ut in ſtatu, & in incremento
morbi uenæ ſectio conuenit. quibus ex rebus planum eſt, temporum eſſe quandam, quæ in re cernitur,
differentiam. præter ea autem, quæ dicta ſunt, ſciendum illud eſt, quatuor eſſe tempora morborũ, prin-
cipium, incrementum, ſtatum, ac declinationem : remediorum hæc non eſſe tempora, cum neq; princi-
pium, neq; incrementum, neq; declinatio ſint tempora remediorum. præterea morborum tempora par
tim uniuerſalia, partim ad ſingulas res pertinentia deſcribuntur : remediorum quædam uniuerſalia dici
poſſunt illa quidem, ut uero ad ſingulas res pertineant, non item : idq; hac de cauſſa : tempora morbo-
rum ſiue uniuerſalia ſint, ſiue ad ſingulas res pertineant, uno eodemq; iudicandi inſtrumento æſtiman-
tur; poteſtq; inſtrumentum ipſum deſcribi : tempora autem remediorum neq; idem habent inſtrumen
tum, neq; ſingulorum temporum deſcribi iudicandi inſtrumenta poſſunt. qui uero id fiat, nunc decla-
ro : tempora morborum ex tali quadam cauſſæ motione iudicantur, noſq; tempora morborum, princi
pium, incrementum, ſtatum, declinationemq; uocamus, cum ſint certæ cuiuſdam motionis cauſſæ no-
mina. ſi autem motio, quæ prius nulla erat, in nobis ineſſe incipiat, cumq; conſtiterit, nos uexet, huiuſ- H
modi motionem, principium morbi appellamus : ſi motio longius progrediatur, incrementum : ſi incre
mentum conſtiterit, ſtatum : ſi motiones minuantur, declinationem. cum igitur eadem ſint nomina tem
porum morbi uniuerſalium, & ſingularum acceſſionum, eadem quoq; erunt inſtrumenta iudicandi : ſi-
quidem ex certa quadam cauſſæ motione proueniunt. quare utrunque tempus poſſe deſcribi, iam con-
ſtat : quo ſane modo ſingula deſcribi, ut cauſſas, ut ſedes affectas, & ſimilia dicimus, cum propoſita, ex
quibus ſingula percipiuntur, deſcribi poſſunt. porrò morborum ſpatia non ſunt tempora : neque e ſpa-
tijs tempora deprehenduntur, neq; in morbis uniuerſis, neq; in ſingulis inuaſionibus, propterea quod
non in omnibus temporibus eadem eſſe ſpatia uideamus. ceterum eandem rem appellari tempora, cla
rum eſt. uniuerſi autem morbi, & ſingularum acceſſionũ differre tempora, uel ex hoc patet, quod uno
uniuerſi morbi tempore multa ſingularum acceſſionum tempora continentur : nam in morbi inuaden-
tis principio, aliqua acceſſio incipit, increſcit, conſiſtit, atque declinat. cumque uniuerſus morbus cõ-
ſiſtit, aliqua acceſſio principium ſumit. quare quomodo ambo tempora morborum deſcribi queant,
eſt a nobis declaratum.

A *Tempora remediorum non poſſe deſcribi.* Cap. 38.

QVomodo autem utrunq; tempus remediorum deſcribi non poſſit, nunc demonſtrabimus. remediorum admouendorum non ex cauſſæ motione, eſſentiaq; deprehenduntur: ſiquidē idem ſemper remediū aſſumeretur, ut in omni morbi principio uenæ ſectio. quiq; dixit, in principijs morborum ſiquid mouendum uidetur, moue: in ſtatu, præſtat quieſcere, non reijcit remedia habita ratione temporis: quippe qui ſciebat, uires in principijs non eſſe debilitatas: itaq; non obſtare, quo minus remedia adhibeantur: in ſtatu autem, eas iam languidas commotionem remediorum ferre non poſſe. apparet ergo, Hippocratem non habita ratione temporis, ſed uirium, interdicere uſum remediorum. neq; etiam ex interuallo, quod inter morbi tempora interiectum eſt, remediorum occaſio, ut quidam uolūt, nobis ſuppeditatur: nam cum interualla multum inter ſe diſtent, quales res ab interuallo ſignificari dicantur, proferre non poterunt. tempora igitur uniuerſalium remediorum deprehendūtur, cum adſunt ea, quæ remedia poſtulant: hæc autem cauſſæ ſunt: & cum abeſt id, quod eſſe impedimento poteſt. eſt autem id uirium imbecillitas. ſingulorum uero remediorum tempora non ex his modo, ſed ex alijs etiā, quæ calamo exarari non poſſunt, cognoſcuntur. quoniam autem in remiſſionibus potiſſimum remedia admouentur, propterea quod tunc adeſt quod ea exigat, & uires ferunt, non idē eſt intermiſſionis ſpa-
B tium in omnibus. ſed ſtatuamus eſſe remiſſionis ſpatium ſex horarum, quam ex his horis eſſe tempus accommodatum, ut certum remedium adhibeatur, aſſeremus, cum omnes eodem modo non ſint affecti? poſtulet autem alicuius ſtatus ſanguinis detractionem, nec uires repugnent. ergo habita huius rei ratione mittendus ſanguis eſt, & illico poſt uenam ſectam dandus eſt cibus, quod inediam ferre æger non poſſit: alteri inedia conducet: alij dormire prius debent, quàm ſanguis eis mittatur: alij aliter tractādi ſunt: quæ perſcribi omnia non poſſunt. in tanta igitur uarietate quam quis horæ partem idoneū cuique remedio tempus ſtatuat, aut quod propoſitum deſcribat, ex quo certi cuiuſdam auxilij tempus capiatur, certe non habebit; propterea quod alia alijs accidant. quocirca cum ſpatia remiſſionum, in quibus remedia adhibentur, non ſint in omnibus remiſſionibus æqualia, & conditiones ſint diſſimiles, ac diuerſa ſymptomata, & pro ijs ſingulis tempora remediorum, quæ ad ſingulos pertinent, uarientur, certe nullum propoſitum, ex quo hæc capiantur, deſcribi poſſe, perſpicuum eſt. medicus autem, qui adſit, inductus ijs, quæ præſentia ſint, quæq; remedia poſtulent, & fretus abſentia eorū, quæ impedire queāt, & perſuaſus ratione remediorum, quæ poſtea ſumi debent, ſingulorum remediorum tempora coniectura conſequetur. propoſita autem differunt ne re ipſa? nam quia propoſita, ex quibus uniuerſalia tempora remediorum deprehenduntur, ſcribi queunt: ex quibus ſingula, non item: idcirco fit, ut iure cenſeāt,
C uniuerſalium remediorum tempora deſcribantur, ſingulorum uero, mandari literis non queant. cumq; hoc iam pateat, etiam inter morborum, remediorumq; tēpora quid interſit, planum eſt: niſi.n.re differrent, pari modo & morborum, & remediorum utrunq; tempus mandari ſcriptis poſſet. at cum propoſita, ex quibus, tempora ſumuntur, differant, eſt etiam conſentaneum, tempora multum inter ſe differre, etenim ut propoſita eorum temporum, quæ in morbis ſpectantur, re differunt ab ijs propoſitis, quæ in remedijs attendimus, ita etiam ipſa tempora re differre fuerit probabile. atq; hæc ſunt, quæ de temporibus pr.enoſci a nobis oportebat.

Quid methodicos impulerit, ut tempora indicare exiſtimauerint. Cap. 39.

INdicare autem tempora methodici hac ducti ratione putarunt, quod non omnia tempora eſſe ad cibos, medicinamq; offerendam accommodata intuebantur: ſed quibuſdam temporibus hæc utiliter adminiſtrari, quibuſdam cum noxa. id quod ex temporum differentia oriri credebant: atq; inde etiam
“ & cibi propoſita & remediorum tempora duci oportere putauerunt. Theſſalum quoq; fefellit Hippocrates, cum ait, cum morbus in ſtatu eſt, tum uictu tenuiſsimo uti neceſſe eſt: ſiquidem arbitratus eſt, ipſum habita ratione temporis ad qualitatem cibi præſcribendā eſſe impulſum: quippe qui non intelligeret, quo ſcribendi genere ille uir uteret̄. neq;.n.ſtatuit tp̄s eſſe propoſitum, ideoq; ita alendū eſſe hoīem
D ſcripſit, ſed uires dimēſus eſt, habita ratione t pis: & a modo. uirium cibi qualitatem ſumpſit. idq; ipſe ex eo declarauit, quod ſubiunxit: conſiderandum.n.inquit, eſt, an ſufficere æger poſsit: q̄nquidem ſæpe fit, ut tempora prohibeant, ne, quod uires poſtulant, aſſumatur: neq; unquam, quid faciendū ſit, oſtendunt.

Tempora non eſſe ad indicandum quid facto opus ſit, accommodata. Cap. 40.

QVoniam autem id, quod poſtulat, propoſitū eſt eius, quod poſtulatur, certe quod nos uetat, ne id, quod poſtulatur, adhibeamus, non erit propoſitum. quam ob rem morbi tempora, quæ interdum prohibent, ne, quod poſtulatur, aſſumamus, propoſita non erunt: nam ſi quis eſſe propoſita ſtatuat, quæ prohibent, omnia, idem quoq; uires eſſe euacuationis propoſita, itemq; timiditatem ægroti, & patrem, & herum dicere cogetur: ſiquidem hæc, ubi expletum humoribus corpus eſt, fieri euacuationem plerunq; uetant: uires inquam, quæ detractionem non ferunt, & æger timidus, qui id fieri nō ſinit: & pater, qui prohibet: & item frater, aut dominus. ut igitur hæc nemo ſanus propoſita dixerit, ita neq; tempora, quod nos remedijs uti, cibosq; offerre plerūq; prohibeant, eſſe propoſita aſſeremus. male igitur, dicet quiſpiā, eſt ab Hippocr. conſcriptū. in principijs morborū ſi quid mouendū uideт̄, moue in ſtatu uero p̄ſtat quieſcere. at nos non male ab eo ita eſſe ſtatutū defendemus: propterea qđ is principiū nō ſtatuit eſſe propoſitū, ideoq; cēſet, in principijs morborū eſſe adhibēda remedia: ſed a principio nobis indicari, uires nōdū eſſe diminutas, fieriq; cōiecturā, eas ferre euacuationē poſſe: ſtatus uero uiriū

imbecillitatem

imbecillitatem arguit: quod in ſtatu cauſſæ ualentes ſint, uires imbecillę: quam ob rem eſſe quieſcendũ E
cenſet. quanquam conſentaneum uidetur, in ſtatibus morborum, cum cauſſæ plurimum ualent, eas eſſe
auferendas. ſed ſi præter omnem noxam adhiberi remedium poſſet, id utique fieret. ſed non ita eſt: pri
mum quia remedia omnia, utpote quæ præter naturam ſint, uires neceſſario uexant: deinde, quia quæ
propria ſunt, morboſis coniuncta ſunt cauſſis, in cauſſis auferendis non minus propria, quàm aliena
diminuuntur.

Quæ ſit remediorum, naturæque uis. Cap. 41.

IN primis autem naturam remediorum, & uſum, quem afferunt, ignorare non oportet. remedia enim
ipſa per ſe tollere cauſſas non poſſunt: ſed eis id ad agendum adminiculo naturæ opus eſt: ac fere ſo-
lam occaſionem, initiumque naturæ ſuppeditant, natura cetera per ſe ipſa conficit. quæ, ſi ualida ſit, re-
mediorum malitiam perfert: & rerum ei accommodatarum detractionem facile ſuſtinet, & quæ ipſam
uexant, poteſt extrudere. at fracta, quod ei in ſtatibus potiſſimum uſu uenit, adhibitis remedijs magis
opprimitur, & detractis ijs, quæ ei ſunt accommodata, imbecillior redditur, cauſſiſque magis ſuccum-
bit. & quæ morbum gignunt, diſcutere nullo modo poteſt. cum autem natura conatur uexantia extrude
re, nec poteſt, ex ipſo conatu mirum in modum diſſoluitur. ideo Hippocrates in principijs, ſi quid mouẽ
dum uideatur, moueri; in ſtatibus eſſe quieſcendum monuit. F

A uiribus non remedia, ſed cibi modum indicari. Cap. 42.

HIs tebus inductus quiſpiam exiſtimabit fortaſſe utilia nobis a uiribus indicari. at nullum ab eis re-
medium indicari, inde intelliges. ſi uires conſtantes remedium indicãt, etiam in bene ualentibus,
quia conſtãt, aliquod remedium indicabunt. at in bene ualentibus nihil indicant: ergo ne in ægris qui-
dem modum ſeruantes uires utilia indicabunt. quocirca ſi, ubi indicare uires deberent, quia, quod re-
medium poſtulat, non adeſt, remedium non aſſumimus, planum eſt, nihil utile a uiribus indicari. præſen
tia enim a propoſitis indicari debent. uires prohibere quidem poſſunt, ne id, quo opus eſt, adhibeatur,
ut ante dixi, remediorum uero propoſita non ſunt.

De ui temporum, uirium, ac remediorum. Cap. 43.

QVod uires in remedijs adhibendis ualent, idem in cibis offerendis tempora efficiunt: quodque
in remedijs cauſſæ poſtulant idem in cibis uires præſtant. ac uires, nõ morbi tempus exiguam ali
moniam poſtulare, incrementum declarat: cum ijs, qui ex morbo conualeſcunt, parum cibi da-
mus, quem uires poſtulant. quod ſi incrementum exiguam cibi copiam indicat, eis permittendum eſſet,
ut ſe ſe explerent: nam cum propoſitum, quod exiguum alimenrum non indicat, abſit, ridiculus eſt is,
qui id, quod non requiritur, aſſumit. at principium, inquiunt, ſubtrahendum eſſe indicat. ergo iam con- G
ſtat, in principio eſſe in omnibus ſubtrahendum: idque etiam in uitiligine, & alpho ad incrementum uſ-
que. ſi uero in lõgum tempus principium producatur, certe qui tali uictu utetur, contabeſcet. dicent
fortaſſe, cur uos in pulmonis inflammationibus, ceteriſque acutis morbis huius generis in principio ci
bum non datis? & tamen robuſtæ uires ſunt. quia, inquam, appetentibus uiribus, tempus prohibet. non
indicat igitur eſſe ſubtrahendum, ſed uetant aſſumi, quod uires poſtulant, non poteſt contrarij indicãs
iure appellari. ſimili quoque modo alia tempora prohibent, aut nos adhortantur ad uſum eorum, quæ
requiruntur: ut magis, aut minus immutatæ ſint uites: ipſæ nihil unquam utile indicant. nam cum aiunt,
ſtatum poſtulare, ut exiguum alimentum detur, declinationem, ut magis uarium, ab eis quærendum eſt.
quomodo propoſita ſeruabunt, ſi duo ægroti ſint, quorum alter inflammatione pulmonis laboret, in
declinationeque ſit, alter lippitudine, quæ adhuc ſit in ſtatu. num priori & plura, & magis uaria alimen-
ta dare audebunt, quàm ei, quem lippitudo male habeat? non audebunt, opinor, magis uaria offerre.
id ſi ſit, non iam uarium, exiguumque alimenrum ex temporibus, ſed ex uirium modo deprehenditur.

Quæſtiones, quæ in ſententia methodicorum exiſtunt. Cap. 44.

QVærat fortaſſe quiſpiam hoc loco, quo nam modo a tempore morbi tum quantitatem, tum qua
litatem alimenri indicari putent: prout nimirum methodici exiſtimant, morbi tempora modo re H
mediorum indicare uarietatẽ, modo ciborum differentiam expetere: etenim cum aiunt, morbi
incrementum exigere, ut alimentum exiguum detur, principium uero, ut copioſius; remiſſio, ut magis
uarium: tum quale, quantumque alimentum conueniat, a morbi temporibus indicari ſignificant. cum
uero dicunt, principium indicat, impediri nos ne cibum augeamus; incrementũ, ne curioſe comprima-
mus & laxemus; ſtatus, ut mitius agamus; declinatio, ut morbi ſolutionem adiuuemus, a tẽporibus mor
borum poſtulari uarietatem remediorum fatentur. quid igirur cauſſæ eſt, cur non abſurdum ſit, ſi dicas,
idem, quod nullam aſſumat differentiam, diuerſa indicare? hanc ad quæſtionem illud fortaſſe reſponde
bunt, etiam apud medicos rationales idẽ indicare diuerſa: quippe cum bilis in corpore redundans, in-
dicat eã partẽ ſui, quæ nocet, eſſe detrahendã. ijs ſic occurremus: bilẽ ſolũ indicare detractionẽ ſui: mul
tos autẽ eſſe detractionis modos: ſiquidẽ aut detrahimus, aut cõtẽperamus. præterea bilis alia rõne in-
dicat diuerſa, nã in eo, quod prægrauat, detractionẽ; in eo, quod mordet, cõtẽperationẽ eſſe faciendã ſi-
gnificat. tẽpora autẽ, cũ nullã hmõi differentiã nacta ſint, quo modo diuerſa exigãt, dici quidẽ nõ põt.

Cibos nullo pacto a temporibus indicari. Cap. 45.

ALimenti autem qualitatem, aut quantitatem a tempore non indicari, hinc ſciri poteſt, quia quod
genus indicat, id qualitatem quoque indicet, neceſſe eſt: nam ſine differentia quicquid indicat,
id genus

A id genus eius, quod poſtulatur, indicat. adiuncta uero differẽtia, indicabit id, quod ipſo genere differt. cum igitur uires alimenti genus indicent, quantum etiam, qualeq; alimentum dandum ſit, commonſtrabunt: quippe quæ ſine differentia genus indicent alimenti: ſi differentiam aſſumant, etiã in genere differentiam ſignificabunt. uidetur autem & ipſe Hippocrates uires ſibi propoſuiſſe, in quas intueretur, ut quantum cibi offerendum ſit, decerneret. cum ait, qui creſcunt, plurimum habent natiui caloris: ita-
» que plurimo alimento eis opus eſt: alioqui corpus contabeſcit. conſtat quoq; eum qualitatem ex uiriũ
» differentia ſumere: ait enim quodam in loco, cibus iuuenibus, qui ſummum ætatis florem agunt, immutatus: ſenibus accurate permutatus: ex quibus rebus perſpicuum eſt, uires ſine differentia, alimenti genus expetere: cum differentia, qualitatem. tempus nec quantitatem, nec qualitatem cibi indicat. præterea ſi morborum tempora quantitatem, qualitatemq; ciborum indicant, id faciunt, uel ut conſeruentur, uel ut perdantur: propterea quod quicquid indicat, aut ſalutem, aut perniciem indicat ſui. ſi igitur tempora qualitatem, & quantitatem cibi indicant, ut ipſa permaneant, non ne erit ridiculum, ſi dicas, talem, tantumq; cibum offerri, ut tempora morborum conſeruentur? quod ſi tempora indicant, quo ipſa tollantur, oportet, ut quantitas, qualitasq; alimenti quandam cum temporibus morborum habere repugnantiam uideatur: quia contraria ab ijs ſolum, quæ eorum contraria ſunt, tolluntur: temporibus au
B tem nec qualitas, nec quantitas cibi, neq; etiam principio, neq; incremento, nec ſtatui, nec declinationi contraria eſt: ſiquidem eadem cauſſa non aduerſatur pluribus, cum id ſit natura comparatum, ut unum ſolum uni repugnet. ita quoq; probatur, remediorum differentiam a temporibus non indicari: ſi enim tempora non indicant, ut conſeruentur, nec ut tollantur, quia pluribus unum non aduerſatur; nullumq; aliud eſt indicandi genus, certe nihil utilis a temporibus indicari planum eſt. iam uero, ſi quis naturam contrariorum intueatur, ne contrarium quidem a temporibus indicari perſpiciet: contraria enim ſunt, quæ in eodem genere plurimum differunt: cibi autem offerendi qualitatis, quantitatiſve tempus non eodem genere continetur. itaq; nec quantitatem, nec qualitatem, nec diſcrimina remediorum deprehendi a temporibus poſſe, ſatis eſt a nobis oſtenſum.

Morbi principium non indicare nobis id, quod augeri morbum uetet, ut methodicis placet. Cap. 46.

NVnc uero a morbi principio non indicari id, quod augeri morbum prohibeat, a quo id ipſum indicari methodici uolunt, oſtendamus: etenim cum multi morbi ſtatum unà cum principio ſumant, ut morbus attonitus, & qui acuti ſunt, quis eſt is, qui in eiuſmodi morbis a principio indicationem profiteri fateatur? neq; enim indicabit id, quod incremẽtum prohibiturum eſt: ſiquidem morbus & principium & incrementum ſimul ſumere dicitur. ergo aut principium in hiſce morbis nihil indicare dice-
C tur, aut quid aliud, & non id, quod augeri uetat. at a propoſito cognito nihil indicari, ſi dicas, erit periculum. ſi uero quicquam aliud, & non id, quod illi putant, indicabit, inepte dixerint, cum a principio expeti id, quod incrementum prohibet, affirmarint.

Non omnes morbos quatuor temporibus finiri. Cap. 47.

IN hunc illi errorem alia falſa opinione ducti inciderunt: cum enim exiſtimarent morbum quemuis quatuor tempora attingere, idq; pro uero ſtatuerent, ex eo conſequi putanerũt, a morborum initijs incrementi prohibitionem poſtulari oportere: & non omnes morbos incipere, creſcere, conſiſtere, declinareq; ipſos latuit: ſiquidem acuti, ut morbus attonitus, ſimul atq; inuadunt, etiam conſiſtunt: quiq; iudicantur, uno tempore, hoc eſt declinatione, priuantur: propterea quod iudicationes morbos circa ſtatum, & adhuc etiam augeſcentes diſcutiunt. licet quoq; morbos in principio remedijs expellere, atque ita reliqua morbi tempora præcidere.

Probatur hic etiam, quatuor tempora non omnibus in morbis reperiri. Cap. 48.

SI igitur in principio remedijs euacuare, diſcutereq; morbum licet, quid cauſſæ eſt, cur a principio indicari potius incrementi prohibitionem, quàm diminutionem, aut ſublationem, uelint? ſi uero affirmabunt, diminutionem, & ſublationem morborum non a principio, ſed ab affectione indicari: cur in
D quam, non quod affectio, ſed quod principium commonſtrat, accipitis? nam propter id, quod expetit affectio, illud efficitur, quod a principio indicatur: qui enim morbum minuit, aut tollit, is ne augeatur, prohibet. dicent fortaſſe, cum principij communitas ſit propinquior, nos cogi, ut quod ipſa indicat, ſumamus, ſiquidem ipſa proxime, quid agendum ſit, nobis commonſtrat: affectionem autem indicare quidem tolli morbos oportere, ſed quibus id fieri debeat, non ſignificare. nos uero quibus remedijs particulatim prohibendum incrementum ſit, a principio non aperiri: ſed ſolum eſſe prohibendum. quibus id fiat remedijs, aliunde petendum. hac etiam ratione affectio ſolum indicat, morbos eſſe diſcutiendos: quibus uero remedijs id conſequamur, ineundam eſſe, ut par eſt, aliam uiam. quocirca præſtat affectionem, quàm principium ſibi in curatione proponere. illud quoq; eis obijciendum eſt, nobis uideri, principium omne eſſe nexum quendam: quod duæ communitates, principium & affectio in idem conueniant: & utraq; communitas neſcio quid diuerſum indicet: propinquiorem autem, magis neceſſariũ eſſe principium, quoniam in illud intuemini, uos exiſtimatis. ex his igitur perſpicuum eſt, omnes affectus eſſe quoſdam communitatum nexus: propterea quod affectio omnis in aliquo tempore exoritur. ergo non modo tempus, ſed etiam affectio erit communitas. quare cum unum affectuum nexum arbitramini, & non omnes affectus eſſe nexus ſtatuitis, ueſtra eſt reiicienda ſententia.

Male cenſeri a methodicis, adſtringentia in principio adhiberi oportere. *Cap.* 49. E

Illud quoq; abſurdum eſt, quod aiunt, ſemper in principijs morborum utendum eſſe conſtringentibus. hæc ſententia inde manauit, quod multæ inflammationes uſu adſtringentium, & repellentium in principio reſederunt. omnis autem inflammario, ut ipſis placet, adſtrictio eſt. idcirco adſtrictos affectus condenſantium uſu diſcuti, eis abſurdum uidebatur. cumq; nos dicamus, repulſione noxiorum remoueri quæ apparent, id ipſi cernere non poſſunt, & in principio admoueri adſtringentia omnino debere affirmant: idq; non ut cauſſæ reprimantur, ſed ut corpora minus ad patiendum apta reddantur: corporum enim, inquiunt, compreſſio, atq; conſtrictio, cum corpora minus apra ad patiendum teddat, ne a morbis tenteneur, uetat. neq; enim, inquiunt, incrementum morbi prohibebis, ſi ipſum modo minuas, ſed etiam, ſi corpus firmius efficias contra eos dicendum eſt, corpora non poſſe reddi, ut ægre patiantur, cum lædentes cauſſæ ſimul augeantur: cum alioqui corpora, ante quàm in morbum cadant, ſint reddenda firmiora: ſiquidem ne morbis corripiamur, firmitate opus eſt. at corporibus male affectis aſficientia tollenda ſunt. uerum quia adſtricta affectio eſt denſitas, & difficilis corporis exhalatio, conſtringentia uero cutis extremitatem condenſant, atq; ut difficulter diſcutiatur, efficiunt, planum eſt, conſtringentia potius denſatis corporibus eſſe nocitura, quàm ullam utilitatem allatura: & ad quam magnitudinem morbus per ſua tempora perueniret, ad eam ſtatim in ipſo initio adhibitis remedijs eſſe F peruenturum. præterea uidentur contraria eorum, quæ principium poſtulat, admouere: nam principiũ indicat, ut ne increſcere morbum ſinamus: at qualitas eorum, quæ adhibentur, incremento eſſe adiumento uidetur. quam ob rem duorum alterutrum efficitur, aut principium, tanquam perperam indicãs, non eſſe attendendum: aut remediorum qualitatẽ non eſſe ad morbum diſcutiendũ accommodatam.

Quid cauſſæ ſit, cur in principijs inflammationum reprimentia adhibeantur. *Cap.* 50.

COnſtringentia autem in principijs inflammationum utiliter adhiberi, nemo eſt, qui negaturus eſſe uideatur. ſed par eſt, ut ab eis huiuſce rei cauſſam indagemus. nam ſi dicant, corpus minus idoneũ ad patiendum a conſtringentibus teddi, erit, uti docuimus, perridiculum. diſcant autem a nobis, remedia ſtringentia morbos minuere, ac propulſare, dum lædentia repercutiunt, eaq; ad alias partes, affectus expertes, amandant. addendum etiam illud eſt, ut a principio non indicari remedia, quæ augeri morbum uetent, quæ ipſi uolebant eſſe ſtringentia, intelligamus. principia morborum aut qualitatẽ aliquam aut nullam habent. ſtatuere principia morborum qualitate uacare, ridiculum eſt: ſiquidem ſub ſenſum non caderent, niſi qualitate prędita eſſent. aut igitur qualitas principiorum eſt a ſingulis affectibus differens, aut cuiuſq; principij qualitas ab ea, cuius eſt, affectione non differt. itaq; ſi qualitas principiorum diuerſa eſt, hæc alia communitas ab affectu diuerſa, quam illi prætermiſerunt, exorietur. G ſi utraq; eadem qualitas eſt & principij, & affectionis, quę ab ipſo exiſtit, cur non in principio morborũ ad conſtrictionem uictu laxante; ad fluxionem ſtringente utimur? neq; enim rationi conuenit, ut principio aliter occurramus, perinde ac ipſius atq; etiam affectionis, cuius principium eſt, eadem qualitas non ſit.

Corpora neq; denſando, neq; ſtringendo reddi firmiora. *Cap.* 51.

FAlſam porrò ſententiam eſſe eorum, qui adſtringenti uictus ratione corpora ad patiendum difficilia reddi arbitrantur, per quam corpora denſantur, & adſtringuntur, erit ex hoc perſpicuum: ſi denſatio, contractio, duritiaq; corporum cauſſam afferret, cur firmiora efficerentur, certe qui inflãmatione, ſcirrhoq; laborant, & quorum ob ſummam egeſtatem obduruit, prætentaq; cutis eſt, firmiores quàm bene ualentes eſſent: ſiquidem bene ualentium corpora & molliora, & rariora ſunt, atq; etiam eo magis, quo melius integra ualetudine perfruuntur. præterea ſi firmitatem duritia æſtimaris, ſenes, quorũ ſunt, quàm puerorum, corpora duriora, eſſe firmiores exiſtimabis: cum enim eam firmitatem, quam arte comparari methodici uolunt, ipſi ſuapte natura habeant, cur non erit conſentaneum, ut etiam adoleſcentibus firmiores habeantur?

Qua ratione firmitatem corporis noſcas, eamq; compares. *Cap.* 52. H

QVomodo autem corporis firmitas æſtimanda ſit, methodicos latet: quod in cauſſa eſt, ut eam etiã comparare non poſſint: neq; enim hominum firmitas duritia, & mollitia, ut in lapide, ferro, ac ligno, ac ſimilibus æſtimanda eſt, ſed eo, quod corpora ſine ullo impedimento obire ſua munera queant. quam ob rem cui reddere firma corpora erit in animo, is non quomodo ea obdureſcant, ſed quomodo facultates partium augeantur, ſuaq; munia expedite obeant, intueatur.

GALENI LIBELLVS, IN QVO PROBAT
OPTIMVM MEDICVM ESSE PHILOSO-PHVM OPORTERE.

Io. Baptiſta Raſario interprete.

Quantum utilitatis e differendi arte, philoſophiaq; cognitione Medici capiant.

QVEMADMODVM athletæ cõplures ardent incredibili deſiderio,ut in gymni-
cis ludis corona donentur, nullum tamen hoc ad conſequendum,ſtudiũ adhi-
bent,ita multis euenire Medicis perſpicimus;ut Hippocratem ſummis illi qui-
dem ornent laudibus,eumq; omnium longe principem ducant, omnia tamen
potius,quàm ut illius ſimiles ſint, efficere uideantur: nam cum ille aſtronomiã
B &, quæ hanc ipſam neceſſario antecedit, geometriã non mediocri eſſe ad me-
dicinam comparandam adiumento cenſuerit, tantum abeſt, ut ij alterutram
earum eſſe capeſſendam putent, ut etiam in eos,qui in id ſtudium incumbunt,
inuehantur. præterea uero ipſe admonet, corporis naturam accurate debere
cognoſci,ex qua,uelut e fonte quodam, omnes orationes,quæ de medicina habeantur,manare confir-
mat:at ij in hiſce rebus ita ſe exercent, ut non modo cuiuſq; particulę ſubſtantiam,nexum,formationẽ,
magnitudinem, & communionem, qua cum uicinis iuncta eſt, ſed etiam poſitum ignorent. iam uero
neſcire Medicos, quæ propoſita in curationibus adhibendis intueantur, quod morbos in genera, ſpe-
ciesq; partiri non norint,Hippocrates, cum nos, ut arti differendi operam demus, adhortaretur, plane
docuit: huius uero temporis Medici cum ipſi in hac arte nihil ſe exercent; tum eos, qui in eam incum-
bunt,quaſi rem inutilem tractent, reprehendunt. idem quoq; iubet magnam adhiberi diligentiam, ut
qui morbi ægrum iam oppreſſerint,modo obſideant,quiq; inuaſuri ſint,Medicus prænoſcat. ij uero tã-
tum ſtudij in hac artis parte ponunt,ut uel eum,qui ſanguinis profluuium, aut ſudorem futurum prædi-
cat,magum uocent, eumq; contraria omnium ſententijs loqui exclament. ijdem quempiam alia præ-
dicentem non ferent: ijdem uictus rationem ad futurum morbi ſtatum uſq; non inſtituent; & tamẽ ita
C fieri oportere Hippocrates ſcriptum reliquit. quid igitur reſtat, in quo ipſum æmulentur? an in dicen-
di grauitate, in qua ipſe laudatur? immo uero nihil minus. quin pleroſq; iſtorum uel bis uno in uerbo
peccantes uideas,quod ne facile quidem ſuſpicabere. quod cum ita ſit,inueſtigãdam mihi eſſe cauſſam
propoſui,quam ob rem huiuſmodi homines, quamuis illum admirentur, eius tamen libros non attin-
gant: neq; etiam ſi in manus ſumant, quæ ab eo conſcripta ſunt,conſequantur: neque, ſi hoc ipſum eis
uſu ueniat,exercitationem ad intelligentiam adiungant, ut ea firmior ſit, habitusq; inde comparetur:
præſertim cum ſciant,omnia,quæ cum laude geruntur,ab hominum uoluntate,facultateq; proficiſci:ut
in quo alterutra harum non inſit,finis ſibi propoſitus eum fruſtretur,neceſſe ſit. ac, ne longe abeam, a-
thletas ipſos,uel quod minus apta corporis indole ſint,uel quod ſe ſe non exerceant,ideo quod uolunt,
non conſequi perſpicimus. at ſi corporis natura ſit ad uictoriam comparata, ſitq; omni uacans repre-
henſione exercitatio, quid iam erit, quod extorquere eis de manibus coronam poſſit? num igitur hu-
ius temporis Medici utroq; adiumento carent,ut neq; ſatis uoluntatis, neq; ſatis facultatis in exercen-
da arte ponant? an cum altera ſuppetit, alteram non habent? ac mihi quidem,in lucem edi neminem,
qui ad artem tam humanæ amicam naturæ capeſſendam aptus ſit, minime conſentaneum uidetur: cum
& mundus idem ſit,qui olim fuit,& anni tempora eundem ſeruent ordinem, & Sol eundem curſum cõ-
D ficiat,& nulla ſtella,ſeu fixa, ſeu uaga ſit, ſuum unquam ſtatum commutarit. conſentaneum autem eſt,
cum homines hodie male educentur,diuitiasq; uirtuti anteponant, talem in arte fingendi, qualis Phi-
dias; & in pictura, qualis Apelles: & in medicina, qualis Hippocrates fuit, hac ætate eſſe neminem.
& tamen nos qui poſt ueteres illos in hanc lucem uenimus, artesq; ab illis inuentas, & ad ſummũ gra-
dum euectas accepimus,non parum adiuti ſumus. erat igitur nobis facillimum,ea,quibus inueniendis
Hippocrates permultum temporis tribuit,breui tempore edoctos, quod reliquum uitæ eſt, in ijs com-
periendis,quæ in arte deſiderantur,conſumere. atqui diuitias uirtutibus potiores putant, hancq; artẽ,
non ut de hominibus bene mereantur,ſed quæſtus cauſſa perdiſcunt,ij finẽ eius expetere non poſſunt:
prius enim ceteri diuitias comparabunt, quàm nos finem nacti ſimus: quando pecunias coaceruare,
& in tam præſtantem artem incumbere uno, eodemq; tempore non liceat: ſed qui uehementius ad al-
terius cupiditatem trahitur, is alteram neceſſario contemnet. quotus quiſq; nunc eſt, qui tantum ha-
bere,pecuniarum cupiat, quantum ad neceſſarium uitæ uſum ſatis ſit? an reperias quempiam, qui non
ſolũ uerbis effingat, ſed re ipſa doceat,diuitijs eſſe a natura ſtatutũ terminum, ut nihil longius progre-
diãtur,quàm ut neq; fames,neq; ſitis,neq; algor corpus afficiat? ac ſi quis talis exorieẽ,is & Artaxerſem
& Perdicam floccifaciet, neq; unquam in huius conſpectum prodibit: illi ita ægrotanti, ut Hippocra-
tis artem exigat, medicinã quidẽ faciet, ut tamen cũ eo perpetuo uiuat, dignum nõ putabit: pauperes

Cranoni, Thaſi, & in alijs oppidulis curabit : cois, ciuibus ſuis Polybum, condiſcipulosq; relinquet : E
ipſe Græciam uniuerſam peragrabit: ſcribet .n. aliquid de natura locorũ : atq; ut experientia iudicet ea,
quæ ratione didicerit, neceſſe eſt, ut ſuis ipſe oculis urbes intueatur, & quæ ad meridiem, quæ ad ſeptẽ
trionem, quæ ad ortum ſolis, quæ ad occaſum uerſa ſit, perſpiciat . itemq; cernat, quæ humili, quæ excel
ſo ſita ſit loco : tum contempletur, quæ aquis, ſeu illę e littore maris, ſeu e fontibus manent, ſeu de cœ-
lo decidant, ſeu e ſtagnis, & fluminibus redundent, alluatur . ac ne illud quidem erit contemnendum, ut
ſciat, ſint ne, qui admodum frigidis, aut calidis aquis, aut in quibus nitri, aluminisq; uis inſit, aut ceteris
huius generis utantur : uideat etiam quæ urbs prope magnum flumen, & ſtagnum, & montẽ, & mare ſit
poſita ; deniq; cetera omnia conſideret, de quibus ipſe conſcripſit. quibus quidem fit rebus, ut qui talis
ſit futurus, is non pecunias modo contemnat, ſed induſtrius ſit, laboremq; ferat, neceſſe eſt . at labo-
rem ferre nemo poteſt, qui ebrietati, & crapulæ, rebusq; uenereis ſe dedat, quiq;, ut uno uerbo comple
ctar, peni det operam, uentriq; indulgeat . quare uerus Medicus temperantiæ, ueritatisq; amicus inue-
nietur . iam uero artis quoq; diſſerendi eum eſſe ſtudioſum planum eſt, ut quot omnium morborum
genera ſint ſpeciesq; cognoſcat : ſciatq; quo modo in unoquoq; ſit remediorum ſumenda indicatio.
eadem aũt ratio naturã corporis nos docet, tum ea, quæ ex elementis, quæ tota concreta inter ſe ſunt; &
eam, quæ ex ſecũdis, quæ & ſenſibilia ſunt, & e ſimilibus inter ſe cõſtare particulis dicuntur: & præterea F
tertiam, quæ ex organicis eſt conflata partibus . quin etiam eadem ratione quis uſus cuiuſq; particulæ
in animantibus, quæq; actio ſit, percipiemus : cum hæc non ſint ſine probatione pertranſeunda, ſed &
demonſtratione confirmanda. quid igitur reſtat, quo minus philoſophus ſit is Medicus, qui in artẽ Hip-
pocrate dignam incumbat ? etenim ſi ut naturam corporis, ut morborum differentias, ut præſidiorum
indicationes inueniat, in ratione diſſerendi, quæ logica dicitur, ſe ſe exerceat, oportet ; ut autem in harũ
rerum ſtudio diligentiam, curamq; adhibeat, ac perſeueret, diuitias contemnere, temperantiaq; uti de-
bet, is iam omnibus erit philoſophiæ partibus perpolitus, & ea, quæ in diſſerendo uerſatur, & ea, quæ
naturam contemplatur, & eam, qua uita & mores continentur . nec uero eſt uerendum, ne, qui pecuniæ
cupiditate non ducitur, temperansq; eſt, quicquã turpe faciat . quicquid enim inique homines aggre-
diuntur, id ad agendum aut lucri ſtudio, aut uoluptate impelluntur . ſimili quoq; modo ceteris uirtuti-
bus eſſe præditus debet : ſiquidem omnes ſeſe uiciſſim conſequuntur: nec poteſt, qui una ornatus ſit, nõ
ceteras omnes ſtatim, tanquam uno deuinctas fune, habere conſequentes . itaq; ſi philoſophia eſt Me-
dicis neceſſaria, ut primũ artem perdiſcant, & ut eandem poſtea exerceant, certe iam planum eſt, eum
qui Medicus ſit, eundem philoſophum eſſe omnino : neq; enim illud eſſe demonſtratione probandum
puto, ſi quis arte medendi uti recte uelit, ei philoſophia opus eſſe, cum pleroſq; uideamus, qui auaritia G
ducti, artem in contrariam partem, quam eius natura fert, trahant, eaq; abutentes non Medici, ſed uene
fici ſint. num igitur de uerbis etiam controuerſaberis, nugisq; contendes, ut temperatum, continẽtem,
diuitias cõtemnentẽ, & iuſtum debere quidem eſſe medicum fateare: non tamen philoſophum, nec na
turas corporum, actiones inſtrumentorum, partium uſum, differentias morborum, & curationum indi-
cationes intelligentem ? nec dediſſe eum arti diſſerendi operam ? an, cum res conceſſeris, te contende-
re de uerbis pudebit ? at ſero : ueruntamen ſatius eſt, ut modo reſipiſcas, neq; ut graculus, aut coruus
de uocibus pugnes . ſed in rerum ueritatem incumbas . neq; enim tibi licebit dicere textorem, aut ſu-
torem bonum quenquam ſine doctrina, ac ſine exercitatione fuiſſe : iuſtum uero quempiam, aut tem-
peratum, aut demonſtrandi artis peritum, aut naturæ cognitione præditum repente extitiſſe, cum nul-
lum doctorem ſibi adhibuiſſet, neq; ſe ſe ipſe unquam exercuiſſet . quocirca ſi hoc impudentis eſt homi
nis, illud uero eius, qui non de rebus, ſed uerbis contendat, in primis philoſophandum eſt, ſi ueri eſſe
Hippocratis æmulatores uelimus . quod ſi fecerimus, nihil iam obſtabit, quo minus non modo illius ſi-
miles, ſed ipſo etiam pręſtantiores reddamur : quippe qui ea percipere, quæ recte ab eo ſunt literarum
mandata monimentis ; & quæ deſint, ipſi per nos inuenire ualeamus.

GALENI DE CONSTITVTIONE ARTIS MEDICAE, AD PATROPHILVM,

Victore Trincauelio interprete.

ARGVMENTVM LIBRI.

Docemur, ut omnes medicinæ partes ex finis prænotione conſtituantur.

Quid eum ad huius libri confectionem compulerit. Cap. I.

QVONIAM mihi quidem, Patrophile, diuino quodam uideris affectu præditus, dum omnia non ſine demóſtratione & methodo cupis addiſcere: decreui tuæ huic animi promptitudini morem gerere, ſermonesq; illos qui te audiente his de rebus habiti ſunt, quæ non leuē tibi dubitationem afferebant, in commen-
B tarios redigere. Nam cur in hoc non deſcendam certamen? quum te uideam uiæ ad ueritatem ducentis aliquod iam eſſe aſſecutum principium, quam tamen præ illius tum ſublimitate & longitudine, tum etiam aſperitate ſolus conſequi non poſſis. Siquidem quamplurimos quotidie animaduerto quantumlibet inuitatos, non modo eo ſe conferre nolle: ſed pigritia potius torpentes ab illa auerti. Te aūt contra ac illi affectum eſſe uideo. qui, quum alij in hunc uſq; diem fere omnes ab ea diuertentes ad alias uias ſe conuertant, quaſi ueritatē ex ſublimi quadā ſpecula perſpexeris, pulchritudinis illius ardēti ſtatim amore captus, nec iter detractes, nec ſoli eam prouinciam tibi committere audeas. Atqui ſi impræſentiarū ueram artis medicæ conſtitutionē inuenire affectans animo diſcrutiaris: mox (ut ego quidē arbitror) quū reſplendens ueritatis lumē fueris intuitus, maiori lóge afficieris deſiderio, nullā aliā uiam hac, quā tu inueſtigas, præſtantiorem inueniens. te ſiquidē ad ueritatem inueniendam quocunq; te uerteris, diuinitus eſſe affectū inſpicio. Itaq; cum aures medicæ artis addiſcendæ cauſa quamplurimis adhibuiſſe affirmares, nunquam tamen unde ſit opus exordiri, demonſtratione methodoq; ex aliquo accepiſſe, atq; multo ēt minus quenquam inueniſſe, qui uiam a principio in finem uſq; perducentem monſtrauerit: ego id quod cuperes oſtenſurum pollicitus ſum, ſi modo tantiſper ſuſtinere uelles, donec hāc
C rationem in alijs ēt artibus prius exerceam. Tu uero nec ab ea inuitatione te alienū oſtendebas nec alioquin tergiuerſari præteferebas, immo tibi gratius fore hoc, quàm alio modo ad iſtud inſtitutū progredi affirmabas, ſi tamen me hoc etiā oſtenſurum profiterer, omnium inquā eandem eſſe methodum. Quod quum non modo aſſererem, uerum & continuo in prima propoſita cōtemplatione monſtrarem: te præ illius ueritate quaſi geſtientem conſpexi. Et quum multæ præterea aliæ, præſertim uero illæ quæ ex affectiuarum numero ſunt, (eiuſce .n. generis eſt & hæc quæ circa ſanitatem uerſātur) eadem ratione pertractarentur, ſtatim te ad hanc quam ab initio aggreſſus fueras contuliſti. Ac ubi hic quoq; animaduertiſti eandem methodum locum habere: ne hæc quæ a nobis expoſita fuerant a memoria laberentur, referri in commentarium efflagitaſti. Ego uero tuo hoc ueritatis ſtudio allectus, duos confeci commentarios: alterum in quo ſe prius exercuiſſe operæpretium fuerit illum, qui artem aliquā aſſequi inſtituerit: id .n. ibi monſtratur in quo omnes antiqui philoſophi conſentiunt, quamlibet nimirum artē a finis notione ſuam habere conſtitutionem. qui ob magnitudinem in duos libros diſtinctus eſt: alterum uero quem in præſenti in manibus habemus, ubi oſtendimus methodum eandem quæ omnes alias artes, ipſam quoq; conſtituiſſe medicinam: ſed nobis iam exordiendum eſt.

Quotuplices artes ſint: tum eas ex finium uarietate conſtitui. Cap. 2.

D QVum artiū aliæ in ſola naturæ rerū earū contēplatione ſuum habēt finē conſtitutū, quas ſibi conſiderādas ꝓpoſuere, ſicut arithmetica, aſtrologia, ac ēt naturalis ſciētia: aliæ edāt pręterea actiones nōnullas, ut tn̄ nullū deinde habeāt opificiū oſtēdere, qđ, poſtq̄ agere deſierint, aliquo tēpore maneat, ut ſaltaria, & præconū ars: aliæ uero iſtis e cōtrario opificiū inſuper aliqđ habēt qđ oſtēdāt, quēadmodū ædificatoria, & ars fabrilis. nōnullæ nihil ipſę quidē cōficiunt, nauāt tn̄ operā, ſtudentq; ut aliqd capiant & acquirāt, ueluti piſcatoria & quæ canibus feras inſectaſ, & oēs tandē uenatoriæ. & quū tu tibi, qui medicā artē methodo cōſtituere inſtitueris: id primū cōſiderandū occurrit, in quonā illa ſit artiū ordine, nū e cōtemplatiuarū numero, an actiua potius, uel factiua, uel acquiſitiua. nec idipſū difficilē aut inquiſitionem aut inuentionē habet. Opus quippe eſt reuocare in memoriā, quā ob rē huiuſcemodi artē aſſequi concupieris: & illud erat, ꝙ quū hoc negociū aggrederemur, oīum primū ex te ſciſcitabaſ, mihiq; reſpōdiſti uelle te homines, in primis qui corpore ſunt præter naturā affecto (ſi tn̄ fieri poſſit) in naturalē ſtatū reſtituere: ſin minus, ſaltē cognitionē aliquā cōparare, qua diſcerni poſſint illi, qui ſanari poſſint ab ijs, qui ſecus. Vnde dato a te noſtro huic ſermoni hoc principio, affirmaui ſtatim, his indicari, eam artē quā cōſtituere affectas, ex effectiuarū eſſe numero. habet .n. opificiū aliquod, quod finita actione poſſis oſtēdere. Sunt nempe & aliæ pręterea artes q̄ plurimæ effectrices, ut æraria, ſutoria, ars cōſtruendarū nauiū fabrilis, figulina, pictoria, & tantus artium factiuarum inter mortales numerus, quantus nullius fere

alterius generis inuenitur. Quare iam operæpretium fuerit ut eam methodum, quam in iſtius modi ar- E
tibus priori commentario didiciſti: ad illam in præſenti transferas, quã conſtituere feſtinas. poſito hic
quoq; eodem principio quod in alijs ſtatutum eſt, finis inquam notione: quæ unde petenda ſit, nõ erit
forſitan ab te impræſentiarum oratione proſequi.

Quis medicinæ finis ſit, & in quo ipſa artium genere uerſetur. *Cap. 3.*

ITaq; prima quæ in nobis ſuboritur cognitio, tum noſtrũ ipſorũ eſt, tum aliorũ hominũ, dum bene ua
lent. Altera ab illa, eorundẽ quũ morbis impliciti ſunt, unde mox in nobis bene ualẽdi deſideriũ aſ-
ſurgit, & inſuper artẽ aliquã ſanitatis ꝓcuratricẽ conſtituẽdi. Vt aũt bonã ualetudinẽ efficere proponi-
mus: ita ex factiuarũ numero ea ars futura eſt quæ a nobis eſt conſtituẽda. Deinde uero quũ duplices
ſint, ut mõſtrauimus, factiuę artes: hæc quã inueſtigamus, in eis potius erit quæ rẽ factã corrigũt, q̃ quæ
aliq̃d, quod prius nõ eſſet, conficiũt. Sunt .n. artes nõnullæ quæ res ipſas cõficiunt, ſicut ſutoria & texto
ria. aliæ labefactatas uitiataſue reſarciũt, ut illæ, q̃ ueſtes corroſas, aut dilaceratos calceos conſuũt. Nos
uero iam oſtẽdimus fabricãdarũ quoq; ædiũ artẽ eodẽ ſe habere modo: quippe quũ nihilo minus in illa
duo hæc reperiantur munia: Etenim ædes quæ nunq̃ prius fuerint, erigit: & uitia earũ quæ labefactatæ
ſint, reſarcit. Oſtẽdimus præterea, neceſſariũ fore artifici ad hæc utraq; peragenda munera, ædiũ parti-
culas omnes nouiſſe, qua ſubſtantia conſtẽt, qua figura, qua magnitudine, quo numero, atq; ẽt quã inui- F
cem compoſitionẽ habeant. Quare illi quidẽ qui artẽ circa humanum corpus uerſantẽ cõſtituturus eſt
(ſed eos primũ qui de noĩbus quotidie rixanť rogatos uelim, ut illam mihi medicinã in præſenti appella
re permittãt) ſane neceſſariũ erit illius partes oẽs ſimplices ſingillatim cognoſcere, quali (inquã) ſubſtan
tia, qua magnitudine, quali figura, quo numero præditæ ſint, quamq; inter ſeſe compoſitionẽ habeant.
Atq; ueluti qui extructas iam ædes, ſibi exacte, quales nã ſint, cognoſcẽdas ꝓponit, nunquã earũ cogni
tionem niſi ex diſſolutione, reſolutioneve aſſequi poterit: ita nos corporis humani notitiã ex illius diſ-
ſectione conſequimur. Deus nanq; & ipſa natura inſtar illius, qui ædes primũ fabricatus eſt, partes præ
norũt earũ officijs pro exẽplari uſi: nos uero illũ qui extructã domũ contemplatur, imitamur. Ceterũ
niſi nos quoq; aliquã diuinæ illi ſimilẽ (quoad tamen eius fieri poſſit) cognitionẽ attentauerimus: nun-
quam profecto diſcernemus. num oĩa ad aliquẽ uſum ſint procreata, an ẽt nonnulla ẽt fruſtra (etenim
utrumq; in opinionẽ cadere poteſt) & præterea quòd aliqua potius malo ſint. Immo ex illo capite ea
prodit cognitio, quam nobis de optime conſtitutis corporibus comparamus. Sed de his poſtea. I

Duplicem eſſe partium naturam, duplicemq; actionem: quas noſſe Medicus debet. *Cap. 4.*

NImirum quum corpora quæ ſimilaria appellãtur, ex diſſectione apprehenderimus, qua inquã for-
mata ſint rõne, quãta magnitudine prædita, quotq; ea oĩa ſint, & quo modo coagmẽtata: compo- G
ſitorũ pariter mẽbrorũ, quæ inſtrumẽtaria nonnunq̃ nominare ſolemus, ſcientiã aſſequemur: eiuſmodi
crus eſt, eiuſmodi ẽt manus, digitus, oculus, lingua, pulmones, iecur, ceteraq; oĩa generis iſtius. Quo fit
deinde ut duplices partiũ actiones reperiantur. nam aliæ ſimpliciũ ſimilariumq; ſunt, aliæ compoſitarũ
& inſtrumẽtariarũ: quippe quum & crus uniuerſum moueri uideamus, & ſingillatim oẽs muſculos, ac ẽt
ꝙ muſculo quocunq; per trãſuerſum reſecto, neceſſe ſit motũ aliquẽ cruris illius inde deperire. Sed qui
præterea illa, quæ corpori quotidie eueniunt, obſeruauerit, uidebit facile, ſi neruus, qui in aliquẽ muſcu-
lum inſeritur, uulnereť, primũ quidẽ, expertẽ ſenſus motusq; muſculũ reddi, mox uero & articulũ, qui
inde mouebať. Quare nobis quoq; artẽ hanc conſtituturis, neceſſariũ fore arbitror, nõ modo partes &
earũ cõpoſitionem, uerum & actiones cognoſcere: qua ſane parte ab ædificatoribus differimus: Illi .n.
ſolas partes unà cum earũ compoſitione norunt, quũ illæ omni actione uacuæ ſint: domus etenim ani-
mal non eſt. uerũ ad nos pertinet ipſas ẽt actiones inueſtigare. Proinde duplex quoq; hic habemus ex-
quirendi principiũ, actionis inquã ac particulæ: cognitionẽ actionis, quidẽ, ut pote ratiocinari, memi-
niſſe, eligere: particulæ uero, ut cerebri, medullæ ſpinæ, cordis. Quamobrẽ actionum oĩum, quas noui-
mus, particulas, & particularũ oĩum actiones inueſtigabimus: quæ inueſtigatio ſua nec ipſa methodo
carebit, de hac tñ poſterius diſquiremus. At impræſentiarũ id exactius exponamus, qđ nuper a nobis H
dictum eſt, duplicem eſſe ut particularũ, ita ẽt actionum naturam. Totius quidẽ cruris actio inceſſus eſt,
qui fit dum articuli illius uiciſſim nunc extenduntur, nunc inflectuntur: ut in ipſo ſtatim genu muſculi
priores, qui patellã ſuis tendinibus ſupergreſſi oſſi tibiæ inſeruntur: ſimulatq; tibiã attraxerint, crus ex-
tendunt, quod mox inflectatur, quum interiores idipſum ẽt egerint: eodẽ pariter modo motus edũtur
inflexis coxæ pediſue articulis, ac deinde diſtenſis. Itaq; quum muſculũ quotienſcunq; cute circũpoſita
nudatur, aperte uideamus ad ſuũ quaſi caput & originẽ cõtrahi adduciq;, qñ tamẽ neruus ad ipſum de
ſcendẽs ne moueri quidẽ ſenſili quopiã motu uidetur: erit profecto neruus ueluti uia facultatis a cere-
bro prodeuntis. Cerebrum uero eſſe neruis omnibus huiuſcemodi quod facultatis principiũ, inde per-
diſcas: quòd ſecto quocunq; neruo in ſupremis partibus, quæ cerebro continentes ſunt, actiones inte-
græ ſeruantur, quum tamẽ omnes in inferioribus depereant. Verum non æque deinde manifeſtum eſt,
an ſit quæpiam pars alia, quæ ita illi, ut ipſum neruis uires impartiatur: an potius ipſum uti fons earum
ſit. etenim hæc diſquiſitio ad animi pertinet principatum.

Organicarum, ſimilariumq; partium actiones exemplo cruris oſtenduntur. *Cap. 5.*

SEd reuertamur, unde diuertimus. Igitur inceſſus actio eſt totius cruris, cui tamẽ ex partibus oĩbus
e quibus crus conſtat, muſculorum præeſt genus, oſſa nanque & chartilagines, adeps, glandulæ,

A arteriæ,cutis,uenæ, mēbranæ, & ligamenta,habent a muſculis motus initium. primum .n. ab ipſis oſſa
mouentur,mox cetera(quum hæc oſſibus in orbem adhæreant)unà ēt cum ipſis mouentur. Quare mo
tio pedis, actio eſt ad muſculum attinens. uerū totius cruris actio non ita illius eſt: ut ſit ēt partiū om-
nium,& ob id diximus duplex eſſe actionum genus. alterum primū ac maxime propriū, quū pariter o-
mnes ſimplices partes agunt.alterū uero ex accidēti,aut ſecundario,uel nó primo, aut quomodocunq;
appellare libeat,totius eſt inſtrumenti. Vt aūt hoc a nobis ita conſtitutū eſt: reliquū erit deinde inquire
re,quibuſnam ſimpliciū,quibus & inſtrumentariarū partiū actio conficiatur,ſumpto tamē ab inſtrumē-
tarijs,poſteaquā ēt cruris meminimus,noſtri ſermonis initio. Nempe niſi oſſa tot tantaq; eſſent, & ea
præterea figura,eoq; ordine compoſita: nihil,me hercule,muſculorū motus poſſet perficere. ſiquidē ſit
opus,ut alterum os recipiat,alterum ſubingrediatur,& ut ligamēta ſint citcū circa appoſita, quæ eorum
connexū,ne delabantur,contineant. Ea uero nec ita dura ſint & intenta,ut motionibus propterea relu-
ctentur,nec adeo ēt laxa,ut articulos uacillare ſinant. Quo deinde fit,ut ſit neceſſe ipſa quoq; ligamēta
ſua cōſtare magnitudine,figura,numero & compoſitione. quia ſi maiora aut minora fuerint,ſi plura uel
pauciora,q̄ ſit opportunum,ſi in aliam figuram formata,ſi alij cuipiam loco inſerta:nó erit amplius inte
gra articulorū motio. Operæpretiū aūt erit in alijs ēt omnibus,non ſecus, ac nos in oſſibus & ligamētis
B fecimus, de actione uſuq; diſſerere. quippe quia ſi nulla reperiatur pars,quæ otioſa ab omni prorſus tū
actione tū uſu uacet: illa quidē,ſi fuerit præſtantiſſime conſtructa quantū ad ſubſtantiā,quantitatē,figu-
ramq; & ordinē ſpectat: erit,ut eſt,ſeruāda. Si uero uitium aliquod cōtraxerit: in ſtatū meliorē ducēda.
At hoc nequaq̄ feceris,niſi uniuſcuiuſq; particulæ prius, ut actionē & uſum, ita conſtructionē noueris.
Minime igit̄ nos,qui corporis morboſi ſalubriſq; ſcientiā cōſequi inſtituerimus, hæc pigeat exquirere.

Quatuor eſſe genera, ex quibus compoſita corpora conſtant, & uitiantur: tum unitatis ſolutæ differētia. *Cap. 6.*

SEd poſteaq̄ in hunc locū deducta eſt oratio: opus erit huiuſcemodi methodi facultatē memoria re-
petere.Nemo porrò rei cuiuſpiā ſtructurā,utpote domus,uel nauis, uel ſcamni unquā an uitioſa ſit,
an omni prorſus uitio careat,perpēdere poterit: niſi partes omnes ex quibus cōſtat, optime ſcrutatus
fuerit,animaduerteritq;, quo numero,q̄ magna,qua figura ſint,& quē ſitū teneant.In his .n. oīum coag-
mentatorū corporū tum uitium,tum integritas poſita eſt: in quibus oſtenſum eſt oēs quoq; domus na-
uiſq; affectus conſiſtere, ſiquidē & uitiū in eiſdē & integritas in magnitudine,inquā, & forma,partiū nu
mero,& ſitu. at uero lecti non in iſtis. ueſtimentorū autē in alijs quibuſdā,& calceamētorum in ijſdem.
Itaq; uitium atq; integritas affectuſq; oīum inſtrumentariorū corporum, quorū eſſentia eſt ex compo-
ſitione,quatuor his generibus continetur. Verū enimuero ſi partes unionis quoq; ex natura participes
C ſint, quintū hoc ēt genus his erit addēdum corporibus: ita ut quod in his ſe præſtātiſſime habuerit, ſcit
ēt optimas habiturū actiones:quod uero deterrime eas peſſimas habebit: ꝙ ſi unio præterea alicūde diſ
ſoluatur,non modo ea affectio culpa nō carebit,ſed ſtatim erit morbus cenſendus. Genus aūt iſtud nos
clarioris doctrinæ gratia, unitatis diſſolutionē appellemus: ut tñ nullā propterea differentiā ponamus,
ſi quis cōtinui ſolutionē uoluerit appellare.Sed hoc non eſt prętermittendū,huiuſce generis affectus ſi-
milares ēt partes eſſe participes: quum in oſſe & neruo carneq; & arteria & uena continuum uitietur,
quotieſcunq; pinguntur,uel roduntur,uel ſecantur,uel lacerantur,uel ſcinduntur. quanquā in oſſe qui-
dem is affectus fractura dicetur. in carnea uero muſculorum parte,ſi illis nimium diſtenſis accidat,ſciſ-
ſura appellatur: quemadmodum,quum ita diſtenduntur fibræ, ut diſrumpantur, conuulſio. Sed conti-
nui ſolutio in carne uulnus eſt,ſicuti in neruo ſciſſio,niſi ꝙ hoc non a diſtenſione fit,ſed a ſectione. tamē
ſi ab acuta ac tenui re infligatur uulnus,punctio uel punctura appellatur:ſi a graui,contuſio. ꝙ ſi ex cor-
roſione habeat ortum,ut in oſſe:caries,ita ulcus in alijs dicitur,non ſic autē,ut non liceat alio etiam mo
do nominare. Tot ergo taleſq; in hoc quinto morborum genere, quum ſimplices particulas occupat,
differentiæ erunt: inſtrumentarijs autem (ut diximus) qua maxime parte corpora genere diuerſa com-
mittuntur & coaleſcunt,ſæpe accidunt. uerū omnes diuulſiones appellandæ ſunt. Sed ſi ſimilaris quæ-
D piam particula in totum diſſecetur, affectio illa partim illius, quæ ſecta eſt dicetur, partim totius inſtru-
menti:quanuis nonnunquā huius non niſi ex accidenti dicenda ſit,ut quum uel muſculus,uel aliqua alia
eiuſmodi particula patitur,quandoq; tamen ēt primum,utpote quum ligamentum.Porrò ut nos in uno
hoc morborum genere,quo partium continuitas uitiatur, in præſenti differentias perſecuti ſumus diſ-
quirere: ita tu ſimili experiare ratione cetera quatuor genera. alioquin .n. me ſuperuacanee facturum
crediderim,ſi eorum quæ exacte in libro de morborum differentijs pertractata ſunt,iterum in hoc com
mentario meminiſſe uoluero.

Qua partes reſtituantur: & aquo indici,atq; inuentori ſeptem opus eſſe conditionibus. *Cap. 7.*

AT interim non pigebit quod iam antea oſtenſum eſt,nobis in memoriā reuocare, omniū inquam
rerum,quarum ſubſtantiæ ſpecies compoſitione conſtat,quatuor hæc uniuerſa genera totius ſub-
ſtantiæ cauſas eſſe,& uitiatæ præterea integræ ipſarum figuræ. Deinde uero neceſſe eſſe illum, qui ido-
neus futurus eſt tam ad earum uirtutes cognoſcendas,quàm earundem uitia emendanda,naturę cuiuſli
bet ſimplicis particulę prius eſſe peritum.Iam.n.ſicut ad artificē,quū domus alicuius lateres uel tegulæ,
ſiue crudæ modo ſint,ſiue coctæ,aliq̄d paſſæ ſunt incómodi:callere pertinet quo modo aliæ illis ſimiles
conficiēdæ ſint,atq; ēt quo illæ quæ uitium contraxerunt,inde ſint eximendæ,integræq; in priorum lo-

cum reſtituendæ : Ita neceſſum habet is,qui artem cōſtituturus eſt, quæ curam gerat humani corporis, E
præterea noſſe : poſſit ne pars quæpiam in alterius locum reſtitui,uel ſecus . Quādoquidem ſi male affe
ctam carnem reſecueris : facile aliam poteris reficere. ſecus autem ſi neruus uel ligamentum excida-
tur:neq; enim alia reſarcies,qualia erant priora . quum illa ex ſanguine, hæc uero ex ſemine ortum ha-
beant . Et os quoq; in his eſt,quæ per primam efformationem conſtructa ſunt : aliquid tamen habet ſi-
milis cuiuſdam naturæ,quod in eius locum ſuffici poſsit.Sed hæc equidem hoc in loco obiter & exem-
pli potius gratia deprompſimus,quæ tamen eſſe ab artis conſtitutore diligenter exquirenda,ipſamet ra
tio præcipit,& nos iam inuentionis eorum principia deſcripſimus.quippe qui hæc ad primam animātis
generationem remiſerimus,ac etiam conſuluerimus inueſtigandum eſſe,quęnam ſuum ex ſemine ortū
habeant,& quæ ab alimentis continentet gignantur. Atq; adeo longe etiam magis methodus non mo
do nos exhortatur,ſed cogit ad inquirendum,utrum unaquæq; pars,de his inquam, quæ ſimplices ſimi
laresq; uidentur,unum ſit,an potius ex pluribus conſtituta, & præterea quis ſit earum cōpoſitionis mo
dus.Nam & hæ omni dubio procul eadem ratione qua & inſtrumentariæ appellatæ, pro magnitudine,
figura,numero & ſitu eorum,ex quibus conſtitutæ ſunt, ſuam ſortientur integritatem & uitium, ſi ſimi-
lem quidem etiam habeant generationis modum. Quòd ſi res non ita ſe habeat, ſed magis inſtar illius
medicamenti,quod tetrapharmacum dicitur,totis illis per tota mixtis ſint confectæ:alia tibi uia erit ad F
inuentionem integritatis,uitijq;,& earum etiam morbi. Sicuti (ut ego quidem arbitror) ſi ex exquiſita
partium iuxta ſe inuicem appoſitione potius, quàm ex earundem temperatura perinde ac medicamen
tum illud aridum,quod cephalicum appellant,ſua ſit ipſis unitas , pro hac etiam ratione cum integritas
& uitium,tum morbi inquirendi erunt,qui generationi ipſius rei ſint cōgruentes.At ſi ex pluribus qui-
dem,illis tamen nequaquam ſpecie diſsidentibus,ſed magis uniuerſis ſimilibus eſſent conſtitutæ, quē-
admodum ſi ædes quæpiam forte ex ſolis forent aut lapidibus,aut lateribus conſtructæ : tunc in ſola ſi-
milarium partium ſtructura,integritatem uitiaq; & morbos præterea generationi iſtarum rerum pecu-
liares inuenias. Verum,ut ratio ipſa nos docet,ex neceſsitate alterum ex his quæ propoſita ſunt in ſimi
laribus iſtis corporibus reperiri:ita quodnam ex his uerius ſit , diligentem exigit diſquiſitionem . Ete-
nim uidemus & ipſos philoſophos ſicuti ex medicis nonnullos,qui in hanc quæſtionem inciderunt, in-
ter ſeſe magis eſſe diſsidentes,quàm medicos. & inde(ut mihi quidem uidetur)factum eſt,ꝙ medicorū
complures ab ea ſe continuerint:partim enim ꝙ inuenire ſe poſſe, quod quærerent, diffidant, partim ꝙ
non modo inueniri non poſſe credant,uerum etiam quòd eſſe inutilem arbitrētur:illam omittunt. Ego
uero quòd ea minime ſit illi inutilis,qui artem methodo potius quàm experientia uelit cōſtituere : iam
ſatis conſtare puto.ſed quòd præterea aſſequi eam liceat,mox diſſeremus,quum aliqua,inter nos prius G
diſcuſſerimus. Nempe ſi mihi fidem aliquam præſtas, ut ſane præſtas, qui me nihil unquam ad hominū
gloriam,ſed ad ueritatem omnia ſemper feciſſe inſpexeris : nihil eſt ꝙ philoſophorum,aut medicorum
multitudine inter ſe diſsidentium deterrearis. Quoniam ſi illi ea omnia unde ueritatis cognitio peten-
da eſt,probe tenuiſſent,nec tamen ab ipſis eſſet præterea reperta , merito utiq; eſſet de eius inuentione
fortaſsis deſperandum. At quum illos quidem aliquibus caruiſſe,ut ipſi quoq; fatentur,ſatis conſtet,re
liqua an habuerint in dubio ſit:nos uero ꝙ ea omnia tenere nobis ipſis ſumus conſcij , audacter a nobis
adeunda eſt hæc quæſtio.Sed quotnam ea ſunt quæ conuenire opus eſt, ut quodcunq; quis inquiſierit ,
quodq; uerum ſit,inueniat,uel ſi minus,ſaltem non omnino de inuentione deſperet ? nimirum ſeptem.
Primum natura perſpicax,ut edoctus,facile quancunq; rationalem diſciplinam conſequatur.Alterum,
educatio exercitatioq; a teneris annis in primis diſciplinis . in primis uero operæpretium fecerit , ſi iu-
xta Platonis præceptum,ſe in geometria & arithmetica exercuerit.Ad hęc tertiū,quibuſq; optimis ſua
tempeſtate habitis præceptoribus ſe auditorem præſtitiſſe.Quartum,laboris eo eſſe patiētiſsimum : ut
diu noctuq; nihil cōmentetur aliud quàm quæ ad diſciplinas ſpectant . Quintum,quod paucisſimis da-
tum eſt,ueritatis amore eſſe captum,ſoloq; illius ſtudio,toto uitæ curriculo teneri, ceteris omnibus ne
glectis,quæ a quamplurimis aliorum multifieri ſolent.Sextum,aliquam præterea methodum,qua uerū H
a falſo diſcernatur didiciſſe.Neq;.n.ad eorum inuentionem,quæ inquirenda nobis propoſita ſunt, ſatis
fuerit ueritatis deſiderio affici: niſi etiam uiam aliquam eam inueniendi expeditam habeat . Septimum
inſuper,eam methodum ita iugi exercitio tritam habere:ut non modo norit,ſed uti etiam ualeat. Porrò
ſi oratores qui in arte longe minori uerſantur,non ſibi ſatis eſſe methodum nouiſſe putant,niſi illam aſ-
ſidua exercitatione per totam coluerint ætatem:quanto minus ijs,qui magna adeo ſectantur, methodū
didiciſſe ſufficiet.Itaq; ſi uel unum horum,quæ recēſuimus,in illo deſideretur, qui ad uiam ueritatis in-
troducendus eſt,non erit admodum ſperandum,illum poſſe ſui uoti fieri compotem.Si uero omnia cu
mulata adſint,quid deinde uetat,quo minus ueritatem,bona etiam ſpe,exquiramus ?

Elementa multa eſſe, eaque immutari. Cap. 8.

PRopoſueramus igitur & hoc ipſum mox inueſtigare , ſi quemadmodum uniuerſas corporis partes
ad eas uſq; quæ ſen ſuum iudicio ſimpliciſsimæ ſunt,ex diſſectione cognouimus:ita etiam illas quæ
natura primæ ſimpliciſsimęq; ſunt,quales utiq; ſint inuenire poſsimus.ut tamen nō omnes ſingillatim,
ſed unam tantum in aliorum exēplum oratione proſequamur. Propoſita ergo carne,primum quidem,
hoc diſquiramus,an ſpecie unum ſit id elementum ex quo ipſa procreata eſt:nam neq; malum fore pu-
tarim,ſi primam ſimpliciſsimamq; in ea particulam hoc nomine appellauerim.Deinde uero ſi ſecus ui-
deatur,

A deatur,an multa:mox quot ea ſint,& quæ,& quem habeant cõpoſitionis modum. Profecto ſi caro quũ
uel ſecatur,uel nimis caleſit,dolet,fieri nequit,ut unum ſpecie elementum habeat, ut Epicurus atomũ
putauit.Nam uel ex hoc capite maxime poteſt liquere,id quod unum ſpecie eſt, non poſſe tale elemen
tum eſſe:ſiquidem nulla atomus ipſa per ſe natura calida eſt uel frigida, atq; lõge etiam minus alba uel
nigra.Sed cur in his nimis immoror,ſermonemq; dum minutiſſima quæq; perſequor,in longum protra
ho?nulla.n.penitus qualitate iſtæ atomi(ut ſui quoq; autores teſtantur) præditæ ſunt:de his loquor qua
litatibus quæ per tota corpora uidentur permeare.quoniam ea quidem qualitas quæ ex figura eſt, illis
omnibus non deeſt,& præterea renitentia pondusq;. Sed nihil,quantum ad noſtrum quidẽ attinet in-
ſtitutum referre puto:ſi hæ uel qualitates uel alio quopiam nomine appellantur : quum illis hæc omnia
quæ dicta ſunt inſint,nec ſpecie illa differant,ſicut & ſimilaritates, ὁμοιομερίας græci dicunt,apud eos qui
ipſas poſuere,uel quatuor elementa apud eorum authores. Inquit ergo Hippocrates, Ego uero ſtatuo
quod ſi unum ſit homo neutiquam dolebit.& ſane rectiſſime ait,quippe quia in alterum nequit mutari
ſi unum eſt:quum nihil præterea relinquatur in quod mutari poſſit. Quòd ſi eſt mutationis,erit quoque
alterationis expers,atq; etiam impatibile:ſed quod impatibile eſt,nulli eſt dolori expoſitum. Porrò ex
prædictis pronunciatis hæc colligitur cõcluſio,unum eſſe impatibile. Mox uero aliam interrogabimus
B rationem in hunc modum. Si elementum eſſet ſpecie unum,nihil unquã in rerum uniuerſitate doleret:
at dolet,igitur elementum nõ eſt unum. Sed quoniam de carne propoſueramus ſermonem habere,de
ea rationem inſtituamus.Si carnis elementum eſſet ſpecie unum,nunquam illa doleret:dolet autem,igi
tur elementum carnis non eſt ſpecie unum.Poterimus tamen hanc rationem alio etiã interrogare mo-
do, Si impatibile eſſet elementum carnis, non doleret:ſed dolet,ergo non eſt impatibile. Nihilo etiam
minus ratio hæc,ſi quis plura poſuerit elemẽta quæ alterationis expertia ſint, ad ea pariter adaptari po
terit.Si impatibilia ſint carnis elementa minime dolebit:quum autem doleat, non ſunt ergo impatibi-
lia elementa carnis.Quare prior quidem ratio eorum decretum ſubuertit qui aut atomos,aut incompa
ctilia,aut minima quædam ſubijciunt elementa.Altera uero tum eorum qui ſimilaritates introducunt,
tum ipſius Empedoclis ſententiam tollit:qui & ipſe ex quatuor elementis,quæ tamẽ mutuo inter ſe ne
queant tranſmutari,corpora conſtituit.Iam ergo ſi huic rationi animum adhibuiſti,pars uel maxima eo
rum quæ quærebantur, citius etiam,quàm ſperares,inuenta eſt. & enim eſt monſtratum carnis elemen
ta oportere eſſe impatibilia. proinde non amplius illi, qui in illa impatibilium corporum compoſitio-
ne,quæ ipſi naturæ rerum omnium eſſe elementa ſtatuunt,dolorem exoriri poſſe autumant, ex ratione
inſtitutum ſuum defendere poterunt:quum nec intelligentia capiat,nec ulla ſenſilia conſentiant, ꝙ im-
C patibile doleat. Nimirum ſi duos digitos ſimul committas,moxque iterum eos diſiungas,nec illorum
conuentus,neq; diductio aliquem excitabit dolorem. ut enim aliquid dolet, ita & patitur: quod uero
contiguum tantummodo eſt,non patitur. ſiquidem pati ab his duobus prodit, ab alteratione per tota,
& ex continui diſſolutione.Itaq; quando nec cõuentus,nec ſeparatio corporibus uel manifeſto patibi-
libus ullum affert dolorem,minus profecto afferet impatibilibus. Sed nec incompactile illud Aſclepia
dis,frangendo dolebit,ſi modo fragile ſit:utpote quia ſenſu caret. Proinde nihil hoc ex eo ꝙ patiatur,
magis habet ut ſentiat,quàm os,chartilago,aſſungia,uel capilli. omnia enim hæc quãuis patiantur,mi-
nime tamen dolent,quia ſenſu uacua ſunt. Igitur quodcunq; in dolore futurum eſt,neceſſe habet,ut cũ
patiendi,tum ſentiendi facultate præditum ſit:nulla tamen propterea neceſſitas cogit, illud quod ſen-
tit,ex illis conſtare primis,quę ipſa etiam uim habeant ſentiendi,nam ſatis erit ſi ex patibilibus ſit:dum
enim patientur & alterabuntur, poterit aliquam uim ſentiendi aſſequi,quum innumeræ eſſe poſſint ele
mentorum alterationes & temperaturæ: unde mox innumeræ particularium corporum poterunt oriri
proprietates,ut nullum deinde uideatur abſurdum,ſi aliqua euadant ſenſus expertia, alia uero illius ca
pacia.atq; horum nonnulla id magis conſequuntur,nonnulla minus. Iam ergo elemẽta eſſe plura uno,
& ea conſtare natura,ut alterari poſſint:ſatis lucide mõſtratum eſt:illis nimirum,qui(ut nuper diximus)
D ea omnia in promptu habent,quæ hominem idoneum ad quampiam rem ſcientia comprehendendam
reddunt.Nam alios,qui ad id ſtupiditatis deuenere, ut nunquam uel ipſi inquirere ſi aliqua ſit demon-
ſtrandi methodus,uel ab alijs addiſcere,& minus etiam in ea ſe exercere uoluerint, ne admittẽdos qui
dem ad hos ſermones cenſeo.Hæc enim a nobis inueniendæ potius ueritatis ſtudio inſtituta eſt diſputa
tio,quàm ut cum aliquo aut contenderemus,aut uinceremus.Quòd ſi quis cuperet præterea rudes iſto
rum opiniones redarguere,librum ad hæc habebit a nobis editum, ubi de elementis iuxta ſententiam
Hippocratis diſputauimus.

Primas qualitates eſſe quatuor,ac totidem etiam prima corporum elementa. *Cap. 9.*

SEd rurſum ad inſtitutum noſtrum reuertamur,ut illi tandem finem imponamus. Poſteaquã elemen
tum alterationis per totum capax eſt:mox diſquirendum eſt quot ſint elementa,ut tamen hic quo-
que noſtro ſermoni principium a rebus euidentibus conſtituamus. Porrò neceſſe eſt,ut illa, quæ rem
quampiam alterant,primum illud contingant,quod ab eis alterandum eſt,ac ita mox illud tandem im-
mutent.Hoc ſenſus ipſe docet.hoc ipſa rerum natura monſtrat:Neq; enim animo capi poteſt,ab hac in
hoc loco accenſa flamma poſſe ea,quę in Aegypto ſunt,alterari:ſed ſi id,quod tranſmutat aliquid,illud
tangendo alterat,neceſſe etiam habet, ut per aliquas tactiles qualitates hoc agat. At quid eſt deinde
quod uetat quin eas omnes examinemus? Sane acutum ſecat, id cui occurrit, nequaquam tamen ip-
ſius

ſius ſubſtantiam alterat, quemadmodum & graue, quod & ipſum contundit, ut nullam tamen in uni- B
uerſam rei patientis ſubſtantiam inducat traſmutationem. neque durities eam uim habet, ut poſſit rem
uicinã in aliam mutare ſpeciem. Calor autem & frigus totam proximæ rei ſubſtantiã alterare poſſunt:
ſimili etiam modo humiditas & ſiccitas, quamuis hæc non æque cito ac priores, attamen & ipſæ tandẽ
ſubiecta tranſmutant. An ne igitur & aliam quampiam præterea qualitatem habemus, quæ alterãdi uim
contineat? an potius earum uniuerſa multitudo his ipſis comprehenditur, ita ut ſolæ iſtæ iam dictæ &
haberi mereantur, & dici actiuæ qualitates, & ex eis quàm maxime prima oppoſitio. in hac uero in pri-
mis calor. habet enim præ ceteris omnibus qualitatibus uim in agendo maximam: mox autem frigus,
deinde humiditas & ſiccitas. præter has nulla alia reperitur qualitas, quæ res, quibus occurrit, per totũ
poſſit alterare. Nam ſi quid rem aliquam aut diuellat, aut tundat, aut pungat, aut ſecet: id ſane aliquid fa
cit, tamen illa eius alteratio non ita per totam rei ſubſtantiam permeat, ut in aliam ſubſtantiæ ſpeciem
rem immutare poſſit, ſicut illam poteſt in plura partiri. unde ſi niuem ad minima uſque ſecueris, nix qui-
dem ſeruabitur: ſed ſimul ac calefiet, ſtatim deſinet amplius nix eſſe, utpote quæ ex aqua refrigerata, nõ
ex ea in unum coacta, ortum habuerit. hoc enim magis ad ſubſtantiæ accrementum attinet, illud uero
ad generationem. Etenim diuiſio contrariorum in particulas paruas, ſubſtantiæ eſt imminutio: calefa-
ctio, alterius eſt ſubſtantiæ generatio, priori forma mutata. Quapropter quæcunque corpora has ſibi F
qualitates primum uẽdicauerint, erunt etiam cum aliorum corporum omnium, tum carnis elementa.
Sunt autem, hæc terra, & aqua, & aer, & ignis. Atque omnes philoſophi, quicunque demonſtrationem
non tergiuerſantur, hæc eſſe eorum omnium quæ generentur, & intereant, elementa autumant: necnon
& ea ſeſe mutuo tranſmutare, & habere quoque ſubiectum quoddam horum omnium commune. Verũ
non eſt de his a nobis nunc inſtitutus ſermo, ſed de eo potius, quòd non ſit opus ut quiſque eorum mul
titudine deterreatur, qui a ueritate aberrant, & quòd potius illi fides præſtanda ſit, qui demonſtrationẽ
tenet: & præterea ut illi, qui ne nouerunt quidem demonſtrationis eſſentiam, ſicuti de ſeipſis nonnulli
eorum, qui ſe philoſophos appellant, ſatentur, nihil decernere audeant. quum hoc abſimile non ſit, ac ſi
quis uellet addiſcere qua ratione oporteat defectus ſolis præuidere, anteaquã circa numeros & lineas
ſe exerceat. Profecto huiuſcemodi homines, perinde ac uoragines, fugiendi ſunt. quippe qui eos, qui-
bus cum uerſantur, aut ſecum rapiant, aut ſaltem contaminent, præterquam eos, qui in logica diſciplina
quantum ſatis ſit, exercitati ſunt: proindeque ſi cuipiam alteri, huic quàm maxime diſciplinæ nauanda
eſt opera.

Corpora ſimilaria, eorumq; temperaturas, & item bonam, aduerſamq; ualetudinem ex quatuor elementis exoriri. *Cap.* 10: G

SEd quoniam hæc, ut ſane compertum habeo, non plurimum ad rem faciũt: ideo reuertamur ad pro
poſitum noſtrum. Nimirum ex quatuor elementis ſimul contemperatis corpus unum ſimilare gigni
tur, quod pro uaria temperamenti ratione, aut particeps ſenſus, aut illius expers euadit. & pariter in
utroque iſtorum genere differentiæ omnes particulatim differentiam temperamenti ſequuntur. Ex ip
ſius itaq; proprietate hoc quidem os efficitur, illud caro, alterum arteria, alterum neruus. Sed & ſingil-
latim uniuſcuiuſque proprietas, ſuum ex temperamenti proprietate habet eſſe: ſiccior enim & calidior
eſt leonis caro, ouis humidior & frigidior, inter utramque autem humana media eſt. ſed in hominibus
quoque Dionis (exempli gratia) calidior & humidior eſt quàm Philonis. Vnde corporum ſimilarium
differentiæ, quæ ſimplices quidem ſint, tot ſunt, quot elementa: calidiores quippe, & frigidiores, & hu-
midiores, & ſicciores, totidem uero compoſitæ: ut quæ ſimul frigidiores & humidiores ſunt, quæque ca
lidiores & humidiores, & præter has alia tertia ſiccior & calidior: & quarto deinde loco quæ ſiccior &
frigidior. ut tamen præterea ſit etiam illa quæ temperatiſſima eſt, & harum omnium prima. Sed de his
abunde in libris de temperaturis pertractauimus. Reliquum autẽ erit, poſteaquam inuentum eſt, ſimila
rium integritatem & uitium ex elementorum eſſe tum moderatione, tum immoderatione, ut inquira-
mus quo modo ab eorum uitio morbus ſit diſtinguendus. Hæc uero diſtinctio ſuum a rei utriuſque no- H
tione, iuxta ea quę in libro de demonſtratione oſtenſa ſunt, exordium habitura eſt. Sed quæ tandem eſt
ſalubris, quæ etiam morboſæ corporis conſtitutionis notio? Porrò ſalubris conſtitutio corporis actio-
nes ſibi ex natura debitas inoffenſas habet, morboſa, offenſas: & proinde ſi quis ſanus quidem ſit, alte-
ro tamen, qui itidem proſpera fruatur ualetudine, actiones habeat imbecilliores, erit ſane is illo intem
perantior, nec dum tamen ægrotat. Itaque inter ſalubres uniuerſos habitus unus erit temperatiſſimus,
octo uero intemperati. at inter morbos, nullum inuenias temperatum, quia omnes intemperati ſunt: eũ
dem tamen numerum complent quem ſalubris intemperaturæ. Quòd ſi aliquis accedat, qui aſſentiri
nolit aliquos temperatos, aliquos etiam intemperatos in ſanis ponendos eſſe, cogetur ille e duobus
decretis alterum ſtatuere, aut omnes uſquequaque ægrotare, aut omnium eandem eſſe temperiem, ui-
rorum, mulierum, puerorum, uigentium, ſenum, pugilũm, priuarorum, operariorum, otioſorum, ualen-
tium, imbecillium. utrunque uero abſurdum eſt. Quare tertio loco neceſſarium erit, ſanitatem eam ha-
bere latitudinem, ut poſſit quamplures ſalubrium corporum differentias, pro pluris minoriſue ratione
complecti. Quod non modo hic, ſed in alijs etiam omnibus facile reperies. Domus quippe & nauis,
lectus & arca, & ueſtis atque calceus, curruſque nunc melius nunc deterius, quantum ad ſtructurã per-
tinent, ſe habent, priuſquam ægrotent: ut nobis tandem ſit ſubijciendum tres in omnibus rebus reperi-

ri corporum

A ri corporum ſtatus, optimum, deprauatum, & morboſum. Optimus unicus eſt, abſolutiſſimum enim ni-
hil deterioris in ſe admittit. Reliquorum duorum multitudo nullo poteſt numero definiri: ſed eorũ dif-
ferentiæ a pluri minorive ortum habent.

Quæ hactenus de medicinæ conſtitutione dicta ſint. *Cap. 11.*

POſteaquam autem hac noſtra oratione huc uſq; peruentum eſt, hic illam interpungamus, atque ea,
quæ hactenus dicta ſunt, per capita reſumamus. Sic enim facile quid ex propoſita quæſtione reper
tum ſit, quidve præterea reperiendum ſuperſit, agnoſcemus. Propoſitum erat artem ſanitatis effectricẽ
conſtituere, quæ tamen non ita ſe habet, ut ars ædificatoria, quæ domum extruit, ſed ut ea quæ aliquam
illius partem labefactatã inſtaurat, quanuis neq; in hoc etiam ſint uſquequaq; ſimiles. Immo hoc ipſum
erat quod quærebamus inuenire, quatenus inquam poſſit is, qui artem ſanitatis effectricem tractat, in
corrigendis corporum uitijs, eſſe ædificatori aſſimilis. Quum autem ad omnia hæc ſit apprime neceſſa-
rium, illius corporis naturam prænouiſſe, cuius uitijs ars medéri ſtudet: ideo nos idipſum in quæſtionẽ
uocauimus. Sed ubi inuenerimus q̀ actiones & conſtitutiones, quæ ex natura ipſis attribuuntur parti-
culis, ſint illæ, quibus ſimul ac male afficiũtur, omnis debetur ratio tam cuſtodiæ, quàm curationis: quę
remus deinde, quot compleatur id, quod ſecundum naturam eſt. Sed mox reperto q̀ inſtrumẽtariorum
B quidem partium ſubſtantia, ex ſimplicium quæ in illis ſunt, ſimplicium uero, ex quatuor elementorum
compoſitione conſtat, de utroruınq; morbis diſquiſitionem inſtituemus, ut iam oratio noſtra ſalubriũ
corporum atq; etiam morboſorum notitiam fere pepererit, non tamen eã uniuerſam: ſed magis aliquã
illius ſpeciem, & ueluti exemplum quoddam. Totam uero tam ſalubrium quàm morboſorũ corporum
ſcientiæ ſubſtantiam aſſequemur, quum ipſas ſpecies ad materias adaptauerimus. Nam neq; medico ſa
tis eſt noſſe unamquanq; particulam gigni ex calido, frigido, humido, & ſicco ſimul temperatis: niſi etiã
ſpeciatim quodnam ſit oſſium temperamẽtum, quale carnis, aut nerui, aut uenæ, aut arteriæ, & aliorum
tandem quarumcunq; partium ſimplicium fuerit perſcrutatus, & pariter quoq; quænam ſit partium in-
ſtrumentariarum compoſitio, utpote, manus, cruris, iecinoris, thoracis, pulmonũ, cordis & cerebri. Vbi
pari paſſu haud ſufficiet morborũ genera differentiasq; callere: niſi norit ẽt qua ratione ſingulis illa par
tibus accidant. Quod ut fecerimus: non ex ſpecie aliqua, ſed ex ipſa uniuerſa rei ſubſtantia, quam ex his
utriſq; confici monſtrauimus, ſpecie inquam & illius ſuſceptrice materia, ſcientiam comparatam habe-
bimus. Iam autem ſupereſt, ut quomodo quis morbos curet, quo etiã ſanitatem tueatur, exquiramus.
Verum quia hæc ſunt a nobis affatim in duobus libris pertractata, curandi nimirũ methodo, & de tuen
da ſanitate libro, ſatis erit eorum eatenus ſolum meminiſſe, quatenus poſſint ipſam methodum aperire.

C *Quibus præceptis conſtet methodus, ad curationem accommodata.* *Cap. 12.*

ITaque medendi methodus ex ipſo cum ſanorum tum ægrorum corporum affectu ſuum habet prin-
cipium. Quum.n. id quod excellenter ſanum eſt, ſit modo illud ſimilare, uel inſtrumentarium, omni
ex parte moderatum exiſtat, ægrum uero immoderatum, ſiquidem morbus immoderatio quædam eſt:
aduertendum eſt in primis, quænam ea ſit illius immoderatio, quippe neceſſarium eſt aliã inueniri im-
moderationẽ huic contrariam, quæ in ſimilarium ſimpliciumq; corporum habitu qualitas eſt: in inſtru-
mentariorum uero, ſi morboſa quidem immoderatio circa magnitudinẽ conſtiterit, erit altera huic con
traria magnitudo, ſi uero in figura, figura iſti contraria, & eodẽ modo numerus ſe habebit & ſitus. Vnde
reditus ex immoderatione ad temperiem in omnibus erit ab immoderatione contraria: ut tandem ſit
neceſſe id quod præter naturam affectum eſt, dum ad naturalem ſtatum redit, illam eandem quaſi uiam
incedere, quam prius confecerat, præterquam quòd ordine contrario. Sed ſi contrario ordine: per con-
traria igitur præſenti affectui erit illi reditus. Et proinde is erit omnium curandorum morborum cõmu
niſsimus generaliſsimusq; ſcopus: contrarium inquam, quemadmodum & ab Hippocrate ſuo loco tra
ditum eſt, Contraria contrarijs remedio eſſe, & particularibus particularia contraria. Calido enim mor
bo, frigidum, & frigido calidum: ita etiã ſicco quod humectat, humido quod exiccat, & in ſimilaribus
D quidem res ſe habet hoc modo. In inſtrumentarijs autem, oportet in unoquoq; prædictorum quatuor
generum morboſę immoderationi euſq; contrariam adhibere, donec ad moderationem naturalemq;
ſtatum fuerit peruentum, ut ſi caro præterquã naturæ ratio expoſcat, ulceri accreuerit, non id quod car
nem generet, aut alat, ſed quod detrahat, imminuat, erodat, corrumpatq; adminiſtrare expedit: ſicut ea
quæ carnem gignant, quotieſcunq; cauum ulcus parti cuipiam acciderit, utroq; tamen tantiſper uten-
dum, ut quum primum fuerit ad moderatum deuentum, ſtatim deſiſtamus, priuſquam in contrariũ tran
ſitus fiat. Nam dum ſuperexcreſcentem carnem detrahis, niſi ſimul ac mediocritatem attigeris, perſtite
ris: partem illam cauam reddes: ut etiam dum cauum reficis, niſi in mediocritate te contineas, caro ni-
mis excreſcet. Nempe hoc morborum genus, quo partes in maioris minorisve exceſſum uertũtur, per
contraria, ut diximus, emendatur: in altero uero genere, in quo naturalis formę modus exceditur, quũ
id plures pro partium ratione habeat differentias, earum unicuiq; ſuum erit contrarium ſigillatim inue
niendum: quemadmodum ſi pars quæpiam magis quàm ſibi debeatur, curua fuerit, in contrarium im-
pellendo premendoq; reducenda erit. Quòd ſi intro compreſſa ſit, & facta ueluti ſima, extrorſum, ut
naſum ſolemus, reflectenda eſt. Item quę lenia facta ſunt, quum tamen aſpera eſſe deberent, aſperãda,
ſicut aſpera læuiganda. Sed & illa quæ cõcauitates, uel meatus, uel omnino foramina, aut maiora quàm
par ſit, aut minora, aut exinanita plus æquo, aut pleniora, aut lẽtis craſsiſq; ſuccis obſtructa habuerint

omnia:

omnia: hæc pariter ad contraria quoad mediocritatem attigerint,deducere expedit. Quippe ea etiam E
quæ in ſitu extra naturalem ſtatum exierint, è contrario in priſtinum & naturalem modum reuertētur:
ita ut quæ in anteriorem partem prominent, retrorſum, & quod in poſteriorem, ad anteriora repella-
tur,atq; eodem modo in reliquis duabus oppoſitionibus,dextrum inquam & ſiniſtrum,ſurſum & deor
ſum. Quum autem,corrupto numero ex natura partibus debito, uniuerſum inſtrumentum in morbum
illabitur,nouiſſe oportet idipſum uel exceſſum in quanto importare, uel defectum, ſicut nuper in ma-
gnitudinis permutatione diximus:proinde illius curatio,ut etiam in illa,aut per ablationem fit, aut per
additionem,tamen eo differunt,quòd in hoc morbi genere particula nonnunquam integra,in illo uero
portio quæpiam alicuius particulæ aut amputanda eſt,aut adijcienda. Ceterum conſiderandum eſt præ
terea, non modo in hoc,ſed in alijs quoq; omnibus generibus, num habeamus facultatem ea, quæ ex
indicatione ſe offerunt,perficiendi:ſi quidem forma,morbi curationis duntaxat modum indicat,id au-
tem fieri poſſit nec ne alioquin non indicat:quum hoc in omnibus factiuis artibus non ex rei faciendæ
notione depromatur,ſed potius ex potentia,uel impotentia cauſæ effectricis,itemq; ex copia, aut indi
gentia materiæ. Nimirum eædem res a nonnullis poſſunt,ab alijs nequeunt confici, atq; etiam poſſunt
nonnunquam,& nonnunquam nequeunt:etenim eorum omnium,quæ corpori proſunt, in cauſa cũ ip-
ſa eſt natura,tum medicus,quædam tamen medicus, quædam etiam natura præſtare nequit. Os nimirũ F
ita perfractum,ut de ſuo loco partes decedant,membrumq; diſtortũ reddatur: haud poteſt natura cor-
rigere & conformare,ſicut poteſt medicus:qui item poteſt luxatum reponere, quod pariter naturæ ne-
gatum eſt. Sed natura ulcus cauum poteſt carne implere, medicus uero nequaquam: quemadmodum
quæ ſemicocta ſunt,aut etiam cruda concoquere,attamen medici miniſterium naturæ poteſt ex uſu eſ-
ſe ad hæc peragenda,ſi quidem illi eſt auxilio, dum adhibitis purgantibus medicamentis, ulcus purum
reddit,& illis quæ egent concoctione ea offert,quæ moderate calefaciant. Verum enimuero & ipſa na-
tura nonnulla a ſe primum confecta,denuo non ualet reficere,utpote uenam,arteriam, ligamentũ,ner-
uum,& alia quæ in eodem ſunt ordine.

Vt quadam natura, quadam medicus reſtituat. *Cap. 13.*

ITaque primum ad medendi methodum pertinet reperire(ut a nobis dictum eſt)communem omniũ
ſcopum,contraria contrariis eſſe remedio, mox ſua ad unumquodq; genus aptare contraria: tertio
conſiderare,quando tum nos,tum natura,ſcopo,quem indicatio inſinuat,poſſit ſatisfacere,item quan-
do aut omnino,aut aliquo tempore,aut ex aliqua parte id fieri nequeat. Nec erit hæc inter minimas na
turalis contẽplationis partes recenſenda,immo opus erit illum qui ſibi,in illis,quæ facienda ſunt,quid
queat,quidve nequeat inuenire propoſuerit,in ea eſſe probe exercitatum. Nos uero ad hanc rem expli G
candam duos dicauimus libros:alterum de animantis generatione,in quo ut ex ſemine & mẽſtruo ſan-
guine fœtus ſuum habeat ortum,diſſeruimus:alterum de naturalibus facultatibus. Nempe ſi ſeminis
naturam contemplatus fueris,ita tamen, ut tuam contemplationem methodo demõſtratiuæ ſubijcias:
eadem tibi uidebuntur,quæ a nobis demonſtrata ſunt,quamplures nimirum partes in fœtu,a formatri-
ce facultate,ſeminis ſubſtantia pro materia uſa, effici; quod ubi conſecutus fueris: non miraberis am-
plius,ꝙ natura iterum hæc ipſa nõ ualeat mox reficere. Quũ uero in libro de facultatibus naturalibus,
eorum quæ procreata ſunt,diſpenſationem fueris intuitus:inuenias facile, quæ natura uel per ſe poſſit,
uel ẽt ope medici,quæ præter ea nequeat,ea maxime parte ubi de facultate cauſarũ,quæ opifices ſunt,
egimus,ac etiam de eorum ſubſtantia quæ ab illis eduntur. Ibi.n.quicquid poſſit fieri,quidve non poſ-
ſit inuenies,utpote ſi deperdatur chartilago,poſſit ne rurſus in locum illius alia refici chartilago,uel po
tius quippiam aliud illi fere conſimile,necnon & os an eam habeat facultatem, ut poſt primum ortum
iterum,quum deperditur,reſtituatur,an uero aliquid aliud reſtituẽdum ſit,quod ſit illi aſsimile. Item ſi
pars neruoſa trãſuerſi ſepti poteſt iterum coaleſcere,aut cor ipſum,aut iecur,aut alia quælibet pars,ne-
que.n.mihi ad omnia connumeranda tempus ſuppetit,quum nec uniuerſa medicina in hoc unico libro
ſit diſponenda,nec idipſum inter initia noſtri ſermonis inſtituerimus, ſed methodos explicare,monſtra H
req; ex quibus & quot principijs,& quibus uiis ſit conſtitutio artis peragenda. Itaq; hic finem huic ſer
moni faciam,ſi tñ illum in caput unum redactum parti iam conſtitutæ addidero. Perinde.n.ut in illa re-
perta ſemel ſalubrium morboſorumq; corporum ſpecie, mox cenſebã particulatim in omnibus mate-
rijs illã eſſe ſpectandam:ita quoq; hoc loco,ſcopis a methodo medẽdi repertis,eos in particulares ma-
terias inducere exhortamur,ut deinde cõprehendãtur quæ aut omnino,aut ex parte aliqua, aut aliquo
etiam tempore ſecundum eam fieri poſsint,quæq; ſecus. Verum hic ẽt iſta ſunt cum alijs artibus com-
paranda. Quia ſi quis domum ex coctis extructam lateribus,moxq; ex parte aliqua labefactatam,uelit
ea parte,male affectis lateribus remotis,alijsq; integris in illorum locum reſtitutis,illã reſarciri: ſtatim
ad opificem pertinebit,lateres illis ſimiles qui uitium contraxerant,primum conficere, quòd ſi domi-
no materia non ſuppetat quæ huic ſit negotio idonea, ille inſtaurationem fore impoſsibilem aſſeuera-
bit. Pari etiam paſſu res in hac propoſita diſceptatione ſe habet,ex inopia materiæ,nullum eorum natu
ra amplius reficere ualet,quæ a primordijs generationis animantis ex ſemine conſtituta ſunt.

Quanam auxiliorum materia deligenda ſit. *Cap. 14.*

SEd quoniam abunde iam de his actum eſt, reliquum eſt ut ea huic ſermoni addamus, quę dum re-
media inuenire doceremus,a nobis dicta ſunt. Nẽpe nos generales quaſdam quaſi eorum formas
expoſuimus,

A expoſuimus, oportere inquam, alia quidem refrigerare, alia calfacere, humectare nonnulla, quæ-
dam uero exſiccare: hi enim ſunt ſcopi, qui ad partes ſimilares attinent, ſicuti in uitiata magnitudine,
auferre aut reficere, in numero, aut totum eximere, aut gignere: ubi uero peccatum ſit in figura, ad natu
ralem figuram reducere, & præterea repleta uacuare, uacua replere, obſtructiones aperire, aperta con-
trahere, conniuentia ac denſata in contrarium conuertere: hæc quidem rarefaciendo, illa uero aperien
do. Ita ſane in morbis compoſitionis, ſcopus erit in id, quod eſt ex natura, reducere, quemadmodum
quum diſſolutum eſt continuum, diductas partes iungere & conglutinare. Nimirum non eſt exigua hu-
ius artis portio, remediorum his omnibus conuenientium materias reperire, exempli gratia, ſi articuli
de ſua dimouentur ſede. Porrò quum non modo in anteriora uel poſteriora, in dextra aut in ſiniſtra pro-
labi contingat, uerum & in ſuperiorem locum præ muſculorum contentione reuellantur: duplex mo-
tio ei erit ex uſu, qui illos repoſiturus eſt, prima quidem deorſum, altera uero in priſtinam ſedem, & pro
inde id fieri ſine tenſione in contrariam partem nunquam poterit. Iam cuilibet poteſt apertũ eſſe, quàm
uſui ueniant ad eam in oppoſitam partem tenſionem, tum ualidæ apprehenſiones, tum etiam diſtenſio-
nes. Vnde factum eſt, ut quum nonnunquam illa manibus noſtris complere nequeamus, uaria ad hoc
munus peragendum fuerint inſtrumenta excogitata, quæ plæraque reponendis luxatis membris deſer
B uiunt. Non ſecus autem hæc inſtrumenta ad materiã remediorum pertinent, ac reliqua congrua auxi-
lia: ut pote medicamenta, cibi, potus, & quæcunque tandem corpori adminiſtrata, uim habent affectus
prænarratos ad naturalem ſtatum reuocandi. Quare ſpectabit ad medicum, in his quoque iſtorum auxi
liorum materijs uerſari, prædictoſque ſcopos illis ex uſu accommodare: ne deinde in eum illabatur er-
rorem in quem ij, qui putant frigidam aquam in omnibus quæ refrigeratione egent conuenire, & cali-
dam in his quæ calfactione: ignari ex accidente fieri ſæpe, ut frigida calfaciant, calida uero refrigerent.
Sed in libris de medicamenris plurima de omnium iſtorum methodo dicta ſunt: addemus tamẽ & hoc
ſermoni huic, uniuerſum hoc materiæ remediorum genus, in offerendis, efficiendis, euacuandis, & his
præterea quæ extrinſecus incidunt conſiſtere. Quæ omnia ubi artis conſtitutor fuerit perſecutus, inſu-
perque uniuerſæ materiæ ſcientiam particulatim conſecutus, non ita tamen ut ſola ſit facultate conten
tus, immo & uſum adhibuerit: iam cauſas omnes ſalubres, ut nihil illi præterea ad medendi artem con-
ſtituendam deſit, abſoluiſſe putandus eſt, his omnibus in duo capita redactis, corporum nempe cogni-
tionem, quibus remedia ſunt offerenda, atque ipſam remediorum naturam.

Doloris lateris exemplo docet, quomodo ars conſtituatur, qua affectiones præter naturam dignoſcantur Cap. 15.

C VErum enimuero hoc quoque illi qui ſe in hac arte uoluerit exercere, mox ſupererit: ut ſibi aliquã
affectuum omnium dignoſcendorum facultatem comparet, imprimis uero eorum qui partes in
corporis profundo ſitas occupant, quippe quum hac etiam parte non cuiuſcunque ſit, morboſum par-
ticulæ cuiuſuis tum inſtrumentariæ tum ſimplicis, ſi in alto ſedem habeat, affectum excogitare: ſed hic
etiam oportet aliquam methodum ad partem affectam unà cum ipſo affectu inueſtigandam adhibere,
de qua pluribus alias tractauimus. At erit nunc etiam neceſſarium, ſicuti aliorum methodorum capita
quædam hoc libro complexi ſumus, ita de his aliquem habere ſermonem. Primum ex quo genere earũ
rerum, quæ præter naturam ſunt, nos ſperare habeamus in horum notitiam uenire poſſe. Nam tria ſunt
genera rerum præter naturam, primum affectiones quæ actionibus officiant, alterum cauſſæ harum, ter
tium ſymptomata. Sed cauſſæ, hoc in primis nomine appellantur, cum agunt, quamuis ita nonnunquã
dicantur, etſi non agant, quòd uim habeant agendi, exempli gratia, inter morborum cauſſas cruditas cẽ
ſetur, quum nullum adhuc morbum inuexit. Cruditatem appello non modo errorem cõcoctionis, quæ
in uentriculo fit: uerum & in iecinore, in uenis, & tandem in uniuerſa corporis mole. Symptomatũ ue-
ro genus in tres diſpertitum eſt differẽtias, in actionum offenſam, in ea quæ corpori accidunt, & excre
mentorum immoderationem. Ceterum ipſa corporis affectio, quam uel morbum quis appellet, uel af-
D fectum, nihil intererit, eſt horum omnium cauſſa, quæ merito quoque ex ſymptomatibus agnoſcitur,
quippe quum eorum reſpectu rationem cauſſæ teneat. Porrò ex his nonnulla affectiones ipſas neceſſa-
rio concomitantur, alia non ex neceſſitate: ſed aut ſæpius, aut raro, aut æqualiter. Sicuti rurſus inter ſym
ptomata, quædam neceſſario affectionum differentias conſequuntur, quædam ſæpe, alia autem raro,
aliqua uero in ancipiti ſunt. Ea itaque ſymptomata, quæ morbos ex neceſſitate ſequuntur, quòd affe-
ctuum cognitionem afferant, græce pathognomonica dicuntur, & ea ipſa pro morborum notis haben-
da ſunt. Quæ uero non neceſſario: uel morbi differentiam, uel illius morem, uel magnitudinẽ inſinuant.
Et equidem uno eodemque exemplo utrorumque horum uim aperiam, ut hinc exorſus, eadem in om-
nibus alijs methodo te exercere poſſis. Ponamus igitur membranam coſtas uelantem inflammatione
teneri, porrò is affectus phlegmone erit, quæ hæc ſecum habeat ſymptomata neceſſe eſt, tumorem præ
ter naturam, ruborem, dolorem, quorum duo hic ſenſum effugiunt, ut tantummodo reliquus ſit dolor,
qui coſtis incumbens ueluti pungens eſt. Dolet igitur homo, propterea quia phlegmone eſt affectio il-
la, at doloris ſpecies eſt pungenti ſimilis: quoniam ſubſtantia affectæ partis eſt membranea. Coſtis præ
terea eſt affixus, id enim quòd affectum eſt, coſtis adhæret. Sed & ob id late permeat, quòd ea ipſa mem
brana late diffunditur, febrim quoque tum ex ipſo affectu, tum ex ſitu affectę partis ſequi neceſſariũ eſt,
quorum ſi uel alterum deſit, iam non ex neceſſitate febris aderit. Nam ſi digitus inflammatione labora-
uerit,

uerit,non continuo febris adorietur,quum is procul a corde ſedem habeat:nec ſi ea quidem membra- E
na,quæ coſtas contegit,tumore tamen duro, œdematéue. Spirandi præterea difficultas in his eſt, quæ
affecto loco ex neceſſitate præſto ſunt,quippe quum ſit pars reſpiratorij cuiuſdam inſtrumenti.Attamē
huiuſce difficultatis ſpecies,ab ipſo affectu potius,quàm ab ipſa parte cauſam habet, dolor enim dilata
ri reſpirandi inſtrumenta non ſinit:utpote quia reſpirationis operam,eius uſu nondum expleto, diſſol-
uant,ut mox neceſſe ſit alteram celerius illi ſuccedere actionem, tanta non interpoſita quiete,quanta
dum naturaliter ſe haberet : indeque ſpiritus frequens redditur & paruus. Nec id ipſum modo huiuſce
inflammatio membranæ neceſſario ſecum affert, uerum pulſuum quoque alterationem, cum eam quæ
a febre ſeiungi non poteſt, tum uero illam quæ eſt ex forma affectæ partis. Arteriæ ſiquidem maiorem
celerioremque & frequentiorem ea ratione,quod febris adſit, pulſum edunt,duritiem uero ac conten-
tionem iunctam haber,quia pars ea quæ phlegmone tenetur, neruoſa eſt. Igitur tum hæc ſymptoma
membranam ſubcingentem inflammatam,tum & unum præterea aliud neceſſario concomitantur : de-
cubitus nimirum qui uel in affecto,uel in oppoſito loco leuior eſt,uel in utroque par. Quum enim du-
plex ſit ea membrana quæ coſtas uelat, ſi ea pars quæ exterius oſſibus hæret, ualide laboret : facilius in
latere decumbunt oppoſito, nam ſi in morboſum decumbūt compreſſio moleſtiam affert. At ſi interior
(quod etiam euenit frequentius) uehementius dolent ſi in oppoſitum latus reclinent, quippe quum pē- F
ſilis reddatur inflammata particula:in morboſum uero minus, quū nec ab oſſibus prematur, nec etiam
quaſi ſuſpēſa pendeat, ſed potius ſit ab utroque incommodo immunis. Quòd ſi utrinque ea membrana
afficiatur, par in utroq; latere decubitus eſt. Sed quòd dolor nonnullis ad clauiculā perueniat, alijs aūt
ad præcordia:partim ex affecta parte ſuam habet cauſam, partim etiam hoc eſt inflammationis ſympto
ma, dolorem inquam diffundi,ea quippe membrana & ad iugulum uſque aſcendit, & præterea uniuer
ſum occupat ſeptum tranſuerſum:unde ſi inflāmatio in ſupremis illius partibus excitetur, deorſum con
uelli clauicula uidetur: ſi in infernis, dolor præcordia pertingit. Et proinde exigua erit inflammatio &
ſecundum partes coſtarum medias, ſi in neutram deueniat partem, alioquin enim quum maior fuerit,
neceſſe erit in partem utranque concedere. Quòd uero tenuis, quòd & purulenti ex inflammata parti-
cula reſudet & effundatur : tum ex ipſo morbo prodit, tum ex ipſa parte, ſicuti omnibus ſecundum os
inflammatione laborantibus accidit, atque etiam ſecundum oculos. Suboritur enim inflammatio
ex humorum influxu,& partes hæ nō perinde ac cutis denſæ compactæque ſunt, ſed raræ potius. Vnde
quum multus tenuiſque fuerit is humor qui in partem inflammatā irruit, rarior uero particula, plurimū
eſt quod effluit:e contrario uero,quum exigua & craſſa fuerit fluxio,corpuſque præterea denſum, mini
mum erit:at minimum id tuſſim quidem incitabit,ut tamen nihil inde expuatur, quemadmodum ſi co- G
pioſum fuerit,tuſſiunt plurimum,nec parum etiam expuunt. Porrò ut eſt ab hoc effectu tuſſis inſepara-
bilis:ita ſcreatus a tuſſi illum plurimum conſequitur,non tamen ſic, ut etiam ſeiungi non poſſit. Quòd
ſputo reijcitur,neceſſe eſt aliquo ſemper eſſe infectum colore:attamen non ſemper eodem,quippe quū
nec excrementum in inflammata parte concluſum ſemper eiuſdem ſit naturæ. Etenim quum ſanguino
lentum fuerit,aut bilioſum,cuiuſmodi ſemper fere ea fluctio eſt,quæ pleuriticis phlegmones fomentū
præſtat:a ſucco detento in inflammata particula, ſputum colore inficitur : rubro quidem ſi ſanguineum
id fuerit quod in membranam influit:flauo autem, ſi bilioſum. Ceterum ſi pituitoſus primum ſit is ſuc-
cus,qui & concluſus demum putreſcat,atque ſit deinde in cauſa fluctionis phlegmonem gignentis,tūc
ſpumoſa excreant. Sed quandoque uel niger erit ſcreatus,quum bilioſa, inquam, ſanguinolentáue flu-
ctio aſſatur. Quare omnia hæc,cum partis affectæ,& ipſius affectus dignotione, etiam fluxionis indicāt
differentiam.

Aliæ rationes, quibus morbos & affectas partes diſcernamus. *Cap. 16.*

EX his ergo,quæ dicta ſunt,perquàm manifeſtum eſt,neceſſarium fore ad affectus locique affecti in
uentionem tum uniuſcuiuſque affectę partis ſubſtantiam, tum eiuſdem etiam cum alijs uicinis no
uiſſe communionem. Nec minus præterea conſtare arbitror, ſi etiam nunquam de hoc mentionem ha- H
buiſſem;nihil referre,ſi poſitum dicamus,aut compoſitionem,aut cum uicinis ſocietatem. Ad hęc quo
que,ex illis quæ diximus liquere poteſt, eſſe neceſſe, omnē cuiuſcūq; particulæ actionē functionemq;
callere, & inſuper morborum ac ſymptomatum genituras, proindeque & morborum effectrices cau-
ſas. Nimirum uidentut hæc omnia ad notitiam affectarum partium unà cum ipſis illarum partium affe
ctibus,ac etiam ad morborum illarum differentias pernoſcendas,ſumme eſſe neceſſaria. Atqui & ma-
gnitudo,& mores morbi cuiuſcunque ex his ijſdem comprehenduntur: magnitudo quippe ex affectio
nis,quæ in illis eſt,et ſymptomatum præterea illam conſequentium magnitudine: mos a morbi differē
tia,ſymptomatibuſque inſequentibus. Vt ſtatim in exemplo propoſito, pernicioſiſſimus ſuccus eſt atra
bilis,quum alijs præualuerit, utpote que præ ceteris & corrodat & maligna admodum ſit, concoctuq;
difficillima,& ad purgationem ineptiſſima,atque etiam plurimum indicet calorem,à quo ſit per aſſatio
nem genita. Omnium mitiſſimus ſanguis, qui & dulciſſimus ſit, & ad concoctionem facilis : medium
in ſimplicitate & malignitate reliqui duo locum obtinent. Ex ſymptomatibus, ut nihil omnino expue-
re pernitioſum eſt,partim quòd ſignificet fluxionem in phlegmone quaſi deuinctam teneri, partim ue-
ro quia ea uniuerſa interius contenta corrumpetur:ita ſcreatus facilis & procul a labore, ſaluberrimus
eſt,& longe etiam magis ſi concocta expuantur. Alioquin & pulſuum ſymptomata morborum mores
oſtendunt,

A oſtendunt,& præterea quæcunq; alia ex conſenſu ſolent conſequi,ſicut deliria,ſomni immoderati,faſti
dia, lotia,& alui deiectiones hoc aut alio modò factæ. Erit igitur his omnibus quæ recenſuimus exerci
tatio adhibenda,ſi eam facultatem aſſequi uoluerimus,qua facile poſſimus affectas partes, morboſq;,
ac eorum mores,magnitudinem & differentias comprehendere. Ab illis eiſdem autem locis erit & ra-
tio præſagiendi euentus morbi petenda, & inſuper commodi nſus remediorum. Præſagia etenim &
medicum ab omni mortis culpa immunem reddunt,& ægros ad obtemperandũ faciles,occaſionemq;
remediorum præmonſtrant. At uero quòd aptus remediorum nſus id ſit, quod in arte præcipuum eſt,
& propter quod is ſermo uel uniuerſus inſtitutus ſit,omnibus iam ſatis conſtat. Et nos,non multo poſt
docebimus,quo ſit ex his,quæ nuper recenſuimus,cõparandus modo, nunc enim his quæ expoſuimus
finem imponere conſtitui. Nempe exemplo unico,tum morborum ipſorum,tum uero earũ etiam, quæ
ab ipſis detineutur partium,dignotionem explicauimus. Sed ſi & alterum quid non diſſimile addideri-
mus nihilo ſe res deterius fortaſſis eſt habitura. Excrementorum enim ſpecies multorum notitiam af-
fert,quæ tamen & corpus ſecum connexum habet, e quo illa excerni uidemus ita, ut ex his ambobus
ſimul coeuntibus una ſtabilis euadit indicatio. Quippe quia ſi membraneum, uerbi gratia, corpus ex-
cernatur,quod quidem ad id ſpectat,quod cernitur,inſinuat partem quãpiam exulcerari, quæ in ſuper-
B ficie naturam habeat membranæ,quæ tamen ea ſit,definite diſtinguere nequit. Locus autem per quem
fit excretio,poterit nos ad affectam partem cõducere:utpote quia ſi per inferiorem aluum deijciatur,
ulcus in inteſtinis indicabit: ſi per ſuperiora uomatur,in uẽtriculo:ſi per tuſſim excreetur, membranas
quæ aſperas uelant arterias abradi monſtrat:ſicuti ſi mingatur, uel ueſicam uel pudendi meatum. Sed
non parum præterea ad rem faciet,ea quæ primario affectu ab his,quæ per conſenſum laborant,diſtin-
guere:anteceſſione,inquam & cõſecutione,magnitudine & paruitate, inſuperq; cauſarum acceſſione,
quæ utriq; ſolent officere. Vnde multi male ſe habente uentriculo,cerebrum in conſenſum adducto,in
eorum ſymptomata illapſi ſunt,qui atra bili uexantur, aut ſi conſentiant oculi eorum qui ſuffuſione. In
his tamen,ſi diligenter quis obſeruauerit has affectiones, tum cruditates, tum uero excrementa in ore
uentriculi collecta conſequi inuenier:& proinde eas ex his quæ uentriculum lædunt excreſcere,ex illis
uerò quæ illi conducunt ſedari. Ceterum non eſt in præſenti a nobis inſtitutum uniuerſam affectarum
partium rationem exacte explicare,quemadmodum nec cuiuſpiam partis alterius huiuſce artis,ſed ſo-
lum inueniendi methodum inſinuare, & quam cum fine iſtius artis connexionem habeat. Etenim erit
deinde neceſſe,ut quiſq; perlectis noſtris commentarijs,in eis ſententijs, quas in illis omnibus comple
xi ſumus,multifariam ſe exerceat. Itaq; ad prædictas methodos iam accedam, addito tamen eo quod
C præſenti negotio neceſſarium eſt.Arbitrere hoc etiam loco formam rei reperiri, quam deinde ut mate
rijs accommodaueris,totam habebis ſubſtantiam, Porrò quum particulatim omnia fuero perſecutus,
ſicuti nunc paucis quibuſdam exemplis actum eſt, erit tibi & hæc pars integre conſtituta.

Delectus atq; vſus remediorum: tum ſubſtantia,conformatio, ac ſitus partium affectarum. Cap. 17.

Reliquum autem eſt ut monſtremus, quàm ſit neceſſarium ad commodum remediorum uſum,par
tis quam curaturi ſumus ſubſtantiam exacte cognoſcere,figuramq; & poſitum.Subſtantia.n.affe-
ctus primos qui in intemperie conſiſtunt,quantum a naturali ſtatu aberrarint, oſtendit. quantumq; ca-
lefacere,refrigerarève,humectare,aut exiccare oporteat. Figura uero morbos qui ad ipſam ſpectant,
de quibus ſermo in ſuperioribus habitus eſt,ſimulq; & eorum indicat magnitudinem,quippe quum eo
maiores cenſendi ſint,quo a naturali modo magis receſſerint.& inſuper ex ea comprehenditur,quouſ-
que ſit opus ad ea quæ ex natura ſunt per contraria reducere.Sed hæc ex proportione morbis in intem
perie reſpondent. obſtructiones autem & inculcationes ad hoc genus pertinent. quod uero præcipue
ac peculiariter indicat,eſt euacuationis modus, quæ fit per oſcula & figuras,quas membrum id aſſecu-
tum eſt,quod nobis curandum offertur: aliquam tamen habet hac parte communionem cum illis indi
cationibus,quæ a poſitu prodeunt,de quibus iam agemus. Vt autem ſuperuacaneum uidetur ea nunc
D explicare: quæ in iſtis eandem uidentur ad cognoſcendam uel magnitudinem uel quantitatẽ uſus au-
xiliorum proportionem ſeruare:ita illa quæ eximia peculiariaq; ſunt,exponenda ſunt, poſteaquam ea
ad curationes indicationibus,quæ a forma prodeunt mixta magno ſunt uſui.Sed hac etiam partè pau-
cis quibuſdam exemplis, nt tantummodo merhodum monſtremus, ſermonem expediemus. Obſtru-
ctio ſane affectus quidam eſt partium inſtrumentariarum,qui in primis iecori ob eius tum ſtructuram,
tum uero actionem ſolet eſſe moleſtus. Nam uenæ quæ a portis deriuantur per uniuerſam huius uiſce-
ris partem cauam diſpartitæ:tandem illis quæ in gibba ſunt, per quędam oſcula ſenſum effugientia cõ-
mittuntur. Vniuerſum uero alimentum ex uentriculo in hunc unum locum, qui ob id ipſum quod nu-
per diximus portæ appellatus eſt,refertur. Quemadmodum enim in urbes nihil niſi per portas inuehi
poteſt,ita nihil poteſt in iecur deferri,niſi prius in hunc feratur locum:unde in totam iecoris partem ca
uam ſubinde diſtribuitur,inde uero per eos,quos diximus terminos,in gibbam. Quare nihil mirum de
inde fuerit,ſi uiſcus hoc & ob uiarum anguſtiam,& ob copiam pertranſeuntis ſubſtantię,aſſidue obſtru
ctionibus arripiatur. Ei igitur curatio erit adhibenda priuſquam eæ nimis excreſcant,febriſq; accenda
tur,tum cibis tum medicamentis attenuantibus adminiſtratis. quia quum multæ factæ fuerint:nõ mo-
do hæc non ſatis erunt,uerum & uacuatione erit opus:quæ deinde quo loco facienda ſit,membri figu-
ra & eiuſdem ſitus indicabit. Vnde ab his promoti ſi quid in iecoris cauo cõprehenſum ſit,per inteſtina
detrahimus:

detrahimus:ſi in gibbo,urinam cientibus uacuamus.Eodem etiam modo à membri figura ſituque, do- E
cti,ea quæ in pulmone & pectore collecta,uacuatione egent: per tuſſes purgamus, ad nares autem de-
ducimus quæ in cerebro. Sed non minus a mēbri figura & ſitu deſumpta eſt ratio ſanādi partes a phleg
mone detentas, ſiquidem in his quoque primus ſcopus eſt euacuatio ſucci,qui in inflammatum locum
decubuerit.At quo illum modo euacuare expediat, ipſa illarum partium, quæ detinentur, natura indi-
cat,& hinc ducti, fluxiones quæ in coxam decubuere, ſectis uenis in poplite, aut talo euacuabimus, &
eas pariter,quæ in utero comprehēſæ ſunt: quæ in thorace aut pulmone, per uenam cubiti interiorem,
ſicut eas,quæ in capite, & collo per humeralem. Ea quippe euacuatio facillime & optime fit, quæ per,
uenas uicinas,& affines parti affectæ fiat.Porrò & ſuam ex morbo habet indicationem, in halitū difflan
dum eſſe quod in inflammatum locum defluxit: ſitus tamen ipſius affectæ partis uarium deinde inſinu-
at particularium auxiliorum uſum. Etenim quæcunque in ſumma cute ortum habent, tale expoſcunt
difflatorium medicamentum,quale ipſa indicat inflammationis ſpecies. Sed quæ in profundo,eo egēt
acrioribus medicamentis,quo magis ab exterioribus receſſere: ut quandoque cucurbitulis utendū ſit,
ſi ſedem plurimum profundam habeant, quod tamen inflammationibus in ſumma cute quàm maxime
aduerſarium eſt. Nec minus etiam ſitus loci id exquirentis animaduertendus eſt, quando aſtringente
medicamento fuerit opus.Quia ſi medicamentum aſtringens ipſum poteſt eo peruenire,nil uetat quin F
id adminiſtremus. Sin minus, cauendum tunc,ne humorem in locum affectum ex uicinis partibus im-
pellamus. Quare uel aliquid immiſcendum eſt aſtringenti medicinæ, quod eo uim illius perducat, uel
ab illius uſu erit abſtinendum.& proinde non parum quoſdam offeciſſe noui, qui ſanguinem e pulmo-
ne excreantibus uniuerſo in orbem thoraci aſtringentia medicamēta adhibuere. præter id enim,quòd
uis aſtringentis medicinæ nequit pulmonem attingere: ſanguinem inſuper qui in thorace eſt, ad hoc
ipſum uiſcus propellunt.Nempe iſta quæ hactenus dicta ſunt, quantum ad præſens quidem negotium
pertinet, ſatis eſſe exiſtimo.quare ut hoc unum illis addidero,hanc, inquam, methodum formam tantū
huius negotij continere:ad alia tranſibo.Scientiam etenim & diſquiſitionem,quæ ſigillatim de unaqua
que parte habenda eſt,& eſt ueluti uniuerſa huiuſce rei ſubſtantia,in alijs libris tranſegimus.

De arte præſagiendi,ac diuinandi. *Cap.* 18.

MOx itaque de præſagio ſermonem inſtituemus, utpote quod non modo ad alia quædam, uerum
& ad curationem quàm maxime utile uideatur. Nimirum quiſquis præſagiendi artem primum
conſtituere propoſuerit,is neceſſe habet antea examinaſſe, an ſicuti cuilibet rei animatæ proprium ui-
tæ ſpacium ex natura conſtitutum eſt:ita morbis etiam omnibus,ut nullo deinde pacto, ſi ſit alicui illo-
rum a natura tempus duorum menſium præſcriptum poſsit is quatuor diebus abſolui.an uero & in lon G
gum protrahi,& celerrime finiri poſsit. Verum quia iam plures ex medicis, eorum quæ euentura ſunt
præſagitores euaſere:ab ipſis etiam uulgaribus non amplius in quæſtionem uertitur, poſsint ne uentu-
ra prænoſci,an ſecus. Sed potius perinde ac ſi hoc iam ſit conſtitutum, a medico ſciſcitantur, quo tem-
poris ſpatio morbus ſoluendus ſit. At fortaſſe res noſtra non eſt deterius habitura, ſi ſupponamus, nos
nunc primum præſagitricem artem conſtituere.nam & alia omnia hoc pertractauimus modo. Profe-
cto hoc unum,ſi quæpiam præſagitio futura ſit,imprimis neceſſariū eſt, eſſe nonnulla,quæ certo ſint fu
turo tempore uentura.Sed deinde quærendum eſt,quænam ea ſint,& quot: quia non omnia quæ ægro-
tanti ſunt euentura,neceſſariam habent generationem. Tumultus enim noctu excitatus, latratus canū,
moleſti nuntij, ſæpe inſomnes reddunt ægrotantes, tamen nullum horum, aut neceſſario ſit, aut certo
præſagiri poteſt.Nunquid igitur ea ſaltem quæ ex ipſa illius morbi ratione proficiſcuntur, habent ut &
neceſſario fiant,& certo prænoſci poſsint. uel nec ea quidem omnia, quum repente poſsit ſuperfluens
quiſpiam ſuccus in corpore,interius in partem aliquam uitæ neceſſariam defluere.poſsit etiam contra
ab aliqua principe parte,ad ignobiliorem impelli.& ſubinde erit neceſſe,ut is qui in principem partem
fertur,extremum periculum :,qui uero ab ea repellitur, repentinam inopinatamque ægrotanti ſalutem
præſtet.Vnde in hiſce ſtatibus hoc tantum prænoſſe datur,quod dubij fallaceſque ſint : quo tamen ter- H
minaturi ſint, exquiſite definiri nequit. Veruntamen quum excrementa in locū aliquem decubuerint,
nec defluant amplius,ſed potius ibi detineantur,aliquis in his dabitur nobis præſagiendi locus, quum
probe nouerimus plures eſſe facultates,quibus natura animal gubernat,atque etiam quænam ipſarum
ſit differentia;prætereaque quod excrementa omnia, quæ in uniuerſo animante cum ſanguine deferū-
tur niſi immoderata nimis copia conſtent:definitum & ipſa ſigillatim tempus habent quo concoquan-
tur. Vnde ſi cuiuſcunque humoris naturam exquiſiuerimus, iam artificiali quadam coniectura conco-
ctionis rationem comprehendemus,ſi tamen cætera omnia circa ægrotantem recte tractentur. Quo-
niam quicquid in his erroris commiſſum fuerit,erit deinde in cauſa, ut uel ſerius morbus ſoluatur, uel
mors celerius aduenter. Et huiuſce rei memoria in hoc uniuerſo ſermone præ omnibus alijs ſeruanda
eſt:quod ſolæ nimirum præſagitiones euenturæ ſunt, ubi & qui curat medicus fuerit præſtantiſsimus,
& qui recte curet,ægerque in nullo delinquat. Alioqui.n.ridiculus eſſet,qui arbitraretur tale eſſe medi
corū præſagium,quale profitētur uates:hi enim hominem (ut ita dicā) nono die liberandū autumant,
nec adijciunt, ſi omnia recte agantur : immo & idipſum ſe præſagire pollicentur, nimirum futurum ne
ſit,ut omnia recte,an perperam circa ægrotantes peragantur. At medicus non eo prædicit modo, quæ
futura ſint:ſed nouit ipſe,ꝙ ſi omnia, ut par eſt,expediātur, morbū ſeptimo, uerbi gratia, die ſolutū iri.
quòd

A quòd ſi error quiſpiam accedat, & is exiguus, excidet id ex ſeptimo in nonum,ſi uero maior,in undeci
mum:ſi adhuc maior,in quartumdecimum: & poterit etiam ita maior fieri, ut pro certa ſalute periculũ
mox afferat. Medicus quippe his duobus morbo inquam,& naturæ quaſi colluctantibus animum ſem
per intendit, atque dum diſcernit quodnam horum robuſtius ſit: primum quidem ſuum de ſalute ho-
minis aut interitu præſagium depromit, deinde uero quo alterum altero fortius eſſe nouit, eo & illius
præfinitum tempus agnoſcit. Nec mirari quiſquam debet, ſi quis robur utrinſque recte perpendens,
uicturum tandem deprehẽdat: quum uideamus quamplures gymnaſtas ex primis ſtatim motionibus,
quibus contra ſe inuicem luctantes feruntur, uicturum prænuntiare & ſæpe ante partam uictoriam,
quodq; celerrime aduerſarius ſuccumbet. hoc autem agunt quum alterum altero non parum uiderint
ualidiorem. Quare ex alia nulla exercitatione ſalutem aut interitum prænoſcet,præterquam ex exacta
uirium tum morbi, tum naturæ notitia, ex qua etiam utriuſque præfinitum tempus exquirit. Vt enim
celerrime ſoluendus morbus eſt,quum ualidiores uires fuerint:ita cito mors aduentabit, ſi hæ imbecil-
les ſint,morbus uero fortis. Sed magnitudo exceſſus horum tempus indicat, quo hæc futura ſunt. Ab
his igitur ſcopis habet medicus,ut futurorum ſit præſagus. Qua uero exercitatione ipſe hos pernoſcat
ſcopos,in libris noſtris de iudicijs abunde actum eſt: tamen in his quoq; in præſentia uniuerſalem me-
B thodum,ut in alijs omnibus factitatum eſt,explicabimus. Naturæ robur ex proprijs illius actionibus
comprehendes, in primis autem ex pulſu, ſiquidem is eſt uitalis facultatis opus, morbi uero magnitu-
dinem, ex ſuis ſymptomatibus. At quatenus alterum altero præualeat,concoctio cruditasve monſtrar,
quas ſubinde ex proprijs agnoſces excrementis:quæ enim in uentriculo conficiuntur, deiectiones mõ
ſtrant:quæ in uaſis,lotia:quæ in toto corpore,ſudores:quo etiam modo reliquæ omnes ſe habent, quæ
in una quapiam uel pluribus particulis eduntur. nam quæ in thorace aut pulmone: ex his quæ tuſſi reij-
ciuntur. quæ in ueſica aut renibus:ex his quæ cum urina deferuntur. Ceterum ea quæ deijciuntur,uires
quoq; partis cauæ iecoris,& meſenterij quomodo ſe habeant,oſtendunt:ita & reiecta per uomitum,uẽ
tris ſuperioris ſtomachiq;. & quæ per palatum,naresve,aut aures,quo cerebrum modo ſit affectũ,inſi-
nuant. Quibus omnibus hoc commune eſt,nunquam morbum ſolui poſſe,niſi prius in excrementis cõ
coctionis ſigna conſpiciantur. Vnde ſiue aures male habeant,ſiue oculi,ſiue fauces,& ut ſummatim o-
mnia dicam,concoctiones omnes celerem criſim,ſalutisq; ſecuritatem indicant. Cruda uero inconco
ctaq;, & ea præterea quæ in prauos uertuntur abſceſſus,uel nullam criſim,uel labores, uel prolixum tẽ
pus,uel mortes,uel recidiuas nuntiant. Hæc uero quantum ad negotium pręſens ſpectat, ſufficiãt. nam
particulatim omnia ſunt pertractata in libris proprijs,nec illis quidem exiguis, utpote qui uniuerſa fe-
C re cõplexi ſint theoremata. in quibus ſunt qui de pulſibus, quiq; de iudicijs, decretorijsq; diebus ſunt
inſcripti. in his enim tribus commentarijs ea explicantur, unde quiſq; in primis præſagire poteſt. Iam
igitur mihi uidetur uniuerſam curandi methodum ad finem perueniſſe.

Quomodo morbi effugiantur. & tuendæ ualetudinis ratio. *Cap. 19.*

VErum quoniam operæpretium inſuper eſt, eos procurare qui a morbis euaſere, ut uires recupe-
rent:& pręterea ut hi qui in morbos procliues ſunt,cuſtodiantur, atq; ut ij qui proſpera & incul-
pata fruuntur ualetudine,conſeruentur:reliquum eſt ut de his quoq; tribus huius artis partibus, quę ſu
perſunt, conſtituendis, ſermonem, quàm breuiſſimum tamen, habeamus. Itaq; quum ſit a nobis dictum
ſuperius tria eſſe eorum uniuerſa genera, quæ pręter naturã ſunt, cauſſas, affectus & ſymptomata: pars
quæ ualetudinem tuetur, eam gręci prophylacticem appellant, ſi modo illa ſit pars artis huius, circa pri
mum uerſatur genus. Etenim ſi humorum uel copia uel prauitas, ſi obſtructio, ſi uis aliqua corrumpens
in corpore ſuboriatur, homini periculum affert, ne quamprimum in morbum illabatur, quandoq; uero
ne extreme periclitetur. Verum ſępe hæ cauſſæ ſunt cognitu difficiles, quum nullam fere homini mole
ſtiam præſtent. ſtatim enim morſus canis rabidi nullum peculiare ſignum, antequã prope inſtet rabies,
in corpore reliquum eſt, adeo ut medico neceſſe ſit has ex ęgrotantibus cauſſas ſciſcitari, & quid cuiq;
D euenerit. quum tamen humorum copia, aut eorundem prauitas, aut aliquem excitet in corpore tumo-
rem, aut quodpiam uiſcus oppilet: poteſt, & id ex ſymptomatibus quibuſdam intelligi, quę medium in
ter ea quę in ſanis reperiuntur, & ea quæ ægris eueniunt, locum ſeruant. quippe quum ea quæ ſanis in-
ſunt, ex natura ſint omnia, & omni culpa uacent. quæ ægris, ut præter naturam ſunt, ita etiam culpãda.
Quæ uero media ſunt, ad genus quidem eorum quæ morbis eueniunt attinent, uerum adeo ſunt magni-
tudine exigua, & uiribus imbecillia, ut nondum ſolitas uniuſcuiuſq; actiones lædere queant. Neque e-
nim ſi dolor quiſpiam aliquem uel ſecundum caput, uel ſecundum aliam quampiam partem infeſtet, ſta
tim tantus eſt, ut hominem lecto decumbere cogat. Neq; ſi grauedo præterea caput, aut præcordia, aut
alias partes, uel alia uiſcera detineat: tanta etiam erit, ut a conſuetis functionibus deſiſtere faciat. Cor-
poris etiam tumor, aut gracilitas, decoloratio, pigritia in motu, procliuitas in ſomnum, uigilia, non ſuffi
ciunt ut ab actionibus, quibus ad uitæ munera peragenda egemus, detrahant. Nec cibi appetentia uel
nimis adaucta, aut omnino ablata. nam & hæc ambo ad corpus pertinent nõ integre ſanum: ſicut nimia
ſiti torqueri, uel eius eſſe nimis expertem. Secundum ſtomachum etiam uel uẽtrem morderi, aut ſe laſ-
ſum ſentire, quippe hæc eſt fere eorum formula quæ illis contingunt qui procliues ſunt in morbos.
Affectiones uero quæ ea pariunt, per contraria (ut iam a nobis dictum eſt) ſunt corrigendæ, ſi ta-
men hæc res ita ſummatim tractanda eſt, ſed ſi particulatim tranſigenda: omne exuberans ua-

Extra ordinem classivm

euandum eſt, ut tamen prius diſtinguenda ſit exuberandi ratio: quantitatēne, an qualitate, aut E
etiam utraque ratione exuberet. & quod deinde poteſt iterum ad naturalem ſtatum redire, per
contraria alteretur. ut quod craſſum lentumque eſt, attenuetur: quod tenue, craſſius reddatur:
ambo uero pariter concoquantur. Obſtructiones præterea aperiantur, quæ toto ſui genere ſunt
præter naturam, qualia uenena uiruſque animalium: tum alterentur, tum euacuentur. Alteratio
autem per contraria fiat, quæ uel tota ſubſtantia aduerſantur uel altera uel utraq; qualitate: ſed euacua
tio, per ea quæ uim attrahendi habeant. Ceterum hæc omnia quibus ſint peragenda remedijs, ab ipſis
affectibus petendum eſt. Quia ſi omnes pariter humores accreuerint, maxima atq; præcipua eorũ eua-
cuatio erit per ſectam uenam, deinde uero per frictiones, per exercitationes, per balneas, per inediam:
nec alia etiam erit euacuandi ratio, quum ſolus ſanguis modum exceſſerit. Vbi autem flauæ uel atrę bi-
lis ſuccus uel ſeroſus humor, opus quidem eſt euacuatione, nõ tamen eodem modo. etenim ſi ea excre
menta in primis uenis contineantur, purganda ſunt his quæ aluum cieant. Si in alijs: & tenuia aquoſa-
que fuerint, per urinam: ſi bilioſiora, per purgatoria. Veruntamen poſſunt & tenuia alui deiectione pur
gari. Sed quæ totum corporis habitum occupauerint, quum tenuia fuerint, aut ſudore, aut medicamẽtis
quæ cuti applicita uim exiccandi habent: quum uero bilioſa, quidem primum purgatione egent, mox
& euacuatione per cutim. At quum pituitoſus humor exuberauerit, ſi ſalſus ſit, purgandus eſt: ſi acris, F
experiundum, ſi poſſumus, naturæ ad illum concoquendum opem ferentes, alterare. & longe etiam
magis ſi dulcis ſit, erit enim concoctu facilior. Porrò ad concoctionem conducit quies, moderata cale-
factio, cibi parcus uſus, boni tamen ſucci, potus uini parum calefacientis: exiguum uero calorẽ & mo-
derata frictio inducere ualet, & uſus præterea moderatus aquarum calidarum, inſuperq; cibi ac medi-
camenta temperate calefacientia. Obſtructiones remouent quæcunq; uel eſculenta, uel poculenta, uel
medicamenta attenuant. Verum qua deinde ratione ſint harum materiæ reperiendæ, aut iudicandæ, ex
poſuimus nos in eo libro, quem de facultatibus ſimplicium medicamentorum, & in illo etiam quem
de attenuante uictu inſcripſimus.

Qua arte conualeſcentes ex morbis reficiantur. Cap. 20.

IAm igitur tempus erit, ut ad illos qui a morbis reficiuntur, tranſeamus, in quibus, nulla cauſſa nulluſ-
que affectus præter naturam, ſed ſola eſt gracilitas, ſimulq; & uirium imbecillitas. Et proinde qui ſe
hoc habent modo, in naturalem habitum reducentur, ſi moderatis cibis & motionibus reficiantur &
corroborentur. Et nos in libris de tuenda ſanitate, materias quibus hi & alendi & exercendi ſint expli-
cauimus, ne tamen aliquid huic uideatur deeſſe ſermoni: non modo partis refectricis quæ analeptice
dicta eſt, ſed uniuerſi etiam ſalubris negotij methodus hoc quoq; loco repetenda eſt. Primumq; cuiuſ- G
nam ea ſit generis, cum ad id pertineat quod præſentia tuetur, uel eo tãtum a parte curatrice differat, q
in minimis quibuſdam corrigendis uerſetur. Si enim corpus, ſuum diutius ſtatum ſeruaret, nulla eſſet
arte opus quæ illi præeſſet: hoc quippe in cauſſa eſt cur ſcientia egeat, cuius curæ demandatum ſit, quia
uitiatur, nec in eodem ſemper ſtatu perſiſtit. Nempe ſi ſolum hoc illi eueniret, ut in halitus difflarẽtur,
& ſubinde inaniretur, cibus potuſq; defectum illum reficere poſſet. At quia humorum copia prauaque
pręterea gignuntur excrementa, exercitationibus egemus: earum enim munus eſt ſuperfluentem qui-
dem ſuccum euacuare, excrementa uero concoquere & expurgare, ſi tamen cauſſæ omnes uitentur
quibus uitiari poteſt ſanitas: refrigeratio inquam, æſtus, laſſitudo, cruditas, ebrietas, uigilia, mœſtitia,
ira, furor, & alia omnia quæ in eodem cum his ordine ſunt. Neq; enim ea ſingillatim recenſenda ſunt,
quum argumentum id quod a principio eſt a nobis inſtitutum, iam fere abſolutum ſit. Nam inſtituera-
mus omnes partes medicinæ non quidem exacte diſquirere: ſed tantummodo monſtrare, medicinam
non ſecus ac alias artes, ſuam a finis notione conſtitutionem eſſe ſortitam.

In quo genere artium, quæ in faciendo ſunt, medicina uerſetur. Cap. 21.

QVod ubi eſt a nobis confectum, reliquum eſt ut uniuerſam medicinæ rationem per capita reſu-
mamus, illiusq; cum ceteris factiuis artibus comparationem. Igitur medicina eſt e numero H
artium factiuarum, non tamen ut ædificatoria, uel fabrilis, uel textoria: ſed ut ea potius quæ la-
befactatas ædes inſtaurat, uel dilaceratas ueſtes conſuit. Harum uero, ut monſtrauimus, duplex eſt cõſti
tutio: nonnunquam enim ipſe ſibi artifex exemplum confingit, quandoq; autem quod exterius conſi-
ſtit contemplatur. Medicinam uero nos oſtendimus eſſe in hoc ſecundo genere, utpote quæ minime
ſibi illum confingat exemplum, ſed omnia ex corporis diſſectione contemplatur, & ſubinde, ſi quid ui-
tiatum ſit, corrigere conatur. Sed hoc differt ab alijs artibus, quòd maxima ex parte ſe naturæ operanti
miniſtram præſtat: tamen Medicus uniuerſam eam contemplationem, unde ipſe excitatur ut miniſter
correctorue euadat, ſimilẽ habet ceteris omnibus factiuis artibus: qui & ſimilarium partium ſubſtan-
tiam nouit, & modum generationis inſtrumentariarum, pariterq; affectus inuenit, ſcopoſq; præterea
eorum curandorum inueſtigat.

GALENI LIBER DE PARTIBVS ARTIS MEDICAE.

Nonnulla medicæ artis partitiones nulla methodo conſtituta. Cap. 1.

NON abſq; ratione mihi quidem, Iuſte cariſſime, de partibus artis medicæ dubitare uideris: quippe quum alios alio modo eas partiri animaduertas. Sunt enim quidam, quos poſſis audire ſecantes totam artem in eam quæ medicamentis, & eam, quæ manuum opera, & eam quæ uictus ratione medetur. & has deinde in alias partes: non tamen ut omnes mox eodem modo has partiantur. Non nulli uero in curatricem, & eam quæ ſalubris appellatur. Alij & præſeruantem, inter has in prima ſtatim partitione introducunt, ſicut quidam & eam, quæ ad corpora reficienda pertinet. Sed aliqui præter has, eam, cuius munus eſt, optimum corpori habitum introducere. Sunt præterea qui
B iſtis omnibus eam partem, quæ ſenes tegit, annumerant: quemadmodũ alij eam partem, quæ infantium curam habet. Alij uero præterea decoratoriam, quam a fucatoria, diducunt. His autem non contenti quidam, prædictis partibus aliam quandam exiguam quidem partem primæ ſtatim ſectioni addunt, uocalem appellatam, & hoc nonnulli ita indiſtincte proferunt, alij uero diſtinguunt, atq; oſtendunt, tam illis qui uocem commodam cupiunt, quàm illis qui prout eorum natura exigit, opus eſſe ut non ſecus uocem ac alias eorum actiones habeant. Hi tamen nunquam ad id deueniunt, ut ſingillatim has huius artis partes proſequãtur. nempe ſi hoc feciſſent: non omnino a ratione hæc eorum partitio uideretur eſſe aliena. Verum, quum partibus alijs neglectis, unius tantummodo meminerint, ipſi ſeipſos uidentur redarguere, quòd ſuam abſq; methodo, & ratione partitionem inſtituant, utpote qui ne maximas quidem partes omnes attingant. Nam de harum ipſarum partitione in minores particulas, conſentiunt omnes. Sed alij ut ex his quaſdam tanquam huius artis partes admittunt: ita quaſdam omittunt, alias tamen præter has primæ partitioni annumerant, quemadmodum illi, qui phyſiologicam, quaſi naturalium rerum inueſtigatricem, ac etiam pathologicam, quaſi affectuum perſcrutatoriam dixeris. Alij uero & materialem iſtis addunt, & eam, quæ in ſignis uerſatur: & quidam addunt eam, quæ cauſas commonſtrat.

C *De partitione Medicæ artis ſecundum Empiricos.* Cap 2.

EMpirici omnes fere in hoc conueniunt, quòd nimirum duplices ſecundum genus primas artis differentias conſtituunt. Alias enim aiunt finales eſſe, alias uero conſtitutiuas. Dum uero has particulatim enumerant: non æque deinde inter ſe conſentiunt. Ex ipſis enim nonnulli ſunt, qui eam, quæ ſigna pertractat, ac curatricem dicant eſſe finales. alij uero, ſalubrem, alij etiam decoratiuam, & uocalem illis ipſis addiderunt. At inter conſtitutiuas, eam quam græce autopſian appellant, (& eſt eorũ obſeruatio atque memoria quæ unuſquiſq; ipſe inſpexit) & præterea hiſtoriam inter partes reponunt quidem omnes, ſed non ita deinde omnes tranſitum ſimilis artis partem faciunt. Dum ſigillatim etiam unam quanq; harum in partes minores ſecant: minime ſunt uſquequaq; concordes Empirici cũ Dogmaticis. Et nimirum ſi quis ita omnes uoluerit medicinæ partes appellare, ut Romæ fieri conſueuit, ubi in multa, & ad minima fere illas partiuntur, ut alios dentarios Medicos uocent, alios auricularios, & eos etiam qui ani morbos curant, ſuo nomine appellant: in anguſtias multas detrudetur hæc eorum ratio. quanquam huiuſce rei occaſionem præſtiterit ocularlorum medicorum nomen, quod non modo nunc, ſed iandiu impoſitum eſt. Porrò ſi quis oculorum ſolummodo ſit futurus Medicus: non erit deinde abſonum, quin & dẽtium ſit alius, atq; ita etiam ſingillatim ceterarum particularum omnium no-
D ſtri corporis, ut ſint tot ſubinde Medici, quot ſunt ipſæ particulæ. & præter ea ſuffuſionum punctores, herniarumq; ac calculorum inciſores. Vnde mox ſi ita liceat loqui: plures etiam ſint futuri Medici, q̃ ſint corporis particulæ. pro quocunq; enim affectu unus erit Medicus. Nempe mirum non eſt, ſi ars ea quæ maxima ſit, tot admittat ſectiones, atq; etiam ſi in maxima ciuitate pro harum unaquaq; ſtatim aliquis reperiatur, qui inde Medicus dicatur: Neq; enim in exiguo quodam oppido poſſet quis ſibi uictũ parare, qui tantum ſuffuſiones oculorum pungeret, aut hernias incideret. Roma uero & Alexandria, præ mortalium in eis multitudine, poſſunt quemcunq; alere: qui aliquam etiam ex his artibus, tantummodo profitẽtur. Vnde huiuſcemodi Medici, urbes ſæpe mutare coguntur, ut idem tota (exempli cauſa) Græcia illis afferat, quod alijs qui in Italia ſunt, ſola Roma.

De ſimplicibus & inſtrumentarijs partibus humani corporis. Cap. 3.

VErum enimuero mihi operæpretium fore exiſtimo, ſi ſermonem, ut ego ſentio, ita inſtituero. nam quales ex ipſa natura, ſint minimæ artis particulæ, iam primum dictum eſt. Reliquum autem eſt, ut mox exponamus quas oporteat minimas particulas appellare. id uero exemplo quodam explanabimus, quod non erit a noſtro propoſito alienum. immo deſumetur a re, quæ nobis ſit utilis proculdubio futura. Itaq; ut in corporum noſtrorum ſectionibus particulas omnes ad minimas uſq; ſecundũ ſpeciẽ

ſcrutamur,quæ etiam elementa ſenſilia appellamus:ita etiam artium minimas oportet particulas inue- E
ſtigare,quæ & ipſę ſint ſenſilia elementa. Et quidem inſtrumenta ſunt caput,manus,pedes,ceteraq; hu-
iuſce generis. ſed horum dein ſunt etiam ſuæ partes,capitis inquam aures,facies,naſus. & collum etiã
poſſumus inter partes capitis connumerate,& præterea cerebrum, & ambas membranas,caluariam,ar
terias, uenas, neruos, & poſtremo cutem, quæ omnes ex prima ſtatim inciſione inueniuntur. Harum
uero partium quælibet in alias diuiditur particulas, de quibus omnibus abunde in adminiſtrationibus
anatomicis actum eſt. quantum uero ad præſens negotium ſpectat,ſatis erit ſi uniuerſas ſigillatim pro-
ponendo, corporis ſectionem ad elementa uſq; inſinuauerimus. Arteria igitur, quantum ad eius ra-
tionem pertinet,duplici tunica conſtat. iam enim ſatis monſtrauimus,quare uideatur ipſa triplicem,ac
etiam quadruplicem habere tunicam. Porrò ex eius tunicis, altera obliquas habet fibras, altera uero
rectas. quas fibras non amplius in aliam quampiam ſpeciem partiri poſſumus, quippe quæ minimæ
ac indiuiduæ ſpecie ſint. Nempe ea conſuetudo eſt, ut partes illæ, quibus actio quæpiam demandata
eſt,quæ uniuerſo animanti,aut neceſſaria,aut apprime utilis ſit,a nobis inſtrumenta,a græcis organa ap
pellantur. minimas uero illarum particulas,non hoc tantummodo, ſed ſenſilia etiam elementa appel-
lamus. Huius generis ſunt fibræ, e quibus unumquodq; inſtrumentorum contextum eſt,ſicuti arteriæ,
uenæ,nerui,inteſtina,uentriculus,uterus,& ueſica: hæc enim omnia e tunicis conſtant,quæ ex huiuſce- F
modi fibris contextæ ſunt. Ex his etiam fibris ſunt membranæ,ligamenta,& caro,tum ea, quæ ſimplex
eſt,tum etiam illa,quæ eſt unicuiq; uiſceri peculiaris,quamq; nonnulli parenchyma appellant,quaſi af-
fuſionem quandam dixeris: & eundẽ ordinem cum his ſeruant, os, chartilago, adepsq;, ac cetera quæ
eiuſcemodi ſunt,quæ poteſt merito quis noſtri corporis ſenſilia elemẽta appellare. Sed præter has ſunt
partes inſtrumentariæ,quas non erit malum recenſere. nimirum arteriæ,uenæ,nerui,lacerti,tendines,
oculi,uterus,inteſtina,renes,uentriculus,lien, iecur, pulmonesq; & cor, & cetera omnia, quæ huiuſce
ordinis ſunt.

Exemplo partium noſtri corporis, medicæ artis partium conſtitutio. *Cap. 4.*

PRo iſtius itaq; exempli ſimilitudine, punctoriam ſuffuſionum artem talem uniuerſæ artis medicæ
partem exiſtimabimus,qualis ea eſt corporis pars,quam inſtrumẽtum,appellamus, cuius unaquæ-
que particula ex proportione reſpondet ſenſilibus corporis elementis. Huiuſcemodi uero partes ar-
tis,ſunt notiones illæ,quas nonnulli theoremata uocant: Prima nanq; cognitio ſecundum ſpeciem eſt
illius inſtrumenti,quod pungendum eſt. Secunda eſt illius particulæ huius inſtrumenti, ubi pungere
oportet. Tertia eſt menſuræ, quæ ſit pro affectus ratione. Quarta cõuerſionem reſpicit. Quinta remo
tionem ſuffuſionis e loco,quem obtinebat. Sexta circa aſtrictionem uerſatur. Hæ profecto ſunt notio G
nes ultimæ,minimæ,atq; etiam ſimplices, quæ in alias ſimpliciores non amplius ſecari poſſunt. Nihil
autem in præſentia refert dicere notitias,aut notiones,aut ſcientias,aut theoremata, ſicut neque ſi par
tes dicamus, uel particulas, uel portiones. Igitur ea ſcientia, quæ de pungẽdis eſt ſuffuſionibus, his
conſtituta eſt particularibus ſcientijs, quæ nuper explicaui. uniuerſa tamen ratio curandi ſuffuſiones,
alijs quibuſdam notitijs eget,& illis quidẽ duplicibus ſecundũ genus. Sunt autẽ hæ. prima quidẽ præ-
paratoria. ſecunda uero illa,quam apotherapeuticen græci appellant. Siquis etenim uelit aliquem re-
pletum plurimum,aut prauis humoribus refertum,uel etiam ſecundum caput dolentem,ad huiuſmodi
operationem deducere: is inflammationes in membranis, quæ punctæ fuerint,facile excitabit, & uni-
uerſum caput male afficiet. quod ne fiat,arte præparatoria erit opus: cuius inſtitutum eſt, corpus to-
tum ab excrementis,ſuccisq; ſuperfluentibus expurgatum & uacuum, atq; etiam caput ob omni dolo-
re immune reddere. Vnde & ea præcepta,quibus hoc agendum eſt,artis ſunt elementa. quemadmodũ
& ea, quæ ad id pertinent,ut poſt manuum opus expeditum, oculus ab inflammatione, caput uero ab
omni læſione cuſtodiatur. & huiuſcemodi præcepta ſunt elementa artis medendi,hoc eſt ultimæ atque
minimæ illius particulæ. Nimirum is ſermo ſit a nobis propoſitus in exemplum,pro ceteris alijs affecti
bus uniuerſis,quorum ſcientia ſigillatim eum inter partes artis ordinem obtinere uidetur,quem in ani- H
mali pars ea,quam inſtrumentum appellamus. At definiri hoc exacte abſq; labore non paruo,omnino
non poteſt. Putabit enim facile quiſpiam,quòd eodẽ penitus modo ſe habeat notitia curandæ inflam-
mationis,quo illam ſe habere diximus, qua curandæ ſunt ſuffuſiones. & id ipſum etiam de curando ul-
cere, aut fractura, aut eryſipelate, deq; alijs affectibus dicemus. Id tamen uerum non eſt, quia eandẽ
rationem,quam in animantis corpore pars ea obtinet,quam inſtrumentum appellamus: eandem inquã
curandæ inflammationis notio inter artis partes obtinet. & quem ordinem oculus inter animalis par-
tes ſeruat: eundem ea cognitio, quæ curat lippitudinem, eſt uero lippitudo inflammatio externæ ocu-
lorum tunicæ, ſicuti peripneumonia,pulmonis inflammatio eſt,& pleuritis, membranæ coſtis præten-
ſæ. Vnde hi omnes affectus inflammationes quædam ſunt. Et alia eſt ars curandæ inflammationis ge-
neratim,alia uero eius,quæ ex certa particula definitur, quæ male affecta ſit: ſicut etiam cum inſtrumẽ-
tum communi quadam appellatione dicimus, & cum de certo quodam & definito inſtrumento loqui-
mur,aliqua intercedit differentia. Sane nos in libris de curandi methodo monſtrauimus,aliam eſſe ar-
tem curandæ inflammationis in uniuerſum: aliam uero huiuſce, quæ hanc particulam occupauerit.

A

Medicæ artis partitio a corporis affectibus. Cap. 5.

AT Empiricus negat ullam eſſe generalem ipſius inflammationis ſecundum ſeipſam curandi ratio
nem: nulla tamen neceſſiras eſt in præſentiarum in his uerborum ſubtilitatibus uerſari. Sed ſum-
matim dicamus, quòd poſteaquam ars medicinalis eſt de morborum curationibus: notitiæ curandorũ
morborum ſimplicium, atq; etiam mox compoſitorum, in primas principaliſſimasq; partes partiendæ
ſunt. Nos uero in eo libro, quem de differentijs morborum inſcripſimus, quot ſint morbi ſimplices,
quotq; compoſiti monſtrauimus. Quòd ſi non modo morbis profligatis ad medicinalem artem perti-
net corpora reſtituere integræ ualetudini, uerum (ut in alio libro a nobis oſtenſum eſt) ſanos tueri &
ſeruare: alia quoq; erit huius artis pars, ſalubris appellata, quæ priori, curatrici inquam, ex oppoſito di-
uiſa eſt. & iſtius aliæ quoq; ſunt particulæ, ipſa nimirum præcepta, quibus ſingillatim omnium noſtri
corporis partium ualetudo tuenda eſt. Sed ſi tertia etiam quædam corporis conſtitutio reperitur, quã
neutram appellant: neceſſe quoq; fuerit, eſſe tertiam artis partem, quæ præuiſoria dicenda erit. In hoc
uero ſtatu ij eſſe uidentur, qui manifeſtam quidem habent intemperiem, nondum tamen ægrotant,
quippe cum poſſint adhuc ſuas obire ſolitas actiones, quiq; nullo adhuc malo tenentur, quod ſenſibile
B ſit, ſed tantum inſenſibili. quemadmodum illis contingit, qui a cane rabido morſi ſunt, uel qui uenenũ
hauſerunt, quod non niſi poſt tempus aliquod interficit. In his affectibus uerſari uidetur pars artis præ
uiſoriæ, quemadmodum rurſus ad aliam huius artis particulam, quam reſumptricem, uel refectricem
appellamus, illi attinent, qui nuper ex morbo liberati ſunt, adeo tamen ſunt uiribus imbecilles, ut
neq; balneis uti, nec ea, quæ ſoliti ſunt, agere queant. Eſt & pars alia, de ſenibus regendis, quæ nul-
lam uidetur certam habere conſtitutionem. ſiquidem ſenectus, nec omnino morbus eſt, nec integra
omnino ſanitas. Nonnulli & rationem educandorum infantium in hunc otdinem redigunt, aiunt enim
quòd corporis cura ſic habenda eſt, ut illius ſtatus exigere uidetur. Addunt præterea quidam partem
aliam, quæ, quòd optimum habitum corpori inducendum ſtudeat, ab illis euectica appellatur, eam
alij gymnaſticam nominant. ut tandem primæ maximæq; artis iſtius, quæ circa corpus uerſatur, partes
hæ ſint: curatrix, reſumptoria, præuiſoria, ſenum cuſtodiendorum ratio, infantium educatrix, euectica,
ſeu optimi habitus inductrix, ac etiam ſalubris. Quæ ſi eo modo diuidantur, quo pauloante curatricem
monſtrauimus: ad ſimpliciſſimas deuenietur præceptorum differentias, quæ oſtenſa ſunt eſſe ueluti
quædam artis elementa.

C

Partitio a ratione, & differentijs operationum, & quàm uarij fuerint Empirici in ea tradenda. Cap. 6.

VNiuerſa hæc partitio a corporis affectibus deducta eſt. Eſt tamen & alia, quæ a ratione operatio
num & earum differentijs depromi poteſt. Dicunt enim aliqui manuum operationem, medica-
menta, uictusq; rationem eſſe ptimas maximasq; artis medicinalis partes. quæ partitio quibuſdam fie-
ri uidetur penes materierum differentias: quippe cum omnis noſtri corporis particula ſeruari & iuuari
ſuapte natura poſſit, aut uictus ratione, aut medicamentis, aut manuum opera. Nos tamen forſitan ma-
gis proprie dixerimus, ea quæ offeruntur, quæ adminiſtrañ, quæ euacuantur, & quæ extrinſecus occur
runt. Summatim uere dicere poſſumus, quòd qui occaſione accepta ab his affectibus, quos hæc ars cu-
rat, aut a quibus tuetur, uniuerſam hanc artem in partes diſſecuerunt: tot huiuſce artis partes fecere,
quot ſunt affectuum differentiæ. Sed alij non modo ab his: ſed ab uniuerſa etiam ea materia, quæ co-
gnitioni Medici expoſita eſt, & ij phyſiologicam, hoc eſt rerum naturalium indagatricem, atq; etiam
illam, quæ materialis proprie appellatur, prædictis artis partibus annumerant. Sed alij ex ipſis actio-
nibus huiuſce artis partes diſtinguentes, præter uictus rationem, medicamenta, & manuum operatio-
nes, ſignificatiuam introducunt. At nonnulli hanc in affectuum cognitricem, græci pathognomonicen
D dicunt, & præſagitricem, quam prognoſticen appellant, partiti, has prædictis partibus addiderunt. Ma-
xima autem empiricorum pars inter finales quidem ponunt ſignificatiuam, curatricem, & eam quæ
ſalubris dicitur. Verum curatricem deinde in uictus rationem diducunt, medicamenta, atq; manuũ
functiones. Qui in nominibus quidem aberrant, in ipſis uero tebus minime. nam neq; oportebat eos
operationum nomina, ſed ſcientiarũ potius apponere. Porrò melius egiſſent, ſi dixiſſent (quemadmo-
dum etiam ex illis aliqui dixerunt.) unam eſſe iſtius artis partem ſignificatiuam, aliam curatricem, ter-
tiam uero ſalubrem. & ſignificatiuam partes habere, affectuum cognitricem & præſagatricem, quem-
admodum curatrix, medicamentariam, atq; illam, quã uocant chirurgicam, nempe, quæ manibus agit.
Optime igitur aiunt, cum inquiunt primam generaliſſimamq; ipſarum artis partium eſſe differentiã il-
lam, qua eas partimur in finales, & conſtitutrices. finales ſiquidem ſunt, quæ finem efficiunt: conſtitu-
trices uero, quæ has conſtituunt, & (ut ita dicamus) in cauſa ſunt cur illæ conſiſtant. Sed nõ æque de-
inde bene agunt, cum exiſtimãt, ſignificatiuã eſſe partẽ artis curatricis, aut ſalubri æquiparandã, quam-
uis illa ex neceſſitate præcedat. neq; .n. unquã uel cuſtodiri, uel curari quis poterit: niſi cognoſcatur
prius, qualis ſit is affectus, quo corpus tenet. tñ ex ipſa ſignificatione in finẽ artis nunq̃ peruẽturi ſumus.
Et pari ẽt modo tranſitus ad ſimile nõ eſt pars, quæ cõparanda cũ hiſtoria ſit, aut cum illa quæ ea com-
plectitur, quæ ipſe quis uidit. Verum de hoc non inſtituimus præſentem ſermonem, quippe cum id

ſatis alio quodam, & eo toto libro monſtrauerimus. Et quidem nec Serapio aliter ſentiebat. uerum E
enimuero cum ille, tum etiam quicunq; profeſſi ſunt empiricam ſectam, prætergreſſi ſunt hũc librum.
At ego facto principio perinde ac empirici, ad alia deinceps tranſibo. tu enim iam calles, quo modo
ſumpta methodo ex indicatione ad hæc accedendum ſit.

Medicæ artis partes, quæ a fine deſumptæ ſunt, & quæ has antecedunt. *Cap. 7.*

ITaq; dicamus illas quidem ptimas & proprias, & quammaxime eſſe artis medicæ partes, per quas
iſtius artis finem aſſequimur: alias uero iſtis eſſe ſuperiores. Porrò, tot ſecundum numerum primæ
proximæq; ſunt, quot ſunt maxime propriæ tationes medendi. medicina nanq; affectionibus noſtri cor
poris medetur, ſiue modo illæ duæ ſint, ſiue tres, ſiue etiam plures. Nos tamen eo libro, qui ad Thra-
ſybulum dicatus eſt, oſtendimus primam harum conſtitutionum differentiam duplicem eſſe, ac utranq;
ab omnibus fere proprio nomine eſſe appellatam. ſiquidem alteram nos ſanitatem, alteram ægritudi-
nem appellare ſolemus. Sed in utraq; deinde harum duplices reperiuntur ſpecies. nam utrobiq; ea cõ-
ſtitutio, aut in habitu eſt, aut in habitudine. ſalubrem nimirum conſtitutionem, quæ in habitu eſt, illa
pars ſibi aſciuit, quam ſalubrem appellamus. & iſtius præcipuas partes, quæ bonum habitum inducit,
& quæ ad corpota reficienda, & ad ſenilis uitæ rationem pertinet. Quæ uero ægritudines reſpicit ha-
bitu, uel habitudine, nominibus caret, quibus partes hæ medicatiuę nominentur: ægritudinis uero, F
ipſæ quidem aut acutæ dicuntur, aut longæ. Partium itaq; huius artis, aliæ quidem primæ ac proximæ
ſunt: aliæ uero ſine quibus illæ minime eſſe poſſint. In his igitur prima eſt ſignificatiua, cuius duę ſunt
partes. altera quidem præſentium cognitrix, altera uero futurorum præſagitrix. Fieri enim nequit ut
rationem affectum aliquem curandi reperiamus, niſi ille prius cognoſcatur. neq; etiam (niſi terminus
futuræ iudicationis prænoſcatur) recte unquam curari poterit. Has tamen partes neceſſario aliæ item
præcedunt, utpote ea quæ omnium particularum ſtatum exponit, quædam uero diſſectione comprehẽ-
ditur. Inſuper uero & illa, quæ de earum actionibus, ac tertio illa, quæ de earum uſu eſt uel utilitate.
Verum & his ſunt aliæ priores. ea nimirum, quæ contemplationem elementorum corporis, ac ea quæ
de iudicijs, nec nõ & illa, quæ de naturalibus facultatibus, quæ & ipſæ ex ſectione animantium compre
henduntur. Nimirum in tot tandem principia ſignificatiua pars diſſoluitur, quam diximus, quòd om-
nino curatiuam ac ſalubrem præcedat, quæ omnia ſeorſum ſuis libris expoſita ſunt. Verum enimuero
eſt, & alia pars præcedens curatiuam, quam etiam ſignificatiuæ annectunt. ea autem eſt, quæ omnes
cauſas docet, tam ſalubres, quàm morboſas, quam materialem nonnulli appellant. hæc profitetur co-
gnitionem cauſarum omniũ, quæ his in primis conſtant, quæ offeruntur, quæ efficiuntur, quæ uacuan-
tur, & quæ extrinſecus accidunt. horum enim omnium uires perpendit. nos autem in libris de ratione G
curandi monſtrauimus, quam hæc utilitatem arti præſtant.

Partitio medicæ artis ab uno corpore, quod illi ſubycitur, deſumpta. *Cap. 8.*

HAec itaq; eſt partium artis medicæ perſcrutatio, ab ipſius prima maxime ac propria materia de
prompta. Sed quæ ex ſecunda materia, nec ita propria, hoc ſe habet modo. Corpus enim huma-
num medicinalis artis ſecunda eſt materia, ac (ita dixerim) per accidens, ea inquam ratione, qua ſani-
tas & morbus iſtius corporis affectiones ſunt. Nec modo huius artis, ſed naturalis etiam philoſophiæ
materia hoc ipſum corpus eſt, & ipſius etiam per accidens, eo .ſ. quòd generationem ſubeat & interi-
tum. Naturalis nimirum philoſophia ea contemplatur, quæ generantur & intereunt. unde & ipſius pri
ma materia generatio eſt, & propter hanc deinde corpus etiam generabile. nam & ob id corpus huma
num naturalis materia eſt, quia generationem ſubit & interitum. medicæ uero artis non hac de cauſa,
ſed potius quoniam morbis ac ſanitati ſubiectum eſt. Vnde cum corpus humanum ſit quodam modo
artis medicæ materia: hæc ars pro ratione partitionis illius, ipſa etiam in partes ſuas ſecanda ueniet.
At duæ ſunt ſecundum genus primæ differentiæ: altera enim circa elementares partes conſiſtit, altera
uero circa inſtrumentarias. At uero utrę q; tam elementares inquam, quàm inſtrumentariæ, animalis H
particulæ ſunt, & harum omnium affectus quilibet propria erit huius artis pars, quam ſuperius, dum
de punctione ſuffuſionum ageremus, in particulares actiones ſubinde diuidi oſtendimus. harum ſiqui-
dem notitiæ ſunt elementares particulæ totius huiuſce artis, ſicut in his, quæ medicamenta uniuſcuiuſ-
que complectuntur. & in his etiam quæ ad uictus rationem pertinent, illæ quæ unumquodq; ſimplex
reſpiciunt. Non modo autem partitio, quæ ex huiuſce materiæ ſectione ſuboritur, ad ultimas uſque
& elementares artis particulas prouehitur: uerum & illa cuius pauloante meminimus. Præterea autẽ
& alio modo fieri hæc partitio poteſt. nam fingamus nos uelle unum quodpiam morborum propoſi-
tum genus ad ultimas uſque particulas diuidere: prima tunc diuiſio erit, quòd aut ſimilaribus parti-
culis accidat, aut inſtrumentarijs, ut in libro de morborum differentijs a nobis monſtratum eſt: al-
tera uero quòd harum deinde aliæ ſimplices ſunt, alię compoſitæ, quod in eodem quoque libro oſten-
dimus. Erit igitur neceſſarium, ut curatiua ſcientia minimas elementaresque particulas eaſdem ha-
beat cum illis, quæ dictæ ſunt. Si enim, exempli gratia, calidum aliquem morbum uelimus curare:
primum quod cognoſcere oportet, eſt ratio illum curandi, nimirum quòd contraria contrarijs reme-
dio ſunt (iam monſtrauimus hoc commune eſſe & primum omnium:) Deinde uero, quòd id quod
eſt primo gradu calidum, illi eſt adhibendum, quod frigidum primo item gradu eſt. mox uero

& calido-

A & calidorum morborum, atq; etiam medicamentorum refrigerantium gradus tenere oportet, quod in libris de medicamentis explicauimus. Vnde manifeſtum quòd undecunque quis partiri inceperit ſi recte huiuſmodi partitio ad ultima & elementaria theoremata fiat: perueniet tandem ad ſcientiam eorum, quæ dicta ſunt.

Partitio medica artis ab ijs, quæ ſunt ſecundum naturam, & quæ ſunt præter naturam. Cap. 9.

VT tamen res hæc exactius intelligatur: alterius quoq; partitionis, qua ſæpiſſime uſus ſum, memi niſſe uelim. itaq; eorum, quæ circa corpus humanum ſunt, alia præter naturam ſunt, alia uero ſecundum naturam, quæ uero præter naturam ſunt, aut morbi ſunt, aut ſymptomata. Sed iſtorum cauſæ, ſi eorum quidem fuerint, quæ ſecundum naturam ſunt: oportet ut Medicus ſcientiam habeat, hæc ipſa tuendi. ſi uero eorum, quæ præter naturam: ut ea interimendi, ſcientiam habeat. quo autem modo hæc ſint peragenda, alibi a nobis expoſitum eſt. In præſenti uero eſt examinandum id, quod propoſitum fuerat. ut eorum unumquodq; ſingillatim partiamur. Sed nos ſeorſum de his in alijs egimus. de morbis, inquam, in libro de morborum differentijs: de cauſis item in alio libro: quemadmodum etiam in alio de ſymptomatibus. ſed & ſanorum differentias in libris de tuenda ualetudine. in the
B rapeuticis quoq; facta diuiſione & morborum, & ſymptomatum, & cauſarum, docui quo modo omnibus ſit conſulendum. Et nimirum per hanc etiam partitionem facile inueniuntur ea, quæ prima, & præcipua ſunt in arte, non eſſe alia ab illis, quæ diximus, nec non & ea, quæ ſecundum locum obtinent, & quæ etiam tertium, ut antea quoq; a nobis expoſitum eſt. oportet etenim & hæc ipſa partiri. quod ſi recte fiat: oportebit partitionem tandem peruenire ad elementares uſq; notitias. Quòd autem uarie poſſit unumquodq;, quod propoſitum ſit diuidi: nec uno tantum modo dixere philoſophi omnes, qui dialecticam maxime calluerunt: atque in primis Plato in duobus libris, ſophiſta inquam & politico. Nihil igitur eſt cur ex multiplicitate partitionum turberis, ſi multifariam antiqui medicam artem partiti ſunt, quin potius perpende, ſi nihil ſit pretermiſſum ex his, quæ occurrere poſſunt. Profecto quicunq; hæc obſeruauerit: is ſuam partitionem modeſte proſequetur. Veruntamen optimum erit (ut & prius diximus) ſi initium a maxime propria ſumpſerimus materia, cui mox ex prædicta methodo alia addiderimus.

GALENI ARS MEDICINALIS,

C

Nicolao Leoniceno interprete.

ARGVMENTVM LIBRI.

Medicam artem ex corporum, ſignorum, & cauſarum definitione conſtitui.

Quot numero ſint doctrinæ, ac de præſtantia definitiua. Cap. I.

TRES ſunt omnes doctrinæ quæ ordini inhærent: Prima quidem ex notione finis, quæ per reſolutionem fit: Secunda ex compoſitione conſtat eorum, quæ ex reſolutione fuerint inuenta: Tertia ex definitionis diſſolutione, cui nũc incumbimus. Licet autem huiuſcemodi doctrinam appellare non tantum diffinitionis diſſolutionem, ſed & explicationem, ut nonnulli uocarunt, uel reſolutionem, uel diuiſionem: uel (ut nonnulli alij) explanationem, uel expo-
D ſitionem ut alij. Conati ſunt & Herophiliorum quidam talem facere doctrinã quemadmodum Heraclides Erythriçus. Conati ſunt & eam, quæ per compoſitionem, & ipſi Herophilij, & quidam Eraſiſtrati ſectatores, & Athenæus Attaleus. Neminem tamen ante nos eam quæ oritur a notione finis, ſcripſiſſe comperimus, ex qua omnes artes † uia quadam atq; ordine conſtituuntur: ſed illam quidem alio pertractauimus loco. Hic
† Methodo. uero diffinitiuam faciemus doctrinam, quæ quantum ab ea, quę ex reſolutione conſiſtit, & dignitate, &
† Methodo. ipſo † docendi ordine linquitur, tantum & ad totius compendium, & ad ſingulorum memoriam præſtare inuenietur: ſufficienter enim ac facile memoriæ commendantur uniuerſa ex definitionis diſſolutione, quoniam totius artis capita in ſe optima definitio complectitur, quam quidam ſubſtantialem uocant, ex aduerſo diſtinguentes alijs, quæ* notionales appellantur. Illæ ſiquidem ab ijs, quæ acci-
†Alias ὀνοματικαὶ. i. nominales. uide lib. 4. de differentiis pul. cap. 2. dunt rebus definitis: hæ uero ab ipſa eſſentia conſtituuntur. Elaborata autẽ eſt a nobis particulatim & in pluribus conſcripta tractatibus totius medicinæ contemplatio, quibus uti quis poſſit ad triplicem doctrinam. Nunc uero definitiuam aggrediemur. hoc unum apponentes, quòd ſolum capita, & quædam ueluti concluſiones eorum, quæ alibi late fuſa oratione ſunt demonſtrata, nunc a nobis dicentur.

Quid ſit medicina. Cap. 2. E

MEdicina eſt ſcientia ſalubrium & inſalubrium* & neutrorum. Nihil uero differt, & ſiquis loco in ſalubrium, ægrorum* dixerit. Nomen uero ſcientiæ communiter, & non proprie accipere oportet. Salubre autem, & inſalubre, & neutrum, unumquodque tripliciter dicitur: hoc quidem ut corpus: hoc autem ut cauſa: hoc uero ut ſignum. Etenim corpus, quod ſanitatem natura ſuſcipere aptum eſt: & cauſam, quæ eandem efficere uel conſeruare: & ſignum, quod poteſt indicare, hæc omnia ſalubria Græci appellare conſueuerunt. Eadem ratione & ſuſceptiua morborum corpora: & eoſdem efficientes, conſeruanteſque cauſas: & ſigna indicantia, inſalubria uocant. Nec aliter corpora neutra, cauſas, ſignaq; dixerunt. Et ſecundum quidem primam rationem atque præcipuam, cauſarum ſalubrium eſt medicina ſcientia: propter eas autem & aliarum, ſecundo quidem loco inſalubrium: & tertio neutrarum. Et poſt has eodem modo corporum, primo quidem & hic ſalubrium: ſecundo loco inſalubrium: tertio neutrorum. Itidem de ſignis dicendum. In actionibus autem prima quidem eſt corporum cognitio, quæ habetur ex ſignis, poſt hæc cauſarum, quæ in ipſis ſunt, inuentio.

* Interpſ uarie dictioné hanc νοσώδες uertit. nã modo inſalubre, modo ægrũ, modo ægritudinibus obnoxium uertit. alii morboſũ uertunt.

* Similiter & νοσερὸν, quod idem eſt, ac νοσῶδες, modo ægrum modo inſalubre uertit.

Quot modis dicatur effectiuum, indicatiuum, & ſuſceptiuum. Cap. 3.

SEd quoniam & effectiuum, & indicatiuum, & ſuſceptiuum, dupliciter unumquodque dicitur, hoc quidem ſimpliciter, hoc uero ut nunc, noſſe oportet medicinam eſſe utrorumque ſcientiam. Ipſum F uero ſimpliciter duobus dicitur modis, & quod ſemper, & quod ut multũ: & utrorũq; medicina eſt ſciẽtia. Neutra uero & cauſa, & corpus, & ſignũ, & quod ſimpliciter dicitur, & quod ut nunc, tripliciter unũquodque appellatur: hoc, quidem quia neutrius contrariorũ eſt particeps: hoc uero, quia utriuſq; : hoc uero, quia aliquando huius, aliquando illius. Horum autem ipſorum ſecundum rurſus duobus dicitur modis: aliquando quidem, quia utriuſque contrariorũ ex æquo eſt particeps: aliquando uero, quia plus alterius. Eſt uero & in tota definitione, ſi uerba animaduertimus, ambiguitas quædam, quam & ipſam diſſoluere oportet. Cum enim dicitur medicinam eſſe ſcientiam & ſalubrium, & inſalubrium & neutrorum, ſignificatur, & quod omnium particularium, & quod quorundam, & quod qualium. Sed omnium quidem indefinitum quoddam eſt atque impoſsibile: quorundam diminutum atq; artificio carens, qualium uero artificioſum pariter atque ſufficiens ad omnia artis particularia: quod etiam dicimus in medicinæ definitione comprehendi. Primum igitur de corporibus dicere aggrediemur, qualia nam ſint, & ſalubria, & inſalubria, & neutra, poſt hæc de ſignis & cauſis diſſeremus.

De corpore ſalubri. Cap. 4.

SAlubre ſimpliciter corpus eſt, quod ab ipſo naturæ ortu bonam habet temperaturam in ſimplicibꝰ & primis particulis, atque in his, quæ ex illis componuntur, inſtrumentis eſt commenſuratum. Salubre uero nunc eſt corpus, quod in præſenti eſt ſanum. eſt uero & hoc eo tempore, quo ſanum exiſtit, bonam habens temperaturam & commenſurationem, non tamen optimam, at ſibi propriam. Ipſius uero ſalubris ſimpliciter corporis tale quidem eſt ſemper id, quod eſt optima temperantia præditum, ac maxime eſt commenſuratum: ut multum autem, quod a conſtitutione optima non ualde admodum deficit. G

De corpore inſalubri. Cap. 5.

INſalubre uero ſimpliciter eſt corpus, quod ab ipſo ortu naturæ, uel in cõſimilibus partibus malã habet temperaturam, uel in inſtrumentarijs incommenſurationẽ, uel utrũque uitiũ. Inſalubre uero nũc eſt corpus, quod eo tempore, quo tale dicitur, ægrotat. Neque obſcurum eſt, quod & hoc ipſum eo, quo dicitur, tempore ægrotans, uel in conſimilibus malam habet temperaturã, uel in inſtrumentarijs incommenſurationem, uel utrunq;. Eſt uero & ſemper inſalubre, quod ex ipſo naturæ ortu uel peſſimã habet temperaturam in ſimplicibus, & primis particulis omnibus, uel aliquibus, uel his, quæ obtinent principatum, uel in inſtrumentarijs incõmenſuratiſſimum exiſtit: ſimiliter autẽ in his, uel omnibus, uel aliquibus, uel illis, quæ obtinent principatum. Vt multum uero inſalubre eſt corpus, quod ab huius quidẽ uitio recedit, nondum tamen in medio conſtitutum eſt. H

De corpore neutro. Cap. 6.

QVoniam uero & neutrum corpus tripliciter dicebatur, unum quidem quod neutrius erat extremæ diſpoſitionis particeps: aliud autem quoniam utriuſque: aliud quoniam aliquando huius, aliquando uero illius, Iuxta primum ſignificatum, neutrum erit corpus, quod exquiſite mediũ eſt ſaluberrimi & inſaluberrimi corporis: & huius hoc quidem ſimpliciter tale, quod ab ipſo ortu naturæ ita eſt cõſtitutum: hoc uero ut nunc, quod in præſenti tempore medium exquiſite exiſtit ſaluberrimi atque inſaluberrimi corporis: ipſius autem ſimpliciter, ſemper quidem tale eſt id, quod in omnibus ætatibus tale perdurat: ut multum autem, quod non nullas recipit mutationes. Iuxta uero ſecundum ſignificatum, neutrum erit corpus, quod ab ipſo ortu naturæ contrariarum ſimul eſt particeps diſpoſitionũ, aut ſcilicet in una parte, aut in duabus differentibus: in una quidem, ſi ſecundum alteram oppoſitionem effectiuarum qualitatum bonam habuerit temperaturam, uel etiam ſecundum utranque, ſed in formatione, uel magnitudine, uel numero partium, uel ſitu delinquat: aut contra in his quidem recte ſe habeat uel omnibus, uel quibuſdam, peccet autem in temperatura: In differentibus uero partibus, & iuxta omnes oppoſitiones poteſt quidquam ſimul particeps eſſe contrariorum. Et ſemper quidem tale, quod per omnes ætates in eodem perſeuerat. Vt multum uero, quod aliqua ex parte euariat. Ita ue

ro &

A ro & nunc neutrum erit corpus iuxta ſecundum ſignificatum, quia uel in parte una hæc quidem ſibi ſalu
bria exiſtunt, illa uero inſalubria, uel in differentibus ita afficitur partibus. Iuxta uero tertium ſignifica-
tum, neutrum erit corpus, quod aliquando quidem ſalubre, aliquando uero inſalubre per uices exiſtit,
ut nonnullis accidit, qui in pueritia ſalubritate corporis uigent, cum uero ad iuuentutem peruenerint,
inſalubres euadunt, aut contra. In uno autem tempore, quod ita eſt neutrum, exquiſite quidem conſi-
ſtere nequit: latius uero ſi accipiatur, contingit. Nouimus autem, ꝗ nunc dupliciter dicitur. Salubre igi-
tur & inſalubre & neutrum corpus quot modis dicatur, & quale unumquodq; ſit, ſufficienter explica-
uimus. De ſignis uero deinceps dicendum.

De ſignis ſalubribus. *Cap. 7.*

SVnt autem & ex his ſalubria quidem, & quæcunq; præſentem indicant ſanitatem, & futuram præ-
nunciant, & præteritam memoriæ ſubijciunt. Inſalubria uero, quæ & præſentem indicant ægritudi-
nem, & futuram prænunciant, atq; præteritam memoriæ ſubijciunt. Eadẽ ratione neutra dicuntur, quæ
neutram diſpoſitionem oſtendunt, prænunciant, & memoriæ ſubijciunt, † [& quæ nihil omnino de di- † Aliqui co. hęc nõ habẽt.
ſpoſitionibus indicant, uel nihilo magis ſalubrem, quàm inſalubrem diſpoſitionem oſtendunt:] & quæ
partim quidem ſalubrem, partim uero inſalubrem indicant diſpoſitionem: & quæ aliquando quidem ſa
B lubrem, aliquando uero inſalubrem, & hæc quoq; ſecundum tria tempora, ueluti ſalubria & inſalubria.
Vocantur autem non nunquam a uetuſtioribus medicis hæc omnia, ſigna prænunciatiua, quamuis præ
ſentium ac præteritorum ſint indicatiua. Vſus uero non paruus eſt ex prænunciatiuis atq; indicatiuis,
minor autem ex his, quæ memoriæ ſubijciũt. Cum igitur ſint ſalubria corpora, hæc quidem ſimpliciter,
hæc uero ut nunc, quæ & ſana dicuntur, ſalubrium ſimpliciter corporum duplicem diximus eſſe diffe-
rentiam, quoniam non nulla quidem ſemper, non nulla uero ut multum eſſent talia. Et ſemper quidẽ,
quæ optimam conſtitutionem ſortita ſunt: ut multum uero, quæ non magnopere ab illa recedunt.

De ſignis optimæ conſtitutionis. *Cap. 8.*

HOrum autem dignotiones ſumendæ ſunt ab ijs, quæ ſecundum eſſentiæ rationem ipſis inſunt, &
ab ijs, quæ ex neceſſitate conſequuntur, operationibus ſymptomatibusq;, quæ etiam ſane acciden
tia proprie uocamus. Ab eſſentia quidem ipſa eorum, quæ optimam habent conſtitutionem, commen
ſuratione conſimilium quidem in caliditate, frigiditate, humiditate, & ſiccitate: Inſtrumentalium uero
in quantitate ac numero eorum, ex quibus componuntur, ac præterea formatione, ſitu partium ſingula
rum ac totius inſtrumenti. Ex his uero, quæ ex neceſſitate conſequuntur conſimilia, quantum quidem
attinet ad tactum, a mediocritate, quæ in mollitie ac duritie conſiſtit: quantum uero ad aſpectum, a co-
C lore bono, & leuitatis atq; hiſpiditatis mediocritate. In operationibus, a perfectione, quam & ipſarum
uirtutem appellamus. Ab his uero, quæ inſtrumentarias partes conſequuntur, a cõmenſuratione & pul
chritudine omnium totius corporis inſtrumentorum, ac præterea earum, quæ ipſis inſunt, uirtute ope-
rationum. Optimæ igitur conſtitutionis corporum ſigna indicatiua ſunt hæc. Eorum autem, quæ ab ip-
ſa deficiunt, & adhuc tamen ſalubria exiſtunt, non nulla quidem in conſimilium temperatura uitium ali
quod paruum habent: non nulla uero in inſtrumentariorum commenſuratione, & hoc quoque perexi-
guum. Accidit autem hoc uel in omnibus, uel in aliquibus, aut in utriſq;. Vitiorum uero genera eadem
ſunt cum his, quæ uirtutem perficiunt, temperatura quidem in conſimilibus: numerus autem, & for-
matio, & magnitudo, & ſitus in inſtrumentarijs: utriſq; uero communis unitas, quam & ipſorum conti
nuitatem appellamus. In his autem ipſis generibus ſunt corporum inſalubrium uitia ſecundum utrunq;
inſalubritatis ſignificatum. Terminus autem, qui utrunq; diſtinguit, eſt operationũ læſio ſenſibilis. Quæ
uero ab optima corporum conſtitutione breue aliquid deficiunt, re uera quidem & ipſa in aliquo ſunt
offenſa, non tamen id ſenſu comprehenditur. Diſtinguuntur uero ex eo, ꝗ magis minusve in operatio
nibus exiſtit, ac quia cauſis inſalubribus non æque reſiſtunt. Quæ autem ſimpliciter inſalubria ſunt cor
pora, diſtinguuntur ob id, ꝗ facile a cauſis inſalubribus ſuperantur, & quoniam in uirtute operationum
D multum deficiunt. In medio autem amborum collocantur neutra, tum quæ exquiſite appellantur, tum
quæ cum latitudine quadam. Quo fit, ut tota ſanitatis latitudo in tres partes, quarum ſingulæ latitudinẽ
habent non paruam, diuidatur. Erit autem prima quidem ſalubrium corporum, ſecunda neutrorũ, ter-
tia inſalubrium. Poſt quæ deinceps ſequuntur, quæ iam ægrotant corpora, quæ ſenſibilibus operatio-
num læſionibus diſtinguuntur. Quæ igitur dolore infeſtantur, & quorum motus ſunt deprauati, aut om
nino interierunt, manifeſtas habent determinationes. Quæ uero imbecilles edunt operationes, in ma-
gnis quidem diſtantijs facile diſcernuntur, in paruis uero ambigua ſunt: atque idcirco in eo genere no-
xæ collocatur diſpoſitio, quæ neutrius contrariorum eſt particeps, quam & ipſam neutram dicimus ap
pellari: Ita tamen ut hotum omnium ſenſus ſit iudex, nõ ipſa natura rerum inſpiciatur. periculum enim
eſſet ne in dogma perpetuæ paſſibilitatis traheremur. Et quidem ſigna ſanorum corporũ, ſed quæ aut
inſalubria, aut ſalubria, aut neutra exiſtunt, quantitate diſtantiæ differunt, duobus inuicem contrarijs
terminis a nobis ſtatutis, optima uidelicet conſtitutione corporis, & nuper facta ægritudine, ac dein-
ceps conſiderantibus, utri eorum uiciniora ſint ea, quæ ad examen corpora ueniunt. Quæ enim proxi-
miora ſunt optimæ conſtitutioni, ſalubria: Quæ uero ab hac longius diſtant, atq; ad ea, quæ iam ægro-
tant, magis accedunt, inſalubria: Quæ autem intermedia, atq; æqualiter ab utriſque diſtare uidentur,
neutra erunt. Optimæ igitur conſtitutionis corporis indicia explicauimus. Eorum uero, quæ ab ipſa de
ficiunt,

ficiunt,totidem ſunt numero genera,quæ in magis & minus ſecari poſſunt. Cum autem in tres latitu- E
dines diuiſa ſint,corporis inſalubris ſimpliciter,indicia trademus: Ex his enim & reliquæ duæ latitudi
nes innoteſcent. Generaliter igitur prius a nobis in eo,quem de optima conſtitutione ſermonem ha
buimus, dictum eſt:ſpecialiter autem nunc dicetur,ſi prius partes diuiſerimus.

Quot ſint differentiæ partium. *Cap. 9.*

SVnt uero earum quatuor uniuerſæ differentiæ, quoniam non nullæ earum principia quædam exi-
ſtunt:aliquæ uero ab ipſis originem habent: aliquæ nec aliarum gubernationi præſunt, neque ab a-
lijs gubernantur,cum inſitas habeant a natura potentias, a quibus regũtur:quædam uero ſunt,quæ inſi
tas ſimul & aliunde emanantes habent. Principia igitur ſunt cerebrum,cor,hepar, teſticuli. Ab his ue-
ro ortum habent atque eiſdem ſubminiſtrant,nerui quidem & ſpinalis medulla, cerebro:cordi uero,ar
teriæ:hepati,uenæ: Ipſa uero ſeminaria uaſa,teſticulis. Quæ autem a ſeipſis gubernantur,ſunt chartila-
go,os,copula,membrana,glandulæ,adeps,caro ſimplex. Reliquæ uero partes, cum unà cũ iſtis habeãt
ex ſeipſis regimen,arterijs,neruis,& uenis inſuper egent. Capillorum autem atq; unguium neque regi
men ullum eſt, ſed generatio tantummodo. Hæ igitur ſunt partium differentiæ.

De ſignis cerebri. *Cap. 10.*

INdicia autem ſingularum temperaturæ ſumpto a cerebro initio, deinceps dicemus. Sunt uero quin F A.l.3.f.1.e.1.
que uniuerſa genera,quæ ipſius naturam oſtendunt. Primum quidem totius capitis diſpoſitio:Secũ- c.10.p.3.q.1.
dum uero,ſenſibilium operationum uirtus & uitium: Et tertium,actiuarum: Quartum,earum, quæ te- d.
nent principatum: Et quintum,naturalium. Aliud uero genus præter hæc omnia eſt ea, quæ ab extrin-
ſecus occurſantibus aduenit alteratio.Et quidem totius capitis diſpoſitio, ex magnitudine & figura ſu-
mitur atque capillis.

De paruitate & magnitudine capitis. *Cap. 11.*

PAruum igitur caput uitioſæ conſtitutionis cerebri proprium eſt indicium. Magnum uero,non ne-
ceſſario indicat bonam conſtitutionem: ſed,ſi quidem ob inſitæ uirtutis robur, quæ multam atque
optimam materiam afformauerit, eueniat, bonum eſt ſignum: at, ſi ob materiæ tantum multitudinem,
haudquaquam bonum. Diſtinguenda uero ſunt hæc & ex figura ipſa,& ex his,quæ ab eo habent ortũ.
A figura quidem ipſa,ſi concinna: ſemper enim hoc bonum eſt ſignum: Ex his autem, quæ ab eo ortũ
habent,ſi ualida eſt ceruix,& ſi alijs oſſibus optime conſtet,atq; omnis præterea neruoſa ſubſtantia bo-
ni ſit habitus,ac robur habeat intentum. Propria autem capitis figura eſt, ueluti ſi excogitares ſphærã
exquiſite rotundam ex cera conſtructam,leniter utrinq; depreſſam. In hac enim, neceſſe eſt, ut poſte-
riores prioresq; partes magis gibbæ fiant,quàm ſphęrę conueniat:Quæ uero utrinq; conſiſtunt,magis G
rectæ. Quòd ſi ea,quæ ſecundum occiput,eminentia * aliquatenus minuatur, ſimul intueri oportet ner * Alicui ?
uos atq; ceruicem unà cum oſſibus alijs. Nam,ſi ſecundum naturam conſtiterint,materiæ defectu,non
uirtutis imbecillitate hoc contigit: Illis uero non recte ſe habentibus,principium eſt debile.Sed ma-
gna ex parte defectus,qui occipiti eueniunt,conſequitur eorum,quæ antediximus imbecillitas:rariſſi-
meq; aliter euenire conſueuit.Caput etiam,quod ſecundum occiput in acutiem tendit,animaduertere
oportet,iiſdem adhibitis diſtinguendi rationibus,quibus antea in capite grandiori facto utebamur. Sæ
penumero uero & hic optimum eſt ſignum,figura concinna cerebelli, quod non nulli medici poſterius
cerebrum appellare conſueuerunt,quemadmodum & poſterius exiſtit,ea ſutura, quæ græcæ literæ,Λ,
formam habet,diſtinctum. Eſt uero huiuſcemodi pars, ſpinalis medullæ principium, & eius ratione,
neruorum omnium,qui in toto animali ſunt actiui. Ipſa autem pars poſterior per ſeipſam paucos admo
dum ſenſitiuos obtinet neruos,plurimos uero actiuos: ſicuti & anterior, ſenſitiuos quidem plurimos,
paucos admodum actiuos. Quare,ubi bene fuerit affecta utraq; pars, robuſtas habebunt propagines.
Eædem quoq; diſtinctiones adhibendæ ſunt ad partes capitis anteriores ad frontem attinentes, quæ
etiam ad poſteriores,earundemq; & paruitatem & magnitudinem inſpicere oportet, atq; itidem figu-
ram & ſenſus ibi collocatos,uiſum, guſtum,atq; odoratũ.Hæc enim ſe inuicem indicant atq; atteſtanť, H
& quæ a principijs oriuntur,principij uirtutem & uitium: & principium ea,quæ ab ipſo naſcuntur.

De operationibus obtinentibus principatum. *Cap. 12.*

EArum autem operationum,quæ obtinent principatum, uirtus ac uitium ſunt ipſius principij ſeor-
ſum tantummodo indicia. Voco autem operationes principatum obtinẽtes, quæ a ſolo principio A.l.3.f.1.e.1.
proueniunt. Ingenium quidem igitur ſubtilem cerebri ſubſtantiam indicat: tarditas uero intellectus, c.17.e.
craſſam:diſcendi uero facilitas,formarum facile ſuſceptiuam: memoria autem ſtabilem ac firmam: Si-
cuti & diſcendi difficultas, formarum non facile ſuſceptiuam, & obliuio, fluidam: mobilitas quoq; in
opinionibus,calidam:ſtabilitas autem frigidam. Adhuc autem duo indiciorũ genera mihi uideor præ-
termiſiſſe,de quibus ſum ab initio me dicturum pollicitus,quorum alterum ad operationes attinet na-
turales:alterum uero ad ea,quæ extrinſecus occurſant.Erit autem in utriſq; ſermo communis.

Signa bonæ temperaturæ cerebri. *Cap. 13.*

SI quidem cerebrum ſortiatur bonam quatuor primarum qualitatum temperaturam, omnia quæ di
ximus habebit moderata:& excrementa,quæ uel per palatum,uel aures, uel nares, uel oculos ex-
purgantur,hæc quoq; modice ſe habebunt:atq; ab ijs,quæ extrinſecus occurſant,minime lædetur, quę A.l.3.f.1.e.1.
ſcilicet uel calefaciunt,uel frigefaciunt, uel humectant,uel exiccant. Talibus igitur capilli capitis,cum c.16.p.342.d
adhuc

A adhuc ſunt infantes, ſubrufi: cum uero pueri, ſubflaui: cum iam adoleuerint, flaui fiunt, medijque quodam modo ſunt inter eos, qui exquiſite ſunt criſpi, & ſimplices: non tamen facile caluitium patiuntur. Quæ uero dicuntur, ac poſterius dicenda indicia ſunt, accipere oportet, ut in bonam habentibus temperiem habitationibus. Quæ autem ad capillos attinent, non ad locorum tantum, ſed ad humorum quoque temperaturam, qui cerebri temperaturæ proportione reſpondent, ſunt referenda. Si uero calidius ſit, quàm oporteat, in altera uero oppoſitione bonam habeat temperaturam, ſi quidem in caliditate multum exceſſerit, omnia, quæ dicentur, ualidiora erunt indicia: ſed, ſi paruus fuerit exceſſus, imbecilla. Communis autem hæc ratio ſtatuatur in omnibus partibus, quarum in temperaturis uniuerſis indicia ſumus tradituri.

Signa calidi cerebri. *Cap.* 14.

DEinceps igitur ſigna caliditatis cerebri, præter ea, quæ nuper diximus, ſunt, quòd ea, quæ circa caput, omnia rubicundiora & calidiora, & quæ in oculis ſunt uenæ, magis ſenſui patent. Capilli quoque in his geniti celeriter in capite proueniunt, & cum multum in caliditate a mediocri temperatura receſſerint, nigri, & robuſti, & criſpi fiunt: cum uero non multum, ſubflaui quidem ab initio fiunt, deinde nigricant, ac progredientibus ætatibus caluitium patiuntur, atque eo magis, qui plus

A ibid.c.17.e B modico ſunt calidiores. Excrementa uero, quæ per palatum & nares, & oculos, & aures, pauca & concocta ipſis exiſtunt, cum integram habuerint ſanitatem. Cum uero eis caput repletur (continuo enim, ac tum præſertim, cum nullam uictus ſeruauerint rationem, tale quid eis accidit) plura quidem in ipſis excrementa, ſed non incocta generantur, implenturq;, atque aggrauantur eorum capita a calidis cibis & potibus, odoribus, atque hiſce omnibus, quæ extrinſecus occurſant: in quorum numero eſt, & qui nobis circumfunditur aer. Sed præterea magis, ſi non ſolum natura calida, ſed etiam humida corpora extiterint. Breuibus autem ſomnis huiuſmodi temperaturæ contentæ ſunt, neq; admodum profundis.

Signa frigidi cerebri. *Cap.* 15.

FRigidioris uero, quàm oporteat, cerebri indicia ſunt, plura in proprijs meatibus excrementa, & capilli recti, & rufi, & ſtabiles, & qui longo poſt natiuitatem tempore naſcuntur, tenues, atque

A. ibidem. ab initio male nutriti: & facile a cauſis frigidis offenduntur, atque hoc ipſo offenſionis tempore deſtillationibus & grauedinibus capiuntur: neque, ſi tetigeris partes ad caput attinentes, admodum calidę ſentiuntur: neque, ſi inſpexeris, rubicundæ apparent: & oculorum uenæ omnino uiſum effugiunt: & ſomnolentiores quodam modo ſunt.

C *Signa ſicci cerebri.* *Cap.* 16.

SIccioris autem cerebri indicia ſunt meatus ſuperfluitatibus carentes, & ſenſuũ perſpicacitas; ſunt

A. ibidem. autem ad uigilias prompti, & capillos habent robuſtiſſimos, & qui celerrime eis genitis innaſcuntur. Criſpi autem potius ſunt, quàm recti: cito autem calui fiunt.

Humidi cerebri indicia. *Cap.* 17.

A. ibidem. HVmidioris uero cerebri indicia, capilli plani, & nequaquam calui fiunt: Senſus autem turbulenti, & excrementorum multitudo, ſomni multi atque profundi. Et hæ quidem ſimplices ſunt intemperaturæ.

Signa calidi ſiccique cerebri. *Cap.* 18.

A. ibidem e f. COmpoſitæ autem primum calida & ſicca, ſecundum quam & ſuperfluitatibus carent, & ſenſibus uigent, & plurimum uigilant, & cito calui fiunt. & prima quidem capillorum generatio celerrima eſt, ac plurimo abundans alimento. capillos uero habent nigros, & criſpos: & tangentibus caput calidi ſentiuntur: & ſunt rubicundi uſque ad ætatem conſiſtentiæ.

Signa calidi & humidi cerebri. *Cap.* 19.

SI uero humiditas adiungatur caliditati, parum utriuſq; qualitatibus ſuperantibus mediocritatem,

A. ibidem f. D color bonus, & calor, & oculorum uenæ magnæ: & plura excrementa, & mediocriter cocta: & capilli recti, ſubflaui, & non facile calui fiunt. Implentur uero atq; aggrauantur eorum capita a calidis: † [at, ſi humectentur, tunc multo magis excrementorum habent multitudinem.] Et ſi plurimum caliditas atq; humiditas creuerit, † [his caput ægritudinibus eſt obnoxium,] atq; excrementis abundans, & quod facile a calefacientibus atq; humectantibus offendatur. Auſter uero ſemper eis aduerſatur, atque optime in Aquilone ſe habent: non tamen diu uigilare poſſunt, &c., cum ſe ad ſomnum conuerterint, ſimul graui ſomno (hoc eſt comate) tentantur, & uigilant, & ſomnia habent imaginationibus plena, uiſus eis turbulenti, neq; ſatis ſenſibus uigent. Quòd ſi multum in caliditate cerebrum à mediocritate receſſerit, paulo autem humidius extiterit, calidæ temperaturæ indicia quidem ſuperabunt, cum quibus leuia quædam humiditatis ſigna coniungentur: ueluti ſi longe quidem humidius, paulo uero calidius, uehementia quidem erunt ac manifeſta humiditatis indicia, debilia autem caliditatis. Communis uero hæc ratio in omnibus compoſitis intemperaturis exiſtit.

Ex impreſſis. † Al. ſi etiã humectent, multo magis, quãdo & excrementorum habent multitudinem. [illegible]

Signa frigidi & ſicci cerebri. *Cap.* 20.

FRigidæ uero & ſiccæ cerebri intemperaturæ, quantum ex ſe eſt, frigidum & minime coloratum, caput reddunt: ſemper enim memoria repetenda, quæ a nobis ab initio eſt diſtinctio poſita, ut præterea aduertamus, quantum ex humorum temperatura alterentur, quę circa ipſum conſiſtunt. Protinus autem

autem huiuſcemodi tẽperatura,uenis carentes habent oculos,& a cauſis frigidis facile læduntur.Qua- E
re & inæquali ſanitate fruuntur,quoniã hon nunquã leuiſſima habent capita,& meatus,qui ſuperfluita-
tibus careant:non nunquam uero & grauedinibus & deſtillationibus parua ex cauſa facile capiuntur.

De ſenſibus. Cap. 21.

SEnſus autem eorum in iuuentute quidem omnes uigent, atq; omni uitio carent, ſed progrediente
ætate cito marceſcunt. Et, ut ſummatim dicatur, omnes celerrimam circa caput ſenectutem oſtẽ- A.ibidem.f.
dunt. quare & cito cani fiunt. Capilli uero i pſis quidem genitis uix exeunt, & male nutriuntur, & ru-
fi,ſunt. In progreſſu autem ætatis, ſuperante magis frigiditate caliditatem, quàm ſiccitate humiditatẽ,
multum non calueſcunt. Contra uero ſi contigerit,ſiccitatem quidem plurimum dominari humiditati,
frigiditatem uero caliditati, parum calui fiunt hi.

Signa cerebri frigidi & humidi. Cap. 22.

HVmidæ uero & frigidæ cerebri temperaturę faciunt homines graui ſomno tentari,& ad ſomnum A.ibidem.f.
facile conuerti, ſenſibus quoque minime uigentes, atque excrementis redundantes,& qui caput
frigiditati ac repletioni habent obnoxium, ac deſtillationibus & grauedinibus facile tentantur:neque
tamen hi calui fiunt. Hæc igitur indicia ſunt cerebri temperaturæ,a quibus ſi progrediaris,ad unũquod
que ſenſorium dignotiones transferre licebit. F

De oculis. Cap. 23.

SEd ſufficiet de oculis duntaxat facere mentionem. Quicunq; tangentibus quidem manifeſte calidi A.l.3 f.1.c.t.
exiſtunt,& facili ac crebro motu cientur,& uenas latas habẽt,hi calidi omnes ſunt:frigidi uero, his c.9.p.339.a.b
contrarij. Et humidi quidem molles ſimul & multa humiditate pleni: ſicci uero, aridi ſimul & duri. A
ſimilibus autem ſuæ temperaturæ cauſis facile offenduntur: iuuantur autem a modico contrariorũ uſu.
ſed hoc quidem commune in omni cuiuſcunque partis temperaturæ dignotione oportet meminiſſe.

De magnitudine oculorum. Cap. 24.

MAgnitudo oculorum quidem,ubi concinnitas adſit,& operationum uirtus, multitudinem bene
temperatæ ſubſtantiæ oſtendit, ex qua ſunt conformati: quæ ſi deſint, multam quidem ſubſtan-
tiam,non tamen bene temperatam oſtendunt.

De paruitate oculorum. Cap. 25.

PAruitas uero oculorum adiuncta quidẽ concinnitate ac operationũ uirtute,paucã quidem,ſed be-
ne temperatam ſubſtantiam oſtendit,ex qua ſunt conformati. Si uero ſociã habuerint inconcinni-
tatem quandam atq; operationum uitium,tunc paucam ſimul ac uitioſam materiam oſtendunt.

De colore oculorum. Cap. 26. G

QVæ uero ad colores attinent,ita diſtinguere oportet: Glauci quidem oculi, qui pura humidita- A.l.3. f.1.c.1.
te, ac non multa præfulgent, tales fiunt ob ſplendidi luminis abundantiam: Contra uero nigri: c.10.d
&, qui intermediam naturam ſeruant,cauſas quoq; intermedias habent.

De glaucedine & nigredine oculorum. Cap. 27.

GLaucus igiť oculus fit uel propter magnitudinẽ,uel ꝑꝑ ſplendorẽ humoris, qui a Græcis cryſtal-
loides noĩatur,uel ꝑꝑ ſitũ prominentẽ,aut ꝑꝑ tenuis & aquei humoris,qui in pupilla exiſtit,pau-
citatem & puritatẽ:atq; oĩbus quidẽ in unũ conuenientibus fit glauciſſimus oculus. Quòd ſi aliqua ad-
ſint,aliqua uero non,tunc maior minorve glaucedo contrahiť. Niger uero oculus fit aut ob paruitatem
cryſtalloidis,aut ꝑꝑ profundũ ſitũ, uel qm̃ ſplendidus ac fulgidus exquiſite non eſt, uel qm̃ tenuis hu-
mor uel ſuperabundat,uel purus non exiſtit: uel propter unũ aliquam ex his cauſis,aut propter omnes
fieri conſueuit. In ipſis autem magis & minus(ut antè diximus)reperitur. Tenuis igitur humor,quo ma
gis ad aquæ naturam accedit,& ſuperabundat,humidiorem oculum oſtendit, quemadmodũ,ſi craſſior
ac minor fiat,ſicciorem. Cryſtalloides autem,ſiquidem durior exiſtat,ſicciorem efficit oculum:Si uero
mollior, humidiorem: ſic & ſi plus modico tenuem humorem exceſſerit, ſicciorem: ſi autem defece-
rit, contrarium. H

De cordis temperaturis. Cap. 28.

DE cordis autem temperaturis deinceps dicendum eſt:Si prius hæc in memoriam reuocauerimus,
ꝙ unamquanq; partem ſeipſa uel calidiorem,uel frigidiorem,uel ſicciorem, uel humidiorem dici
mus factam,non alicui rei alteri comparantes,ſed ad ſeipſam. Sic enim,utcunq; extiterit cor natura fri
gidiſſimum,multo ſane calidiorem temperaturam poſſidebit calidiſſimo cerebro.

Signa cordis calidi. Cap. 29.

CAlidioris igitur cordis,ut ad modum,qui ei proprius eſt atq; conueniens,indicia quædã ſunt inſe A.l.3 f.1.c.2
parabilia & propria,magnitudo reſpirationis, & pulſus uelocitas, & frequentia: & audacia,& ad c.1.d
actiones natura prompta. Quòd ſi multum in caliditate exceſſerit, tunc iræ præcipitatio, & furibunda
temeritas adſunt. Eſt autẽ his thorax hiſpidus,& præſertim pectus, & quæcunq; hypochondrijs partes
proximiores. Magna uero ex parte calidi cordis temperatura uniuerſum corpus calidum reddit,niſi he
par uehementius obſtiterit. Dicemus aũt paulo inferius totius corporis indicia. Eſt quidem & latitu-
do thoracis caliditatis indicium, niſi & hic quoq; cerebrum multum obſtiterit,quoniã ei magna ex par
te ſpinalis medulla in magnitudine rñdet:tantæ uero erunt magnitudine uertebræ,quãta & ſpinalis me
dulla, quare & ſpina uniuerſa. Configitur uero thorax ad eã ſpinæ partẽ,quæ dorſum dicitur, tanquam

ad carinam

A ad carinam nauis. Quare neceſſario eius longitudo æquabitur dorſo: Latitudo uero erit pro uertebrarum ratione, quando ad proportionem earum craſſitudinis fuerit confixus. Cum uero cordis caliditas ſuperans perflauerit ac dilatauerit in primo ſui ortu thoracem, erit eiuſdem caliditati proportione reſpondens. Quare, cum caput paruum, thorax autem latus extiterit, maximũ hoc tibi fuerit cordis caliditatis indicium: cum uero magno exiſtente capite paruus fuerit, proprijſſimum hoc erit cordis frigidioris ſignum: Si uero capiti fuerit proportione reſpondens, tunc alijs ſignis de corde diſtingues, ex ipſius thoracis amplitudine nihil aſſumens.

A. ibidem. d.

Signa cordis frigidi. Cap. 30.

A. ibidem. e.

IN frigidiore uero corde pulſus minores exiſtunt, quàm modo naturæ conueniat: non tamen neceſſario tardiores uel rariores. Reſpiratio autem, ſiquidem thorax tanto minor extiterit, quanto cor frigidius, pulſibus erit proportionalis. Si uero maior fuerit, quàm pro frigiditatis quantitate, non minor eſt tantum, ſed etiam tardior & rarior. Tales autem timidi natura ſunt, & ſine audacia, † & ſegnes, & nudum pilis habent pectus. De eius uero paruitate diſtinguendum, ut diximus prius. Eodem modo & de totius corporis caliditate.

†In impreſsis co. additur ἀκιλήθαργοι. quam dictionem alii torpentes: alii, obliuioſi: alij, ueternoſi uertunt. Leon. uidetur legiſſe ἀργοί.

Signa cordis ſicci. Cap. 31.

B COr autem ſiccius pulſus efficit duriores, & iram non promptam quidem, ſed feram, & quæ non facile ſedari queat, magnaque ex parte uniuerſum corpus ſiccius exiſtit, niſi hepar obſtiterit.

Signa cordis humidi. Cap. 32.

COrdis uero humidioris ſigna, pulſus molles, & motes ad iram quidem procliues, ſed talem, quæ facile ſedari poſſit: & uniuerſum corpus humidius exiſtit, niſi hepar obſtiterit. Secũdum uero cõiugationem qualitatum primarum cordis intemperaturæ ita ſe habent.

A. ibidem. d.

Signa cordis calidi & ſicci. Cap. 33.

A. ibidem.

CAlidi & ſicci cordis pulſus duri ſunt, & magni, & ueloces, & frequentes: & reſpirationes magnæ, & ueloces & frequentes, & multo magis ad uelocitatem ac frequentiam uergunt, thorace cordi non aucto proportionaliter. Hi uero præ cunctis pectus habent maxime hirſutum, & hypochondria. Ad actiones autem prompti ſunt & iracundi, & celeres, & impudentes, & mores tyrannicos habẽt: etenim ſunt in iram præcipites, non facile uero placabiles. De totius autem corporis temperatura, & thoracis amplitudine, his, quæ ante diximus, proportionaliter eſt diſtinguendum.

Signa cordis calidi & humidi. Cap. 34.

C SI uero caliditas unà cũ humiditate dominabitur, minus quidem his, quos antea diximus, hi ſunt hirſuti, ad actiones uero nihilominus prompti, non tamen ferus eſt animus, ſed ad iram procliuis tantummodo. Pulſus uero magni ac molles, ueloces & frequentes exiſtunt. Et reſpiratio, cum thorax cordi fuerit proportionalis, eandem pulſibus formam ſeruabit: Si uero minor extiterit, tanto illis uelocior erit & frequentior quanto & thorax minor extiterit. Si autem multa facta fuerit euerſio in temperatura, ac ſi hoc præſertim in humiditate contigerit, præter ea, quæ diximus, contingent etiam ex putredine morbi, his, qui in ipſis fuerint, humoribus corruptis ac putrefactis. Expirationes autẽ maiores ſunt ac ueloci ores inſpirarionibus, & ſubmiſſio arteriæ in pulſibus uelox.

A. ibidem. e.

Signa cordis humidi & frigidi. Cap. 35.

A. ibidem. c.

HVmidioris uero & frigidioris cordis pulſus quidem molles: Moribus autem nequaquam audaces, ſed timidi & ſegnes exiſtunt. Tales etiam glabrum pectus habent, minimeq; iram retinent, ſicuti & ad iram non admodum ſunt prompti. Quæ uero ad thoracem & uniuerſum attinent corpus, diſtinguere oportet, ſicuti ea, quæ ante diximus.

Signa cordis frigidi & ſicci. Cap. 36.

A. ibidem. c. 3. a. b.

FRigidius uero cor & ſiccius, pulſus quidem duros reddit & paruos: reſpirationem autem, ſiquidem thorax paruitatem cordis frigiditati proportionalem habuerit, moderatam: ſi uero maior extiterit D raram ac tardam. Hi uero præ omnibus minime ad iraſcendum prompti, cum autem coacti fuerint iraſci quibuſdam, retinent iram. Habent autem maxime omnium, nudum pilis pectus. De paruitate autẽ thoracis, ac prærerea totius corporis frigiditate ſimiliter diſtinguendum. Vnum illud commune in hiſce omnibus memoria repetentibus, quòd, quæcunque de moribus ſiue nunc, ſiue quouis alio ſermone explicata ſunt ad temperaturæ cognitionẽ; nõ de probis moribus aut uitioſis, qui ex philoſophia hominibus adueniunt, ſed de inſitis unicuique ac naturalibus, à nobis ſunt expoſita.

Signa calidi hepatis. Cap. 37.

A. lib. 3. f. 14. t. 1. c. 5. a

HEpatis calidioris indicia, uenarum latitudo, flaua bilis abundantior, in conſiſtenti uero ætate, etiã atra. calidior ipſis ſanguis, atque eadem ratione corpus uniuerſum, niſi obſtiterit cor. His uenter & hypochondria hirſuta.

Signa hepatis frigidi. Cap. 38.

FRigidioris uero, anguſtia uenarum, pituita abundantior, ſanguis frigidior, & totius corporis habitus, niſi a corde calefiat. Venter illis glaber eſt, atque hypochondria.

Signa hepatis ſicci. Cap. 39.

A. ibidem. a.

SIccioris autem, ſanguis quidem craſſior & minime abundans, uenæ duriores, & totius corporis habitus ſiccior.

Signa humidi hepatis. Cap. 40. B

HVmidioris autem, ſanguis quidem abundantior atque humidior, uenæ autem molliores. ita uero & uniuerſum corpus, niſi partes ad cor attinentes obſtiterint.

Signa calidi & ſicci hepatis. Cap. 41.

CAlidioris uero ſimul ac ſiccioris hepatis indicia, hypochōdria hiſpidiſſima, ſanguis craſſior ſimul ac* ſiccior, flaua bilis plurima eſt, cōſiſtente autem ætate, & atra. uenarum autem latitudo & duri- ties. Sic uero & uniuerſum corpus ſe habet. Nam, quæ ex corde caliditas originem habet, poteſt obtundere eam, quæ ab hepate naſcitur, frigiditatem: Sicuti & frigiditas caliditatem: Siccitatem uero non poteſt humidius cor ad contrarium habitum transferre. Media uero inter has, quæ dictæ ſunt, ea, quæ ab hepate humiditas oritur. Magis enim a cordis ſiccitate ſuperatur, quàm ſiccitas ab humiditate, minus autem a caliditate, adhuc uero multo minus frigiditate. Hæc enim inter omnes qualitates, quæ ab hepate eueniunt, facillime uincitur. Liquet autem, quòd cum in unum conuenerint utriuſque principij temperaturæ, totum exquiſite ſecundum illas afficitur corpus, paulo uero inferius ipſius dicentur indicia.

A.ibidem.a.
* Alia par cior.

Signa hepatis calidi & humidi. Cap. 42.

HVmidius autem ac ſimul calidius hepar, minus quidem, quàm calidius & ſiccius, hypochondria F reddit hiſpida. Plurimum uero ſanguinis, & uenas amplas, habitumque calidiorē atque humidiorem facit, niſi obſtiterit cor. Si uero amplius in ambabus qualitatibus à naturæ modo recedat, a morbis quī ex putredine ac uitioſis humoribus fiunt, facillime capitur. Adhuc autem magis, ſi plurimū augeatur humiditas, caliditas uero non ita. Si autem contra, parum quidem humiditas creſcat, plurimum uero caliditas, minime uitioſis humoribus laborant.

A.l.3.f.14.c. 3.c.4.f.

Signa hepatis humidi & frigidi. Cap. 43.

HVmidius autem & frigidius hepar habet hypocondria glabra, ſanguinem uero pituitoſiorem generat, cum uenarum anguſtia. ſic & reliquum afficit corpus, niſi a corde ad contrariam naturam transferatur.

Signa hepatis frigidi & ſicci. Cap. 44.

FRigidius autem & ſiccius hepar cum pauco ſanguine & uenarum anguſtia efficit corpus, atque frigidius, & hypochondria glabra, niſi & hic cor dominetur.

A.ibidem.b

Signa calidæ, frigidæ, humidæ, & ſiccæ temperaturæ teſticulorum. Cap. 45.

TEmperatura uero teſticulorum, calida quidem ad uenerem procliuis, & maſculorum generatrix & fœcunda, celeriterque genitales partes obſepit pilis, ſimul autem & circumiacētes attingit par G tes: frigidior uero contraria efficit. Et humida quidem multo & humido ſemine abundat: Sicca paucū & modice craſſum generat ſemen.

A.l.3.f.19.a 2.c.4

Signa calidæ & ſiccæ temperaturæ teſticulorum. Cap. 46.

CAlidior uero ac ſiccior & craſſiſſimum ſemen habet, & fœcūdiſſima eſt, ac celerrime ab initio protinus ad coitum excitat animal. Itaque & his genitales partes citiſſime hiſpidę fiunt, atque omnes, quę circumſtant, ſupra quidem uſque ad regiones, quæ ad umbilicum ſunt, infra uero uſque ad media femora. Petulca igitur eſt & ad libidinem prona huiuſcemodi temperatura, ſtatim uero ſatiatur, & ſi cogatur, offenditur.

A.ibidem.c.5

Signa calidæ & humidæ temperaturæ teſticulorum. Cap. 47.

SI autem caliditas humiditati coniungatur, hirſuti quidem tales minus, plus uero ſemine abundant, non tamen plus ceteris appetunt, ſed minori detrimento præter modum uenereis indulgēt. Quòd ſi ſatis excreuerint & caliditas & humiditas, non ſine detrimento a uenereis abſtinent.

A.ibidem.c.6

Signa frigidæ & humidæ temperaturæ teſticulorum. Cap. 48.

SI uero frigidiorem & humidiorem temperaturam teſticuli habuerint, partes circumpoſitæ glabræ ſunt, & tarde rem ueneream exercere incipiunt, neque proni ad actum huiuſmodi ſunt. Aquo H ſum vero & tenue ipſis ſemen, & parum fœcundum, & feminarum generatiuum uel omnino non generans.

A.ibidem.c.7

Signa frigidæ & ſiccæ temperaturæ teſticulorum. Cap. 49.

FRigidior uero & ſiccior temperatura ſimilis quidem in reliquis eſt antedictę, craſſius uero in ipſa ſemen exiſtit, atque omnino paucum.

A.ibidem.c.8

De habitu totius corporis. Cap. 50.

TOtius autem corporis habitus, diximus & ſuperius, quo modo & hepatis & cordis naturā ſequatur. ei autem magis aſſimilatur, quod unam aliquam ex primis qualitatibus potentiorem habuit, quas & effectiuas appellant. Totius uero corpotis habitus in illis maxime dicitur partibus, quę primæ oculis ſubijciūtur. Sunt vero, hæ, muſculi, qui omnia ambiūt oſſa, carnes quædam compoſitæ ex prima & ſimplici carne, & præterea fibris, quibus innaſcuntur. Propria enim muſculorum ſubſtantia his duobus conſtat: quæ uero ad ipſos uaſa pertingunt, ueluti riui quidam ſunt, qui non eorum ſubſtantiam complent, ſed eis ſubminiſtrant, vt in vita permaneant. Dicentur igitur & horum temperaturæ indicia in bene temperata habitatione. Nam, quæ male temperatæ ſunt, cutem permutant ex ſe ipſis formantes, & quædam ex indicijs corrumpunt. Ita & in bene temperata regione, ſiquis ſe tempore

æſtatis

A æſtatis nudum ſoli expoſuerit, permutabit indicia, quæ ex colore, & duritie, & mollitie ſumuntur. Si uero, quemadmodum bonam temperiem obtinet locus, ita & ipſe bene temperato uictu uſus fuerit, ut qui neq; ſe nudum ſingulis diebus in ſole plurimum torrefaciat, neq;, ſicuti plerique, more puellarum continue in umbra degat, hic certa atq; exquiſita temperaturæ indicia præ ſe feret. Tanquam igitur de hoc futuro ſermone nunc ad ipſum accedemus.

Signa moderatæ temperaturæ. *Cap.* 51.

MOderatæ temperaturæ indicia ſecundum totum animalis habitum: Color quidem ex rubro & albo commiſtus, capilli uero flaui, & plerunq; mediocriter criſpi: carnoſitatis autem mediocritas in qualitate & quantitate. Medium eſt enim exquiſite huiuſcemodi corpus inter omnes exceſſus, ut qui ad ipſum dicantur & intelligantur. Nam & craſſum corpus ad hoc comparatum dicitur craſſum; & tenue ad hoc eodem modo: & carnoſum, & macilentum, & pingue, & durum, & molle, & hiſpidũ; & glabrum. Nullum igitur horum corpus eſt mediocritatem habens, ſed, qualis Polycleti regula, ad ſummum totius peruenit mediocritatis adeo, ut neq; tangentibus molle uideatur, neq; durum, neque frigidum: inſpicientibus uero neque hirſutum, neque glabrum, neque craſſum, neque tenue, aut aliquam aliam habens immoderationem.

B *De corpore calidiore.* *Cap.* 52.

QVæcunque autem in caliditate a medio recedunt, non tñ in humiditate uel ſiccitate, hæc, quantum ad carnoſum genus attinet (de hoc.n. præſens eſt ſermo) uidentur quidem tangentibus calidiora tantum, quantum & eorum temperatura calidior. Tanto uero magis hirſuta ſunt, quãto & calidiora, & minus pinguedinis habent. Colorem autem rubrum, & capillos nigros habent.

Signa frigidæ temperaturæ. *Cap.* 53.

FRigidioris autem temperaturæ indicia ſunt, pilorum carentia, pinguedo, & frigiditas, quæ tangentibus obuiat. Color autem unà cum capillis etiam rufior, & ubi multa frigiditas adfuerit, liuidus quodam modo exiſtit, quem non nulli medici colorem plumbeum appellant.

Signa ſiccæ temperaturæ. *Cap.* 54.

SIccior autem temperatura tanto gracilior eſt, & durior bona temperatura, quanto maior eſt ſiccitas. In reliquis autem eodem modo ſe habet.

Signa humidæ temperaturæ. *Cap.* 55.

ET humidior etiam in reliquis quidem eodem modo ſe habet: Melius autem carnoſa & mollior. Et quidem ſecundum coniugationem qualitatum primarum factę intemperaturę compoſitam ha-
C bent indiciorum formam.

Signa calidæ & ſiccæ temperaturæ. *Cap.* 56.

CAlidior ſimul ac ſiccior, hirſutior, ac calidior, & durior exiſtit, & pinguedine caret, gracilisq; eſt; & capillos nigros habet. Si uero multum in caliditate excedat, color quoq; niger illi adeſt.

Signa calidæ & humidæ temperaturæ. *Cap.* 57.

CAlidior autem & humidior temperatura, mollior, & calidior, & carnoſior tanto eſt bona temperatura, quantum & utriſq; qualitatibus aucta fuerit. Quòd ſi plurimum augeatur, cito ſimiliter a putredinis corripitur morbis, quoniam & humorum uitio prompte laborat. Si uero parum quidem humidior ſit, multo uero calidior, molliores quidem parum huiuſcemodi ſunt his, qui bonam habent temperaturam, & magis carnoſi, non parum uero hirſutiores, & tangentibus non parum calidiores. Nigri uero eis capilli, & caro pinguedine caret. Si uero paulo quidem calidior, multo uero humidior, mollis his caro eſt & multa, & color commiſtus eſt ex albo & rubro, & tangentibus paulo calidiores. Et, ut ſummatim dicatur, omnibus temperaturæ coniugationibus ſemper ſuperexcedentis qualitatis indicia eminebunt.

Signa frigidæ & humidæ temperaturæ. *Cap.* 58.

D FRigidior autem atq; humidior temperatura, ſi parum quidem utraq; augeatur, capillis nuda eſt, & alba, & mollis, & craſſa, & pinguis: Si uero magis exceſſerit, reliqua quidem ſunt ſecundum proportionem augmenti qualitatum, color autem unà cum capillis rufus: quemadmodum, ſi plurimum utraque augeatur, liuidus: Si uero qualitatum augmentum fuerit inæquale, eius, quæ ſuperexceſſerit, indicia eminebunt.

Signa frigidæ & ſiccæ temperaturæ. *Cap.* 59.

SI autem frigiditas unà cum ſiccitate æqualiter augeatur, natura durum ac tenue & glabrum corpus habent, & tangentibus frigidum, pinguedo tamen ipſis, & ſi graciles ſint, per carnes diſperſa. Capilli autem & color frigiditatis modum, ac proportionem ſequuntur. Vbi uero calida & ſicca temperatura in tempore decrementi in frigidam & ſiccam labitur, tunc horum habitus gracilis quidem ſimiliter eſt & durus: eſt uero etiam melancholicus, & ob id niger ſimul & hirſutus: Vbi igitur altera qualitas multum dominatur, altera uero parum a mediocritate recedit, ſuperabunt eius, quæ dominatur, exilia autem erunt alterius qualitatis indicia. In omnibus uero, de quibus ſupradiximus & poſtea dicemus; commune eſt temperaturæ indicium, ſi membrum facile frigeſit, uel frigiditatis, uel raritatis: ſi uero nõ facile, uel caliditatis, uel denſitatis: ſi uero a deſiccantibus offendatur, & aridum & ſiccum, & non facile mobile fiat, ſiccitatis: quemadmodum & ſi ab humectantibus grauiter ſe habeat, humiditatis. In-

A.l.3 f. 1.t.1. c.9.p.339.b

ſpice-

ſpicere autem oportet, ſi eandem omnes muſculi ſeruant temperaturam, uel minime eandem, atque in **E** omnibus animaduertere ſubiectorum oſſium quantitatem. Non nunquam enim gracile uidetur membrum, cum tamen nõ ſit gracile, quod ad muſculos attinet, ſed propter oſſium tenuitatem tale uidetur. Sic & craſſius quibuſdam plerunq; apparet non ob oſſium amplitudinem, ſed ob multitudinem carnis: quæ uel aucta, uel comminuta, uel durior aut mollior effecta, ſiccius aut humidius membrum oſtendit: Pauca igitur ac dura, ſiccius: multa autem & mollis, humidius. Sic & intermedia ſpatia ſimilarium corporum, ut plus uel minus humidæ ſubſtantiæ in ſe ipſis cõtinent, uel craſſius, uel tenuius, uel humidius, uel ſiccius membrum oſtendunt: Humidius quidem, ubi ſubtilior & copioſior eſt humiditas: ſiccius uero, ubi craſſior ſimul & minor. Ipſæ enim ſolidæ corporis partes, quæ uere ſolidæ ſunt ac primæ, nullo modo poſſunt effici humidiores. At ſatis eſt, ſiquis eas celerius exiccari prohibeat. Intercepta autem in ipſis ſpatia hac uel illa humiditate complere poſſibile. Hæc uero eſt proprium partium ſimilarium alimentum, quod ex appoſitione fit, & non per uaſa attrahitur. Communis autem hæc ratio & omnium † partium exiſtit. Et iterum in ſalubrium atque inſalubrium cauſarum doctrina repetetur. Nunc autem ea, quæ ordine ſequuntur, attingamus.

†Sunt qui addãt οἰμαίνον, ideſt, d ictarũ

Signa ſicci ventriculi. Cap. 60.

VEntriculi indicia, eius quidem, qui natura ſiccior exiſtit, ſi celeriter ſitibundi fiant, & paucus eis **F** ſufficiat potus, a copioſiore autem aggrauentur, fluctuationibus infeſtentur, aut ſuperfluitet id, quod abundat, & cibis delectentur ſiccioribus.

A. l. 3. f. 11 a. 3. c. 15. c

Signa humidi ventriculi. Cap. 61.

HVmidioris autem, ſi neq; ſitibundi fiant, & ſuperabundans humidum facile tolerent, & cibis gaudeant humidioribus.

Signa calidi ventriculi. Cap. 62.

CAlidior uero natura uentriculus melius quidem concoquit, quàm appetat, & multo magis quæcunq; dura ſunt & non facile alterationem ſuſcipiunt. Nam, quæ facile alterantur, in ipſo corrumpuntur: gaudetq; calidis potibus ac cibis: neq; a frigidis ullam percipit noxam, ſi modice ipſis utatur.

A. ibidem. b

Signa frigidi ventriculi. Cap. 63.

FRigidus uero natura uentriculus ad appetendum quidem plurimum uiget, ad concoquendum autem minime, tales præſertim cibos, qui frigidi ſunt & non facile alterationem ſuſcipiunt. Cito itaque in ipſo aceſcunt, atq; ideo acidis eructationibus talis uentriculus abundat: & gaudet quidem frigidis, ſed ab eorum uſu immodico facile offenditur. Ita & ea, quæ extrinſecus frigida occurſant, nequit longiore tempore tolerare, quemadmodum neq; calidus calida. Malæ uero temperaturæ, quæ morbi **G** ratione uentriculum occupant, hoc differunt ab his, quæ naturales exiſtunt, quoniam contraria, nõ autem ſimilia appetunt, quemadmodum naturales.

A. ibidem. b

De malis temperaturis in uentriculo coniugatis. Cap. 64.

MAlæ autem temperaturæ in uentriculo coniugatæ, ex compoſitione ſimplicium cognoſcentur. Oportet autem eas, quæ iam ſunt dictæ, diligenter aduertere, eaſdem ab his, quæ dicentur, diſtinguentes. Non ſolum enim uentriculus ſitibundos & minime ſitientes facit, & frigidi calidive potus appetentes, ſed ea quoque uiſcera, quæ in thorace ſunt, ut cor & pulmo. Sed, qui ob horum ſitiunt caliditatem, plus inſpirant & longius expirant, atq; æſtum in thorace ſentiunt, non ſicuti qui uentriculi ratione in hypochondrijs caliditatem patiuntur: &, cum potauerint, non ſtatim ſedatur ſitis, & magis ſedatur ſitis, cum frigidum hauſerint, quàm cum calidum nimis. Refrigerat autem eoſdem & frigidi aeris inſpiratio, quæ nihil eos iuuat, qui uentriculi ratione ſunt ſitibundi. Ita & hi, qui contrario modo ſe habent, a frigida inſpiratione ſenſibiliter moleſtantur.

A. l. 3. f. 11 a. 2. c. 4. b

Signa pulmonis frigidi. Cap. 65.

ET hoc maximum ſit frigidi pulmonis indicium. Vti uero frigidum Inſpirantes manifeſte moleſtiam ſentiunt & frigiditatem, ita & caliditas eſt ipſis amica. Sed & pituitæ excrementa † [cum **H** ſcreatu] & tuſſi expuunt.

†Al. φθεγγόμενον, id eſt iter loquendum.

Signa pulmonis ſicci, uel humidi. Cap. 66.

PVlmonis autem ſiccitates excrementis uacant & pituita, & uocem claram efficiunt: quemadmodũ humiditates obſcuram reddunt ac raucam. Et, cum uehementius, aut acutius loqui ſtuduerint, tũc intercidunt excrementa.

De voce. Cap. 67.

NOn tñ ipſa uocis magnitudo a caliditate, ſicuti neq; paruitas a frigiditate fit: ſed altera quidẽ aſperæ arteriæ latitudinem ſequitur, & uehementiorẽ efflatum: paruitas uero a contrarijs aduenit cauſis. Quare neq; ſemper, neq; primũ, ſed ex accidenti, & ſolas naturales temperaturas, non aũt aduentitias uocis magnitudo aut paruitas ſequitur. Quoniam etenim talia inſtrumenta temperaturæ ratione ſunt facta, ad hæc autem conſequitur huiuſmodi uox, idcirco contingit ex uoce de naturali temperatura ratiocinari.

De leni & aſpera voce. Cap. 68.

NAm & lenis uox arteriæ lenitatem conſequitur, ſicuti & aſpera aſperitatem. Lenitas igitur arteriæ moderatam ſequitur temperaturam: aſperitas uero ſiccitatẽ. Aſperitas etenim fit ab inæqua-

litate

A litate duri corporis. Arteriam uero duram, ſimilarium partium, ex quibus conſtat, ſiccitas facit, inæqualem uero, diſperſæ in eiuſdem humiditatis defectus.

De voce acuta. *Cap.* 69.

EOdem modo neq; acuta natura uox ſine anguſtia faucium, neq; grauis ſine latitudine fieri poteſt. Anguſtia igitur ab innata naſcitur frigiditate: Latitudo autem a caliditate. Differentijs igitur naturalium uocum hæ, quæ ex affectu aliquo fiunt, ſunt proportionales, quæ & ipſæ indicia ſunt cauſarum, a quibus oriuntur: de quibus in libris de Voce ſufficienter diſtinxi. Reliquæ uero partes animalis interiores exilia habent temperaturæ indicia. Tentandum tamen ea ex iuuantibus atque nocentibus agnoſcere, ac præterea naturalium potentiarum operationes. Dictum uero eſt in tertio De cauſis accidentium, † [quòd cuiuſq; potentiæ uirtus, & uitium, temperatura principalis exiſtat.] Temperaturarum itaq; indicia iam explanauimus.

†Ex cod. antiquis & impreſſis, Quænam temperatura, antecedat uniuſcuiuſq; facultatis uirtutē & uitium.

Signa naturæ inſtrumentariæ. *Cap.* 70.

CIrca magnitudinem uero, uel formationem, uel numerum, uel ſitum, quæcunq; quidem ſenſibus ſubijciuntur errata, cognitu faciliora ſunt: quæ autem ſenſu percipi nequeunt, † [quædam cognitionem habent difficilem, quædam uero facilem.] Capitis igitur magnitudo ac figura, & cerebri ſi-
B mul in propatulo ſunt: Et de his antea diximus. Sic & quæ thoracis ſunt, & quæcunq; ad ſcapulas, & humeros, uel brachia, uel cubitos, uel extremas manus, uel coxendices, uel femora, uel tibias, uel pedes attinent, non eſt difficile cognoſcere, ſiue ſecundum formationem, ſiue ſecundum magnitudinem ex his aliquid non recte ſe habeat, ſiue ſecundum numerum, ſiue ſecundum partium, ex quibus conſtant, compoſituram: ſingularum etiam operationis detrimenta facile patent. Quæ autē intra corpus ſunt, non omnia poſſunt agnoſci.

† Difficulter cognoſcūtur, quædam autē nullo modo cognoſcūtur.

De ventriculo. *Cap.* 71.

A.l.3.f.11.&.3.c.16.c.

CViuſdam.n. uentriculum adeo paruum ac rotundum, ac pronū ſecundū hypochondria ſitū habentem inſpexi, ut manifeſte ex circūſcriptione propria & uidentibus & tangentibus appareret.

De veſica. *Cap.* 72.

SIc & cuiuſdam ueſicam contigit intueri ita expoſitam ac paruam, ut, ſi qn̄ urinam tardius excerneret, tumor quidam circūſcriptus manifeſte cerneretur: non tn̄ aliud ex interioribus quicquam mihi unquā manifeſtū præbuit indiciū. Tentare aūt oportet, quàm maxime fieri poteſt, uirtutem ipſorū ac uitium, & ſi non certa ſcientia, artificioſa ſaltem coniectura cōprehendere, ueluti, exēpli gratia, in hepate.

De hepate. *Cap.* 73.

C VIdi.n. aliquos & quidem quàm plures, quibus uenæ erant anguſtæ, & totum corpus colore priuatum. Quòd ſi pluſculum cibi aſſumpſiſſent, qui præſertim flatibus excitandis aptus eſſet, & craſſus ac tenax, non nulli quidem ueluti pondus quoddam inſidens, atq; ſuſpenſum in profundo dextræ hypochondriorum partis ſentiebant: Non nulli uero cum quadam tentione dolorem ſentientes. In his quidem ueriſimile eſt hepar eſſe paruum, atq; anguſtos meatus habere.

De homine pituitoſo vomente bilem. *Cap.* 74.

ALterum uidi, cuius totus habitus pituitam præ ſe ferebat, quotidie tamen bilem pallidam euomebat. Cenſui igitur inſpicienda alui excrementa, in quibus minimum bilis apparebat. Quare coniectura quadam comprehendi eum meatum, qui billioſum egurgitat humorem, non minimā eiuſdem partem ad imum uentriculi locum, quem ianitorem uocant, effundere, ut in quibuſdam apparet animalibus. ex quibus id conſtat, quod plurimum ad eorum, quæ latent ſenſum, confert cognitionē, ea, quæ ex ſectionis inſpectione habetur, peritia, & operationū atq; utilitatū inuentio. Quicunq; igitur facultatem dignoſcendi huiuſcemodi corpora, quæ ita lapſa ſunt, conſequi cupit, oportet ipſum in ſectionibus, ac in operationū atq; utilitatum inuentionibus exercitari. Scripſimus uero de omnibus ſeorſum in tractatibus alijs, de quibus in fine libri omnino propoſuimus facere mentionē, ut diſcendi cu-
D pidi intelligant, quæcunq; diſcere optauerint, ex quonā poſſint haurire tractatu. Sed tn̄ de hiſce ſatis.

Quomodo cognoſcantur corpora ægrotantia. *Cap.* 75.

QVæcunq; uero ut nunc inſalubria ſunt, hoc eſt, quæ iam ægritudinem patiuntur, dignoſcere & hæc ipſa oportet. Quæ quidem ſubijciuntur ſenſui, ex eorum, quæ ipſis inſunt ſecundum naturam, permutatione, in magnitudine, colore, figura, & numero, & ſitu: & ea, quæ eſt ſecundum duritiem & mollitiem, & frigiditatem, & caliditatem, differentia. Quæ autem uiſum effugiunt, ut ſummatim dicam, ex operationum læſionibus, aut his, quæ excernuntur, aut doloribus, aut tumoribus præter naturam, aut horum quibuſdam, uel omnibus.

De ſignis cerebri patientis. *Cap.* 76.

PArticulatim aūt, quæ quidem ſunt in cerebro ęgrę diſpoſitiones, aut dementię ſpeciebus: aut ſenſuum, aut imaginationum lęſionibus, aut actuum, qui ſecundum electionem fiunt: aut ex his, quę excernuntur per palatum, uel nares, uel aures: aut horum, qui ei dolores eueniunt, differentijs.

Signa cordis patientis. *Cap.* 77.

QVę vero in corde fiunt, ex difficilis anhelitus ſpeciebus, & palpitationibus, quę ipſi contingūt: ex pulſibus quoq; eius atq; arteriarum: & ab excandeſcentis irę celeritate, aut tarditate, a febribus, & refrigerationibus, & in colore differentijs, ac eis, qui ipſi adueniunt, doloribus.

Signa hepatis patientis. Cap. 78. B

QVæ autem in hepate, ex defectu humorũ atq; abundantia, & ad id, quod præter naturam euerſione, & colore malo: ac præterea ex permutatione naturæ in his, quæ ad alimenti diductionẽ aut ſuperfluitatum attinent excretionem. Sed & ex grauitatibus, & tumoribus, & doloribus non modo his, qui in eo ortum habent, uerum & in illis, qui compatiendi ratione proueniunt, quemadmodum in aliqua uel difficultatis ſpirandi, uel tuſſis ſpecie.

Signa uentriculi patientis. Cap. 79.

SIc & uentriculi affectus agnoſcitur, ubi in concoctione & appetitu humidi uel ſicci alimenti, uel ſuperfluitatum excretione delinquitur. Ita etiam ex ſingultibus, eructationibus, nauſeis, uomitibus, & ipſis eorum, quæ euomuntur, ſpeciebus. †

† Alias additur, & doloribus & tumoribus.

Signa thoracis patientis. Cap. 80.

ITa & thoracis agnoſcuntur affectus, ex ſpirandi difficultatibus, tuſſibus, & doloribus, qui in ipſo fiunt, & ex eorum, quæ cum tuſſi expuuntur, differentia. Sic & aſperæ arteriæ ægritudines, difficiles anhelitus, & tuſſes, & dolor in loco, & quæ expuuntur, & uocis offenſiones oſtendunt. Secundum uero eandem proportionem & in alijs omnibus accidit partibus. Nam ex tumore, dolore, & operationum læſione, & excrementorum differentia, ſumentur indicia. Tumores autem præter naturam in inflamma F tionibus, ſcirrhis, œdematis, & eryſipelatis ſunt explorandæ. Dolor autem, quemcunq; obſederit locum, aut continuitatis ſolutionem, aut ſubitam alterationem oſtendit. Soluitur autem continuitas, inciſione, exeſione, fractione, & tentione. Alteratur uero ſubſtantia, caliditate, frigitate, humiditate, ſiccitate. Læditur autem operatio tripliciter, aut quia debiliter, aut quia uitioſe, aut quia nullo modo fit.

De differentia eorum, quæ excernuntur. Cap. 81.

† QVæcunq; autem excernuntur, non nulla quidem ſunt ueluti partes patientium locorum, non nulla uero tanquam excrementa. Quæ uero in ipſis naturaliter continentur, ſingula propriam facient indicationem.] Dictum eſt autem de hiſce omnibus plenius in tractatu De locis affectis, quem nullus ante nos aut in artem .i. methodum redegit, aut ad abſolutam perfectionem deduxit. Quem admodum & in omnibus alijs euenit, quibus initium quidem aliquod ab antiquis eſt datum; non tamen abſolutum eſt opus. Aegrotantium itaq; corporum ex tractatu illo indicia ſunt ſumenda. Eorum aũt qui in ægritudinem lapſuri ſunt, & qui ſanitati reſtituendi, præſens doctrina complectitur.

† Alias ex cod. græcis. [Quæcunque autem excernuntur (non nulla ut affectorum locorum partes, non nulla ut excrementa, non nulla ut in ipſis ſecundum naturam contenta) ſingula propriã facient indicationem.

Signa futuræ ægritudinis. Cap. 82.

EOrum igitur indicia, quibus ægritudinis periculum imminet, mediam formã habent inter ea, quæ G ſanis, & quæ ægrotantibus eueniunt. Siquidem ſanis omnia ſecundum naturam inſunt: præter naturam uero ægrotantibus, quatenus ęgrotant. In confinio autem horum ea, quæ ſunt corporum * neutrorum indicia: quorum nonnulla quidẽ ſunt ex eorum genere, quæ ſecundum naturam, ſed uel qualitatibus, uel quantitatibus, uel temporibus permutata: quædam autem ex his, quæ præter naturam, ſed minora his, quæ ægritudinibus adſunt. Atq; idcirco hæ quidem corporum diſpoſitiones, quæ in ægritudinem caſura monſtraui, ſunt ex neutrorum genere, atq; unà ea, quæ ipſa indicant, ſigna. Primo enim hæc ſanitatem oſtendunt, ſecundo autem ægritudinem. Et fiunt eadem ſigna ſecundum ad aliquid habitudinem neutra & inſalubria: quæ quidem præſentem diſpoſitionem oſtendunt, neutra: quæ uero futuram pręmonſtrant, inſalubria. Eadem uero ratione & quæcunq; ægrotantibus ſigna ſalutaria apparent, dicentur quidem ſalubria, quia futuram ſanitatem oſtendunt: dicentur etiam * ægra, quatenus præſentem oſtendunt ægritudinem. Neq; in ambiguo eſt, quòd, quæ ſunt utrorunq; indicatiua, neutra dicentur, ſecundum unum quoddam neutri uocabuli ſignificatum. Neq; uero mirari oportet eadem ſigna tres in diuerſis habitudinibus ſeruare rationes, quæ & ſalubria & * ægra & neutra dicantur: ſecũdum uero alterum ſignificatum quæcunq; his, qui a morbo referuntur, inſunt, ſigna neutra appellamus neque in alio ſignificato accipiunt ea, quę ſenibus inſunt. Hæc quidem omnia pluribus & conceptibus H & rationibus ſubijciuntur. Quæcunq; uero in his, qui integra ſanitate fruuntur, inter ſalubria tantummodo computantur. Et quæcunq; ægritudinibus inſunt, neq; futuram prænunciant ſanitatem, ſoli & hæc * ægrorum conceptui ſubijciuntur. Sed de his quidẽ poſtea dicetur: nunc, quæ futuram pręmonſtrant ægritudinem, prius exequamur. Cum uero ſit eorum differentia duplex, prius ea pertractemus, quæ quantitatibus, uel qualitatibus, uel temporibus, non autem proprijs ſpeciebus ab eo, quod ſecundum naturam, euariant: ueluti ciborum appetentia intenta, uel diſſoluta, aut quæ non ſeruet tempus conſuetum, aut quæ ad edulia non uſitata feratur, aut ad excretiones cibi ſuperfluitatum, quæ aut pauciores, aut plures, aut humidiores, aut duriores exiſtant. Sic humidiorum excrementorum uel defectus uel ſuperabundantia præter conſuetudinem naturalem: aut in colore, aut in conſiſtentia uarietas aliqua, aut in tempore excretionis: & uigilię plures, ac ſomnus, aut non conſueto tempore. Eodem modo potus pluris, aut paucioris, calidi, aut frigidi inſolens appetitus: Sicuti & rerum uenerearum immodicus uſus, aut intempeſtiua concupiſcentia: & ſudores plures aut pauciores, quàm conueniat: & admotus torpor, aut, ſi moueri tentauerint, grauitas, aut uehemens exolutio, menſtruorum occultatio, uel immodica, aut diminuta euacuatio. Sic & quæ per ora uenarum (Græci hæmorrhoidas appellant) fit ſanguinis effuſio. Sed & ſi uoluptas in cibo potuq; haud ſit priori uoluptati ſimilis, futuræ

* Alias ægrotaturorum.

* νοσερά.

*διανίας.

A turæ ægritudinis eſt indicium: hebetudoq; *animi non naturalis, aut obliuio quædam inconſueta, aut ſomni, qui pluribus imaginationibus abundant, quàm prius: auditus, & odoratus, uiſusve hebetiores, aut turbulentiores, & (ut ſimpliciter dicam) quæcunq; ſecundum naturam inerant, hæc quidem augmentata, hæc uero comminuta, hæc uero temporibus quibuſdam, aut qualitatibus immutata. Siquidē & ipſius corporis moles aut maior, aut minor, aut magis alba, aut magis rubra, uelut liuidior, aut nigrior: ructusq; ac ſternutamenta, & flatus plures, aut pauciores his, qui ſecundum naturam: ſic & quæcunq; per nares, uel palatum, uel aures, per quos meatus cerebrū expurgatur, uel temporibus, uel quantitatibus, uel qualitatibus immutata. Hæc igitur omnia ex genere eorum ſunt, quæ ſecundum naturam. Morſus autem uentris, uel in ore uentriculi, uel in aliquo inteſtinorum, aut cum aluus ſubducitur aut cum uomitus excitatur, aut cum mingitur, ſiue aliquis alius dolor mediocris, ex genere quidem exiſtit eorum, quæ præter naturam, non tamen, qui ita ſe habent, ægrotare dicuntur: ſicuti neq; qui capite grauantur, aut dolent, aut uigilant, cum nondum in conſuetis impediuntur operationibus. Hic .n. in huiuſcemodi diſpoſitionibus ægrotandi terminus eſt. Atq; idcirco in eo, quod ad aliquid, eandem diſpoſitionem * ægram atq; neutram appellabimus. Nam pro uigore potentiæ, quæ uel facile ſuſtinet, uel uincitur, unaquæq; ex his, quas antea diximus, uel morbus eſt, uel neutra diſpoſitio. Sic & quæcun-

*Alias νοσώδη .i. morboſa: ſeu ut ipſe ſuperius uerterat, inſalubria,

B que in ſenſibus, non in eo, quod magis aut minus inuicem differunt, ſed toto genere ſunt præter naturam. Et hæc ſunt ſigna *morborum, donec modica fuerint & nondum hominem à conſuetis operibus ſufficiunt amouere. Talia uero ſunt in guſtu quidem, cum uel ſalſæ, uel amaræ, uel alicuius alterius qualitatis ſapor nobis indicatur: ſiue in omnibus, quæ bibuntur aut manducantur, aut præter quod aliquid aſſumatur, ſaliua ipſa talis ſentiatur. In odoratu autem, quando alicuius unius qualitatis ſenſum habemus nullo odorabili præſente: aut, cum plura differentia naribus admouemus, omnia ueluti ſimilia ſentimus. Sæpius uero nihil ſentimus, aut aliqnid fœtens, etiam ſi nihil adſit, quod fœteat. Quantum uero ad auditum, ſoni & ſtrepitus ad id, quod præter naturam, pertinent. Quemadmodum in uiſu quæcunque ante oculos apparere creduntur, nigra, & atra, & cœrulea, & rufa, & flaua: & non nulla rotunda, non nulla autem oblonga: quædam gracilia, quædam craſſa oculis prætendi uidentur. In ſenſu autem tactus, cum inæqualitas aliqua, uel ſpiſsitudo, uel grauitas, uel tentio, uel torpida, uel ulceroſa diſpoſitio in toto corporis habitu ſentitur: ſic & in ſingulis partibus, uel tentio, uel cōpreſſio, uel morſus, uel grauitas, quando modicæ fuerint ac minime firmæ, neutram quidem diſpoſitionem adeſſe demonſtrant, futuram uero ægritudinem prænunciant.

Signa corporum ægrotantium. *Cap.* 83.

*νοσερά,

C AT, quæ iam in ægrotantibus ſigna uidentur, ex quibus non nulla ſanitatem, non nulla mortē portendunt, prima quidem ſalubria, altera uero genere quidem * ægra, ſecundum ſpeciem autem pernicioſa dicuntur. Sumuntur autem, ut uniuerſaliter dicamus, ex operationum uirtute ac uitijs. Secundum partem uero, ex particularium operationibus, quarum genera antea diximus: Primum quidē eorum, quæ principia exiſtunt: Secundum uero illorum, quæ a principijs ortum habent: Et tertium eorum, quæ propriam habent gubernationem, a principijs autem quaſdam deriuationes habent. Quartū ſiquidem genus eorum, quæ tunc diximus, ex ſe quidem ad aliquid prænoſcendum inutile eſt: Secundum accidens autē & ex his aliquando præcognitiones erunt: quemadmodum & ex excrementis: † ex his quidem compatiendi ratione, ex excrementis autem ſemper, quoniam coctionis & incoctionis ſigna continent. Quare fieri non poteſt, quin perpetuo ſignificent aut naturam materiei, aut materiam naturæ, aut neutrum neutro dominari. Salubria quidem ſigna dicentur, natura ſuperante: inſalubria uero, ſuperata: neutra autem, quæ pugnas habent æquales. Sed, quæ quidem manifeſtam indicant coctionem, ex ſalubribus ſunt: Sicuti, quæ cruditatem, *ægra. Quæ uero neq; coctionem, neq; cruditatē perſpicue oſtendunt, ex neutrorū ſunt natura. Sunt uero & neutra, quæcunq; nunc quidem hoc, nunc uero contrarium ſignificant, ueluti digiti denigrati. Talia ſunt etiam critica, id eſt decretoria acciden-

† Additur in græce cod. διὰ παντός .i. perpetuo.

D tia, de quibus omnibus in libris De Criſi dictum eſt: Sicuti etiam de his, quæ ad unamquamq; attinēt operationem, in his libris, in quibus de cauſis accidentium agitur. Quare omnium horum ſingulorum materiam ex eiſdem libris colligere oportet. Ego uero prolixitati parcens hic ſermoni de ſignis finem faciam: tranſgrediar autem ad illum, qui de cauſis eſt.

De cauſis ſalubribus, inſalubribus, ac neutris. *Cap.* 84.

*ὑγιεινὸν

QVoniam uero & harum hæ quidem ſalubres, hæ autem inſalubres, hæ uero neutræ, primum de cauſis ſalubribus erit ſermo: quia uero & harū non nullæ quidē conſeruatrices, non nullæ uero effectrices ſanitatis: Sunt autem & tempore, & dignitate priores conſeruatrices: Incipiendum eſt a conſeruatricibus. Cum igitur non unum tantum ſit * ſanum corpus, ſed plura, ut ſupra definiuimus, in eorum ſingulis propria erit cauſa conſeruatrix. Siquidem omnis cauſa in eo, quod ad aliquid, exiſtit. Hic igitur denuo ſumendum initium ab optima corporis conſtitutione, ac, quæ ei ſalubria ſint, conſiderandum. Eorum autem inuentionem ipſius rei natura inſinuat. Si enim impatibile atq; inalterabile eſſet corpus, ſemper optima conſtitutio perduraret, neq; artis præſidio indigeret. Quoniam uero alteratur, corrumpitur, & uertitur, neq; eundem ſeruat prioris ſtatus tenorem, ea ratione auxilium deſiderat.

Quot modis noſtrum corpus alteretur. Cap. 85. E

SEcundum quot igitur alteratur modos, tot auxiliorum, hoc eſt cauſarum conſeruatricum, genera ha
bebit, quas ex his, quæ dicta ſunt, liquet eſſe ex correctiuarum genere. Sed, quia paulatim correctio
nes faciunt ante, quàm confertim ingruat noxa, non præſeruantes a futuro malo, ſed præſentis ſtatus
conſeruatrices Medici appellant. Alteratur igitur corpus a non nullis quidem neceſſario, a quibuſdam
uero non neceſſario. Dico autẽ neceſſario, quæ nulla eſt euitandi ratio: non neceſſario autem, reliqua.
Nam aerem quidem nos ambientem ſemper attingere: comedereq; ac bibere, & uigilare, & dormire
eſt neceſſarium: enſibus autem & exitialibus feris obuiare non neceſſarium. Quare circa primum cau-
ſarum genus uerſatur ars corporis conſeruatrix, circa ſecundum autem minime. Quot igitur numero A. l.1.f.3.d.
ſint ea, quæ ex neceſſitate corpus alterant, diſtinguentes, proprium in ſingulis eorum, cauſarum ſalubriũ p.106.E
genus inueniemus. Ineſt igitur unum quidem ex ambientis aeris adhæſu: Alterum uero ex motu &
quiete & totius corporis, & partium ſingularum: Tertium ex ſomno & uigilia: Quartum ex his, quæ
aſſumuntur: Quintum ex his, quæ excernuntur uel retinentur: Sextum ex animæ affectibus. Ex his
neceſſe eſt aliquo modo affici corpus: Ab aere quidẽ ambiente, quia aut calefit, aut frigeſit, aut exic-
catur, aut humectatur, uel ſecundum horum patitur coniugationem, aut in tota alteratur ſubſtantia.
Ex motu uero & quiete, cum utraq; modum exceſſerint, aut calefactum, aut refrigeratum, aut humecta F
tum, aut exiccatum, uel aliquid ſecundum horum patiẽs coniugationem: Sic & ex ſomno & uigilia ip-
ſum pati eſt neceſſarium ſecundum eandem rationem: Et ex animæ affectibus, & ex his, quæ aſſumun-
tur, aut excernuntur, aut retinentur. Hæc ſiquidem omnia partim quidem protinus & euidenter, par-
tim uero per alias cauſas medias alterant corpus, & ſanitatem corrumpunt. & de horum ſingulis ſeor-
ſum ſcripſimus in tractatu, qui de tuenda ualetudine inſcribitur. Omnia igitur nunc dicta genera mate-
riæ quædam ſunt ſalubrium cauſarum: at uſu opportuno adhibito, cauſæ fiunt conſeruatrices atq; ſalu-
bres. Sed, ubi a modo deliquerint, inſalubres redduntur. Vnde etiam liquet ex his nullam harum rerũ
exteriorum, aut ſalubrem, aut inſalubrem a nobis exiſtimari oportere, at eaſdem potius in eo, quod ad
aliquid, eſſe, quandoq; quidem ſalubres, quandoq; uero inſalubres. Nam ubi motum corpus deſide-
rat, exercitatio quidem ſalubris, ocium autem inſalubre: cum uero eget quiete, ocium quidem ſalubre,
exercitatio autem inſalubris: eodem modo de cibis & potibus, & de alijs omnibus ſtatuendum. Horũ
enim ſingula, quando, ut neceſſitas corporis exigit, cum menſura ac qualitate opportuna adhibentur,
ſalubria fiunt: at, cum citra omnem neceſſitatem ac præter modum afferuntur, inſalubria. Atque hæ
duæ ſunt circa ſalubre & inſalubre intentiones, rei ſcilicet, quæ adhibetur, qualitas ac quantitas. Neq;
enim eſt rationi conſentaneum etiam temporis occaſionem, quæ in his, quæ dicta ſunt continetur, uelu- G
ti tertium aliquod ab eiſdem diuerſum introducere. Si enim tali & tanta re oblata egeat corpus, nemi-
ni dubium, quin etiam in tempore opportuno afferatur. Occaſio ſiquidem temporis inde ortum habet,
quoniam fluxibile ac facile mutabile eſt mortale corpus, ac pro tranſmutationis modo alijs alio tem-
pore eget auxilijs. Quare non eſt tertium aliquod præter ea, quæ dicta ſunt, temporis occaſio. Sæpius
autem ea occaſione tanquam tertio quodam ob eam, quam diximus, cauſam, ad docendum uti conſue-
uimus. Quoniam uero in his ipſis intentionibus, & aliæ cauſæ ſalubres, & id, quod propoſitum eſt, ge-
nus continetur, rurſus eaſdem repetamus. Optimæ igitur corporis conſtitutioni, cum circunfuſus aer
fuerit in temperie poſitus, earum rerum, de quibus nuper diximus, quietis ſcilicet ac motus, ſomni, uigi
liæ, & eorum, quæ aſſumuntur, atque excernuntur, exquiſita mediocritas conueniet. Cum uero
aer a temperie receſſerit, tantum a mediocritate euariare oportet, quantus fuerit ab optima tem-
peratura receſſus. Hi uero ſunt mediocritatis ſcopi: in aere quidem ambiente, ut neque horreat
corpus propter frigus neq; ſudet propter æſtum: In exercitijs autem, cum primum laſſari cœperit
corpus, confeſtim quieſcere: In cibis autem coctionis perfectio, & excrementorum modus in
quali quantoque conueniens. Aequalis uero in his quodam modo eſt coctioni appetitus: quare
neque præſide egent, qui ſingulorum, quæ aſſumuntur, quantitatem metiatur. Optima ſiquidem na H
tura, quantum appetit, tantum etiam probe concoquit. Sic & ſomno modum ipſa natura præfi-
nit his, qui optimam corporis cõſtitutionem ſunt ſortiri. Et tunc a ſomno excitantur, cum corpus am-
pliore quiete non eget. Cumq; talem uictus rationem adhibuerint, nullum eſt in eorum excrementis
delictum, quæ uel per uentrem, uel per urinæ meatus, uel per totum corpus egeruntur. Nam priora qui
dem ex mediocritate eorum, quæ aſſumuntur, temperantur: Totum uero corpus ſalubriter perflari fa-
cit exercitij uſus moderatus. Liquet autem ab ipſis caueri oportere omnes animi immodicos affectus,
uidelicet iræ, triſtitiæ, excandeſcentiæ, timoris, inuidiæ. Hæc enim alterant, atq; a naturali ſtatu cor-
pus auertunt.

De venereis. Cap. 86.

VEnereorum uero iuxta Epicuri ſententiam, nullus eſt uſus ſalubris: Re uera autem confert, ſi A. l.3.f.19.t.
tantum interualli in eorum uſu adhibeatur, ut neq; reſolutio aliqua ſentiatur, & ipſe ſeipſo homo 2.c.1.F
quodam modo leuior factus, ac melius ſpirare uideatur. Tempus uero ad utendum opportunum, cum
omnium in rerum circunſtantium exquiſita mediocritate corpus fuerit conſtitutum, cum ſcilicet ne-
que ſupra modum plenũ, neq; uacuum extiterit: neq; in calore, aut frigore, aut ſiccitate, aut humiditate
exceſſerit corpus. Quòd ſi aberrare cõtigerit, paruus ſit error. Melius aũt illi calefacto magis, quàm in-

frigidato

A frigidato,& pleno,quàm uacuo,& humecto potius corpore, quàm exiccato uti uenereis. Horum autē
ſingulorum, quæ dicta ſunt, qualitas in optima corporis conſtitutione eſt eligenda. Exercitij quidem
in quo totius corporis partes æqua proportione mouentur ita, ut non aliæ quidem ultra modum fati
gentur, aliæ uero citra. Cibi autem & potus optimam habeant temperiem: ſunt enim maxime conue-
nientes naturis optima temperatura præditis. Eadem in reliquis etiam eſt ratio adhibenda. At,ſi quod
ab optima conſtitutione defecerit corpus,non autem uehementer,& cauſæ, quæ ipſius ſanitatem con-
ſeruant,ad proportionem mutabuntur. Sed, cum multa ſint huiuſcemodi corpora, per ſingula genera
ſeorſum dicendum. Quod igitur in temperatura ſimilarium partium euariat,inſtrumentariarum autem
ſeruat commenſurationē,duplicem habet ſalubrium cauſarum formam: Alteram quidem earum, quæ
ipſius conſeruant temperaturam; Alteram uero earum,quæ ad optimam transferunt. Quæ itaq; ipſius
temperaturam conſeruant,tantum a cauſis optime temperatæ naturæ diſtabunt, quantum & totius cor
poris temperatura ab illa euariabit. Calidiora ſiquidem corpora calidioris uictus rationem expoſcūt:
frigidiora autem frigidioris: & ſicciora ſiccioris: & humidiora humidioris: ac ſecundum coniugatio-
nem calidiora ac ſicciora calidioris ac ſiccioris, eadem in reliquis etiam coniugationibus proportione
ſeruata. Recte ſiquidem cauſarum utetur materia, qui naturales earum potentias agnouerit. Veluti q
B motus,defectus alimenti,uigiliæ,excretio, & omnes animi affectus corpus exiccant: At, quæ his con-
traria exiſtunt, humectant. Ita uero & de calefacientibus & refrigerantibus uitæ inſtitutis, de cibis &
potibus,atq; (ut ſimpliciter dicam) de ijs omnibus,quæ circa corpus ſunt,qui materias noſcit & poten
tias,is ſalubribus utetur cauſis,ſimilia ſimilibus offerendo,ſi quidem eius propoſitum fuerit eandem,in
qua acceperit, corporis ſeruare temperaturam. Quòd ſi permutare atq; ad melius traducere ſtatue-
rit,alterum eſt hic ſalubrium cauſarum genus,his quidem, quas nuper diximus, contrarium, æqualiter
uero declinans ad alteram partem a bene temperatis & medijs, quæ optimis conuenire naturis diceba
mus. Calidior ſiquidem ac ſiccior temperatura a calidioris ac ſiccioris uictus ratione ad exactum bo-
næ temperaturæ habitum minime transfertur. At talium erit uſus neceſſarius,quæ tantum eis, quæ be
ne temperata exiſtunt,frigidiora ſint atq; humidiora, quantum & natura naturam in caliditate & ſicci-
tate ſuperabat. Nam tale cauſarum genus naturales corrigit intemperantias: Alterum uero, de quo
ſupra diximus, temperaturam conſeruat. Eſt autem utriuſq; uiciſſim apud Medicos uſus neceſſarius,
Nam, cum plurimum ſuppetit ocij, corrigere oportet,ac ſenſim ad meliora transferre. Neq; enim na-
tura patitur eas,quæ ſubito fiunt, alterationes. Hominem autem neceſſatijs occupationibus diſtrictū,
in eodem præſtat habitu conſeruare. Quo pacto igitur & hoc ipſum primum cauſarum genus conſerua
C tiuum appellamus? Nam forte magis alteratiuum & curatiuum, & naturalium defectuum correctiuū
uocare conueniebat. Quoniam ad uniuerſum ſanitatis genus referentes, non ad eas, quæ ſecundum
ſpeciem,differentias,quæcunq; ſanos conſeruant,conſeruatiua omnia uocamus,ſiue præter id,quod ſa-
nitatem conſeruant, ad melius totam traducant temperaturam, ſiue priſtinum tantummodo habitum
tueantur: at, quæ deteriorem ſtatum efficiunt, inſalubria. Quæcunq; igitur ſimilem habent in omni-
bus corporis partibus intemperiem,ſimili egent procuratione: quæ uero diſſimilē, diſſimili. Nam fieri
poteſt,ut uentriculus frigidior ſit,quàm oporteat,caput uero calidius,atq; utrunq; proprijs egeat auxi-
lijs. Ac ratione eadem ſingulæ aliæ partes, cum fuerint aut præter modum humidiores, aut ſicciores,
aut calidiores, aut frigidiores, ſuæ intemperiei uictum exigunt accommodatum. Neq; igitur ex æquo
oēs tales corporis partes exercebimus, neq; æqualiter humectabimus, aut exiccabimus, aut tale aliud
quippiam agemus. Plenius uero de his diximus uolumine illo,quod de ualetudine tuenda inſcribitur.

De cauſis ſalubribus partium inſtrumentariarum. Cap. 87.

INſtrumentariarum autem partium cauſæ ſalubres,quemadmodū & hic ab optima conſtitutione de-
linquitur,ita & inuicem diſtabunt. Aliæ .n. ſunt ſalubres erroribus,qui in formatione cōſiſtunt: aliæ
his,qui in magnitudine, uel numero, uel poſitu. In formatione igitur plures contingunt errores. nam
D & figura partis,& ſiqua in ea cauitas eſt ſecundum naturam,uel meatus,uel orificium,uel aſperitas, uel
lenitas, quando a naturali mediocritate receſſerit, ſi quidem parum hoc patiantur, ſalubrium corporū
retinent appellationem: ſi uero amplius,inſalubrium: quòd ſi tantus fuerit receſſus,ut operationi affe-
rat detrimentum,iam ægrotare dicentur. Secundum quantitatem autem exceſſus,atq; defectus,ad ea-
ſdem ducit differentias. In numero,ſiue una,ſiue plures, quæcunq; ex ſimilaribus partibus fuerint, aut
deficiant,aut ſuperabundent. Ex hoc genere ēt ſunt, quæcunq; in nobis ſubſtantiæ præter naturam cō-
ſiſtunt. Reliquum eſt aliud genus, quod ad ſitum cuiuslibet ſimplicis attinet partis: in quo & ipſo qua-
tuor ſunt omnes differentiæ. Prima quidem,quæ optima exiſtit: Secunda uero,quæ parum euariat,at-
que ideo ſalubre adhuc efficit corpus. Et tertia, quæ inſalubre,quando amplius a modo receſſerit. Et
quarta, quæ iam ægrum receſſu plurimo reddit. Quæcunq; igitur partes in figura delinquunt, ueluti
quæ blæſæ,uaræ,& obliquæ appellantur,hæ,cum nuper natus adhuc tenellus eſt, formatione atq; alli-
gatione ad naturalem traducuntur habitum. Quòd ſi iam aucto infante ad duritiem peruenerint, e-
mendari non poſſunt. Sic errores quidem,qui ad cauitatē attinent,cum adhuc augeri perſeuerēt,corre
ctionē admittunt: Cum aūt iam ad ultimū peruenerint, nullus eſt remedio locus. Cauitates igiť quie-
te atq; alligatione paruæ redduntur: magnæ uero,partiū operatione,& ſpūs retentione: ſic & quæcun-
que foramina oraq;. Et quidem, quæ naturalem magnitudinem partes exuperāt,quiete ac commoda

alligatione minores redduntur:augentur autem & naturali motu,& frictione moderata,& quibuſcunque alijs plus ſanguinis attrahere natura aptis. Deficientes uero partes, quæcunq; ex ſanguine ortum habuerunt,corrigi quidem non eſt impoſſibile: Quæ autem ex ſemine, propemodũ impoſſibile exiſtit, licet tamen aliquando loco eorum alia facere,quæ uſum haud diſſimilẽ præſtent. Earum uero omnium natura opifex eſt,medicus autem miniſter. Quæ uero numero excedunt,his ablatio,cauſa ſalubris exiſtit. Inſpicere uero oportet, in quibus id fieri poſſit. Nam, ſi impoſſibile appareat, tranſponere tentandum eſt. Eadem eſt & eorum,quæ in ſitu uitia ſunt,emendatio. Neque in obſcuro eſt, quòd duo ſæpius aut tria uitia eandem partem poſſint occupare,ſicuti in eo, qui uentriculum paruum ſimul atque rotundum,atque aduerſus ſeptum habuit incumbentem. In ipſo etenim magnitudo,formatio, ac ſitus erant deprauati:temperatura quoque frigidior exiſtebat. Hic nullo artificio ad naturalem habitum transferri poterat:at,ne adeo infeſtaretur,erat remedio locus. Nam,quoniam repleto uẽtriculo difficultate ſpirandi premebatur,minus cibi,at magis alimento opportuni,& qui non difficulter ſubduceretur,ter die aſſumebat. Alteri uero,cui obſtructio in hepate ob uaſorum anguſtiam ſæpius contingebat,extenuans uictus ratio cauſa ſalubris inuenta eſt. B

De ſolutione continuitatis. Cap. 88.

Reliquum igitur id morbi genus eſt,quod & ſimilaribus & inſtrumentarijs partibus commune exiſtit,ſolutio ſcilicet continuitatis, quam quiſpiam forte in his unquam adeſſe negaret, qui integra ſanitate fruuntur,quoniam ſemper ſit paſſio. Quem ſane latet,eandem in omnibus generibus fore dubitationem. Niſi enim operationis læſio ſenſibilis ſanitatem ab ægritudine ſeparet,ſed qualitatẽ tantummodo diſpoſitionis introſpiciamus, perpetuæ paſsibilitatis dogma neceſſario recipiemus, cum nullus ſit, qui omnes operationes optimas habeat. Sed de hoc quidem, ut quod logica potius contemplatio ſit,ſeorſum conſideretur. Salubres uero cauſas,ut his quos nemo dubitat ægrotare,deinceps percurramus,a mala temperatura exordium faciẽtes. Hic uero prius diſtinguamus,quæ omnes fere medici prætermittunt, Alias quidem eſſe ſalubres cauſas eius intemperantiæ,quæ iam facta eſt:alias autem illius, quæ adhuc fit:ſicuti etiam alias eius,quæ futura eſt. Huius itaque poſtremæ,hæ quidem in præſeruatiua artis parte continentur,hæ uero in ſalubri:primæ autem inter omnes in curatiua tantummodo:ſed eius quam mediam inter utranque locauimus,in præſeruatiua & curatiua. Iam enim factam atque exiſtentẽ ægritudinem curare oportet:Sed,quæ nondum quidem adeſt,at futura eſt,prohibendum eſt, ne fiat ab ea,quæ eſt in corpore,diſpoſitione. Eius autem,quæ adhuc fit,quod quidem factum eſt,curare opus eſt: quod autem futurum,prohibere,ne fiat. Prohibebitur autem,ſublata ea diſpoſitione, quam ſequi natura apta eſt. Talis uero diſpoſitio,cauſa antecedens appellatur. Facta autem ægritudo curabitur ſoluta ea diſpoſitione,a qua primum ea,quæ ſecundum naturã, læditur operatio:quam quidem & ipſam morbi* eſſentiam dicimus eſſe. F G

*Græce αἴτιον, id eſt cauſam.

De communiſſima intentione curatiua. Cap. 89.

Curatio uero unã præcipuam ac cõmuniſſimã habet intentionem ad id quod eſt diſpoſitioni auferendæ contrarium. Ex hoc ſiquidem genere ſunt cauſæ illæ omnes,quæ ſanitatem efficiunt. Secundum partem uero ex unicuique diſpoſitioni contrarijs. Calido igitur affectui cauſa frigida cõtraria exiſtit,frigido autem calida,eademque in ceteris proportione. Etenim,ſi omne immoderatum eſt præter naturã,moderatũ uero ſecundũ naturã,neceſſe eſt oĩo ut immoderatũ ab ĩmoderato cõtrario ad mediocritatem redigatur. At manifeſtum eſt,quod ſecundum potentiam,non autem imaginationem,& calefaciens & refrigerans,& quæcunque alia huiuſcemodi oportet aſſumere. Voco autem ſecundum potẽtiam,quod re ipſa uere tale exiſtit,quale eſſe dicitur:Secundum imaginationem aũt,quod ex prompto quidem ſenſu tale eſſe imaginamur,cum tamen uere tale non ſit. Sed,qua ſint hæc ratione diſtinguenda,diximus in his libris,in quibus de ſimplicium medicaminum poteſtatibus agitur. Ad inuentionem aũt ſalubrium cauſarum,quæcunque quidem vt ad eam,quæ iam facta eſt,ægritudinem cauſæ ſalubres exiſtunt,uia illa doctrinæ(hoc eſt methodo)utendum,qua id,quod imaginamur,ab eo,quod talem habet poteſtatem,ſeparatur. Quæcunque uero ut ad eam,quæ adhuc fit,& hac eadem uia,atque illa præterea,ex qua ægritudinum cauſæ inueniuntur. Eſto enim ſi ita contigerit in humoribus putreſcentibus accendi febrem. Indicatio in huiuſmodi eſt euacuatio atque alteratio:hæc quidem, quæ putredinem finiat manente adhuc* ſubſtantia:euacuatio uero,quæ totam ex corpore ſubſtantiam educat. Sed dicta quidem alterationis ſpecies,concoctio exiſtit: quam ubi inuenerimus,a quibus nam cauſis fieri cõtingat,tunc utique eorum,quæ hoc pacto ſalubria ſunt,ſciam tenebimus. Euacuationes autẽ fiunt, & per ſanguinis emiſſionem,& clyſteris uſum,& per vrinæ vias,atq; eam,quæ per cutem,fit tranſpirationem, ac præterea per eam,quæ fit ad partes oppoſitas,attractionem,atque ad alias propinquas deriuationẽ. Nam & ad hoc idem genus pertinet citare menſtrua, atq; ora uenarum, quæ Græci hæmorrhoidas appellant,aperire,ac per palatum nareſq; expurgare. Cum igitur & hic materias inuenerimus, quibus in qualitate,& quantitate,& tempore opportuno,& modo vſus adhibitis euacuatio fit, in ipſa artis parte ſalubria inuenientur: atque eorum omnium inuentio traditur in eo uolumine, quod De arte curatiua inſcribitur. Eadem ratione in alijs tribus intemperaturis,ſi vnum commune præceptum obſeruabimus, vt vnamquamq; prius,quæ efficit cauſam, reſcindamus, deinde ita ad illam,quæ ab eadem cauſa facta eſt,ægritudinem accedamus,cauſarum ſalubrium inuentionem faciemus. Secundum vero compoſitas H

*Sunt qui legant αἰτίας .i. cauſa.

intempe-

A intemperaturas,ex ſimplicibus compoſitio cómonſtrabit ſalubria præcepta,cum hic quoque ſtuduerimus pro magnitudine intemperaturæ eidé conueniens inuenire remedium:Veluti ſi contigerit,ꝙ in decé quidem numeris ad caliditaté maiorem,q̃ naturę conueniat,decidat corpus,ſeptem uero ad ſiccitatem maiorem,tunc ſalubrem cauſam in huiuſcemodi affectibus eſſe oportebit, decem quidem numeris frigidiorem,ſeptem uero humidiorem. Si igitur ipſi particulæ affectæ admoueatur tale remedium, tanto ſit frigidius atque humidius,quantum exigit partis affectę indicatio.Quòd ſi particula affecta in penitioribus locis ſita ſit, machinari oportet inſuper tale inuenire ſalubre remedium,cuius uis nequaq̃ in itinere antea ſoluatur.Si itaque calidius eſſe oportuerit eo,quod eſt moderatum, non ſolum tantam habeat caliditatem,quantam exigit morbus, ſed ultra eandem menſuram tantum adijciatur, quantum ex ſitu,ut pertingere poſſit ad locum patientem,ſit neceſſarium:Si uero frigidius,non ſimpliciter tantũ frigiditatem oportet augere,ſed & materia quoque prius eſt animaduertẽda.Si enim craſſarum ſit partium,non admodum poterit ad profunda penetrare:at potius contrarium præſtabit effectum,ſpiſſando ſuperficiem,atque denſando:at,ſi tenuioribus partibus conſtet, poterit ſane plurimum ſubire profundum.Idem in humectantibus atque exiccantibus accidit,in quibus craſſitudo atque ſubtilitas partium ſubſtantiæ eſt inſpicienda.At,ſitu quidem loci affecti,ut nuper diximus,inuenit indicatio ſalubre reme-
B dium:A formatione autem,& ſitu ſimul,quãdo effluxus ſenſibiles atq; ad alium locũ foraminibus patẽtes habuerint,aut his omnino caruerint. Quos enim effluxus ad principales deferri partes cognouerimus,auertemus atque ad illas impellemus,quæ minime ſunt principales.Illud uero manifeſtum, quòd earum,quæ intemperaturam efficiunt,cauſarum,curatio fit per euacuationem.Nam ipſæ intemperaturæ ſola alteratione ſanantur.

Curatio ſolutionis continuitatis in parte carnoſa. *Cap. 90.*

CONtinuitatis autem ſolutionis curatio,intentionem quidem habet unionem, quæ in partibus quidem inſtrumentarijs impoſſibilis eſt:in ſimilaribus uero non ſemper poſſibilis.At quandoq;, ſicuti in carnoſis,ſanitas conglutinatione perficitur,nihil uero differt,neque ſi coalitum appellaueris. Ipſam uero antecedit,quando uulnus maius extiterit,partium applicatio diſtantium,quę ex formationis genere exiſtit.Vt autem hæc ipſa firma ac ſtabilis fiat,& alligatio cogens in unum,quæ diſtant, & fibulæ & ſuturæ utiles ſunt. Coaleſcere autem facit ea,quæ inuicem diſtant,ac priſtinam reſtituit unitatem ipſa natura.Noſtrum uero opus eſt,ut diximus,primum quidem applicare extrema diſtãtium partium: ſecundum autem ita,ut in unum coacta ſunt,conſeruare:& tertium,cauere,nequid labris ulceris intercidat:& quartum,ipſam partis ſubſtantiam conſeruare ſalubrem. Sed,quo pacto & primum & ſecundũ
C impleamus officium dictum eſt.Tertium uero in cogẽdo in unum partes diſtantes exequemur,ſi nihil extrinſecus incidere permittamus. Quoniam ſæpius uſu euenit,ut pilus,aut oleum,aut aliqua alia humiditas interueniens,earum,quæ copulandę ſunt,partium unitatem impediat.In eo autem,quod ſequitur,tempore per ſuffluxiones tertia intentio retinetur.Ipſam uero ſuffluxionem ex eiuſdem & contrarij loci diuiſione, & figura opportuna comparare oportet. Partis autem ſubſtantiam ſalubrem,per ea, quæ mediocriter exiccant,conſeruabimus.Hæc quidem eſt ſolutæ continuitatis curatio, cum ipſa ſola ſeorſum in carnoſa parte conſtiterit.Quod ſi alicui alteri morbo coniũgatur,plures ſunt indicationum intentiones,quas in compoſitorum,uel complicatorum,ſiue ut cuique appellare libuerit,doctrina tra-demus.In præſenti autem ſermone ad reliquas unitatis ſolutiones accedendum.

De ſolutione continuitatis in oſſe. *Cap. 91.*

FRactio igitur eſt continuitatis in oſſe ſolutio, quæ quantum ad intentionem primam inſanabilis exiſtit.Quo uero ad ſecundam,aliquo modo ſanabilis fit.Prima igitur intentio eſt coalitus partiũ, qui ob oſſis duritiem fieri nó poteſt. Secunda,alligatio,quæ fit callo ſupernato partes fractas circumalligante.Calli autem generatio,qua quidem ex materia & a natura fit,eſt & ad alia communis: qua uero formam oſſi uiciná habet,ex eiuſdẽ fit alimento.Molle uero & puerile os coaleſcere poteſt. Sed per
D raro fit talis affectus,quin cum altero ſocietur. Magna enim ex parte muſculi adiacentes uná cum corporibus alijs,fractis oſſibus,patiuntur.Quare & curationis intẽtio oritur duplex,quarum altera quidẽ circa oſſa,altera uero circa corpora adiacentia uerſatur.Sed hæc quidem in carnoſarum partium complicatis dicentur affectibus.Nunc uero de fractionibus dicendum.Quoniam enim harum ſanitas calloſitate procuratur,ut autem callus generetur,proprij oſſis alimenti ſuperfluitatẽ naturæ ſuggerere oportet:hanc uero ſuperfluitatem in qualitate & quantitate ſeruare modum eſt neceſſarium,idcirco & ratio uictus eſt adhibenda, quæ tantum ac talem influere oſſibus ſanguinem præparet, qualis & quantus generando callo ſit opportunus. Quoniam uero per fracti oſſis cauernas idem effunditur ſanguis, eiuſdem qualitatem & multitudinem animaduertere oportet, atque uel ſicciorem, uel humidiorem uictum inſtituere. Sed hæc omnia in libris, in quibus de curandi ratione tractatur, plenius ſunt explicata.

De punctura nerui & chordæ. *Cap. 92.*

NEruì uero & tendonis punctura propter ſenſus excellentiã, & quoniam hæc pars principio continuatur,prompta eſt ad neruorum conuulſionem excitandam,ac tum præſertim, cum nihil extrorſum expirat obcæcato cutis uulnere:Aperiendum eſt igitur,atque exiccandum ſubſtantia,tenui,quæ uſque ad ima nerui offenſi poſſit penetrare. De his uero exacte diximus in libris De arte medendi conſcriptis.

ſcriptis. In ſimplicibus quidem huius generis affectibus ſalubrium cauſarum forma talis exiſtit. In E
compoſitis uero complicatæ ulceribus. Prima quidem cauitas, quam alterum affectum, ſed ulceris
differentiam eſſe arbitrantur. Eſt autem differentia huiuſcemodi res. Sed alterum aliquod totius
ægritudinis genus, in quo ipſius ſubſtantiæ iactura facta eſt. Et quidem curatio in duplici morbo, dupli
cem exigit intentionem. Nam continuitatis ſolutio, unitate: ſubſtantiæ autem iactura, generatione
indiget. Paulo uero ſupra generationis intentiones expoſitæ ſunt. Quod autem primum quidem hūc
affectum oporteat ſanare, demum unitatem reſtituere tentare, ipſa rerum natura commonſtrat. Cum
itaq; repletum quidem fuerit cauum, ulcus uero ad æqualitatem perductum, alteram intentionem abo
leri contingit: nam media exiſtente inter labia ulceris ea carne, quæ nuper eſt genita, partes quidem
diſtantes uniri eſt impoſſibile, unde fit, ut alia ſit intentio perquirenda. Inuentionem autem conſeque-
mur ex eo, quod eſt ſecundum naturam, ipſi parti comparando: erat autem eidem ſecundum naturam
cute obduci. Quare hoc ipſum a nobis procurandum: aut, ſi hæc intentio effectum ſortiri non poteſt,
ſimile aliquid cuti, carnem ſcilicet quæ cutis naturæ uicina ſit, inſtaurare oportet. Eſt autem huiuſcemo
di, quæ & ſicca & calli ſimilitudinem præ ſe fert. Ad cicatricem igitur obducendā neceſſaria erunt exic
cantia, ac ſine mordacitate adſtringentia medicamina. Ita, & ſi ſordities aliqua fuerit adnata, intentio
quidem erit abſtergendi: & erit medicamen ſalubre, abſterſiuum. eorundem uero materiam in libris, F
in quibus de medicaminibus agitur, ſcripſimus. Et quidem, ſi aliqua inflammatio, uel attritio, aut tu-
mor prædurus, id eſt ſcirrhus, uel mollis, & laxus, id eſt œdema, cum ulcere fuerint, prius eorum cura-
tioni intendere oportet, eas ſequendo uias, ac rationes, quas prius expoſuimus. Sic, & ſi aliquid ulceri
illabitur, ad illabentium curationem intendendum. Eodem pariter modo, ſi aliqua intemperies ulcera-
tum locum obſederit, ad eiuſdem intemperici remedia antea ueniendum. Sed de his quidem ſatis.

De ſpeciebus morborum ſecundum formationem. Cap. 93.

NVnc uero tranſeundum eſt ad formationis genus, quod in plures ſecatur differentias. At ab eo,
quod euidentiſſimum exiſtit, exordium eſt ſermonis faciendum, quod ex figuræ permutatione
contingit. In his igitur, qui adhuc creſcunt, poſſibile eſt plurimarum partium figuram emendare: in his
autem, qui iam aucti ſunt, minime. Intentio uero in ijs, qui curationem admittunt, ad contrarium euer-
ſionis adducere. Si uero fractione aliqua non recte conformata alicuius membri figura fuerit uitiata,
cui ſubſtantia calloſa innaſci præuenerit, ſi quidem hæc adhuc recens extiterit, perfringere oportet, ac
rurſus recte afformare: deinde callum ſuperinducere.

De obſtructione. Cap. 94.

EST uero & obſtructio ex eodem genere ægritudinum: Quæ quidem ex lentis & craſſis humoribus G
fit, unam & ipſa habens intentionem morbo contrariam, dico autem apertionem. cauſæ uero ſalu-
bres ſunt, abſtergentia atq; incidentia medicamina: Quæ uero fit a ſtercore duro, quod interſepit inte
ſtinum, primum quidem habebit duritiei remedium ex humidis pinguibusq; clyſteribus, demū ex acri
bus euacuationem expoſcet: Quæ autem a lapide fit in ueſica, in præſenti quidem tranſpoſitionē requi
rit: integræ uero ſanitatis cauſam, inciſionem & extractionem. Humiditas autem, quæ præter naturam
in parte continetur, ſanatio in omnimoda euacuatione conſiſtit, quemadmodum etiam in ſuppuratis.
Immodica autem repletio immodica euacuatione curatur: ut cum ſanguis intra uenas redundat. Sic, &
quibuſcunq;, uel in uentriculo, uel in inteſtinis, uel arteria aſpera, uel pulmone pus aut ſanguis contine
tur, integra euacuatio eſt neceſſaria. Superflui autem cibi aut potus adhuc recentis aſſumptio abuacua
tione corrigitur. Quæcunq; igitur in pulmone uel thorace continentur, cum tuſſi educuntur, ſed a me-
dicaminibus extenuantibus. Quæcunq; uero in hepate, uel uenis, uel arterijs, uel renibus, aut per uri-
nam, aut per uentrem: ſed per urinam quidem ab ijs, quæ uehementer extenuant: per uentrem uero ab
ijs, quæ attrahendi, aut aperiendi ora uim habent. Quæcunq; uero in ſuperiori uentre comprehendun-
tur, per uomitum: quæ autem in inferiori, per ſubductionem. Sed, quęcunq; ſub cute, per ſectionē, uel
ignem, aut per medicamina adurentia. Sic uero aliquando quæcunq; in aliqua naturali cauitate, ut in H
thorace. Et, ut ſummatim dicam, quicquid præter naturam in aliquibus partibus continetur, ſanatio-
nis intentio eſt ablatio, quæ ſi fieri non poſſit, tranſpoſitio. Quæ uero non ſunt ex toto genere præter
naturam, at quantitate damnantur, in his intentio eſt abuacuatio. At inuentio eorum, quæ ad ipſorū ſa
nationem perducunt, partim quidem ex affectu, plurimum uero ex ipſis affectis particulis ſumitur.

De aſperitate & læuitate. Cap. 95.

QVæcunq; partes uero ob id, ꝙ exaſperatæ, naturalē amiſerint habitum, his læuitas naturalis eſt
reſtituenda, oſſa quidem læuigando, arteriam autem aſperam, uel linguā leniēdo humidis, quæ
nihil mordeant, & lentorem habeant. Sed quibuſcunq; læuitas præter naturam ineſt, aſperitas
eſt reuocanda medicaminibus, quę ſufficienter abſtergant, & parum adſtringant. Quęcunque uero uel
obſtructiones, uel anguſtiæ meatuum alias ſequantur ægritudines, ab illarum curatione prius eſt inci-
piendum. Oſtenſum ſiquidem eſt in libro de Differentijs morborum, ꝙ & inflammationibus, & duris la
xisq; tumoribus, & ſiccitatibus aliquando immodicis, ac præterea uitioſis partium continentium figu
ris, ea, quæ nuper diximus, ſępius adueniunt: ſicuti & quibuſdam tumoribus eorū corporum, quę ſunt
in ambitu. Quòd ſi non nulla ex proxime dictis inuicem complicentur, uarias habebunt indicationes.
Sufficiet autem in uno tanquam in exemplo habuiſſe ſermonem, quoniam de omnibus in libris De ar-

te curandi

A te curatidi plenius ſumus executi. Supponatur cuipiam particulæ multitudinem ſanguinis influi adeo,
ut intendantur in ea uenæ,non maiores tantum,ſed etiam paruæ,quæ prius ſenſum effugiebant. Nūc
uero iam plenæ uiſu comprehendantur, ſicuti plerunq; in oculis ob tunicæ albedinem manifeſtiſſime
patet. Par ſiquidem eſt,q̄ & alia uaſa,quæ latent ſenſum,iam plena diſtendantur,nondū & ipſa ob par-
uitatem uiſui manifeſta.Et iam periculum imminet, ne, quod ex uaſis exudat, ad ſpatia uacua, quæ in
medio ſunt, effundatur: aut ne iam paruum aliquod ſit effuſum. Huius quidem affectus ſanatio inten-
tionem habebit euacuationem,aut,ut manifeſtiori uocabulo utamur,* abuacuationem. ſiquidem mor
bus erat immoderata partis repletio.Neceſſarium igitur eſt,ut aut ſuperfluitas retrocedens euacuetur,
aut per ipſam patientem particulam.Retrocedet autem,uel impulſa, uel attracta,uel tranſmiſſa,uel ho
rum uno aliquo modorum,uel omnibus. Per locum uero patientem euacuabitur, partim quidem ma
nifeſte & ſenſibiliter,partim uero in uapores tenuata. Si igitur uniuerſum corpus plus æquo plethori-
cum fuerit,per patientem locum minime euacuandum. Nam,ſi ſcarificationibus aut ſectionibus ſenſi-
biliter euacuabimus,plus ratione excitati doloris attrahemus.Si uero calefacientibus diſpergere ten-
tabimus,plus erit id,quod ui caloris ad partem attrahetur, quàm diſperſum. Quòd ſi in eo elaborabi-
mus,vt,quod influxit,retrocedat,corpus plenum non admittet.Ad hæc igitur ambo totum corpus eua

* Aliqui cod. habent τὴν ἐκ τοῦ μέρους κένωσιν.i.uacuationem, quæ ex ipſa parte fit.

B cuare oportet,aut omnino ad contraria loca retrahere, quod patienti particulæ influit, quo perfecto
opere,prius a parte repellendum,quàm diſpergendum.Quanto enim per* maiora fit,tanto expeditior
eſt euacuatio.A patiente uero loco adſtringendo,ac refrigerando repellemus,ſed & exinanita loca at-
trahunt ad ſeipſa,quæcunq; repercutiuntur.Hoc ſiquidem oſtenſum eſt in eo uolumine,in quo De po-
tentijs naturalibus agitur. Et uaſa præterea uigore ex medicaminibus adſtringentibus addito, a ſe ad
alia remittent.Si igitur hac uia ſuperfluum omne retroceſſerit,bene ſe res habet: At,ſi aliquid fuerit in
parte retentum,coniecturandum erit id lentum ac craſſum exiſtere, atq; ea ratione iam coactum atque
adſtrictum,ut cum difficultate extrahi poſſit.Fieri autem poteſt, etiamſi non eius naturæ ſit, ut ad ſpa-
tia,quæ in medio ſunt,ſit effuſum:in quo caſu tunc ad id ueniendum eſſe tempus ſuadet, ut hoc ipſum,
quod reliquum eſt,per patientem locum euacuemus,imponendo ſupraiacentibus partibus ea,quæ in-
fluentem humorem repellendi uim habent.Maxime uero euacuabis,ſi in ſpatijs intermedijs aliquid cō
tineri coniectura aſſequeris,& ſcarificationum auxilio,& medicaminum,quæ uim habeant diſpergen-
di. Sed,quoniam hæc omnia uires calidas habent,eiuſdem uero temperaturæ opus eſt mordere,quādo
modum in caliditate exceſſerit,cauenda ex eis ſunt uehementiſſime calida, ac tum præſertim,cum pa-
tiens locus inter ſumma fuerit.Neq; enim paruus excitabitur dolor, ſi præter proprium affectum inſu-

*Maiora uidētur uaſa intelligi debere, quæ ita reddūtur, repulſiōe præmiſſa.

A.l.3.f.1.c.2.c.7.f.

C per mordeatur: omnisq; præterea dolor fluctiones commouet. Quod igitur mediocrem caliditatem
obtinet,in his ſenſum doloris non inuehit:atq; eo amplius omni dolore uacat, ſi humidum extiterit.Et
quidem,quicquid per ſumma hæret,potens eſt id medicamen diſpergere, quod etiam ualidas non ha-
buerit ad diſpergendum uires. Quòd ſi ſummæ quidem partes omni noxa caruerint,id uero,quod eua
cuari oporteat,in penitioribus partibus fuerit, intendendus atq; augendus diſpergentis medicaminis
calor, cum dubitandum ſit, ne prius,quàm profundas attigerit partes, interim uires amittat. Neq; ta-
men ex eo ſummæ partes aliquem dolorem ſentient, cum omni uacent affectu. Quare nunc hæc duo
ſimul inuitant ad calidiorum pariter atq; acrium medicaminum uſum,& ſummæ partes, quæ tolerant,
& profundæ,quæ egent.Hæc igitur ex ſitu particulæ indicatio aſſumebatur. Deinceps uero, ſi quid ad
ſanitatem deficiat,conſideremus:neq; enim paruum aliquid deeſſe uidetur. Affectæ partes, in quibus
fluctionis ſuperfluitas retinetur: non nullæ quidem raræ & laxæ, & molles natura exiſtunt: non nullæ
autem denſæ,& preſſæ,ac duræ. Priores igitur facile euacuantur: reliquæ autem acrioribus euacuanti-
bus,ac pręterea tenuiores partes habentibus egent,atq; eo etiam magis, quanto profundiorem ſitum
habuerint. Hęc igitur tibi rurſus ſit indicatio altera a particulæ patientis ſubſtantia:alia uero a forma-
tione ſimul ac ſitu. Supponatur enim ſi ita contigerit, in hepate eſſe proxime dictum affectum in angū

D ſtis uaſorum finibus, impactis humoribus, qui uel lenti ac tenaces, uel craſſi exiſtant, uel ſuperabun-
dent. Nonne in promptu eſt primum quidem craſſitiem unà cum lentore & tenacitate, cibis ac po-
tibus extenuantibus, ad ſubtiliorum partium ſubſtantiam transferri oportere? Secundo autem loco
non per anguſtos atque inuiſibiles ſolum, ſed per latiores etiam meatus,quicquid infeſtum exiſtit,eſ-
ſe euacuandum? Sunt enim in hepate uenæ non minus amplitudine, quàm numero,excedentes. Ter-
minantur autem hæ quidem in gibbis ad uenam cauam, hæ uero in cauis ad portam: unde facillimum
tibi eſt futurum,ubicunque preſſi ac ſtipati humores fuerint, eoſdem expedite euacuare, trahendo qui
dem ad uentrem his, quæ attrahendi uim habent, medicaminibus eos humores, quicunque in uenis
ad caua hepatis pertinentibus ſunt aceruati: Ad urinæ uero meatus promouendo per cauam uenam,
quicunque in uenis ad gibba pertinentibus ſunt. Sed præter ſupradictas alia eſt indicatio ab hepate
ipſo, ueluti a uenarum principio. Nam, cum non tantum ſeipſum regere natura aptum ſit, ut pleræq;
animalis partes, ſed uenis præterea uirtutem largiatur, periculum imminet, ne, ſi eius uigor perfuſio-
nibus & cataplaſmatibus relaxantibus fuerit reſolutus, & ipſum primum ad ſui opus atque omnes
ſubinde uenæ eius ratione imbecilles efficiantur. Quare in eius curationibus aliqua ex adſtringenti-
bus medicaminibus miſcere oportet. Sed, quoniam in profundo admodum loco ſitum eſt, dubitan-
dum erit, ne adſtringentis medicaminis uis exoluatur, niſi ab aliqua altera ſubtilium partium ſub-

Hepati impart[...] bilis quo p. Vena[...] dis p. Vrina a[...] [...] ada

ſtantia,

ſtantia, qualis aromatum eſt, traducatur. Melius uero fuerit, ſi & ipſum adſtringens medicamen B protinus etiam aromaticum fuerit: nam, ſi duas habuerit natura inſitas qualitates ac poteſtates, ualentius operabitur. Et quidem euacuetur, quod præter naturam in membrum confluxit: Seruet autem humorum modum naturæ conuenientem. Quare & illa animaduerſio a nobis eſt in hoc adhibenda, nequid ab humoris confluentis qualitate eiuſdem membri temperies ſit alterata: ſi pituitæ naturam tenuerit, ad frigiditatem: ſi uero bilis, ad caliditatem: ut hanc ipſam curantes intemperiem, ſanitati exquiſite reſtituamus. Curabimus aũt contrariam ex aduerſo afferentes qualitatem, quemadmodum in intemperaturarum curationibus diximus, quantum unumquodque calidius, aut frigidius factum eſt tantum refrigerantes aut calefacientes: Quare & hic rurſus agnoſcenda eſt ipſius ſecundum naturam tẽperies. Nam quo pacto ſciemus, quantum in frigiditate aut caliditate a naturæ modo receſſerit: aut quando a frigefaciendo ſuperſedebimus, ſi nos latuerit ea, quæ eſt ſecundum naturam caliditas? Ita uero & ſi frigidius effectum calefaciemus, ignorantes frigiditatis naturalis modum neque opportune calefacere, neque in tempore a calefaciendo deſiſtere poterimus.

De morbo ſecundum numerum. Cap. 96.

SEd, quoniam de his ſatis diximus, tranſire iam tempus ad ea, in quibus numerus non eſt ſecundum naturam. Cum uero duplex ſit eorum differentia, quibus quidem aliqua particula deficit, his inten F tio eſt alteram efficere ſubminiſtrando naturæ, eo, quo diximus paulo ante, modo. At, quibus ſuperabũdat, hanc reſecare oportet aut ſcalpello, aut igne, aut medicamine, quod urendi uim habet. Hæc igitur omnia fere ſanare poſſibile eſt. At non æque omnia generari poſſunt, ut in libro De ſemine diximus. Quædam uero ſunt, quæ & ſi generari non poſſunt, licet tamen pro ipſis alterum efficere, quemadmodum in oſſe ex toto ſublato alteram ſubſtantiam in eius ſede reponere a carne atque oſſe differentem. Eſt enim, quæ in eius gignitur loco, quædam ueluti caro calloſa, uel callus carnoſus, & proceſſu temporis magis ac magis ad calli duritiem transfertur, cum ab initio carnis potius imitetur naturam. Quacunque uero parte ſublata, cum neque eandem ſecundum ſpeciem ſubſtantiam, neque ſimilem efficere poſſumus, tertia nobis intentio quendam decorem inuenire, quemadmodum in mutilationibus.

De morbo ſecundum magnitudinem. Cap. 97.

COmmunicat autem hoc genus totum cum eo, quod ad magnitudinem pertinet. Nam, quodcunq; ex eo eſt ſecundum naturam, illi propinquum exiſtit. Id uero tantum ſeiunctum eſt ac ſeparatum quod inter ea, quæ ſunt e genere præter naturam, connumeratur. In quo quidem prima intentio eſt ablatio. Si uero hæc impoſſibilis exiſtat, ſecunda eſt, tranſpoſitio, quemadmodum in ſuffuſioni- G bus. Quæcunque uero non integris partibus, ſed partium tantummodo particulis deficiunt, aut excedunt naturæ modum, refectio quidem uel generatio in his, quæ deficiunt: ablatio uero & * abolitio in his, quæ ſuperabundant. Quare neque in ipſis altera eſt intentio, neque medicaminum forma genere diuerſa.

*ἀφαίρεσις. i. detractio.

De morbo ſecundum ſitum. Cap. 98.

SEd iam ueniendum eſt ad reliquum ſalubrium cauſarum genus, quod ea corpora emendat, quæ in ſitu ſunt uitiata, ueluti luxationes & inteſtinum in ſcroto. Fit autem hoc ex uiolenta tentione, atq; in pulſu: hoc uero ex dilatato ac rupto continente. Quare & duplex ſanandi modus: Alter quidem ad oppoſitam partem ei, ad quam facta eſt permutatio, intendendo atque impellẽdo: Alter uero id, quod continet, firmius ſolidiuſque reddendo. Quibus uero uijs ac rationibus ſingula inueniri poſſint, in lib. De arte curandi explanauimus.

De cauſis præſeruatiuis. Cap. 99.

COnſequens eſt, ut ea omnia exequamur, quæcunque in ſuperiori ſermone dicere diſtulimus. Vocant autem eadem Præſeruatiua. Eſt autem horum triplex ſecundum genus differentia. Prima quidem hominis, qui integra fruitur ſanitate: Secunda uero eius, qui non integre ualet: Tertia eius, qui H ægrotat. Primum igitur genus ad ſalubrem attinet artem, atque in duas, ut antea diximus, diuiditur partes: Secundum uero ad præſeruatiuam ſpectat: Tertium ad curatiuam. Hoc autem uniuerſum genus circa humores præcipue negociatur, quos neque lentos eſſe oportet, neque craſſos, neque aquoſos, neque plurimos, neque uehementer calidos ac frigidos, neque mordaces, neque putredini obnoxios, neque ueneno ſos. Nam, ubi aucti fuerint, generant morbos. Augentur uero non nunquam eadẽ ex cauſa, quæ ab initio generauit. Illud autem plerunque accidit, ut ſua alteratione inficiant eos, qui ſunt in corpore humores. Intentio uero & horum ſanationis duplex exiſtit, alteratio & euacuatio. Alterantur igitur uel ab ipſo corpore concocti, uel ab aliquibus alijs facultatibus, quæ uim medicamentoſam habent. E quorum numero etiam ſunt ea, quæ exitialium ferarum uenenis aduerſantur, ac præterea pharmaca, quæ deleteria, hoc eſt uenena, appellantur tranſmutant. Euacuantur autem ſatis calidis medicaminibus, & purgationibus, & clyſteribus, & ſudoribus, & uomitibus. Hæ igitur ſunt cõmunes euacuationes. Propriæ autem ex locis, in quibus coaceruantur, aſſumuntur, ut in libris De tuenda ualetudine oſtendimus, tertio præſertim ac quarto, in quibus de laſſitudinibus egimus, ac reliquis diſpoſitionibus, quæ laſſitudini natura proximæ ſunt. Promptius enim euacuantur per uentrem quidẽ, quæcunque in primis uenis continentur ſuperfluitates: quæ autem in his, quæ in hepate ſunt, per uri-

A næ meatus:at, quæ in toto corpore, per ſudorem : ſicuti, quæ in capite, uel per palatum, uel per nares ;
uel per utrunque: quæ uero ſunt in ſpatijs thoracis laxioribus, per guttur ſimul cum tuſſi : quæ in reni-
bus ſunt uel ueſica, per urinam. At attrahendi ex omni loco ad oppoſitas partes communis indicatio;
eſt ad quam maxime diſtantia : deriuandi uero, ad uicina. Quæcunque uero huiuſcemodi curant di-
ſpoſitionem, cauſas ſalubres appellamus : ſicuti inſalubres eas, quæ adaugent : & neutras, quæ neq;
obſunt, neque iuuant. Poſſet uero quiſpiam neque omnino cauſas appellare, quemadmodum ma-
ior pars ſophiſtarum, qui rerum quidem differentiam inuenire contemnunt, plurimum uero temporis
in nominibus conterunt : contra quos in alijs uberius diſſeruimus. At pars quidem artis præſeruatiua
talis eſt.

De parte artis, quæ conualeſcentes reficit, & ſenibus congruit. Cap. 100.

QVæ autem reficit atque inſtaurat, in conualeſcentibus ac ſenibus locum habet. Quę uero ſit horũ
diſpoſitio, & a quibus præcipue cauſis ad naturalem reducitur habitum, in libris, in quibus de me
dendi arte tractauimus, abunde explicauimus. Sed nunc per capita dicetur. Diſpoſitio igitur ta
lis eſt. Probus quidem, ſed exiguus eſt ſanguis, atque unà cum ipſo ſpiritus animalis atque uitalis : ipſæ
uero particulæ ſolidæ ſicciores : & idcirco eorum uires ſunt imbecilliores : atq; earundem ratione cor-
B pus uniuerſum, frigidius. Cauſæ uero ſalubres, quæ hanc emendant diſpoſitionem, ut uno comprehen-
dam capite, ſunt quæcunque præſentaneum atq; ſecurum exhibent alimentum: ſecundum partem autẽ
in motibus moderatis, & cibis, potibuſque, ac ſomnis conſiſtunt. Sũt uero motus materię, vehicula, am
bulationes, frictiones, & balneę: &, vbi non parum ſe ex his profeciſſe ſenſerint, paulatim ſe ad conſue-
ta opera transferant. Cibos autem aſſumant in principio quidem humidos & concoqui faciles, neque
frigidos: ac, cum progreſſi fuerint, eos etiam, qui plurimum pręſtant alimentum. Potus uero opportu-
nus eſt, uinum ætatem quidem habens mediocrem, in ſubſtantia autem purum atq; perlucidum, quod
ſcilicet vel ſubflauum vel album exiſtat, atque ſuauiter olens: guſtui vero neque aqueum omnino, neq;
cum aliqua inſigni qualitate, aut dulcedine, aut adſtrictione, aut acritudine, aut amaritudine ſentiatur.
Vt autem proxime diximus, de hiſce omnibus, in libris De arte curandi conſcriptis plenius diſſerui-
mus. Nunc enim neq; omnia particulatim recenſere eſt noſtri propoſiti inſtitutum, ſed ſolum capitum
mentionem facere intendimus eorum, quæ in alijs voluminibus latius explicauimus. Quorum omniũ
ſi prius & numerum & qualitatem expoſuero, finem libro imponam. Diximus itaq; prius, ꝙ alter eſt li-
ber, in quo De conſtitutione artis medicinæ diſſeruimus. Antecedunt autem eum alij duo De conſtitu
tione artium: ſed hi quidem unà cum hoc, cui nunc extremam manum adiecimus, ſeorſum ſunt ab alijs
C libris, in quibus plenior doctrina explicatur. Illi vero talem inter ſe ordinem habent. De elementis qui
dem ſecundum Hippocratem liber unus : Poſt hunc autem tres De temperaturis, ex quibus quidẽ duo
ſunt de temperaturis animalium: Tertius vero de ijs, quæ ſimplicium medicaminum ſunt. Quam ob rẽ
& tractatum illum, in quo De ſimplicium medicaminum poteſtatibus agitur, nemo recte intelligentia
aſſequi poteſt, niſi prius tertij libri De tẽperaturis integrã cognitionem fuerit adeptus. Eſt & alius liber
paruus, qui ordine ſequitur duos priores alios de temperaturis. Inſcribitur aũt De inæquali tẽperatura.
Similiter aũt & hunc alij duo parui, alter quidem de Optima corporis cõſtitutione, alter De bono habi
tu. Alius uero tractatus eſt, q tres cõplectitur libros, De potẽtijs naturalibus: quẽ ſiquis legere velit poſt
librum De tẽperaturis, ſiue poſt Librũ De elementis, vtrunq; erit conſentaneum. Poſt hũc in pluribus
alijs libris De operationibus animalibus diſſeruimus. Sed, quoniam ad earum demonſtrationes non pa
rum conferunt, quæ per ſectiones apparent, in illis prius exercitari oportet. Eſt aũt maxime inter alios
vtilis ille tractatus, qui De ſectionũ aggreſſibus inſcribitur. Alij aũt ſunt poſt eũ plures, duo quidẽ De
diſcordia ſectionis, vnus vero De ſectione mortuorũ: Poſt quos ſequũtur hi, in quibus agitur de ſectio
ne viuorũ. In alijs vero quibuſdã particulatim ob eos ſcripſimus, qui introducũtur, De oſſibus. Sectio
quoq; muſculorũ & neruorũ & arteriarũ & venarũ, & quædã alia huiuſcemodi ex eodẽ numero exiſtũt
D & liber ẽt, in quo quęriẽ, Nũquid in arterijs contineaẽ ſanguis naturaliter. Qui vero earũdẽ partiũ ope
rationes demõſtrant, duo quidẽ ſunt, De motu muſculorũ: tres aũt De thoracis & pulmonis motu. Poſt
quos ſequũtur libri De cauſis reſpirationis. Poſt hos liber De voce. De principatu aũt animæ, & de om
nibus alijs, q̃ de naturalibus, vel animalibus operationibus in quæſtionẽ trahunẽ, in longo ſcripſimus li
bro, qui De dogmatibus Hippocratis & Platonis inſcribitur. Ad eiuſdẽ generis contemplationem per
tinent libri De ſemine ſeorſum conſcripti, & amplius de ſectione ſecundũ Hippocratẽ. Quos omnes
ordine ſequitur tractatio De vtilitate partiũ. Ad dignoſcendas autẽ ægritudines vtilis eſt liber De lo-
cis affectis. Itidem ille, in quo De pulſibus ſcribitur, in quo & præcognitiones edocemus. Librum ve-
ro De pulſibus præcedunt alij duo, alter, qui De vſu reſpirationis, & alter, qui de vſu pulſuũ. Is vero De
pulſibus in quatuor diuiditur partes, primam, quæ eorũ differentias: ſecundam, quæ dignotiones: ter-
tiam, quæ eorum cauſas : quartam, quæ illam, quæ per eoſdem fit, continet præcognitionẽ. Ex eodem
genere eſt ille, qui ijs, qui introducũtur, De pulſibus ſcriptus eſt. At vero in animo eſt alium ſcribere
librum, veluti quoddam omnium iſtorum compendium, quem inſcribam vel Artem de pulſibus, vel
Compendium. Ad hanc quoque iuuant contemplationem ea, per quæ a me exponitũr, & ſimul
iudicatur liber Archigenis de pulſibus. Ad præcognitionem autem plurimum confert liber De criſi-
bus, id eſt decretis naturæ : quem præcedit alter De decretorijs diebus. Sed liber etiam, qui de Diffi-
cili

cili anhelitu inſcribitur, & ad dignoſcendum præſentem affectum, & ad præſcienda bona uel mala, B quæ ægrotanti ſunt euentura, conducit. Hi igitur omnes atq; unà cum ipſis tractatus quidam uno tantum libro comprehenſi, cognitu utiles ſunt: ſicuti ille, qui de procatarcticis, id eſt præincipientibus cauſis inſcribitur, & De medicinali experientia, & De extenuante uictu, & qui De uenæ ſectione aduerſus Eraſiſtratum, & qui de tumoribus præter naturam, & qui De multitudine, atq; alij præterea ſimiles. Præ ceteris autem ad curandi ſcientiam maxime neceſſarius exiſtit, qui De morborum differentijs agit, & De accidentium differentijs. Et tertius præter illos, in quo Morborum cauſas explicauimus. Poſt quos ſunt tres alij, qui Accidentium cauſas explanant. Sunt etiam De medicamentorum ſimplicium uiribus libri, de quibus ſupra meminimus: Et qui De medicamentorum compoſitione, quos ſequuntur libri De arte curandi, his, qui De ſalubribus inſcribuntur, ſeorſim a nobis conſcriptis. Quòd uero ante hoſce omnes prius exercitari oporteat in libris De demonſtratione, ſiquis hanc artem ſit cum ratione tractaturus, monſtratũ eſt a nobis in libro, qui De optima ſecta inſcribitur. De alijs autẽ libris & commentationibus a nobis ſcriptis tranſigere nunc minime neceſſarium eſt, cum de hiſce omnibus alibi ſimus tractaturi in uno fortaſſis, aut duobus libris, qui ita inſcribentur: Galenus de uoluminibus ab eo conſcriptis.

FINIS EXTRA ORDINEM CLASSIVM.

REGISTRVM.

A B C D E F G H.

Omnes Quaterniones, præter H, Ternionem.

VENETIIS,

Apud Vincentium Valgriſium.